Acest volum a fost publicat cu
sprijinul financiar al
FUNDAȚIEI KONRAD
ADENAUER

Caietele CNSAS

Revistă semestrială editată de
Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității

Anul II, nr. 1(3)/2009

Editura CNSAS
București
2010

Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității

București, str. Matei Basarab, nr. 55-57, sector 3
www.cnsas.ro

Caietele CNSAS, anul II, nr. 1(3)/2009

ISSN:1844-6590

Editura Consiliului Național
pentru Studierea Arhivelor Securității
e-mail: editura@cnsas.ro

CUPRINS

I. Aparatul represiv comunist: instituții, cadre, obiective

II. Sub lupa Securității

III. Sistemul totalitar din România: aspecte ideologice, demografice şi economice

IV. Recenzii. Note de lectură

V. Cercetarea ştiinţifică şi valorificarea fondurilor arhivistice ale C.N.S.A.S. prin manifestări ştiinţifice şi expoziţii

SUMMARY

I. THE COMMUNIST REPRESSIVE SYSTEM: INSTITUTIONS, OFFICERS AND OBJECTIVES

II. UNDER SECURITATE'S STRICT SURVEILANCE

III. THE TOTALITARIAN SYSTEM FROM ROMANIA: ECONOMIC, DEMOGRAPHIC AND IDEOLOGICAL ASPECTS

I. APARATUL REPRESIV COMUNIST: INSTITUȚII, CADRE, OBIECTIVE

Luminița **BANU**
Florian **BANU**

ALEXANDRU DRĂGHICI LA ORA NAȚIONALISMULUI. POPULARIZAREA „DECLARAȚIEI DIN APRILIE 1964" ÎN STRUCTURILE M.A.I.

ALEXANDRU DRĂGHICI ON THE NATIONALISM MOMENT. DISSEMINATING THE "DECLARATION FROM APRIL 1964" INSIDE THE STRUCTURES OF THE MINISTRY OF INTERIOR

Our essay intends to make a short review on the political career of the most powerful minister from the Dej era. From loyalty towards internationalist aims to nationalist attitudes, the evolution of the political man Alexandru Drăghici was a really fascinating one. The old and good friend with Gheorghiu-Dej from the jail period, Drăghici came into the public functions earlier, in the spring of 1945.

Step by step, protected by Dej, he followed an ascendant path and in August 1948 became chief of one essential section within the Central Committee of the Romanian Communist Party – The Political and Administrative Section. From this position, Drăghici was a valuable tool for Dej in his actions in order to consolidate personal political power.

Starting from December 1950, he was chief of the Political Directorate in the Ministry of Interior and, at the same time, vice-minister of Interior. In May 1952 he became full minister of Interior and kept this position until Gheorghiu-Dej's death.

Due to his accountability, Drăghici endorsed all repressive measures against political enemies and constantly sustained the political evolutions engraved by Dej. Slowly, the communist regime from Bucharest pushed off the internationalist axioms and promoted a nationalist discourse. We try to identify the main lines of this kind of discourse in a particular moment (The declaration from April 1964) and in a very special type of state structure: the leadership of the Ministry of Interior.

The conclusions are quite obvious: Alexandru Drăghici was one of the most significant people from Dej's entourage and his political evolution follows the same line as Gheorghiu-Dej's. Besides this, under Drăghici's leadership, the Ministry of Interior became an essential ingredient of the political system, a situation that was maintained until the end of the communist regime.

Etichete: Securitate, Alexandru Drăghici, naționalism, Uniunea Sovietică
Keywords: The Securitate, Alexandru Drăghici, Nationalism, Soviet Union

Alexandru Drăghici. Un nume care, timp de aproape două decenii, a fost pentru mulți români sinonim cu puterea discreționară, un nume care, prin simpla rostire, trezea fiori reci oricui nutrea convingeri anticomuniste. Dar cine era, în fond, Alexandru Drăghici? Deşi arhivele păstrează pagini întregi din cuvântările sale, precum şi mii de acte care-i poartă semnătura, deşi apare frecvent evocat în paginile de memorialistică ale foştilor deținuți politici sau ale corifeilor regimului comunist, personajul Alexandru Drăghici continuă să reprezinte o enigmă pentru cercetătorii regimului comunist. Multe aspecte din viață şi carieră, ca de altfel şi moartea sa, sunt în continuare sub semnul întrebării.

Prin prezentul demers nu ne-am propus o reconstituire a biografiei acestuia, ci doar punerea în evidență a unui rol mai puțin cunoscut, jucat de Drăghici pe parcursul carierei sale politice: acela de auxiliar al lui Gheorghiu-Dej în eforturile acestuia de desprindere a României de sub dominația cvasi-totală a Moscovei.

Pentru a înțelege rolul jucat de Alexandru Drăghici în acest proces complex, trebuie analizat, fie şi sumar, cadrul general în care s-au desfăşurat evenimentele.

Problema atitudinii lui Gheorghiu-Dej față de conducerea de la Moscova reprezintă unul din subiectele controversate ale istoriografiei actuale. Cele două teze principale care se confruntă constau, în linii mari, fie în susținerea existenței unei orientări naționaliste fundamentale a lui Dej, pusă în paranteze până la dispariția lui Stalin şi evidențiată treptat în perioada următoare, fie în mimarea unei orientări naționaliste de către liderul român, în scopul prezervării puterii personale, după demascarea crimelor lui Stalin la cel de-al XX-lea Congres al P.C.U.S.

În opinia noastră, naționalismul lui Dej era unul funciar, dar, cu abilitatea-i recunoscută, acesta a înțeles că, în perioada de preluare a puterii politice de către comunişti, unica sa şansă era urmarea neabătută a directivelor Moscovei. În primii ani de după 23 august 1944, atât Dej cât şi Lucrețiu Pătrăşcanu au făcut câteva gesturi politice care lăsau să se înțeleagă că interesele româneşti au prioritate față de cele sovietice. În acest sens, semnificativ este faptul că în 1946 Gheorghiu-Dej a folosit, pentru un volum ce-i reunea cuvântările politice, titlul *O politică românească de realizări democratice*[1].

Un alt episod semnificativ pentru adevărata orientare a lui Dej s-a desfăşurat în 1947, când, în perioada 15 ianuarie-20 februarie, s-au desfăşurat la Moscova tratative economice între o delegație română şi una sovietică[2]. Cu ocazia acestor negocieri, Ion Gh. Maurer, subsecretar de stat la Ministerul Industriei şi Comerțului[3] şi un apropiat colaborator al

[1] Gh. Gheorghiu-Dej, *O politică românească de realizări democratice*, Bucureşti, Editura Partidului Comunist Român, 1946, 322 p.
[2] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R.-Secția Economică, dosar nr. 12/1947, ff. 1-5.
[3] C.N.S.A.S., *Membrii C.C. al P.C.R. 1945-1989. Dicționar*, coord. Florica Dobre, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004, p. 385.

lui Gheorghiu-Dej[4], a cerut cu insistență formarea unei comisii de supraveghere a societăților mixte româno-sovietice (denumite generic *sovromuri*) şi a dorit să se precizeze că sovromurile sunt societăți româneşti şi, ca atare, se supun jurisdicției româneşti, la fel ca orice alte societăți. Reprezentantul sovietic, vizibil iritat, a cerut să cunoască ce anume a determinat punerea acestei probleme. Maurer a folosit ca exemplu modul în care *Sovromtransport* utiliza devizele obținute fără să le predea Băncii Naționale, potrivit legilor româneşti şi potrivit propunerii sovietice de a împărți beneficiul în devize al sovromului între ambele părți.

În urma unor astfel de luări de poziție, Maurer intră în atenția sovieticilor. Lucrurile au luat o turnură gravă în urma unui raport trimis de Emil Bodnăraş generalului Susaikov, locțiitor al preşedintelui Comisiei Aliate de Control[5]. Bodnăraş îi acuza pe Dej şi pe oamenii din jurul său (Ion Gh. Maurer, Simion Zeiger, Gheorghe Gaston Marin) de îndepărtare de sovietici şi de o simpatie față de anglo-americani. În urma sesizării făcute de generalul Susaikov, Secția de politică externă a C.C. al P.C.U.S. l-a trimis în România pe V.I. Lesakov. Acesta a avut întâlniri cu gen. Susaikov, cu Ana Pauker, Vasile Luca şi Gheorghiu-Dej. Primii trei au relevat o optică asemănătoare cu aceea a lui Bodnăraş, astfel că, în raportul întocmit de Lesakov, Dej este acuzat de a fi săvârşit o serie de greşeli în materie de politică economică şi sindicală, precum şi de o atitudine greşită față de „tovarăşii de drum" burghezi. Pe baza declarațiilor făcute de Susaikov şi Vasile Luca, Lesakov considera că la originea greşelilor lui Dej se află influența pe care Maurer o exercită asupra acestuia. Maurer era chiar acuzat că îndreaptă economia României spre Occident şi „tinde, în mod conştient, să discrediteze comerțul cu Uniunea Sovietică"[6]. Pozițiile „naționaliştilor" din partidul comunist erau periclitate şi se impuneau măsuri urgente pentru „renovarea" imaginii.

Crearea Cominformului în toamna anului 1947 a fost un semnal, interpretat foarte bine de către Dej, că se renunța la „căile naționale ce duc spre socialism" în favoarea unei foarte rigide unificări a mişcării comuniste. Direcția de acțiune era clară: abandonarea ideii de unitate național-statală şi a ideii orientării partidelor comuniste spre compromis politic cu blocul diferitelor forțe sociale, în favoarea unei confruntări de clasă dure, pusă în slujba creării statului „dictaturii proletariatului". În condițiile accentuării bipolarității lumii, Kremlinul proclama experiența sovietică drept unicul criteriu al justeței practicii politice pentru toate partidele comuniste[7].

---

[4] Maurer însuşi afirma: „îl ajutam pe Dej să conducă ministerele ce le avea în subordine, deci aveam atribuții pe linie de stat, funcționăreşti, nu politice" - Lavinia Betea, *Maurer şi lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României*, Arad, Editura Ioan Slavici, 1995, p. 67.

[5] Vezi relatarea episodului în Cristina Diac, *Ion Gheorghe Maurer (1902-2000)*, în „Arhivele totalitarismului", anul XIV, nr. 52-53, 3-4/2006, p. 244.

[6] Probabil pentru a contracara astfel de acuzații, Maurer publică un articol elogios la adresa societăților mixte româno-sovietice şi a relațiilor comerciale stabilite între cele două state pe baza acordurilor semnate în mai 1945, la Moscova – cf. Ion Gh. Maurer, *Acordurile economice româno-sovietice şi refacerea țării noastre*, în „Probleme economice", nr. 1/1948, p. 5-8.

[7] Galina P. Muraşko, *Represiunile politice în țările Europei de Est la sfârşitul anilor '40: conducerea sovietică şi nomenclatura națională şi de stat*, în Romulus Rusan (ed.), *Analele Sighet 6. Anul 1948 – Instituționalizarea comunismului*, Bucureşti, Fundația Academia Civică, 1998, p. 340.

Critica dură la adresa Partidului Comunist din Iugoslavia şi a lui Tito, din prima scrisoare sovietică expediată la Belgrad în primăvara anului 1948, rezoluția Cominformului *Despre situația în Partidul Comunist din Iugoslavia,* înlăturarea lui Władisław Gomulka de la conducerea partidului comunist polonez la plenara din iulie – august 1948 erau semnale clare că Moscova nu este dispusă în nici un fel să tolereze manifestările de independență.

În cazul lui Dej, situația acestuia era departe de a fi una consolidată. Deşi prin arestarea lui Lucrețiu Pătrăşcanu acesta a dorit să transmită un semnal clar de aderare la orientarea promovată de Moscova, suspiciunile sovieticilor persistau şi acest lucru reverberase până la nivelul maselor largi. O notă a Centrului S.S.I. Suceava, din 7 august 1948, înregistra faptul că în județele Câmpulung şi Suceava circula zvonul că la 23 august România se va alipi la U.R.S.S. şi că Gheorghiu-Dej este supravegheat, activitatea sa controlată şi nu mai joacă rolul politic de altădată „deoarece ar fi înclinat spre politica lui Tito"[8].

În acest context, devenea evident că orice tentativă de promovare a unei politici naționale era sinonimă cu sinuciderea politică (şi nu numai!) şi, ca atare, Gheorghiu-Dej a devenit un fervent susținător al urmării neabătute a modelului sovietic, neezitând să se manifeste „mai catolic decât Papa", adică să fie mai stalinist decât Ana Pauker şi acoliții acesteia. Totodată, Dej a ştiut să-şi protejeze oamenii fideli, punându-i temporar în umbră[9] şi promovându-i discret atunci când cursul evenimentelor i-au permis acest lucru.

Acționând cu o minuțiozitate ieşită din comun, Gheorghiu-Dej nu şi-a abandonat nici o clipă obiectivul principal: deținerea puterii totale în cadrul statului. Or, atingerea acestui obiectiv era condiționată nu doar de înlăturarea rivalilor interni, ci şi de emanciparea României de sub suzeranitatea periculoasă a Moscovei. Împingerea unor oameni fideli spre ocuparea unor funcții cheie a permis înregistrarea unor succese treptate şi în acțiunea de desprindere de Moscova, dintre care amintim desființarea sovromurilor în perioada 1954-1956[10], retragerea Armatei Roşii din România în 1958, construirea unei poziții de independență în cadrul C.A.E.R.[11]

Dej a conştientizat foarte bine faptul că, în cadrul acestor manevre de consolidare a puterii, controlul serviciilor secrete, al aparatului represiv, în general, era esențial pentru asigurarea victoriei. Evenimentele de la sfârşitul lunii mai 1952 au demonstrat din plin acest

---

[8] A.N.I.C., fond Direcția Generală a Poliției, dosar nr. 57/1947, f. 26.

[9] Ion Gheorghe Maurer afirma că directorul Securității din acea vreme, Gheorghe Pintilie (Pantiuşa), i-ar fi mărturisit, în timpul unei beții, că primise ordin să-l împuşte, punând supraviețuirea sa pe seama lui Dej: „Datorită lui n-am fost nici închis, nici judecat. În calitatea mea de membru al Comitetului Central, dosarul meu de arestare trebuia aprobat de Dej. Numai că împotriva mea nu se găsise decât un singur martor, Belu Silber, martor în acelaşi timp şi în procesul lui Pătrăşcanu. Nu ştiu cum de nu au găsit mai mulți martori, că de obicei se găseau. Pe baza declarației lui Belu Silber, Pătrăşcanu a fost împuşcat. Iar Dej s-a opus procesului meu, motivând că nu pot fi împuşcați doi oameni pe baza aceluiaşi martor. Iar martorul acela să depună mărturie în calitate de puşcăriaş" - Lavinia Betea, *op. cit.*, p. 94.

[10] Florian Banu, *Paşi spre autonomia R.P.R. – desființarea sovromurilor*, în „Analele Ştiințifice ale Universității «A.I. Cuza» - Iaşi", seria Istorie, tomul XLIV – XLV, 1998-1999, pp. 133-150.

[11] Liviu Țăranu, *România în Consiliul de Ajutor Economic Reciproc. 1949-1965*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2007, pp. 121-143.

lucru. Cu această ocazie, Gheorghiu-Dej a reuşit îndepărtarea, sub acuzația unei „devieri de dreapta", a doi dintre membrii aşa-numitului „grup moscovit" din conducerea partidului: Vasile Luca şi Teohari Georgescu[12]. Mai precis, în şedința Biroului Politic al P.M.R. din 26 mai 1952 s-a hotărât „desărcinarea lui Teohari Georgescu din funcția de vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri şi ministru al Afacerilor Interne, retragerea calității de secretar al C.C şi membru al Biroului Politic şi trimiterea la munca de jos".

În aceeaşi şedință s-a decis „alegerea unui nou Secretariat al C.C. format din 5 tovarăşi, a unui Birou Politic al C.C. format din 9 tovarăşi şi a unui Birou Organizatoric al C.C. format din 11 tovarăşi"[13]. Hotărârea din Biroul Politic a devenit efectivă în cadrul Plenarei C.C. al P.M.R., desfăşurată în zilele de 26 şi 27 mai 1952.

Peste numai două zile, în 29 mai 1952, a avut loc o şedință a Biroului Politic având pe ordinea de zi „repartizarea muncii în Biroul Politic şi Secretariat" şi „repartizarea muncii pe linie de Stat"[14]. Cu acest prilej, s-a stabilit că lui Gheorghiu-Dej îi revenea „conducerea şi coordonarea întregii munci de partid şi de stat". În cazul Securității, controlul efectiv, „pe linie de partid", era exercitat de Iosif Chişinevschi, care coordona Secția Propagandă, Secția Externă, Direcția Superioară Politică a Armatei, Direcția Superioară Politică a M.A.I., Secția Administrativ-Politică, Secția Cadrelor Exterioare. Dacă „pe linie de partid" Dej împărțea controlul asupra M.A.I. cu Chişinevschi, „pe linie de Stat" îşi rezervase controlul exclusiv al Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Forțelor Armate şi al Direcției Generale a Canalului Dunăre-Marea Neagră[15].

Acesta a fost momentul în care Dej a declanşat o vastă campanie menită să aducă Securitatea sub un control deplin, nu atât al partidului, cât al său personal. O primă şi semnificativă măsură a fost numirea în funcția de ministru al Afacerilor Interne a lui Alexandru Drăghici[16], prin Decretul nr. 104 al Prezidiului M.A.N., din 27 mai 1952[17].

Drăghici, vechi tovarăş de închisoare al lui Gheorghiu-Dej, după ce a deținut o serie de funcții pe linie de stat (acuzator public pe lângă Tribunalul Poporului în perioada 2 mai 1945-28 iunie 1946) şi de partid (adjunct al şefului - până în august 1948 - şi apoi şef al Secției Politice şi Administrative a C.C. al P.M.R. în perioada august 1948-1949, ulterior prim-secretar al Comitetului orăşenesc de partid Bucureşti - 1949-30 decembrie 1950), a fost chemat în „câmpul muncii" la Trupele M.A.I. cu gradul de general-maior (30 decembrie 1950)

---

[12] Pentru detalii, vezi Galina P. Muraşko, Albina F. Noskova, *Mecanismul represiunilor intrapartinice din România anilor '40-'50 pe baza materialelor din arhivele ruse*, în *Analele Sighet 7*, Bucureşti, Fundația Academia Civică, 1999, p. 401-418.

[13] A.N.I.C. fond C.C. al P.C.R.-Cancelarie, dosar nr. 374/1945, f. 46.

[14] Idem, dosar nr. 44/1952, f. 2-4.

[15] *Ibidem.*

[16] Istoricul Marius Oprea consideră că Drăghici, odată cu numirea sa în fruntea M.A.I., „devine eminența cenuşie a regimului Dej, iar moartea lui Stalin îi oferă posibilitatea să transforme poliția politică comunistă în principala forță de control exercitat de Dej asupra posibililor concurenți din partid, dar mai ales a oricărei posibile opoziții anticomuniste" - Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente. 1949-1989*, Iaşi, Editura Polirom, 2002, p. 550.

[17] C.N.S.A.S., *Securitatea. Structuri-cadre; obiective şi metode*, vol. I (1948-1967), coord. Florica Dobre, editori Florian Banu, Theodor Bărbulescu, Camelia Ivan Duică, Liviu Țăranu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006, p. 61.

şi numit, în locul generalului Mihail Burcă[18], şef al Direcției Generale Politice din M.A.I. (30 decembrie 1950-27 mai 1952). Totodată, deținea, tot din 30 decembrie 1950, funcția de ministru adjunct al Afacerilor Interne[19].

Asupra principalelor direcții de acțiune ale lui Drăghici după preluarea portofoliului Internelor există o serie de mărturii prețioase. Astfel, Evghenie Tănase, care în iulie 1952 era şef al Secției Administrativ-Politice a C.C. al P.C.R., având ca atribuții controlul de partid asupra activității întregului aparat M.A.I., îşi amintea:

„În această postură contactul meu cu ministrul Drăghici Alexandru a fost mai frecvent, ajungând să cunosc «preocuparea» sa de a înlocui o mare parte din cadrele de conducere din aparatul central de Securitate.

La întrebarea mea dacă o asemenea înlocuire masivă de cadre nu va afecta negativ munca – deoarece nici unul din cei vizați pentru a fi aduşi, nu au cunoştințe în acest domeniu – mi-a răspuns că vrea cadre tinere, de perspectivă şi că aceştia vor învăța relativ repede munca, având în acest sens asigurat un sprijin larg din *partea consilierilor sovietici*.

Aşa s-a făcut că din vara anului 1952 până în vara anului 1953 au fost aduşi din aparatul de partid circa 25 de tovarăşi.

Este un fapt ce nu poate fi contestat de nimeni că pentru toți aceşti tovarăşi nou veniți a trebuit un timp destul de lung până ce s-au familiarizat cu munca de Securitate, au început să o înțeleagă şi să poată fi puşi în situația de a da rezultate”[20].

Referitor la posibilitatea ca activiştii de partid să exercite un control asupra M.A.I., în general, şi a Securității, în particular, acelaşi Evghenie Tănase susținea că: „abia la începutul verii anului 1952, când Drăghici Alexandru a fost numit ministru, activiştilor Secției C.C. al P.C.R. li s-a permis accesul la problemele aparatului de Securitate, participând pe lângă şedințele de partid şi la unele şedințe de analiză anuală a muncii profesionale la care participau şi şefii regiunilor de Securitate”[21].

Această deschidere față de partid, precum şi activitatea de primenire a cadrelor de securitate i-a oferit prilejul lui Alexandru Drăghici să-i înlăture, treptat, pe acei ofițeri de securitate care păreau mai ataşați internaționalismului proletar, decât intereselor naționale, aşa cum erau acestea înțelese de către Gheorghiu-Dej şi adepții săi. Desigur, procesul s-a desfăşurat lent, iar personajelor al căror suport sovietic era notoriu li s-au rezervat posturi călduțe, prezervându-li-se chiar iluzia puterii.

O a doua direcție de acțiune a lui Drăghici, pilotat de către Dej, a fost reprezentată de eforturile pentru limitarea competențelor şi ariei de acțiune a consilierilor sovietici din cadrul M.A.I. Şi aici, menajarea susceptibilităților sovietice a jucat un rol important, determinând o lentoare deosebită în derularea procesului.

---

[18] Acesta fusese numit, în 26 decembrie 1950, ministru adjunct pentru Trupele M.A.I.

[19] În 29 decembrie 1950 Secretariatul C.C. al P.M.R. a adoptat o hotărâre prin care „aprobă numirea tov. Alexandru Drăghici în funcția de ministru adjunct la Ministerul Afacerilor Interne, ca şef al Direcției Generale Politice a M.A.I.” – A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secția Administrativ-Politică, dosar nr. 23/1950, f. 17.

[20] *Apud* C.N.S.A.S., *Pseudomemoriile unui general de securitate*, documente selectate şi editate, studii introductive şi note de Cristina Anisescu şi Silviu B. Moldovan, Bucureşti, Editura Humanitas, 2007, pp. 163-164 (în continuare se va cita *Pseudomemoriile*…).

[21] *Ibidem*, p. 161.

Potrivit unor mărturii ale contemporanilor, Alexandru Drăghici ar fi dat dispoziții, în mod repetat, unor şefi de unități ca „relații cu consilierii să întrețină doar acei ofițeri din conducere împuterniciți în acest sens şi numai pe probleme strict de serviciu, limitate la prevederile convenționale încheiate oficial".

Neagu Cosma îşi aminteşte că, în perioada în care era director al Direcției de Contraspionaj, „am fost atenționat de Alexandru Drăghici să închid toate supapele prin care se scurgeau informații spre consilieri, iar relația cu aceştia – erau trei – să se rezume la metodologia de lucru, la arta informațiilor. Dar Drăghici făcea de fiecare dată precizarea că ei, consilierii, să nu simtă «bruiajul» nostru, să nu-i irităm, să nu încordăm relațiile cu aceştia, lucru dificil de realizat întrucât ei îşi aveau antenele întinse în toată unitatea şi aflau cu uşurință orice doreau"[22].

Un moment în care relația specială dintre Gheorghiu-Dej şi Drăghici a fost foarte vizibilă a fost acela al atacului dezlănțuit de Miron Constantinescu şi Iosif Chişinevschi împotriva lui Dej, în şedința din 3-12 aprilie 1956, pe tema cultului personalității. Cei mai vehemenți apărători ai lui Dej au fost Gheorghe Apostol, Chivu Stoica şi Alexandru Drăghici.

Totuşi, discuțiile pe tema abuzurilor Securității au scos la iveală, indirect, rolul special al lui Drăghici. Deşi Nicolae Ceauşescu şi Emil Bodnăraş au arătat că şi Chişinevschi şi Constantinescu folosesc un comportament la fel de autoritar, de stalinist, ca şi cel incriminat la Dej, ei nu au pierdut ocazia să-l atace pe Drăghici, cu care aveau vechi rivalități. Astfel, Ceauşescu spunea: „Tov. Drăghici a crezut că poate face orice, pentru că are legătură cu tov. Dej şi nu răspunde față de nimeni altul"[23], iar Bodnăraş a reamintit că Drăghici face două tipuri de rapoarte, unul mai detaliat pentru Dej şi unul mai restrâns pentru ceilalți membri ai Biroului Politic[24]. Pentru înlăturarea acestei situații, Bodnăraş propunea despărțirea Securității de M.A.I. prin crearea a două departamente distincte, aflate sub controlul Biroului Politic[25].

După înlăturarea „deviaționiştilor" Miron Constantinescu şi Iosif Chişinevschi (prin Plenara din 28 iunie – 3 iulie 1957)[26] şi a „fracționiştilor" Constantin Doncea, Pavel Ştefan, Grigore Răceanu şi Ovidiu Şandru (Plenara din 9-13 iunie 1958), situația lui Gheorghiu-Dej s-a consolidat considerabil, iar Alexandru Drăghici s-a situat ferm alături de acesta, contribuind la transformarea treptată a Securității într-un instrument personal al lui Dej[27].

Partidul comunist se afla acum sub conducerea de necontestat a lui Gheorghiu-Dej şi, ca urmare, optica lui Drăghici asupra rolului şi importanței organizațiilor de partid din

---

[22] Neagu Cosma, *Cupola. Securitatea văzută din interior. Pagini de memorii*, Bucureşti, Editura Globus, 1994, pp. 217-218.

[23] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R.-Cancelarie, dosar nr. 32/1956, f. 47.

[24] *Ibidem*, f. 38.

[25] În 11 iulie 1956 a fost adoptată H.C.M. nr. 1361 „privind unele măsuri organizatorice luate în cadrul M.A.I." prin care se prevedea organizarea M.A.I. pe două departamente: Departamentul Securității şi Departamentul Internelor, dar hotărârea nu a mai fost pusă în practică - A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13.088, vol. 1, f. 1 ş.u..

[26] Dan Cătănuş, *Destalinizarea în versiunea românească. Cazul Miron Constantinescu – Iosif Chişinevschi, 1956-1961,* în „Arhivele Totalitarismului", nr. 3-4/1999, pp. 99-112.

[27] Marius Oprea, *Gheorghiu Dej, poliția secretă şi puterea*, în „Dosarele istoriei", nr. 3(8), 1997, p. 29-32.

structurile de securitate se modifică în sensul aprecierii acestora ca fiind esențiale în întărirea luptei Securității împotriva elementelor duşmănoase. Partidul era porta-vocea lui Dej şi hotărârile de partid reflectau voința acestuia, deci trebuia respectate cu strictețe. Elocvent pentru atitudinea lui Drăghici este un proiect de hotărâre, elaborat în luna martie 1958. În acesta se menționa:

„Organele politice, organizațiile de partid şi U.T.M., şefii şi comandanții din cadrul Ministerului Afacerilor Interne să considere drept **una din sarcinile lor centrale întărirea prin toate mijloacele a vigilenței şi disciplinei de partid şi militare** (subl. ns.), ridicarea acestei discipline pe o treaptă mai înaltă, în vederea executării fără şovăire şi în cele mai bune condițiuni a ordinelor, directivelor şi misiunilor încredințate, pentru asigurarea securității de stat a Republicii Populare Române. Este necesar să se desfăşoare o muncă politică susținută pentru ridicarea conştiinței politice la nivelul sarcinilor importante pe care Partidul şi Guvernul le pune în fața organelor M.A.I."[28].

Aceeaşi concepție era reliefată şi într-o cuvântare a lui Alexandru Drăghici, ținută în fața activului de partid din aparatul central al M.A.I., după Plenara C.C. al P.M.R. din 9-13 iunie 1958:

„Va trebui să-i trezim pe comuniştii noştri şi foarte serios şi anume ca organizațiile de partid să devină adevărate şcoli unde să-şi însuşească linia partidului, combativitatea şi de aici lupta împotriva duşmanului, să trăiască din plin linia partidului, să se situeze de a judeca lucrurile conform intereselor partidului şi statului. (...) Este necesar ca ofițerii noştri să cunoască mai bine duşmanul, să lupte mai hotărât pentru lichidarea deficiențelor în munca organizatorică, **în primul rând pe linie de partid şi după aceea în munca profesională** (subl. ns.)"[29].

Anul 1958 a marcat înscrierea fermă a României pe un nou curs politic, schimbarea de orientare politică fiind decelabilă în multiple domenii. Evident că analiza unei astfel de decizii şi a mecanismelor de implementare a ei excede cadrul acestui studiu. De aceea, nu vom stărui asupra unor momente semnificative, cum ar fi impactul revoluției de la Budapesta din 1956 asupra conducerii P.M.R.[30] şi nici asupra resorturilor deciziei de a retrage trupele sovietice din România şi a influenței pe care a avut-o acest act asupra evoluției ulterioare a României[31].

Fără îndoială că nu de mică importanță ar fi şi prezentarea acțiunilor de edulcorare a situației economice a „oamenilor muncii", dar şi a deținuților politici din lagărele şi închisorile care împânzeau țara. Gesturile simbolice, precum desființarea editurii „Cartea rusă", desființarea Institutului de studii slave, anularea obligativității învățării limbii ruse în şcolile de orice nivel, redenumirea unor străzi, instituții, oraşe (cel mai semnificativ este faptul că Oraşul

---

28 A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 91, ff. 269-275.

29 *Ibidem*, f. 345.

30 Corneliu M. Lungu, Mihai Retegan, *1956: Explozia. Percepții române, iugoslave şi sovietice despre evenimentele din Polonia şi Ungaria,* Bucureşti, 1996; Mihai Retegan, *Conducerea P.M.R. şi evenimentele din Polonia şi Ungaria, 1956*, în „Arhivele Totalitarismului", nr.1/1995, p. 137-162.

31 Arhivele Naționale ale României, *Retragerea trupelor sovietice. 1958*, coord. Ioan Scurtu, Bucureşti, 1996.

Stalin redevine Braşov), pregătirea şi editarea lucrării *Marx despre români*, şi-au avut fără îndoială rolul lor bine definit în procesul de distanțare de Moscova.

Apogeul politicii de distanțare promovată de către Dej în raporturile cu Moscova a fost reprezentat de aşa numita „Declarație de independență a României", adoptată în şedința plenară a C.C. al P.M.R. din 15-22 aprilie 1964[32].

În conținutul acesteia, problema centrală au reprezentat-o relațiile româno-sovietice. Pe această axă au fost trecute în revistă toate nemulțumirile părții române: amestecul în treburile interne ale partidului, exploatarea prin intermediul sovromurilor, lipsa consultărilor în cadrul Tratatului de la Varşovia, problema Basarabiei, problema tezaurului României, infiltrarea diverselor instituții ale statului prin intermediul aşa numiților „consilieri" etc.

După publicarea *Declarației* au urmat numeroase adunări de partid „închise" în care contextul adoptării ei a fost comunicat membrilor de partid din organizațiile de partid de la diverse eşaloane. Deşi cuvântul de ordine a fost păstrarea secretului, cele prezentate s-au difuzat rapid în rândul populației, fapt ce nu a displăcut liderilor partidului. Dimpotrivă, astfel se realiza unul din obiectivele *Declarației* – obținerea unei legitimități şi o sporire a încrederii poporului în conducătorii săi.

Nota dominantă a acestor adunări şi şedințe a fost reprezentată de sublinierea poziției de independență a României şi hotărârea partidului de a urma în viitor o linie politică şi economică națională.

Structurilor Ministerului Afacerilor Interne li s-a acordat o atenție deosebită, conținutul declarației fiind „prelucrat", la nivel central, chiar de către Alexandru Drăghici. Acesta a adoptat o retorică marcată de puternice accente naționaliste, tunând şi fulgerând împotriva sovieticilor, socotiți până nu demult cel mai prețios sprijin. Liniile de forță ale discursurilor le-au urmat, în bună măsură, pe acelea pe care a fost gândită şi redactată declarația P.M.R.-ului.

Pentru exemplificare, vom reproduce câteva pasaje din stenograma expunerii făcută în fața activului Direcției Politice a Trupelor şi Formațiunilor M.A.I., în 6 mai 1964. Cu această ocazie, Alexandru Drăghici atrăgea atenția că:

„În U.R.S.S. de exemplu, neîncrederea şi lipsa de prietenie față de partidul nostru este difuzată pe scară largă nu numai în contactul cu cetățenii români, dar chiar şi în rândul poporului sovietic.

În diversele publicații, manuale şcolare, cursuri pentru învățământul superior, în programele de televiziune, diferite aspecte din R.P.R. sunt reprezentate tendențios şi jignitor.

De pildă, în manualul sovietic de geografie pentru clasa a VII-a, țara noastră este prezentată prin câteva date sumare privind populația, teritoriul, aşezarea geografică, menționându-se că se cultivă mult porumb din care se face mămăligă şi se descrie cu detalii prepararea acestui aliment, fără să se arate eforturile şi realizările obținute de poporul nostru pe linia industrializării țării şi progresului economic general.

[32] Vezi Alexandru Oşca, Vasile Popa, *O fereastră în Cortina de Fier – România. Declarația de independență din aprilie 1964*, Focşani, Editura Vrantop, 1997; Florian Banu, Liviu Țăranu, *Aprilie 1964 – „Primăvara de la Bucureşti". Cum s-a adoptat „Declarația de independență" a României?,* Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004.

Cu ocazia unei emisiuni de televiziune din Leningrad s-a anunțat un dans românesc. În realitate, pe ecran au apărut două persoane aproape dezbrăcate, prezentând un dans țigănesc ce nu avea nimic specific jocului şi portului popular de la noi.

Într-unul din cursurile folosite pentru uzul studenților de la Universitatea «Jdanov» din Leningrad, se găseşte următoarea afirmație:

«Sunt unele țări socialiste care duc o politică naționalistă. Acestea sunt statele din Asia în frunte cu China, iar în Europa – România».

Neîncrederea şi suspiciunea au ajuns până acolo încât până şi grupurile de turişti sovietici care vin în R.P.R. sunt prelucrate înainte de a pleca, patria noastră fiindu-le prezentată ca o țară de țigani, mămăligari, inculți, cu o situație economică dezastruoasă, drept un aliat în care nu poți avea încredere, îndemnându-i pe solicitanți să renunțe la excursia în R.P.R. sau, în orice caz, să nu facă legături printre români pentru a nu fi supuşi unor provocări.

Din materialele ce le deținem, rezultă că grupurile de turişti sunt însoțite de ofițeri de securitate, care veghează să nu se «contamineze» de realitățile țării noastre.

Analizând profund situația, trebuie precizat că toate acestea țintesc mult mai departe.

Iată de pildă ce spune unul dintre reprezentanții sovietici:

«Ar fi bine ca Uniunea Sovietică să includă şi țările socialiste şi să formeze un singur stat, care ar putea să poarte denumirea de „Uniunea țărilor de democrație populară" şi nu neapărat U.R.S.S. Aceasta – a spus el în continuare – ar ajuta la o mai bună coordonare a şedințelor C.A.E.R.»".

În alocuțiunea sa, Drăghici nu ezita să facă apel la istorie, rememorând evenimentele din perioada imediat următoare ieşirii României din Axă:

„De fapt, părerea acestui reprezentant sovietic este o veche intenție a conducerii U.R.S.S.

După 23 august 1944, ofițeri ai N.K.V.D., care au lucrat în cadrul Comisiei Aliate de Control, au desfăşurat o intensă activitate pe linia alipirii unor teritorii din țara noastră la U.R.S.S. Astfel, col. Borisov, reprezentant al Comisiei Aliate de Control la Tulcea, cu sprijinul unor vechi agenți ai organelor de securitate sovietice, de naționalitate rusă, a organizat un «comitet» care şi-a propus drept scop alipirea Dobrogei la Ucraina. Acest «comitet» a preluat principalele funcții de conducere pe linie de partid şi de stat din fostul județ Tulcea şi a lansat o chemare prin care instiga populația locală să ceară alipirea Dobrogei la U.R.S.S.

Asemănător a procedat şi Svesnicov, tot ofițer N.K.V.D., reprezentantul Comisiei Aliate de Control la Sighet care, mobilizând pe cetățenii de origine ucraineană, a determinat «alegerea» unui «soviet autonom ucrainean», care şi-a propus ca scop alipirea Maramureşului la Ucraina Subcarpatică.

Şi în regiunea Suceava s-a dus o activitate cu acelaşi caracter.

Datorită pe de o parte reacției de masă a populației de naționalitate română, iar pe de altă parte măsurilor luate pe linia organelor de partid şi de stat de atunci, a putut fi împiedicată realizarea scopurilor ce şi le propuseseră aceste «comitete»"[33].

---

[33] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 197, f. 60-62.

Problemele ridicate de proiectele de integrare economică şi de specializare a economiilor în cadrul C.A.E.R[34]. nu au fost ocolite:

„Tovarăşii sovietici şi alți parteneri au crezut că România îşi va subordona economia altor țări. În felul acesta ar fi urmat să se îngraşe, iar poporul român să rămână pe mai departe flămând aşa cum ne-a ținut în trecut burghezo-moşierimea română.

Noi ştim ce înseamnă aceste organisme suprastatale – înseamnă sovromuri[35]. Politica sovromurilor nu era decât o politică capitalistă, de exploatare a întreprinderilor noastre. Pe atunci nu a existat sector economic în țara noastră care să fi putut da randament şi să nu se ceară să se înfiinţeze şi acolo un sovrom. La un moment dat venise şi în problema exploatării şi vânzării gazului metan, să facem sovrom, nu era suficient că din extragerea şi vânzarea petrolului, obțineau beneficii maxime, fără a se interesa dacă poporul român are din ce trăi, fără a-şi pune problema dacă este just să se scoată de la noi asemenea beneficii.

Este interesant de ştiut ce a afirmat tov. Hruşciov când a ajuns la concluzia ca să desființăm aceste sovromuri, aceste organe suprastatale. «Tovarăşi, spunea el referindu-se la Stalin, ne crăpa obrazul de ruşine când am primit o scrisoare de la tov. Mao Tze-dun trimisă lui Stalin, în care îi propusese să facă un fel de sovrom-ananas». Tov. Mao Tze-dun a spus: «dați-ne investiții, instalații şi vă vom livra cât ananas vreți». Hruşciov, referindu-se la această problemă, spunea că le-a crăpat obrazul de ruşine. Oare de ce acum nu îi este ruşine, de ce a devenit promotorul tuturor acestor organisme suprastatale şi le susține chiar ceva mai deschis decât a fost susținută cândva problema sovromurilor. Ne întrebăm noi, când a avut dreptate, când i-a crăpat obrazul de ruşine, atunci, şi dacă aşa este, de ce nu-i crapă şi acum?

Iată cum şi-a dovedit viabilitatea acest organ, prin încălcarea independenței altor state. Asemenea situații partidul nostru nu va mai accepta niciodată”[36].

Problema întreprinderilor comune şi a sovromurilor se dovedea fi una din cele mai acute, Drăghici acordându-i un loc aparte în economia discursului său:

„Problema întreprinderilor proprietate comună, noi ştim ce sunt acestea, le-am avut pe timpul capitaliştilor, când americanii, olandezii, francezii şi alții şi-au investit capital în România, exploatând poporul românesc. Mai ştim că toate beneficiile realizate aici erau trimise în străinătate, în țările lor de baştină; mai ştim, de asemenea, că toată această operațiune de exploatare a bogățiilor țării, a poporului român au făcut-o în cârdăşie cu burghezia română, care se mulțumea cu «firimiturile» pe care le aruncau aceşti capitalişti.

Noi mai cunoaştem ce înseamnă întreprinderi proprietate comună din exemplul ce ni l-au dat şi tovarăşii sovietici, prin sovromurile care au fost înființate mai înainte în țara noastră[37].

---

[34] Liviu Țăranu, *op. cit*., *passim*.

[35] Pentru problema sovromurilor, vezi Florian Banu, *Asalt asupra economiei României. De la Solagra la Sovrom (1936-1956)*, Bucureşti, Editura Nemira, 2004.

[36] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 197, f. 69-70.

[37] Diatribele lui Drăghici la adresa sovromurilor nu erau noi. În 2 aprilie 1963, într-o şedință cu activul de partid de pe lângă Direcția Politică a M.A.I., acesta spunea: „Noi ştim că întreprinderi din acestea «internaționale» am mai avut în țară. Erau sovromurile. Ieri am avut o şedință asemănătoare la Ministerul Petrolului şi Chimiei şi unii tovarăşi care au luat cuvântul au dat exemple din care reieşea ce făceau reprezentanții sovromurilor în țara noastră. Tovarăşi, toate problemele de bază constituiau

Ei bine, tovarăşi, trebuie să ştiți că acestea erau întreprinderi proprietate comună, nişte organisme internaționale, organisme de exploatare a poporului român, a unei țări socialiste de data aceasta de către o altă țară socialistă – «prietenă». Aveam pe atunci o situație economică destul de grea şi cu toate acestea tovarăşii sovietici trimiteau de aici la Moscova beneficiile realizate de pe urma acestor întreprinderi. Erau cazuri când cota de participație la o asemenea întreprindere era 20% parte sovietică şi 80% română, iar beneficiile erau împărțite pe jumătate. Au fost unele cazuri încât rămâi stupefiat când le auzi, atâta lipsă de simț tovărăşesc, atâta dispreț față de un alt popor. Când spun aceasta am în vedere ce spunea un tovarăş inginer recent, vorbind despre «Sovromquarțit».

El spunea că acolo se formase o castă din partea sovieticilor şi un dispreț față de români care nu se deosebeşte de al rasiştilor din Africa de Sud față de populația de culoare şi dă unele exemple în acest sens. De pildă, sovieticii aveau spitalul lor foarte bine înzestrat, unde nu aveau acces românii; aveau magazinul lor, cu toate bunătățile, iar românii un magazin cu scobitori şi oțet; sovieticii trăiau în locuințe bune, iar românii în barăci şi chichinețe, vai de capul lor. Ca mijloc de transport, sovieticii foloseau autobuzele, muncitorii şi tehnicienii români mergeau în camioane deschise, iar atunci când cineva încerca să ridice un cuvânt împotriva unei asemenea «egalități» imediat erau taxați «antisovietici» şi după aceea prelucrați de către directorul general sovietic, care conducea acolo, precum şi de secretarul organizației de bază. La un moment dat, spunea acest inginer, nu făceam altceva decât să prelucrăm toată ziua «antisovieticii». Mulți tovarăşi au fost excluşi din partid pentru că au avut «îndrăzneala» să critice asemenea stări de inegalitate şi un asemenea regim de castă.

Mai mult, aceste sovromuri, datorită unor intervenții care au fost făcute, se bucurau şi de anumite derogări de la legislația română, de pe urma cărora obțineau un beneficiu în plus şi pe care, fireşte, îl trimiteau tot la Moscova. Intervenții s-au făcut pentru a nu plăti impozite şi alte asemenea lucruri. Toate aceste apucături foarte urâte demonstrează adevăratele relații de inegalitate între un stat şi altul. (…)

Ei bine, tovarăşi, trebuie să spunem că de la sovromuri am învățat şi noi ceva şi anume felul în care un stat ca U.R.S.S. despre care am avut o părere foarte bună (şi partidul nostru i-a învățat pe membrii săi să ia exemplu de la U.R.S.S., s-o iubească), dar trebuie să spunem că asemenea organisme, asemenea apucături urâte, de rapacitate, nu fac altceva decât să te indigneze, iar organele «superioare» pe care le vede tovarăşul Hruşciov în perspectivă, să le vedem ca fiind ceva asemănător cu sovromurile, care nu fac altceva decât să reducă statul român şi poporul nostru la sarcina de furnizori de materii prime pentru țările «prietene» mai industrializate”[38].

secrete ale lor, iar subdirectorii noştri erau un fel de «deschide uşa». Atâta tot! Astfel de întreprinderi vrea Hruşciov să creeze la noi, asemănătoare sovromurilor. Noi suntem sătui de sovromuri! Socotim că ele n-au constituit un factor de progres în economia noastră, ci un factor de exploatare. Socotim că au fost nişte organizații care au contribuit pur şi simplu la secătuirea economiei noastre şi de aceea nu întâmplător situația noastră economică s-a mai îmbunătățit tocmai după ce am scăpat de sovromuri. Până atunci trebuie spus că era greu de tot şi mai trebuia să le faci şi reclamă cum că sunt foarte bune” – Arhivele Militare Române, fond Microfilme, rola AS1 1533, c. 167-168.

[38] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 197, f. 101-102.

Cuvinte la fel de aspre avea acum Drăghici şi cu privire la politica de rusificare a culturii:

„Nu există, tovarăşi, o invenție, nu există o noutate în lume şi unde, legat de ea, să nu apară imediat şi un rus, despre care se spune că de fapt acesta a «descoperit» mai înainte noutatea, invenția respectivă!! În domeniul radiofoniei, al electricității etc. unde nu se poate să nu găseşti şi câte un nume rus, despre care se spune că el este de fapt «inventatorul», dar că, chipurile, țarismul nu l-a «văzut»!!

Nu este necesar să spunem oamenilor asemenea neadevăruri, nu este cazul să slăvim un popor prin asemenea gogorițe. Multe asemenea afirmații nu sunt reale şi când citeşti astfel de născociri îți face impresia că sunt nişte copilării, parcă ai fi la un bâlci. Are nevoie Uniunea Sovietică de o asemenea reclamă? Eu cred că nu".

Impunerea politicii anti-cosmopolite era criticată vehement:

„S-a manifestat, tovarăşi, nu numai acum, dar chiar mai demult, tendința de a fundamenta teoretic asemenea aspecte şi anume să depindem numai de U.R.S.S. şi de restul țărilor socialiste, să nu avem măcar dreptul să gândim că în alte țări sunt şi utilaje cu coeficienți economici mai ridicați, să nu avem dreptul să gândim că tehnica mondială este mai ridicată decât aceea pe care ne-o furnizează «prietenii».

Vă aduceți aminte de aşa-zisul cosmopolitism. Acesta era un fel de erezie. Ne obligau să vorbim admirativ despre tehnica lor şi să dezaprobăm tehnica din Apus. Dacă procedam altfel, imediat interveneau şi ne atrăgeau atenția să nu vorbim despre tehnica din statele capitaliste că este mai bună decât aceea sovietică.

Atâta timp s-a vorbit în mod laudativ despre agricultura sovietică, ca cea fiind cea mai «dezvoltată» din lume, despre tehnica sovietică, care este cea mai «avansată» din lume. Tot ce s-a realizat mai bun în domeniul ştiinței şi tehnicii pe plan mondial nu putea să fie mai «bun» decât realizările U.R.S.S[39].

Astfel de lucruri n-au făcut decât să scadă prestigiul U.R.S.S. Cei care au vrut să pună monopol pe gândire prin aşa-zisul cosmopolitism şi după aceea prin aşa-zisul ajutor, care nu este decât o variantă nouă a unui nou mod de a pune problema, toate acestea n-au făcut decât să dăuneze relațiilor dintre statele socialiste"[40].

Construirea unor paralele între politica externă a țarismului şi aceea a Uniunii Sovietice, sub acoperirea clasicilor ideologiei comuniste, nu i se părea deloc forțată lui Alexandru Drăghici:

„Noi ştim că în acea perioadă Marx, Lenin vorbeau foarte critic împotriva țarismului, pe care l-au calificat aşa cum a fost el. Marx îl denumea pe țar «barbarul de pe Neva», iar în ce priveşte expedițiile sale în partea de sud-est a Europei, pe care le numea expediții pentru

[39] În 20 ianuarie 1952, cu prilejul unei adunări ce comemora 28 de ani de la moartea lui V.I. Lenin, generalul maior Alexandru Drăghici folosea o cu totul altă retorică: „Uniunea Sovietică a devenit o gigantică putere industrială, țara celei mai înaintate agriculturi. Astăzi, trăsăturile luminoase ale comunismului se văd puternic în realizarea mărețelor construcții de proporții nemaivăzute de pe Volga şi Don, din Turckmenia şi Crimeea. Ele se vădesc şi în abundența crescândă de bunuri, în dezvoltarea uriaşă a ştiinței şi tehnicii puse în slujba îmbunătățirii neîncetate şi înfrumusețării vieții celor ce muncesc, în creşterea nivelului cultural al întregului popor sovietic" – „România liberă", 20 ianuarie 1952.

[40] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 197, f. 106.

«eliberarea popoarelor», Marx [le] arată ca fiind adevărate războaie de jaf duse din dorința de a pune stăpânire pe Gurile Dunării, pe Principatele Române. Nu pentru eliberarea popoarelor de sub jugul turcesc. A luptat țarismul împotriva turcilor? Nu, cauza principală a acestor lupte duse de ruşi a fost dorința de cucerire, de expansiune.

Lenin numeşte țarismul rus «închisoarea popoarelor».

De ce oare astăzi acest țarism este aşa de idilic tratat, ca şi cum ar fi fost ceva dar, chipurile, nu chiar aşa cum s-a scris. Cui serveşte asemenea lucru. Cui serveşte această teză complet falsă, după care «țarismul a vrut să elibereze țările din partea de sud-est a Europei»? această teză şi acum se face auzită din partea unor istorici sovietici.

Despre ce eliberare poate fi vorba când Suvorov a intrat în țara noastră şi a pus țăranii români la jug? (…) Aceasta era de fapt politica panslavistă şi, din păcate, astăzi tot pe un asemenea drum se merge.

Tovarăşi, dacă citiți vol. 9 din operele lui Marx, luând cunoştință de toate aceste lucruri, te scuturi de groază, dar îți dai seama că este foarte mare asemănare între politica externă țaristă față de vecini şi politica dusă de U.R.S.S. astăzi. (…)

Lenin (…) le spunea români celor din Basarabia, iar sovieticii le spun «moldoveni». Sunt unii oameni care caută să spună că ei sunt de altă naționalitate, nu români. Cu ce scop se face acest lucru? Nu avem intenția şi nu ne amestecăm în treburile nimănui, dar față de această aberație nu poți să nu reacționezi.

(Aplauze)”[41].

După sensibilizarea coardei naționale a auditoriului, ministrul Afacerilor Interne nu a pierdut ocazia să scoată în relief câteva din aspectele de culise ale istoriei partidului comunist din România, subliniind rolul decisiv pe care l-a jucat Cominternul în crearea şi dirijarea acestui partid, cu un vădit caracter anti-național:

„Să luăm numai un exemplu mic, de pildă situația în timpul Cominternului, fiindcă declarația partidului nostru se referă şi la această perioadă. Eu vreau să reamintesc numai ce daune a adus partidului nostru această activitate a Cominternului.

Poporul român este un popor cinstit, popor muncitor, Partidul nostru în acea perioadă a rămas mic, lipsit de influență în masă. De ce? Pentru că cadrele (sic!) care lucrau, chiar cadrele de conducere, nu aveau nimic cu poporul român, erau elemente mic burgheze, şovăielnice, slugarnice sau aventuriste şi care, în cea mai mare parte erau legate de unii mici moşieri sau de industria uşoară, de câte o fabrică măruntă, dar rupți de industria grea, de ceea ce era mai important. Abia cu începere de la 4 aprilie 1944 conducerea partidului nostru a fost formată într-adevăr din elemente legate de popor, legate de suferința poporului român şi de aspirațiile sale pentru o viață liberă, o viață mai bună.

(Aplauze).

Dacă am lua numai secretarii generali ai partidului din acea perioadă: am avut pe Boris Stefanov, un moşier din Dobrogea, tată-său era moşier, el însuşi moşier. A ajuns aici nu ştiu cum, fireşte cu ajutorul lui Dimitrov, care lucra pe la Comintern. Ne-am pomenit cu el ca secretar general. Nu ştiu dacă a venit vreodată în țară, fiindcă l-ar fi putut prinde Siguranța. Am avut oameni ca Gorun, care nu ştia limba română, aventurişti şi fii de industriaşi, ca Marcel Pauker, fiul marelui proprietar de la ziarele „Dimineața” şi „Adevărul”. Ce arată acest

[41] *Ibidem*, f. 72-73.

lucru? Acesta arată că în afară de unele mici excepții care au existat, conducerea partidului nostru era ruptă de cauza proletariatului şi poporului român"[42].

Faptul că în închisorile şi lagărele de pe teritoriul României se mai găseau încă deținuți condamnați pentru *titoism* nu i-a produs lui Drăghici nici o reticență în a aborda problema şi a condamna izolarea Iugoslaviei de către Moscova:

„Să luăm exemplul excomunicării Iugoslaviei în 1948. Se ştie că acest act a fost unul dintre cele mai samavolnice şi a fost luat împotriva unor tovarăşi şi a unui partid care a luptat împotriva fiarei fasciste[43]. La fiecare cinci familii iugoslave este un mort în războiul de partizani, în lupta împotriva hitlerismului. Pentru că P.C. Iugoslav nu a vrut să facă sovrom, a fost tratat aşa cum se ştie, iar conducătorii lui au fost făcuți spioni.

În acelaşi timp, tovarăşi, dacă există într-adevăr disensiuni între partide, ele nu trebuie să influențeze relațiile dintre state. Măsurile luate împotriva Chinei – despre care am vorbit aici – sunt unice în istorie *şi la timpul său numai Hitler le mai practica* (cuvintele scrise cu italice au fost tăiate cu pixul în textul stenogramei – n. ns.).

Va să zică cu americanii poți ține legături diplomatice cu toate că te înjură toată ziua şi cu albanezii nu vrei să ții, te-ai certat cu ei, în schimb apelezi la poporul albanez ca să-l dea pe Enver Hodja peste cap. Aceasta este treabă? Desigur, dacă aşa stau lucrurile, atunci şi el apelează la poporul sovietic să-l dea pe Hruşciov peste cap. uite ce înseamnă polemica.

Nimănui nu-i este permis să facă apel pentru înlăturarea conducerii altui partid"[44].

Transpare teama permanentă a conducerii de la Bucureşti de a nu fi înlăturată de la putere de către colosul de la Răsărit, mai ales că, în ciuda retragerii Armatei Roşii şi a consilierilor, existau destule indicii că sovieticii dispun de suficiente pârghii în România pentru o eventuală deturnare a cursului politicii naționale. În acest sens, Drăghici reamintea auditoriului că serviciile speciale sovietice au fost foarte active:

„Trebuie să spun că problema aceasta cu agentura sovietică în țara noastră a fost sprijinită de Ana Pauker şi Luca, iar după ei a urmat Chişinevschi şi alții. Desigur, pe bună dreptate se pune întrebarea, pentru ce ai nevoie de agenți într-un partid frățesc? Sunt de neconceput asemenea practici şi relații între două partide.

De exemplu, Ana Pauker, Chişinevschi, Luca țineau legătura cu unul de la Ambasada sovietică, primeau anumite sarcini, dădeau date despre ceilalți tovarăşi din partid"[45].

Plautus afirma în comedia sa *Trinummus* că *Nota mala res optima est* (Nişte rele cunoscute sunt lucrul cel mai bun). În cazul dezvăluirilor făcute prin dezbaterile de după adoptarea *Declarației din aprilie,* evoluția ulterioară a regimului comunist a demonstrat că exhibarea controlată a „scheletelor din dulap" nu a contribuit prea mult la reformarea

---

[42] *Ibidem*, f. 78-79.

[43] În 1952 Alexandru Drăghici avea opinii diametral opuse: „…țările Europei Occidentale, trădate în mod mârşav de burghezia reacționară de la putere, au căzut sub ocupația americană şi sunt transformate în baze militare americane. Aceeaşi soartă a avut-o şi Iugoslavia, trădată mişeleşte de banda de spioni şi ucigaşi Tito-Rankovici. Colonie americană, închisoare a popoarelor, bază de agresiune americană, iată ce este astăzi Iugoslavia" - „România liberă", 20 ianuarie 1952.

[44] *Ibidem*, f. 80.

[45] *Ibidem*, f. 125.

sistemului, totul dovedindu-se doar o „comedie” regizată şi jucată într-un singur scop: consolidarea controlului asupra societății româneşti prin apelul la sentimentele naționale.

Cazul lui Alexandru Drăghici este relevant pentru schimbarea „măştilor” de către corifeii comunismului românesc. Privită strict din punctul de vedere al artei de guvernământ, evoluția lui Gheorghiu-Dej şi a echipei sale este una impresionantă, denotând posedarea unor reale calități de om de stat, în paradigma creată de Machiavelli. De la figuri periferice ale vieții politice româneşti, până la ocuparea locurilor din fruntea piramidei puterii aceşti oameni au parcurs un drum lung, marcat de crime, trădări, abuzuri, toate săvârşite fără cel mai mic scrupul, fără cea mai mică ezitare. Ascensiunea şi decăderea lui Alexandru Drăghici reamintesc anticul *Cave ne cadas!* (Fereşte-te să nu cazi!) al *imperatorului* roman şi se pot constitui, totodată, într-un avertisment pentru oamenii politici de astăzi.

Nicolae **IONIȚĂ**

POLITICA DE CADRE ÎN SECURITATE. SCHIMBAREA CADRELOR MEDII DE CONDUCERE (1958 – 1967)

PERSONNEL POLICY WITHIN THE SECURITATE. CHANGING MID-LEVEL LEADERSHIP (1958 - 1967)

The withdrawal of the Soviet Army from Romania in 1958 forced Bucharest authorities to carry out a series of changes, especially in politics. As far as the foreign policy is concerned, one could say that 1958 was the very first moment for gradually moving off from the Slavish subordination of the Romanian leaders to Moscow's interests. It was also the beginning of an almost independent Romanian politics inside the socialist camp. As far as the home policy is concerned, between 1958-1960 there was an initial period of harsher measures, leading to massive growth of arrests. In 1960, after the 3rd Congress of the Romanian Workers' Party, one could observe a change of the role for the Romanian Securitate. Its repressive actions had to be replaced by a policy of preventing offences against the state security. It was also important the re-education of those „hostile" to the communist regime. But this change of view was considered an unpleasant surprise for the Securitate ordinary staff. Some of the officers could not cope with the new professional requests. As a result, the following years witness many changes in Securitate, mainly among its leaders.

In this essay we studied these conversions and the personnel policy between 1958-1967 inside the Securitate.

At first, we tried to present Romania's political situation (abroad and within the borders) after 1958.

Then we approached the following aspects: ways of personnel replacement, powers of the chiefs from the Ministry of Interior's point of view, interpersonal relationships amidst this organization and a series of such concrete actions.

On the other hand, the changes in Securitate reflected the gradual departure from the Soviet Union, decided by the Romanian Workers Party in such a tumultuous period.

Etichete: Securitate, politica de cadre, abateri, desovietizare, disciplină, schimbare.

Keywords: Securitate, personnel policy, deviations, discipline, change.

Retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul României, în iunie 1958, a reprezentat un moment de cumpănă pentru conducătorii de atunci ai Partidului Muncitoresc Român. Aceştia, în perioada ulterioară, s-au confruntat cu necesitatea de a dovedi Moscovei atât faptul că încrederea pe care le-a acordat-o, prin efectuarea acestei retrageri strategice, era meritată, iar ataşamentul lor față de P.C.U.S. rămânea neschimbat, dar şi că prezența trupelor de ocupație pe teritoriul Românei nu mai era necesară, regimul comunist de la

Bucureşti fiind capabil să-şi asigure el însuşi perpetuarea la putere, prin măsuri de forță ori prin dobândirea sprijinului populației. Treptat, însă, liderii P.M.R. vor constata faptul că cele două obiective stabilite în perioada ulterioară lui 1958 (păstrarea unor relații privilegiate cu Moscova şi dobândirea, cel puțin, a unei oarecare legitimități în fața populației țării, dacă nu chiar a sprijinului acesteia) erau, în bună măsură, incompatibile. Această constatare a determinat inițierea unui complicat joc politic de către conducătorii comunişti de la Bucureşti, care se va finaliza prin afişarea unei aparente independențe față de Uniunea Sovietică, redescoperirea valorilor naționale, ignorate în perioada anterioară, dar şi prin promovarea unei relative liberalizări a vieții politice interne. Dacă aceste măsuri erau de natură să sporească sprijinul intern pentru regimul politic de la Bucureşti păstrarea suportului Moscovei va fi asigurată atât prin păstrarea ortodoxiei ideologice, cât şi prin evitarea oricăror provocări de natură să forțeze conducătorii sovietici să intervină în mod direct în România. Deşi această politică de echilibru între interesele liderilor P.M.R./P.C.R. şi ale celor moscoviți nu a fost lipsită de momente tensionate – Declarația din aprilie 1964 a Partidului Muncitoresc Român şi refuzul public al lui Nicolae Ceauşescu de a se alătura trupelor invadatoare în Cehoslovacia în 1968 fiind cele mai cunoscute dintre acestea – totuşi, ea şi-a dovedit în timp viabilitatea, dacă avem în vedere şi numai faptul că Moscova nu a considerat niciodată necesară intervenția sa directă în România până în 1989.

Câştigarea sprijinului populației române pentru regimul comunist de la Bucureşti nu se putea însă realiza fără importante ajustări ale politicii represive de pe plan intern. Această realitate era recunoscută de liderii comunişti români, însă de o relaxare a politicii de represiune nu se poate vorbi mai devreme de anul 1960. Până atunci nu s-a putut constata decât o intensificare a măsurilor represive în perioada premergătoare şi imediat consecutivă retragerii trupelor sovietice. Astfel, prin Decretul nr. 318 din 21 iulie 1958, pedeapsa cu moartea era extinsă şi asupra celor care ar fi încercat să determine statul român să emită o declarație de război sau de neutralitate[1]. Mai înainte de data mai sus menționată, a fost emis un alt decret, nr. 89/1958, prin care se dispunea reținerea foştilor adepți ai mişcării legionare, ceea ce a dus, în scurtă vreme, la o creştere substanțială a numărului de deținuți politici – de la 6 211, în ianuarie 1958, se ajunge la 10 125, în decembrie acelaşi an şi la 17 613, în ianuarie 1960[2].

Acesta era însă ultimul val al represiunii extinse la nivel de masă, explicabil şi prin faptul că se dorea preîntâmpinarea oricăror incidente de natură să determine o reîntoarcere a trupelor sovietice în România şi consecințe politice din cele mai neplăcute pentru liderii politici de la Bucureşti, care-l asiguraseră pe Nikita Hruşciov de faptul că erau capabili să gestioneze situația pe plan intern şi în lipsa soldaților ruşi. O dată cu Congresul al III-lea al PMR (20 – 25 iunie 1960) însă, se va oficializa începutul „restrângerii funcției represive a statului nostru democrat – popular", fapt determinat de „victoriile însemnate ale socialismului în toate domeniile, forța de nezdruncinat a orânduirii de stat şi unitatea moral – politică a poporului

[1] Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete româneşti. De la Cuza la Ceauşescu,* Editura Ion Cristoiu S.A., Bucureşti, 1999, p. 475. Această măsură era o evidentă aluzie la evenimentele din Ungaria din 1956, când, Imre Nagy, la presiunea protestatarilor, proclamase retragerea Ungariei din Tratatul de la Varşovia, ceea ce grăbise intervenția sovietică.

[2] *Ibidem,* p. 476.

muncitor", realități care „au îngustat tot mai mult, o dată cu desființarea claselor exploatatoare, terenul de acțiune al elementelor duşmănoase socialismului"[3]. Restrângerea funcției represive a statului democrat popular trebuia să fie însoțită, conform documentelor Congresului, de „creşterea rolului educativ" al statului, „organizarea şi activitatea maselor, creşterea formelor de înrâurire şi reeducare, a influenței educative exercitate nemijlocit de colectivitatea oamenilor muncii", iar combaterea unor încălcări ale normelor de conviețuire în societate urma să treacă din competența organelor administrative ale statului la cea a organelor obşteşti – „consiliile de judecată tovărăşească şi adunările generale ale oamenilor muncii". Noua realitate de pe plan intern nu trebuia însă să ducă la „slăbirea vigilenței revoluționare" a organelor de represiune, ci la „creşterea acesteia față de elementele reacționare, înrăite, fanatice, față de spioni şi diversionişti, agenți ai spionajului imperialist, care, în ura lor față de socialism, încearcă să lovească în cuceririle oamenilor muncii". În consecință, activitatea organelor Securității era direcționată spre „lupta intensă, ofensivă, şi calificată împotriva acțiunilor de spionaj şi diversiune", cunoaşterea activității „conducătorilor legionari, [...] fostelor partide istorice, [...] partidelor şi organizațiilor naționaliste, precum şi a altor elemente suspecte de activitate duşmănoasă", „supravegherea elementelor duşmănoase de la sate" etc. Pentru a îndeplini noile cerințe ale Partidului, organele Securității trebuia să acționeze prin „informarea permanentă a organelor de partid", „demascarea publică a elementelor duşmănoase", „pregătirea temeinică a lucrătorilor de securitate în scopul cunoaşterii şi aplicării necondiționate a tuturor hotărârilor partidului"[4].

Deci, prioritățile organelor de partid în relația lor cu organele de represiune urmau să fie întărirea controlului P.M.R. asupra activității acestora, creşterea nivelului de pregătire profesională a cadrelor din Securitate şi îndrumarea lor în vederea unei schimbări de substanță a metodelor de lucru utilizate, schimbare care devenea obligatorie odată ce se stabilise necesitatea „restrângerii funcției represive a statului" democrat – popular.

Afirmarea dorinței de a se realiza întărirea controlului P.M.R. asupra aparatului Securității a avut şi o altă semnificație în perioada care face obiectul lucrării de față. În acest caz, sintagma în cauză a însemnat şi înlăturarea controlului din exteriorul țării asupra Securității. Această dorință a conducătorilor români, exprimată în mod explicit începând cu anii 1961 – 1962, a condus la îndepărtarea treptată a tuturor consilierilor sovietici din structurile Securității române, după îndelungate discuții în contradictoriu purtate cu autoritățile de la Moscova. După îndepărtarea acestor instrumente de control ale Moscovei, cu prilejul disputelor apărute ulterior între liderii comunişti români şi cei sovietici, organelor Securității li s-a pus în vedere, în mod explicit, faptul că subordonarea lor era strict limitată la nivel național şi că ofițerii români vor fi „conduşi de partid şi numai de partid şi nu dau socoteală altor foruri externe pentru munca partidului nostru"[5]. Mai mult decât atât, se va preciza că „munca de securitate este o muncă specifică, legată strâns de activitatea de apărare a

---

[3] Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității,* vol. III, Bucureşti, 1995, p. 19.
[4] *Ibidem,* p. 19 – 20.
[5] ANIC, fond CC al PCR, Secția Administrativ – Politică, dosar nr. 1/1964, f. 32: *Expunerea la şedința Comitetului de partid M.A.I., ce a avut loc la data de 04.05.1964 şi în care s-a dezbătut Declarația Plenarei C.C. al P.M.R. din aprilie 1964.* Expunerea în cauză aparține ministrului de Interne, Al. Drăghici.

independenței şi suveranității statului nostru"[6], ceea ce constituia, într-adevăr o schimbare considerabilă față de tezele atât de vehiculate anterior, referitoare la internaționalismul proletar şi necesitatea apărării cuceririlor socialismului din Uniunea Sovietică, prezentate de asemenea, în anii `50, ca îndatoriri fundamentale ale ofițerului de Securitate român. Cadrele Securității erau însă adaptabile, astfel încât puteau să aplaude fără reținere schimbarea de direcție a politicii partidului, cu tot atâta convingere cu care au aplaudat şi pus în practică vechile teze, amintite mai sus :

„[…] Organele de Securitate, ofițerii organelor de Securitate, nu sunt nişte mercenari, ei nu lucrează pentru oricine, pentru orice putere străină – indiferent cum s-o numi ea – ori pentru socialism în genere, ci pentru interesele poporului din care fac parte, pentru interesele partidului, pentru interesele clasei **noastre** (subl.ns.) muncitoare. (Aplauze)"[7].

Problema controlului exercitat de partid asupra Securității române era însă o problemă care nu se limita la ruperea legăturilor cu organele omoloage sovietice. Această problemă şi cea a abuzurilor la care s-ar fi dedat organele Securității au fost mult dezbătute în cadrul Biroului Politic al P.M.R., mai ales în perioada ulterioară Congresului al XX-lea al P.C.U.S., dar şi în perioadele anterioare. Lăsând la o parte implicațiile politice ale acestor dispute, concluzia care s-a impus a fost că era necesară o verificare a cadrelor de conducere ale Securității şi îmbunătățirea politicii de cadre a Ministerului Afacerilor Interne. Ca urmare, în martie 1957, un colectiv condus de Chivu Stoica şi format din Gh. Apostol, N. Ceauşescu, Al. Moghioroş şi Al. Drăghici este însărcinat de Biroul Politic, din care făceau parte, să prezinte „propuneri de tovarăşi din cadrele M.A.I., de la M[inisterul] F[orțelor] A[rmate] şi dintre alte cadre superioare, care ar putea fi promovate în conducerea M.A.I."[8]. Chiar dacă această măsură a fost menită inițial să înlăture nemulțumirea unora dintre membrii Biroului Politic – în speță, N. Ceauşescu şi Emil Bodnăraş – care doreau crearea unui Departament al Securității Statului în cadrul M.A.I. – totuşi necesitatea unor schimbări de substanță a politicii

---

[6] *Ibidem.*

[7] *Ibidem,* f. 166: *Expunerea la şedința activului Comitetului Regional P.M.R. Ploieşti, ce a avut loc la data de 13.05.1964 şi în care s-a dezbătut Declarația Plenarei C.C. al P.M.R. din aprilie 1964.* Vorbitorul este acelaşi Alexandru Drăghici. În fața activului de partid din M.A.I., A. Drăghici declarase şi fusese aplaudat cu însuflețire : „Problema securității statului este un atribut al poporului nostru şi nicidecum o treabă de mercenari ai altor state. Ofițerii de Securitate sunt strâns legați de linia partidului nostru, sunt luptători hotărâți pentru progresul şi libertatea poporului, apără cuceririle clasei muncitoare, cuceririle progresiste ale poporului **nostru** şi nicidecum interesele aventuriste ale **altora** (subl.ns.).(Aplauze)". – vezi *Ibidem,* f. 32. „Alții" în acest caz, erau chiar conducătorii Uniunii Sovietice. În numai câțiva ani, interesele Uniunii Sovietice deveniseră interesele *altora* şi nu ale muncitorilor din întreaga lume. La altă şedință, A. Drăghici vorbeşte de „şovinismul acesta de mare putere […] al velicorusului, care nu ține cont de nimic şi caută toată ziua să se umfle în pene" şi spune chiar că „măsurile luate împotriva Chinei […] sunt unice în istorie şi, la timpul său, numai Hitler le mai practica" (ultima parte a frazei era prea provocatoare, aşa că a fost tăiată ulterior cu pixul din stenograma şedinței)– *Ibidem,* f.71 şi 80 – *Expunerea la şedința activului Direcției Politice a Trupelor şi Formațiunilor MAI,, ce a avut loc la data de 06.05.1964 şi în care s-a dezbătut Declarația Plenarei CC al PMR din aprilie 1964.*

[8] Idem, Secția Cancelarie, dosar nr. 10/1957, f. 4: *Protocolul nr. 6 al şedinței Biroului Politic al CC al PMR din 6.03.1957.*

de cadre din Ministerul Afacerilor Interne a reieşit cu pregnanţă după efectuarea unui control referitor la munca de cadre din M.A.I., de către un colectiv din cadrul Secţiei Administrative a C.C. al P.M.R., care a descoperit grave deficienţe în această privinţă la nivelul ministerului respectiv.

Astfel, în primul rând, se constatau deficienţe la nivelul compoziţiei după apartenenţa politică a aparatului Securităţii: doar 45,62% din efectiv era format din membri şi candidaţi de partid, deficienţă datorată faptului că în Ministerul Afacerilor Interne nu ar fi existat „o preocupare suficientă pentru pregătirea şi calificarea cadrelor muncitoreşti şi s-au selecţionat elemente neîncadrate politic, fără experienţa vieţii, din rândul elevilor proveniţi din mediul funcţionăresc şi sătesc”[9]. Mai mult decât atât, existau servicii unde, „sub paravanul «oamenilor culţi» au fost încadrate 50% elemente funcţionăreşti şi elevi, care au introdus […] un spirit mic – burghez, anarhie, indisciplină şi atitudine imorală”. O încadrare greşită din punct de vedere al compoziţiei sociale şi politice se constata şi la nivelul conducerii unor direcţii centrale şi regionale ale Ministerului Afacerilor Interne – fiind amintit, în acest sens, cazul Direcţiei a III-a, unde, din 9 cadre de conducere, 7 erau foşti funcţionari. Acestor cadre de conducere li se adăugau cele total necorespunzătoare prin trecutul lor:

„În Ministerul Afacerilor Interne mai continuă să fie menţinute în funcţii de răspundere elemente necorespunzătoare din punct de vedere politic sau profesional, pe motivul că «sunt specialişti» şi că nu pot fi înlocuiţi. Astfel, în aparatul central şi regional de Securitate, sunt menţinute în funcţii de conducere unele elemente cum sunt : cpt. Chiricu, locţiitor şef serviciu în Direcţia a III-a, fost simpatizant legionar. Tatăl său şi rudele apropiate au făcut parte din mişcarea legionară; lt. maj. Ghiţulescu Ion şef serviciu Direcţia a VII-a, fost legionar; maior Năstase Sepi, şeful regionalei M.A.I. Constanţa, care a participat la şedinţe legionare, în 1944 a fost condamnat la 6 luni închisoare pentru complicitate în sustragerea unei sume de bani”[10].

Această incapacitate de a înlocui în funcţii oameni necorespunzători din punct de vedere profesional sau politic era explicată prin lipsa de preocupare a organelor de cadre din M.A.I. pentru crearea unei rezerve de cadre, din cadrul căreia se puteau selecţiona ofiţeri care să ia locul celor compromişi, deşi „despre această problemă se discută de ani de zile” şi astfel se ajunsese la menţinerea în funcţii a unor „elemente necorespunzătoare”, care erau numite numai provizoriu în funcţii, neputând fi înaintate spre confirmare, precum maiorul Năstase Sepi, colonelul Crăciun Gheorghe (şeful Regionalei M.A.I. Braşov), maiorul Aramă Gheorghe (şef al regionalei M.A.I. Galaţi), lt. colonelul Holingher Isidor (şeful Direcţiei a II-a) etc.

În plus faţă de problemele existente din punctul de vedere al compoziţiei sociale şi politice a aparatului de Securitate, se menţinea o situaţie necorespunzătoare şi în privinţa pregătirii „generale, profesionale şi politico – ideologice a lucrătorilor de Securitate şi Miliţie”. În cele ce urmează mă voi referi numai la cadrele de conducere din Securitate. Astfel, din punctul de vedere al studiilor efectuate, din 1476 conducători de birouri, servicii, direcţii regionale şi centrale, adjuncţi ai ministrului de Interne etc., 1054 urmaseră până la 7 clase

---

[9] Idem, dosar 43/1957, f. 23: *Referat privind munca de cadre din M.A.I.,* din 04.07.1957, alcătuit de Secţia Administrativă a C.C. al P.M.R.
[10] *Ibidem,* f. 24.

(cca.71,4%), 101 – aveau 8 – 9 clase medii (6,8%), 190 – 10 clase medii (12,8%), 131 – studii superioare (8,8%). În ce priveşte studiile politice sau profesionale, 462 urmaseră şcoli de partid (31%), iar 724 – şcoli militare şi profesionale (49%)[11]. Concluzia controlorilor P.M.R. față de această situație era că „atât lucrătorii de securitate cât şi cei de miliție, fiind lipsiți de o suficientă bază de cultură generală, de pregătire politică şi profesională, nu pot să rezolve în bune condițiuni sarcinile încredințate"[12].

Pentru situația îngrijorătoare existentă în privința politicii de cadre din Ministerul Afacerilor Interne, în opinia delegaților P.M.R., vina o purta conducerea Direcției de Cadre a acestui minister. Aceasta, pe lângă faptul că promovase o serie de metode de lucru inadecvate, era formată ea însăşi, în opinia aceloraşi, din persoane necorespunzătoare din punct de vedere politic şi profesional. Erau amintite, în acest sens, cazurile a o serie de şefi de servicii din Direcția de Cadre: maiorul Ady Andrei, şeful Serviciului Învățământ, „element descompus moral, orgolios şi lipsit de principialitate", fost voluntar în armata salazaristă; căpitanul Sorin Iulian, locțiitorul celui de mai sus, avea rude plecate în Israel, nu ar fi avut la bază nici o meserie şi era caracterizat ca „un element căruia i-a plăcut să ducă o viață uşoară"; maior Mateescu Marcel, locțiitor al şefului Serviciului 2, era provenit din „familie de exploatatori" şi era cunoscut drept „un element foarte îngâmfat, lipsit de obiectivitate în aprecierea oamenilor, comod şi preocupat de rezolvarea intereselor personale"; maiorului Rovența Grigore, şef serviciu, i se reproşa faptul că ar fi întreținut legături şi apoi s-ar fi căsătorit cu soția unui legionar arestat; căpitanul Virgil Constantin, locțiitor şef serviciu, era caracterizat drept „bețiv, afemeiat şi uşuratic în viața particulară"; căpitanul Regenstreich Lazăr, şef serviciu, era văzut drept „comod în muncă, manifestă multă plictiseală şi tendințe de carierism […] se ocupă cu intrigi şi bârfeli la adresa cadrelor" şi, mai mult decât atât, dorea de multă vreme să plece din cadrul Direcției[13]. Situația conducerii Direcției nu era corespunzătoare nici în ceea ce privea compoziția națională, dacă se avea în vedere faptul că, din punct de vedere al originii etnice, din totalul cadrelor de conducere existente, doar 3 erau români, 4 – evrei şi 3 – maghiari.

Pe lângă aceste neajunsuri, legate de compoziția din punct de vedere politic şi etnic al conducerii Direcției Cadre din M.A.I., existau o serie de probleme legate de stilul şi atmosfera de lucru de la nivelul acesteia. Referitor la atmosfera de lucru se preciza faptul că „în locul unei colaborări şi sprijin[ului] reciproc între şefii de servicii, există o atmosferă de suspiciune şi mahalagisme"[14]. În privința stilului de lucru, însă, referatul de control al instructorilor Secției Administrative identifica la nivelul Direcției Cadre a Ministerului de Interne o serie de probleme vechi, legate chiar de stilul de guvernare al regimului comunist, din România şi de oriunde:

---

[11] *Ibidem,* f. 26.

[12] *Ibidem.* Situația la nivelul lucrătorilor operativi era şi mai dramatică în această privință – deşi diferențele nu sunt foarte mari. Astfel, din 8005 lucrători operativi existenți în 1957, 6142 absolviseră până la 7 clase (cca.77%); 492 – 8 – 9 clase medii (6%); 1074 – 10 clase medii (13%); 297 – studii superioare (4%).

[13] *Ibidem,* f. 28.

[14] *Ibidem,* f. 29.

„Conducerea Direcției de Cadre se menține pe o poziție birocratică, în a centraliza rezolvarea tuturor problemelor de cadre din M.A.I. la nivelul direcției. Cu toate că există servicii şi secții de cadre în unitățile şi formațiunile M.A.I., din cauza centralismului excesiv, unele organe de cadre nu pot rezolva nici măcar angajarea sau scoaterea unei femei de serviciu fără aprobarea Direcției de Cadre.

Stilul şi metodele de muncă a[le] conducerii Direcției de Cadre sunt birocratice, greoaie, duc la tărăgănarea lucrărilor şi frânează inițiativa lucrătorilor de cadre. Multe din lucrările şi propunerile prezentate de şefii serviciilor sunt tărăgănate luni de zile.

Conducerea Direcției de Cadre se pierde într-o serie de probleme mărunte şi din lipsa unui control temeinic şi calificat asupra organelor de cadre, este ruptă de problemele vitale ale muncii de cadre"[15].

Cum pentru toată această situație trebuia găsit un vinovat, responsabilitatea cade asupra şefului Direcției Cadre de atunci, generalul-maior Alexandru Demeter [16]:

---

[15] *Ibidem,* f. 27.

[16] **Alexandru Demeter** – n. 22.08.1920, la Budapesta. Absolvent a 4 clase primare şi a unui curs de specializare în U.R.S.S. Meseria sa de bază era cea de lăcătuş. A luat legătura cu adepții mişcării comuniste ilegale din 1937, în timp ce era angajat al Atelierelor „Leonida" din Bucureşti. Membru de partid din 1938, a fost arestat cu ocazia unor manifestații desfăşurate la Obor, în Bucureşti şi condamnat la 10 ani de închisoare. În închisorile Jilava, Lugoj şi Caransebeş, prin care a trecut înainte de 23 august 1944, a făcut parte din „celula de partid". După august 1944, a primit diferite sarcini referitoare la organizarea tineretului comunist din teritoriu, iar din 1945 până în 1947 a fost activist al P.C.R. în cadrul sectorului IV Roşu Bucureşti, calitate în care a lucrat în sectorul de educație politică şi apoi s-a ocupat de anchete şi verificări. În perioada 1947 – 1950, este responsabil cu munca de cadre în diferite comitete județene de partid – Odorhei şi Ciuc – iar apoi va fi numit responsabil cu recomandările în Direcția de Cadre a C.C. al P.M.R. În 1950, este numit adjunct al şefului Secției Administrativ – Politice a C.C. al P.M.R., funcție în care va rămâne până în 1952, când este chemat în rândul cadrelor Ministerului Afacerilor Interne, în funcția de şef al Direcției de Cadre, primind gradul de colonel, iar, din 1954, pe cel de general – maior. Va rămâne în această funcție până în 1957, când în urma raportului de control amintit mai sus, va fi destituit din funcție, dar va fi trimis să urmeze, în perioada septembrie 1957 – 1958, cursul de perfecționare pe linia muncii de securitate din URSS, fiind şeful grupului român din M.A.I. care a urmat cursurile de la Moscova cu acel prilej. La înapoierea de la cursuri, este numit şef al Serviciului Inspecții din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, calitate în care va rămâne până în 1968, când primeşte funcția de inspector în Corpul de consilieri şi inspectori al preşedintelui C.S.S. Va fi trecut în rezervă la 06.05.1968 – vezi ACNSAS, fond Cadre, dosar personal *Demeter Alexandru*, f. 1 – Referat de cadre alcătuit la data de 04.03.1976, semnat de şeful Direcției Cadre şi Învățământ, colonel Moise Vasile şi şeful Serviciului Evidență, colonel Apostol Vasile. Ceea ce nu se spune în referatul de cadre amintit mai sus este faptul că Alexandru Demeter a fost văzut ca unul dintre cei mai apropiați colaboratori ai lui Al. Drăghici, atrăgându-şi multe antipatii din această cauză în rândul celorlalte cadre de conducere din minister. Trecerea sa în rezervă a fost legată de ancheta referitoare la procesul lui Lucrețiu Pătrăşcanu, din 1968, în cursul căreia A. Demeter a fost acuzat şi nu a reuşit să se disculpe că ar fi servit drept complice la asasinarea fostului lider comunist, datorită faptului că a deținut calitatea de asesor popular la procesul lui Pătrăşcanu din 1954 – vezi idem, fond Documentar, dosar 87, f. 50 – 51: *Stenograma convocării din 3 – 4 mai 1968, în care s-au dezbătut documentele Plenarei C.C. al P.C.R. din 22 - 25 aprilie 1968.*

„Tov. general maior Demeter Alexandru, cu tot ajutorul dat de conducerea ministerului, nu a reuşit să asigure o conducere fermă, munceşte împrăştiat, este influențabil, pripit, lipsit de modestie şi se situează pe o poziție de automulțumire"[17].

Măsurile propuse de colectivul de control al P.M.R. după finalizarea raportului vor fi drastice pentru cei vizați. Astfel, se recomanda destituirea din funcții a şefului Direcției Cadre, general maior Demeter Alexandru, a locțiitorului acestuia, lt. colonelul Stancu Gh., precum şi a tuturor şefilor de servicii şi a locțiitorilor acestora, amintiți şi mai sus, care au fost găsiți necorespunzători. O altă cerință a colectivului de control al PMR anunța începutul unei perioade de nesiguranță şi de schimbări pentru toate cadrele de conducere din M.A.I.: se solicita verificarea tuturor cadrelor ce dețineau funcții de conducere în aparatul M.A.I., iar cei „găsiți necorespunzători politic şi profesional, cu ocazia verificărilor, să fie înlocuiți"[18] până la data de 30 decembrie 1957. Schimbările nu se puteau produce atât de rapid, dar semnalul dat cu această ocazie era destul de limpede pentru cei vizați.

Prima consecință a controlului amintit mai sus a fost înlocuirea întregii conduceri a Direcției Cadre de la nivelul M.A.I., în frunte cu şeful acesteia, generalul Al. Demeter. În locul acestuia din urmă va fi numit un activist de partid, Ioan Pateşan, şef al Sectorului de Evidența Cadrelor din Secția Organizatorică a C.C. al P.M.R.[19]. Acesta era însă numai începutul unei

---

[17]ANIC, fond CC al PCR, Secția Cancelarie, dosar 43/1957, f. 29: *Referat privind munca de cadre din MAI,* din 04.07.1957, alcătuit de Secția Administrativă a C.C. al P.M.R.

[18] *Ibidem.*

[19] Idem, dosar 26/1957, f.3: *Protocol nr. 13 al şedinței Secretariatului C.C. al P.M.R. din ziua de 26.06.1957.* **Ioan Pateşan** – născut la data de 24.08.1921, în Reşița, fiul unui lăcătuş, studii – 7 clase primare, la numirea în funcție, a absolvit ulterior şi liceul, cu examen de bacalaureat, profesie de bază – lăcătuş. A absolvit şcoala primară în 1935, iar apoi a intrat ca ucenic la Uzinele Reşița, unde se califică în meseria de lăcătuş, din 1939. Lucrează în continuare în cadrul uzinei, iar în ianuarie 1945 a fost numit şef de echipă în cadrul Secției „Hala Nouă" a Uzinelor Reşița. În iunie acelaşi an intră în P.C.R., iar în septembrie 1948 este scos din producție şi numit activist de partid la Secția de Cadre a Comitetului Județean P.M.R. Reşița. Ulterior, este promovat în funcție şi ajunge şef al secției amintite mai sus, urmând între timp şi o şcoală de partid cu durata de două luni. Din iunie 1949 este transferat la Direcția de Cadre a C.C. al P.M.R., unde lucrează mai întâi ca instructor, apoi, în martie 1952, este promovat în funcția de şef de grupă la Sectorul de Verificare a Cadrelor din Comitetul Central al P.M.R. Din septembrie 1953, urmează cursurile Şcolii Superioare de Partid „Ştefan Gheorghiu", pe care le absolvă în 1956. În iulie 1956, este numit adjunct al şefului Secției de Cadre din Direcția de Cadre a C.C. al P.M.R., funcție pe care o deține până în aprilie 1957, când a fost desființată Direcția de Cadre a C.C., iar Ioan Pateşan este numit şef al Sectorului de Evidența Cadrelor din cadrul Secției Organizatorice a Comitetului Central. Ocupă acest post pentru scurtă vreme, în iulie 1957 fiind numit şef al Direcției Cadre a M.A.I. – vezi idem, Secția Cadre, dosar nr. P/491, f. 1 – 5; 12 – 13: *Autobiografie* a lui Ioan Pateşan, fără dată şi referat de cadre privind activitatea lui Pateşan Ioan, din 27 noiembrie 1957, alcătuit de Secția Cadre a C.C. al P.M.R., semnată de Gal Ioan, instructor în cadrul secției. Ioan Pateşan rămâne la conducerea Direcției Cadre a M.A.I. până în februarie 1968, când este schimbat din funcție datorită numeroaselor plângeri ale ofițerilor din cadrul ministerului la adresa metodelor sale lucru şi a abuzurilor la care s-ar fi dedat. Controalele pe linia muncii de cadre în Ministerul de Interne, efectuate de organele de partid în anii care au urmat instalării sale în funcție – în special cel din 1963 – au scos în evidență aceleaşi deficiențe în activitatea Direcției ca în 1957 – centralizare excesivă, concentrarea conducerii Direcției asupra unor probleme mărunte în defavoarea

întregi decade de schimbări a cadrelor de conducere din Securitatea română, la capătul căreia puţini dintre şefii de birouri, servicii, direcţii din 1957 vor mai rămâne în funcţie, întreaga operaţiune culminând cu înlocuirea din funcţie şi condamnarea publică a însuşi ministrului Afacerilor Interne de atunci, Al. Drăghici.

În ceea ce priveşte **modalităţile de schimbare din funcţie** a cadrelor de conducere din Securitate, acestea erau reglementate de Statutul Corpului Ofiţerilor şi Generalilor şi de ordinele ministrului Afacerilor Interne privind notarea de serviciu a ofiţerilor de Securitate, fiind aproximativ aceleaşi pentru toate cadrele M.A.I., indiferent de funcţia deţinută.

Introducerea notării de serviciu a ofiţerilor din Securitate, începând cu anul 1956, a permis evaluarea periodică a activităţii acestora. Potrivit prevederilor ordinului ministrului de Interne din 04.01.1958, notarea de serviciu era efectuată de cadrele de conducere pentru ofiţerii subordonaţi lor, după următoarea procedură: şefii de servicii şi secţii pentru locţiitorii lor şi pentru toţi ofiţerii din subordine; şefii de direcţii pentru locţiitorii lor şi pentru şefii de servicii şi secţii din subordine; adjunctul ministrului împreună cu şeful Direcţiei Cadre pentru şefii direcţiilor centrale şi regionale. Notarea trebuia să reprezinte, în opinia iniţiatorilor acestui sistem de evaluare, „sinteza cunoaşterii minuţioase a ofiţerilor, realizată în procesul muncii de către şefii ierarhici şi lucrătorii de cadre", iar notarea fiecărui ofiţer se putea încheia cu una din următoarele recomandări: păstrarea în funcţia deţinută; numirea într-o funcţie superioară; trecerea într-o funcţie inferioară; mutarea dintr-o funcţie în alta similară; acordarea unui nou grad; trimiterea la diferite şcoli de specialitate, militare, politice; trecerea în rezervă (în afară de cei propuşi pentru motive de sănătate sau condamnaţi prin sentinţă judecătorească)[20]. Multe dintre schimbările efectuate la nivelul cadrelor de conducere din aparatul Securităţii în anii următori s-au produs ca urmare a notărilor nefavorabile pe care le-au primit în urma analizării activităţii lor de către conducerea Ministerului Afacerilor Interne. Înlocuirea din funcţie a unor cadre de conducere se putea produce însă şi datorită unor abateri disciplinare comise de aceştia, în urma cărora respectivii puteau fi înlocuiţi din funcţii, retrogradaţi în grad,

---

celor de mai mare importanţă, crearea unei mari instabilităţi în rândul cadrelor M.A.I. datorită deselor mutări din posturi, scoaterea din rândul ofiţerilor a unor cadre pentru deficienţe mărunte etc. La toate acestea se mai adăugau şi deficienţe personale ale lui Pateşan, precum aroganţa manifestată de acesta şi comiterea de diverse abuzuri – vezi şi ACNSAS, fond Cadre, dosar personal *Pateşan Ion*. Ion Pateşan a rămas unul dintre cei mai influenţi şefi ai Direcţiei de Cadre din MAI din întreaga perioadă ulterioară lui 1945 – asta dacă-l excludem pe Iulian Vlad – şi, cu siguranţă, cel mai detestat. Memorialiştii proveniţi din Ministerul de Interne, care şi-au publicat lucrările în perioada ulterioară lui 1989, precum Neagu Cosma, Ionel Gal etc. au putut găsi, de multe ori, cuvinte de apreciere la adresa lui Al. Drăghici, dar au fost unanimi în a-l condamna pe Ioan Pateşan. În orice caz, acesta nici nu se putea bucura de multă apreciere, dacă avem în vedere faptul că el a coordonat practic, din funcţia deţinută, schimbările ce au avut loc în următoarea decadă în rândul cadrelor ministerului, schimbări care au stârnit multe resentimente în rândul acestora.

[20] Idem, fond Documentar, dosar nr. 13120, f. 4 –5: *Ordinul ministrului Afacerilor Interne privind notarea ofiţerilor de Securitate",* nr. 121 din 04.01.1958. Procedura de notare a ofiţerilor era mai complicată decât atât, având în vedere că se formau şi comisii de notare, care analizau calificativele acordate în primă instanţă de şefii ierarhici, cu o compoziţie specifică pentru fiecare caz în parte – diferea după cum era vorba de notarea unor simpli ofiţeri sau de a unor şefi de servicii, direcţii etc. – dar este inutilă prezentarea a prea multe detalii în cazul de faţă.

trecuți în rezervă sau scoşi din rândul cadrelor ministerului – măsură care echivala cu o concediere, fără drept de pensie. Desigur, în cazul comiterii unor abateri grave sau a unor infracțiuni, aceştia puteau fi şi deferiți justiției, dar acestea erau cazuri relativ rare, menite mai ales să servească drept exemplu celorlalți angajați.

Înlocuirea celor destituiți din funcția de conducere deținută se făcea, teoretic, prin numirea unor noi conducători din rândul celor aflați în *rezerva de cadre*. Aceasta se prezenta sub forma unor liste de candidați, alcătuite de şefii tuturor unităților militare din M.A.I. şi de şefii secțiilor de cadre din unitățile respective. Listele nominale se întocmeau în urma notărilor, inspecțiilor şi controalelor care vizau activitatea ofițerilor diferitelor unități centrale sau teritoriale ale Securității şi se alcătuiau separat pentru fiecare categorie de ofițeri, după cum urmează: liste de candidați cu ofițerii care merită să fie numiți în funcții superioare; liste cu ofițerii care urmează să fie retrogradați din funcții; liste de candidați cu ofițerii care merită să fie trimişi la studii, separat pentru academii şi separat pentru cursuri[21]. Cu toate acestea, sistemul de promovare a ofițerilor în funcții de conducere pe baza includerii lor în rezerva de cadre a rămas mereu un deziderat al Direcției de Cadre din M.A.I. În realitate, au fost foarte dese cazurile în care aceste liste de candidați nu erau întocmite, iar destituirea unui cadru de conducere avea drept efect rămânerea vacantă a postului o perioadă îndelungată de timp[22]. De fapt, de multe ori, după destituirea unui cadru de conducere din Securitate, datorită lipsei unei rezerve de cadre adecvate, cel care îl înlocuia era venit din cu totul alte domenii decât de activitate şi avea alte competențe decât cele cerute de postul vacant, ceea ce avea consecințe negative asupra întregii activități a compartimentului respectiv, după cum recunoştea şi şeful Direcției Cadre, într-un raport de bilanț :

„Neavând în rezerva de cadre din fiecare unitate şi unii oameni pentru funcții mai mari, a fost nevoie să fie promovați în funcții de conducere ofițeri luați din alte sectoare de activitate, cu specific diferit, ceea ce a necesitat o perioadă mai mare de timp pentru cunoaşterea noului loc de muncă. De asemenea, nu au fost puține la număr cazurile când s-au făcut promovări în funcții din ofițeri care nu erau în rezerva de cadre"[23].

Toate acestea nu au împiedicat însă continuarea procesului de schimbare a conducătorilor de la diferite paliere ale Securității. Lipsa unei rezerve de cadre adecvate va avea drept consecință şi numirea unor persoane necorespunzătoare în posturi de răspundere, dar, prin înlocuiri succesive ale acestora, se spera să se găsească, într-un final,

---

[21] *Ibidem,* f. 89: *Instrucțiuni pentru notarea de serviciu a ofițerilor şi generalilor din cadrele active ale trupelor Ministerului Afacerilor Interne,* semnate de şeful Direcției Cadre, col. Ioan Pateşan.

[22] Vezi idem, dosar nr. 13 229, f. 107: *Raport cu privire la activitatea Direcției Cadre pe perioada septembrie 1961 – decembrie 1962*, din 31.01.1963, semnat de şeful Direcției Cadre, colonel de Securitate, Pateşan Ioan. Mai mult decât atât, calitatea rezervei de cadre sau, mai bine zis, absența ei obliga de multe ori la păstrarea în funcții a unor cadre de conducere „incompetente şi fără perspective, care îngreunează bunul mers al muncii", datorită faptului că nu existau înlocuitori pentru ele.

[23] *Ibidem,* f. 105. Problemele în această privință creşteau pe măsură ce funcția care trebuia ocupată era mai mare, datorită faptului că, pentru aceste funcții, rezerva de cadre era foarte deficitară, după cum aprecia şi colonelul Pateşan: „În actuala rezervă de cadre sunt luate în majoritate cadre pentru funcții medii ca şefi birou, şefi secții, din rândul cărora nu se poate face o promovare imediată, atunci când avem nevoie să completăm o funcție din conducerea unităților".

persoanele potrivite a îndeplini în mod corespunzător **atribuțiile şefului de unitate,** aşa cum erau acestea văzute de Al. Drăghici şi conducerea Ministerului Afacerilor Interne de atunci.

Rolul pe care trebuia să-l îndeplinească şefii diferitelor structuri, centrale sau teritoriale ale Securității, se conturează din numeroasele discursuri ale lui Al. Drăghici şi ale altor cadre de conducere, ținute cu ocazia şedințelor de analiza activității diferitelor structuri teritoriale sau centrale ale Securității. Astfel, se distinge ca principală atribuție a şefilor unităților M.A.I. cea de a asigura formarea cadrelor din subordine şi educarea acestora conform cerințelor conducerii de partid:

„[…] Tovarăşii şefi de direcții, şefii de servicii şi locțiitorii lor trebuie să înțeleagă că poartă răspunderea principală pentru educarea subalternilor în spiritul vigilenței revoluționare, a[l] urii față de duşman, a[l] dragostei şi devotamentului față de Partidul Muncitoresc Român şi guvernul Republicii Populare România”[24].

Aceasta era una din sarcinile principale atribuite şefilor diferitelor structuri ale Securității şi în funcție de rezultatele ei era evaluată capacitatea profesională a acestora. Asupra dificultății însărcinării în cauză se insistă în nenumărate rânduri, ca şi asupra răspunderii pe care o antrena executarea ei:

„Mulți tovarăşi dintre noi consideră că formarea cadrelor este un lucru foarte uşor, că este suficient să-l critici sau să-i faci o lecție o dată ca să țină un an de zile […]. Noi nu avem, în acest sens, pile atomice care să țină atâta timp. Formarea cadrelor este o problemă foarte grea şi de durată şi dacă şeful nemijlocit nu-şi pune ca sarcină pregătirea, formarea cadrelor zi de zi, ca să-i dai educație nu numai profesională, ci toată educația necesară unui ofițer de securitate, ca: atitudine, curaj, hotărâre, nu se poate face decât dacă şeful urmăreşte zi de zi această problemă. […]

În această problemă, noi trebuie să urmărim cu atenție evoluția cadrelor. Nu este uşor să formezi un cadru, să formezi un caracter şi cred că fiecare şef trebuie să fie apreciat şi de felul cum creează aceste cadre şi cum asigură cadrele de viitor pentru munca pe care o desfăşoară astăzi şi pentru munca pe care o va desfăşura mâine”[25].

Pe de altă parte, cadrele de conducere trebuia să impulsioneze şi să controleze permanent activitatea subordonaților, considerându-se că „totul depinde de şef până la urmă, când şeful cere muncă, se munceşte şi când şeful doarme, atunci nu se face muncă”[26] şi, în acelaşi timp, să constituie, prin propria atitudine şi comportare un model pentru angajații din subordine :

---

[24] Idem, dosar nr. 13 123, f. 44: *Stenograma şedinței de analiza muncii pe anul 1959, ce a avut loc în zilele de 14 şi 15 martie 1960, la minister, cu şefii direcțiilor regionale, ai direcțiilor centrale, şefii Serviciilor III.*

[25] Idem, dosar nr. 13 164, f. 296 – 297: *Raport* al Direcției Regionale Craiova a M.A.I., din ian. 1957, semnat de şeful Direcției, maior Socol Petre.

[26] Idem, dosar nr. 12 635, f. 22*: Stenograma şedinței de analiza muncii Direcției Regionale M.A.I. Bacău, care a avut loc în ziua de 9 iulie 1958, la care au participat tov. ministru Alexandru Drăghici, conducerea direcției, şefii de servicii şi raioane.* Cuvintele îi aparțin lui Al. Drăghici.

„[…] Şefii organelor de securitate trebuie să cultive în cadrul direcțiilor de care răspund un spirit partinic de muncă, să fie exigenți față de lipsuri, să trăiască ei înşişi, în primul rând, ordinele şi directivele, să fie exemplu personal pentru subalterni”[27].

Se cerea, în acelaşi timp, conducătorilor organelor de Securitate să-şi cunoască cât mai bine subordonații, pentru a putea controla cât mai eficient activitatea acestora[28] şi, pentru a întări disciplina în unitățile M.A.I., să nu ezite să-i sancționeze pe cei care se abăteau de la ordinele date, în ciuda instruirii acordate :

„[…] Noi trebuie să punem baza pe operativitate, fiindcă este inutil să-i instruieşti pe oameni atâta timp.[…] În loc să spunem omului care este realitatea, ne învârtim ca nişte babe. Să terminăm cu această dulcegărie, să spunem omului că el ajută, prin unele scăpări pe care le face, spionul să activeze mai departe şi dacă se va (sic!) mai repeta astfel de lucruri îl vom numi complice, fiindcă nu se poate merge la infinit cu asemenea porcării. Oamenii trebuie puşi pe treabă şi traşi la răspundere. Arătat în acelaşi timp că dacă ei nu descoperă situația respectivă, înseamnă că favorizează duşmanul – voit sau nevoit.[…]

Eu sunt de acord ca pe viitor ea [conducerea] să meargă şi să facă instructaj oamenilor. Mergi o dată şi faci instructaj, a doua oară îl pui pe şeful de grupă să facă instructajul, a treia oară îl corectezi, însă până nu tragi la răspundere oamenii nu se poate face treabă.”[29].

Pentru ca aceste instrucțiuni ale conducerii ministerului cu privire la îndatoririle şefilor diferitelor compartimente ale Securității să nu aibă doar valoare teoretică, Al. Drăghici a introdus, în acelaşi timp, un sistem drastic, în teorie, de responsabilizare a cadrelor de conducere, în virtutea căruia aceştia răspundeau pentru orice abatere a subordonaților, dat fiind faptul că fiecare din acestea era văzută ca un rezultat al lipsei de control şi îndrumare din partea şefilor direcți:

„Oamenii greşesc, dar aceasta nu înseamnă că nu-i putem îndrepta. Să-i instruim, fiindcă nu întâmplător, atunci când comite un lucrător o abatere, conducătorul este tras la răspundere. Trebuie să fie clar că procedăm astfel deoarece el are răspunderea față de lucrătorii din subordine”[30].

Deci, un şef de unitate din cadrul Securității, în viziunea conducerii Ministerului Afacerilor Interne din această perioadă, trebuia să fie un ofițer dedicat executării ordinelor ministrului, cu o „înaltă conştiință de clasă”, care cunoştea foarte bine domeniul său de activitate şi putea să-şi îndrume cu competență subordonații, ştiind totodată să se impună în

---

[27] Idem, dosar nr. 13 122, f. 39: *Stenograma şedinței din 15 – 16 iunie 1959, ținută la Minister cu cadrele de conducere din aparatul de Securitate.* Vorbitorul este acelaşi Al. Drăghici.

[28] „Noi nu vă cerem să fiți psihologi, însă cerem ca să-şi cunoască oamenii, cerem ca să-i instruiască mai bine şi să-i instruiască «în viu», pe lipsurile din muncă. Făcut control şi toate lipsurile stabilite în urma acestuia să fie prelucrate cu oamenii, să facem ca şefii de echipă [de filaj] să fie şefi şi nu simpli şmecheri, care să acopere lipsurile celorlalți” (A. Drăghici) – vezi idem, dosar nr. 13 191, f. 33 – *Stenograma de colegiu din ziua de 6 mai 1960, în care s-a analizat activitatea Direcției a VII-a pe perioada 1 ianuarie – 31 dec. 1959.*

[29] Idem, dosar nr. 13 195, f. 33: *Stenograma şedinței de colegiu din ziua de 13 mai 1960 în care s-a analizat activitatea Serviciului „B”* – A. Drăghici.

[30] Idem, dosar nr. 13 117, f. 71: *Stenograma şedinței de colegiu din ziua de 17.01.1963, în care s-a analizat activitatea Direcțiilor Spate şi Financiară din M.A.I.*

fața acestora, prin „tragerea” lor „la răspundere” pentru fiecare abatere comisă. Mare parte a timpului de lucru al conducătorilor unităților mari din cadrul M.A.I. (direcții regionale şi centrale, servicii operative de la nivel central, adjuncți ai ministrului) trebuia să fie acordată coordonării şi controlului activității subordonaților, precum şi educării lor în spiritul cerințelor ministrului Afacerilor Interne şi ale conducerii P.M.R.

Cu toate acestea, puțini şefi de unități îndeplineau exigențele lui Al. Drăghici şi ale colaboratorilor săi. Întreg sistemul de conducere al unităților Ministerului Afacerilor Interne din această perioadă pare să sufere de pe urma unor deficiențe structurale. Astfel, în primul rând, exista o slabă coordonare între activitățile desfăşurate de diferite unități ale Securității, aşa cum recunoştea şi şeful Direcției a V-a de atunci, generalul Grigore Naum:

„[…] Există o stare de spirit, un fel de federație, fiecare cu ale sale. Nu există colaborare, ca toate organele Securității să colaboreze în aşa măsură, să creăm o rețea, ca în adevăr duşmanul să nu poată pătrunde”[31].

Pe lângă această problemă, deseori se dovedea faptul că mulți dintre şefii de unități nu erau capabili să coordoneze munca subordonaților. Se constata fie că activitatea unor direcții era lipsită de orice organizare – Al. Drăghici observa că „se munceşte cam în general, se iau mai multe probleme deodată, în loc să se ocupe de una în mod serios, până la capăt, ne ocupăm de toate şi până la urmă nu iese nimic”[32] – fie că, în alte unități, datorită încercării şefilor de a-şi organiza munca în funcție de priorități, rezultatul obținut era abandonarea oricăror alte activități decât cele declarate prioritare. Această realitate era recunoscută cu seninătate chiar de şefii în cauză, cu prilejul şedințelor de bilanț:

„[…] Pe parcurs se ridică câte o sarcină şi toată lumea luptă pentru realizarea ei, ca după aceea să fie lăsată pe planul doi. O asemenea acțiune la noi a fost în ceea ce priveşte verificarea sincerității agenturii.

La noi, din lipsă de orizont de cuprindere a problemelor, dacă punem lucrătorii să facă ordine, fie în evidență sau în problema recrutărilor de agenți, atunci se face campanie şi se lasă restul problemelor. Spune conducerea direcției să facă o problemă, atunci toată lumea face această problemă şi de fiecare dată trebuie impulsionați în această muncă. Lipsa pentru această treabă o poartă şefii, de tot felul – până la conducerea direcției”[33].

Această problemă se datora şi nivelului redus de pregătire a majorității comandanților de unități din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, după cum şi recunoşteau, în mod deschis, unii dintre aceştia:

---

[31] Idem, dosar nr. 13 122, f. 192: *Stenograma şedinței din 15 – 16 iunie 1959, ținută la Minister cu cadrele de conducere din aparatul de Securitate.*

[32] Idem, dosar nr. 13 123, f. 203: *Stenograma şedinței de analiza muncii pe anul 1959, ce a avut loc în zilele de 14 şi 15 martie 1960, la minister, cu şefii direcțiilor regionale, ai direcțiilor centrale, şefii serv. III.*

[33] *Ibidem,* f. 164 – observația aparține generalului – maior Tănase Evghenie, şeful Direcției a IV-a Contrasabotaj. Cu acelaşi prilej, o observație asemănătoare avea şi şeful Direcției a III-a Informații Interne, colonelul Nicolae Budişteanu: „[…] Avem lipsuri şi suntem traşi la răspundere de conducerea ministerului în ce priveşte evidența. Se trasează sarcină în această direcție şi toată lumea porneşte spre punerea la punct a evidenței şi apar roadele. În acelaşi timp se neglijează munca cu agentura. Se trece la rezolvarea problemei agenturii şi se uită de evidență şi în felul acesta, cercul vicios se repetă. Toate aceste lucruri sunt posibile pentru faptul că nu se lucrează organizat”.

„Cu toate că s-au făcut realizări însemnate, mi-am dat seama că, la noi în direcție şi în alte direcții, pe lângă ofițerii cu o bună pregătire şi a cadrelor bune, avem ofițeri cu slabe cunoştințe, te şi îngrozeşti câteodată, avem oameni care conduc subunități de frunte. Se pare că la un moment dat ne iau înainte militarii în termen”[34].

Deficiențe existau şi în privința cunoaşterii efective de către şefii de unități a specificului activității pe care trebuia să o desfăşoare, astfel încât aceştia se descalificau în fața subalternilor, nefiind capabili să le controleze munca:

„Mai avem încă servicii centrale, regiuni şi multe raioane unde lipseşte conducerea practică, unde şefii cunosc munca mai mult din referate şi dosare, iar, după cum s-a văzut în unele cazuri, sunt dezinformați, deoarece nu ştiu ce fac subordonații, tolerează neîndeplinirea la timp a ordinelor şi încălcarea disciplinei în muncă şi au o poziție împăciuitoristă față de lipsuri.

Mai sunt comandanți, locțiitori ai lor şi şefi de servicii care persistă într-un stil de muncă defectuos, nu-şi organizează suficient de temeinic munca pentru controlul îndeplinirii ordinelor, iar instructajul subalternilor de multe ori este general, rupt de activitatea practică şi de lipsurile concrete constatate în muncă”[35].

Mai mult decât atât, unii dintre şefi erau ei înşişi „promotorii abaterilor şi abuzurilor”, nu executau ordinele primite de la conducerea ministerului şi nu se „bucurau de autoritate morală în fața subalternilor”[36] sau practicau atitudinea de „«mamă bună» rău înțeleasă, în sensul că se solidarizează cu lucrătorii care nu au dus muncă, le iau apărarea”[37]. Conducerea ministerului a încercat în nenumărate rânduri să întrerupă această solidaritate existentă între şefi şi subordonații lor, dat fiind faptul că aceasta reprezenta, în primul rând, o subminare a autorității sale, dar rezultatele se lăsau de multe ori, aşteptate, aşa cum constata şi Alexandru Drăghici în urma unei analize a activității desfăşurate de lucrătorii Regionalei M.A.I. Bacău:

„Am insistat, în întrebările puse la cei care au vorbit, ca să spună câți lucrători n-au agentură şi n-am auzit nici un şef de serviciu şi nici de raion să raporteze că lucrătorul «X» sau «Y» n-are agentură, că au fost făcute eforturi suficiente. N-am auzit. O fi oare întâmplător acest lucru? Nu, tovarăşi! Tocmai acesta este împăciuitorismul, aceasta este acoperirea şi

---

[34] Idem, dosar 13 117, vol. 17, f. 51: *Proces – verbal al şedinței de analiza muncii Comandamentului Trupelor M.A.I. pe anul 1964, care a avut loc în ziua de 07.12.64.* Observația îi aparține colonelului Ioan Geoană, din cadrul Apărării Locale Antiaeriene (A.L.A.), care constatase acest lucru atunci când făcuse parte din comisia de examinare pentru acordarea gradului de maior unor ofițeri din cadrul Trupelor M.A.I. Remarca sa şi-a atras o replică acidă din partea lt. col. Constantin Drăghici, şeful Direcției Politice a Trupelor şi Formațiunilor M.A.I.: „[…] Tovarăşul trebuia să fie «îngrozit» atunci când şi-a pus semnătura, ca preşedinte al comisiei de examinare, când tuturor le-a acordat calificativul de trecere şi pe propunerile privind avansarea la gradul de maior” – *Ibidem,* f. 81.

[35] *Ibidem,* f. 43.

[36] Idem, dosar nr. 13 193, f. 110: *Raportul Inspecției privind activitatea informativ – operativă desfăşurată de aparatul Direcției regionale M.A.I. Craiova în perioada ianuarie 1959 – aprilie 1960,* din 15.06.1960, semnat de şeful colectivului de control, cpt. Panțuru Virgil şi aprobat de şeful Serviciului Inspecții, gen. maior Demeter Alexandru.

[37] Idem, dosar nr. 13 201, f. 6: *Stenograma şedinței ce a avut loc cu efectivul Direcției a V-a în ziua de 12 iunie 1961.*

cocoloşirea abaterilor, este acoperirea leneşilor de către şefii de servicii şi de raioane. Tocmai acoperirea aceasta, ca nu cumva să te critic eu pe tine şi nici tu pe mine, aceasta este expresia împăciuitorismului. De ce să-ți fac viața rea eu ție şi tu mie, mai bine cocoloşim împreună murdăriile aici, tu ştii despre abaterile mele, eu ştiu despre ale tale. Aceasta este legătura de muncă între şefi şi subalterni în cadrul regiunii Bacău"[38].

În aceste condiții, principala grijă a multora dintre conducătorii unităților M.A.I. era să ascundă situația reală din unitățile lor. Astfel, mulți dintre ei acopereau „munca proastă în dosul unor cifre formale", deşi, în acest mod, „ne înşală pe noi, se înşală pe ei, cu situații umflate şi-şi creează astfel o stare de autoliniştire şi de tolerare a lipsurilor"[39]. Cu toate că, în general, activitatea de ascundere a realității prin „umflarea" cifrelor din raportările trimise periodic conducerii de la Bucureşti se bucura de un relativ succes – succes care depindea, în fapt, şi de depărtarea de Capitală a fiecăreia dintre unitățile conduse de personajele în cauză – existau şi momente de criză în viața fiecărei unități, reprezentate de sosirea controalelor trimise de conducerea ministerului. În aceste momente, perpetuarea în posturile ocupate de fiecare dintre aceşti şefi depindea de abilitatea lor de a-şi asuma într-un mod convingător angajamentul că vor remedia lipsurile găsite cu ocazia controlului. Acest lucru era cunoscut de conducerea ministerului, însă, de multe ori, lipsa unei rezerve adecvate de cadre asigura rămânerea în post a celor blamați pentru „lipsurile" lor:

„Se obişnuieşte, în munca noastră şi cred că trebuie să ne lecuim de acest obicei prost, ca atunci când vine organul superior în control şi verifică, se dă foarte multă siguranță că lucrurile se vor îndrepta. Se ține fiecare după obiceiul acesta ritual să asigure că treaba, de-acum înainte, o să se îndrepte şi că, fără nici-o grijă, şeful respectiv să plece, că lucrurile se vor îndrepta, «că am descoperit acum America», până acum nu am ştiut de lipsuri, de toate aceste greutăți care frânează munca noastră […].

Tovarăşi, eu cred că nu este bine acest lucru, nu trebuie să venim cu astfel de asigurări atunci când nu simțim măcar ceea ce trebuie să facem mai departe. Ceea ce se spunea aici, că controlul a dat un semnal de alarmă că vom veni aici şi natural că venirea noastră aici va pune pe fiecare tovarăş să răspundă de munca dusă. Însă eu cred că acest lucru este de natură de a duce în eroare pe unii tovarăşi care se lasă duşi de nas"[40].

---

[38] Idem, dosar nr. 12 635, f 77: *Stenograma şedinței de analiza muncii Direcției Regionale M.A.I. Bacău, care a avut loc în ziua de 9 iulie 1958, la care au participat tov. ministru Alexandru Drăghici, conducerea direcției, şefii de servicii şi raioane*; O situație asemănătoare constata şi unul dintre cei propuşi, în 1957, pentru funcția de secretar general al M.A.I., Vasile Bene, cu prilejul unei analize a muncii la regionala din Cluj : „Pe bună dreptate a pus întrebarea tovarăşul ministru Drăghici că nu sunteți militari? Din păcate, unii şefi ai noştri nu pretind disciplină militară, nu pretind ca subalternul să se ducă să-i raporteze, ci îi spune…Servus! şi intră cu țigara în gură la comandant, după aceea urmează paharul de vin împreună, cheful şi celelalte abateri şi acestea duc, tov[arăşi], ca să nu îndeplinim ordinele în problema de securitate" – vezi idem, dosar nr. 13 178, f. 58: *Stenograma şedinței de analiza activității Reg. M.A.I. Cluj ținută în ziua de 6 martie 1959.*

[39] Idem, dosar nr. 13 122, f. 16: *Stenograma şedinței din 15 – 16 iunie 1959, ținută la Minister cu cadrele de conducere din aparatul de Securitate.*

[40] Idem, dosar nr. 12 635, f. 70: *Stenograma şedinței de analiza muncii Direcției Regionale M.A.I. Bacău, care a avut loc în ziua de 9 iulie 1958, la care au participat tov. ministru Alexandru Drăghici, conducerea direcției, şefii de servicii şi raioane.* Formalismul autocriticii pe care o efectuau şefii

Reproşurile aduse conducătorilor diverselor unități ale Securității erau însoțite, de multe ori, de atenționarea lor asupra privilegiilor de care se bucurau în raport cu restul populației, privilegii care derivau şi din specificul muncii de Securitate, dar şi din încrederea pe care ar fi manifestat-o partidul în cei care trebuia să fie apărătorii cuceririlor revoluționare:

„[…] Vreau să vă mai spun şi ştiți că muncitorul în producție, pentru a primi salariul său, trebuie să facă muncă de calitate şi, în acelaşi timp, şi cantitate, pe câtă vreme lucrătorilor noştri nu li se pune această problemă. Contăm pe conştiința lor. Şi, din nenorocire, această conştiință lipseşte chiar şefilor”[41].

Treptat, însă, a devenit tot mai limpede că nu toate cadrele Securității şi nici chiar cele de conducere meritau să rămână în rândurile acesteia. Avertismente cu privire la schimbările care vor urma au fost lansate mereu de către conducerea ministerului, rămânând celor vizați sarcina de a le interpreta corespunzător şi de a-şi îmbunătăți performanțele înainte de a fi prea târziu:

„Să ştiți că Securitatea va fi şi cu voi şi fără voi, că va trebui să fiți disciplinați şi eliminând toate elementele indisciplinate din rândul vostru veți vedea că treaba se va îmbunătăți. Aceste elemente leneşe n-au decât să se ducă unde vor, dar la noi n-au ce căuta. Noi avem nevoie de cadre serioase, care să se dezvolte o dată cu munca şi care învață din lupta împotriva duşmanului”[42].

În ceea ce priveşte **motivațiile** schimbării cadrelor de conducere ale Securității din funcțiile deținute, în perioada 1958 – 1964, acestea par să fi fost foarte diferite, în funcție de persoanele avute în vedere. De cele mai multe ori, aşa cum s-a văzut, aceste motivații au ținut de incompetența cadrelor respective, de diversele abateri comise de aceştia, de trecutul necorespunzător al unora dintre ei – au fost descoperiți, în continuare, chiar la vârful Securității, foşti legionari, informatori ai Siguranței, urmaşi ai unor foşti „exploatatori” etc. – sau de intrigile care se țeseau la nivel central sau local şi cărora mulți dintre şefi le cădeau

diferitelor structuri ale M.A.I. era condamnat şi de secretarul general al ministerului, colonelul Pavel Aranici, care remarca lipsa de conținut al acestui adevărat ritual al vremii „[…] Noi recunoaştem foarte uşor că sunt lipsuri. Dar asta o spunem parcă noi nu am purta nici o răspundere asupra acestor lipsuri.[…] Dar, tovarăşi, nu este suficient să dă[m] dreptate sau să recunoaştem lipsurile noastre şi să nu luăm nici un fel de măsuri de îndreptarea lucrurilor, înseamnă a face demagogie. Autocritica înseamnă a lua toate măsurile de îndreptarea lipsurilor. Altfel ne transformăm în demagogi, în oameni de nimic”. – vezi idem, dosar nr. 13 200, f. 57 – 58: *Stenograma şedinței de analiză a muncii pe linia Direcției IV cu aparatul din direcția centrală şi din direcțiile regionale care lucrează pe linie de contrasabotaj.*

[41] *Ibidem,* f. 59. Cu un alt prilej, Al. Drăghici afirma, în acelaşi spirit: „Partidul nu ne învață să fim chiulangii, ne învață să fim fruntaşi în producție şi producția noastră este descoperirea de cât mai mulți duşmani” – vezi idem, dosar 13 186, f. 49: *Stenograma şedinței de analiza activității direcției regionale M.A.I. Hunedoara, din ziua de 15.XII.1959.* Dincolo de caracterul interpretabil al afirmației („producția” putea fi mărită şi artificial, pentru a se arăta că „organele” lucrează), ea era şi un semn al începutului schimbării criteriilor de evaluare a activității cadrelor M.A.I., care, în perioada anterioară, erau apreciate în funcție de numărul de arestări efectuate (vezi, de exemplu, dosar nr. 13 122, f. 45), pe când acum accentul începe să se pună pe urmărirea informativă a „duşmanilor” şi arestarea lor doar în cazuri precis determinate (ceea ce nu însemna că arestările vor înceta cu totul).

[42] Idem, dosar nr. 13 186, f. 43: *Stenograma şedinței de analiza activității direcției regionale M.A.I. Hunedoara, din ziua de 15.XII.1959.*

victimă. De asemenea, trebuie avut în vedere şi faptul că mulți dintre şefii diferitelor unități ale Securității se aflau de relativ multă vreme în funcții şi, datorită puterii de care dispuneau, puteau deveni incomozi pentru oficialii partidului, motiv pentru care se impunea schimbarea lor periodică din posturile deținute, după modelul aplicat deja în Uniunea Sovietică de către Stalin – deşi înlocuirea din funcție nu avea aceleaşi consecințe tragice pentru cei în cauză, precum pentru omologii lor sovietici în anii `30.

Rămâne de văzut în ce măsură se poate vorbi despre **urmărirea unei strategii** în ceea ce priveşte schimbarea din funcție a cadrelor de conducere din Securitate. La prima vedere, este evidentă existența unui program de „românizare" a conducerii diferitelor compartimente ale Securității, o preocupare în acest sens existând, aşa cum s-a văzut, mai sus, încă din 1957, când Secția Administrativ – Politică a C.C. al P.M.R. cerea creşterea numărului de conducători de origine etnică română de la nivelul conducerii Direcției Cadre din M.A.I.

Pe lângă această politică de „românizare" amintită mai sus, s-a făcut mult referire la existența unei strategii care urmărea „desovietizarea" Securității în anii ulteriori lui 1958. Unii dintre memorialiştii proveniți din rândurile vechilor structuri ale Ministerului de Interne – Neagu Cozma, Ionel Gal ş.a. – au afirmat în repetate rânduri că anii `60 au constituit o perioadă de „dekaghebizare" a Securității române, care, după îndepărtarea consilierilor sovietici şi încordarea relațiilor cu Moscova, ar fi devenit, într-adevăr, o instituție „națională". Neagu Cozma afirmă chiar că Gheorghiu–Dej „l-a trimis pe «Sandu» [Alexandru Drăghici] să conducă Securitatea, fără KGB-işti şi împotriva acestora"[43]. De asemenea, se preciza că Gheorghiu–Dej ar fi hotărât eliminarea tuturor „kaghebiştilor" din structurile Securității, afectați de această măsură fiind şi „românii care, aflându-se la studii în U.R.S.S., s-au întors acasă cu o importantă «zestre politică» – soții rusoaice"[44]. Atât Neagu Cozma, cât şi Ionel Gal[45], includ în categoria celor aflați pe lista de epurări din acea perioadă şi pe toți ofițerii din Securitate şi Armată care ar fi urmat cursurile de specializare de la Moscova, toți aceştia fiind ulterior suspectați, întemeiat sau nu, de susținerea intereselor sovietice în defavoarea celor româneşti.

Opinia citată mai sus este însuşită şi de istoricul Cristian Troncotă, care, în lucrarea sa *Istoria serviciilor secrete româneşti de la Cuza la Ceauşescu* susținea :

„Desigur că mulți dintre ofițerii de securitate căsătoriți cu rusoaice – căsătorii contractate în perioada studiilor sau specializării la Moscova – este posibil să fi fost buni lucrători de informații. Dar, cum se ştia sau se presupunea că sovieticii recrutaseră pe unii dintre ei, s-a luat măsura generală de epurare, urmând ca ulterior să se stabilească aceia care erau cu adevărat agenți KGB"[46].

---

43 Neagu Cozma, Ion Stănescu, *De la iscoadă la agentul modern în spionajul şi contraspionajul românesc*, Editura PACO, Bucureşti, 2001, p. 178.
44 *Ibidem,* p. 181.
45 Ionel Gal afirmă că „Nicolae Ceauşescu, din 1964, a curățat aparatul de partid, al Securității şi al Armatei de agenții KGB şi […] cel puțin 70% din cei care au făcut şcoli superioare de partid în U.R.S.S. au fost scoşi din funcție" – vezi Ionel Gal, *Rațiune şi represiune în Ministerul de Interne 1965 – 1989,* vol. I, Ed. DominoR, Iaşi, 2001, p. 56.
46 Cristian Troncotă, *op. cit,* p. 483.

Rămâne, aşadar, de văzut în ce măsură această strategie a conducătorilor comunişti români a fost într-adevăr urmată în perioada 1958 – 1967 în ceea ce-i priveşte pe şefii diferitelor compartimente ale Securității. Este de presupus că, în măsura în care a existat un program de epurare a cadrelor, bazat pe criteriile mai sus enunțate, el a fost aplicat cu prioritate în privința cadrelor de conducere.

Schimbări în rândul cadrelor medii de conducere. Am inclus în această categorie şefii de servicii, secții, birouri, raioane, de echipe şi de grupe din diverse unități teritoriale şi centrale ale Securității şi locțiitorii celor de mai sus, cu toate că aceste funcții se situau pe poziții foarte diferite în cadrul ierarhiei M.A.I. Datorită faptului că nu este posibilă redarea, în studiul de față, a tuturor schimbărilor cadrelor medii de conducere efectuate în această perioadă **–** asta atât din cauza numeroaselor schimbări care au avut loc în rândul acestora, cât şi a numărului considerabil de şefi de acest nivel care existau pe atunci în Securitate (aşa cum s-a văzut, în 1957 existau 1476 cadre de conducere, marea lor majoritate de nivel mediu) – am ales să ofer o prezentare, în linii mari, a motivelor care au determinat aceste schimbări, aşa cum au fost ele formulate de conducerea Ministerului Afacerilor Interne de atunci. De aceea, voi încerca să prezint mai multe cazuri relevante pentru procesul de schimbare a cadrelor medii de conducere din această perioadă, fără a garanta că ofițerii întâlniți în exemplele de mai jos sunt cele mai importante personaje din această categorie, ci doar că aceste cazuri sunt, în bună măsură, relevante pentru politica de cadre în Securitatea de atunci. O secțiune specială va fi dedicată şefilor de birouri, secții şi servicii raionale, tocmai datorită faptului că modul de comportare a conducătorilor unor astfel de unități este definitoriu pentru această categorie, a şefilor de nivel mediu din Securitate.

În 1957, funcționau 191 s*ervicii, secții şi birouri raionale* ale Securității, stabilite în toate localitățile de reşedință ale raioanelor ce compuneau regiunile de atunci. Activitatea acestor structuri organizatorice era coordonată de conducerea direcțiilor regionale ale M.A.I. de care depindeau, iar personalul lor avea ca principală sarcină supravegherea activității populației din raionul respectiv, mai ales a aceleia din mediul rural. În martie 1960, însă, are loc o reorganizare a Ministerului Afacerilor Interne, ce avea ca scop reducerea numărului de angajați, în urma căreia, din cele 191 servicii şi secții raionale, 142 erau desființate, iar 49 rămâneau în forma deținută şi până atunci. În locul serviciilor şi secțiilor desființate, luau ființă birouri raionale, cu un personal redus la 3 – 4 ofițeri, conduşi de un şef de birou raional. În acest fel, se realiza o reducere de 1096 de posturi, ceea ce a dus, efectiv, la concedierea a 960 de persoane (dintre care 440 angajați civili), restul angajaților fiind repartizați pentru a „întări" efectivele serviciilor 3 din cadrul regiunilor (care se ocupau cu informațiile interne)[47].

Dincolo însă de economia realizată prin această reducere a posturilor din cadrul ministerului, adevăratul motiv al măsurii în cauză era faptul că cei care se aflau la conducerea organelor de represiune române au realizat, într-un final, că nu puteau controla în mod adecvat activitatea ofițerilor ce lucrau în serviciile şi secțiile raionale. Încă din 1957, ministrul Afacerilor Interne recunoştea că „sunt raioane care, toată ziua, nu fac nimic, şi aceasta pentru

[47] ANIC, fond CC al PCR, Secția Cancelarie, dosar nr. 3/1960, f. 7 – 8: *Expunere de motive cu privire la unele măsuri organizatorice ce urmează a fi luate în cadrul Ministerului Afacerilor Interne*, din 09.03.1960.

că noi i-am învățat aşa şi nu i-am îndreptat […] iar, pe de altă parte, că nu am luat măsuri împotriva chiulangiilor şi leneşilor, care toată ziua învârtesc hârtiile”[48]. Cu toate măsurile luate, Alexandru Drăghici a trebuit să-şi declare, trei ani mai târziu, neputința, reducând personalul acestor structuri, pentru a limita, pe cât posibil, pagubele pe care le producea ministerului menținerea în funcțiune a acestui „aparat” indisciplinat, după cum o recunoştea şi el :

„Trebuie spus că, la orice raion am fost – şi am fost la multe raioane – am constatat că munca este foarte slabă, aproape că nu-ți vine să recunoşti ceva din ordinele date de aici. Atunci ne-am gândit: şi aşa nu fac treabă aceste raioane, de ce să le mai ducem în spinare, de ce să nu ne descotorosim de acest aparat ?”[49]

După reducerea personalului din cadrul structurilor raionale ale Securității, o parte a activității de supraveghere a populației din mediul rural este transferată în atribuția şefilor de post din comune. Cât despre şefii unităților raionale, aceştia primesc drept sarcină, pe lângă cea de coordonare şi supraveghere a activității subordonaților, şi pe cea de desfăşurare a unei munci efective de securitate, fiecare trebuind să fie implicat în acțiuni operative şi să aibă agentură proprie, pe care să o instruiască în mod adecvat. Asta în teorie. Realitatea se încăpățâna însă să nu asculte de ordinele ministrului, după cum constata şi acesta :

„Un tovarăş a spus aici un lucru foarte interesant, că şefii de raioane n-au agentură şi dacă au un agent, l-au luat de la lucrătorul operativ. Aceasta înseamnă că nu merită să fie şef de raion. Ordinul dat este clar şi anume să aveți agentură. […] Să nu aibă nici un agent şeful de raion şi nici o acțiune, aceasta nu este de conceput.

Într-adevăr, aceasta este un îndemn la chiul şi este un exemplu prost pentru lucrătorii operativi, că o să spună că, dacă şeful nu munceşte, de ce să muncească […]”[50].

De fapt, în cel mai bun caz, şefii de raioane se ocupau în continuare de „învârtitul hârtiilor” şi nu se sfiau să recunoască acest lucru şi în fața ministrului :

„A. Drăghici: Ce faci trei zile la raion ?

Lt. maj. Uşurelu, şeful secției raionale Adjud: Fel de fel de evidențe, le răscolim, iar adunăm suspecții, cei adunați nu ies, ceilalți uneori …”[51]

Datorită faptului că nici după reducerea schemei organizatorice de la nivelul structurilor raionale ale Securității, situația muncii operative de la acest nivel nu se îmbunătățea, se ajunge la efectuarea de schimbări masive la nivelul conducerii birourilor raionale, în speranța impulsionării activității din acest sector. Motivațiile care au determinat aceste schimbări erau dintre cele mai diverse, în funcție de situația fiecărei unități în parte, dar ele se pot încadra, totuşi, în câteva categorii.

---

48 ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 13 164, f. 43: *Concluziile tovarăşului ministru Alexandru Drăghici la şedința din 17 – 19 ianuarie 1957.*

49 Idem, dosar nr. 13 123, f. 208: *Stenograma şedinței de analiza muncii pe anul 1959, ce a avut loc în zilele de 14 şi 15 martie 1960, la minister, cu şefii direcțiilor regionale, ai direcțiilor centrale, şefii serv. III.*

50 Idem, dosar nr. 12 635, f. 73 – 74: *Stenograma şedinței de analiza muncii Direcției Regionale M.A.I. Bacău, care a avut loc în ziua de 9 iulie 1958, la care au participat tov. ministru Alexandru Drăghici, conducerea direcției, şefii de servicii şi raioane.*

51 *Ibidem,* f. 26.

Astfel, mulți dintre şefii de raioane erau schimbați din funcție mai ales datorită incompetenței profesionale dovedite. În urma controalelor efectuate de Serviciul Inspecții la nivelul raioanelor, se constata incapacitatea şefilor de a controla activitatea subordonaților sau acoperirea de către ei a greşelilor evidente ale unor lucrători operativi, după modelul atât de blamat de ministrul de Interne:

„[…] În cadrul Regiunii Craiova se petrec şi alte «fenomene» cum, spre exemplu: lt. maj. Neagoe, din secția raională Filiaşi, în loc să lucreze cu agentura, pentru a-şi justifica activitatea, scoate notele informative vechi din dosar , le schimbă data şi le prezintă şefului de raion, lt. maj. Chirițoiu. Acesta, atât de bine cunoaşte acțiunile, încât nici nu sesizează acest fals condamnabil.

La raionul Turnu Severin, condus de cpt. Lăzărescu, lucrătorul operativ lt. Pescovici Iulian, până într-atât a neglijat munca cu agentura, încât a pierdut legătura cu 11 din 13 agenți. Şeful raionului, cpt. Lăzărescu, în loc să ia măsuri disciplinare împotriva lt. Pescovici, justifică astfel de lipsuri grosolane prin afirmații față de organul de control că: «de, la raion este greu de muncit»”[52].

La incompetența unora dintre cei schimbați din funcții se adăuga, de multe ori, totalul dezinteres față de activitatea pentru care erau retribuiți. Unii dintre aceşti şefi îşi părăseau locul de muncă şi se dedicau altor meserii, mai paşnice, la domiciliu :

„[…] Ce fel de răspundere în muncă şi ce fel de disciplină putea să introducă în raion fostul şef al raionului Tg. Jiu, cpt. Duca, care venea pe la ora 9 la lucru, semna câteva hârtii (de multe ori am primit hârtiile de la el şi nesemnate) şi apoi pleca – după cum spuneau lucrătorii operativi – «într-o direcție necunoscută», el aflându-se de fapt acasă, unde îşi cumpărase un banc de tâmplărie şi împreună cu alt tâmplar de la o cooperativă, îşi lucra mobilă pentru casă, este, cred, clar pentru oricine”[53].

Cele mai nefaste efecte asupra activității şefilor de raioane le avea însă consumul de băuturi alcoolice, care făcea, de altfel, ravagii printre toți lucrătorii Securității, până la cel mai înalt nivel, asta şi datorită faptului că se bucura de un anumit grad de toleranță din partea conducerii ministerului. Măsuri nu se luau împotriva celor în cauză decât în momentul în care se produceau incidente grave, apărute pe fondul consumului de alcool sau la un comportament deviant al acestora în timpul programului. Acesta este şi cazul locțiitorului şefului raionului Târgu Ocna, din cadrul regiunii Bacău, căpitanul Roman Uşurelu, caracterizat de şeful lui direct drept „un bețiv, un liberalist burghez, care munceşte cât vrea, cum vrea”. Aflat în permanent conflict cu şeful raionului, căpitanul Uşurelu refuză în mod constant orice ordine venite din partea acestuia, ori îşi pune o amprentă personală asupra tuturor lucrărilor executate, spre exasperarea comandantului său :

„.[…] În fața tov. subdirector l-am pus să dea raport şi nu a vrut să-l facă. I-am ordonat să analizeze problema legionară pe tot raionul şi să facă un plan amănunțit şi mi-a

[52] Idem, dosar nr. 13 164, f. 198: *Raport privind situația informativ – operativă şi lupta organelor de securitate împotriva legionarilor, elementelor conducătoare ale fostelor partide burgheze şi a elementelor duşmănoase din rândul tineretului studios şi corpului didactic,* din 16.01.1957, al Direcției a III-a din cadrul M.A.I. .

[53] *Ibidem,* f. 289: *Raport* al Direcției Regionale Craiova a M.A.I., din ian. 1957, semnat de şeful Direcției, maior Socol Petre.

făcut un plan pe care nici cel mai slab lucrător nu-l făcea. În încheiere spune că acest plan nu are voie să-l modifice nimeni”[54].

Ofițerul mai sus amintit ajunge repede şi în atenția conducerii direcției regionale Bacău, locțiitorul directorului remarcând comportamentul original al acestuia:

„Avem încă o serie de oameni cărora nu le este mintea la treabă. Dacă tot ar fi muncit cât i-ar fi ajutat mintea şi tot ar fi fost ceva pozitiv.[…] Uşurelu a ajuns până acolo că se îmbată pe teren şi țipă la telefon că el se împuşcă. Vine într-o zi beat la serviciu.[…] L-am trimis acasă să se culce şi în loc să se ducă acasă, bea din nou. A fost sancționat şi acum s-a pus şeful cadrelor să analizeze activitatea lui şi să ia măsurile corespunzătoare”[55].

Alți şefi de raioane ştiau să-i antreneze pe toți ofițerii din subordine în activități menite să întărească coeziunea colectivului, deşi aceste inițiative nu se bucurau întotdeauna de aprecierea meritată din partea organelor de conducere de la nivel regional sau central:

„Ce fel de disciplină în executarea ordinelor şi ce fel de reguli introdusese în raionul Caracal fostul şef al raionului, Rogobete, o să fie clar dacă o să raportez aici că el însuşi a declarat, ca răspuns la întrebarea mea că ce plan şi-a făcut pentru intensificarea muncii cu agentura, el a declarat că avea într-adevăr un plan, însă un plan care se referea la ce femei să mai recruteze pentru nevoile sale personale, lucru cunoscut de toată lumea, nu numai de ofițeri.

La 1 Mai, când toți lucrătorii de securitate trebuia să fie pe teren, el a organizat o petrecere în localul Securității, unde, cu mic, cu mare, au fript un berbec «haiduceşte», după cum spunea un tovarăş şi s-au îmbătat cu toții”[56].

---

[54] Idem, dosar nr. 13 192, f. 26: *Stenograma şedinței din ziua de 15 decembrie 1960, în care s-a analizat activitatea Direcției regionale M.A.I. Bacău, pe perioada anilor 1959 – 1960. Şedința a avut loc la Bacău.*

[55] *Ibidem,* f. 43. Deşi schimbat din funcția deținută atunci, căpitanul Uşurelu nu va fi scos din rândul cadrelor M.A.I., aşa cum s-a procedat în cazul altor ofițeri, pentru abateri chiar mai mici decât acestea. Asta se datora faptului că Roman Uşurelu (n. 17.01.1928, Galați, fost funcționar, membru P.C.R. din 1947, încadrat în Securitate din acelaşi an) era un personaj care a adus mari servicii partidului în perioada în care acesta era în stadiul consolidării puterii sale în România. Astfel, în 1949, Uşurelu a fost introdus în mod „legendat” în „banda teroristă” compusă din 12 legionari înarmați, conduşi de Paragină Ion, care acționa în Munții Vrancei şi „dovedind pricepere, iscusință şi spirit de sacrificiu, a ştiut să câştige încrederea bandei, care apoi, pe baza unui plan de acțiune amănunțit, a fost lichidată, trecându-se la reținerea membrilor săi”. În urma acțiunii reuşite a ofițerului, au fost arestați membrii bandei respective şi alte 60 de persoane, ce ar fi sprijinit activitatea acestora. Drept răsplată, Roman Uşurelu a fost avansat în grad şi funcție, a fost decorat cu 2 ordine şi 4 medalii ale R.P.R. şi i-au fost tolerate toate abaterile ulterioare, datorită faptului că era considerat un „erou”, cu care Securitatea se putea lăuda şi în 1968, când şi-a aniversat 20 de ani de la înființare. În consecință, căpitanul Uşurelu rămâne în M.A.I., este avansat în grad şi păstrat într-o funcție de conducere – în 1969 era maior şi adjunct şef secție la Securitatea Municipiului Piatra Neamț – vezi idem, fond D.M.R.U. a M.A.I., inventar 7368/1958, dosar nr. 13, fără numerotare: *Notă – raport cuprinzând ofițerii, subofițerii, gradații şi soldații din unitățile aparatului de securitate care şi-au pierdut viața în lupta cu duşmanul, precum şi cei care s-au distins prin fapte de eroism şi spirit de sacrificiu în îndeplinirea misiunilor ce le-au fost încredințate*, din 1968.

[56] Idem, fond Documentar, dosar nr. 13 164, f. 289: *Raport* al Direcției Regionale Craiova a M.A.I., din ian. 1957, semnat de şeful Direcției, maior Socol Petre.

La fel de numeroase erau cazurile în care conducătorii unităților raionale ale Securității abuzau de funcția încredințată, impunându-se, în final, schimbarea lor din funcție ca urmare fie a sesizărilor venite din partea organelor de partid locale, fie a numeroaselor reclamații primite din partea populației. Astfel, se poate remarca numărul mare al semnalărilor privind violențele fizice aplicate de unii şefi de raioane împotriva locuitorilor, ce impuneau, în cele din urmă, luarea de măsuri împotriva făptaşilor[57], dar au apărut multe situații în care anumiți şefi de raioane se foloseau în mod abuziv de funcția deținută, pentru a obține diverse avantaje materiale sau pentru rezolvarea unor probleme personale. Sancțiunile adoptate împotriva acestora din urmă erau însă rareori consecvente: unii, precum fostul şef al raionului Novaci, regiunea Craiova, lt. major Sechel Ioan, care, „ca şef de raion, s-a preocupat de construirea de case şi mai puțin de executarea ordinelor conducerii ministerului", erau chiar promovați, acesta din urmă, de exemplu, fiind „promovat la regiune, ca anchetator prim"[58], în timp ce alții erau îndepărtați din funcție sau chiar scoşi din rândul cadrelor Securității :

„Elocvent […] este procedeul folosit de fostul şef al raionului Oltețu, cpt. Purcărea Marin, care a deschis acțiuni lui Bunel Paul, fără antecedente politice, motivând că acesta este suspect de sabotaj […]. În realitate, Bunel Paul era şeful profesional al concubinei cpt. Purcărea şi au avut unele neînțelegeri […].

Mai mult, a reținut în mod abuziv pe Bunel Paul şi încă doi salariați de la aceeaşi întreprindere, iar pentru a justifica aceasta, a luat o declarație de la concubina sa, […], în care se arătau unele nereguli, care, chiar dacă ar fi fost reale, nu puteau fi un temei pentru reținere. De asemenea, pentru a putea întreține relații sentimentale cu sus – numita, locuința acesteia a fost făcută casă de întâlniri, iar soțul ei a fost recrutat ca gazdă. În afară de aceasta, s-a preocupat de construirea casei, prin abuzuri şi împrumuturi de bani de la Banca Agricolă, pe numele altor persoane"[59].

Mulți dintre şefii unităților raionale ale Securității au fost schimbați în perioada care face obiectul studiului de față pentru motive precum cele amintite mai sus sau pentru crasa lor incompetență profesională. Cu toate acestea, unii dintre cei care făceau parte din ultima categorie – şefi incompetenți, dar care măcar nu se făceau remarcați prin diverse incidente,

---

[57] Vezi, de exemplu, idem, dosar nr. 13 193, f 45: *Stenograma şedinței de analiza activității Direcției Regionale MAI Craiova, ținută la Craiova în ziua de 3.08.1960.* Cu prilejul acestei şedințe de analiză, primul secretar al regiunii aducea în discuție cazul şefului raionului Băileşti, Sekely (Szekely), care, deplasându-se în localitatea Mărăcine, din raion, probabil pe fondul consumului de alcool, îi amenința pe locuitori că-i arestează şi bătuse un tânăr la Sfatul popular din localitate. Cazurile de acest fel sunt însă foarte numeroase, la astfel de abateri pretându-se lucrători ai Securității de la toate nivelele. Acest lucru îl determina pe Al. Drăghici să declare la o şedință: „Tovarăşi, sigur că trebuie să avem ură față de duşmani, însă această ură ar trebui să meargă către duşmani şi nicidecum să luăm oameni fără vină şi să ne apucăm să-i batem" – vezi idem, dosar 13 164, f. 47 – *Concluziile tov. ministru Alexandru Drăghici la şedința din 17 – 19 ianuarie 1957.* De aici, cei din auditoriu puteau trage concluzia că pe duşmani erau liberi să-i bată liniştiți.
[58] *Ibidem,* f. 111: *Raportul Inspecției privind activitatea informativ – operativă desfăşurată de aparatul Direcției regionale M.A.I. Craiova în perioada ianuarie 1959 – aprilie 1960*, din 15.06.1960, semnat de şeful colectivului de control, cpt. Panțuru Virgil şi aprobat de şeful Serviciului Inspecții, gen.-maior Demeter Alexandru.
[59] *Ibidem,* f. 110.

menite să pună conducerea ministerului în situații stânjenitoare – erau păstrați pe mai departe în funcții, din simplul motiv că nu li se găseau înlocuitori, după cum recunoştea cu nemulțumire şi conducerea Direcției Cadre :

„ […] La regiunea Banat, este menținut ca şef de raion cpt. Dorneanu Andrei, la raionul Drăgăşani, cpt Chişu Gheorghe, la regiunea Braşov, colonel Mihali Alexandru, la Hunedoara, mr. Boca Ion. Toți aceştia sunt slabi în muncă, fără orientare şi spirit organizatoric şi care nu fac față sarcinilor încredințate”[60].

În aceste condiții, desființarea raioanelor, după 1968, a fost soluția ideală pentru rezolvarea unei probleme ce devenea tot mai supărătoare pentru conducerea Securității, care nu reuşea să determine îmbunătățirea activității lucrătorilor din acest sector, cu toate schimbările făcute în rândul şefilor, mutarea celor care se dovedeau capabili de la un raion la altul pentru a îndrepta situația dezastruoasă lăsată de un fost conducător incompetent, sancționarea disciplinară a celor care comiteau diverse abateri etc. Motivul pentru care activitatea lucrătorilor din cadrul unităților raionale era atât de greu de controlat a fost, probabil, legat de numărul mare al acestui tip de unități şi de dificultatea asigurării unei legături adecvate cu centrul. La toate acestea, se adăuga şi faptul că toate defectele întâlnite la şefii raioanelor se regăseau şi la nivelul şefilor de servicii centrale şi regionale şi chiar la cel al directorilor din cadrul Securității, care, teoretic, ar fi trebuit să-i controleze şi îndrume.

Schimbările care au intervenit la nivelul *şefilor de birouri şi servicii centrale şi regionale* în perioada 1958 – 1967 s-au datorat, în mare măsură, unor cauze asemănătoare celor menționate mai sus – incompetența profesională, abuzurile comise, bețiile repetate, care aveau consecințe grave asupra activității celor în cauză sau neîndeplinirea ordinelor ministrului de Interne – ce puneau conducerea ministerului în situația de a constata că cei care ocupau o astfel de funcție nu corespundeau poziției deținute.

În ceea ce priveşte competența profesională şefilor de servicii, sau birouri, aceasta era apreciată atât în funcție de capacitatea acestora de a coordona activitatea subordonaților, cât şi în funcție de rezultatele pe care le aveau în munca operativă propriu – zisă[61]. Îndeplinirea celor două tipuri de atribuții se dovedea, însă, de multe ori, prea mult pentru unii dintre şefi, care reuşeau să aibă mari lipsuri în ambele privințe. Schimbarea din funcție a unora dintre ei s-a impus mai ales în situațiile în care lipsa lor de activitate pe linia muncii operative era considerată un prost exemplu pentru subordonații acestora, iar eşecurile unității pe care o conduceau deveneau evidente chiar şi pentru cei neavizați. Astfel de situații se

---

[60] Idem, dosar nr. 13 229, f. 109: *Raport cu privire la activitatea Direcției Cadre pe perioada septembrie 1961 – decembrie 1962*, din 31.01.1963, semnat de şeful Direcției Cadre, colonel de Securitate, Pateşan Ioan. În acest fragment sunt menționați nu numai şefi ai unităților raionale, ci şi şefi de servicii de la nivelul direcțiilor regionale sau chiar locțiitori ai şefilor de direcții, ceea ce redă şi mai bine proporțiile lipsei de cadre din cadrul aparatului român de represiune.

[61] Asta datorită faptului că şefilor de unități de acest nivel li se cerea, la fel ca şefilor de raioane, să recruteze agenți şi să organizeze acțiuni informative. Doar şefii unităților mari – precum direcțiile regionale şi centrale, serviciile „B”, „F”, „T”, „K” etc. – aveau ca atribuții doar coordonarea şi controlarea activității subordonaților, fără a mai desfăşura şi muncă operativă propriu – zisă, deşi nu le era interzisă (ba chiar le era recomandată, în cazurile de mai mare importanță) desfăşurarea unei astfel de activități, dacă doreau şi nu le afecta capacitatea de a conduce unitatea respectivă.

întâlneau frecvent în cadrul Direcției a II-a de Contraspionaj şi mai ales în cadrul serviciilor (sau secțiilor, birourilor) 2, corespondente ale Direcției din teritoriu :

„Sunt destui acei tovarăşi care nu numai că nu cer subordonaților eforturi în muncă, dar ei, personal, sunt comozi, nu participă la munca informativă, nu recrutează personal agentură şi nu duc acțiuni informative.

Un exemplu tipic de acest fel – din păcate – îl constituie cpt. Popa Gheorghe, şeful Serviciului 2 de la D.R.M.A.I. Ploieşti, care, timp de 3 ani, nu a recrutat personal nici un agent şi nici nu se angrenează serios în cele mai importante acțiuni ale serviciului.

Ce tărie morală are cpt. Popa şi alți tov. cu situație asemănătoare, să tragă la răspundere pe subalternii lor pentru neîndeplinirea unor ordine pe care nici ei nu le îndeplinesc ? Cum se împacă acest fel de a munci cu funcția de şef al unui colectiv aşa de numeros cum este cel de la Regiunea Ploieşti ?”[62]

Alți şefi de servicii se dovedeau depăşiți de abaterile subalternilor şi nu reuşeau să se impună în fața acestora, aşa cum era, de exemplu, cazul şefului Serviciului 2 din cadrul Direcției Regionale Cluj a M.A.I., căpitanul Pîra, ai cărui subordonați se lăudau că „de când există Serviciul 2, nu a prins nimeni spioni”. Această situație îl aduce pe cel amintit mai sus în situația de-şi cere singur schimbarea din funcție în fața ministrului:

„[…] Mie, încă de început , mi s-a spus că, dacă la Serv.[iciul] II o s-o încep mai «tare», o să mă trezesc singur şi în adevăr, la un moment dat, m-am trezit singur. Tov. Sălişteanu spune la o şedință că şeful trebuie să se «aclimatizeze» după fiecare lucrător.

Lt. Sălişteanu lucrează din 1953. Peste el au «trecut» mulți şefi şi totuşi el a rămas pe acelaşi loc.

[…] Eu am fost izolat tot timpul. Tot timpul apărea câte un «nucleu», care lăsa să se înțeleagă că se asociază să facă treabă, dar m-am înşelat. Până aici nu am mai cunoscut situații asemănătoare. Eu am crezut că trebuie să discut cu omul deschis şi cinstit şi am văzut că se întoarce în birou şi pe urmă discută cum vrea”[63].

---

[62] Idem, dosar nr. 13 259, f. 98 – 99: Raport privind activitatea Direcției a II-a, prezentat de maior Neagu Cosma, şeful Direcției, la şedința de analiză a activității pe linie de contraspionaj, ținută la Bucureşti, în ziua de 19.04.1961. Cu acelaşi prilej, au fost amenințați cu destituirea şi cpt. Dorneanu Nicolae, şeful secției 2 de la Suceava, cpt. Rusu Ion, şeful biroului 2 de la Iaşi, cpt. Prodea Ion, şeful biroului 2 de la Hunedoara, maior Pătru Marin, şeful secției a II-a de la Crişana. În ce priveşte „performanțele” organelor regionale de contraspionaj, relevantă este relatarea maiorului Neagu Cosma, făcută cu prilejul şedinței amintite mai sus: „Nu întâmplător, unul din tehnicienii străini, care se află în regiunea Ploieşti, referindu-se la activitatea unui alt tehnician, îşi pune întrebarea cum de organele Securității nu reuşesc să descopere că acesta se ocupă cu spionajul şi tot el găseşte şi explicația, spunând că «desigur, organele Securității (respectiv, Serviciul 2) din D.R.M.A.I. Ploieşti, lucrează prost»” – vezi, *ibidem,* f. 85.

[63] Idem, dosar nr. 13 178, f. 40: *Stenograma şedinței de analiza activității Reg. M.A.I. Cluj ținută în ziua de 6 martie 1959.* Căpitanul Pîra avea, pe deasupra, un conflict permanent cu locțiitorul său, pe care, după ce acesta din urmă se întorsese de la cursurile de perfecționare de la Moscova, îl acuza că ar vrea să-i ia locul în funcție. În consecință, întreg serviciul din subordine se împărțise în două tabere: susținătorii săi şi cei ai locțiitorului. A fost schimbat din funcție în aceeaşi lună, fiind însă numit tot într-un post de conducere: cel de şef al Serviciului raional Sibiu al M.A.I. Datorită importanței raionului Sibiu, se poate considera că această mutare era echivalentă cu o adevărată promovare în funcție, la

care se va adăuga ulterior şi o avansare la gradul de maior. O dată ajuns în postul de şef al raionului Sibiu, căpitanul Pîra dovedeşte că a tras concluziile necesare de pe urma experienței nefericite avute în relația cu subordonații de la Cluj, căutând să promoveze o atmosferă cât mai cordială la noul loc de muncă şi renunțând la orice fel de pretenții de la noii săi subalterni în ceea ce priveşte activitatea pe linie profesională. În curând, efectele nepăsării ofițerului față de îndeplinirea cerințelor conducerii ministerului în ceea ce privea munca de securitate încep să fi observate şi de conducerea Regionalei Braşov a M.A.I. (căreia îi era direct subordonat) şi de cea a Direcției a II-a, rezultatul fiind trimiterea a numeroase echipe de control la Sibiu, cu scopul de a se impulsiona activitatea ofițerilor de la acest raion. Echipele de control venite sunt însă şocate de atmosfera „prietenească” pe care o descoperă la fața locului, pe care o şi descria unul din ofițerii de la D.R.M.A.I. Braşov, căpitanul Alexandru, sosit la Sibiu în apropierea Crăciunului din 1961: „Când am ajuns acolo, la 19 decembrie, lt. maj. Mica, care era ofițer de serviciu, m-a poftit într-un birou. În acest birou, pe o masă, era un porc mistreț despicat. Lt. maj. Stoica şi cpt. Bogdan au fost două zile la vânătoare. În această perioadă, s-a adus la sediul regiunii un butoi cu vin şi parcă era la M[onopolul]. A[lcoolului]. şi T[utunului]. se dădea fiecărui lucrător câte 5 kg. de vin, din care cauză s-au iscat unele discuții, deoarece unii voiau mai mult. Lt. maj. Manta avea o damigeană de vin după fişet şi m-a invitat să beau. Am refuzat, spunând că sunt în timpul serviciului” (vezi idem, dosar nr. 13 235, f. 94: *Stenograma şedinței din ziua de 30.05.1962, în care s-a analizat activitatea pe linie de contraspionaj în țară*). Confruntat cu căpitanul Alexandru, cu prilejul unei şedințe de bilanț din 1962, desfăşurate în prezența adjunctului lui Al. Drăghici, generalul V. Negrea, maiorul (acum) Pîra respinge toate aceste „simple poveşti”, spunând: „Probabil că sunt criticat tocmai pentru faptul că, spre deosebire de alte raioane, eu nu le dau [ofițerilor veniți în control] de mâncat şi de băut”. În plus, afirmațiile cpt. Alexandru erau pur şi simplu neadevărate, pentru că, la venirea acestuia din urmă la unitatea raională, porcul mistreț nu era în birou, ci „în podul raionului, iar vinul nu era la sediu, ci în garaj”. Această atitudine lipsită total de „autocritică” nu avea cum să nu atragă indignarea generalului Negrea, care le reproşează celor de la Sibiu că „mințiți ca porcii” (vezi *ibidem*, f. 95) şi îi promite maiorului Pîra destituirea din funcție, amenințare care se materializează în acelaşi an. Cel care l-a înlocuit pe maiorul Pîra la conducerea unității raionale din Sibiu a Securității a fost maiorul Dumitru Surdu (sau Surd – apare menționat în ambele forme), care, la rândul său, trăsese şi el anumite învățăminte de pe urma peripețiilor predecesorului său, numai că nu pe cele la care se aştepta conducerea M.A.I.: el a ajuns la concluzia că greşeala maiorului Pîra a fost atitudinea sa egoistă, datorită căreia limitase participarea la petrecerile ofițerilor raionului numai la anturajul acestora din Sibiu. În consecință, la scurtă vreme după instalarea sa în funcție, el îi antrenează şi pe ofițerii unității raionale din Sighişoara a M.A.I. într-o serie de chefuri prin diferite localuri din oraşul Sighişoara, folosind chiar pe unii ofițeri din cadrul Serviciului raional mai sus amintit exclusiv în scopul de a procura diferite băuturi şi alimente pentru ceilalți angajați ai celor două unități raionale (vezi idem, dosar nr. 13 240, f. 147: *Stenograma şedinței din 21 octombrie 1963, în care s-a făcut analiza modul[ui] cum au fost executate sarcinile ordonate de tovarăşul ministru în octombrie 1962*). Toate acestea au ajuns, până la urmă, la cunoştința lui Al. Drăghici, care, depăşit de situație, probabil şi din lipsă de înlocuitori şi din cauză că maiorul Surdu a avut o atitudine „autocritică” față de „lipsurile” sale, nu-l înlocuieşte pe acesta din urmă din funcție, ci doar îl degradează, temporar, la gradul de căpitan. În 1965, Dumitru Surdu era încă în funcție şi dădea dovezi de reabilitare, urmând să-şi recapete gradul deținut anterior, dar, cu toate acestea, generalul V. Negrea nu-şi făcea mari iluzii cu privire la comportamentul viitor al acestuia, după cum arăta chiar el cu prilejul unei şedințe de bilanț: „Acum, în perioada de reabilitare, cpt. Surd face treabă şi nu ştiu dacă atunci când o să-i redăm gradul, de bucurie, n-o să zică: «hai să intru în cârciumă şi să mai fac una!»” (vezi idem, dosar nr. 13 247, f. 52: *Stenograma şedinței de analiza muncii Direcției Regionale M.A.I. Braşov, şedință ce a avut loc la Braşov, pe data de 23 aprilie 1965*). Toate cele de mai sus nu reprezintă decât o imagine incompletă, dar, în bună măsură,

Şefilor de servicii incompetenți li se adăugau cei care comiteau diverse abuzuri sau chiar infracțiuni. Unele dintre aceste abateri erau rezultatul implicării organelor Securității în diverse intrigi existente pe plan local, acesta fiind cazul, de exemplu, al abuzului comis de căpitanul Avram Ilarie, şeful Secției a VI-a (anchete) din cadrul Direcției Regionale M.A.I. Mureş Autonome Maghiare, care arestase un funcționar al unei întreprinderi locale, ca urmare a unui denunț calomnios al directorului întreprinderii respective, cu care cel arestat se afla în conflict[64]. Alți şefi de birouri sau servicii foloseau „metode interzise" (bătaia) pentru recrutarea de agenți[65] sau pentru obținerea de declarații din partea celor anchetați, caz în care se impunea înlocuirea lor din funcții, dacă ascundeau abaterea respectivă de conducerea ministerului sau dacă faptul stârnea scandal pe plan local. În fine, se înregistrau şi cazuri în care aceste cadre de conducere se dedicau unei ocupații mult mai paşnice – furau pur şi simplu, spre indignarea ministrului:

„[…] Există această tendință, sunt oameni [pe] care-i vezi cinstiți şi cărora le acorzi funcții de răspundere şi fac câte o porcărie de-ți stă mintea. Sunt oameni cărora le place să ciupească şi caută sub diferite forme să-şi aplice singuri circumstanțe atenuante şi nu au nici o mustrare de conştiință.

La Direcția a III-a, un şef de birou, un găinar, în legătură cu unul de la Direcția I, fac o combinație: vine o scrisoare din afară şi are în ea 5 dolari şi în virtutea tradiției birocratice au ținut acest corp delict şi, în acest timp, el îşi face socoteala şi se gândeşte: de ce nu ar cheltui aceşti bani şi atunci îl întreabă pe acesta de la Direcția I-a [sic!] ce s-ar putea cumpăra cu 5 dolari, iar acesta îi spune că o geantă şi-i dă banii să-i cumpere din afară o geantă. Sigur că acesta a fost prins. Acesta era un om de încredere căruia i s-a dat o sarcină ca şef de birou şi procedează ca un hoț ordinar. Aceasta este un caz izolat, s-ar părea, însă din acestea, după cum vedeți, sunt multe"[66].

Pe lângă toate acestea, se evidențiau numeroasele abateri apărute pe fondul consumului de alcool ale celor însărcinați cu funcții de conducere. Acestea ating proporțiile unei adevărate epidemii în anumite sectoare de activitate, precum Direcția a VII-a (Filaj şi

relevantă, a dificultăților de care s-a lovit conducerea Ministerului Afacerilor Interne în aceşti ani, atunci când a trebuit să impună disciplina în rândul subordonaților săi şi să promoveze pe unii dintre aceştia în diverse funcții de conducere, fie şi de importanță medie, cum era cea de şef de raion.

[64] Idem, dosar 13 123, f. 43: *Stenograma şedinței de analiza muncii pe anul 1959, ce a avut loc în zilele de 14 şi 15 martie 1960, la minister, cu şefii direcțiilor regionale, ai direcțiilor centrale, şefii serv. III.* Ofițerul respectiv nu comisese, de fapt, o eroare, pentru că se descoperise că acceptase ca martori diverşi subordonați ai directorului, obligați de cel din urmă să-l denunțe pe funcționarul Lete Mihai – fapt pe care acesta din urmă îl şi declarase în anchetă – iar după finalizarea anchetei asupra lui Lete de către organele locale ale Securității, cpt. Avram „împreună cu directorul şi unul din martori, au fost la un restaurant şi au chefuit, consumația fiind plătită de directorul întreprinderii" – vezi *ibidem*.

[65] Vezi, de exemplu, idem, dosar nr. 13 184, f. 87: *Raportul inspecției asupra activității informativ – operative desfăşurată (sic!) în perioada ianuarie 1958 – mai 1959 de organele securității statului din Direcția Regională M.A.I. Suceava",* din 26 iunie 1959, semnat de şeful colectivului de control, lt. major Panțuru Virgil şi aprobat de şeful Serviciului Inspecții, general maior Demeter Alexandru*:*

[66] Idem, dosar nr. 13 121, f. 7 : *Stenograma şedinței de analiză a activității Direcției Financiare din MAI, din data de 19.11.1958.*

Investigații)[67], dar nu lipsesc defel în nici una din direcțiile regionale sau centrale ale Securității. Ele erau, de multe ori, urmate de alte incidente grave, precum: bătaia unor civili – este cazul, de exemplu, al unui şef de birou din raionul Tg. Ocna[68] - pierderea unor documente importante – aceasta era o „reuşită" personală a unui şef de birou din cadrul Serviciului „B" (Contrainformații radio), care, cu un astfel de prilej, şi-a pierdut toate actele personale, inclusiv cele de serviciu[69] - sau de implicarea în diverse situații jenante, de natură să ducă la pierderea prestigiului organelor de Securitate în fața civililor, acesta fiind şi cazul unui şef de serviciu din Direcția a V-a, căpitanul Iaşinski:

„Pe data de 31 decembrie a insistat să-i dau drumul să vină la Bucureşti la familie, fiindcă a venit la Tg. Jiu de anul trecut.[…] După cum raportam mai înainte, eu mi-am dat seama, prin telefon, că felul cum îmi raportează să-i dau drumul la Bucureşti a lăsat să se înțeleagă că este beat.

După câteva zile, am auzit că tov. Iaşinski a luat maşina comandantului de unitate, a luat un pistolar ca să-i ajute să pună geamantanul în tren. A mers cu şoferul şi pistolarul şi i-a cinstit. Între timp, trenul a plecat şi ei au făcut un scandal acolo monstru, care s-a pus pe seama tov. Iaşinski şi cred că pe bună dreptate.

---

[67] Idem, dosar nr. 13 191, f. 77*: Raport privind munca de supraveghere operativă şi investigații desfăşurată de Direcția a VII-a,* din 31 martie 1960, al Serviciului Inspecții din cadrul M.A.I., semnat de şeful colectivului de control, cpt. Panțuru Virgil şi şeful Serviciului, gen.-maior Demeter Alexandru. Un fragment din acest raport este relevant pentru „atmosfera de lucru" care domnea în rândul celor care se ocupau cu filajul: „În cadrul serviciului [1] există o atmosferă greoaie, datorită atitudinii superficiale din partea unor şefi de birouri ca: locot. maj. Florian Gheorghe, cpt. Iorgu Nicolae, cpt. Păduraru Ion şi a locțiitorului şef de serviciu, maior Aron Otto, care, deşi în repetate rânduri li s-a atras atenția, jignesc pe subordonați, folosesc expresii vulgare, înjură.Unii şefi de birouri şi locțiitorii acestora, ca: locot. col. Isac Ambrozie, locot maj. Iancu Petre, cpt. Grigore Vasile şi cpt. Iorga Nicolae, obişnuiesc să consume băuturi alcoolice peste limită, vin obosiți la serviciu şi, ca urmare, randamentul pe care-l dau în muncă este scăzut". Locțiitorul şefului direcției de atunci, lt. col. Kovacs Pius, se plângea în şedința de analiza activității: „Mi s-a făcut observație că, ce, şi pe unii şefi îi bag la arest! Dar ce să fac, dacă au făcut prostii – cum a făcut cpt. Grigore, care s-a îmbătat în timpul misiunii şi căruia i-am dat 15 zile de arest! Eu am raportat tov. general Nicolschi că, poate, sunt prea exigent şi dau mult arest. Dânsul mi-a spus că este bine ca omul, atunci când face prostii, să fie trimis la arest, pentru a reflecta asupra a ceea ce a făcut. […]". – vezi *Ibidem,* f. 8: *Stenograma de colegiu din ziua de 6 mai 1960, în care s-a analizat activitatea Direcției a VII-a pe perioada 1 ianuarie – 31 dec. 1959.* Tot Kovacs Pius raporta schimbarea din funcție a o parte din şefii de birouri menționați mai sus (Iorga, Iancu P.), care „muncea (sic!) parcă plictisiți".

[68] Idem, dosar nr. 13 192, f. 20: *Stenograma şedinței din ziua de 15 decembrie 1960, în care s-a analizat activitatea Direcției regionale M.A.I. Bacău, pe perioada anilor 1959 – 1960. Şedința a avut loc la Bacău.*

[69] Idem, dosar nr. 13 195, f. 6: *Stenograma şedinței de colegiu din ziua de 13 mai 1960 în care s-a analizat activitatea Serviciului „B".* Este vorba de cpt. Bujor Alexandru, din cadrul Serviciului. Referitor la acest incident, şeful Serviciului povestea : „Nu de mult, ne-am trezit că şi-a pierdut toate actele. El nu vine la serviciu şi reuşeşte să ia o scutire de 2-3 zile, pe motiv că a fost bolnav de gripă. Discutând cu el, am stabilit că a băut şi până la urmă s-a îmbătat în aşa hal în oraş, încât el nu ştie cum a ajuns acasă. Actele lui au venit la Direcția de Cadre, aceasta dovedind că au căzut pe mâna unui om cinstit". Pe căpitanul respectiv, incidentul l-a costat postul de şef şi 10 zile de arest la garnizoană.

Tov. Iaşinski s-a împrietenit cu un inginer civil, care a fost băgat cu forța în spital pentru dezalcoolizare.

Chelnerul de la un bufet din apropierea unității intervine la serviciul politic pentru a-l ruga să-i ordone tov. Iaşinski să-i dea banii pe băutura ce-o consumase cu ceva timp în urmă”[70].

În fine, au existat şi situații în care aproape toate trăsăturile negative amintite mai sus pentru cadrele medii de conducere se reunesc în persoana unui singur şef de serviciu. Acesta a fost şi cazul fostului şef al Serviciului 1 din cadrul Direcției a II-a a Securității (Contraspionaj), maiorul Victor Galeş (Galiş)[71] care s-a menținut în această funcție din 1955 şi până în 1961. Trebuie spus că Serviciul 1 era, probabil, cel mai important din cadrul Direcției de Contraspionaj, având în vedere că obiectul său de activitate era constituit de munca contrainformativă împotriva serviciilor de spionaj ale S.U.A. – şi a celor argentiniene[72]. În 1961, maiorul Galeş este schimbat din această funcție, datorită unor probleme avute cu agentura feminină aflată sub coordonarea sa[73], primind, în schimb postul de şef al unui serviciu nou înființat în cadrul Direcției – Serviciul 12 – care urma să se ocupe de supravegherea contrainformativă a turiştilor veniți în România, mai ales a celor occidentali. Necesitatea înființării acestui serviciu se impusese ca urmare a creşterii numărului de turişti occidentali veniți în R.P.R., începând mai ales cu anul 1961. Serviciul 12 mai avea ca atribuții şi menținerea legăturii cu personalul Direcției a II-a înfiltrat, sub acoperire, în cadrul O.N.T., precum şi cu personalul direcțiilor regionale care se confruntau cu diverse probleme datorate activității turiştilor.

În calitate de şef al serviciului mai sus menționat, în vara anului 1962, maiorul Galeş primeşte însărcinarea de a merge pe litoralul Mării Negre, pentru a coordona de acolo activitatea de supraveghere a turiştilor veniți în regiune. Pentru că era cunoscut ca având anumite probleme, a fost avertizat personal de prim-adjunctul ministrului de Interne, Vasile Negrea, înainte de a pleca pe litoral, „să aibă grijă, că acolo este mare, că oamenii merg la odihnă, merg în costume de baie, că acolo mai sunt şi restaurante şi muzică şi foarte multă tentație”[74]. Toate precauțiile şi avertizările se vor dovedi însă inutile, pentru că maiorul Galeş abia aştepta să cadă pradă tuturor tentațiilor litoralului. Odată ajuns pe malul mării, sub acoperirea unui oficial O.N.T., ofițerul este semnalat de rețeaua informativă din rândul ghizilor că ar petrece tot timpul în restaurantele din stațiunea Mamaia, cheltuind fonduri însemnate ale O.N.T.-ului în compania turiştilor străini, fiind văzut în dese rânduri în stare de ebrietate,

---

[70] Idem, dosar nr. 13 201, f. 72 – 73 – *Stenograma şedinței ce a avut loc cu efectivul Direcției a V-a în ziua de 12 iunie 1961.* Cpt. Iaşinski a fost scos din rândul cadrelor M.A.I. după aceste incidente.

[71] În documentele referitoare la el, numele său apare în ambele forme. În statele de organizare ale Direcției a II-a, numele său este menționat sub forma Galeş, aşa că voi opta în continuare pentru această formă.

[72] Coord. Florica Dobre, *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective şi metode,* vol. I (1948 – 1967), Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2006, p. 98.

[73] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 13 232, f. 61 – *Stenograma şedinței de analiză a muncii desfăşurată (sic!) de lucrătorii din Serviciul 12, care s-a ținut în ziua în ziua de 3.X.1962 cu participarea tov. ministru adjunct Negrea.*

[74] *Ibidem,* f. 62.

dar conducătorii Direcției a II-a nu iau în seamă avertismentele venite până la apariția unor incidente grave.

Un astfel de incident este pricinuit de aventura sentimentală pe care Victor Galeş o are în compania unei turiste suedeze, N.G., care era lucrată de Serviciul 12 printr-o acțiune informativă, ca suspectă de spionaj în favoarea Angliei[75]. Ştiind aceasta, şeful serviciului respectiv îşi propune să închidă dosarul de urmărire prin recrutarea celei urmărite. Cum s-a efectuat această recrutare va dezvălui mai târziu un ofițer al Direcției a II-a care anchetase cazul :

„În primul rând, această recrutare s-a făcut într-un bar, după un consum însemnat de băuturi alcoolice, la orele 3 dimineața, când nu mai răspundea de ce face şi aş vrea, deşi pare hazliu, să arăt care a fost momentul pe care tov. Galiş l-a apreciat că este potrivit pentru a fi recrutată.

Cu câteva zile înainte, tov. Galiş a avut cu aceasta o discuție, în timpul căreia a început să-i ghicească trăsăturile din palmă, afirmând că, după acestea, se pare că are o «activitate», atingând problema moralei din nou. În timp ce se juca cu mânuța «Galinei», la un moment dat, el a spus că el crede că desfăşoară o anumită activitate. Acesta a fost momentul culminant, când tov. Galiş a apreciat că poate trece la recrutarea acesteia”[76].

După aşa-zisa recrutare a lui N.G., maiorul Galeş îi dezvăluie acesteia faptul că lucrează în cadrul Securității şi petrece în compania acesteia toată vara pe litoral, cheltuind sume însemnate din fondurile deținute de la O.N.T. şi dând naştere la o serie de alte incidente grave, care alertează conducerea de la Bucureşti[77]. Are loc un control al activității Serviciului 12, însă aceasta nu-l împiedică pe Victor Galeş să-şi continue programul estival în acelaşi mod ca până atunci. După plecarea turistei suedeze din România, aceasta expediază, din Suedia, o serie de fotografii făcute ofițerului român, ce sunt interceptate de organele Securității[78]. Urmează organizarea unei anchete privind activitatea lui V. Galeş şi declanşarea unui scandal, ce are drept efect deconspirarea tuturor ofițerilor înfiltrați în cadrul

---

[75] Suspiciunile Securității se datorau faptului că această turistă era, din 1947, membră a organizației „contrarevoluționare” a emigranților ruşi „Armata rusă de eliberare”, fiind folosită pe post de agent de legătură cu agentura lansată în zona sovietică din Austria, înainte de 1955. În plus, soțul acesteia, N.A., fusese agent al serviciului britanic de spionaj în România în perioada celui de-al doilea război mondial – vezi *ibidem*, f. 79*: Raport privind munca de contraspionaj desfăşurată de Serviciul 12 din Direcția a II-a în perioada septembrie 1961 – septembrie 1962,* din 1 octombrie 1962, semnat de şeful Direcției a II-a, lt. col. Cosma Neagu. Trebuie recunoscut că, în această privință, bănuielile Securității române aveau o bază destul de solidă, în măsura în care datele de mai sus se verificau.

[76] *Ibidem,* f. 47: *Stenograma şedinței de analiză a muncii desfăşurată* (sic!) *de lucrătorii din Serviciul 12, care s-a ținut în ziua în ziua de 3.X.1962 cu participare tov. ministru adjunct Negrea.* Vorbitorul este lt. col. Ungureanu Iuliu.

[77] Vezi *ibidem,* f. 62.

[78] Referitor la aceste fotografii, Vasile Negrea îi spunea lui Galeş, în şedința de analiză a „activității” acestuia: „Dacă vezi fotografia pe care ți-a trimis-o Galina, te-ai mira. Ai o mutră de bețivan şi în realitate nu eşti aşa, eşti băiat frumos. […]”. *Ibidem,* f. 50.

O.N.T. şi scoaterea din rândul cadrelor M.A.I. a maiorului Galeş[79]. Analizând ulterior evenimentele, un ofițer din cadrul Direcției a II-a constata:

„În contactul acesta cu G. se poate spune că s-au întâlnit două forțe care aveau acelaşi scop – pe deoparte, G. şi serviciul ei, pe de altă parte, noi.

Părerea mea este că, din înfruntarea acestor două forțe, învingătoare a ieşit G. şi nu Galiş, şef de serviciu din M.A.I., care, în loc să-şi îndeplinească sarcina încredințată, a reuşit să se îndrăgostească.[…]

În realitate, ea a reuşit să obțină mai multe date despre Galiş decât el despre ea şi, ca un lux de amănunt, vreau să arăt că nu ştiu dacă Galiş a reuşit să-i facă o poză, dar G. i-a trimis din Suedia pozele sale, deci ea a găsit timp să-l identifice, să-i facă dosarul complet"[80].

În final, nu pot decât să reamintesc: un astfel de om a condus, până în 1961, serviciul menit să contracareze activitatea de spionaj desfăşurată de „Principalul Adversar" (cum erau denumite Statele Unite în documentele KGB din acea vreme[81]) în România.

Concluzionând, se poate aprecia că politica adoptată de conducerea Ministerului Afacerilor Interne în perioada 1958 – 1967 în privința schimbării şefilor de nivel mediu din cadrul aparatului propriu pare să sufere de lipsa oricărei strategii. Cu greu se poate vorbi, în acest caz, de o anumită strategie de românizare sau de desovietizare sau, cel puțin, nu se întrevede una din documentele studiate. Datele disponibile oferă, în schimb, imaginea unei *politici reactive* a conducerii aparatului de represiune român, permanent nevoite să reacționeze la incompetența sau abaterile diverşilor şefi de servicii, birouri etc. Toată perioada care face obiectul studiului de față este marcată de o activitate febrilă a conducerii Securității, aflată permanent în căutarea unor cadre capabile să le înlocuiască pe cele care nu mai puteau fi menținute la conducerea diferitelor unități de dimensiuni medii. Lipsa unei rezerve adecvate de cadre pentru aceste posturi şi-a pus amprenta asupra politicii de personal adoptate în acest domeniu, pentru că această lipsă a condus la apariția unei situații în care nu se mai putea alege între elementele cât de cât capabile, care să fie numite într-un post de şef de serviciu sau de birou rămas fără titular numai pe cei de naționalitate română sau, cu atât mai puțin, numai pe cei care nu ar fi făcut studii la Moscova sau nu ar fi avut soții provenite din U.R.S.S. De altfel, este foarte îndoielnic că ar fi existat motive să fie respinşi la numirea în post cei care ar fi urmat cursurile de specialitate de la Moscova, dacă avem în vedere faptul că pentru aceste cursuri erau aleşi mai ales aceia care erau considerați a fi cei mai capabili din rândul ofițerilor operativi, iar cei care urmau aceste cursuri beneficiau de o pregătire, teoretică, cel puțin, ce nu putea fi dobândită în momentul respectiv la şcolile din țară. Aprecierea de care se bucurau, totuşi, cursurile de la Moscova, în ochii conducătorilor Securității ne este confirmată chiar de cuvintele unuia dintre aceştia, generalul Vasile Negrea, care, atunci când s-a pus problema destituirii maiorului V. Galeş, remarca :

---

[79] V. Galeş este concediat de la data de 01.10.1962 şi este plasat la un alt loc de muncă, cu ajutorul conducerii Ministerului Afacerilor Interne, după cum preciza şi generalul Negrea: „Noi te vom ajuta să-ți găseşti un loc unde să munceşti, dar dacă nici acolo nu vei trage învățăminte din tot ce ai făcut până acum, mare necaz ai să ai" – *ibidem,* f. 51.

[80] *Ibidem,* f. 47.

[81] Vezi Vasili Mitrokhin, Christopher Andrew, *Arhiva Mitrokhin. KGB în Europa şi în Vest,* trad. Ion Aramă, Ed. Orizonturi şi Sirius, 2003, *passim.*

„[…] Galeş a fost la Moscova, la şcoală, a stat acolo un an de zile, a venit înapoi şi iată ce a făcut. Pierde el, dar pierdem şi noi, iar noi nu vrem să pierdem”[82].

Deci, în ceea ce priveşte schimbarea cadrelor medii de conducere din această perioadă, desovietizarea, înțeleasă ca eliminarea din funcții a celor care aveau studii de specialitate la Moscova, nu se aplica. Cei menționați mai sus erau chiar apreciați drept „cadre cu perspectivă” şi erau avuți în vedere pentru numirea în funcții cât mai înalte. Rămâne însă de văzut dacă o politică de desovietizare în sensul amintit mai sus a fost aplicată în privința cadrelor superioare de conducere, sau dacă, măcar în cazul acestora, a existat o anumită strategie la schimbarea lor din funcțiile deținute.

Trebuie spus, însă, că nu toate schimbările din post survenite la acest nivel, ca, de altfel, nici la nivelul şefilor unităților raionale, au însemnat o sancționare a celor în cauză. Asta datorită faptului că din rândul cadrelor medii de conducere din această perioadă au fost aleşi mulți dintre şefii de direcții regionale sau chiar centrale, promovați în aceşti ani. Unii dintre şefii de servicii numiți în funcție de-a lungul acestei perioade au confirmat speranțele celor care-i promovaseră, inițial, în posturile de conducere respective şi din rândul lor se vor afirma viitorii şefi ai organelor de Securitate din deceniile ce vor urma, unii dintre ei rămânând în poziții de vârf în cadrul aparatului de represiune până în 1989 – acesta fiind cazul, de exemplu, lui Emil Macri.

[82] *Ibidem,* f. 55.

Adrian Nicolae **PETCU**
Denisa **BODEANU**

CONTRIBUȚII LA ÎNTOCMIREA UNUI DICȚIONAR AL OFIȚERILOR DE SECURITATE (PROBLEMA CULTE-SECTE)

CONTRIBUTIONS TO A DICTIONARY OF SECURITATE OFFICERS (CULT-SECT PROBLEM)

20 years after the fall of the communist regime in the Romanian historiography landscape, there is no wide spreading scientific work to comprise the ex-Securitate officers' biographies. In order to focus on the significance and the necessity of such an approach, in the present work we present the life and the career of a few officers who worked in the "cults-sects" issue between 1948-1989.

The first one is Heintz Stănescu who worked, as head of the Cults Service of the 1st Direction of Interior between 1948-1952.He was also the one who initiated Securitate with the repressive and control role over the cults in Romania. The Securitate documents reflect the meticulous, documented, judicious and sober working style, which Stănescu approached in its activity. We can say that he was a good, useful officer for Securitate, being also one of the few Securitate officers of that period of time who had graduated from university and had a vast general knowledge. The „Right Deviationists" repression by Dej confederate determined Heintz Stănescu's expelling from Securitate in 1952.

Another officer we hint at is Aurel Zapodeanu, Chief of the 4th Service from the 1st Directorate during 80s. The officer Aurel Zapodeanu started his career in 1956 in the Teleorman County Securitate where he worked until 1970 when he was transferred to Bucharest. Between 1970-1988 he activated in the 4th Service from the 1st Directorate, being the Chief of this Service between 1984-1988. The troubles he created in his activity, the usually disturbing behaviour for a Securitate worker, finally determined his expelling, thus being disciplinary transferred to Bucharest County Securitate.

Etichete: ofițer, Securitate, informator, colaborator, culte-secte
Keywords: Officer, The Securitate, informant, collaborator, cults-sects

În cursul anului 2004, sub egida Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, apărea dicționarul membrilor Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Prin conținutul său, lucrarea aducea noi informații despre membrii nomenclaturii partidului care a condus România în perioada 1945-1989. Preluarea de către CNSAS a unui volum mare de documente de la serviciile secrete în ultimii ani şi evoluția istoriografiei române în

domeniul istoriei recente reclamă, însă, din ce în ce mai mult întocmirea unui dicționar al celor care au activat în cadrul organelor represive comuniste.

În materialul de față ne-am oprit asupra unor ofițeri de Securitate care s-au ocupat de supravegherea cultelor şi sectelor religioase între anii 1948-1989. Cercetările efectuate până în acest moment în arhivele Securității ne-au permis să reconstituim, însă, numai parțial lista ofițerilor care au acționat în problema culte-secte în centrala Securității şi în unitățile din țară şi parte din biografiile acestora.

Heintz Stănescu (nume real **Heintz Rottenberg**[1]), s-a născut la 19 septembrie 1921 la Viena. Tatăl său era director al unei firme comerciale engleze şi proprietar de imobile în Brăila unde se va muta, de altfel, în perioada interbelică, împreună cu familia. Heintz Stănescu a urmat liceul „Nicolae Bălcescu" din Brăila, unde „nutrea idei progresiste", iar împreună cu alți colegi a scos o „Foaie a elevilor", interzisă de corpul profesoral, apoi „Flamura", suspendată de autoritățile polițieneşti. A fost un bun elev, cu premii la concursuri de limbi străine, făcând chiar traduceri pentru firma unde lucra tatăl său. De altfel, el traducea din limba germană, pentru colegii săi, fragmente din „Capitalul". Pentru câteva luni, în 1938, a fost simpatizant în organizația sionistă de tineret „Brith Trumpeldor". Între 1939-1940 a ajutat cu colecte evreii din Cehoslovacia şi Austria care se refugiau către Palestina. La 6 noiembrie 1940 a fost arestat într-un grup de comunişti, trimis în judecată şi condamnat la 6 luni închisoare. Trece prin mai multe închisori, apoi internat în lagărul de la Tg. Jiu, alături de alți comunişti (Gr. Preoteasa, At. Joja etc.). În septembrie 1942 a fost reținut în vederea deportării în Transnistria, însă a fost salvat de o intervenție la generalul Constantin Vasiliu, ministrul Afacerilor Interne. Ulterior a fost trimis în detaşamente de muncă, lucrând alături de comunişti şi evrei. După 23 august 1944, a intrat în calitate de comisar în Chestura Brăila, Biroul Siguranță, unde a lucrat timp de 6-7 luni, apoi a ajuns şeful Birourilor speculă şi sabotaj şi tineretul PNȚ. La 1 aprilie 1947, s-a transferat la Bucureşti, la Direcția Generală a Poliției-Corpul Detectivilor, apoi la 1 decembrie acelaşi an a fost numit comisar şef în cadrul aceleiaşi structuri. Deşi avusese legături cu ilegalişti comunişti înainte de 1944, abia după acest an se înscrie în PCR, în cadrul căruia va urca repede în funcțiile de conducere, datorită „însuşirii foarte repede a materialului politic", ajungând responsabil al unui cerc de studii marxiste pentru elevii din Brăila, responsabil cu tineretul comunist din județ, apoi secretarul organizației de bază din Poliția Brăila, publicând şi o serie de articole cu conținut politic la ziarul „Înainte". Concomitent cu activitatea de polițist, în perioada 1944-1948 a urmat cursurile Facultății de Litere şi Filosofie din Bucureşti[2].

La 1 septembrie 1948 a fost încadrat cu funcția de căpitan în DGSP, şef al Serviciului Culte din Direcția I, de Informații Interne, pentru ca la 23 august 1950 să ajungă

[1] În octombrie 1947 el se semna cu numele de Heinz Rottenberg (ACNSAS, fond Penal Bucureşti, dosar nr. 7417, f. 107). Probabil că numele şi l-a schimbat la intrarea în Securitate.
[2] *Ibidem*, f. 68, 72-74, 79, 81-83, 88, 94, 114.

maior[3]. În 1946, C. Câmpeanu, membru CC al PCR, spunea despre el că „este foarte cult, cu multă pregătire oficială, cunoaşte multe limbi", iar în 1949, un alt membru de la vârful partidului îl descria astfel: „*caracteristici individuale*: foarte studios, muncitor, cult, ambițios, orgolios, corect, spirit critic foarte dezvoltat, încrezut, încăpățânat, caracter iritabil; *caracteristici profesionale*: bine pregătit în cultura generală, energic în acțiune, destul de ingenios, tendință spre intelectualizare; *caracteristici politice*: devotat partidului, se orientează repede, nivel politic suficient, originea mic burgheză, se reflectă în ironie şi criticism, nu e oportunist, nu e conformist"[4]. Un alt personaj care îl aprecia era colonelul G. Birtaş, după cum îl caracteriza atât în 1949, cât şi la 14 aprilie 1952: „Din punct de vedere profesional este bine pregătit, dar uneori ia hotărâri pripite. [...] A reuşit să imprime tov. din subordine o justă atitudine față de muncă. În munca sa cu cadrele nu dă întotdeauna dovadă de suficient tact. În legătură cu această lipsă a fost criticat şi luptă să o lichideze"[5].

Deşi era cunoscut încă din 1949 că practica relații homosexuale, cu toate mustrările venite pe linie de Partid şi presiunile pentru a se căsători, el a fost lăsat să lucreze în continuare în aceeaşi funcție[6]. Cu numai o lună înainte de arestare, colonelul Birtaş dădea referințe foarte bune despre el. Ciudat este că, la 5 mai 1952, aflat la Braşov, în momentul în care dorea să întrețină relații sexuale cu un alt bărbat, acesta l-a refuzat, s-a iscat un scandal, fapt care a determinat intervenția Miliției. Deşi se legitimase ca fiind de la Securitate, Stănescu a fost reținut şi condus de un milițian la regionala de securitate Stalin, unde a fost arestat. A fost anchetat din ordinul lui Pintilie şi Dulgheru, luându-se declarații de la toți cunoscuții săi, căutându-se informații despre el în arhiva Siguranței. Într-o declarație, datată 21 mai 1952, Stănescu îşi recunoştea „vinovăția", solicita organelor de securitate să-l ajute „să se trateze de această boală", şi arăta că „nu am permis tendințelor mele vicioase să tulbure munca mea cu informatorii. Nu am făcut vreo desconspirare. Argumentez concret: am prelucrat cu serviciul material compromițător despre activitatea vicioasă a unor elemente din obiectivele urmărite. Am dat ordine pentru utilizarea unor astfel de situații. Am efectuat personal recrutarea informatorului «Iuliu», la Sibiu, pe baza relațiilor sale anormale"[7].

Din ordinul generalului Pintilie, prin Decizia nr. 463/10 iunie 1952, a fost trimis pentru 12 luni în colonia de muncă de la Bicaz, unde a lucrat ca normator. La 3 iunie 1953 a fost eliberat[8].

La 1 octombrie 1953, s-a angajat ca asistent universitar la Catedra de limbă şi literatură germană a Facultății de filologie din Bucureşti, iar zece ani mai târziu a ajuns lector. În 1969 şi-a susținut doctoratul în Filologie la Universitatea din Bucureşti. A depus o activitate ştiințifică intensă în cercetarea culturii germane şi a originii populației germanice din spațiul românesc, participând la conferințe interne şi internaționale şi publicând în reviste de

[3] *Ibidem*, f. 66 (foto), 94-95. Pentru referințe despre el, Stănescu îi nominaliza pe Nicolschi, Birtaş, Gluvacov şi alții, ceea ce înseamnă că, cel puțin primii doi ofițeri îl chemaseră în centrala Siguranței înaintea reorganizării din 1947.
[4] *Ibidem*, f. 136, 148.
[5] *Ibidem*, f. 168, 177.
[6] *Ibidem*, f. 133.
[7] *Ibidem*, f. 3-57, 202-203.
[8] *Ibidem*, f. 214, 216 (foto); Idem, fond Rețea, dosar nr. 48661, vol. 1, f. 5, 209.

specialitate. A efectuat stagii de documentare în RDG, Austria şi la Institutul „Goethe" din München. Pentru activitatea sa a fost cooptat în consiliul de conducere al Societății culturale „Lenau" din Viena, a fost membru în comitetul sindical pe Facultatea de filologie din Bucureşti şi în consiliul oamenilor muncii de naționalitate germană[9].

Încă de când era în colonia de muncă, Stănescu a acceptat să devină informator. La 17 februarie 1953 a semnat angajamentul de colaborare cu numele de „Abrud". Potrivit referatului ofițerului de legătură, aflăm că Stănescu „a dovedit preocupare pentru îndeplinirea sarcinilor, a furnizat informații de valoare, unele fiind exploatate în luarea de misiuni operative – arestarea – asupra unor persoane" .

Activitatea de colaborator a continuat-o şi după eliberare. Prin participarea sa la manifestările ştiințifice, dar şi prin activitatea depusă în facultate, Stănescu, cu numele conspirativ „Silviu", apoi „Traian" „a cules şi furnizat informații de interes operativ"[10].

În vara anului 1976, primind o moştenire de la rude ale sale din Austria, Stănescu a depus suma de bani la Banca Română de Comerț Exterior. Acest gest probabil că l-a ajutat ca în data de 22 septembrie 1976, cu prilejul unei conferințe, să rămână la Viena. La puțin timp, Stănescu s-a deplasat în RFG, unde a solicitat înregistrarea ca „german de confesiune mozaică"[11].

Acesta a fost primul ofițer de securitate care a inițiat această instituție în rolul represiv şi de control asupra cultelor din România. Documentele Securității reflectă modul de lucru destul de meticulos, documentat, competent şi sobru pe care Stănescu l-a adoptat în activitatea sa. De multe ori, a apelat la arhiva Siguranței, la biblioteca documentară, s-a inițiat din experiența fostelor servicii secrete, copiindu-le metodele, mijloacele şi soluțiile în controlul şi manipularea cultelor[12]. Se poate spune că pentru Securitate a fost un ofițer bun, util, fiind de altfel printre foarte puținii care aveau studii superioare şi o cultură generală vastă. Însă, reprimarea „deviaționiştilor de dreapta" în anul 1952 de către acoliții lui Dej, se pare că a condus la scoaterea lui din Securitate, pentru o vină care era cunoscută de instituția din care făcea parte.

Eremia Oancea FLOREA, s-a născut la 6 mai 1923, în Hârja, jud. Bacău, originea socială: țăran sărac, studii: 3 clase la şcoala ucenici ai uzinelor IAR Braşov, între anii 1939-1942; clasa a cincea a Şcolii tehnice superioare din Braşov, între 1947-1948; examen de bacalaureat la Liceul „Aurel Vlaicu" din Bucureşti, în 1958; şcoala DGSP nr. 1, Bucureşti, între 4 octombrie 1948-1 martie 1949, Universitatea serală de marxism din Bucureşti, între 1951-1953; şcoala profesională de la Moscova, între 1956-1957. Profesia de bază: ajustor mecanic, la uzinele IAR Braşov.

Pe linie politică, în toamna lui 1944 a intrat în Sindicat şi UTC, din 1945 a fost membru ARLUS, în 1947, membru al BOB la locul de muncă, între august-4 octombrie 1948

---

[9] *Ibidem*, f. 9-12, 26, 42.
[10] *Ibidem*, f. 1-5, 21, 42.
[11] *Ibidem*, f. 4, 118
[12] Pentru aceasta a se vedea în studiul nostru *Securitatea şi cultele în 1949*, în „Partidul, Securitatea şi cultele", vol. coordonat de Adrian Nicolae Petcu, Bucureşti, Editura Nemira, 2005, p. 126-127, 172-193, 201-222.

a fost activist la județeana UTC Braşov, între 1947-1948 a fost în comitetul UAER din şcoala tehnică pe care o urma, iar în septembrie 1947 să ajungă membru PCR. În MAI a fost secretar BOB pe Direcția I, între 1949-1955; membru în comitetul PMR pe MAI, cu funcția de „organizatoric", din 1950, vicepreşedinte al clubului „Dinamo", între 1962-1968.

După intrarea în MAI a urmat o carieră militară, la început, destul de rapidă: 1 martie 1949, sublocotenent; 1 iulie 1949, locotenent; 23 august 1950, locotenent major; 23 august 1953, căpitan; 23 august 1957, maior; 23 august 1962, locotenent colonel; 23 august 1969, colonel. La 1 martie 1949 a fost încadrat în DGSP, Direcția I, locțiitor şef birou, apoi „ajutor şef Serviciu". Pentru rezultatele bune în activitatea informativ-operativă, la 31 martie 1953 a fost numit locțiitor al şefului Serviciului Culte. „Ca locțiitor şef de serviciu a dovedit capacitate de conducere dând îndrumări calificate ofițerilor în subordine, reuşind astfel să impulsioneze munca", se nota într-o caracterizare[13].

La 1 iulie 1956 a fost promovat în funcția de şef al Serviciului Culte din Direcția de Informații Interne. În 1962 figura ca şef al Serviciului V (deblocați, polițişti, jandarmi, cadre penitenciare), pentru ca din 1969 să figureze cu gradul de colonel şi adjunct al şefului Serviciului Culte, Informații Interne, iar din 1973 ofițer specialist I[14].

Într-un referat din 1954 pentru conferirea medaliei muncii, Florea era arătat ca unul care „a dat dovadă de justă orientare în problema lutherani-germani, unde, în urma măsurilor luate de organele noastre, s-a reuşit ca agentura din această problemă să pătrundă în posturi importante, fiind astfel în situația de a ne informa din timp cu acțiunile duşmanului de clasă, precum şi să ia o serie de măsuri de preîntâmpinare a acțiunilor duşmănoase. La fel, tov. cpt. Florea se străduieşte ca şi pe linia sectelor să poată clarifica o serie de acțiuni informative şi să depisteze canalele de legătură ale acestora cu străinătatea"[15]. În iunie 1950, a fost pedepsit cu cinci zile de „arest sever", pentru pierderea legitimației de intrare în minister[16].

Într-o fişă de cadre din 1964, Florea era caracterizat astfel: „Fiind ofițer cu experiență în munca de securitate, a reuşit să conducă în mod corespunzător activitatea serviciului. A mobilizat şi îndrumat ofițerii din subordine pentru lucrarea activă a acțiunilor informative, reuşind să se descopere activitatea unor elemente contrarevoluționare, care au fost arestate şi trimise în justiție. Pe lângă munca de conducere are în legătura personală 6 agenți cu care lucrează satisfăcător. Pentru rezultatele obținute ofițerul a fost distins cu un ordin şi cinci medalii ale RPR"[17].

Totuşi, la începutul anilor `60, ofițerul Florea nu mai era bine văzut, potrivit unei caracterizări: „În ultimii ani, însă în activitatea ofițerului se manifestă serioase lipsuri. Astfel, datorită faptului că nu s-a preocupat de pregătirea sa, este depăşit de unele sarcini, din care cauză munca serviciului pe care-l conduce nu se desfăşoară la nivelul cerințelor. Are încă serioase minusuri în recrutarea agenturii, deschiderea de noi acțiuni, precum şi lucrarea acțiunilor în curs de verificare. În munca cu subordonații este inconstant, atât în ceea ce priveşte ordinele şi indicațiile pe care le dă cât şi în aprecierile pe care le face asupra

[13] ACNSAS, fond Cadre, dosar nr. F-28, f. 1-1v, 6, 13-14.
[14] *Ibidem*, f. 68v, 43, 47
[15] *Ibidem*, f. 12.
[16] *Ibidem*, f. 175.
[17] *Ibidem*, f. 23-24.

acestora. Ofițerul are un caracter foarte dificil, este irascibil la critică, se simte tot timpul persecutat, iar față de conducerea direcției este uneori impulsiv şi manifestă indisciplină. Cauza principală a acestor lipsuri este aceea că susnumitul are o părere prea bună despre persoana sa şi munca ce o desfăşoară, însă rezultatele activității sale dovedesc contrariul". Față de acestea, pentru „că este depăşit de sarcini" şi activitatea „serviciului nu se desfăşoară la nivelul cerințelor", conducerea Direcției „intenționa schimbarea ofițerului din funcție"[18].

După trecerea în rezervă, ofițerul Eremia Florea era folosit ca rezident în problema cultului ortodox, cu numele de „Iancu", în două veri consecutive (1986 şi 1987) pe care le petrecea la mănăstirea Putna[19].

Aurel GRAMA s-a născut la 7 octombrie 1941 în comuna Biertan, jud. Sibiu, într-o familie de țărani. A absolvit cursurile şcolii generale din comuna natală (1955), şcoala profesională de chimie din Târnăveni (1958), liceul seral (1962), Şcoala militară de ofițeri de Securitate din Bucureşti (1965) şi Facultatea de Drept (1967). Pe linie politică, în 1956 a fost primit în UTM, în 1962 a devenit membru PCR, iar între 1974-1977 a urmat Universitatea politică şi de conducere de pe lângă Comitetul județean PCR Bistrița Năsăud[20].

Între 1958-1962 a lucrat ca operator chimist la Întreprinderea chimică Turda, unde a fost apreciat ca „un muncitor conştiincios, bine pregătit profesional, cu atitudine sănătoasă". La absolvirea şcolii militare de ofițeri de securitate a fost repartizat la Direcția regională de securitate Cluj şi numit ofițer operativ II la Serviciul „Contraspionaj". În 1967 a fost mutat la Serviciul Informații Interne. În aprilie 1968 a fost transferat în interesul serviciului la Securitatea județului Bistrița-Năsăud şi numit mai întâi inspector principal la secția „Contraspionaj", apoi mutat la Serviciul Informații Interne. Aici a fost remarcat de superiorii săi întrucât „a depus interes în cunoaşterea situației operative din problemele deservite", a îmbunătățit „munca cu rețeaua informativă" şi a reuşit să obțină „materiale cu valoare operativă şi să întreprindă măsuri corespunzătoare de prevenire"[21].

La absolvirea şcolii de securitate, Grama era locotenent, pentru ca în 1969 să ajungă locotenent major, în 1974 căpitan, în 1980 maior, în 1986 locotenent-colonel, iar în 1993 colonel[22]. Pentru activitatea depusă în Securitate a fost decorat de patru ori (1970-1975), a primit multiple recompense băneşti, dar a şi fost pedepsit cu două zile de arest pentru neîndeplinirea consemnului[23].

În iunie 1972 Aurel Grama a fost promovat şef birou la Serviciul Informații Interne. Nu a reuşit să se mențină o perioadă îndelungată în acest post. Prin restructurarea funcției, a fost numit ofițer specialist II, iar din aprilie 1977 a îndeplinit funcția de ofițer specialist I în cadrul aceluiaşi compartiment. La 26 decembrie 1989 a fost mutat la Ministerul Apărării Naționale-Comandamentul militar județean Bistrița Năsăud, pentru ca la 1 februarie 1990 să

[18] *Ibidem*, f. 26-27.
[19] Idem, fond Rețea, dosar nr. 292591, vol. 1, f. 6, 53.
[20] Idem, fond Cadre, dosar nr. G -118, f. 11.
[21] *Ibidem*, f. 62.
[22] *Ibidem*, f. 1, 11.
[23] *Ibidem*, f. 7-8, 18v.

fie mutat în cadrul Secției informații din aceiaşi structură militară. La 26 aprilie 1990 a fost încadrat în SRI[24].

Într-un referat întocmit la mijlocul anilor '80 de Biroul cadre, învățământ şi organizare din Inspectoratul Județean Bistrița-Năsăud se afirma că ofițerul Grama manifestă „perseverență în organizarea activității proprii şi coordonarea problemei de care răspunde, reuşind să întreprindă măsuri eficiente de prevenirea unor activități ostile", se preocupă de „îmbunătățirea calității potențialului informativ, dirijându-l în raport de particularitățile activității elementelor urmărite, reuşind să pătrundă în intimitatea unora din acestea şi să obțină informații cu valoare operativă", caută să cunoască „mutațiile ce intervin în situația operativă şi să aplice o gamă variată de măsuri preventive, remarcându-se prin discernământ şi capacitate de analiză"[25]. Ca ofițer la Informații Interne, Grama s-a ocupat şi de probleme pe linia culte-secte, în notarea de serviciu din 1983, fiind remarcat pentru că „a identificat şi a luat măsuri de confiscare a mai multor materiale de propagandă mistică şi ostilă"[26].

Deşi fusese îndepărtat din funcția şef birou la Serviciul Informații Interne, Grama Aurel era apreciat acum pentru calitățile sale manageriale: „Fiind lăsat în mai multe rânduri la comanda serviciului a mobilizat ceilalți lucrători la realizarea sarcinilor, dovedind orientare în selectarea problemelor prioritare, fiind apreciat ca un ofițer competent, energic şi cu o bună capacitate de muncă." Singurele reproşuri care i se aduceau erau că „nu în toate împrejurările a fost suficient de hotărât şi exigent şi nu a exercitat permanent un control riguros asupra ofițerilor cărora le coordonează activitatea"[27].

Relativ la comportamentul său în timpul evenimentelor din decembrie 1989, ofițerul Grama, scria într-un raport: „În perioada 17 decembrie 1989-22 ianuarie 1990 m-am aflat tot timpul în Bistrița, fără a părăsi garnizoana. În intervalul 17-22 decembrie 1989 m-am prezentat zilnic la serviciu şi am executat sarcinile obişnuite de muncă. În afara orelor de program am stat la domiciliu. Nu am fost implicat cu nimic în desfăşurarea actului revoluționar de la 22 decembrie 1989, iar ulterior nu am avut nici un fel de probleme pe plan local. După victoria revoluției m-am prezentat zilnic la unitate, fiind la dispoziția Ministerului Apărării Naționale"[28].

Gheorghe Constantin DRAGOMIR, s-a născut la 5 octombrie 1932 în localitatea Olteni, județul Prahova. A absolvit şcoala elementară în comuna natală (1940-1945), apoi 4 clase profesionale pe schele petroliere (1945-1949), 4 clase de liceu, cursuri fără frecvență (1958-1962) şi cursurile Facultății de Istorie din Bucureşti, la fără frecvență (1964-1970). Pe linie politică a urmat şcoala serală de partid de pe lângă Comitetul de partid al oraşului Turnu Severin (1954-1956), iar din punct de vedere militar a absolvit Şcoala de

[24] *Ibidem*, f. 16v, 21.
[25] *Ibidem*, f. 62.
[26] *Ibidem*, f. 31.
[27] *Ibidem*, f. 63.
[28] *Ibidem*, f. 22.

ofițeri politici a MAI nr. 2 Oradea (1951-1952). Din 1945 a fost membru UTC, iar din 1956 al PCR[29].

A intrat în rândul cadrelor active ale Securității transport naval Turnu Severin la 1 iulie 1952, în calitate de lucrător operativ, pentru ca în 1957 să fie transferat la Securitatea Oltenița. În 1968 era mutat ca inspector principal la Securitatea județului Ialomița, iar din 1970 la Direcția I din centrala Securității. A lucrat până în 1989, pentru ca la 8 ianuarie 1990 să fie trecut în rezervă printr-un ordin al Ministerului Apărării Naționale[30].

La absolvirea şcolii de securitate a fost înaintat locotenent, apoi în 1955 locotenent major, în 1959 căpitan, în 1968 maior, în 1974 locotenent colonel, iar în 1983 colonel[31].

Pentru activitatea depusă în munca informativă a primit medalii şi ordine, precum şi recompense băneşti. Însă, au fost situații în care dădea dovadă de „superficialitate" sau „lipsă de tact" în munca informativă, cum a fost în 1953, când a deconspirat doi ofițeri de Securitate față de conducerea portului Turnu Severin, faptă pedepsită cu „mustrare scrisă". În iunie 1958, a fost pedepsit cu 5 zile de arest la garnizoană pentru „delăsarea de care a dat dovadă în activitatea profesională şi neîndeplinirea ordinelor primite"[32].

A lucrat în subproblemele: „Martorii lui Iehova", „Meditația Transcedentală", „Cultul Creştin după Evanghelie", „Cultul Romano-Catolic", „Cultul Greco-Catolic"[33]. Încă de la sfârşitul anilor '70 acesta a răspuns de subproblemele catolice în cadrul Serviciului Culte din centrala Securității. A recrutat informatori în legătură directă, a instrumentat dosare de urmărire informativă şi a coordonat diverse acțiuni informative, potrivit unei notări din 1984: „În dosarele de urmărire informativă pe care le lucrează personal şi în cazurile aflate în control a efectuat analize şi propuneri corespunzătoare. Unele cazuri cum sunt «Charismaticii» şi «Trotuş» au fost analizate cu participarea ofițerilor din inspectoratele interesate. O contribuție eficientă şi-a adus-o ofițerul pentru controlul şi influențarea pozitivă a unor emisari din străinătate, precum şi în acțiunile «Beatificarea» şi «Instalarea» care se înscriu pe linia realizării sarcinilor din programul de măsuri speciale vizând cultul catolic" [34].

Aurel Petru ZAPODEAN s-a născut la 8 septembrie 1941 în comuna Geoagiu, județul Hunedoara; originea socială: muncitorească; studii: şcoala generală din comuna Geoagiu (1949-1956), şcoala profesională metalurgică de 3 ani din oraşul Alba Iulia (1956-1959), liceul teoretic seral (1959-1962), Facultatea de Drept din Bucureşti (1962-1967), curs post-universitar de „Drept Penal" (1976-1979)[35].

Pe linie politică, a făcut parte din UTM între 1956-1962 şi din PCR de la data de 20 martie 1962, calitatea de membru de partid fiind,

[29] *Ibidem*, dosar nr. D-724, f. 1v-2.
[30] *Ibidem*, f. 6-6v.
[31] *Ibidem*, f. 1.
[32] *Ibidem*, f. 22-23.
[33] *Ibidem*, ff. 51-52.
[34] *Ibidem*, f. 42v.
[35] Idem, dosar nr. Z-103, ff. 4-12.

de altfel, una din condițiile încadrării în Şcoala de ofițeri de securitate[36]. În 1984 a absolvit Universitatea Politică şi de Conducere cu o durată de 4 ani.

După absolvirea şcolii profesionale a fost angajat la Uzinele Metalurgice Cugir ca muncitor lăcătuş. Datorită originii sociale „sănătoase" şi a faptului că era „un muncitor conştiincios şi cu comportări bune", în 1962 a fost propus să urmeze cursurile Şcolii de ofițeri de securitate cu durata de 3 ani de la Bucureşti-Băneasa[37]. Verificarea rudelor lui Aurel Zapodean a scos, însă, în evidență câteva probleme pe care acesta nu le semnalase în autobiografia sa[38]. Astfel unchiul lui Aurel Zapodean, Avram Zapodean, fusese condamnat în 1952 şi 1957 pentru „furt din avutul obştesc", soțul unei mătuşi, Zuga Nicolae, fusese membru PNȚ şi primise în 1961 o amendă corecțională pentru furt, iar bunicul din partea mamei, Petru Nelega, fusese membru al mişcării legionare între 1940-1941[39].

„Petele" din dosarul lui Aurel Zapodean nu au reprezentat, se pare, motive suficiente pentru a i se respinge încadrarea în Securitate, la 18 iunie 1962 şeful Secției Cadre a Direcției Regionale Hunedoara - Deva semnând documentul prin care se aproba trimiterea acestuia la Şcoala de ofițeri[40]. Treptat aceste probleme au fost chiar parțial „uitate" întrucât într-o nouă verificare a ofițerului din 1982 apare următoarea mențiune: „Rudele apropiate ale ofițerului şi soției precum şi unchi şi mătuşele fiind verificate în evidențele operative apar necunoscute cu excepția lui Zapodean Avram, unchi care în 1953 a fost condamnat la 3 luni închisoare şi în 1956 la 2 ani şi 6 luni pentru furt din avutul obştesc"[41].

O dată înlăturate potențialele obstacole reprezentate de „păcatele" rudelor, cariera în Securitate a lui Aurel Zapodean nu a mai întâmpinat nici un impediment. În 1962 el a început cursurile Şcolii de ofițeri de la Bucureşti-Băneasa pe care a absolvit-o în 1965 cu gradul de locotenent. Prin ordinul 97/1.08.1965 al Şefului Direcției Regiunii M.A.I. Bucureşti, Zapodean a fost repartizat ca ofițer II la secția raională M.A.I. Drăgăneşti Vlaşca[42], dar peste numai 3 luni a fost mutat la secția raională M.A.I. Alexandria[43]. În 1968, a fost repartizat la Inspectoratul de Securitate al județului Teleorman, unde a lucrat mai întâi la Biroul I rural şi apoi în cadrul Secției I urban, ocupându-se de următoarele probleme: foşti condamnați, suspecți trecuți în baza de lucru din oraşul Alexandria, culte şi secte pe județ şi documente anonime pe județ[44].

În anii 1967-1968 activitatea ofițerului a fost apreciată de superiorii săi cu calificativul „bine". Într-o notare de serviciu din 1968 se afirma că: „În această perioadă ofițerul a manifestat preocupare permanentă pentru ducerea la îndeplinire a sarcinilor muncii de securitate, în special pentru încadrarea informativă a suspecților în bază. Cei 5 informatori pe care-i are în legătură sunt bine instruiți şi dirijați, obținând materiale cu valoare operativă.

---

[36] *Ibidem*, ff. 220.
[37] *Ibidem*, f. 135.
[38] *Ibidem*, ff. 143-147.
[39] *Ibidem*, f. 220.
[40] *Ibidem*, f. 135-136.
[41] *Ibidem*, f. 149. După cum se observă, datele din 1982 în privința condamnării lui Zapodean Avram nu corespund cu cele din 1962 (*Ibidem*, f. 220).
[42] *Ibidem*, f. 221.
[43] *Ibidem*, f. 222.
[44] *Ibidem*, f. 76.

Astfel pe baza materialelor obținute s-au efectuat avertizări asupra unui număr de trei elemente care în perioada evenimentelor din Cehoslovacia s-au manifestat duşmănos la adresa regimului nostru. Pe linie de culte şi secte a urmărit prin mapă de lucru activitatea iehovistului P. M. din Alexandria, reuşind să obțină materiale în baza cărora urmează a se întreprinde măsuri operative de anihilarea activității acestuia"[45].

Documentul menționat cuprinde, evident, şi o serie de critici la adresa ofițerului care „ar fi putut obține rezultate şi mai bune dacă îşi organiza mai bine activitatea şi dacă manifesta mai multă preocupare pentru îndeplinirea unor sarcini mai deosebite pe linia problemei culte şi secte şi manifeste cu conținut duşmănos, limitându-se mai mult la problemele din oraş"[46].

Prin ordinul 1860 din 23 august 1969, Aurel Zapodean a fost promovat în gradul de locotenent-major[47]. De la 1 septembrie 1970 a fost mutat „în interesul serviciului" în Bucureşti la Direcția I, unde a lucrat, pentru început, în cadrul Biroului 2[48]. În notarea de serviciu din 1971 şeful biroului, mr. Mihai Wawiernia aprecia că „s-a acomodat repede cu noul loc de muncă şi că „s-a remarcat prin conştiinciozitate în îndeplinirea sarcinilor de serviciu" contribuind „la trimiterea şi condamnarea unui grup de persoane vinovate de propagandă împotriva orânduirii socialiste din țara noastră" şi finalizând „cercetările penale şi asupra altei persoane deferite justiției"[49]. Pentru activitatea pe care o desfăşurase, Aurel Zapodean primise chiar şi stimulente în bani. Ofițerului i se făceau totuşi şi o serie de observații şi recomandări precum: „să elimine din activitatea sa o doză de timiditate care uneori se resimte", „să depună eforturi sporite şi pentru obținerea mai multor informații prin surse proprii", „să aibă mai multă opinie în susținerea propunerilor şi să treacă de îndată la efectuarea de recrutări".

Din decembrie 1972, lt. maj. Aurel Zapodean a început să lucreze în cadrul Serviciul Culte din Direcția de Informații Interne condus de lt. col. Ioan Banciu. Schimbarea locului de muncă a avut o influență negativă asupra activității ofițerului care a fost sancționat în 1973 cu mustrare scrisă „pentru neexecutarea la timp a unei lucrări" şi a fost criticat pentru că „nu depune permanent efortul necesar solicitat de problemele în care lucrează", „nu manifestă suficientă inițiativă personală" şi „se antrenează greoi la elaborarea unor acțiuni combinative"[50].

Ofițerul şi-a remediat atitudinea în anul 1974 când şeful Serviciului aprecia că „s-a maturizat în mod simțitor, a fost receptiv la criticile şi observațiile făcute" şi că şi-a îmbunătățit substanțial activitatea. La 23 august 1974, Aurel Zapodean a fost avansat, de altfel, la gradul de căpitan[51].

[45] *Ibidem*.
[46] *Ibidem*
[47] *Ibidem*, f. 1.
[48] *Ibidem*, f. 15.
[49] *Ibidem*, f. 70.
[50] *Ibidem*, f. 66-67.
[51] *Ibidem*, f. 1, 64.

În anii următori, activitatea ofiţerului a fost tot mai apreciată de superiorii săi[52]. Spre exemplu, la 26 februarie 1977, şeful Serviciului Culte-Secte arăta că „Zapodean Aurel a făcut un salt calitativ în muncă în ce priveşte capacitatea de cuprindere şi de organizare a măsurilor în problemele în care lucrează, ceea ce marchează şi o maturizare profesională. Prin măsurile luate şi intervenţiile sale în cazuri concrete şi la inspectoratele judeţene de securitate judeţene a prevenit şi dejucat acţiunile ostile ale mai multor persoane din cazul «Misionarul»[53]. A efectuat două recrutări bune care i-au facilitat întreprinderea de acţiuni pe fondul cunoaşterii şi în perspectivă va putea lua şi altele"[54]. Documentele relevă că în 1977 Aurel Zapodean s-a aflat, pentru prima dată, în situaţia de a-l înlocui temporar la comanda Serviciului IV pe colonelul Ioan Banciu şi că a reuşit să se achite cu succes de această sarcină.

Din 1978 se constată că influenţa căpitanului Zapodean în cadrul Serviciului IV şi în ceea ce priveşte coordonarea problemei „culte-secte" la nivel naţional sporeşte considerabil: „Odată cu promovarea sa la 1 mai 1978 în funcţia de ofiţer specialist I a început să depună mai mult efort şi interes pentru a răspunde noilor sarcini ce i-au revenit. Prin antrenarea directă la exercitarea actului de comandă şi-a adus contribuţia la mai buna organizare a activităţii serviciului, la fixarea măsurilor şi planificarea lor exercitându-şi astfel misiunea de organizare şi conducere pe ţară a principalelor probleme. Şi-a îmbunătăţit capacitatea de selecţie a problemelor, de stabilire a priorităţilor aducându-şi contribuţia vizibilă la analiza informaţiilor, a cazurilor mai deosebite, la munca de sinteză şi de elaborare a programelor de măsuri, a planurilor de muncă pe probleme dând un suflu nou muncii în serviciu şi la compartimentele corespondente din teritoriu. Puterea sa de analiză şi sinteză s-a caracterizat în finalizarea unui documentar difuzat la toate inspectoratele judeţene, în analiza periodică a diverse probleme şi cazuri. În cazurile «Anarhicii»[55] şi «Misionarul» a depus efort şi a acţionat cu pasiune şi pricepere profesională, cu simţul răspunderii ce-i revine"[56].

În aceste condiţii, nu mai surprinde că după plecarea colonelului Ioan Banciu şi un scurt interimat al lt. col. Gabriel Anastasiu, maiorul Aurel Zapodean a fost numit la conducerea Serviciului IV din Direcţia I, funcţie pe care a deţinut-o între 17 noiembrie 1984 – 15 iulie 1988[57]. Practic, el era acum cel care dirija activitatea ofiţerilor din problema culte-secte la nivel naţional, având o influenţă majoră atât asupra acestora cât şi asupra mediului cultic, în general.

Numirea în funcţia de şef al Serviciului IV a făcut, însă, din maiorul Zapodean un personaj vulnerabil, o ţintă atât a capriciilor superiorilor cât şi a nemulţumirilor subordonaţilor. În cazul său, „călcâiul lui Ahile" s-a dovedit a fi pastorul baptist Petre Dugulescu din Haţeg

---

52 *Ibidem*, ff. 58-63.

53 Dosarul de urmărire informativă „Misionarul" se referă la cunoscutul pastor baptist Iosif Ţon.

54 ACNSAS, fond Cadre, dosar nr. Z-103, f. 62.

55 Cazul „Anarhicii" i-a avut în atenţie pe membrii Comitetului Creştin Român pentru Apărarea Libertăţii Religioase şi de Conştiinţă înfiinţat la 2 aprilie 1978 (Dorin Dobrincu, *Libertate religioasă şi contestare în România lui Nicolae Ceauşescu: Comitetul Creştin Român pentru Apărarea Libertăţii Religioase şi de Conştiinţă (ARLC)*, în „Analele Sighet 10. Anii 1973-1989: Cronica unui sfârşit de sistem", Fundaţia Academia Civică, Bucureşti, 2003, p. 215).

56 ACNSAS, fond Cadre, dosar nr. Z-103, f. 60.

57 *Ibidem*, f. 15.

care a fost urmărit în DUI „Parvenitul", mai întâi de Securitatea Județului Hunedoara, iar din 1986, odată cu transferul la Biserica Baptistă nr. 1 din Timişoara, de Securitatea județului Timiş. La 10 martie 1983, cazul „Parvenitul" a fost luat sub control de Serviciul IV al Direcției I, fapt explicat prin „virulența activităților contestatar-anarhice" ale acestuia şi „existența pericolului de a se crea o stare de spirit necorespunzătoare în cadrul cultului baptist, cu implicații pe plan intern şi extern"[58].

Ofițerul Serviciului IV care s-a ocupat de acest caz a fost Aurel Zapodean[59]. Din această postură, el a avut mai multe întâlniri şi convorbiri telefonice cu Petru Dugulescu şi a contribuit nemijlocit la întocmirea de note, rapoarte, analize şi planuri de măsuri în cazul său. Tonul amical pe care-l folosea în discuțiile cu Petru Dugulescu, propunerea unor măsuri extrem de favorabile celui urmărit[60], acțiunea de temperare a ofițerilor de la Securitatea Hunedoara care în ianuarie 1985 îl acuzau pe pastorul baptist de încălcarea unor prevederi ale Decretului 210/1960 privind regimul mijloacelor de plată străine şi a art. 295 alineatul 1, litera a din Codul Penal privind infracțiunea de speculă şi intenționau să-l predea organelor de miliție în vederea începerii urmăririi penale, a trezit suspiciunea superiorilor lui Aurel Zapodean[61].

Maiorul a fost atenționat de câteva ori de către gr. mr. Aron Bordea, şeful Direcției I, şi col. Gheorghe Rațiu şi „prelucrat pe linie de partid" pentru comportamentul său. În anul 1985 el a primit chiar ordin expres din partea generalului Aron Bordea, să întrerupă orice legătură cu Petru Dugulescu[62]. Prin „grija" lucrătorilor de la Securitatea Hunedoara, care erau nemulțumiți de imixtiunile sale în cazul „Parvenitul" şi a unor subordonați din Serviciul IV care urmăreau să scape de un şef incomod sau chiar să-i ia locul[63], conducerea Direcției I şi a Departamentului Securității Statului a aflat că maiorul Zapodean întreține o relație suspectă cu un pastor baptist recalcitrant şi că are un comportament nepotrivit atât în timpul serviciului cât şi în afara acestuia[64].

Drept urmare, la 19 iulie 1986, prin aprobare specială, s-a început verificarea maiorului Zapodean prin „mijloacele muncii de Securitate, urmând ca rezultatul să fie prezentat conducerii Departamentului Securității Statului". În procesul de urmărire ofițerii de la UM 0632/A (Contrainformații militare) au uzat de filaj, dirijarea unor surse în apropierea „obiectivului" (în special subalterni), interceptarea telefonului din biroul de la Securitate, percheziția secretă a biroului, verificarea relațiilor „obiectivului" (inclusiv a persoanelor aflate în rețeaua informativă), verificarea modului de folosire a fondului CIS.

---

[58] Idem, fond Documentar, dosar nr. 13293, vol. 2, f. 263.
[59] *Ibidem*, f. 398.
[60] Într-o „Notă de analiză" din 1984 propunea ca Departamentul Cultelor să-i elibereze autorizație de construcție pentru o nouă biserică în oraşul Hațeg, unde Petru Dugulescu funcționa ca pastor, şi să se folosească rețeaua din Uniunea Baptistă pentru a i se aproba transferul la Biserica nr. 1 din Timişoara (*Ibidem*, vol. 1, f. 397).
[61] *Ibidem*, vol. 2, ff. 23-27.
[62] *Idem*, fond Cadre, dosar nr. Z-103, f. 118.
[63] *Idem*., fond Informativ, dosar nr. 233525, vol. 1, f. 14-15, 20-21.
[64] *Ibidem*, ff. 4-7.

În pofida faptului că se demarase o acţiune de urmărire informativă împotriva sa pe baza unor acuzaţii foarte grave, Zapodean a fost menţinut în funcţia de şef al Serviciului IV şi a fost promovat chiar în gradul de locotenent-colonel în august 1986.

Investigaţiile ofiţerilor de la contrainformaţii militare s-au finalizat în iunie 1988. Ei au stabilit că Zapodean „se întâlnea cu persoane din reţea în locuri care nu asigură condiţii de conspirativitate", că „primeşte cadouri de provenienţă străină de la persoane aflate în atenţia organelor de securitate" (într-un dulap din birou avea în permanenţă un „fond de protocol" din care nu lipseau cafeaua, ţigările, whisky-ul ş.a.) că a facilitat obţinerea paşapoartelor pentru familia pastorului Ioachim Ţunea (cu ştirea soţiei acestuia) în scopul unei călătorii turistice în străinătate şi a intervenit la Departamentul Cultelor pentru plecarea temporară în străinătate a pastorului Petre Dugulescu (chiar cu falsificarea unui act), că în diferite ocazii, mai ales la mese festive, întreţinea relaţii cu informatori din legătura sa, care erau prezentaţi comesenilor, aceştia fiind ofiţeri de Securitate; că amânase executarea unor lucrări ordonate de superiorii săi şi refuzase să scoată din reţeaua informativă unele surse deconspirate[65].

Pe de altă parte, simţind că este urmărit de cei de la Contrainformaţiile militare, Zapodean devenise „obsedat de acest lucru"[66]. Astfel, într-un document din dosarul său informativ era descris în amănunţime comportamentul datorat stării de presiune în care se afla: „Pleacă de la masa din restaurant dacă observă că la masa vecină au venit alte persoane sau care nu consumă încă ceva, considerându-i că sunt de la filaj; şi-a pus fel de fel de întrebări când a primit o scrisoare de la fiul aflat în armată, cu oarecare întârziere sau când i s-a pus o întrebare, dacă fiul va urma şcoala de şoferi în armată; de asemenea, nu acceptă la masa unde se află el persoane necunoscute de el personal, apreciindu-i ca fiind informatori ai CIM [contrainformaţii militare, n.n.]"[67].

Între 21-24 iunie 1988, atât pastorul Petre Dugulescu, cât şi lt. col. Zapodean au fost obligaţi să dea nenumărate declaraţii. Primul a fost chemat la sediul securităţii din Timişoara şi a trebuit să explice natura relaţiilor sale cu Aurel Zapodean şi modul în care a obţinut adeverinţa nr. 4102 din 8 mai 1988 eliberată, chipurile, de Direcţia Relaţii Culte din Departamentul Cultelor, dar, în realitate, falsificată de şeful Serviciului IV[68]. În timp ce executa o pedeapsă de 5 zile de arest la garnizoană (21-26 iunie 1988), Zapodean a fost nevoit, la rândul său, să dea detalii privind raporturile sale cu mai mulţi pastori baptişti (unii dintre aceştia informatori din legătura personală) şi să prezinte contextul în care a obţinut şi falsificat adeverinţa ce ajunsese în posesia pastorului Dugulescu[69].

Interesant este că deşi în momentul în care au fost demarate cercetările de către ofiţerii de la contrainformaţii, exista o paletă mai largă de acuzaţii la adresa lui Zapodean, în raportul final întocmit la 25 iunie 1988 şi semnat de col. Gheorghe Raţiu, şeful Direcţiei I, col. Vasile Gheorghe, şeful Direcţiei a VI-a, mr. Uţă Mihai, şeful UM 0632/A şi gr. mr. Olteanu, preşedintele Colegiului de Partid, i se imputa aproape exclusiv relaţia cu Petru Dugulescu. În documentul menţionat anterior se stabilea că „abaterile grave săvârşite de locotenent-

[65] *Ibidem*, f. 10-11, 26v-27.
[66] *Ibidem*, f. 29.
[67] *Ibidem*.
[68] *Idem*, fond Cadre, dosar nr. Z-103, ff. 109-112.
[69] *Ibidem*.

colonelul Zapodean Aurel" impun adoptarea următoarelor măsuri: destituirea acestuia din funcția de şef de serviciu; numirea sa într-o funcție de execuție la Securitatea Capitalei pe linie de legionari, protestatari, foşti condamnați, foste partide; informarea Biroului organizației de partid din care face parte pentru luarea măsurilor statutare necesare; prelucrarea cazului său cu toți ofițerii cu sarcini informative din unitate şi stabilirea unor măsuri care să excludă în viitor posibilitatea unor astfel de abateri[70].

Documentele identificate în dosarul de cadre şi în dosarul informativ al lt. col. Aurel Zapodean dovedesc că, într-adevăr, aceste măsuri au fost puse în aplicare în zilele imediat următoare. Astfel, el a fost sancționat pe linie de partid cu „vot de blam cu avertisment"[71], a fost destituit din funcția de şef al Serviciului IV la 15 iulie 1988 şi mutat la Securitatea Municipiului Bucureşti pe funcția de ofițer specialist III. În noul loc de muncă a fost repartizat la Serviciul „Artă-Cultură" şi a primit în răspundere sectorul artiştilor plastici, respectiv „U.A.P., C.F.P., muzee, Oficiul de patrimoniu şi de expoziții"[72]. În mod surprinzător, „Notarea de Serviciu" pe anul 1988 este foarte pozitivă, superiorii lui Zapodean din SMB acordându-i calificativul „bine" şi apreciind că „este un ofițer inteligent, activ, preocupat să-şi rezolve în bune condițiuni sarcinile, disciplinat, serios"[73].

După evenimentele din decembrie 1989, ofițerul Zapodean este reîncadrat în serviciile de informații. În data de 25 aprilie 1990 era „rechemat în activitate la dispoziția Diviziunii B Apărarea Constituției" din SRI, ca ofițer specialist I. La 31 iulie 1993 a fost înaintat la gradul de colonel. Va ocupa funcția de şef de birou şi şef sector până la trecerea în rezervă din 1 iulie 1996[74].

Câteva exemple privind componența grupelor de ofițeri din Centrala Securității şi din țară:

Cu ajutorul unor documente din Arhiva Ministerului de Interne, fondul Direcția Management şi Resurse Umane am putut surprinde o serie de ofițeri care s-au ocupat de problema culte-secte în anumite perioade, conform listei de mai jos.

La M.A.I. **Maramureş** în perioada 1961-1963 au lucrat cpt. Martin Vasile, lt. major Puț Gavril şi lt. maj. Pop Iosif[75].

La regiunea **Autonomă Maghiară**, aceeaşi perioadă, erau cpt. Szilagyi Iosif Eugen, lt. maj. Dali Nicolae, lt. maj. Szegedi Ioan Adalbert, lt. maj. Gabor Iosif[76].

La regiunea **Cluj** în 1958 erau încadrați lt. maj. Lăzăroiu Nicolae şi locotenenții Mureşan Ioan, Roşca Iosif, Onac Ioan, Toth Francisc, pentru ca între 1961-1963, să-i găsim pe cpt. Muşuroaia Gheorghe, cpt. Nicolae Lăzăroiu, lt.maj. Muraretu Constantin, lt. maj. Onac Ioan şi lt. maj. Medeşan Ioan[77].

---

[70] *Ibidem*, ff. 92-93.
[71] Idem, fond Informativ, dosar nr. 233525, vol. 1, f. 2.
[72] ACNSAS, fond Cadre, dosar nr. Z-103, ff. 49.
[73] *Ibidem*, ff. 49.
[74] *Ibidem*, ff. 1, 5v, 34.
[75] AMI, fond DMRU, inv. 7374, dosar nr. 11, f. 478.
[76] Idem, inv. 7369, dosar nr. 28, f. 556.
[77] Idem, inv. 7374, dosar nr. 11, f. 294; inv. 7369, dosar nr. 31, f. 144.

La regionala **Bucureşti**, în 1958 erau cpt. Goia Marin Nuță, lt. maj. Rusu Take Ioan, lt. maj. Ene Iancu Ion[78]. În perioada 1961-1963, Goia fusese avansat maior, alături de acesta în Serviciul culte mai fiind Tudor Stănescu, Făinaru Niculae, Ştirbu Niculae Simion şi Dima Ioan, toți locotenenți majori[79].

La Regionala **Craiova**, în 1958, erau cpt. Popa Nicola Marin, lt. maj. Călimăceanu Dumitru Marin, lt. maj. Şorap Ion, lt. Ştefănescu Nicolae Victor[80].

La regionala **Constanța** în 1958 erau lt. maj. Bumb Iosif Alexandru şi Idu Constantin[81].

La regionala **Crişana**, între 1961-1963, erau cpt. Maklari Iuliu, lt. maj. Sereş Ioan, locot. Rațiu Alexandru şi locot. Bică Alexandru[82].

În 1980, Serviciul IV Culte, Direcția I, din Departamentul Securității Statului avea următoarea componență: col. Banciu Ioan (şef serviciu), cpt. Zapodean Aurel, lt. col. Preoteasa Gheorghe, lt. col. Toma Anghel, lt. col. Dragomir Gheorghe, lt. col. Ştefan Gheorghe, lt. Ionescu Hristache, mr. Ion. Constantin, lt. major Bordeianu Nicolae şi lt. col. Bujor Vasile[83].

[78] Idem, inv. 7369, dosar nr. 31, f. 88.
[79] Idem, inv. 7374, dosar nr. 11, f. 260.
[80] Idem, inv. 7369, dosar nr. 31, f. 244.
[81] *Ibidem*, f. 202
[82] *Ibidem*, inv. 7374, dosar nr. 11, f. 333-334.
[83] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 13110, vol. 6, f. 34.

Ciprian **CÎRNIALĂ**

ÎN MIEZUL PREFACERILOR. UBICUITATEA ŞI OBIECTUL MUNCII MILIȚIEI R.P.R. ÎN ANII '60

IN DIE MITTE ALLER DINGE ALLGEGENWART UND UMFANG DER MILIZEN ARBEITEN IN DEM RPR' 60

In die Mitte aller Dinge, mit diesem Titel aus der rumänischen Zeitschrift „Pentru Patrie”, 1960, wird der symbolische Ort beschrieben, mit dem sich die Polizei identifiziert und an dem sie arbeitet. Dieser Ort deutet auf eine zukunftsorientierte Polizei, aber vor allem, auf ihr Engagement gegenüber einer Gesellschaft hin, welche sie zu schützen verspricht. Aus einer kulturhistorischen Perspektive untersucht der folgende Aufsatz die Repräsentationen des rumänischen Polizisten während der 1960er Jahre und das Potential ihrer legitimatorischen Funktion für das politische Regime. Die Gestaltung des öffentlichen Raums als Raum der Sicherheit und das Eindringen der Polizei mittels der Präventionsarbeit bis ins Private, bieten die Gelegenheit einer in der folgenden Analyse zentralen Erkenntnis: Der gesellschaftliche Raum enthält zahlreiche Details, Einzelheiten des *Vorpolitischen*, und die Polizei nutzt sie bewusst zur eigenen Legitimation.

Etichete: Miliție, practici, reprezentări, legitimizare, ordine, siguranță publică

Keywords: Militia, Praktiken, Vorstellungen, zu legitimieren, öffentlichen Sicherheit und Ordnung.

Motto: „Te-aud mereu cum treci, Milițiene,
În seara cu arome de lucernă,
Închid atuncea obosite gene
Iar luna-mi potrivesc sub cap, drept pernă....”[1]

(I) Introducere

În miezul prefacerilor, aşa descria titlul unui articol din revista „Pentru Patrie“[2], locul atât de simbolic cu care Miliția română se identifica şi unde îşi desfăşura activitatea la începutul anilor '60. Această prezență vroia să inspire siguranța şi garantarea acesteia oriunde viața şi-ar fi urmat cursul. În acelaşi timp, instituția însărcinată cu paza bunurilor

[1] Ion Vernea, *Înfrățire*, în „Pentru Patrie”, iulie, 1960, p. 14.
[2] „Pentru Patrie”, august, 1960, pp. 12-13.

socialiste şi individuale este orientată spre viitor: „Prefacerile" de azi ascund în miezul lor garanția succesului ulterior, durabilitatea proiectului de linişte, ordine şi siguranță pe care ei, „lucrătorii de Miliție", îl vor apăra.

Obiectul analizei următoare îl constituie calitățile milițianului român şi delimitarea spațiului ordinii şi al siguranței în perioada de referință. Atât însuşirile şi practicile bunului milițian, cât şi localizarea acestui spațiu sunt identificate în propria lor asumare de către ofițerii de Miliție. Perioada examinată în acest articol, cea a anilor '60, poate fi raportată la o cezură importantă din punct de vedere politic şi anume la *Declarația din aprilie* 1964. Avem astfel un debut de deceniu încă admirativ, fie şi în manieră declarativă, la adresa modelului sovietic şi perioada post - '64 în care în România desovietizarea, deşi începută la sfârşitul anilor '50, aparent nu mai cunoaşte aceeaşi intensitate în manifestarea subordonării. Prin celebra *Declarație din aprilie*, Gheorghiu-Dej înfruntă Moscova, susținând egalitatea dintre toate partidele comuniste. Relațiile cu URSS se răcesc, prefigurându-se astfel o deschidere către Vest. Cercetarea Miliției în anii '60 oferă un teren prielnic pentru a trece sub lupă modul de reprezentare al Miliției în raport cu persistența sau erodarea modelului sovietic.

Literatura primară utilizată în elaborarea articolului de față însumează numerele primilor zece ani (anii '60) ai revistei *Pentru Patrie*. Alegerea perioadei ante - 1964 este motivată mai sus în această introducere. Cele 120 de numere ale revistei examinate până acum reprezintă punctul până la care am ajuns în cercetare la momentul de față. Completarea analizei va presupune într-o altă fază şi examinarea deceniilor '70 şi '80. Pentru câteva aspecte de teorie legate de istoriografia Miliției un nume pe care îl citez este cel al lui Thomas Lindenberger (1999). Totodată lucrările sale[3] despre Miliția R.D.G. pot fi citite şi ca literatură secundară în scopul contextualizării reflectării istoriografice a Miliției române. Referitor la aceasta, lipsesc nu doar literatura secundară ci şi lucrările teoretice româneşti care să ghideze o istorie a Miliției dintr-o perspectivă cultural-istorică[4]. Cele câteva istorii[5] ale Poliției române apărute în 2000 şi 2001 se vor fi lovit de aceeaşi problemă a restricției în privința surselor, invocată de Florin Şincă[6] în 2006. În plus, Vasile Bobocescu[7], Lazăr Cârjan[8], Constantin Gheorghe[9] şi Florin Şincă[10] se rezumă la prezentarea evenimentelor şi a

[3] Printre altele: Thomas Lindenberger, *Der ABV als Landwirt*, în Idem, *Herrschaft und Eigen-Sinn in der Diktatur*, Köln, 1999, pp. 167-203; *Volkspolizei. Herrschaftspraxis und öffentliche Ordnung im SED-Staat, 1952 – 1968*, Köln 2003.

[4] Este de menționat că şi în Germania evoluția istoriografiei de gen spre analiza istoric-culturală are loc recent, începând cu anii '90. Lindenberger face referire la poziția marginală a Miliției R.D.G. în istoriografia germană în cartea *Volkspolizei...*, p. 30.

[5] Sunt lucrările citate de Florin Şincă în *Din istoria Poliției Române,* Vol. I: *Între onoare şi obediență*, Bucureşti, 2006, p. 15, nota 1.

[6] *Ibidem*, p. 19. Autorul aminteşte de problema clasificării documentelor interne ale Miliției. În plus, critică faptul că, odată declasificate, aceste dosare s-ar putea dovedi ca fiind superficiale, lipsite de continuitate sau ar putea lipsi de tot. Dacă aici autorul se referă la o eventuală dispariție a unor dosare, îl las pe dumnealui să explice formularea.

[7] Vasile Bobocescu, *Istoria Poliției române*, Bucureşti 2000.

[8] Lazăr Cârjan, *Istoria Poliției române de la origini până în prezent*, Bucureşti 2000.

[9] Constantin Gheorghe, *O istorie a internelor în date*, Bucureşti, 2001.

[10] Florin Şincă, *op. cit.,* passim.

dezvoltării instituționale a Poliției române. Astfel ele lasă istoria Miliției române, din prisma istoriei culturale, încă nescrisă. Florian Banu[11] reafirmă lipsa izvoarelor pentru ultimele decenii şi pune în evidență instrumentalizarea[12] Miliției de către Securitate, iar Alexandru-Alin Spânu[13] oferă amănunte despre organizarea activitatea Poliției în perioada 1945-1947 în lumina schimbărilor politice. Analiza lui Dumitru Lăcătuşu[14] este mult mai amănunțită, oferind baza necesară indispensabilă oricărui cercetător în domeniu: structura, reorganizările, compoziția cadrelor pentru anii 1949-1960. De asemenea, autorul trece în revistă situația criminalității tot pentru perioada amintită. Printre obiectivele Miliției se numără bandele (rezistența anticomunistă), amenințarea titoistă, dar şi controlul mişcării populației în general. Totuşi, atât din ipoteză – controlul populației, „pacificarea" zonelor considerate „suspecte" - cât şi din concluzie – Miliția ca instrument de control al populației [deținut de Part. Comunist] – lipseşte precizia formulării. Diferența specifică a unei dictaturi socialiste față de o democrație din zilele noastre, sesizabilă de altfel în cuprinsul textului, nu mai este foarte clară: şi în România de astăzi Poliția controlează (dacă nu precizam ce fel de control) populația în vederea asigurării unei linişti, ordini şi siguranțe cât mai mari. Ionel Gal[15] sintetizează aspecte referitoare la întregul Minister de Interne, dar prezintă mai puține date despre Miliție în sine. Grigore Dominte[16] ne oferă o carte specială, descriind cu talent aspectele de corupție din Direcția Judiciară a Inspectoratului General al Miliției Bucureşti. Formidabile în vederea unei istorii culturale a Miliției şi a Ministerului de Interne sunt *Confesiunile unui cafegiu* de Gheorghe Florescu[17].

Însă Miliția este eclipsată în alte analize de un obiect de cercetare mult mai „grav", precum cel al Securității, căreia instituția siguranței publice i se subordona deplin: a) la sat, de exemplu, Miliția substituia Securitatea, iar b) în munca operativă aceasta din urmă era de foarte multe ori ajutată de Miliție. În această relație asimetrică dintre cele două instituții, reflectată în propensiunea către lucrările extinse dedicate Securității se ascunde şansa descoperirii unor informații utile pentru analizarea Miliției. Această asimetrie nu face totuşi obiectul analizei de față.

După câteva precizări în legătură cu perspectiva istoriografică mai recentă cu care este dezvoltată şi analiza de față, urmează expunerea a două concepte centrale, cel de *reprezentare* şi cel de *legitimare prepolitică*. În a doua parte a articolului sunt expuse câteva repere din munca de legitimare a Miliției, după care atenția se îndreaptă în partea a treia spre

---

[11] Florian Banu, *Miliția din R.P.R. şi instaurarea „dictaturii proletariatului" 1949-1956*, în „Arhivele Totalitarismului", 1-2/2004, Bucureşti, pp. 77-94; vezi şi Florian Banu, Liviu Țăranu, *Securitatea şi Miliția la frontiera cu Iugoslavia (1949)*, în „C.N.S.A.S., *Arhivele Securității*, vol. 2, Bucureşti, 2006, pp. 287-315.

[12] Autorul accentuează subordonarea Miliției față de Securitate şi angajarea ei în misiunile celei din urmă.

[13] Alexandru-Alin Spânu, *Organizarea şi activitatea Direcției Generale a Poliției (6 martie 1945-31 decembrie 1947)*, în C.N.S.A.S. *Arhivele Securității*, vol. 2, Bucureşti, 2006, pp. 9-24.

[14] Dumitru Lăcătuşu*, Miliția RPR între 1949 – 1960*, (2009, manuscris).

[15] Ionel Gal, *Rațiune şi represiune în Ministerul de Interne, 1965-1989*, vol. II, Iaşi, 2001.

[16] Grigore Dominte, *În fața destinului. De la Dachau la Erfurt, director la corecție şi apoi ofițer de poliție*, Targovişte, 2008.

[17] Gheorghe Florescu, *Confesiunile unui cafegiu*, Bucureşti, 2008.

reprezentările propriu-zise ale milițianului. Odată identificate, acestea urmează a fi confruntate din nou cu teoria, pentru a stabili, de pildă, în ce categorii ale reprezentării se încadrează aceste rezultate, în ce măsură pot fi ele identificate drept elemente cu funcție de legitimare prepolitică. În ce fel aceste înscenări şi practici, în locul în care milițianul îşi desfăşoară munca, contribuie la stabilizarea sau destabilizarea regimului? Cum recepționează populația aceste reprezentări, atât cât se poate citi printre rândurile revistei „Pentru Patrie" sau din puținele scrisori trimise la redacție? Se poate observa o fluctuație a acestor reprezentări şi dacă da, care sunt implicațiile acesteia?

Pentru a înțelege mai bine aplecarea cultural-istorică spre acest microunivers – Miliția – în cercetarea dictaturii, sunt necesare două explicații: una de fond şi una în ceea ce priveşte conceptele cu care operează analiza de față. Prima se referă la tendința recentă[18] din istoriografie cu privire la Poliție către un aparat de cercetare orientat spre practici cotidiene şi înțelegerea puterii ca practică socială[19]. Aceasta derivă, după cum observă Lindenberger, din înțelegerea puterii, după Weber, ca relație asimetrică de putere asigurată prin mijloace coercitive şi, „cel puțin în societăți moderne, legitimată ideologic"[20]. În articolul de față sunt aplicate cele două concepte deja anunțate: cel de *reprezentare* şi cel de *legitimare prepolitică*.

Conform lui Roger Chartier, *reprezentările* nu sunt simple copii ale societății, ci strategii şi practici care implică relații de putere[21]. Reprezentările în articolul de față includ informații despre locul şi obiectul activității Miliției, dar şi însuşiri atribuite de populație Miliției[22], oferind câteva repere pentru o analiză cultural-istorică[23] a acesteia. Datorită conținutului lor de putere, reprezentările au proprietatea de a contribui la legitimarea sau la destabilizarea puterii. Uniforma unui milițian, un banc despre Milițieni, un cod de valori al bunului sectorist sau practicile acestuia la locul de muncă sunt tot atâtea exemple de reprezentări din activitatea cotidiană a Miliției. Aceste detalii comunică ceva mai mult decât în aparență. De pildă, un banc cu Milițieni aduce în scenă mai întâi un anume comic de situație care în paralel emană anumite ierarhii între actori, atitudini şi mai ales relații de putere. Cel

---

[18] Vezi cercetările despre Miliția RDG la Lindenberger (2003) şi despre Milicja obywatelska din Polonia comunistă la Piotr Majer: Idem, *Milicja Obywatelska 1944-1957. Geneza, organizacja, działalność, miejsce w aparacie władzy*, Olsztyn, 2004.

[19] Vezi precizările lui Lindenberger pentru acest termen, *soziale Praxis*, în introducerea *Die Diktatur der Grenzen. Zur Einleitung*, în Idem (ed.), *Herrschaft und Eigen-Sinn in der Diktatur*, Köln 1999, pp. 13-44.

[20] *Ibidem*, p. 22.

[21] Roger Chartier, *Kulturgeschichte zwischen Repräsentationen und Praktiken*, în Idem: *Die unvollendete Vergangenheit. Geschichte und die Macht der Weltauslegung*, F.a.M. 1992. pp. 7-20.

[22] Posibilitatea înregistrării atitudinii populației față de Miliție tocmai pe baza revistei „Pentru Patrie" este redusă, în prim-plan căzând auto-reprezentarea Miliției, aceasta fiind revista de propagandă a instituției. Ceea ce ne poate ajuta, în afară de cele câteva receptări ale cetățenilor față de „ordinea" realizată de Miliție, este mecanismul pe baza căruia aceasta, în eforturile sale de apărare a întregii societăți, lua în calcul aşteptările cetățenilor față de serviciile sale.

[23] Această perspectivă face legătura cu conceptul de *Kulturgeschichte*, dezvoltat în istoriografia germană contemporană. Vezi pentru o introducere detaliată în acest sens Ute Daniel, *Einleitung: Kulturgeschichte – und was sie nicht ist*, în Idem, *Kompendium Kulturgeschichte*, Frankfurt, F.a. M., pp. 7-25.

de-al doilea concept cu care operează analiza următoare este cel de *legitimare prepolitică*[24]. Aceasta nu presupune un timp fizic anterior politicului sau o uzurpare a acestuia de către alți factori cu o funcție similară, ci înseamnă legitimarea puterii cu acele mijloace desprinse din cotidian. Această argumentare vine în ajutorul unei analize dincolo de teoria totalitaristă şi dincolo de forma statică a unei interpretări centrate abuziv pe ideologie. Aşa cum argumentează Lindenberger[25], există *granițe ale dictaturii*. Altfel, transformarea acesteia (dictatura) în „protagonistul principal" (Lindenberger) al unei istorii poate împiedica revelații mai profunde în privința puterii pornind de la practicile dintr-o societate. Ilustrând cu un exemplu din sfera noastră de analiză – legitimarea prepolitică, amintim aici *operativitatea* milițienilor, ridicată în nenumărate articole la rang de ideal deontologic: a găsi butelia furată unei pensionare în timpul cel mai scurt cu putință reprezintă bunul de schimb[26] pentru loialitatea unui cetățean în plus. Deşi prezentate într-un ambalaj ironic, cele 118 portofele furate şi regăsite sau cei 250 de câini înapoiați proprietarilor lor de *Brigada Diverse* în filmul omonim al lui Mircea Drăgan, îndeplinesc aceeaşi funcție.

Micul excurs în pregătirea internă a Miliției arată, în cele ce urmează, alături de declararea scopurilor, a competențelor şi a inamicului, conştientizarea imaginii de sine şi a utilizării acesteia în munca de legitimare şi loializare a populației.

(II) Reprezentare şi legitimare. Asumarea unor instrumente de lucru

La 23 ianuarie 1960 Miliția Populară Română sărbătoreşte 11 ani de la înființarea sa prin decretul nr. 25/1949. Primul număr al revistei „Pentru Patrie" din anul 1960 celebrează acest eveniment printr-o expunere elogioasă la adresa acestei instituții. Textul merită atenție deoarece prezintă identitatea Miliției, scopul ei principal, duşmanul ei numărul unu, precum şi legitimarea prin evidențierea unui model glorios. Aşadar:

„Formată din muncitori şi țărani muncitori, educați de partid, legați prin apartenența şi interesele lor de clasă de năzuințele maselor muncitoare, Miliția, prin grija permanentă şi sub conducerea înțeleaptă a partidului, a devenit în decursul celor 11 ani de existență un organ puternic al dictaturii proletariatului"[27].

La al doilea Congres al Partidului Muncitoresc Român aflăm că duşmanul principal al regimului îl mai reprezintă încă „forțele vrăjmaşe din interior, hrănite cu iluzii de ocrotitorii lor de peste graniță". Prefigurând leit-motivul multor romane şi filme polițiste de mai târziu şi anume agentul din Vest, strecurat în țară pentru a desfăşura spionaj economic sau militar, „statul democrat-popular" promite să fie „necruțător" cu „duşmanii orânduirii socialiste". Adjunctul ministrului Afacerilor Interne şi directorul general al Miliției, general-maior Staicu

---

[24] În limba germană autorul foloseşte formula v*orpolitische Unterstützung* sau *vorpolitische Akzeptanz.* Vezi Winfried Thaa, *Die Wiedergeburt des Politischen. Zivilgesellschaft und Legitimitätskonflikt in den Revolutionen von 1989*, Opladen, 1996, pp. 67-68.

[25] Thomas Lindenberger, *op. cit.*, p. 20.

[26] Despre un mecanism asemănător de loializare a cetățeanului scrie Lindenberger, atunci când se referă la acele „compensări pentru supunere" în introducerea *Die Diktatur der grenzen. Zur Einleitung*, în Idem (edit.), *Herrschaft und Eigen-Sinn in der Diktatur*, Köln 1999, p. 22.

[27] „Pentru Patrie", ianuarie, 1960, p. 1.

Stelian, descrie competențele acesteia, ce pot fi rezumate la: apărarea a) drepturilor şi a libertăților cetățeneşti, b) a bunurilor socialiste şi personale şi c) a liniştii şi a muncii.

Milițienii sunt – aşa cum reiese din text – harnici, demonstrează fermitate împotriva infractorilor, îşi întăresc permanent disciplina, sunt pregătiți din punct de vedere politic şi profesional, dârji, pentru că viața lor „se confundă cu interesele milioanelor de oameni ai muncii". Ei şi-au riscat viața, iar alții au contribuit la descoperirea multor „elemente infractoare duşmănoase" contrarevoluționare. Cei care s-au remarcat în îndeplinirea misiunii partidului au fost, bineînțeles, milițienii comunişti, având drept model „bogata experiență a milițienilor sovietici" şi bazându-se „în munca lor pe principii ştiințifice înaintate şi verificate în practică". Miliția este înzestrată cu un „aparat politic", acesta fiind însărcinat să educe lucrătorii de Miliție. Succesul acesteia se datorează colaborării „oamenilor muncii educați de partid". Aceştia au la dispoziție sesizările verbale sau scrise pentru a se adresa celor care apără siguranța (avutului obştesc), ordinea şi liniştea publice. Competența Miliției este răsplătită cu încrederea pe care cetățenii şi-o pun în serviciile ei, acestea fiind tot atâtea mijloace prepolitice de legitimare: „Şi oamenii muncii au încredere în noi şi noi suntem datori să apărăm toate acestea cu mai multă vigilență"[28]. Siguranța bunurilor publice şi necesitatea de a o apăra, este motivată astfel:

> „Oare se poate admite ca un singur leu, un sac de ciment, o cărămidă, o pereche de încălțăminte sau măcar un singur kilogram de cereale să ajungă în mâinile delapidatorilor? Nu, pentru că aceste bunuri sunt create cu trudă de cei ce muncesc pentru bunăstarea tuturor. Iată de ce noi trebuie să facem zid în jurul proprietății socialiste, să apărăm cu neînfricare avutul obştesc"[29].

Prevenția infracționalității joacă un rol important, idealul constituindu-l descoperirea cu sută la sută a infracțiunilor. Rapiditatea prinderii infractorului va descuraja alți infractori din start, aceştia ştiind că vor fi descoperiți „într-un timp scurt". De asemenea o infracțiune rămasă cu autor necunoscut va fi o încurajare pentru alții. Cererile, sesizările cetățenilor nu trebuie ignorate pentru că asta periclitează grav imaginea Miliției: „Ce spun aceşti oameni despre Miliție când se văd obligați să plece cu o cerere legitimă nerezolvată tocmai de la organul care este obligat prin lege să o facă?"[30]. Toate acestea vor contribui la respectarea „legalității populare", sporind autoritatea Miliției şi având un dublu efect în rândurile populației: va trezi simpatia şi sprijinul cetățenilor, iar în acelaşi timp va inspira teamă potențialilor infractori. Însuşirile pe care trebuie să le posede viitorul milițian sunt „înalte calități morale şi fizice"[31]. În plus, „fiecare lucrător de Miliție trebuie să se străduiască să câştige şi mai mult încrederea şi respectul populației"[32]. Rolul încrederii necesare reiese şi din următoarea declarație a unui milițian intervievat de Haralamb Zincă în urma unui caz de infracționalitate juvenilă:

> „Să ne apropiem mai mult de masa tineretului. Să ne folosim de acele mijloace pe care le au la dispoziție (case de cultură, cluburi, cămine) pentru a le povesti despre

---

[28] *Ibidem.*
[29] *Ibidem.*
[30] Ibidem.
[31] Staicu Stelian, *Miliția Populară*, în „Pentru Patrie", ianuarie, 1960, p. 2.
[32] *Ibidem.*

> activitatea bărbătească, eroică, a ofițerului de Miliție. Să-i încălzim, să ni-i apropiem. Apoi, e necesar sprijinul presei, al literaturii. Al acelei literaturi care să redea, în chip convingător şi veridic, activitatea specifică a unui criminalist din zilele noastre"[33].

Experiența reprezentării prin propagandă explicită pare să nu fie neglijată: Astfel, pentru popularizarea regulilor de circulație,

> „serviciul nostru a mai editat o serie de pliante, afişe în care sunt popularizate regulile de circulație, atât pentru pietoni, cât şi pentru şoferi. Ultima broşură, în pregătire, se va adresa de astă-dată copiilor. Ea cuprinde mici istorioare, poezii, desene, sfaturi. Materialele sunt semnate de scriitorii Demostene Botez, Nina Cassian şi alții"[34].

Identitatea Miliției R.P.R. este una muncitorească, aşa cum se dorea la nivelul întregii societăți, epitetele cu care sunt descrise „lucrătorii de Miliție" creează o imagine exemplară, întocmai idealului de ordine pe care aceştia îşi propun să o apere, iar sursele de legitimare sunt: scopul muncii, adică apărarea cetățenilor şi a întregii societăți socialiste, recunoştința oamenilor, dar nu în ultimul rând şi cel puțin la nivel declarativ, principiile ştiințifice verificate în practică şi experiența milițienilor sovietici. Observăm în acest sens nu doar o Miliție instruită în tehnici de reprezentare, ci şi o interiorizare a rolului pe care instrumentele aplicate îl au în legitimare. Mai mult, din declarațiile prezentate reiese stăpânirea cu precizie, cel puțin la nivel teoretic, a unui tip de legitimare bazat pe satisfacția cotidiană a oamenilor, aşadar a acelei legitimări prepolitice.

(III) Reprezentări ale Miliției populare româneşti în 1960 ca surse de legitimare ale acesteia

Conducerea Miliției îşi doreşte trezirea simpatiei în rândul oamenilor. Aceasta funcționează cel mai bine atunci când sectoristul sau şeful de post îi înapoiază în timpul cel mai scurt cu putință bunul furat unui cetățean, cuvântul des utilizat în acest caz fiind cel de operativitate. În cele ce urmează am identificat câteva însuşiri menite la acea vreme să asigure această legitimitate.

„Lucrătorul de Miliție", aşa cum este el numit în nenumărate rânduri în revista „Pentru Patrie", are un trecut simplu, cunoscând foamea şi viața amară, de aici probabil blândețea din ochii săi şi simplitatea cuvintelor sale[35], manifestă un deosebit interes pentru cultură, pentru legătura permanentă cu populația ca metodă de lucru[36] şi pentru instruirea permanentă. Sportiv ambițios, patriot înflăcărat, spirit ecologic, „prieten al cărții"[37], el este – sau, dacă nu este[38], ar trebui să fie – conştiincios, operativ, punând munca pe primul loc, arătând sensibilitate la sesizările oamenilor muncii, grijă față de arma şi maşina din dotare

33 „Pentru Patrie", martie, 1970, p. 6.
34 Idem, octombrie, 1964, p. 9.
35 Idem, ianuarie, 1960, p. 6.
36 *Ibidem*, p. 7.
37 *Ibidem*, p. 11.
38 *Ibidem*, vezi articolul *Reflecții de codaş*, p. 15.

(cauciucurile să nu fie pe jantă) şi faţă de ţinuta vestimentară, demonstrând autocritică, solicitudine faţă de cetăţeni, respect faţă de superiori, educaţie politică, interes în educaţia copiilor[39]. Miliţianul îşi sacrifică propria viaţă pentru ceilalţi[40]. Dragostea de muncă[41] este opusă neglijenţei la locul de muncă[42], minuţiozitatea, răspunderea, pasiunea, conştiinţa datoriei, tăria[43] sunt opuse „tărăgănării şi formalismului" sau superficialităţii[44] prin lăsarea de sesizări la sertar, pe care mai apoi le clasează din diferite motive neîntemeiate. Autoironia nesimulată, dar controlată faţă de propria instituţie iese în evidenţă în caricaturi sau la rubrica „Satiră şi umor".

O caricatură la adresa miliţianului pentru care blocul nu este decât o altă geografie la care existenţa rurală se poate adapta cu uşurinţă, problematizează comportamentele răspândite în contextul urbanizării forţate. Alt exemplu în acest sens este cel al miliţianului care „confundă" părţi ale mobilierului unui apartament: „Daţi-mi, vă rog, şapte cuiere... / Aveţi atâtea camere? Se miră vânzătorul. / Nu. Stau în două camere, dar mi-am luat televizor..."[45].

În alte cazuri, un caporal care nu ştie să numere până la doi sau un sergent, electrician de meserie, chemat de unchiul său pentru a-i repara soneria de la intrare. Când acesta ajunge la uşa cu pricina, sună de nenumărate ori, mirându-se că nu i se deschide, deşi fusese chemat[46]. Însă defectele, dar mai ales calităţile miliţianului nu sfârşesc aici. Acesta are simţ estetic, cultură politică, interes în educarea preventivă a elevilor[47], preţuieşte echilibrul familial, are copii frumoşi, se angajează social[48], este raţional, deci ateist[49], „om corect, disciplinat, cu multă autoritate, iniţiativă şi spirit organizatoric[50]. Cel mai important lucru pentru un miliţian este însă atitudinea justă faţă de populaţia care îl respectă şi sprijină din plin. El dă dovadă de forţe herculeene înfiinţând o bibliotecă comunală, iniţiind plantarea unui deal cu viţă de vie, modernizând comuna cu garduri de piatră şi trotuare[51]. Rezumând, ofiţerul de Miliţie are o deosebită grijă faţă de pieton fiind capabil să dea şi lămuriri turistice acestuia - „Expoziţia se află la numărul 48"[52], - mâna sa este „vânjoasă", glonţul sigur[53], tot aşa precum certe trebuie să fie interesul său în munca cultural-educativă de masă[54], inventivitatea, iniţiativa şi spiritul investigativ.

[39] *Ibidem*, p. 15.
[40] Idem, decembrie, 1963, p. 24.
[41] Idem, ianuarie, 1960, p. 22.
[42] *Ibidem*, p. 29.
[43] Idem, februarie, 1960, p. 11.
[44] *Ibidem*, p. 16.
[45] *Ibidem*, p. 17.
[46] Idem, mai, 1960, p. 21.
[47] Idem, martie, 1960, p. 9.
[48] *Ibidem*, p. 11.
[49] *Ibidem*, p. 18.
[50] Idem, aprilie, 1960, p. 6.
[51] Idem, mai, 1960, p. 13.
[52] Idem, septembrie, 1960, p. 18.
[53] Idem, ianuarie, 1961, p. 11.
[54] Idem, martie, 1961, pp. 20-21.

Milițianul este „eroul anonim"[55], el își câștigă prieteni în rândurile cetățenilor rezolvându-le reclamațiile, aceasta impunându-se ca însușire-cheie a activității sale și ca ideal practic. Instituția pe care acesta o reprezintă și, astfel, el însuși par permanent puși într-o poziție defensivă, de legitimare a propriului statut, a încrederii „pe care le-o acordă partidul și poporul nostru muncitor"[56]. El, milițianul, este fratele care veghează la liniștea poetului, la zidurile proaspăt zidite, la oțelul din turnătorii - „munca, viitorul" (Ion Socol, *Milițianul*[57]). Această vocație cunoaște și o constrângere estetică, care nu se rezumă doar la uniformă și gesturi sau la afabilitate, ci presupune și aspectul fizic: „Milițienii trebuie să fie frumoși"[58]. Apelul la profesionalism ca responsabilitate cu rol de reprezentare ne arată grija pentru imagine: „Ofițer de serviciu, înseamnă să știi să te descurci în toate. Tu reprezinți Miliția"[59], deși realitatea va fi fost deseori alta. Tinerii ofițeri sunt pasionați de literatură, volei, filme, excursii și contribuie toți la o atmosferă de muncă colegială[60]. Milițianul așteaptă răsplata simbolică a admirației de către cetățeni: „(...) Dar voia ca vestea despre prinderea hoțului să-i facă pe oameni să spună: „Iată, Miliția nu doarme."[61] Grija pentru imagine merge până la dezbaterile între regizori și criminaliști, aceștia din urmă dorindu-și din partea celor dintâi cunoștințe mai bune de criminalistică[62], ignorând însă sensul pe care ficțiunea îl are pentru regizori.

„Parada" științifică întregește imaginea profesionalismului unei miliții în pas cu tehnologia și ultimele aplicații ale acesteia: laboratorul foto, microscopul comparator și utilizarea spectrografiei, lansarea unei teorii a cauzalității în metodologia cercetării penale a infracționalității îndreptate împotriva proprietății socialiste, expunerea unor metode fizico-chimice pentru criminalistică sau prezentarea unor elemente de traseologie sunt tot atâtea mijloace de persuasiune[63] cu privire la propriile calități. Milițianul se află într-o permanentă mișcare de cucerire a spațiului pe care îl are în pază. Aceasta este cel puțin sugestia ce transpare în prezentarea unei centuri reactive de propulsie în aer, amintind nu doar de Icar, ci mai ales de devansarea pe care, până acum, și-o aroga ficțiunea prin intermediul lui James Bond[64].

În noua sa rubrică, *Radiografia unui caz*, Haralamb Zincă prezintă cu acuitate criminalistică dosare clasificate, reconstruind pas cu pas etapele fostei anchete. Intervievează ofițerii care au lucrat la caz si prezintă ipotezele criminalistice. Un astfel de demers pune în valoare munca Miliției, o cazuistică variată care impresionează, străduința Miliției față de cetățeanul pentru siguranța căruia luptă. Titlurile articolelor ne prezintă o Miliție foarte dinamică: *Contrabandistul și valiza; Furtul de la expoziție; Întâmplarea de la km. 33; Asasinul*

---

[55] Idem, ianuarie, 1963, p. 1.
[56] *Ibidem*.
[57] *Ibidem*, p. 2.
[58] Idem, septembrie, 1965, p. 15.
[59] Idem, decembrie, 1965, p. 7.
[60] Idem, iulie, 1966, p. 5.
[61] Idem, ianuarie, 1968, p. 15.
[62] Idem, martie, 1968, pp. 19-21.
[63] Idem, octombrie, 1968; alte exemple în acest sens se regăsesc în nr. din februarie 1969, p. 25 și noiembrie, p. 17.
[64] Idem, aprilie, 1969, p. 17.

din umbră; Existența dublă; Un dosar, banal. Rezolvarea unei cazuistici atât de diverse are funcția interesantă a potențării siguranței, dar şi aceea a învăluirii în mister a actului criminal.

Alte defecte, în afară de cele amintite la începutul acestui capitol, sunt alcoolismul[65], neglijarea vieții de familie[66], dar mai ales din punct de vedere profesional, formalismul[67]. În nenumăratele portrete care umplu paginile revistei „Pentru Patrie" apar uneori situații care stârnesc râsul, de exemplu atunci când autorul îl elogiază pe sergentul-major Băiaşu Traian, propagandistul unei grupe de învățământ politic din comună, un om cum nu se poate de strict, răspunzând foarte scurt şi la obiect, ca şi cum nu ar fi însuşirea unui propagandist să vorbească mai mult, să fie elocvent şi charismatic[68].

Reprezentările enumerate, fără a fi considerate în ordinea dată de felul, funcția sau sursa lor, construiesc o estetică a reprezentării bazate pe ordine. De aici derivă, de asemenea, liniştea şi siguranța. Această estetică a ordinii exacerbează omnipotența şi omniprezența milițianului şi evoluează de la prosternarea în fața modelului ştiințific sovietic până la un stadiu autonom legitimat acum şi cu modele ştiințifice vestice şi în general cu apetența spre binele semenilor. După trecerea în revistă a imaginilor de sine stătătoare ale milițianului, în partea a treia accentul cade pe extinderea spațială a siguranței – spațiu de „cucerit" prin munca de prevenție – şi în general pe caracterul social, *prepolitic* al muncii milițianului, aflat astfel „în miezul prefacerilor". Reprezentările analizate aici vor fi de multe ori înrudite cu cele prezentate în capitolul anterior. Două elemente diferite la finalul părții a treia sunt reflectarea lirică a motivului liniştii şi a câteva moduri de interacțiune cu populația.

(IV) Prezența milițianului în societate şi *legitimarea prepolitică* a Miliției

Din numerele revistei „Pentru patrie" aflăm că garantarea liniştii, a ordinii şi a siguranței cetățenilor nu constituie munca de birou a unei clase superioare, ci oferta de servicii, variate am putea spune, a unor „lucrători de miliție", aşadar a unor tovarăşi din rândul clasei muncitoare care sunt expuşi cu fiecare ocazie alături de oameni şi „în miezul prefacerilor"[69]. Alteori sunt prezentați în cotidian, drept consumatori, asemeni oricărui cetățean care aşteaptă reducerile înainte să deschidă magazinul, alături de pionieri, de şoimii patriei, de bătrâni la traversarea străzii, de muncitori în orice domeniu, de familie şi de proprii subalterni. Este evidentă înțelegerea faptului că pentru a oferi servicii de calitate, ei, lucrătorii Miliției, trebuie să cunoască orice colț al „pieței", dar şi pe „clienții" acesteia, cultivând relațiile cu cetățenii până la a-i transforma în mici spioni. Această omniprezență, văzută ca factor de confort al vieții socialiste, este de fapt o invadare „preventivă" a oricărui spațiu – public, semi-public şi chiar privat – prin simpla transformare a acestuia într-un „spațiu al siguranței, al liniştii, al ordinii" comune şi individuale. La o trecere în revistă a acestor locuri, descoperim tot atâtea elemente care împreună compun spațiul întreg aflat în grija Miliției publice: cartierul, blocul, şcoala ca loc de propagandă sau de prevenție, şantierele, milițianul este cel căruia îi

[65] Idem, septembrie, 1961, p. 21.
[66] Idem, octombrie, 1961, p. 10.
[67] Idem, noiembrie, 1961, p. 10.
[68] Idem, octombrie, 1961, p. 5.
[69] Idem, august, 1960, p. 18.

este încredințată paza a tot ce mişcă în țară, de la obiecte până la anotimpuri[70], GAS-ul, iazurile, familia şi bunurile acesteia, moara din sat, drumurile publice, birourile de contabilitate ale întreprinderilor, depozitele, orientarea pe piața muncii atunci când plutonierul îl sfătuieşte pe un sătean să intre în colectivă, orice fel de speculă, bunăoară una aparent banală precum cea cu mături, rezumând, orice fel de bun material parte a proprietății comune sau private, dar şi bunurile codificate precum legalitatea.

Sectoristul care îşi face rondul dând siguranța că stă mereu de veghe are un efect sedativ:

Te-aud mereu cum treci, Milițiene,
În seara cu arome de lucernă,
Închid atuncea obosite gene
Iar luna-mi potrivesc sub cap, drept pernă....[71].

El este o ființă atotpăzitoare, stă de pază la visele cetățeanului, care caută să îl îmbrățişeze, pentru că milițianul poartă cu sine fiorul liniştii, frumusețea patriei, ritmul organic al naturii devenită şi ea socialistă. Alte *locuri* ale ordinii publice sunt munca agricolă[72], recenzarea autovehiculelor, siguranța recoltei în fața incendiilor[73], complexele industriale precum cel de la Oneşti. Însă milițianul este prezent şi la plata salariilor, verifică prețurile într-un magazin din „grupul social", îşi are „aportul la creşterea (educația politică) miilor de constructori, fondul de aur al şantierelor noastre"[74], în păduri, aşa cum reiese din *Scrisoarea unui molid*[75], el vizitează întreprinderile, pe cetățenii care îl întâmpină cu flori şi zâmbete[76], şcoala din localitate. El devine astfel o prezență ubicuă, posedă un fel de organicitate pe care o divide cu fiecare membru al comunității. În prezența sa, inspirând siguranță muncitorului, se desfăşoară orice activitate[77]. Agentul de circulație ia copiii de mână, le arată culorile semaforului şi îi trece strada. În alt caz, ajută o bătrânică derutată de schimbarea bruscă a semaforului să traverseze pe trecerea de pietoni, oprind maşinile[78]. Intersecția pare să fie un loc preferat al explicării ordinii de către ofițerii de la circulație şi al expunerii simbolice ale acesteia. Prezența milițianului este plină de dezinvoltură şi derivă din altruism social: sectoristul rezolvă problema unei vânzătoare, întreabă două eleve (vecine) dacă au luat câte un zece şi află de la un bătrân că vecinii nu se mai ceartă, după care merge la şedința de bloc unde împacă oamenii certați din cauza copiilor care se joacă prea mult în curtea interioară cu trotineta[79]. Şeful de post îi aduce unei sătence din Gura Vadului noutățile: instalații de apă potabilă. Alte imagini consacrate în prezentarea milițianului sunt cele care expun viața de familie a acestora, momentele de banalitate care arată cât de umani, calzi,

---

70 Ion Socol, *El, milițianul...*, în „Pentru Patrie", aprilie, 1960, p. 13.
71 I. Vernea, *Înfrățire*, în *loc. cit.*
72 „Pentru Patrie", iulie, 1960, coperta 4.
73 Idem, august, 1960, p. 11.
74 Idem, septembrie, 1960, p. 4.
75 *Ibidem*, p. 17.
76 *Ibidem*, p. 12.
77 Idem, decembrie, 1960, pp. 11-13.
78 *Ibidem*, p. 16.
79 Idem, ianuarie, 1963, p. 17.

asemănători erau ei cu ceilalți cetățeni[80] alături de imagini de la locul muncii: în „simfonia străzii" ei sunt „dirijorii" circulației. Opera dirijată cuprinde salvarea unei fete dintr-un accident, îndreptarea abaterilor unui şofer de autobuz, controlul la barieră sau al ştergătoarelor defecte de la parbrizul unui camion. „Acordurile acestei simfonii a străzii sunt fără de început şi fără de sfârşit. (...) Prin prezența lor proteguiesc viața omului, aduc ordine, convertesc ritmurile dezordonate în armonia disciplinei"[81].

Locotenentul de Miliție controlează condicile de reclamații şi sugestii ale magazinelor, ajungând astfel pe firul unor infracțiuni economice, precum diluarea spirtului de către un vânzător[82], merge la şedințele cu părinții în şcolile din cartier, controlează cărțile de imobil ale cetățenilor. Familia reprezintă *topos* simbolic, angajații secțiilor de Miliție fiind sprijiniți în acest sens[83] tocmai pentru ca familia unui ofițer de Miliție să devină un exemplu pentru ceilalți cetățeni. Şi enumerația poate continua cu balul din cantina unui oraş minier sau cu frizeria din cartier. Milițianul este îngerul albastru[84], care prin munca sa operativă aduce linişte şi satisfacție în inimile cetățenilor.

În ultimul număr din 1961[85], versurile dedicate Milițienilor reidentifică obiectul muncii Miliției – siguranța proprietății publice – şi funcția de subordonare față de partid:

„Milițieni suntem şi cu mândrie,
De strajă stăm avutului obştesc;
Din zori în zori ni-i călăuză vie,
Partidul scump al celor ce muncesc".

Liniştea dăruită cetățenilor apare drept element foarte atractiv de legitimare prepolitică. Mai întâi, însă, milițianul cucereşte un întreg spațiu de desfăşurare a propriilor acțiuni: „(...) Paşii lui îi aud pe trotuar, / măsurând liniştea – egal – ca o inimă grea de ceasornic,... / Prin inima mea trece omul în uniformă". Tot aşa, el mai trece „prin zâmbetul copiilor", „prin parfumul iubirii", „prin somnul bătrânei". „Milițianul, prietenul meu neştiut, / Aplecat peste lagărul nopții, veghează"[86].

În *Către apărătorii liniştii*, Alexandru Andrițoiu identifică liniştea creată, păzită de milițieni[87]: „Această linişte ce-o simt mereu / în încăperea sufletului meu, / şi liniştea ce-mi vine la fereastră (...)". În răspândirea geografică a liniştii întrezărim atribuțiile milițianului socialist: Liniştea căminului, „liniştea sălăşluind în grâne", „liniştea cărbunelui din mină", „liniştea oraşului din noapte", „liniştea poetului", „liniştea întregii zări". Liniştea este un act de intimitate: „...Imaginează-ți... Te întorci cu familia de la teatru, seara, târziu. Pe strada ta e linişte"[88]. Dintr-un alt articol, *Sensul liniştii*[89] transpare unul din „locurile" predilecte ale liniştii şi anume detaliul. Secretul liniştii se ascunde în banalul cotidian: în notele bune ale unui elev

80 Idem, aprilie, 1964, p. 19.
81 Idem, octombrie, 1960, p. 8.
82 Idem, martie, 1961, p. 18.
83 Idem, octombrie, 1961, p. 10.
84 Andrei Kuznețov, *Îngerul albastru, piesă într-un act*, în Suplimentul „Pentru Patrie", decembrie, 1961.
85 „Pentru Patrie", decembrie, 1961, p. 24.
86 Petre Luscalov, *Prietenul meu*, în „Pentru Patrie", iulie, 1963, p. 16.
87 Idem, noiembrie, 1963, p. 15.
88 Idem, martie, 1964, p. 5.
89 Idem, iunie, 1968, p. 3.

care încetează să mai fure de la propriii colegi, în supravegherea bufetului din sat sau amendarea unor scandalagii. Această viziune a Miliției asupra liniştii, identificată la nivelul trăirilor individuale, al oamenilor mărunți, al practicilor repetitive, cotidiene, corespunde întru totul perspectivei unei istorii culturale moderne. Coincidența este notabilă.

Nu doar liniştea, ci şi ordinea este în atenția Miliției. Într-o critică la adresa pietonilor care se bazează pe vigilența şoferilor, agentul de circulație identifică motivul – lipsa drumurilor laterale şi a trotuarelor la țară, fără a problematiza însă tema mai departe[90]. În schimb, redacția „Pentru patrie" îşi exersează moderat critica la adresa unor lipsuri în munca şi în dotările Miliției[91]. Ordinea nu se rezumă doar la astfel de detalii, ci pare să se extindă până la principiul însuşi care ar putea duce la dezordine şi anume mişcarea: interdicția dreptului la deplasare liberă în anii '49-'60[92] sunt un exemplu în acest sens, practicarea lui neîncetând niciodată în totalitate până în 1989. Pentru a oferi siguranța sub forma liniştii şi a ordinii, Miliția apelează la ajutorul „voluntar" al populației şi o recompensează. Într-un astfel de caz de ajutor voluntar, 3 copii urmăresc un spărgător de magazin şi cheamă un milițian în ajutor, cel în cauză fiind prins. Copiii primesc drept recompensă câte o bicicletă[93]. Patrulele şcolare pentru circulație sunt un alt exemplu de interacțiune între Miliție şi cetățeni (şcolari), pe care aceasta îi transformă din „consumatori" de siguranță în apărători ai acesteia:

> „Componenții patrulelor au fost dotați cu centuri albe cu diagonală, mănuşi albe tip muşchetar, palete cu inscripția „stop" şi insigne. (...) s-au stabilit punctele din preajma şcolii care trebuiesc supravegheate în mod deosebit. Comandantul unității de pionieri din şcoală conduce direct aceste patrule, având, bineînțeles, sprijinul permanent al unor ofițeri de miliție"[94].

Într-un alt caz, la primirea unei scrisori de la dactilografa unui post de Miliție din provincie a cărei căsătorie cu un ofițer de Miliție eşuase, redacția reacționează prompt: „(....) Un asemenea mod de comportare este condamnabil şi dăunător, el contravine flagrant normelor eticii noastre socialiste, constituind un exemplu negativ sub toate aspectele"[95]. Sub formă de glumă sunt luate în vizor şi greşelile de exprimare în formularea proceselor verbale: „Găsit una stare ebrietate, pe care hotărât duc cu motocicleta din com. Gheboaia, în Mărceşti"[96].

Dactilografa rănită, şcolarul recompensat cu o bicicletă sau ofițerul care dedică versuri milițianului sunt tot atâtea exemple alese cu grijă de către redacția revistei „Pentru patrie", sugerând similitudinea ordinii propagate de către Miliție cu cea interiorizată de populație.

La finalul expunerii atâtor reprezentări şi practici ale milițianului român în cotidian, ne întoarcem la conceptele inițiale care au antrenat obținerea acestor rezultate, *reprezentarea* şi *legitimarea prepolitică*. Pe o scală de la *micro* la *macro* a reprezentărilor, practicile Miliției pot fi subsumate cu uşurință celei dintâi categorii. Totuşi întrepătrunderile cu un nivel al *mezo-*

---

[90] Idem, noiembrie, 1967, p. 18.
[91] Idem, septembrie, 1965, p. 19.
[92] D. Lăcătuşu, *op. cit.* (sub tipar).
[93] „Pentru Patrie", februarie, 1966, p. 20.
[94] Idem, martie, 1968, p. 25.
[95] Idem, iulie, 1966, p. 21.
[96] Idem, martie, 1967, p. 24.

reprezentărilor, aşadar o interacțiune între micro-sistemul Miliției şi societatea în ansamblu, devin vizibile în discursul despre familie al regimului, pe care Miliția şi-l asumă. Amestecul în problemele de familie pornind de la copiii care lipsesc de la şcoală sau numeroasele articole despre familiile milițienilor însoțite de fotografii sunt un argument în acest sens. De asemenea, nu sunt excluse interacțiuni cu nivelul macro-reprezentărilor: o posibilitate în acest sens este referirea frecventă la ordinea proletară a societății, milițienii fiind numiți *lucrători ai Miliției*, iar activitatea lor fiind descrisă în multe titluri cu ajutorului ideologem-ului *muncă*.

Practicile *lucrătorului de miliție* se referă la fragmente din cele mai superficiale ale vieții în comun, în banal ascunzându-se puterea de seducție a operativității Miliției. Oamenii reacționează la gesturi „eroice" ce le reinstaurează ordinea de zi cu zi: înapoierea buteliei furate este un exemplu în acest sens. Pe de altă parte asigurarea recoltei împotriva incendiilor sau ajutorul acordat muncitorilor unui şantier sunt acțiuni cu caracter mai dirijist. Ele demonstrează că în modelarea ordinii publice miliția nu ținea cont doar de necesitățile populației, ci reflecta în egală măsură alte surse de inspirație, de exemplu, programul unui cincinal sau alte documente de partid. În măsura în care practicile siguranței, ale liniştii şi ordinii redau aspirațiile cetățenilor şi nu în primul rând ideologia de partid, putem spune că sunt momente prepolitice în legitimarea Miliției şi a ordinii socialiste.

Identificarea consecințelor acestor practici în stabilizarea regimului presupune un gest de rafinare a cercetării pentru care, până în acest punct al analizei, nu au fost trecute în revistă nici un fel de surse. Numerele „Pentru patrie" cercetate până acum nu conțin decât scrisori şi articole de mulțumire la adresa muncii Miliției. Fotografiile persoanelor ajutate de Miliție redau chipuri surâzătoare pline de speranță. Opinii diferite sau negative din partea populației **nu există**. Singura critică este autocritica sau critica redacției „Pentru patrie" atunci când constată lipsuri grave în munca de educare culturală în masă sau în conduita şi rezultatele la locul de muncă. Iar în acest ultim caz este vorba în mare parte de rubrici umoristice, o formă aşadar benignă de expunere a defectelor, nu însă fără consecințe, dacă ne gândim la uşurința cu care Miliția şi prostia sunt asociate în *bancuri*. Cazurile mai „serioase" precum cele de alcoolism sau părăsire a soției în rândul milițienilor sunt mai rare. De asemenea, perioada cercetată până acum este prea mică pentru a observa anumite fluctuații în maniera de reprezentare, cu o singură precizare: dacă la începutul anilor '60 raportarea la modelul milițienilor sovietici este în prim-planul auto-reprezentării Miliției române, în următorii ani se trece la omiterea subtilă a acestui model.

(V) Concluzie

În perioada anilor 1960-1961 Miliția română se află într-un proces încă accentuat de subordonare față de modelul instituției de profil sovietice. Treptat, astfel de elogii ale Miliției sovietice dispar din paginile revistei. Concluziile care se impun după expunerea din paginile anterioare sunt următoarele:

Miliția îşi asumă munca de legitimare prin reprezentare şi în bună măsură prin cea cu caracter prepolitic. Practicile acesteia dezvăluie şi alte surse de inspirație, desfăşurarea lor ca răspuns la nevoile în materie de siguranță ale cetățenilor fiind doar unul din mai multe aspecte. Influența programului politico-economic al partidului asupra practicilor Miliției reiese şi din comunicarea între cele trei nivele – macro, mezo şi micro – ale reprezentărilor. Primele

două sunt legate mai strâns de modelarea ideologică a societății, iar cel din urmă de practicile şi normele proprii Miliției. Se poate pune şi întrebarea unui efect de jos în sus, şi anume dacă nu cumva *bancurile* şi atitudinea critică a populației la adresa milițienilor determină conținutul unor rubrici precum „Satiră şi umor" din revista „Pentru patrie". Politicul şi prepoliticul sunt stăpânite în egală măsură de către milițieni: dacă şeful de post contribuie, la sat, prin propagandă, la integrarea țăranilor în G.A.S.-uri, trecerea străzii aglomerate la oraş de către o bătrânică cu ajutorul agentului de circulație este un gest banal, ce emană grija celui din urmă pentru siguranța cetățeanului. Invadarea cu scop preventiv şi pedagogic a spațiului privat, ajutând de pildă familiile care îşi neglijează minorii, transformă acest spațiu într-unul al liniştii, ordinii şi al siguranței. Aşadar şi apartamentul unei familii devine un spațiu semi-privat atunci când copilul acesteia lipseşte de la şcoală şi atrage atenția Miliției. Amestecul Miliției în sfera privată ne arată ca *acolo* vede aceasta periclitarea ordinii publice[97]. Întrebările privitoare la rolul reprezentării în legitimarea Miliției şi a regimului, fluctuarea acesteia sau răspunsul populației la reprezentările Miliției rămân fără un răspuns satisfăcător în momentul de față. O ipoteză care ar putea complica concluziile, la final, ar fi că anumite reprezentări ale Miliției au avut un caracter deconstructiv pentru imaginea milițianului: desenele, glumele şi epigramele, criticând defectele acestuia, nu contribuie doar la familiarizarea publicului cu un agent al ordinii extrem de „umanizat". Ci mai mult, acestea îngroaşă trăsăturile caricaturale ale agentului de miliție neştiutor, incompetent şi abrutizat prin repetitivitate. Clişeele de gen au rămas pentru mult timp întipărite în memoria oamenilor. *Declarația din aprilie '64* pare să rămână cezura definitorie pentru o îndepărtare de modelul sovietic de Miliție. Iar, aşa cum ar fi de aşteptat de la o revistă editată de Ministerul Afacerilor Interne, populația nu răspunde decât pozitiv la eforturile gigantice depuse de Miliție în apărarea societății. Ar putea exista o altfel de atitudine? Cine ar putea oare să se sustragă ordinii, liniştii şi siguranței? Din relatarea unei anchete putem lansa ipoteza că singurul refugiu non-ideologic rezidă în nebunie: bănuitul anchetat, Mirschi, este un nebun care pretinde a fi trimisul pe pământ al Sfintei Brigita, pentru a face fapte bune precum câştigarea luptei de la Mărăşeşti. Amuzant, dar ofițerii cultivați cu tratate de psihiatrie pun la îndoială nebunia lui Mirschi şi vor să afle adevărul[98].

---

[97] Astfel sugerează Monika Spindler în introducerea la *In the line of duty*. *Der Held im anglo-amerikanischen Polizeifilm zwischen Norm und Abweichung (Mikrofiche)*, München 1998.

[98] „Pentru Patrie", iunie, 1965, pp. 17-18.

Nicoleta **IONESCU-GURĂ**

SERVICIUL DISLOCĂRI ŞI DOMICILII OBLIGATORII (S.D.D.O.) DIN CADRUL MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE (1954-1956)

DEPARTMENT FOR DISLOCATIONS AND BINDING DOMICILES (D.D.B.D.) WITHIN THE MINISTRY OF INTERIOR

During 1954 – 1956, the Department for Dislocations and Binding Domiciles (D.D.B.D.) functioned within the Ministry of Interior (MI), performing its activity among the persons dislocated in June 1951 from the boarder area near Yugoslavia and of those whom a binding domicile had been established, according to the Decision of the Ministers' Council no. 337 dated March 11, 1954, for a period of 6 months up to 5 years in the 18 special locations created in Baragan, near the regions of Bucharest, Constanta and Galati. There were persons, who were released from prisons or labour camps and who at the end of the detention have proved that they had not been re-educated, being an extreme danger for the security of the communist state in the opinion of the communist authorities.

In September 1954, the regulation for D.D.B.D. functioning was elaborated and, in December 1954, the leading body of MI approved the diagram of the department's subunits. So, within the Regional Departments of MIA, the Office D.D.O and „comandaturi" in the 18 special locations were created.

D.D.B.D. was lead by lieutenant - colonel Einhorn Wilhelm, Romanian citizen of Hebrew nationality. We have found out from an excerpt note of a file who Einhorn Wilhelm was, situated at the General Department of Militia. So we can see that Einhorn Wilhelm was a carpenter, member of the Romanian Communist Party from the illegality period (1933), that he enrolled himself as republican volunteer fighting in the civil war in Spain (1937-1938), that he was a member of the French Communist Party and of the Spanish Communist Party. At the arrival of the Soviet troops he enrolled as a volunteer in a Soviet unit (working in the propaganda domain), fighting against Hitler's army up to the boarder with Czechoslovakia. In 1945 he directly became chief commissar at the police station in Cluj, even if he did not have the necessary studies for such a function. Three years later he obtained the degree of major (1948) and after another five years he was advanced at the degree of lieutenant - colonel (1953). On April 1st, 1956, he was named chief of the Department "C" of MI where he worked until January 1st, 1957, when, according to an order, he was moved at 1st Department (Foreign Intelligence). He was sent as secretary to the Romanian Embassy in Budapest. On January 1st, 1959 he was moved to the General Department of Militia as chief of the Department for Inspections, from where, on May 31st, 1960 he was put in reserve, by "arranging the right for pension", with the degree of colonel. After being put in reserve he got employed as quality controller at the Office for Goods' Control, where he worked until 1967, when the labour

agreement was finished upon request. On July 2nd, 1974, the Governmental Committee for Passports approved his request to immigrate to Israel. On October 21st, 1974 he left for Israel for good.

The activity of the Department for Deployment and Binding Domiciles (D.D.B.D) consisted of preventing and finding out of the hostile manifestations against the democrat - popular regime, as well as of the dislocated persons and the ones with binding domicile.

Etichete: persoane dislocate, Ministerul Afacerilor Interne, informatori, domiciliu obligatoriu

Keywords: dislocated persons, the Ministry of Interior, informants, binding domicile

În perioada 1954-1956, în cadrul Ministerului Afacerilor Interne a funcționat Serviciul Dislocări şi Domicilii Obligatorii (S.D.D.O.) care îşi desfăşura activitatea în rândul persoanelor dislocate, în iunie 1951, din zona de graniță cu Iugoslavia, şi a celor cărora li se fixase domiciliu obligatoriu, prin Hotărârea Consiliului de Miniştri nr. 337 din 11 martie 1954, pe o durată de la 6 luni la 5 ani, în cele 18 localități speciale[1], create în Bărăgan, aflate în raza regiunilor Bucureşti, Constanța şi Galați (este vorba de persoanele eliberate din închisori şi lagăre de muncă care la expirarea pedepsei dovedeau că nu s-au reeducat şi, ca urmare, în opinia autorităților comuniste, prezentau pericol deosebit pentru securitatea statului comunist).

Activitatea S.D.D.O. consta în prevenirea şi descoperirea manifestărilor duşmănoase regimului democrat-popular din partea persoanelor dislocate şi a celor cu domiciliu obligatoriu.

În luna septembrie 1954 a fost elaborat regulamentul de funcționare al Serviciului D.D.O., iar în decembrie 1954, conducerea MAI a aprobat schema subunităților serviciului. Ca urmare, în cadrul Direcțiilor Regionale MAI s-au înființat Birouri D.D.O. şi comandaturi în cele 18 localități speciale. Până la înființarea S.D.D.O., în cadrul direcțiilor regionale de securitate a funcționat Biroul „Dislocați", format din 3-4 persoane, care se ocupa mai mult de problemele administrative, privind diferite cereri ale persoanelor dislocate, prezența la viză etc.

La începutul anului 1955 s-a trecut la instalarea comandaturilor MAI (compuse din câte doi ofițeri de securitate) în localitățile speciale. În iulie 1955, şefii de comandatură din cele 18 localități erau: lt. Mihăilescu Paul, şeful comandaturilor din comunele Pelican şi Ezerul, cpt. Pucheanu Gh. - comunele Fundata şi Viişoara, lt. Ivaşcu Petre - comuna Dropia, cpt. Ițescu Max - comuna Olaru, lt. Diaconescu V. - comuna Dâlga, lt. Chiriță Ioan - comuna Valea Viilor, slt. Ciobota Ion - comuna Salcâmi, lt. Major Pandele - comuna Movila-Gâldăului,

[1] Cele 18 comune noi în Bărăgan erau: Viişoara, Olaru, Dâlga, Fundata, Dropia, Pelican, Ezeru, Salcâmi, Răchitoasa, Movila Gâldăului, Valea Viilor, Lăţeşti, Măzăreni, Zagna, Bumbăcari, Schei, Frumuşița şi Rubla.

lt. Băgăceanu Ion - comuna Lăţeşti, lt. Cerbulea Constantin - comuna Răchitoasa, slt. Adrian Nic. - comuna Brateş, lt. Apostol Petru - comuna Zagna, lt. Pană Petrică - comuna Măzăreni, slt. Mocanu Andone - comuna Rubla, slt. Dinu Dumitru - comuna Bumbăcari şi slt. Mihăescu M. - comuna Schei[2].

Prin comandaturile din cele 18 localităţi din Bărăgan, se ducea „muncă informativ-operativă în rândul elementelor dislocate". Comandaturile MAI se ocupau şi de problemele administrative ale dislocaţilor. Activitatea comandaturilor presupunea crearea de agentură (a unei reţele de informatori), din rândul celor dislocaţi şi cu D.O., pentru a se cunoaşte activitatea şi starea de spirit a acestora, pentru supravegherea corespondenţei, iar în cazul în care aceştia se deplasau în centre aglomerate, punerea în supraveghere informativă cu scopul de a se stabili legăturile lor. În planurile de activitate ale comandaturilor era înscrisă punctarea „de elemente din rândul celor dislocate pentru a fi studiate şi în cazul în care corespundeau erau recrutate ca agenţi". Pe baza notelor informative furnizate de agentură unora dintre persoanele dislocate, semnalate în notele informative că desfăşurau activitate duşmănoasă, li se deschideau dosare de verificare[3] sau informative[4], individuale sau de grup, pentru urmărirea activităţii lor. Se făcea şi marşrutizare de agenţi[5] în vederea pătrunderii în rândul persoanelor dislocate care aveau manifestări duşmănoase regimului Gheorghiu-Dej.

---

[2] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 191, f. 86-97.

[3] Dosarul de verificare (DV) „era o formă organizată de urmărire a persoanelor cu preocupări ce contraveneau ideologiei de partid sau care, prin antecedentele politice, prezentau un anumit pericol. Acest tip de luare în lucru era limitat la 6 luni, timp în care, prin măsurile întreprinse trebuiau clarificate suspiciunile iniţiale. Începerea urmăririi prin dosar de verificare (DV) se făcea în urma unei selecţii a informaţiilor acumulate despre persoanele cuprinse în baza de lucru. Planul aprobat cuprindea măsurile preconizate cu termene de executare, inclusiv modul de dirijare a agenturii sau de folosire a altor mijloace specifice. Închiderea dosarului de verificare se putea face ca urmare a neconfirmării materialelor iniţiale sau prin influenţare, prin avertizare, prin destrămare etc. În funcţie de rezultat, la expirarea termenului se putea face propunerea continuării supravegherii sale prin dosar de urmărire informativă (DUI), ca formă superioară de urmărire" (Radu Cristescu, *Spionajul şi contraspionajul pe înţelesul tuturor. Mic dicţionar al serviciilor secrete. 100 de termeni uzuali. Principalele servicii de informaţii secrete ale lumii, 20 mari spioni*, prefaţă de Ion Cristoiu, Bucureşti, Editura Evenimentul Românesc, 2000, p. 52).

[4] Dosarul de urmărire informativă (DUI) „era o formă superioară de lucru, instituită de Securitate pentru a stabili, în mod organizat, persoanele potenţial periculoase pentru regimul comunist. Baza începerii urmăririi o puteau constitui antecedentele politice şi penale (cu accent pe cei cu funcţii de conducere sau cu condamnări mari), dar mai ales manifestările sau preocupările care ar fi putut pune în pericol siguranţa regimului. Deschiderea DUI se făcea pe baza unui referat în care, pe lângă motivaţia începerii urmăririi organizate a persoanei selectate din «baza de lucru», erau prevăzute măsurile preconizate (dirijarea sau recrutarea de noi informatori, instalarea unor mijloace tehnice de ascultare, interceptarea scrisorilor etc). Periodic, aveau loc analize şi completarea planului de măsuri. Finalizarea DUI depindea de concluziile desprinse pe timpul urmăririi. Astfel, cazul se putea închide din cauza neconfirmării informaţiilor iniţiale sau a importanţei lor reduse ori se putea lua măsura influenţării, a avertizării sau a începerii urmăririi penale, pentru fapte ce aduceau atingere prevederilor Codului Penal. Durata urmăririi prin DUI a unei persoane nu era limitată în timp" (*Ibidem*, p. 50-51).

[5] Marşrutizarea însemna „dirijarea unui informator într-un alt mediu sau pe lângă alte persoane, diferite de cele pe lângă care a acţionat anterior" (Carmen Chivu, Mihai Albu, *Noi şi Securitatea. Viaţa privată*

Pentru organele MAI, principala problemă de securitate o reprezenta „problema legionară”[6], fiind urmată de: „problema naționaliştilor germani, care în timpul războiului au sprijinit armatele hitleriste”[7], „problema membri şi conducători ai fostelor partide burghezo-moşiereşti”, „problema ofițeri deblocați”, „problema culte”, „problema elemente exploatatoare”.

Pe baza notelor informative furnizate de agenți (informatori) şi a controlului corespondenței[8] se deschideau dosare de verificare individuală sau de grup persoanelor dislocate şi cu domiciliu obligatoriu asupra cărora erau indicii că aveau manifestări ostile, celor care aveau un trecut politic „pentru a descoperi şi preveni reluarea activității lor duşmănoase din trecut”[9].

Dosarul de verificare (DV) avea drept scop de a stabili dacă persoanele dislocate sau cu domiciliu obligatoriu desfăşurau activitate duşmănoasă împotriva regimului democrat-popular. În raportul din 15 aprilie 1955 al Serviciului D.D.O., care relata activitatea desfăşurată de serviciu în primul trimestru al anului 1955, se arăta că: „cea mai importantă şi caracteristică acțiune existentă la data actuală în cadrul Biroului D.D.O. din MAI - Direcția Regională Constanța este acțiunea de verificare grup nr. 231 deschisă la 12 decembrie 1954 asupra unui grup de legionari şi PNȚ-işti din localitatea specială Salcâmi. Materialele care au constituit baza deschiderii acestei acțiuni de verificare-grup au fost notele informative furnizate de informatorii «Moscu» şi «Mary Schot». În aceste note ni se semnala că numiții Ciorbaru Nicolae, Câmpeanu Teodor, Zdru Gheorghe, legionari şi Cosgarea Emil, Păunescu Nicolae, Atnagea Iosif, PNȚ-işti, întrețin legături între ei, legături suspecte de activitate cu caracter legionar. Totodată numitul Antonovici Emilian, dislocat în comuna Salcâmi a trimis organelor noastre un denunț în care arată o serie de aspecte asupra legăturilor ce există între elementele arătate mai sus. Întrucât aceste materiale prezentau importanță s-a deschis dosar de verificare-grup în care scop s-a întocmit şi un plan de măsuri de către Serviciul D.D.O. din

şi publică în perioada comunistă, aşa cum reiese din tehnica operativă, prefață de Stejărel Olaru, Piteşti, Editura Paralele 45, 2006, p. 210). În *Nota-Raport a Serviciului D.D.O. din 20 aprilie 1956 privind munca informativ-operativă desfăşurată de organele MAI asupra elementelor cu D.O. din raza regiunii Constanța (comunele noi)* se vorbeşte despre „marşutizarea agenților din alte localități care au stat în detenție cu legionarii ce au D.O. în această comună [*Răchitoasa* – n.ns.]” (ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 191, f. 242).

[6] Pentru autoritățile comuniste, legionarii erau „duşmanii cei mai înverşunați ai socialismului şi ai regimului democrat-popular” (*Ibidem*, fond Documentar, dosar nr. 114)

[7] *Ibidem*, dosar nr. 191, f. 65.

[8] În Raportul asupra activității Seviciului D.D.O. pe perioada 1 ianuarie-31 martie 1955 se arăta că „elementele dislocate în comunele noi în raza regiunii Galați întrețin legături prin corespondență cu rudele şi prietenii fugiți din țară şi mai ales cu cei din Germania Occidentală şi Austria, cu care ocazii fac schimb de informații despre situația politico-economică, sprijinindu-se reciproc, atât moral, cât şi material, manifestându-şi în acelaşi timp speranța în «apropiata revedere». Pentru a verifica informațiile existente şi pentru o mai concretă orientare a noastră, spre autorii corespondențelor suspecte, am apelat la sprijinul serviciului „F” (*Serviciul „F” din MAI se ocupa de controlul corespondenței – n.ns.*) pentru ca scrisorile cu conținut duşmănos şi suspect - interne şi externe - care se expediază şi se primesc de către dislocați să fie îndrumate serviciului nostru. Ca urmare a măsurilor luate în această perioadă s-au obținut o serie de scrisori din care se confirmă unele informații existente şi ne-a întărit unele bănuieli ale noastre…” (*Ibidem*, f. 19).

[9] *Ibidem*, f. 24.

MAI şi Biroul D.D.O. din Direcția Regională MAI Constanța. Astfel s-a trimis cu domiciliu obligatoriu pe informatorul «Gheorghe Leduc», care atât înainte, cât şi după 23 august 1944 a desfăşurat activitate legionară, fiind plasat într-o locuință din apropierea locurilor unde sunt cazate elementele menționate mai sus, cu următorul plan de infiltrare întocmit pe baza trecutului lui legionar. Este legionar din 1936, indicând real cuibul din care a făcut parte şi conducătorii ce i-a avut. În timpul dictaturii legionare a avut funcția de şef al secției minori în Bucureşti. Pentru activitatea depusă va arăta condamnările suferite, penitenciarele prin care a trecut, cu ce elemente a fost închis, toate acestea în mod real. După 23 august 1944, pentru a-şi asigura existența vine în Constanța şi lucrează în meseria sa de nichelator, când a intrat în legătură cu organizația subversivă legionară condusă de Cucoli, unde a activat până în 1948, când această organizație a fost depistată. Pentru a asigura infiltrarea lui «Gheorghe Leduc» şi a acoperi faptul că nu a fost condamnat în grupul legionar Cucoli, s-a creat următoarea legendă: în anchetă Cucoli nu a vorbit despre «Gheorghe Leduc» şi nici despre alți membri, astfel că organele securității, după 4 luni de deținere, au fost nevoite să-i dea drumul. După eliberarea sa a stat câtva timp liniştit, după care a reuşit să intre în legătură cu legionarul Lehau Marcel, cu care şi-a desfăşurat activitatea până în 1952, când acesta a murit, dată de la care a rămas fără legătură. În 1952, aflându-se salariat la Canal, a făcut unele fraude, care au fost descoperite, iar susnumitul a reuşit să scape de arestare, fugind de la domiciliu. În timpul cât a fost dat dispărut a fost dat afară de la Canal. După o perioadă de timp, văzând că nu mai este căutat, s-a reîntors în Constanța şi s-a apucat de vechea sa meserie, lucrând la sanatoriul Agigea până în 1954, când şi-a deschis atelier în Constanța de unde a fost luat şi trimis cu domiciliu obligatoriu pentru frauda săvârşită şi trecutul său legionar. În cazul când i se va cere lămuriri despre elementele care l-au găzduit, va arăta că şi aceştia sunt legionari, care, ca şi el, au rămas fără legătură. Sursa a fost instruită să nu spună nimănui legenda până ce el nu va stabili care sunt persoanele care desfăşoară activitate contrarevoluționară şi până ce nu va găsi ocazia prielnică pentru a face povestiri reciproce cu aceste elemente. De asemenea, se menționează că informatorul nu va face această întreagă povestire odată, ci la intervale, în care va avea posibilități de legătură cu aceste elemente”[10].

În prima jumătate a anului 1955, comandaturile au avut sarcina de a întocmi o evidență a persoanelor dislocate pe bază de fişe model nr. 5 şi dosare. Dosar s-a întocmit numai capului familiei. Întocmirea dosarelor persoanelor dislocate trebuia să se termine în trimestrul al doilea al anului 1955, însă după cum se arăta într-un raport al Serviciului D.D.O. acest lucru a luat mult timp şefilor de comandatură în dauna organizării muncii informativ-operative.

Prezentăm mai jos situația numerică a familiilor dislocate şi a persoanelor cu domiciliu obligatoriu eliberate din închisori şi lagăre de muncă, în cele 18 localități speciale din Bărăgan situate pe raza regiunilor Bucureşti, Constanța şi Galați (conform împărțirii administrative din 1952), întocmită de Serviciul Dislocări şi Domicilii Obligatorii (S.D.D.O.), din cadrul MAI, în trimestrul al doilea al anului 1955 (1 aprilie – 30 iunie 1955):

---

[10] *Ibidem*, f. 10-11.

SITUAȚIE NUMERICĂ
întocmită de Serviciul Dislocări şi Domicilii Obligatorii (S.D.D.O.), în al doilea trimestru al anului 1955 (aprilie-iunie), familiilor dislocate şi persoanelor cu domiciliu obligatoriu, eliberate din închisori şi lagăre de muncă, în cele 18 comune noi din regiunile Bucureşti, Constanța şi Galați

	Comuna	Numărul familiilor dislocate	Persoane cu domiciliu obligatoriu eliberate din închisori şi lagăre de muncă pe diferite termene
Regiunea Bucureşti	Pelican	353	32
	Ezerul	389	3
	Olaru	689	6
	Dropia	427	11
	Fundata	421	13
	Viişoara	588	16
	Dîlga	566	11
Regiunea Constanța	Lățeşti	541	24
	Movila Gîldăului	471	22
	Răchitoasa	700	14
	Valea Viilor	696	15
	Salcâmi	567	23
Regiunea Galați	Brateş	621	13
	Zagna	613	16
	Măzăreni	455	14
	Rubla	451	21
	Bumbăcari	437	12
	Schei	406	34
Total General		**9391**	**300**

Sursa datelor din tabel: *ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 191, f. 32, 41 şi 51.*

Datele din tabel arată că în vara anului 1955, în cele 18 localități speciale din Câmpia Bărăganului se aflau 9391 familii dislocate, în iunie 1951, de la granița cu Iugoslavia şi 300 de persoane cu domiciliu obligatoriu, pe diferite termene, eliberate din închisori şi lagăre de muncă, care la expirarea pedepsei dovedeau că nu s-au „reeducat”. Potrivit Notei-Raport din 10 aprilie 1956 a Serviciului Dislocări şi Domicilii Obligatorii din MAI, începând din vara anului 1954 în comunele noi din Bărăgan „au fost trimise cu D.O., pe termene limitate o serie de vârfuri legionare, PNȚ-iste, PNL-iste, precum şi elemente care au întreținut legături cu reprezentanții țărilor imperialiste, fiind bănuiți de spionaj”[11]. De pildă, în comuna Pelican se

[11] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 191, f. 167.

aflau, în 1956, cu domiciliu obligatoriu „16 elemente, dintre care 9 legionari, 2 PNȚ-işti, 1 PNL-ist, 2 cu manifestări duşmănoase, 1 bănuit de spionaj şi un membru al unei secte interzise". Unii lucrau la Gospodăria Agricolă de Stat Vasilescu Vasia din apropierea comunei, iar alții la diferite întreprinderi din oraşul Călăraşi[12]. Pentru aceste persoane fixarea domiciliului obligatoriu a fost o modalitate de prelungire a controlului, deoarece, în opinia autorităților comuniste, ele încă reprezentau un pericol pentru regimul „democrat-popular", întrucât nu prezentau nici o garanție că aflați în stare de libertate nu vor continua, de pildă, activitatea legionară, național-țărănistă, național-liberală etc.

De asemenea, conform unei situații numerice întocmite la 3 iunie 1955 de Serviciul „C" din MAI, în cele 18 localități speciale din regiunile Bucureşti, Galați şi Constanța se aflau dislocate 35 191 persoane dintre care 9391 capi de familie cu 25 800 membri de familie. Pe *naționalități* situația celor 9391 capi de familie se prezenta astfel: 3122 români; 2123 „fugiți de pe teritoriul URSS" (adică basarabeni), 691 colonişti macedoneni, 2 405 germani, 869 iugoslavi şi 181 maghiari. Pe *categorii sociale* cei 9391 capi de familie erau: 40 – moşieri, 4415 – chiaburi, 3031 – țărani muncitori, 1044 – muncitori, 605 – funcționari şi 256 – fără ocupație[13].

Datele de mai sus arată că în dislocarea persoanelor de la granița cu Iugoslavia, în anul 1951, în Câmpia Bărăganului, aspectul etnic a fost secundar. Autoritățile comuniste au evacuat din zona de graniță în principal români şi persoanele înstărite care puteau fi influențate de politica lui Tito, într-o perioadă când regimul politic impus de Moscova nu se consolidase încă în România.

Serviciul D.D.O. îndruma şi controla activitatea Birourilor D.D.O. de pe lângă Direcțiile Regionale ale M.A.I. şi comandaturile din cele 18 localități speciale. Lucrătorii operativi din cadrul serviciului se deplasau la Birourile D.D.O. şi comandaturi pentru a da ajutor în crearea rețelei informative şi în organizarea evidenței operative. Birourile D.D.O. trebuiau să-şi creeze o rețea informativă calificată cu ajutorul căreia să se cunoască „unele stări de fapt din rândul dislocaților, unele părăsiri de domiciliu obligatoriu fără aprobarea organelor MAI şi stabilirea unor concentrări de elemente duşmănoase în diferite unități socialiste unde aceştia erau încadrați în câmpul muncii"[14].

La 26 octombrie 1955 rețeaua informativă din cele 18 localități speciale număra 149 de informatori[15]. După cum se arată în rapoartele trimestriale[16] ale Serviciului D.D.O. din cadrul MAI, din anii 1955-1956, marea majoritate a informatorilor recrutați dintre persoanele dislocate sau care aveau domiciliu obligatoriu au fost recrutate pe bază de „material compromițător", motivul cel mai des invocat de către ofițerii de securitate fiind părăsirea

[12] *Ibidem*, f. 185.

[13] Idem, dosar nr. 13 294, vol. 4, f. 31. Pe regiuni situația se prezenta astfel: în *regiunea Bucureşti* se aflau dislocate 13 231 persoane dintre care 3 433 capi de familie cu 9798 membri de familie; în *regiunea Galați* se aflau dislocate 11 371 persoane dintre care 2983 capi de familie cu 8388 membri de familie; în *regiunea Constanța* se aflau dislocate 10 589 persoane dintre care 2975 capi de familie cu 7614 membri de familie (*Ibidem*).

[14] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 191, f. 8. În majoritatea notelor-raport ale Serviciului D.D.O. se arată că persoanele cu D.O., întrețineau legături şi se ajutau reciproc moral şi material.

[15] *Ibidem*, f. 66.

[16] Pentru rapoartele trimestriale ale Serviciului D.D.O. vezi *ibidem*, f. 1-83.

domiciliului obligatoriu fără anunțarea organelor M.A.I. De pildă, informatoarea necalificată[17] „Popescu Elena" a fost recrutată în luna februarie 1955 din rândul dislocaților de naționalitate germană din localitatea Răchitoasa: „Recrutarea a fost făcută prin folosirea materialelor compromițătoare ce au constat în aceea că susnumita a părăsit de mai multe ori domiciliul obligatoriu, deplasându-se în mai multe localități din țară, în mod ilegal. Fiind pusă în fața probelor ce s-au adunat, susnumita a fost recrutată în bune condiții (…). După recrutarea sa nu a fost dirijată în nici o problemă concretă, totuşi din proprie inițiativă a semnalat activitate de agitație contrarevoluționară ce o desfăşoară în timpul slujbelor şi în afara acestora preotul catolic Farcaş Ion din localitatea specială Răchitoasa, după care fiind instructată cea în cauză a reuşit ca în scurt timp să semnaleze modul cum acest preot desfăşoară activitatea arătată mai sus. Din aceste semnalări s-a constatat că susnumita informatoare are bune perspective pentru activitatea sa viitoare"[18]. În luna martie 1955 a fost recrutat ca informator necalificat „Guth" din localitatea Valea Viilor, de naționalitate germană: „Recrutarea acestui informator s-a efectuat prin folosirea materialelor compromițătoare ce au constat în aceea că susnumitul în perioada războiului hitlerist a făcut parte din Partidul Național Socialist German, deținând funcții de conducere şi în care funcție a dus o intensă activitate de înrolare a tinerilor de naționalitate germană în trupele hitleriste SS, stabilindu-se că susnumitul a înrolat în mod forțat mai mulți tineri ce refuzau a merge în SS şi care au avut apoi de suferit în urma refuzului lor. Fiind pus în fața acestor probe, susnumitul le-a recunoscut, regretând faptele lui din trecut, astfel, recrutarea efectuându-se în bune condiții. Atât din studiu şi în special la recrutare, cât şi după recrutare, s-a constatat că informatorul „Guth" este un element foarte inteligent, capabil şi dispune de o serie de calități personale, fapt ce a făcut ca de la prima întâlnire cu organul nostru să furnizeze o serie de materiale despre activitatea duşmănoasă desfăşurată în perioada războiului antisovietic de către o serie de elemente fasciste de naționalitate germană din Moldova – Veche, Timişoara şi care în prezent se găsesc dislocate în localitatea specială Valea-Viilor. În aceste materiale informatorul „Guth" deşi nedirijat într-o problemă concretă arată unele indicii despre atitudinea duşmănoasă a unor dislocați de naționalitate germană față de regimul nostru, aspecte în baza cărora s-a început educarea şi dirijarea acestui informator spre aceste elemente. De asemenea, acest informator are o serie de cunoştințe în localitatea specială Valea-Viilor, cunoştințe ce interesează organele noastre şi spre care în baza calităților sale personale şi a cunoştințelor ce le are poate fi dirijat în orice moment"[19].

Tot în luna martie 1955 a fost recrutat informatorul „Stan Ion", de profesie învățător, cu domiciliul în localitatea Salcâmi. Şi recrutarea acestui informator s-a făcut pe baza materialelor compromițătoare „ce au constat în aceea că susnumitul în toate documentele a

[17] „Informatorii necalificați erau reprezentanți de persoanele care nu aveau legături strânse cu o persoană urmărită, furnizând Securității informații de interes general privind un anumit caz; după anii '50 informatorii necalificați au primit numele de colaboratori. În ierarhia agenturii, informatorul era pe o treaptă superioară persoanei de sprijin şi colaboratorului şi se subordona rezidentului" (Carmen Chivu, Mihai Albu, *Noi şi Securitatea. Viața privată şi publică în perioada comunistă, aşa cum reiese din tehnica operativă*, prefață de Stejărel Olaru, Piteşti, Editura Paralela 45, 2006, p. 209).

[18] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 191, f. 14.

[19] *Ibidem*, f. 15.

ascuns faptul că a făcut parte din mişcarea legionară şi în timp ce era învățător în comuna Topleț-Timişoara a introdus în cadrul şcolii spiritul legionar, dând mai multe serbări cu caracter legionar. Alte materiale au constat în aceea că susnumitul a părăsit de 5-6 ori domiciliul obligatoriu, fără aprobare. Fiind pus în fața acestor probe informatorul „Stan Ion" le-a recunoscut în totalitate şi dându-şi seama că se face pasibil de pedeapsă pentru părăsirea domiciliului obligatoriu şi-a manifestat dorința ca să i se dea posibilitatea să se reabiliteze. În acest mod s-a făcut recrutarea sa şi încă de la recrutare a dat unele note informative despre diferite persoane din localitatea specială Salcâmi"[20].

Unii dintre informatori fuseseră recrutați de organele de securitate din timpul detenției în penitenciare. După cum se arăta în *Raportul Serviciului Dislocări şi Domicilii Obligatorii asupra muncii informativ-operative în obiectivele Serviciului D.D.O. pe perioada 1 aprilie-30 iunie 1955*: „Sursa «Mustață Vasile» recrutată de noi în timpul cât se afla la penitenciarul Aiud, care în prezent este cu domiciliu obligatoriu în comuna Zagna, cu care ține legătura lucrătorul operativ lt. Ciorobea Ion din Serviciul Central (*Serviciul D.D.O. din cadrul MAI* – n.ns.), ne sesizează că numiții: Vojen Ioan *(Vojen Ion Victor – n.ns.)*[21], fost comandant legionar şi ministru plenipotențiar la Roma în timpul puterii legionare, Fărcăşanu Nicolae, fost conducător P.N.Ț-ist în Timişoara, frate bun cu legionarul Fărcăşanu, care a făcut parte din banda de legionari-terorişti, care au atacat Legația Română de la Berna, Bocioacă Traian, fost şef de sector legionar, Văscu Mihai, fost şef de sector legionar, Mihăilescu Vasile, fost şef de garnizoană legionară, Amanici Nicolae, fost şef de sector şi Nițescu Constantin, şef de sector legionar, se adună la locuința lui Fărcăşanu N. şi Bocioacă T., unde discută şi comentează probleme politice şi diferite evenimente politice în mod duşmănos. În timp ce sursa se afla la o discuție în cercul acestora, Bocioacă Traian a spus: «Am fost legionar şi nu prea am fost, dar acum – aducând injurii regimului – m-am făcut şi mai tare», iar Fărcăşanu şi Vojen i-au răspuns: «Bravo, aşa ține-te băiețaş, că a noastră e victoria», în continuare legionarul Mandriaş spune: «dacă eu nu am să mă răzbun şi dacă n-am să le pun pielea pe băț la ăştia, nu le-o pune nici dracul». Vojen şi Fărcăşanu îi încurajau, spunând: «Noi ştim că ai dreptate şi ştim cât ai suferit, atât d-ta cât şi tot satul. Va veni şi ziua noastră şi atunci le vom arăta noi». Luându-se măsuri de către noi a fost dirijată sursa în continuare, stabilind până în prezent că se adună şi în momentul de față în casa lui Fărcăşanu în mod regulat pentru care vom lua măsuri de crearea sau infiltrarea celei de a doua linii informative şi a deschide acțiune de verificare de grup"[22].

---

[20] *Ibidem*.

[21] Potrivit Notei-raport a Serviciului D.D.O. din 10 aprilie 1956, Vojen Ion Victor s-a născut la 14 iulie 1906, în Târgovişte, fiind de profesie avocat. În decembrie 1948 a fost arestat şi condamnat la 4 ani închisoare pentru activitate desfăşurată în cadrul organizației legionare, deoarece a fost colaboratorul revistei „Buna Vestire" şi al revistei „Axa". Între anii 1934-1936 a fost şef al organizației pe județul Dâmbovița şi comandant legionar pe Capitală. În perioada guvernării legionare a fost numit ministru plenipotențiar la Roma. După executarea pedepsei a fost internat în colonie de muncă (CM) până la 20 iunie 1954, când a fost pus în libertate şi i s-a fixat D.O. pe timp de 12 luni, iar în 1955 i s-a prelungit termenul cu încă 36 de luni. Lucra la depozitul C.F.R. – Brăila. Asupra sa a fost deschisă acțiune de grup pe care a urmărit-o Serviciul III din Direcția Regională MAI Galați (ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 191, f. 246).

[22] *Ibidem*, f. 56.

Au fost şi cazuri de refuz al colaborării cu organele de securitate, însă asupra acestor persoane s-au făcut propuneri de trimitere în justiție sub motivul părăsirii domiciliului obligatoriu. Persoanelor cu domiciliu obligatoriu li se lua o declarație de luare la cunoştință că nu aveau voie să părăsească D.O. Părăsirea domiciliului obligatoriu, fără aprobarea organelor MAI, se sancționa penal. Conform decretului nr. 258 din 22 august 1952, cetățenii care părăseau domiciliul obligatoriu se făceau pasibili de pedeapsă cu închisoarea de la 15-20 de ani[23]. Din 1954, pedeapsa pentru părăsirea D.O. era mai mică. Conform decretului 77 din 11 martie 1954, care a abrogat decretul nr. 258 din 22 august 1952, părăsirea domiciliului obligatoriu se pedepsea cu închisoare de la 6 luni la 5 ani[24].

Numărul mic de dosare de verificare deschise în primul trimestru al anului 1955 este explicat în referatul Serviciului D.D.O. din 15 aprilie prin recrutarea de informatori necalificați şi pregătirea profesională precară a şefilor de comandaturi: „În această perioadă munca cu agentura s-a desfăşurat la un nivel scăzut, datorită faptului că în perioada precedentă a organizării comandaturilor s-a trecut la recrutarea de informatori necalificați prin care nu s-a putut ajunge la cunoaşterea activității organizate ce o desfăşoară elementele duşmănoase (…). De asemenea, pregătirea profesională insuficientă a şefilor de comandatură, precum şi a unor tovarăşi din cadrul birourilor din regiuni, a fost o contribuție negativă la instruirea şi dirijarea informatorilor, iar din lipsă de orientare nu s-au exploatat nici materialele primite de la agentură"[25]. În *Raportul Serviciului D.D.O. din MAI asupra muncii informativ-operative în obiectivele serviciului pe perioada 1 aprilie-30 iunie 1955* se fac scurte caracterizări ale unor ofițeri din cadrul comandaturilor: „Tov. lt. Chiriță Ion, şeful comandaturii din Valea Viilor a dat dovadă de sârguință şi pricepere în munca informativ-operativă. În această perioadă tov. lt. Chiriță a studiat şi a strâns material documentar în vederea recrutării de informatori. Astfel, a recrutat în această perioadă 2 informatori necalificați şi a organizat 2 case de întâlniri, ține în mod regulat legătura cu informatorii şi îi dirijează cu pricepere în depistarea elementelor duşmănoase. În această perioadă a deschis o acțiune de verificare în problema legionară. Tov. slt. Ciobotă Ion, şeful comandaturii Salcâmi, la fel depune muncă susținută în organizarea agenturii informative, reuşind să recruteze în perioada raportului 5 informatori necalificați pentru pătrundere în problemele: partidele burghezo-moşiereşti, naționalişti-germani şi chiaburi. Se preocupă de creşterea calității agenturii. Tov. lt. Băgăceanu Ion, care este şeful comandaturii MAI Lăţeşti, este un element foarte slab şi nu are aptitudini şi perspective în munca informativ-operativă. Materialul informativ care-l primeşte de la agentură nu poate să-l analizeze pentru a-l exploata în continuare în dirijarea informatorilor, fapt ce face să nu dea sarcini concrete informatorilor. De asemenea, nici legătura cu informatorii nu o ține regulat. Deşi lucrează de mai mult timp în munca informativă, totuşi după felul cum se prezintă considerăm că nu va putea face față sarcinilor (…).Tov. slt. Eremia Enache, ajutor şef la comandatura MAI-Valea Viilor şi tov. slt. Panait Ion, ajutor şef la comandatura MAI-Salcâmi, ambii sunt foarte reduşi din punct de vedere profesional, politic şi cultural, fapt pentru care nu poate (sic!) ține legătura cu agentura informativă. Cu ambii tov. s-a dus muncă de a li se ridica nivelul politico-profesional, totuşi până în prezent se mențin la

[23] Idem, dosar nr. 12 576, f. 5.
[24] *Ibidem*, f. 4.
[25] Idem, dosar nr. 191, f. 22.

acelaşi nivel, fapt ce-i face inapți pentru munca informativ-operativă. Cele de mai sus au fost analizate cu conducerea Direcției regionale MAI Constanța pentru a lua măsurile corespunzătoare"[26].

În august 1955, Al. Nicolschi, secretar general al MAI, punea accent pe recrutarea şi instruirea informatorilor în obiectivele Serviciului D.D.O. Se considera că, față de „elementele duşmănoase existente în comunele de dislocați", agentura era insuficientă atât din punct de vedere cantitativ cât şi din punct de vedere calitativ. Ca urmare, în trimestrul trei al anului 1955, Serviciul D.D.O. a avut sarcina să pună accent pe recrutarea agenturii, pe munca de control şi îndrumarea practică a birourilor şi lucrătorilor din comandaturi pentru punctarea şi recrutarea informatorilor[27]. Recrutarea informatorilor nu trebuia lăsată numai pe seama lucrătorilor din comandaturi, ci şi şefii birourilor D.D.O. din regiuni urmau să participe, iar în cazurile mai importante trebuia cerut sprijinul conducerii direcției regionale MAI şi şefilor serviciilor raionale MAI.

De la înființare, Serviciul Dislocări şi Domicilii Obligatorii (S.D.D.O.) a fost condus de locotenent-colonel Einhorn Wilhelm ale cărui date biografice le aflăm din nota-extras din dosarul lui de cadre de la Direcția Generală a Miliției, întocmită la 20 septembrie 1974, ca urmare a cererii sale de a emigra în Israel. Astfel, vedem că Einhorn Wilhelm, de profesie tâmplar, a fost membru al Partidului Comunist Român din ilegalitate (1933), că s-a înrolat în brigăzile de voluntari republicani care au luptat în războiul civil din Spania (1937-1938), că a fost membru al Partidului Comunist Francez şi al Partidului Comunist Spaniol. La sosirea trupelor sovietice în România s-a înrolat voluntar într-o unitate sovietică (a lucrat în sectorul propagandă), luptând împotriva armatelor hitleriste până la frontiera cu Cehoslovacia. În 1945 ajunge direct comisar şef la Chestura Poliției Cluj, deşi nu avea studiile cerute de o asemenea funcție. Trei ani mai târziu a primit gradul de maior (1948), iar după alți cinci ani a fost avansat locotenent colonel (1953). În acelaşi an a fost numit şef al Serviciului Dislocări şi Domicilii Obligatorii, funcție pe care a îndeplinit-o până la desființarea serviciului. La 1 aprilie 1956 a fost numit şef al Serviciului „C" din MAI, unde a lucrat până la 1 ianuarie 1957 când a fost mutat prin ordin la Direcția I Informații Externe, fiind trimis ca secretar I la Ambasada română din Budapesta.[28] La 1 ianuarie 1959 a fost mutat la Direcția Generală a Miliției ca şef

[26] *Ibidem*, f. 49-50.

[27] Vezi Planul de muncă pe perioada trimestrului III/1955 al Serviciului D.D.O. în ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 191, f. 84-97.

[28] Cristian Troncotă afirmă că, după revoluția din octombrie 1956 din Ungaria, agenți ai securității de origine etnică maghiară din România au fost trimişi la Budapesta pentru a ajuta la „reorganizarea Serviciului de Securitate al Statului Ungar (VH), care fusese decimat în timpul evenimentelor. (…) Potrivit relatărilor lui Ion Mihai Pacepa, Einhorn a fost trimis la Budapesta sub acoperire de consilier al Ambasadei române. Participarea organelor Securității la operațiile informative din Ungaria, coordonate de sovietici, avuseseră loc şi înainte de octombrie 1956, când fuseseră implicați tot agenți români de origine maghiară din Transilvania. Numeroşi agenți ai Securității fuseseră trimişi ca vizitatori în Ungaria, via Occident cu paşapoarte false austriece, vest-germane, franceze şi italiene pentru a-i depista pe «contrarevoluționarii» unguri, iar informațiile culese erau trimise la Bucureşti. Se pare că această operațiune ar fi fost coordonată de Nicolae Ceauşescu cu ajutorul unui consilier KGB" (Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete româneşti de la Cuza la Ceauşescu,* Editura Ion Cristoiu S.A., Bucureşti,1999, p. 447-448).

al Serviciului Inspecții de unde la 31 mai 1960 a fost trecut în rezervă, cu gradul de colonel, cu „aranjarea dreptului la pensie". După trecerea în rezervă s-a angajat controlor de calitate la Oficiul de control al mărfurilor unde a lucrat până în 1967, când i s-a desfăcut contractul de muncă la cerere (*pentru date suplimentare vezi în anexa documentară nota extras din dosarul de cadre al lui Einhorn Wilhelm de la Direcția Generală a Miliției*).

Din 1967, Einhorn Wilhelm, era pensionar şi locuia în Bucureşti, pe strada Sofia nr. 4, sector 1. În atenția organelor de securitate a ajuns ca urmare a cererilor de emigrare în Israel, de la începutul anilor '70, făcute la insistențele soției sale. Din Nota-extras din dosarul 262.939 de la Direcția de Paşapoarte aflăm că în iulie 1972 a făcut cerere de emigrare în Israel, dar i-a fost respinsă. În decembrie 1972 a înaintat un memoriu Comisiei Guvernamentale pentru Paşapoarte şi Vize, însă a fost respins şi acesta ca neîntemeiat. În mai 1973 a trimis câte un memoriu lui N. Ceauşescu, Ion Gh. Maurer şi Comisiei Guvernamentale pentru Paşapoarte şi Vize. În şedința din 12 martie 1974, comisia a hotărât amânarea pe timp de trei luni a soluționării cererii, însă în şedința din 2 iulie 1974 i-a aprobat cererea de a emigra în Israel la fiul său[29]. La 21 octombrie 1974 a plecat definitiv în Israel. Documentele consultate din fondul Serviciului de Informații Externe (SIE) arată că aprobarea de a pleca definitiv din țară a venit ca urmare a angajamentului luat într-un memoriu înaintat conducerii Ministerului de Interne de a sprijini organele de securitate în munca de informații externe. Însă odată ajuns în Israel, Einhorn Wilhelm a „refuzat să se antreneze la o activitate informativă"[30]. După cum rezultă din interceptarea convorbirilor telefonice şi a corespondenței cu prietenii din țară, începutul în Israel i-a fost greu, întâmpinând greutăți financiare şi nereuşind să se acomodeze cu noul mod de viață. Pentru a se întreține lucra ocazional la repararea mobilelor la diferite persoane, aşteptând să împlinească vârsta de 65 de ani, pentru a primi o pensie. În mai 1976 s-a pensionat, beneficiind de o pensie de 1050 lire pe lună, probabil insuficientă unui trai confortabil în Israel deoarece lucra şi ca muncitor la o gospodărie din apropierea oraşului Natanya, unde se stabilise, primind 70 de lire pe zi[31].

---

[29] ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 42.178, f. 14.

[30] *Ibidem*, f. 27. În *Raportul cu propuneri de abandonare a colaboratorului „Carp"* întocmit la 13. 04. 1978 se arată următoarele: „A plecat definitiv în Israel la 21 X 1974. A intrat în preocupările noastre în urma memoriului adresat de el conducerii Ministerului de Interne prin care solicita aprobarea de a emigra în Israel la fiul său. În memoriu se angaja să sprijine organele noastre în munca de informații externe scoțând în evidență activitatea sa de membru al PCR din ilegalitate şi din perioada cât a lucrat ca ofițer în Ministerul de Interne. Din datele obținute rezultă că „Carp" a avut o comportare normală, respectând instructajul ce i s-a făcut la plecarea din țară. Nu a deconspirat legătura cu organele noastre. După legalizarea sa în exterior s-a încercat, de mai multe ori, stabilirea unei legături organizate conform convențiilor stabilite la plecarea din țară, însă „Carp" nu a răspuns la nici unul din mesajele noastre. A întrerupt, de asemenea, corespondența cu celelalte relații apropiate din țară. A fost contactat în exterior de un colaborator al nostru, față de care „Carp" a avut atitudine rezervată, deşi ştia că acesta este trimis de noi. Au rămas fără răspuns şi mesajele noastre prin care îi solicitam să facă o vizită în țară. Analizând toate datele pe care le deținem în caz, rezultă că „Carp" a refuzat să se antreneze la o activitate informativă. Angajamentele luate înainte de plecarea din țară au urmărit numai rezolvarea problemelor de ordin personal, respectiv obținerea aprobării de plecare definitivă în Israel, împreună cu soția sa şi cel de-al doilea fiu" (*Ibidem*).

[31] *Ibidem*, f. 25.

Serviciul Dislocări şi Domicilii Obligatorii (S.D.D.O.), înfiinţat în 1954 a funcţionat aproximativ doi ani, fiind desfiinţat în aprilie 1956, în condiţiile ridicării restricţiilor domiciliare persoanelor dislocate din zona de graniţă cu Iugoslavia. În urma ordinului conducerii Ministerului Afacerilor Interne de desfiinţare a S.D.D.O., numerele de decizii de fixare şi de ridicare a domiciliului obligatoriu erau date de către Serviciul „C" din MAI[32].

În anul 1956 au fost predate de către Direcţiile Regionale ale MAI, pe bază de proces-verbal, dosarele tip întocmite persoanelor dislocate în Bărăgan pentru a fi clasate la Serviciul „C" din MAI [33]. Conform regulamentului din 30 aprilie 1956, Serviciul „C" era un serviciu de evidenţă operativă, subordonat direct ministrului Afacerilor Interne şi locţiitorilor săi, care avea printre atribuţii ţinerea evidenţei arestaţilor, precum şi a celor eliberaţi, a persoanelor duşmănoase regimului Gheorghiu-Dej; întocmirea de referate cu propuneri de fixare a domiciliilor obligatorii conform HCM nr. 337/1954, ţinerea evidenţei persoanelor cu domicilii obligatorii[34].

În scurta sa existenţă (1954-1956), Serviciul Dislocări şi Domicilii Obligatorii a avut ca atribuţii:

1. întocmirea unei evidenţe a persoanelor dislocate şi cu domiciliu obligatoriu în cele 18 localităţi speciale din Câmpia Bărăganului, din raza regiunilor Bucureşti, Constanţa şi Galaţi. Persoanelor dislocate le-au fost întocmite fişe model nr. 5 şi dosare (numai capului familiei)[35]. Piesa principală a dosarului era un *Chestionar* în care erau trecute datele biografice, averea ce a posedat, motivele dislocării, persoanele împreună cu care a fost dislocat (vezi, spre exemplu, în *anexa documentară*, fişa model nr. 5 şi dosarul lui Pleniceanu Eugen întocmit de Comandatura Salcâmi din Direcţia Regională Constanţa).
2. urmărirea activităţii persoanelor dislocate şi cu domiciliu obligatoriu prin recrutarea de informatori, din rândul acestora, şi controlul corespondenţei (marea majoritate a

---

[32] *Ibidem*, dosar 55, vol. 50, f. 511. Până la 1 ianuarie 1957, Serviciul „C" a fost condus de Gogu Popescu şi Einhorn Wilhelm, după care ultimul a fost mutat la Direcţia I-a (Informaţii Externe) (ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 42.178, f. 10-11).

[33] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 8827, vol. 32.

[34] Potrivit regulamentului din 30 aprilie 1956, Serviciul „C" din MAI efectua şi înregistrarea centralizată a dosarelor personale de agenţi ai MAI şi a tuturor felurilor de acţiuni informative şi dosare de anchetă, ţinea evidenţa operativă, statistică şi cartoteca operativă a tuturor agenţilor în funcţiune, precum şi a foştilor agenţi scoşi din reţea, păstra dosarele personale ale foştilor agenţi, ţinea evidenţa elementelor duşmănoase şi a arestaţilor, executa control asupra termenelor de efectuare a cercetărilor, controla termenele de efectuare a cercetărilor, controla termenele de trecere a dosarelor de cercetări prin organele Procuraturii şi instanţele judecătoreşti, controla păstrarea bunurilor arestaţilor, ducea la îndeplinire hotărârile şi condamnările date de organele de justiţie (CNSAS, *Securitatea. Structuri-cadre. Obiective şi metode*, Vol. I (1948-1967), coordonator, Florica Dobre, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006, p. 122-126).

[35] Dosarele întocmite de către comandaturile din cele 18 localităţi speciale din Câmpia Bărăganului conţin următoarele materiale: referat de stabilire a domiciliului; dovadă medicală că persoana dislocată era aptă sau inaptă de muncă; referat de îndeplinire a Deciziei 6100/1955; referat de persoane ce se iau în evidenţă; referat privind decizia 200/1951; extras după decizia 6100/1955 de ridicare a restricţiilor domiciliare; chestionar cu fotografie conţinând datele personale şi motivul dislocării. Dosarele întocmite de comandaturi sunt, astăzi, în arhiva CNSAS la fondul Documentar.

informatorilor recrutați dintre persoanele dislocate s-a făcut pe bază de material compromițător şi anume părăsirea domiciliului obligatoriu fără aprobarea organelor MAI);

3. deschiderea de dosare (de verificare sau de urmărire informativă) persoanelor cu „manifestări duşmănoase” față de regimul democrat-popular;

4. întocmirea de referate cu propuneri de stabilire, prelungire şi de ridicare a restricțiilor domiciliare.

Anexă documentară

U 719/004
Nr. W. 20. 09. 1974

Strict secret
Exemplar Unic

Notă
- extras din dosarul de cadre al lui Einhorn Wilhelm de la DGM

„Einhorn Wilhelm este născut la 02.03.1911, în Cojocna, Cluj, fiul lui Victor şi al Rozaliei, de naționalitate evreu, cetățenie română, membru al PCR din 1933, profesia de bază tâmplar, absolvent de liceu. Cunoaşte limbile germană, franceză, spaniolă, maghiară. Este căsătorit şi are doi copii.

A urmat şcoala primară şi doi ani de liceu în Cluj, până în 1929, apoi s-a angajat la un atelier de tâmplărie. În 1929 a plecat la Budapesta ca tâmplar. După scurt timp a plecat la Paris unde avea un frate. A lucrat într-un atelier de tâmplărie până în 1932, când datorită crizei economice nu a mai găsit de lucru şi s-a întors în țară. În perioada cât a stat în Franța a luat legătura cu organizațiile de partid ale emigranților maghiari şi a participat la unele acțiuni ale P.C. Francez. În anii 1932-1933 a lucrat la un atelier de tâmplărie din Cluj, a activat în mişcarea muncitorească şi a participat la greva muncitorilor de la atelierele CFR Cluj.

În 1933 încorporat în armată la Reg. 7 Dorobanți din Ploieşti de unde a fost lăsat la vatră în 1934. A continuat să lucreze la Cluj până când a plecat la Bucureşti deoarece era urmărit de Siguranță pentru activitate muncitorească. S-a angajat la Malaxa şi a desfăşurat activitate în MADOSZ.

În 1937 înrolat în brigada de voluntari care au plecat în Spania. A participat la lupte până în 1938, când a fost rănit şi internat în spital pentru o perioadă de şase luni. În 1937 a devenit membru al P.C. Spaniol. În 1939 întors în Franța cu brigada de voluntari români. A fost internat în diferite lagăre.

După 1941 autoritățile franceze au vrut să-l trimită în Africa pentru a se înrola în Legiunea Străină, dar a reuşit să evadeze din tren şi s-a refugiat la Paris unde a stat ascuns cu ajutorul unor membri ai PC. Francez. A fost urmărit de Gestapo şi poliție, astfel că P.C. Francez a organizat expedierea lui în țară cu indicația de a continua lupta în România. A dovedit ataşament şi spirit de sacrificiu în acțiunile la care a participat. După sosirea în țară s-a angajat din nou la un atelier de tâmplărie din Cluj, de unde la scurt timp a fost trimis într-un

detaşament de muncă obligatorie la Baia-Mare, unde a lucrat până la sosirea trupelor sovietice.

A intrat voluntar într-o unitate sovietică şi a luptat împotriva armatelor hitleriste până la frontiera cu Cehoslovacia unde s-a îmbolnăvit. În armata sovietică a lucrat în sectorul propagandă.

La 10.04.1945 încadrat comisar şef la Chestura Poliţiei Cluj, apoi mutat la Inspectoratul Regional de Siguranţă ca şef serviciu cadre unde a lucrat până în 1948. Septembrie 1948 a primit gradul de maior şi a fost numit locţiitor şef direcţie la Direcţia Secretariat, unde a lucrat până în 1950, când a fost numit în aceeaşi funcţie la fosta Dir. a IV-a.

A depus eforturi pentru îndeplinirea sarcinilor profesionale. Nu a fost suficient de exigent cu subordonaţii şi uneori folosea metode vechi de muncă. Şi-a îndeplinit sarcinile politice. În 1952 a fost ales în Comitetul de partid pe minister.

În 1953 avansat lt. colonel. În acelaşi an a fost numit şef al Serviciului dislocări şi domicilii obligatorii[36].

La 01. 04.1956 a fost numit şef al fostului Serviciu „C" unde a lucrat până la 01. 01. 1957.

La 01.01.1957 mutat prin ordin la Departamentul de Informaţii Externe (*corect Direcţia I Informaţii Externe* – n.ns.). A fost trimis ca secretar I la Ambasada română din Budapesta. A depus interes în muncă, dar nu a obţinut rezultatele scontate datorită unor limite pe care nu a reuşit să le depăşească.

La 01.01.1959 mutat la Direcţia Generală a Miliţiei ca şef al Serviciului Inspecţii de unde la 31.05.1960 a fost trecut în rezervă, cu «aranjarea dreptului la pensie», cu gradul de colonel. După trecerea în rezervă s-a angajat controlor de calitate la Oficiul de control al mărfurilor unde a lucrat până în 1967, când i s-a desfăcut contractul de muncă la cerere.

Decoraţii:
- Ordinul Apărarea Patriei, cl. III-a;
- Ordinul Steaua RSR, cl. V-a;
- Ordinul Meritul Militar, cl. III-a;
- Medalia 10 ani de la înfiinţarea primelor unităţi române;
- Medalia Meritul Militar, cl. II-a;
- Medalia Pentru servicii deosebite aduse în apărarea orânduirii sociale şi de stat.

[36] În Nota-extras din dosarul de cadre al lui Einhorn Wilhelm de la Direcţia Generală a Miliţiei, întocmită la 20 septembrie 1974, ca urmare a cererii sale de a emigra în Israel, se arată că Einhorn Wilhelm a fost numit şef al Serviciului Dislocări şi Domicilii Obligatorii în 1953. Însă în *Raportul asupra activităţii Serviciului D.D.O. pe perioada 1 ianuarie-31 martie 1955* se arată că în luna septembrie 1954 a fost elaborat regulamentul de funcţionare al Serviciului D.D.O., iar în decembrie 1954 a fost aprobată de către conducerea MAI schema subunităţilor serviciului (ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 191, f. 1-24). Intervalul de timp, de un an de zile, între numirea în funcţia de şef al S.D.D.O a lui Einhorn Wilhelm şi organizarea S.D.D.O. se poate explica prin faptul că numirea şefului serviciului s-a făcut mai înainte de organizarea S.D.D.O. sau poate fi o greşeală a persoanei care a întocmit Nota-extras în 1974. Acest aspect va fi elucidat atunci când vom avea acces la arhiva Direcţiei Generale a Miliţiei de la Ministerul Administraţiei şi Internelor.

Rude:

Einhorn Szalavetz Edith – soție, născută la 06. 09. 1913 în Budapesta, fiica lui Herman şi Amalia, de naționalitate evreică, casnică, neîncadrată politic. Tatăl acesteia a decedat în 1933, iar mama a fost exterminată la Auschwitz. A avut opt frați. Cinci dintre aceştia au fost exterminați în diferite lagăre, doi s-au întâlnit în Israel, iar o soră în SUA.

Einhorn Victor – fiu, născut la 26. 05. 1946, în Cluj, inginer la Întreprinderea de Lucrări Hidrotehnice Speciale, necăsătorit, neîncadrat politic.

Einhorn Ivan – fiu, născut la 06. 08. 1948, în Cluj, a emigrat în Israel în 1969.

Einhorn Emil – frate, în vârstă de 69 de ani, de profesie tâmplar, emigrat din RSR în 1959. Einhorn W. a încercat să-l determine pe acesta să renunțe la emigrare dar nu a reuşit".

ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 42.178, f. 10-11.

Nicolae IONIȚĂ

FIŞE BIOGRAFICE ALE ŞEFILOR DE DIRECȚII CENTRALE DIN SECURITATE, ÎN ANII '60

BIOGRAPHICAL FILES OF SECURITATE CENTRAL DIRECTIONS LEADERS, IN THE 60'S

These biographical files represent an attempt to retrace the professional trajectory of the Securitate's central offices chiefs promoted within organization during the 1960's. I also wish to quote, among these files, the one of the first vice-minister of the Romanian Internal Affairs from that period, Vasile Negrea. Especially, in this paper, I had in mind to underline just the careers' run by these officers. That is why, I didn't mention too often the reprisals they were involved in. I really think that all their biographies had a unique significance of their own. On the other hand, their repressive actions constitute a distinct chapter, which deserves a much larger study, and not only a simply biographical file.

Etichete: fişe biografice, Securitate, ofițeri, MAI
Keywords: biographical files, The Securitate, officers, Ministry of Interior

Aceste fişe biografice reprezintă o încercare de reconstituire a traiectoriei profesionale a şefilor direcțiilor operative centrale ale Securității promovați în funcție în cursul anilor `60 şi a prim-adjunctului ministrului Afacerilor Interne din acea perioadă, Vasile Negrea. În cele de mai jos am avut în vedere în special traseul carierei acestor ofițeri, făcând doar ocazional referiri la acțiunile represive în care au fost implicați. Am ales această soluție, considerând că biografia acestor ofițeri are propria sa relevanță, iar acțiunile represive în care au fost implicați constituie un capitol separat, care ar merita acordarea unui spațiu mult mai larg cel presupus de o simplă fişă biografică.

În final, aş adăuga precizarea că am optat pentru prezentarea cu prioritate a biografiei ofițerilor de mai jos nu numai datorită „celebrității" de care s-au bucurat unii dintre aceştia – cum este cazul lui Gheorghe Enoiu – cât faptului că mulți dintre şefii unităților centrale promovați în aceşti ani au avut, în perioada următoare, o îndelungată carieră în cadrul organelor de Securitate, exercitându-şi o influență majoră asupra politicii represive din România până în 1989.

Vasile Negrea (n. 10 august 1911, com. Hinova, județ Mehedinți, de naționalitatea – română, studii – cinci clase primare, în 1949, reuşind ulterior să termine liceul, cu diplomă de bacalaureat, profesia de bază – tâmplar, fiul unui navigator), adjunct al ministrului Afacerilor Interne în perioada 1961 – 1969, a avut în sarcină coordonarea activității principalelor direcții operative ale Securității.

Cel care a fost considerat ulterior drept principalul colaborator al ministrului Alexandru Drăghici şi-a început cariera profesională din 1928, după absolvirea a cinci clase

elementare în comuna natală şi a două clase de ucenici în oraşul Turnu Severin, în urma cărora s-a calificat în meseria de tâmplar. Primul său loc de muncă, din 1928, a fost la o fabrică de mobilă din oraşul Turnu Severin, la care a continuat să lucreze până în 1935, când a fost încorporat în armată. A revenit în activitate la aceeaşi fabrică după satisfacerea stagiului militar, în 1937, pentru ca doi ani mai târziu, în 1939, să se angajeze la atelierele de automotoare C.F.R. Braşov, unde a lucrat până în 1945.

Ceea ce a avut o influență decisivă asupra carierei viitoare a lui V. Negrea au fost însă relațiile pe care acesta le-a stabilit cu membrii P.C.R. încă din 1930 şi participarea sa la diverse acțiuni propagandistice şi de ajutorare a membrilor partidului aflați în închisoare, în urma cărora a fost admis în U.T.C. din 1932. În anii care au urmat, a continuat să întrețină legăturile cu „mişcarea muncitorească” până în 1944, fapt pentru care a fost şi arestat, pentru o scurtă perioadă de timp, în 1943[1]. Cu toate acestea, calitatea de membru de partid i-a fost acordată abia în noiembrie 1944, recunoscându-i-se însă, ulterior, vechimea în P.C.R. din 1932. După 1944, a absolvit o şcoală de partid de pe lângă C.C. al P.C.R. şi a fost repartizat ca secretar județean al P.C.R. în județele Târnava Mică, Târnava Mare şi Braşov, funcții pe care le-a ocupat succesiv până în 1949[2]. Ca urmare a verificării cadrelor P.M.R. din 1949, a primit un „vot de blam cu avertisment” pentru comportarea sa din timpul arestării din 1943, când promisese jandarmului ce-l arestase că îl va informa despre acțiunile P.C.R. – fără a-şi îndeplini însă promisiunea – şi este trimis „în producție”. După numai două – trei săptămâni, a fost desemnat să lucreze în Serviciul Secret de Informații, astfel producându-se intrarea lui Vasile Negrea în rândul organelor române de represiune.

După desființarea S.S.I., în 1951, V. Negrea a fost încadrat în Securitatea Statului, în cadrul Direcției a V-a (Cercetări Penale), cu funcția de şef serviciu şi gradul de maior. În acest post s-a făcut repede remarcat, atât ca urmare a rezultatelor avute – a fost, între altele, conducătorul anchetei în procese de spionaj, precum cel privind „grupul Pop-Alexandru-Romanescu” – cât şi ca urmare a atitudinii „combative” pe care a adoptat-o cu ocazia „demascării elementelor oportuniste care au lucrat pe linia deviatorilor în munca de cercetări”[3]. Ca urmare, a fost avansat „la excepțional” în gradul de locotenent-colonel, în iunie 1953, şi promovat în funcția de locțiitor şef direcție, cu toate că persistau şi anumite deficiențe în activitatea sa, lucrătorii Direcției Cadre de atunci semnalând faptul că „în munca sa se resimte lipsa de cultură generală”, precum şi tendința sa de a „ironiza tov. mai slab pregătiți ca dânsul”[4].

---

[1] ACNSAS, fond Cadre, dosar personal *Vasile Negrea*, f. 28 – Referat de cadre din 25.11.1959, semnat de şeful Direcției Cadre a MAI, colonel Ion Pateşan.

[2] *Ibidem,* f. 14 – Referat de cadre din 07.06.1971, semnat de şeful Direcției Cadre, general – maior Şerban Dumitru.

[3] *Ibidem,* f. 29 – era vorba de demascarea, în 1952, a activității fostei conduceri a Direcției a V-a, în frunte cu Mişu Dulgheru.

[4] *Ibidem,* f. 51 – *Referat,* semnat de locotenent de Securitate Becheru Gh. Se poate lesne imagina care era nivelul de pregătire al celor pe care îi ironiza Vasile Negrea. Referitor la volumul redus de cunoştințe al lui Negrea atenționase şi fostul locțiitor al şefului Direcției a V-a, lt. col. Tudor Dincă, care-l enumera pe acesta printre cei „care nu cunosc ortografia şi scriu groaznic”- vezi în Florian Banu, *Profilul angajatului Securității în anii `50,* în Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, *Totalitarism şi rezistență, teroare şi represiune în România comunistă,* Bucureşti, 2001, p. 87.

Un punct de cotitură în cariera lui Vasile Negrea l-a reprezentat numirea în funcţia de şef al Direcţiei Regionale Timişoara a M.A.I., în luna august 1954, calitate în care a reuşit să-şi atragă aprecierea conducerii ministerului, dovedindu-se a fi unul dintre cei mai performanţi şefi ai unei unităţi regionale a Securităţii de atunci. Eficienţa pe care a dovedit-o în postul mai sus amintit i-a asigurat o ascensiune ulterioară foarte rapidă: în 1957 a fost numit în funcţia de secretar general al M.A.I., pentru ca, în ianuarie 1961, să devină locţiitorul ministrului Afacerilor Interne, având drept sarcină coordonarea activităţii direcţiilor operative din cadrul ministerului. În această calitate, el îl înlocuieşte, practic, pe mult mai celebrul Gheorghe Pintilie, a cărui carieră intrase în declin şi va fi coordonatorul tuturor schimbărilor din rândul cadrelor de conducere ale Securităţii de la nivel central şi regional, în perioada care a urmat[5]. Strânsa legătură pe care Vasile Negrea a ştiut s-o stabilească în aceşti ani cu Alexandru Drăghici a fost, însă, sursa atât a ascensiunii foarte rapide pe care a cunoscut-o în cadrul M.A.I., cât şi a sfârşitului carierei sale. În timpul cercetărilor desfăşurate în perioada 1967 – 1968, în vederea demascării abuzurilor comise de Al. Drăghici şi colaboratorii acestuia, s-a descoperit implicarea generalului Negrea în conducerea unor anchete abuzive, precum cele efectuate asupra unui grup de 28 de persoane din cadrul Ministerului Industriei Grele, în august – septembrie 1961[6]. Ca urmare a acestui fapt, este trecut în rezervă şi pensionat, prin Hotărârea Consiliului de Miniştri nr. 1177 din 1 octombrie 1969. La trecerea sa în rezervă, Vasile Negrea avea gradul de general – locotenent şi fusese decorat cu nu mai puţin de şapte ordine şi opt medalii ale R.S.R. şi R.P.R.[7].

Nicolae Doicaru (n. 22 august 1922, în comuna Dolhanţi, raionul Focşani, regiunea Galaţi, fiul unor ţărani colectivişti, studii – 4 clase de gimnaziu, profesia de bază – radiotelegrafist), şef al Direcţiei I Informaţii Externe în perioada 1959 - 1978.

Nicolae Doicaru, după absolvirea cursurilor Gimnaziului Industrial din Focşani, se angajase ca suboficiant la P.T.T. şi se pregătise pentru meseria de radiotelegrafist. A fost încorporat în 1942, dar a participat doar la războiul împotriva Germaniei, după 23 august 1944, activând în cadrul unei unităţi de transmisiuni din armata română şi fiind distins ulterior pentru fapte de arme cu medalii române şi sovietice. După război s-a stabilit în oraşul Constanţa şi s-a înscris în P.C.R. În luna ianuarie 1945, pentru ca din iulie acelaşi an să fie încadrat, cu gradul de comisar, la Inspectoratul Regional de Poliţie Constanţa, unde a lucrat până în anul 1948. După înfiinţarea Securităţii Poporului, a fost încadrat în structurile acesteia din Constanţa cu gradul de căpitan şi numit şef secţie. La 23 august 1949 a fost avansat „la

[5] Potrivit lui Neagu Cozma, Vasile Negrea ar fi fost „un antikaghebist, care greu îşi estompa sentimentele, Drăghici văzându-se obligat uneori să-l atenţioneze pentru excesul său de zel, cerându-i să fie mai ponderat şi calculat" şi ar fi fost unul din principalii artizani ai politicii de desovietizare a Securităţii – Neagu Cozma, Ion Stănescu, *De la iscoadă la agentul modern în spionajul şi contraspionajul românesc*, Bucureşti, Editura PACO, 2001, p 181. Informaţia este însă prea puţin credibilă.

[6] Serviciul Român de Informaţii, *Cartea Albă a Securităţii,* vol. III, Bucureşti, 1995, p. 44.

[7] ACNSAS, fond Cadre, dosar personal *Vasile Negrea,* f. 20.

excepțional” la gradul de maior şi numit director al Regiunii de Securitate Constanța. A participat la mai multe acțiuni importante ale organelor de represiune din regiune, referatul de cadre alcătuit cu ocazia promovării sale în funcția de şef al Direcției I amintindu-le pe cele care s-au soldat cu anihilarea grupărilor de legionari conduse de Curpen Gabriel, „lichidarea” bandei conduse de legionarul Gogu Puiu, „cu care a luptat cu arma în mână”, capturarea „spionilor legionari paraşutați” Tănase şi M. Popovici etc. În 1955 a fost promovat în funcția de locțiitor al şefului Direcției I, iar la 23 august 1955, avansat la gradul de colonel, „la excepțional”. În funcția de locțiitor şef direcție, a dus la îndeplinire sarcina conducerii ministerului de a-i captura din străinătate pe comandantul legionar Puiu Traian, aflat la Viena – misiune în care ar fi „luptat direct cu legionarul” şi „nu şi-a precupețit viața pentru executarea întocmai a misiunilor ordonate” – şi pe Oliviu Beldeanu. Era considerat „un ofițer matur” şi primise numeroase medalii şi distincții pentru activitatea sa. Singura problemă legată de trecutul său era legată de apartenența la „Frățiile de Cruce”, în care N. Doicaru a fost înscris împreună cu majoritatea colegilor de clasă în 1940, în timp ce era elev al liceului din Focşani, dar această problemă, după investigarea sa, a fost considerată de mai mică importanță şi nu a împiedicat numirea sa în funcția de şef al Direcției I[8].

Ceea ce nu preciza referatul de cadre mai sus amintit era rolul avut de colonelul Doicaru în instrumentarea „procesului Canalului”, în urma căruia o serie de tehnicieni au fost judecați, condamnați, iar o parte din ei executați pentru sabotaj şi care era considerat ca un abuz judiciar chiar din 1959, înaintea condamnării sale oficiale în 1968. De asemenea, nu erau menționate legăturile foarte strânse pe care colonelul le întreținuse cu sovieticii în perioada în care a fost şef al Direcției Regionale Constanța – deşi acest fapt nu putea fi considerat suspect în 1959 – şi nici faptul că soția sa, originară din Bucovina de Nord, lucrase pentru trupele sovietice în perioada staționării acestora în Dobrogea, asigurând, în calitate de telefonistă, legăturile sovieticilor cu trupele din restul țării şi centralele din sudul Ucrainei[9]. Aceste amănunte vor fi relevante pentru autoritățile române doar după dezertarea generalului Pacepa, în 1978. Deocamdată, se poate preciza că cel numit acum în funcția de şef al Direcției I se va dovedi cel mai longeviv conducător al acestei unități, rezistând în funcție până în 1978, după ce va fi ajuns în prealabil să ocupe şi funcția de prim adjunct al ministrului de Interne[10]. În martie 1978 va fi destituit pentru deficiențe în conducerea direcției şi numit ministru al Turismului, funcție din care este demis după dezertarea generalului Pacepa, şi supus unei îndelungate anchete.

---

[8] Fl. Dobre (coord.), *Securitatea: Structuri – cadre: Obiective şi metode*, vol. I (1948 – 1967), p. 194 – 198: *Referat de cadre al colonelului de securitate Doicaru Nicolae, propus pentru a fi numit în funcția de şef al Direcției I din M.A.I.,* din 18 noiembrie 1959.

[9] Mihai Pelin, *Culisele spionajului românesc. DIE 1955 – 1980,* Bucureşti, Editura Evenimentul Românesc, 1997, p. 22.

[10] Trebuie spus că el a ştiut să dobândească aprecierea tuturor miniştrilor de Interne, inclusiv pe cea a lui Al. Drăghici, care, la scurt timp, după numirea în funcție a lui Doicaru, îşi exprima aprecierea pentru activitatea acestuia în fruntea direcției, pentru că ar fi reuşit să disciplineze colectivul şi să impulsioneze activitatea acestuia. Este adevărat că aceste aprecieri ministrul le exprima pentru a pune în antiteză activitatea ofițerilor de informații externe şi a celor care lucrau în contraspionaj – vezi ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 13 259, f. 57: *Stenograma şedinței de analiza activității pe linie de contraspionaj, ținută la Bucureşti în ziua de 19.04.1961.*

Neagu Cosma (n. 07.04.1925, în comuna Padina, jud. Buzău, naţionalitatea – română, studii – Facultatea de Drept şi un curs de specializare în munca de securitate, cu durata de un an, efectuat în U.R.S.S., profesia de bază – electrician), şef al Direcţiei a II-a Contraspionaj (1962 – 1973).

După absolvirea şcolii elementare, viitorul şef al Direcţiei a II-a, s-a angajat, în 1940, ca ucenic electrician la un atelier particular din Ploieşti, iar după calificarea sa în meserie, şi-a continuat activitatea în cadrul aceluiaşi atelier. Din aprilie 1945, a început să lucreze pe cont propriu, pentru a se angaja ulterior la Societatea „Astra" din Ploieşti. În toamna aceluiaşi an, s-a înscris în U.T.C., luând parte la unele „acţiuni muncitoreşti" organizate de aceasta, deşi s-a înregistrat şi participarea sa la două şedinţe ale P.N.L. – Tătărescu din aceeaşi perioadă. În iunie 1946 a fost încadrat la paza sediului C.C. al P.C.R., iar după un an – cooptat în aparatul tehnic al Direcţiei Propagandă şi Agitaţie. Din iunie 1948, a urmat un curs de un an destinat subofiţerilor politici, pe care l-a absolvit cu gradul de sergent major, pentru a lucra apoi, timp de un an, în funcţia de loctiitor politic de subunitate. În 1950, a fost înscris la Şcoala de ofiţeri politici de la Breaza, iar la absolvirea ei i s-a acordat gradul de locotenent, fiind încadrat în Ministerul Afacerilor Interne. Aici, N. Cosma urmează un nou curs de specialitate, pentru a fi repartizat ulterior în funcţia de lucrător operativ în cadrul Direcţiei de Contraspionaj[11]. Aici a îndeplinit cu succes o serie de misiuni organizate împotriva spionilor paraşutaţi pe teritoriul R.P.R. în anii `50 şi, ca urmare a bunelor rezultate obţinute, a fost numit în funcţia de şef al Serviciului 6 din cadrul Direcţiei (Contraspionaj – Israel), iar apoi, prin Ordinul ministrului de Interne nr. 2917/1 iulie 1956 – loctiitor al şefului Direcţiei a II-a. În 1960 a preluat funcţia de şef al direcţiei[12], pe care o va deţine până la 1 august 1973 (în perioada 1969 – 1973 este şef al Direcţiei Generale de Contraspionaj). După ce a fost numit, la 9 mai 1972, membru al Colegiului Ministerului de Interne, este destituit din funcţie la iniţiativa ministrului de Interne de atunci, Emil Bobu. După o scurtă perioadă în care a deţinut funcţia de comandant al Şcolii de ofiţeri de la Băneasa (1973 – 1974), a fost trecut în rezervă, la 1 mai 1974 şi numit ulterior în funcţia de preşedinte executiv al Automobil Clubului Român (1976 – 1985). După 1989, a fost numit consilier special al directorului Serviciului Român de Informaţii (1990 – 1991)[13].

Nicolae Budişteanu (n. 5 iunie 1922, Ploieşti, naţionalitatea – română, studii: liceul – la numirea în funcţie – absolvind ulterior şi Facultatea de Ştiinţe Juridice, profesia de bază – ofiţer), şef al Direcţiei I Informaţii Interne (1956 – 1961).

Nicolae Budişteanu, după absolvirea şcolii elementare, urmase cursurile liceului „Petru şi Pavel" din Ploieşti, în perioada 1933 – 1942, pe care le-a finalizat cu diplomă de bacalaureat. A lucrat, în perioada liceului, ca funcţionar la Tribunalul din Ploieşti – timp de

---

[11] ANIC, fond CC al PCR, Secţia Cadre, dosar nr. C/339, f. 2: Referat de cadre privind activitatea generalului maior Cosma Neagu, din 16.09.1972. alcătuit de Secţia Cadre a C.C. al P.M.R., semnat de şeful secţiei, instructor Boar Augustin şi Banc Iosif, secretar al secţiei.

[12] În referatul de cadre amintit mai sus, apare ca fiind numit şef al direcţiei abia începând cu anul 1962, dar el figurează în documente cu funcţia de şef al Direcţiei a II-a începând cu anul 1960. Probabil că în perioada 1960 – 1962 a fost doar împuternicit la conducerea unităţii.

[13] Fl. Dobre (coord.), *op. cit.,* vol. II (1967 – 1989), p. 757: Neagu Cosma – fişă biografică.

aproape trei ani, iar ulterior la Societatea „Astra Română", în aceeaşi calitate. Din septembrie 1942, a fost admis ca elev la Şcoala de ofițeri activi infanterie din Bucureşti, la terminarea şcolii fiind avansat sublocotenent şi numit comandant de pluton la Regimentul 2 Grăniceri[14]. După 23 august 1944, s-a deplasat, împreună cu regimentul din care făcea parte, pe frontul de Vest, până în Cehoslovacia, dar nu a luat parte la lupte, făcând parte din unitățile de rezervă. O dată cu reîntoarcerea sa în țară, şi-a continuat cariera militară, îndeplinind funcțiile de comandant de pluton şi comandant de batalion pază în cadrul Regimentului 2 Vânători. În mai 1947, a fost primit în P.C.R.

Intrarea lui N. Budişteanu în rândul cadrelor M.A.I. s-a produs în 1950, după absolvirea unui curs de şase luni al şcolii medii militare, când a fost numit şef al biroului Pază din Comandamentul Trupelor M.A.I. În 1952, a fost promovat în funcția de şef al Serviciului Organizare – Mobilizare, funcție pe care a deținut-o timp de aproape patru ani. Cunoaşte avansări succesive în grad – maior, de la 23 august 1950 (avansare la „excepțional") şi lt. col., de la 23 august 1954. Era apreciat ca un „ofițer bine pregătit din punct de vedere politic şi profesional, exigent şi perseverent în acțiunile întreprinse", fapt pentru care va avea parte de o altă promovare, de data aceasta într-o funcție de mare importanță – cea de şef al Direcției a III-a Informații Interne, în care a fost numit cu titlu provizoriu, în decembrie 1956, pentru a fi definitivat pe post după un an. În această nouă poziție, s-a făcut remarcat prin succesul obținut în anihilarea ultimelor grupuri de rezistență anticomunistă din regiunea Argeş. Primind din partea conducerii ministerului împuternicirea de a conduce în mod direct acțiunile întreprinse pentru lichidarea acestora, reuşeşte ca, în patru ani, să captureze, pe rând, membrii tuturor grupărilor anticomuniste din regiune, cu concursul organelor Regionalei M.A.I. Argeş („banda lui Marinescu" – în 1957, grupul Şerban – Voican – 1958, Arnăuțoiu – 1959 şi Arsenescu, în 1960[15]). Pentru rezultatele obținute a fost decorat cu mai multe ordine şi medalii ale R.P.R.

Cu toate acestea, succesele repurtate în îndeplinirea ordinelor partidului sunt umbrite de eroarea pe care o comite prin păstrarea legăturilor cu vechi prieteni, care s-au dovedit a fi foşti legionari, fapt pentru care a şi fost „criticat foarte aspru pentru această lipsă crasă de vigilență şi atitudinea de gură-cască de care a dat dovadă" de către conducerea ministerului[16]. Această greşeală a rămas, însă, fără consecințe majore, datorită susținerii de care N. Budişteanu s-a bucurat din partea lui Al. Drăghici, ce-l propune chiar pentru a fi numit în funcția de secretar general al M.A.I., în cursul anului 1961. Nu a reuşit să ocupe acest post, datorită opoziției manifestate de Secția Cadre a C.C. al P.M.R[17], dar a avut parte de o altă promovare, în luna decembrie 1961 fiind numit locțiitor al şefului Direcției Operative din cadrul Direcției Generale de Informații Externe. O asemenea funcție era foarte râvnită de

[14] ANIC, fond CC al PCR, Secția Cadre, dosar nr. B/118, f. 3: referat de cadre privind activitatea lui Budişteanu Nicolae, alcătuit de Secția Cadre a CC al PMR, din 3 august 1961, semnat de Onescu Cornel, Gal Ion – instructor al secției şi Titileanu Gh., instructor în cadrul Grupului de instructori pentru controlul muncii de partid la M.F.A. – M.A.I.

[15] *Ibidem,* f. 19: referat privind activitatea colonelului de Securitate Budişteanu F. Nicolae, din 06.04.1961, semnat de ministrul Afacerilor Interne, general – colonel Alexandru Drăghici.

[16] *Ibidem,* f. 20.

[17] *Ibidem,* f. 5: referat al Secției Cadre a C.C. al P.M.R. din 3 august 1961.

cadrele Securităţii de atunci, datorită faptului că permitea deţinătorului ei să plece la post în străinătate, ceea ce N. Budişteanu a şi făcut, în cursul anului 1962 fiind numit rezident la Paris. Aici rămâne timp de aproape trei ani, până în luna octombrie 1965, când a fost rechemat în ţară şi numit şef al Direcţiei Operative din cadrul D.G.I.E.[18], funcţie pe care a deţinut-o până la data de 28 septembrie1967, când, la propunerea conducerii nou creatului Consiliu al Securităţii Statului, este numit şef al Şcolii nr. 1 de ofiţeri de Securitate, post în care era nevoie de „un ofiţer cu experienţă în munca de Securitate, cu o bună pregătire militară şi calităţi organizatorice", calităţi pe care se spera să le deţină fostul şef al Direcţiei a III-a[19].

Tănase (Atanase) Evghenie (n. 3 martie 1923, în Bucureşti, fiul unui distribuitor de pâine, naţionalitatea – român, studii – şapte clase elementare şi trei de ucenici, îşi continuă studiile ulterior, absolvind Facultatea de Drept şi cursul de pregătire în munca de securitate din U.R.S.S., profesia de bază – cazangiu), şef al Direcţiei a IV-a Contrasabotaj, iar, după reorganizarea din 1963, şef al noii Direcţii a III-a Informaţii Interne, care, după această dată, preluase şi atribuţiile pe linie de contrasabotaj ale Securităţii.

Tănase Evghenie, după finalizarea cursurilor şcolii elementare, s-a angajat, din 1935, ca ucenic la atelierul de cazangerie al Şcolii de arte şi meserii „Polizu" din Bucureşti, urmând, în acelaşi timp, şi trei clase de ucenici. După finalizarea perioadei de ucenicie, s-a angajat la Uzinele „Malaxa", din Bucureşti, unde a lucrat timp de şapte ani, începând cu anul 1938. Aici a intrat în contact pentru prima dată cu mişcarea comunistă, ilegală pe atunci şi din 1941 „a fost atras" în U.T.C. În perioada următoare, a participat la răspândirea de manifeste printre muncitori şi la diverse acţiuni de „sabotaj" organizate de structurile U.T.C. de atunci.

---

[18] Idem, dosar nr. B/992, f. 1: *Notă,* a Secţiei Cadre a CC al PCR, din 17 august 1968, semnată de şeful Secţiei, Păcuraru Andrei, şeful sectorului din Secţia Cadre, Ion Gheorghe, şi Roman Dumitru, instructor în Secţia Cadre a C.C. al P.C.R. În privinţa succesului avut de N. Budişteanu în cursul misiunii sale la Paris, părerile erau împărţite în Secţia Cadre a C.C. al P.C.R. Astfel, semnatarii notei de mai sus considerau că ofiţerul s-ar fi achitat onorabil de sarcini, după alţii însă, acesta ar fi fost un adevărat dezastru pentru rezidenţa română din Franţa, după cum reiese şi din aprecierile de mai jos: „[…] Dintre misiunile personale ce i-au revenit [lui N. Budişteanu], nu a reuşit să îndeplinească nici una. În relaţiile cu colectivul din subordine, a dovedit lipsă de tact, folosea metode dure de muncă cu oamenii şi n-a reuşit să controleze şi să îndrume în mod corespunzător subordonaţii, aprobând unele metode greşite în munca acestora". Datorită „rezultatelor" obţinute în activitatea de rezident, Budişteanu este rechemat în ţară şi răsplătit cu funcţia de şef de direcţie, în care s-a dovedit la fel de „capabil", fiind caracterizat, după instalarea în funcţie, drept „excesiv de nervos, lipsit de tact, jigneşte oamenii […] este evitat de oamenii cu care lucrează, aceştia fiind nemulţumiţi de metodele lui de muncă" – vezi idem, Secţia Administrativ – Politică, dosar nr. 15/1967, f. 121 – 122 – *Notă*, din 18.08.1967, a Secţiei Cadre a CC al PCR, semnată de Dinu Vasile, şef sector în Secţia Cadre, Augustin Boar, instructor şi Dumitru Ivanovici, şeful Secţiei Cadre. Aprecierile de mai sus erau menite să justifice refuzul Secţiei Cadre a PCR de a aproba avansarea lui N. Budişteanu la gradul de general maior, deşi opoziţia Secţiei se va dovedi în cele din urmă zadarnică, în 1968 N. Budişteanu deţinând deja gradul în cauză.

[19] *Ibidem,* f. 118. Cel mai probabil, nu spera nimeni ca Budişteanu să dovedească asemenea calităţi la finalul carierei sale în Securitate, dar se dorea să fie trecut într-o funcţie în care ar fi incomodat cât mai puţin.

Activitatea desfăşurată de viitorul general Evghenie în ilegalitate nu putea rămâne nerăsplătită în perioada ulterioară lui 23 august 1944. Încă din luna decembrie a anului 1944, a fost promovat drept instructor al Comitetului județean Ilfov al U.T.C., iar din martie 1945 a fost primit în P.C.R., primind în continuare diverse funcții de răspundere pe linie de U.T.C. După efectuarea stagiului militar, în 1947, a avut o ascensiune foarte rapidă în ierarhia P.C.R., ajungând, la scurtă vreme după mutarea sa în cadrul Secției Administrativ – Politice a C.C. al P.C.R., în 1950, şef al acestei importante secții, din ianuarie 1953. A primit multe aprecieri pentru activitatea pe care a depus-o în această funcție şi, în octombrie 1953, a fost numit adjunct al ministrului Afacerilor Interne, primind, la încadrare, gradul de general–maior[20]. Tănase Evghenie era, după spusele sale, „printre ultimii din lotul de activişti ai Comitetului Central care erau trimişi să lucreze în M.A.I."[21].

Proaspătul general Evghenie a rămas în funcția de ministru-adjunct la Ministerul Afacerilor Interne până în mai 1957. În perioada cât a ocupat această funcție, a avut ca sarcină coordonarea activității următoarelor unități din cadrul Securității de atunci: Direcția Cercetări Penale, Direcția Transporturi, Direcția Pază Demnitari şi serviciile: Contrainformații Radio, „D" (care se ocupa de munca informativă în penitenciare) şi „C" (arhivă şi evidență operativă)[22]. A fost schimbat din funcție, în mai 1957, ca urmare a reducerii posturilor de miniştri-adjuncți[23]. La schimbarea sa din post, activitatea sa era criticată de conducerea ministerului, sub motivul că ar fi dat mai multă atenție departamentelor tehnice ale Securității şi mai puțin direcțiilor sale operative şi controlului pe teren „asupra felului cum se îndeplinesc sarcinile".

După destituirea din funcția de adjunct al ministrului de Interne, Tănase Evghenie a fost numit şef al Direcției Securității Oraşului Bucureşti, unde îl înlocuieşte pe generalul Aurel Stancu. Nu a rămas mult timp nici în această funcție, din martie 1958 unitatea pe care o conducea fiind desființată, iar atribuțiile acesteia – preluate de direcțiile centrale ale Securității[24]. După desființarea şi a acestui post de conducere al generalului Evghenie, acesta a fost pus la dispoziția Direcției Cadre şi trimis în diferite misiuni speciale „în țările de

---

20 Cristina Anisescu, Silviu B. Moldovan (editori) *Pseudomemoriile unui general de Securitate,* Ed. Humanitas, Bucureşti, 2007, p. 236. *Referat de cadre privind pe generalul maior Tănase Evghenie* din 6 iulie 1959, alcătuit de Secția Cadre a C.C. al P.M.R.

21 *Ibidem,* p. 168: *Notă raport a generalului-locotenent Tănase Evghenie privind activitatea sa în cadrul Securității,* din 8 martie 1969. Generalul Evghenie povestea că, atunci când i s-a spus că va fi încadrat în M.A.I., s-ar fi împotrivit : „Atât etatea [avea 30 de ani] care nu-mi permitea să am o suficientă experiență a vieții, cât şi nivelul de pregătire generală, apreciat de mine atunci – în raport cu cerințele unei asemenea funcții în M.A.I. – la un nivel ce mă va face să mă descurc mai greu, m-a făcut să-i spun lui Chişinevschi Iosif că trimiterea mea la M.A.I. îmi dă un sentiment de reținere şi chiar îngrijorare, deoarece consider că nu am pregătire şi nici vocație pentru o asemenea muncă şi, ca atare, probabil că nu voi reuşi să fac față acestei sarcini".

22 *Ibidem,* p. 171.

23 Tănase Evghenie contestă această variantă, datorită faptului că, după câteva săptămâni, Vasile Negrea, fost şef al regionalei Banat, a fost numit în funcția de secretar general al ministerului, concluzionând că această reducere de posturi era doar „o soluție «diplomatică» de a se descotorosi de un om care devenise indezirabil" (vezi *ibidem,* p. 210).

24 *Ibidem,* p. 212.

democraţie populară din Europa şi în Republica Federativă Iugoslavia"[25]. Din septembrie 1958 a urmat, pentru o perioadă de un an, cursul de specializare în munca de Securitate din U.R.S.S., fiind şef al lotului de ofiţeri români care s-au deplasat la Moscova cu acest prilej. La întoarcerea sa în ţară[26], generalul Evghenie a fost numit în funcţia de şef al Direcţiei a IV-a Contrasabotaj. În cursul anului 1963, ca urmare a unei restructurări făcute cu scopul de a se reduce numărul de posturi de conducere, Direcţia a IV-a este desfiinţată, contopindu-se cu Direcţia a III-a (Informaţii Interne), iar ca şef al noii structuri rezultate prin contopire, ce purta indicativul de Direcţia a III-a, a fost numit tot Tănase Evghenie[27].

Activitatea sa în funcţia de conducător al Direcţiei a III-a a fost în general apreciată de conducerea organelor române de represiune, dar au apărut multe rezerve cu privire la eficienţa sa în tratarea problemei legionare în perioada ulterioară lui 1964, când s-a produs eliberarea din penitenciare a foştilor deţinuţi politici. Din aceste motive, după reînfiinţarea Direcţiei Securităţii Oraşului Bucureşti, în 1967, Cornel Onescu, care ocupa funcţia de ministru al Afacerilor Interne începând cu 1965, profită de ocazie şi-l numeşte la conducerea acestei structuri pe fostul ei comandant din 1958 – generalul Evghenie[28]. În ciuda aparentei sale retrogradări în funcţie, fostul şef al Secţiei Administrativ - Politice prezenta, în continuare, un grad suficient de încredere pentru noua conducere a P.C.R., astfel încât a fost inclus, ca delegat din partea M.A.I., în comisia care ancheta abuzurile comise de unii angajaţi ai ministerului în perioada în care la conducerea instituţiei se afla Alexandru Drăghici. Această anchetă se va dovedi însă fatală pentru cariera generalului Evghenie, din cauza faptului că s-a descoperit că fusese implicat în mod direct în măsurile abuzive luate împotriva lui Eugen Calmanovici, în cursul anului 1955. Din acest motiv, conducerea nou înfiinţatului Consiliu al Securităţii Statului descoperă dintr-o dată că generalul-locotenent (grad la care tocmai fusese avansat) Evghenie „este depăşit de sarcini, neputând face faţă volumului mare de probleme", ba, pe deasupra, este şi „suferind", şi îl trece în rezervă, în 1968, la vârsta de 45 de ani[29].

Nicolae Stan (n. 05.10.1928 în oraşul Ploieşti, fiul unui tâmplar[30], naţionalitatea – română, studii, la data numirii în funcţie

[25] *Ibidem,* p. 237: *Referat de cadre privind pe ….* Potrivit generalului Evghenie, aceste misiuni ale sale s-ar fi referit, mai ales, la contrainformaţiile radio şi la cooperarea cu celelalte ţări socialiste pe această linie. Vezi *ibidem,* p. 196 – 197: *Notă – raport a generalului….*

[26] Referitor la aceste cursuri, Tănase Evghenie va declara ulterior : „sincer mărturisesc am considerat că am pierdut timpul degeaba, deoarece lucruri deosebite nu am învăţat" – vezi *ibidem,* p. 212.

[27] Amuzant este faptul că aceasta este a treia restructurare a unui post pe care-l ocupa generalul Evghenie, în numai şase ani (începând din 1957), deşi, de această dată, el rămâne şef al noii structuri.

[28] ACNSAS, fond Cadre, dosar personal *Evghenie Atanase,* f. 2: *Referat de cadre al generalului – maior Tănase Evghenie,* din 27.07.1966, semnat de colonel Pateşan Ion (corectat şi completat ulterior şi semnat de alt şef al Direcţiei de Cadre, colonel Moise Vasile). „Atanase" este o formă greşită de scriere a prenumelui generalului mai sus menţionat.

[29] *Ibidem,* f. 2: *Referat de cadre al general-maiorului Tănase Evghenie.*

[30] Tatăl ofiţerului, Stan Marin, era un vechi militant al „mişcării muncitoreşti", fiind apropiat de activitatea P.C.R. încă de la înfiinţarea acestuia, fapt pentru care a şi fost urmărit de Poliţie şi arestat,

– Facultatea de Drept şi cursul de pregătire în munca de Securitate din URSS, profesia de bază – ospătar) şef al Direcției a V-a Contrainformații Militare.

Acesta a intrat în câmpul muncii încă din anul 1939, după absolvirea a 4 clase primare, fiind o perioadă „băiat de prăvălie”, apoi ospătar la diferite restaurante din Ploieşti şi Predeal, până în anul 1947. În cursul anului 1946 a fost primit în rândul membrilor P.C.R, iar din 1947 – scos din producție şi promovat secretar al organizației U.T.C. din plasa Sinaia, iar ulterior secretar al Sectorului 1 U.T.C. Ploieşti. În 1948 – 1949 urmează, pentru 6 luni, Şcoala de cadre a C.C. al U.T.M., apoi Şcoala de educatori politici a Ministerului Afacerilor Interne. La 30 decembrie 1949 a fost primit în rândul cadrelor Securității Poporului, fiind repartizat la o unitate din teritoriu a Direcției a IV-a Contrainformații Militare[31].

În anii care au urmat, Nicolae Stan a avansat rapid în funcție şi grad, fiind mutat în aparatul central al direcției, numit şef de serviciu şi avansat la gradul de căpitan înainte de termen, pentru ca, în 1954, să fie promovat la funcția de loctiitor al şefului direcției. Din septembrie 1956, a fost trimis să urmeze cursul de specializare pe linie de securitate din U.R.S.S., cu durata de un an, pe care l-a absolvit cu rezultate foarte bune, întorcându-se ulterior în funcția deținută anterior – de locțiitor al şefului Direcției a V-a (fostă a IV-a) – unde a reuşit să se facă remarcat de conducerea de atunci a organelor române de represiune, ce îl are în vedere pentru ocuparea unei funcții de mai mare importanță. Această promovare intervine în octombrie 1962, când a fost desemnat la comanda Direcției de Contrainformații Militare. Ulterior, Nicolae Stan rămâne la comanda unității până în 1967, când a fost din nou promovat, devenind comandantul nou înființatei Direcții Generale de Contraspionaj din cadrul Consiliului Securității Statului, ce reunea fostele direcții de Contraspionaj şi de Contrainformații Militare.

Acesta era însă punctul culminant al carierei lui Nicolae Stan, ce a fost promovat anterior şi în grad, succesiv, până la gradul de general-maior. În anii care au urmat deşi, formal, a fost apreciat pentru activitatea depusă, cariera sa a luat un curs descendent, în care a primit funcții de importanță tot mai mică. Astfel, în 1969, a fost eliberat, la cererea sa, de la comanda Direcției Generale de Contraspionaj, pentru a urma cursurile Facultății de Arme Întrunite şi Tancuri din cadrul Academiei Militare Bucureşti, pe care a absolvit-o în 1971[32].

---

pentru o perioadă de 3 luni, în 1921. Ulterior, Stan Marin, deşi nu s-a înscris în partid, a activat „pe linie de sindicat” şi a contribuit la „Ajutorul Roşu”, fapt pentru care a fost şi răsplătit, după 1945, când a fost numit director al Rafinăriei Teleajen şi, apoi, director şi organizator al Centrului Petrolier din Moldova. A fost schimbat din această din urmă funcție în 1951, „deoarece nu mai făcea față cerințelor muncii”, fiind numit şef al Serviciului Cadre de la Hidrocentrala Bicaz şi apoi şef al biroului cadre de la Uzina Mecanică din Ploieşti – vezi idem, dosar personal *Stan Nicolae*, f. 216: *Notă de relații privind pe lt. col. Stan M. Nicolae şi familia sa*, din 20.08.1962, alcătuită de Direcția Cadre a Ministerului Afacerilor Interne, semnată de Bara Traian şi Georgescu Aurel.

[31] Acesta era indicativul direcției până în 1956, când a devenit Direcția a V-a.

[32] Fl. Dobre (coord.), *op. cit.,* vol. II (1967 – 1989), p. 217 – 219: Referat de cadre al generalului Stan Nicolae, din 13.11.1975, semnat de instructor Maliu Eugen. Trebuie spus că acest ofițer a acordat, totuşi, o mare atenție pregătirii sale, având în vedere faptul că a absolvit Facultatea de Drept Bucureşti (1962), facultatea militară mai sus amintită şi Facultatea de Limbi Germanice – Română şi Engleză din cadrul Universității Bucureşti (1974). Ulterior, a obținut şi titlul de doctor în filologie. Cunoştea limbile engleză şi rusă.

După terminarea cursurilor facultăţii mai sus amintite, a fost încadrat ca şef al Inspectoratului de Securitate al Municipiului Bucureşti, iar din 1972, după reunirea Consiliului Securităţii Statului şi Ministerului Afacerilor Interne, a fost păstrat la conducerea Securităţii Bucureşti, fiind, totodată, şi prim-adjunct al şefului Inspectoratului Ministerului de Interne al Municipiului Bucureşti. În 1975, a fost eliberat din funcţia deţinută şi numit adjunct al şefului Direcţiei a V-a Securitate şi Gardă, funcţie în care s-a menţinut până la 1 februarie 1979, când a fost numit la conducerea Inspectoratului Judeţean Ilfov al Ministerului de Interne[33]. După înfiinţarea judeţului Giurgiu, în 1981, Nicolae Stan, care avea acum gradul de general-locotenent, a fost numit la conducerea inspectoratului judeţean al Ministerului de Interne din acest nou judeţ, rămânând în acest post până la 1 aprilie 1982, când a fost pus la dispoziţia conducerii ministerului, pentru a fi trecut ulterior în rezervă, la 26 martie 1983, prin Decretul prezidenţial nr. 82/1983[34].

Emanoil Rusu (n. 14.09.1921, Buzău, fiul unui lăcătuş, naţionalitatea română, studii – liceul şi Şcoala de ofiţeri de artilerie şi alte şcoli militare, ulterior a absolvit şi Facultatea de Drept, profesia de bază – ofiţer), şef al Direcţiei a VII-a Filaj şi Investigaţii[35].

Viitorul şef al organelor de filaj ale Securităţii, a absolvit liceul „Gheorghe Lazăr" din Bucureşti, în 1941 şi apoi a urmat cursurile Şcolii militare de ofiţeri de artilerie din Piteşti. După terminarea cursurilor acestei şcoli, în 1943, a fost repartizat la Regimentul 1 artilerie grăniceri, cu gradul de sublocotenent şi funcţia de comandant de secţie şi apoi de adjutant. Regimentul său a fost trimis ulterior pe frontul de Răsărit, pentru 3 luni, în 1944, dar nu a participat efectiv la lupte. După 23 august 1944, E. Rusu a luat parte la dezarmarea trupelor germane şi apoi la campania de pe frontul antigerman, ajungând cu trupele până în Cehoslovacia. S-a distins în luptă, fiind şi recompensat cu medalii sovietice şi româneşti: „Victoria", „Coroana României", clasa a V-a etc. Din august 1945, ofiţerul a fost numit şef al Biroului adjutanturii din cadrul Regimentului 1 artilerie grăniceri, dar, sub influenţa unor „cadre militare necorespunzătoare", a participat la funeraliile unui general „reacţionar", consecinţa fiind trecerea sa în rezervă, din noiembrie 1946.

În următoarea perioadă, „deşi nu a avut serviciu", a ajutat în mod voluntar aparatul politic din unitatea din care făcuse parte. Eforturile sale de a se reabilita au fost răsplătite în ianuarie 1948, când este rechemat în rândul cadrelor active şi acceptat ca membru de partid. După absolvirea unor cursuri de pregătire, a fost numit, în mai 1948, şef de birou la Direcţia Politică a M.A.I. În martie 1950 a fost trimis să urmeze un curs de comandanţi de regimente, pentru ca, la absolvirea acestuia, în august 1950, să fie numit la comanda Regimentului de grăniceri de la Oraviţa. A rămas în această funcţie până în 1955, când a fost trimis să urmeze

[33] ACNSAS, fond Cadre, dosar personal *Stan Nicolae,* f. 15: *Notarea de serviciu pe perioada 01 ianuarie 1979 până la 31 decembrie 1979 privind pe generalul-locotenent Stan M. Nicolae.*

[34] *Ibidem*, f. 6: *Nicolae Stan – funcţii îndeplinite de când este militar activ*.

[35] Direcţia a VI-a Securitatea Transporturilor a fost desfiinţată în 1960, iar şeful acesteia, colonelul Gheorghe Zodian, a fost numit şef al Direcţiei Regionale M.A.I. Iaşi. Din 1961, indicativul de Direcţia a VI-a a fost preluat de Direcţia de Paza Demnitarilor şi Protecţia Ministerelor, fosta Direcţie a IX-a.

un nou curs de pregătire – Cursul academic superior din cadrul Academiei Militare – la finalizarea căruia, în decembrie 1956, a primit comanda Brigăzii 345 Grăniceri Oradea.

Intrarea lui Emanoil Rusu în cadrul organelor de Securitate s-a produs după 1 martie 1957, când a fost pus la dispoziția Direcției Cadre a M.A.I. şi numit ulterior în funcția de locțiitor şef de serviciu, în cadrul Direcției a III-a Informații Interne a M.A.I. şi avansat în acelaşi an până la şef serviciu. În mai 1958 a fost promovat ca locțiitor al şefului Direcției a III-a, post în care a rămas până în 1964. În iulie 1964 fost promovat în funcția de şef al Direcției a VII-a Filaj şi Investigații. Şi în această poziție a reuşit să satisfacă exigențele conducerii organelor române de represiune, iar, ca urmare a acestui fapt, a fost menținut în funcții de conducere şi în perioada ulterioară. Astfel, în 1968 a fost numit şef al Inspectoratului de Securitate al municipiului Bucureşti, iar în 1971 – şef al Inspectoratului Miliției Municipiului Bucureşti – pentru ca, în 1972, să fie avansat în funcția de şef al Inspectoratului Municipiului Bucureşti al Ministerului de Interne (în această calitate, se afla la conducerea atât a unităților de Miliție, cât şi a celor de Securitate de la nivelul Capitalei). La 1 octombrie 1977 a fost eliberat de la conducerea inspectoratului şi numit locțiitor al şefului Corpului de Control al ministrului de Interne rămânând, în continuare, în rândul cadrelor active ale ministerului până la începutul anilor `80[36].

Gheorghe Enoiu (n. 04.11.1927, în comuna Băiculeşti, raion Curtea de Argeş, regiunea Argeş, fiul unui chirigiu, naționalitatea – română, profesie de bază: tipograf – zețar, studii – 7 clase de liceu, un curs de pregătire în munca de Securitate desfăşurat în U.R.S.S., a absolvit ulterior numirii în funcție şi Facultatea de Drept), şef al Direcției a VIII-a Anchete Penale.

Acesta, după absolvirea a şapte clase în satul natal, a plecat la Bucureşti, în 1942, unde s-a angajat ucenic la Tipografia C.F.R. „Filaret", învățând, timp de patru ani meseria de zețar. Concomitent cu anii de ucenicie, a urmat şi patru clase profesionale. După calificarea în meseria de zețar, şi-a continuat activitatea la aceeaşi tipografie, înscriindu-se între timp, în noiembrie 1944, în U.T.C. La 15 decembrie 1945 a fost primit în rândul membrilor P.C.R., unde a desfăşurat o „intensă activitate" pe linie de tineret. Aceasta l-a ajutat să avanseze pe linie de partid, fiind desemnat drept responsabil cu tineretul la organizația de bază Filaret. În martie 1949, a fost trimis la Şcoala Direcției Generale a Securității Poporului din Bucureşti, pe care a terminat-o în iulie acelaşi an, cu gradul de plutonier-major şef, fiind repartizat în cadrul Direcției a V-a Cercetări Penale[37], cu funcția de anchetator. La acest nou loc de muncă, Gh. Enoiu a ştiut să câştige aprecierea superiorilor săi[38], fapt pentru care a fost promovat, de la 1 mai 1953, în funcția de locțiitor şef birou.

---

[36] Idem, dosar personal *Rusu Emanoil,* f. 24 şi 42 – 44 – Rusu Emanoil: fişă personală din 04.05.1977 şi referat de cadre din 03.08.1972.

[37] Acesta era indicativul direcției în 1949.

[38] „Este bine pregătit din punct de vedere profesional, cuprinde orice muncă de anchetă sau de birou şi rezolvă întotdeauna şi la timp lucrările ce i se încredințează, ajutând tovarăşii din colectiv şi colaborând cu ei. Depune muncă în mod conştient şi peste orele de program, este punctual la serviciu, hotărât, curajos, vigilent. A dovedit ataşament față de partid şi față de instituție. […] Are frumoase perspective

În curând, datorită faptului că se prezenta ca un ofiţer „inteligent şi cu perspective de dezvoltare" a fost înscris, din 1954, la cursul de specializare pe linie de securitate, cu durata de un an din U.R.S.S. La reîntoarcerea în ţară, cariera sa pare să intre pe un curs continuu ascendent, conducerea ministerului apreciind rezultatele pe care ofiţerul le obţinea în „munca de anchetă":

„A continuat să muncească cu multă competenţă, ceea ce a făcut să i se dea spre rezolvare cazuri din ce în ce mai complicate, pe care le-a rezolvat bine.[…] Personal participă la anchetarea şi demascarea activităţii duşmănoase a elementelor fanatice şi datorită metodelor folosite, reuşeşte să-i determine să-şi recunoască faptele comise. […] Ofiţerul a fost folosit în lucrările cele mai grele ale unităţii, contribuind în mod efectiv la demascarea şi trimiterea în justiţie a mai multor organizaţii contrarevoluţionare şi bande care unelteau contra orânduirii de stat a R.P.R."[39].

Obţinerea unor asemenea rezultate nu putea trece nerăsplătită. În februarie 1958 a fost promovat în funcţia de şef serviciu, iar de la 1 octombrie 1960 – numit locţiitor al şefului Direcţiei a VIII-a[40]. În septembrie 1963, a fost numit şef al Direcţiei a VIII-a Anchete, funcţie în care a continuat să se facă remarcat de conducerea ministerului, ce-i acordă numeroase medalii şi-l avansează în grad până la cel de colonel, deşi nu toţi lucrătorii direcţiei apreciau stilul de conducere al şefului lor[41]. Schimbarea conducerii P.M.R. şi apoi şi cea a Ministerului Afacerilor Interne are însă consecinţe nefaste pentru cariera lui Gheorghe Enoiu. La 21 iulie 1967 a fost pus la dispoziţia nou înfiinţatului Consiliu al Securităţii Statului, pentru a i se analiza activitatea desfăşurată în perioada în care a deţinut funcţii de conducere în cadrul M.A.I. În urma efectuării acestei analize, s-a constatat faptul că, în anii 1952 – 1953, folosise în anchetarea unor deţinuţi „metode brutale de constrângere fizică şi morală pentru a obţine de la cei învinuiţi mărturii care nu aveau nimic comun cu realitatea"[42]. Pentru aceste „abuzuri şi ilegalităţi", colonelul Enoiu a fost exclus din partid, în cursul anului 1967, iar la 30 aprilie

---

de creştere." – vezi *Ibidem,* f. 22 – 23 – *Enoiu I. Gheorghe: Referat,* din 2 august 1951, semnat de locotenent de Securitate Becheru Gh.

[39] Florica Dobre (coord.), *op. cit.,* vol. I (1948 – 1967), p. 240 – 241: *Referat de cadre al maiorului de securitate Enoiu Ion Gheorghe, propus a fi numit în funcţia de şef al Direcţiei a VIII-a din M.A.I.,* din 16 ianuarie 1963, semnat de şeful Direcţiei Cadre, colonel de securitate Pateşan Ioan.

[40] *Ibidem,* p. 241.

[41] Şeful Serviciului 2 din cadrul Direcţiei a IV-a (fostă a VIII-a), colonelul Nicolae Dumitrescu, arăta într-o şedinţă de analiza muncii direcţiei din 1967: „Trebuie arătat că, acum doi ani, tov. Enoiu nu avea o atitudine justă faţă de majoritatea cadrelor, ajungea până acolo încât insulta oamenii, îi repezea, nu avea control asupra celor ce vorbea, jignea. Chiar şi faţă de mine a avut o asemenea atitudine, însă am practicat metoda ca, atunci când este nervos, îl lăsam să se liniştească şi după un timp putea să discute cu calm. Atunci când este calm, se poate discuta în bune condiţiuni" – vezi ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 11 753, f. 121: *Stenograma şedinţei din 20 aprilie 1967, în care s-a analizat activitatea desfăşurată de Direcţia a IV-a pe anul 1966.*

[42] Idem, fond Cadre, dosar personal *Enoiu Gheorghe,* f. 104: *Referat cu privire la situaţia colonelului Enoiu I. Gheorghe*, din 14.02.1974, semnat de şeful Direcţiei Cadre şi Învăţământ, general – maior Vlad Iulian şi şeful Direcţiei a II-a, colonel Macri Emil.

1968 – trecut în rezervă, primind dreptul la pensie de serviciu[43]. La 23 noiembrie 1968 este rechemat în rândul cadrelor active şi încadrat ca şef de serviciu la Direcția a II-a Contrainformații Economice. Gheorghe Enoiu însă a refuzat să revină în rândul cadrelor Securității, fapt pentru care este sancționat, la data de 17 decembrie 1968, cu retrogradarea la gradul de locotenent-colonel[44]. În cele din urmă, fostul şef al Direcției Anchete a revenit asupra deciziei inițiale, reîntorcându-se în activitate, în postul ce i-a fost repartizat. Aici s-a bucurat de aprecierea şefului de atunci al direcției, colonelul Emil Macri, ce nota că ar fi dovedit „operativitate, ingeniozitate şi răspundere" în executarea sarcinilor încredințate şi ar fi caracterizat de „dinamismul şi pasiunea pentru munca de securitate", cel în cauză încercând „să imprime aceasta şi ofițerilor mai tineri din unitate"[45]. Drept rezultat al acestei atitudini, lui Gh. Enoiu i s-a redat gradul de colonel, la 11 octombrie 1972, în urma recomandării şefului Direcției a II-a, dar conducerea Securității de atunci hotărăşte, totodată, că nu mai avea nevoie, deocamdată, de serviciile unui anchetator atât de eficient, astfel încât, în ciuda obiecțiilor sale, a fost trecut din nou în rezervă, de data aceasta definitiv, prin ordinul ministrului de Interne, Emil Bobu, din 20.03.1974[46].

Iani Nicolae (n. 1 iunie 1916, în Bucureşti, fiul unui muncitor lăcătuş, naționalitatea – română, studii – 4 clase primare şi un curs de pregătire în munca de specialitate în U.R.S.S., profesia de bază: litograf – desenator), şef al Direcției a IX-a (devenită din 1961 – Direcția a VI-a) Paza Demnitarilor şi Protecția Ministerelor.

Acesta îşi începuse activitatea în câmpul muncii din 1929, când, după terminarea a patru clase primare, s-a angajat ca ucenic la o tipografie din Bucureşti, unde a învățat meseria de litograf-desenator. A practicat această meserie în Bucureşti şi în Constanța (în perioada 1937 – 1939) până în 1948, cu unele întreruperi. În perioada 1939 – 1945 şi-a satisfăcut stagiul militar, fiind apoi concentrat între anii 1942 – 1945, desfăşurându-şi activitatea în cadrul Direcției Superioare a Geniului, în calitate de secretar. În acelaşi timp,

---

43 Pensia primită de colonelul Enoiu după trecerea sa în rezervă era în valoare de 5219 lei, la care se adăugau 362 lei – pensie suplimentară, ceea ce reprezenta o sumă mai mare decât cea primită atunci când era şef de direcție, când ridica o sumă de maximum 4860 lei – vezi *ibidem,* f. 92 şi 104.

44 *Ibidem,* f. 104.

45 *Ibidem,* f. 100.

46 *Ibidem,* f. 106 – *Raport cu privire la unele probleme raportate de colonelul Enoiu Gheorghe,* din 20.03.1974, semnat de şeful Direcției Cadre şi Învățământ, general maior Vlad Iulian şi şeful Serviciului 1 din cadrul Direcției, colonel Timofte Constantin. Cu prilejul discuțiilor referitoare la trecerea sa în rezervă, colonelul Enoiu cerea să fie menținut în activitate, pentru că „poate fi încă util muncii în Ministerul de Interne" şi dorea să mai rămână măcar până împlinea 25 de ani în cadrul ministerului. Emil Bobu a refuzat însă. Cu toate acestea, Gh. Enoiu nu putea considera că partidul a fost chiar nerecunoscător cu el, dacă avem în vedere pensia mai mult decât generoasă de care se bucura şi faptul că, mai mult sau mai puțin fățiş, meritele sale sunt în continuare recunoscute. O dovadă în acest sens este şi faptul că a fost recompensat în continuare cu decorații, chiar şi după ce a fost exclus din partid şi îndepărtat din postul său de conducere: pe 21 decembrie 1970 a primit Ordinul „Meritul Militar", clasa a II-a – vezi *Ibidem,* f. 95 – *Fişa de decorații aparținând maiorului Enoiu Gheorghe din M.A.I.*

datorită faptului că era decazarmat, s-a angajat şi în calitate de litograf la diferite tipografii din Bucureşti.

După 23 august 1944, N. Iani s-a dedicat activităţii sindicale din cadrul Tipografiei „Marvan", din Bucureşti, unde lucra pe atunci. Din 1945, considerând că sosise momentul să se implice şi în politică, se înscrie într-un partid politic, prima sa opţiune, din septembrie 1945, fiind Partidul Social-Democrat. După numai o săptămână însă, realizând că aceasta nu ar fi fost opţiunea cea mai fericită pentru cariera sa viitoare, demisionează din P.S.D. şi se înscrie în P.C.R. În cadrul P.C.R., a activat iniţial ca simplu membru, iar apoi ca preşedinte al comitetului de partid din cadrul tipografiei unde continua să lucreze. Din 1948, a fost scos din producţie şi trimis să urmeze cursurile de 3 luni ale şcolii de partid din oraşul Breaza. După finalizarea acestora, este numit instructor în cadrul Comitetului Orăşenesc al P.M.R. Bucureşti, fiind avansat ulterior la funcţia de şef al Secţiei Organizatorice a Comitetului P.M.R. Bucureşti. Din 1950, a fost promovat în aparatul C.C. al P.M.R., fiind cooptat în cadrul Secţiei Administrativ – Politice, unde a îndeplinit, succesiv, următoarele funcţii: şef al Sectorului Justiţie, adjunct al şefului Secţiei, iar din 1953 – şef al Secţiei Administrativ – Politice. În această perioadă, activitatea sa era apreciată de conducerea P.M.R., îndeplinind şi mai multe misiuni speciale în interesul partidului, între care unele în străinătate, precum cea executată în R.P.D. Coreeană, din 1952, pentru care a şi fost decorat de guvernul acestei ţări.

Din mai 1955, a fost trimis în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, ca şef al Direcţiei Politice a Trupelor M.A.I., primind şi gradul de colonel. În luna ianuarie 1957, a preluat comanda unei direcţii operative, fiind numit şef al Direcţiei Regionale Bucureşti a M.A.I., dar, în acelaşi an, a fost trimis pentru a urma cursurile speciale de pregătire din U.R.S.S. A absolvit respectivele cursuri, în 1958, cu rezultate foarte bune, întorcându-se la conducerea D.R.M.A.I. Bucureşti, funcţie în care s-a făcut remarcat de conducerea M.A.I. pentru că „prin combinaţiile create şi printr-un control permanent, a reuşit să depisteze mai multe elemente şi grupări duşmănoase" de pe raza regiunii. Acesta era şi motivul pentru care a fost şi distins cu mai multe ordine şi medalii, iar, din august 1962, propus în funcţia de şef al noii Direcţii a VI-a din cadrul Ministerului Afacerilor Interne (fosta Direcţie a IX-a)[47]. A rămas în această funcţie până în septembrie 1966, când a fost mai întâi avansat la gradul de general-maior – la data de 15 septembrie 1966, prin Hotărârea Consiliului de Miniştri nr. 1130 – iar ulterior trecut în rezervă – la data de 30 septembrie 1966 , prin H.C.M. nr. 2134. După pensionarea sa din rândul cadrelor Securităţii, Nicolae Iani s-a întors la munca de partid, activând în continuare în cadrul Secţiei Gospodăria de Partid a P.C.R., până în 1973, când a fost îndepărtat şi din această poziţie.

[47] *Ibidem,* f. 26 – 27 şi 50 – 51: referate de cadre ale lui Iani Nicolae, din 02.08.1962 şi 23.06.1958.

Liviu **PLEŞA**

CADRELE DE CONDUCERE DIN DIRECȚIA REGIONALĂ DE SECURITATE CLUJ. DATE BIOGRAFICE (I)

THE LEADING BODIES FROM THE SECURITATE REGIONAL DIRECTION FROM CLUJ BIOGRAPHICAL DATA (I)

The Securitate Regional Directorate from Cluj (which dunctioned between 1948 and 1968) was successively led by five officers: Col. Patriciu Mihai, Col. Nedelcu Mihail, Col. Breban Iosif, Major Pleşiță Nicolae and Lt.-col. Ioana Constantin. Throughout the time, six supporters backed them up. Among the persons who led the Securitate Regional Directorate from Cluj, there were many underground communist fighters. Remarkable were the figures of Col. Patriciu, Lt-col. Cuteanu and Col. Corin, officers directly involved in uncountable acts of repression from 1950's, being guilty of the summary execution of many peasants from this area or of the abusive placing of some persons under obligatory domicile.

Etichete: Securitatea Cluj, şefi de direcție, biografie, Ministerul de Interne

Keywords: The Securitate Regional Directorate from Cluj, leadership, biography, Ministry of Interior

Direcția Regională de Securitate Cluj – care a funcționat între anii 1948 şi 1968 – a fost condusă succesiv de cinci ofițeri: col. Patriciu Mihai (30 august 1948-24 ianuarie 1951), col. Nedelcu Mihail (25 ianuarie 1951-31 iunie 1957), col. Breban Iosif (1 iulie 1957-17 martie 1961), mr. Pleşiță Nicolae (1 ianuarie 1962-6 februarie 1967) şi lt.-col. Ioana Constantin (7 februarie 1967-18 februarie 1968). În perioada 17 martie-31 decembrie 1961, funcția de şef de direcție a fost vacantă[1].

Inițial, statul de organizare al D.R.S. Cluj cuprindea doar o funcție de locțiitor şef direcție, dar la începutul anilor '50 a fost creată o a doua funcție de locțiitor operativ, cărora ulterior li s-a adăugat funcția de locțiitor şef direcție pentru spate. Locțiitori operativi ai şefului direcției au fost: lt.-col. Cuteanu Gheorghe (1948-1950), mr. Ornescu Alexandru (noiembrie 1952-31 ianuarie 1961), cpt. Georgescu Ioan (1953), mr. Moraru Ioan (1 ianuarie 1954-31 decembrie 1959), col. Corin Aurel (1 ianuarie 1960-18 februarie 1968) şi mr. Dumitraşcu Nicolae (1 aprilie 1961-18 februarie 1968). În perioada 1 februarie-31 martie 1961 una dintre funcții a fost vacantă (cea ocupată anterior de mr. Ornescu)[2].

---

[1] A.C.N.S.A.S., fond D.M.R.U. a M.I., inventar nr. 7.382, dosar nr. 2, f. 280.

[2] *Ibidem*.

1. Şefii de direcţie

col. **Patriciu Mihai** (nume real **Grünsperger Mihai**[3])

Membru al P.C.R. din ilegalitate, a luptat ca voluntar în războiul civil din Spania, în cadrul Brigăzilor Internaţionale. La sfârşitul războiului a fost internat într-un lagăr în Franţa, dar a evadat şi a luptat în rezistenţa franceză (*maquis*) contra naziştilor[4]. În 1944 s-a întors în România. Apropiat de Teohari Georgescu, a fost numit în fruntea Inspectoratului Regional de Poliţie Alba Iulia (15-24 aprilie 1945), apoi a Inspectoratului Regional de Poliţie Cluj (25 aprilie 1945-30 august 1948). Imediat după 6 martie 1945, chiar înainte de a fi numit în aceste funcţii, a dispus operarea mai multor arestări[5]. După înfiinţarea Securităţii, a deţinut funcţiile de şef al D.R.S.P. Cluj (30 august 1948[6]-24 ianuarie 1951) şi şef al D.R.S.S. Braşov (25 ianuarie 1951-iulie 1952). Eliminarea lui Teohari Georgescu de la conducerea M.A.I. a adus şi îndepărtarea din Securitate a lui Patriciu, care se făcea vinovat de multe abuzuri.

A fost unul dintre şefii Securităţii cu cele mai multe asasinate la activ, fiind implicat în numeroasele crime din regiunea Cluj. A ordonat executarea mai multor grupuri de rezistenţă armată din Munţii Apuseni (membri ai organizaţilor Diamandi Ionescu, Nicolae Dabija ş.a.), ca şi a unor ţărani care se împotriveau colectivizării. Ordinele sale au fost îndeplinite cu precădere de către cpt. Kovács Mihai (şeful S.J.S.P. Turda)[7] şi mr. Briceag Nicolae (şeful S.J.S.P. Dej)[8]. La ordinul său, în zilele de 2 şi 5 aprilie 1950 au fost luaţi din sediul Securităţii din Cluj şi asasinaţi într-un loc necunoscut 12 membri ai organizaţiei mr.

---

[3] Există şi opinii conform cărora numele acestuia ar fi fost Weiss Mihai (precum Doina Jela, *Lexiconul negru. Unelte ale represiunii comuniste*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2001, p. 213), dar le apreciem a fi eronate.

[4] Dennis Deletant, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej şi statul poliţienesc 1948-1965*, Iaşi, Editura Polirom, 2001, p. 27.

[5] La 3 aprilie 1945 Inspectoratul Regional de Poliţie Alba Iulia a efectuat mai multe arestări „din ordinul verbal al domnului Patriciu", deşi nu se precizează nicăieri calitatea acestuia, instituţia fiind condusă încă de inspectorul regional Ioan Stănilă, care a fost însă arestat după câteva zile. Reţinerile operate din ordinul său au vizat angajaţi ai Inspectoratului Regional de Poliţie Alba Iulia, precum şi alte persoane, toate fiind acuzate de „activitate legionară sau fascistă" (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 204, vol. 1, f. 310).

[6] Prin Decretul nr. 1.516 al Prezidiului M.A.N., Patriciu a fost încadrat în Securitate cu clasa 13 de salarizare (Florica Dobre – coord., *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective şi metode*, vol. I, *1948-1967*, studiu introductiv de Florian Banu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006, p. 12 – în continuare se va cita *Securitatea I…*).

[7] Conform declaraţiilor cpt. Kovács, în august 1950 Patriciu i-a ordonat să execute mai mulţi „chiaburi" din com. Bistra, jud. Alba, care ajutau membrii grupurilor de rezistenţă din zonă: „Diseară îi pui în maşină, îi duci la marginea comunei de unde sunt şi dai cu ei de pământ, trânteşti pe ei de pământ, pe urmă anunţi Miliţia să adune câţiva chiaburi care să îngroape pe ei. Dar să îngrijească băieţii care fac treaba aceasta să nu facă la o încrucişare de drumuri sau pe deal, ci să facă la margine de sat" (Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securităţii în documente 1949-1989*, Iaşi, Editura Polirom, 2002, p. 224).

[8] Mr. Briceag declara şi el că Patriciu „a dat dispoziţie că dacă un chiabur va face agitaţie să fie împuşcat acolo pe loc, ca să ştie toţi acei care ar îndrăzni să nu predea cotele că vor păţi aşa" (*Ibidem*).

Nicolae Dabija[9]. A ordonat executarea lui Constantin Vodă, ucis împreună cu Victor Marc (membru al organizației Diamandi) în noaptea de 6/7 august 1949 de o echipă condusă de cpt. Kovács Mihai[10].

A decedat în anul 1996 la Cluj.

col. **Nedelcu Mihail** (nume real **Nedelcu Mihailov**[11])

Născut la 13 iulie 1905, în com. Almalău, Bulgaria. De naționalitate bulgară. A urmat patru clase primare în comuna natală, apoi doi ani la liceul de stat bulgar din Silistra (1916-1917), continuat patru ani la seral la un liceu particular bulgar. A muncit apoi ca cizmar în zonă şi apoi cizmar în Bucureşti (1924-1936). În perioada 1937-1940 a fost „băiat de casă" în Bucureşti. În septembrie 1940, după cedarea Cadrilaterului de către România, a fost repatriat la Silistra, unde a lucrat ca cizmar.

A aderat la mişcarea comunistă la vârsta de 25 ani, fiind membru al D.R.O.[12] din anul 1930. În 1936 a fost primit în P.C.dR., organizația Bucureşti. În 1940, după ce a ajuns în Bulgaria, a devenit membru în organizația de partid din Silistra. Ca urmare a activității sale comuniste, a fost arestat în 1943 şi condamnat, fiind eliberat la 9 septembrie 1944[13]. A muncit apoi ca şef al unei cooperative de producție din Silistra (ianuarie-aprilie 1945).

A urmat mai multe şcoli politico-ideologice în Bulgaria şi România: Şcoala de partid de la Sofia (1 decembrie 1944-10 februarie 1945), Şcoala medie de partid de 3 luni şi Universitatea Serală de Marxism-Leninism de 2 ani, începută la Bucureşti şi absolvită la Cluj[14]. Nu a urmat nici o şcoală sau curs de pregătire pe linie de Securitate.

---

9 Este vorba de Mihai Angheluță, Nicolae Nițescu, Alexandru Maxim, Ioan Robu, Alexandra Pop, Simion Moldovan, Emil Dalea, Petru Mărgineanu, Emil Olteanu, Victor Vandor, Florian Picoş şi Ioan Bedeleanu (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 73, vol. 1, f. 26-27).

10 Cpt. Kovács: „Primind aprobarea să fac o acțiune noaptea în com. Muntele Băişorii pentru a-l prinde sau depista pe banditul Marc Victor, care teroriza populația comunelor din jur, înainte de a merge în acțiune am primit ordin că după acțiune să-l duc acolo unde a fost acțiunea şi pe teroristul Vodă Costică, poreclit «Regele Munților», originar din Bistra, pe care-l prinsesem acum vreo trei săptămâni şi să raportez în scris că a fost împuşcat în acțiune. În acea noapte, banditul Marc Victor a fost atras în cursă, împuşcat, după ce a tras şi el, dar nu a nimerit, iar dimineață a fost adus la fața locului banditul din Bistra, Vodă Costică, împuşcat şi am raportat că a murit în acțiune, deci raportul a fost denaturat, conform ordinului primit din partea tov. colonel Patriciu" (conform Gheorghe Iancu, Virgiliu Țârău, *Un episod din implicarea Securității în colectivizarea agriculturii româneşti*, în „Anuarul Institutului de Istorie Cluj", XXXVII, 1998, p. 285).

11 A.C.N.S.A.S., fond Cadre, dosar nr. 53, f. 1.

12 Organizația Revoluționară a Dobrogei.

13 A.C.N.S.A.S., fond Cadre, dosar nr. 53, f. 142.

14 *Ibidem*, f. 2.

La 1 aprilie 1945 a fost trimis de comuniştii bulgari în România[15]. Imediat după venirea în ţară a fost încadrat în M.A.I. şi numit inspector de poliţie şi şef al Direcţiei Lagăre din M.A.I. (6 aprilie 1945-31 ianuarie 1947)[16]. În această calitate, la 15 martie 1946 a fost trimis la Slobozia, „procedând la desfiinţarea lagărului şi eliberând pe toţi deţinuţii"[17]. Timp de câteva luni, februarie-iulie 1947, a fost trimis de către M.A.I. ca delegat în comisiile de repatriere a românilor din Austria, Cehoslovacia şi Ungaria[18]. La reîntoarcerea în ţară a fost numit inspector general la Inspectoratul Regional de Poliţie Piteşti (1 august 1947-30 august 1948), iar la înfiinţarea Securităţii a preluat funcţia de şef al D.R.S.P. Piteşti (30 august 1948[19]-25 ianuarie 1951).

A condus Direcţia Regională de Securitate Cluj în perioada 25 ianuarie 1951-30 iunie 1957. Activitatea col. Nedelcu în fruntea Securităţii din Cluj a fost criticată continuu de conducerea M.A.I. începând din anul 1952, întrucât rezultatele obţinute de el în muncă erau considerate a fi nesatisfăcătoare[20], la care se adăugau şi numeroasele probleme din pregătirea, comportarea şi activitatea profesională a cadrelor din subordine[21]. Lipsa sa de autoritate în faţa angajaţilor D.R.S. Cluj era reală, el fiind uneori chiar ţinta ironiilor acestora[22]. Cu toate acestea, de fiecare dată a fost menţinut în funcţie, luându-se în considerare „meritele" sale de ilegalist.

Foarte probabil a beneficiat şi de susţinerea liderilor P.C.R. de origine bulgară (Petre Borilă şi Dumitru Coliu), care au creat o adevărată filieră de promovare în partid a comuniştilor din această etnie. Conform lui Alexandru Bârlădeanu, „filiera bulgară" („o filieră

---

[15] A plecat la Bucureşti „prin regionala de partid Rusciuc" (*Ibidem*, f. 3).

[16] Conform proprie sale declaraţii, dintr-o autobiografie ulterioară, „am fost numit inspector de poliţie, încredinţându-mi-se mie şi tov inspector Petre Mihăileanu conducerea Direcţiei Lagărelor" (*Ibidem*, f. 143)

[17] Idem, fond Documentar, dosar nr. 204, vol. 10, f. 304.

[18] Idem, fond Cadre, dosar nr. 53, f. 5.

[19] Prin Decretul nr. 1.516 al Prezidiului M.A.N. a fost încadrat în Securitate cu clasa 13 de salarizare (*Securitatea I…*, p. 12).

[20] Într-un raport din 6 iunie 1953 al Serviciului Inspecţii din M.A.I., privind activitatea D.R.S. Cluj, se precizau următoarele: „Comoditatea, lipsa de exigenţă, împăciuitorismul faţă de lipsuri, au rămas trăsături care caracterizează şi în prezent pe tov col. Nedelcu Mihail, fapt ce ne îndreptăţeşte să considerăm că nu are nici un fel de perspectivă de îndreptare, de a-şi lichida lipsurile (…) Propunem scoaterea din muncă a tov colonel Nedelcu Mihail" (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13.150, f. 83). Într-un raport similar, din 1955, acuzele erau identice: „Răspunderea faţă de lipsurile existente o are conducerea direcţiei, respectiv tovarăşul col. Nedelcu Mihail, care prin atitudinea sa faţă de muncă a încurajat împăciuitorismul faţă de neexecutatea ordinelor şi atitudinea dulceagă, de automulţumire, care dăinuie în cadrul regiunii" (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13.168, f. 119).

[21] Într-o şedinţă de analiză ţinută la D.R.S. Cluj la 21 aprilie 1955, Alexandru Drăghici arăta că „O altă cauză pentru care munca merge prost consider că este liberalismul, pălăvrăgeala, lipsa de disciplină ce există în această regiune" (*Ibidem*, f. 53).

[22] Într-un raport din 17 mai 1968, mr. Rîpeanu Ioan afirma că mr. Gruia Manea, şeful Serviciului Anchete, „pentru a-l discredita pe fostul şef al regiunii M.A.I. Cluj, Nedelcu Mihail, cunoscând faptul că acesta nu citeşte lucrările prezentate la semnat, a completat un mandat de arestare pe numele lui Nedelcu Mihail, pe care apoi l-a introdus în corespondenţă, fiind semnat" (Idem, dosar nr. 19, vol. 4, f. 16).

verticală, foarte bine structurată") era condusă de Petre Borilă[23]. Menționăm şi faptul că între anii 1952 şi 1955 Direcția I Informații Externe a fost condusă de Vasile Vâlcu, un alt ilegalist de origine bulgară[24].

Schimbarea col. Nedelcu de la conducerea D.R.S. Cluj a survenit abia după evenimentele din Ungaria din toamna anului 1956, care au avut rezonanțe şi în rândul maghiarilor din România, inclusiv al celor din regiunea Cluj. Cu această ocazie, au fost descoperite grave deficiențe în ce priveşte activitatea Securității din Cluj în problema „naționalişti maghiari". La şedința Colegiului M.A.I. din 17 mai 1957 a fost analizată activitatea D.R.S. Cluj, fiind evidențiat faptul că organele de securitate nu doar că nu țineau sub control minoritatea maghiară din regiune, dar nici nu recrutaseră agenți printre reprezentanții acestei etnii[25].

În vara anului 1957, după o lună în care s-a aflat la dispoziția ministerului, a fost numit şef al Serviciului „C" Evidență operativă din M.A.I. (1 august 1957-10 iulie 1967). În perioada 1958-1960 a îndeplinit şi funcția de secretar al Comisiei M.A.I. pentru judecarea cazurilor de internare sau eliberare din D.O. La 31 octombrie 1967 a fost trecut în rezervă şi pensionat[26].

Încadrat în Securitate cu gradul de colonel (30 august 1948), a fost avansat general-maior (22 august 1966), apoi general-locotenent în rezervă (1 mai 1971).

La 9 septembrie 1958 a întocmit un *Plan de acțiune* pentru arestarea legionarilor din regiunile Bucureşti, Galați şi Constanța pentru care se decisese internarea lor în D.O., în vederea trimiterii la locurile de muncă fixate. Conform planului, în regiunile Constanța şi Galați urma să se deplaseze personal pentru arestarea a 126, respectiv 94 legionari, operațiune ce urma să se execute la 12 septembrie 1958[27].

A fost implicat şi în alte acțiuni represive. Spre exemplu, în septembrie 1952 a propus internarea preotului greco-catolic Nicolae Chindea într-o colonie de muncă pe timp de 5 ani[28], propunere aprobată.

Pentru activitatea sa în Securitate a fost distins cu mai multe ordine şi medalii, primind de asemenea şi diverse recompense din partea conducerii M.A.I.[29].

---

[23] Lavinia Betea, *Alexandru Bârlădeanu despre Dej, Ceauşescu şi Iliescu. Convorbiri*, Bucureşti, Editura Evenimentul Românesc, 1997, p. 31.

[24] În 1961, Vasile Vâlcu avea să fie numit membru al Consiliului de Stat (Florica Dobre – coord., *Membrii C.C. al P.C.R. 1945-1989. Dicționar*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004, p. 610).

[25] Întrebat de Alexandru Drăghici de ce nu exista agentură în rândul „elementele fasciste maghiare", col. Nedelcu Mihail a răspuns: „Nu avem agentură în rândul maghiarilor. Mi-a fost frică să lucrez. Dacă ceream sprijin unui maghiar el îmi răspundea că în primul rând este maghiar şi pe urmă U.T.M.-ist sau membru de partid. Mi-a fost tare frică să lucrez. Am primit ordin să fac acest lucru şi totuşi am şovăit în a lua măsuri" (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 202, f. 4).

[26] Idem, fond Cadre, dosar nr. 53, f. 10.

[27] Idem, fond Documentar, dosar nr. 55, vol. 2, f. 96-97.

[28] Idem, fond Penal, dosar nr. 65, vol. 5, f. 211.

[29] Printre altele, a fost decorat cu Ordinul „Muncii" clasa a III-a (1949), Ordinul „Steaua R.P.R." clasa a IV-a (1954), Ordinul „23 August" clasa a IV-a (1959), Ordinul „Meritul Militar" clasa a III-a (1963). A fost recompensat cu un salariu (la 10 decembrie 1958 şi 15 noiembrie 1961), cu 1/2 salariu (la 30

col. **Breban Iosif**

Născut la 6 aprilie 1920 în com. Balc, jud. Bihor. Provenea dintr-o familie evreiască ce avusese foarte mult de suferit de pe urma deportărilor din perioada războiului (părinții săi, doi frați, două surori şi un unchi au decedat în deportare[30]). A lucrat ca muncitor necalificat, apoi zețar la Tipografia Oradea (1933-1937), după care a prestat diverse munci ocazionale. În perioada 1943-octombrie 1944 a fost trimis la muncă obligatorie în Batalioanele de Muncă maghiare.

Frații săi făceau parte din conducerea mişcării comuniste din Oradea[31], astfel încât a fost atras şi el foarte devreme spre activități comuniste. În 1935, la vârsta de 15 ani, a devenit membru al U.T.C. şi tot atunci s-a înscris şi în Sindicatul Tipografilor. Ulterior a activat şi în M.A.D.O.S.Z. şi în Ajutorul Roşu (1938-1943)[32]. În P.C.R. a fost primit în martie 1945.

După 23 august 1944 a desfăşurat mai multe activități pe linie de partid: activist la Sindicatele Unite şi la Comitetul P.C.R. Marghita (1944-1946), secretar al Comitetului P.C.R. Sălard (1946), instructor al Comitetului județean P.M.R. Oradea (1 ianuarie 1947-septembrie 1948). A deținut apoi funcția de director al Direcției Județene Agricole Oradea (septembrie 1948-aprilie 1949).

După ce a urmat Gimnaziul mixt din Marghita (1945-1946), în aprilie 1949 a fost trimis la Şcoala centrală de lectori „A.A. Jdanov", pe care a absolvit-o în decembrie acelaşi an. A fost numit şef al Sectorului Sfaturi Populare al C.C. al P.M.R. (decembrie 1949-mai 1950), apoi adjunct al şefului Secției Agrare a C.C. al P.M.R. (mai 1950-mai 1952). În mai 1952 a preluat funcția de vicepreşedinte al Comitetului de Stat pentru Colectarea Produselor Agricole[33]. De asemenea, a fost ales şi deputat în Sfatul Popular Regional Oradea.

În septembrie 1952 a fost încadrat în Securitate cu gradul de maior, fiind numit locțiitor al şefului Direcției a IV-a Contrasabotaj, funcție pe care a deținut-o până la 30 iunie 1957. În perioada 1 ianuarie-31 decembrie 1956 a condus efectiv Direcția a IV-a, însă fără ordin de numire în funcție[34], titularul postului, col. Stoica Nicolae, primind temporar alte însărcinări[35]. În iulie 1953 a fost avansat la gradul de locotenent-colonel la excepțional[36].

La 1 iulie 1957, prin Ordinul M.A.I. nr. 1.870, a fost numit în funcția de şef al D.R.S. Cluj[37], poziție pe care a deținut-o până la 17 martie 1961, dată la care a fost trecut în rezervă[38]. La 1 septembrie 1958 a fost avansat la gradul de colonel. În martie 1960 avea un salariu de bază de 3.950 lei, la care se adăugau solda de grad şi solda de funcție[39].

decembrie 1959) şi cu un ceas de mână „Doxa" (la 23 februarie 1959). Detalii în Idem, fond Cadre, dosar nr. 53, f. 12-13.

30 Idem, dosar nr. 10, f. 93.

31 Ulterior, unul dintre frații săi, Breban Eugen, a fost încadrat şi el în Securitate.

32 A.C.N.S.A.S., fond Cadre, dosar nr. 10, f. 5.

33 *Ibidem*, f. 103.

34 *Securitatea I…*, p. 78.

35 A.C.N.S.A.S., fond Cadre, dosar nr. 10, f. 107.

36 *Ibidem*, f. 17.

37 *Ibidem*, f. 18.

38 Prin Ordinul M.A.I. nr. 1.534 (*Ibidem*, f. 290).

39 A.C.N.S.A.S., fond D.M.R.U. a M.I., inventar nr. 7.369, dosar nr. 28, f. 101.

În perioada în care a activat la Cluj a urmat cursurile Facultății de Științe Juridice Cluj, forma fără frecvență, pe care le-a absolvit în anul 1960[40].

Pentru activitatea sa în cadrul Securității a fost decorat cu mai multe ordine şi medalii: Ordinul „Steaua R.P.R." clasa a IV-a (1954) şi clasa a II-a (1956), Ordinul „23 August" clasa a IV-a (1959), Medalia „Eliberarea țării de sub jugul fascist" etc. Conform unui referat al Direcției Cadre: „În ianuarie 1956, lt.-col. Breban i s-a conferit Ordinul «Steaua R.P.R.» clasa a II-a pentru contribuția personală ce a avut-o în ducerea unei acțiuni informativ-operative care s-a încheiat cu rezultate pozitive concrete (au fost depistate mai multe elemente contrarevoluționare)"[41].

Începând din anul 1960, conducerea M.A.I. a început să fie nemulțumită de activitatea col. Breban în fruntea D.R.S. Cluj. În octombrie 1960, la o şedință cu şefii direcțiilor regionale, Alexandru Drăghici l-a avertizat pe col. Breban pentru „munca nesatisfăcătoare şi încălcarea directivei în ce priveşte recrutarea unor agenți fără a fi înregistrați, ca apoi stabilindu-se că nu sunt corespunzători să le claseze dosarele"[42].

În acest context, precizăm şi faptul că în decembrie 1960 col. Breban a participat personal la încercarea de recrutarea a istoricului maghiar Benkö Samuil. La 21 decembrie 1960 Benkö a fost arestat şi anchetat continuu de mai mulți ofițeri până în dimineața zilei de 24 decembrie. Deşi organele de Securitate i-au reamintit cercetătorului că „a primit locuință cu sprijinul tov colonel Breban", acesta nu a cedat presiunilor şi a refuzat să colaboreze cu organele de represiune[43].

Este posibil însă ca trecerea în rezervă a col. Breban Iosif să fi fost cauzată şi de anumite nemulțumiri ale sale referitoare la statutul populației de origine evreiască (în 1958 a afirmat față de un alt ofițer că „în Ardeal aproape toți cetățenii evrei au fost scoşi din serviciu, iar unii sunt bătrâni şi nu au ajutor" şi că „în Ardeal este un puternic antisemitism din partea populației maghiare şi asta ar determina cetățenii evrei să emigreze")[44]. Pe baza acestor comentarii, într-un referat al Direcției Cadre din 12 ianuarie 1961, cu puțin timp înainte de a fi trecut în rezervă, se precizează faptul că Breban „a făcut unele afirmații necontrolate, din care se întrezăresc concepții cu caracter naționalist-şovin"[45].

mr. **Pleşiță Nicolae**

Născut la 16 aprilie 1927 în Curtea de Argeş. După ce a absolvit patru clase primare a muncit ca zilier la diferite persoane, apoi s-a angajat ca circularist la o fabrică de cherestea din oraş. După 23 august 1944 s-a înscris în sindicat, iar în anul 1945 în U.T.C. În 1947 a fost primit în P.C.R. O

[40] Idem, fond Cadre, dosar nr. 10, f. 93.
[41] *Ibidem*, f. 110. Anterior încadrării în Securitate fusese distins cu Ordinul „Muncii" clasa a III-a (1948).
[42] A.C.N.S.A.S., fond Cadre, dosar nr. 10, f. 232.
[43] Idem, fond Rețea, dosar nr. 1.182, f. 4-9.
[44] Idem, fond Cadre, dosar nr. 10, f. 93.
[45] *Ibidem*, f. 232.

scurtă vreme a fost activist P.M.R. (1948).

A fost încadrat în Securitate la 1 septembrie 1948, ca plutonier la Secția a III-a din D.R.S.P. Piteşti[46]. A promovat rapid în funcții şi grad[47], activând ulterior ca şef al Secției a III-a la D.R.S. Arad (1 ianuarie 1951-31 ianuarie 1952), D.R.S. Vâlcea (1 februarie-30 iunie 1952) şi D.R.S. Piteşti (1 iulie 1952). La 1 septembrie 1953 a fost numit şef de secție la Direcția Cadre[48], iar din 1 ianuarie 1957 locțiitor al şefului D.R.S. Piteşti, funcție pe care a deținut-o până la sfârşitul anului 1961. În această perioadă a urmat la Moscova Cursul de pregătire pe linie de Securitate cu durata de un an (1958-1959)[49].

În toate funcțiile ocupate a dat dovadă de un zel deosebit, astfel încât a fost promovat continuu. Edificator este un raport al Direcției Cadre din 12 noiembrie 1958: „Faptul că cpt. Pleşiță Nicolae este un element ataşat regimului o ilustrează faptul că personal a demascat un văr al său care avea o maşină de scris în mod clandestin"[50].

La 1 ianuarie 1962 a fost numit şef al D.R.S. Cluj. Deşi tânăr[51], s-a achitat cu succes de sarcinile încredințate, reuşind să îmbunătățească semnificativ activitatea ofițerilor din subordine[52]. Şi-a concentrat atenția cu precădere asupra supravegherii intelectualilor din oraş şi a maghiarilor cu manifestări „naționalist-iredentiste". În această perioadă a urmat liceul (1963) şi cursurile Facultății de Istorie-Filozofie a Universității „Babeş-Bolyai", pe care le-a absolvit în anul 1970.

În şedința Secretariatului C.C. al P.C.R. din 6 februarie 1967 a fost numit şef al Direcției a VI-a Securitate şi Gardă[53], devenită ulterior Direcția a VIII-a, iar mai târziu Direcția a XI-a. La 1 decembrie 1972 a fost numit şef al Direcției I Informații Interne, funcție din care a fost însă destituit la 15 martie 1973, în contextul scandalului declanşat de sinuciderea doctorului Schächter, medicul personal al lui Nicolae Ceauşescu.

Timp de nouă luni a deținut funcția de şef serviciu la I.J. Ilfov al M.I. După această scurtă perioadă de dizgrație, a revenit în funcții de conducere la nivel central, ocupând postul de locțiitor al şefului Direcției I (din 15 decembrie 1973). Ascensiunea sa a continuat apoi într-un ritm accelerat. La 1 mai 1974, Nicolae Pleşiță a preluat cea de-a doua funcție de secretar

[46] Pleşiță îşi aminteşte acest moment: „Eu eram activist la tineret. În 1948, o comisie a Comitetului Central al partidului recruta oameni pentru înlocuirea Siguranței. «*Trebuie şi aşa să mergi în armată. Intri aici, stai doi-trei ani şi pleci…*». Şi n-am mai plecat. Îmi plăcea" (Viorel Patrichi, *Ochii şi urechile poporului. Convorbiri cu generalul Nicolae Pleşiță*, prefață de Dan Zamfirescu, f.l., Ianus Inf S.R.L, 2001, p. 24).

[47] La 23 august 1949 a primit gradul de sublocotenent, iar la 1 februarie 1950 pe cel de locotenent (A.C.N.S.A.S., fond Cadre, dosar nr. P-106, f. 13).

[48] Transferat în această funcție prin Ordinul 2.383 al şefului Direcției Cadre, col. Demeter Alexandru (Idem, fond D.M.R.U. a M.I., inventar nr. 7.358, dosar nr. 12, nenumerotat).

[49] *Securitatea I…*, p. 227.

[50] A.C.N.S.A.S., fond Cadre, dosar nr. P-106, f. 73.

[51] „Aveam 32 de ani şi eram comandantul regiunii" (V. Patrichi, *op.cit.*, p. 24).

[52] A.C.N.S.A.S., fond Cadre, dosar nr. P-106, f. 24.

[53] A.M.R., fond Microfilme, rola AS1-263, c. 115.

general al M.I.[54], post creat special pentru el (celălalt secretar general fiind gen.-lt. Pacepa Mihai). A fost rapid promovat adjunct al ministrului de Interne (la 1 decembrie 1975[55]), apoi prim-adjunct al ministrului de Interne (la 4 noiembrie 1976[56]). După dezertarea lui Pacepa, a fost iarăşi destituit şi numit comandant al Şcolii de ofițeri de la Băneasa (29 septembrie 1978-22 aprilie 1980).

Cariera sa a cunoscut apoi un nou puseu de creştere, la 22 aprilie 1980 fiind numit şef al C.I.E. şi adjunct al ministrului de Interne, funcții deținute până la 30 noiembrie 1984. La 1 decembrie 1984 a preluat funcția de comandant al Şcolii de perfecționare a cadrelor de Securitate de la Grădiştea, pe care a ocupat-o până în anul 1990)[57].

A înaintat foarte rapid în grad, de multe ori la excepțional: locotenent-colonel la 23 august 1964, colonel la 23 august 1966, general-maior la 23 august 1967[58], general-locotenent la 9 mai 1977[59].

A decedat la 28 septembrie 2009 în Bucureşti.

lt.-col. **Ioana Constantin**

Născut la 25 octombrie 1926 în com. Carpen, jud. Dolj.

A urmat şapte clase primare în comuna natală, după care a muncit în gospodăria părinților până în anul 1948. În martie 1945 s-a înscris în P.C.R., iar în 1947 a fost ales secretar al organizației de bază din comună. În octombrie 1948 a fost încorporat la Regimentul 16 Artilerie Grea Ploieşti, unde în scurt timp a fost numit locțiitor politic pe baterie.

În perioada februarie-august 1950 a urmat Şcoala de ofițeri politici a M.F.A. de la Breaza, pe care a absolvit-o cu gradul de locotenent. A fost însă imediat trimis la un curs de două luni la o şcoală de Securitate (4 septembrie-31 octombrie 1950). La absolvirea acesteia a fost încadrat ca lucrător operativ la Direcția a II-a Contraspionaj. La 1 ianuarie 1952 a fost transferat ca lucrător operativ la Direcția I Informații Externe, ulterior fiind promovat şef de birou (1 aprilie 1953). La 1 februarie 1956 a revenit la Direcția a II-a, unde a deținut mai multe funcții: şef de birou (1 februarie 1956), locțiitor şef de serviciu (1 iulie 1956), şef de serviciu (1 mai 1958) şi locțiitor al şefului direcției (din 15 ianuarie 1963)[60]. Conform unui referat de cadre, „a fost trimis cu misiuni în străinătate, achitându-se în mod corespunzător de sarcinile încredințate"[61].

---

54 Florica Dobre (coord.), *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective şi metode*, vol. II, *1967-1989*, studiu introductiv de Elis Neagoe-Pleşa şi Liviu Pleşa, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006, p. 196 (în continuare se va cita *Securitatea II…*).

55 A.M.R., fond Microfilme, rola AS1-323, c. 279.

56 A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secția Administrativ-Politică, dosar nr. 5/1976, f. 84.

57 A.C.N.S.A.S., fond Cadre, dosar nr. P-106, f. 19.

58 Avansare aprobată de Prezidiul Permanent al C.C. al P.C.R. în şedința din 21 august 1967 (A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Cancelarie, dosar nr. 118/1967, f. 4).

59 A.C.N.S.A.S., fond Cadre, dosar nr. P-106, f. 13.

60 Idem, dosar nr. 37, f. 19.

61 *Ibidem*, f. 20.

În această perioadă a urmat cursurile Universităţii Serale de Marxism-Leninism (1954-1956) şi liceul (absolvit în 1964). Ulterior, a urmat şi alte şcoli şi cursuri de partid: Şcoala superioară „Ştefan Gheorghiu" (1966-1969) şi cursurile CEPECA (1976). Pe linie de Securitate, a urmat cursul de o lună de la Bran pentru pregătirea cadrelor de conducere (1969).

La 15 aprilie 1967 a preluat postul de şef al D.R.S. Cluj. La 18 februarie 1968, în momentul desfiinţării regiunilor şi reînfiinţării judeţelor, a fost numit inspector şef la I.S.J. Cluj[62], iar la 19 aprilie 1972 şef al I.J. Cluj al M.I. Deşi rezultatele obţinute de el în aceste funcţii au fost în general apreciate de conducerea Securităţii, în anul 1971 i-a fost suspendată indemnizaţia de comandă pe timp de 3 luni, pentru că nu a acţionat cu operativitate în îndeplinirea unor ordine primite de la centru[63].

După 17 ani în care a condus Securitatea din Cluj, la 31 octombrie 1984 a fost numit şef al I.J. Mureş al M.I., post din care a fost trecut în rezervă şi pensionat la 22 iulie 1987[64].

Încadrat în Securitate cu gradul de locotenent, a fost avansat succesiv până la gradul de general-maior (19 august 1974), uneori la excepţional[65].

2. Locţiitorii şefilor de direcţie

lt.-col. **Cuteanu Gheorghe**

Născut la 30 octombrie 1910 în com. Ciugud, jud. Alba.

Imediat după 23 august 1944, s-a înscris în P.C.R. şi a depus o intensă activitate. A fost rapid recompensat de partid, în aprilie 1945 fiind numit şef al Chesturii de Poliţie Alba.

În 1947 a fost transferat la Cluj, în funcţia de şef al Chesturii de Poliţie a Municipiului Cluj. La înfiinţarea Securităţii a preluat funcţia de locţiitor al şefului D.R.S.P. Cluj (1948-1950). De la 1 septembrie 1948 a îndeplinit şi funcţia de gestionar al D.R.S.P. Cluj[66].

Ulterior a fost numit şef al D.R.S. Vâlcea (1951-1952), locţiitor al şefului D.R.S. Piteşti şi şef al D.R.S. Piteşti (1955-1956), apoi locţiitor pentru spate al şefului D.R.S. Piteşti (1 ianuarie 1957-30 aprilie 1964).

La 1 mai 1964 a revenit la D.R.S. Cluj, în funcţia de şef al Secţiei Spate[67].

A fost trecut în rezervă în februarie 1968[68]. Încadrat în Securitate cu gradul de locotenent-colonel, în anul 1957 a fost avansat colonel.

În iulie 1950 a acoperit crima comisă de lt. Irimieş Pavel şi slt. Mărgineanu Vasile (ofiţeri la D.R.S. Cluj), care la 21 iulie 1950 l-au executat pe Alexandru Grindeanu pe Dealul Sărmaşului, susţinând raportul fals al acestora, conform căruia cel ucis ar fi fugit de sub escortă[69].

---

62 Numit în funcţie prin Ordinul nr. 1.540 al preşedintelui C.S.S., Ion Stănescu (*Securitatea II…*, p. 47).
63 A.C.N.S.A.S., fond Cadre, dosar nr. 37, f. 40.
64 *Ibidem*, f. 4.
65 A fost avansat înainte de termen la gradele de locotenent-colonel şi colonel (*Ibidem*, f. 40).
66 *Securitatea I…*, p. 13.
67 A.C.N.S.A.S., fond D.M.R.U. a M.I., inventar nr. 7.382/2, f. 282.
68 Idem, fond Cadre, dosar nr. 27.744, f. 60.
69 A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 19, vol. 2, f. 523-525.

A comis şi alte abuzuri. Spre exemplu, într-un referat al M.A.I. din 26 august 1955 era criticat pentru faptul că, deşi doi ofițeri de la Serviciul Anchete al D.R.S. Piteşti au arătat că patru persoane anchetate erau nevinovate, el „în loc să aprecieze valoarea probelor şi temeinicia propunerilor, i-a trimis în justiție, unde dosarul a fost clasat şi arestații au fost puşi în libertate"[70].

Unul dintre copii săi, Cutean Tatiana (n. 3 martie 1945, Alba Iulia) a fost şi ea ofițer de Securitate la D.R.S. Cluj, D.R.S. Argeş, C.T.O.T. şi I.J. Hunedoara, fiind căsătorită cu col. Văceanu Lucian, şeful Securității din I.J. Hunedoara.

A decedat în anul 1982 la Piteşti.

mr. **Ornescu Alexandru**

A deținut funcția de locțiitor al şefului D.R.S. Cluj timp de aproape nouă ani (noiembrie 1952-31 ianuarie 1961)[71]. Anterior fusese ofițer în cadrul D.R.S. Cluj, ocupând funcții de conducere. A fost trecut în rezervă în anul 1961.

În momentul preluării funcției avea gradul de locotenent major, iar la 23 august 1953 a fost avansat căpitan, apoi maior.

Responsabilitatea sa principală a fost aceea de a coordona structurile de Securitate teritoriale din raza D.R.S. Cluj (serviciile, secțiile sau birourile raionale). Se deplasa deseori în control la organele de Securitate din raioane, ocazii cu care dădea indicații concrete privind supravegherea informativă şi recrutarea de agenți, criticând totodată şi diversele neajunsuri constatate.

cpt. **Georgescu Ioan**

Încadrat în Siguranță în anul 1947, la înființarea Securității a primit gradul de căpitan, fiind numit şef al Serviciului Județean al Securității Poporului Mehedinți (30 august 1948). Ulterior a deținut funcții de conducere în cadrul D.R.S. Dolj.

La începutul anului 1953 a fost transferat la D.R.S. Cluj, în funcția de locțiitor şef direcție. Activitatea lui a fost însă sever criticată de conducerea M.A.I. într-o şedință ținută la Cluj la 11 iunie 1953. Alexandru Nicolschi afirma: „Tov. cpt. Georgescu are atitudine nejustă față de tov. colonel [col. Nedelcu – n.n.], de încredere, de desconsiderare. Această lipsă a fost observată la tov. Georgescu încă la Craiova, tov. căpitan trebuia până acum să lichideze această lipsă"[72]. De asemenea, Alexandru Drăghici preciza şi el următoarele: „Tov. cpt. Georgescu trăieşte timpurile din 1947. Tov. cpt. Georgescu face numai panglicării. Oportuniştii totdeauna vorbeau că sunt de acord cu construirea socialismului, însă când era vorba de muncă se retrăgeau. Demagogia este specifică oportuniştilor. Nu se caracterizează omul după cum vorbeşte, ci după cum munceşte"[73].

În consecință, la începutul anului 1954 a fost destituit din funcție şi numit şef al Serviciului III Informații interne la D.R.S. Galați, funcție pe care a deținut-o mai mulți ani, perioadă în care a fost avansat la gradul de locotenent-colonel (1955).

---

[70] Idem, dosar nr. 8.849, f. 177.
[71] Idem, fond D.M.R.U. a M.I., inventar nr. 7.382, dosar nr. 2, f. 280.
[72] Idem, fond Documentar, dosar nr. 13.150, f. 15.
[73] *Ibidem*, f. 20.

mr. **Moraru Ioan**[74]

La 1 ianuarie 1951 a fost numit şef al nou-înfiinţatului Serviciu raional de Securitate Turda. În primăvara anului 1953 a preluat funcţia de şef al Secţiei a III-a Informaţii Interne din cadrul D.R.S. Cluj. A deţinut această funcţie puţin timp, deoarece la începutul anului 1954 a fost numit loctiitor al şefului D.R.S. Cluj, poziţie pe care a deţinut-o până la 31 decembrie 1959.

La 1 ianuarie 1960 a fost destituit şi mutat la D.R.S. Mureş-Autonomă Maghiară, unde a deţinut funcţiile de şef birou în Serviciul III Informaţii Interne, apoi şef al Secţiei a II-a Contraspionaj (15 august 1964[75]-18 februarie 1968). În momentul desfiinţării regiunilor, a fost trecut în rezervă.

A fost avansat la gradele de locotenent major (1950), căpitan (1953), maior (1957) şi locotenent-colonel (1963).

col. **Corin Aurel**

Născut la 4 octombrie 1914 în com. Jebel, jud. Timiş.

În anul 1929 a absolvit şapte clase primare, după care s-a angajat la Atelierele C.F.R. Timişoara, unde s-a calificat în meseria de tâmplar (a urmat timp de patru ani şcoala profesională a C.F.R.).

În 1939 s-a înscris în U.T.C.dR., iar în 1940 în P.C.dR., „având unele sarcini de răspundere”[76]. După 23 august 1944 a avut numai funcţii de partid: membru în Biroul Comitetului judeţean U.T.C. Timiş (28 august 1944-aprilie 1945), responsabil cu cadrele în Biroul Comitetului judeţean P.C.R. Timiş (1 august 1945-martie 1946 şi martie 1947-ianuarie 1948), instructor de cadre la Comitetul regional P.C.R. Timişoara (martie 1946-martie 1947). La 6 ianuarie 1948 a fost promovat în aparatul central: lector la Şcoala Direcţiei de Cadre a C.C. al P.C.R. (ianuarie-martie 1948) instructor de cadre la Direcţia Cadre a C.C. al P.C.R. (martie-septembrie 1948) şi preşedinte al Comisiei de verificare a membrilor de partid din Valea Jiului (septembrie 1948-august 1949)[77].

În această perioadă a urmat mai multe şcoli de partid: Şcoala de cadre a Regionalei P.C.R. Timişoara (1 aprilie-1 iunie 1945), Şcoala de cadre a C.C. al P.C.R. (1 iulie-1 august 1945) şi Şcoala Superioară de Partid „Ştefan Gheorghiu” (1949-1950).

La 1 august 1950, după terminarea şcolii de partid, a fost încadrat în Securitate, cu gradul de locotenent-colonel. A deţinut mai multe funcţii de conducere la nivel central: subdirector la Direcţia Contrainformaţii Militare (1 august 1950-31 ianuarie 1951), subdirector general al D.G.S.S., fiind responsabil cu problemele de cadre şi personal (1 februarie 1951-

[74] La D.R.S. Cluj a mai existat un lt. Moraru Ioan, trecut în rezervă la 5 ianuarie 1951 pentru incompetenţă (Idem, fond D.M.R.U. a M.I., inventar nr. 7.506, dosar nr. 5, f. 47-50).

[75] Idem, inventar nr. 7.382, dosar nr. 2, f. 346.

[76] Idem, inventar nr. nr. 7.388, dosar nr. 1, f. 253.

[77] Idem, fond Cadre, dosar nr. 16, f. 2-3.

octombrie 1952), şef al Direcției Administrative (octombrie 1952-august 1953), şef al Serviciului I la Direcția a VI-a Transporturi (august 1953-31 decembrie 1954) şi locțiitor al şefului Direcției a VI-a (1 ianuarie 1955-31 decembrie 1959).

La 25 august 1952 a fost numit de Alexandru Drăghici şi membru al Comisiei M.S.S. care se ocupa cu internarea în C.M. şi D.O.[78]. Se face astfel vinovat de unele dintre trimiterile abuzive în D.O. şi C.M. din perioada 1952-1953.

Avansat la gradul de colonel la 23 august 1952, dar în august 1953 a fost retrogradat la gradul de locotenent-colonel pentru „unele lipsuri" (atunci a fost şi retrogradat şef serviciu)[79]. În august 1956 îşi va recăpăta gradul de colonel. În septembrie 1956 a fost trimis la Moscova, unde a urmat cursul de un an de specializare pe linie de Securitate, absolvit în iulie 1957. A fost secretar al organizației de bază P.M.R. a lotului de ofițeri trimişi la studii în U.R.S.S. în acea perioadă[80].

La 1 ianuarie 1960 a fost numit în funcția de locțiitor al şefului D.R.S. Cluj, funcție pe care a deținut-o până la 18 februarie 1968. Coordona şi îndruma direct activitatea Serviciului VII Filaj şi Investigații, Serviciului raional Bistrița şi secțiilor raionale Aiud, Câmpeni şi Gherla[81].

În timp ce se afla la Cluj a absolvit şi Liceul nr. 1 „Gheorghe Şincai" din localitate (1966).

A fost trecut în rezervă la 29 februarie 1968[82]. La 1 ianuarie 1969 a fost însă rechemat în cadrele active şi numit locțiitor şef serviciu în Direcția a VIII-a T.O. A deținut această funcție doar câteva luni, pentru că la 31 octombrie 1969 a fost trecut definitiv în rezervă[83]. În mai 1971 a fost avansat la gradul de general-maior în rezervă.

lt.-col. **Dumitraşcu Nicolae (Niculai)**

Născut la 4 aprilie 1924 în com. Ziduri, jud. Buzău.

În 1940 a absolvit un gimnaziu agricol, apoi Şcoala de radiotelegrafişti a Regimentului 6 Artilerie Antiaeriană Galați (1942-1943), după care a fost trimis la perfecționare la Centrul de apărare antiaeriană Bucureşti (1943-1944). După absolvirea şcolii a fost radiotelegrafist în mai multe unități de transmisiuni, până în mai 1945, când a fost trecut în rezervă. În 1946 s-a angajat cazangiu la Uzinele „Steagul roşu" din Braşov. În octombrie 1946 s-a înscris în P.C.R., devenind secretar în Biroul organizației de partid din întreprindere.

[78] Numit în funcție prin Decizia M.A.I. nr. 744. Comisia a fost înființată în baza H.C.M. 1.554/22 august 1952 şi era condusă de Gheorghe Pintilie. Printre ceilalți membri se numărau Alexandru Nicolschi şi Vladimir Mazuru (Idem, fond Documentar, dosar nr. 55, vol. 51, f. 93).

[79] Idem, fond Cadre, dosar nr. 16, f. 35.

[80] Idem, dosar nr. 21, f. 100.

[81] Idem, dosar nr. 16, f. 46.

[82] A fost trecut în rezervă prin Ordinul preşedintelui C.S.S. nr. 1.368, motivul oficial constituindu-l limita de vârstă (Idem, fond D.M.R.U. a M.I., inventar nr. 7.388, dosar nr. 1, f. 255).

[83] Idem, fond Cadre, dosar nr. 16, f. 11.

În 1948 a fost încadrat la Serviciul Judeţean de Securitate Braşov, cu gradul de plutonier major. În ianuarie 1950 a primit gradul de sublocotenent. La 1 ianuarie 1951 a fost mutat la D.R.S. Arad, unde a deţinut mai multe funcţii de conducere: şef al Serviciului Anchete, şef de secţie şi loctiitor al şefului direcţiei (1954-1956).

În anul 1956 a fost trimis la Moscova, unde a urmat cursul de un an de specializare pe linie de Securitate, fiind coleg cu col. Corin. La revenirea în ţară a fost repartizat în funcţia de locţiitor al şefului D.R.S. Banat (1 august 1957-31 martie 1961)[84]. A absolvit apoi liceul şi Facultatea de Drept la fără frecvenţă.

La 1 aprilie 1961[85] a fost numit locţiitor al şefului D.R.S. Cluj, poziţie pe care a deţinut-o până la 18 februarie 1968. În această perioadă a fost avansat la gradul de locotenent-colonel, iar ulterior la cel de colonel. S-a ocupat preponderent de supravegherea cetăţenilor de etnie maghiară, suspectaţi de atitudini naţionaliste[86].

În februarie 1968, în momentul înfiinţării judeţelor, a fost numit inspector şef la I.S.J. Bistriţa-Năsăud[87]. Ulterior a revenit la Cluj, deţinând funcţia de şef al Securităţii din I.J. Cluj al M.I. (1976-1979), după care a fost trecut în rezervă.

---

[84] *Securitatea II…*, p. 100.

[85] A.C.N.S.A.S., fond D.M.R.U. a M.I., inventar nr. 7.382, dosar nr. 2, f. 280.

[86] Conform lui Nicolae Pleşiţă, „colonelul Dumitraşcu, unul dintre adjuncţi, se ocupa direct de iredentişti (…) era un specialist disciplinat. Îl cunoşteam de la Arad" (V. Patrichi, *op.cit.*, p. 156-157).

[87] Prin Ordinul nr. 1.559 al preşedintelui C.S.S., Ion Stănescu (*Securitatea II…*, p. 61).

II. SUB LUPA SECURITĂȚII

Luminița **BANU**

PETRE ȚUȚEA ŞI POLIȚIA POLITICĂ - DE LA ARESTARE LA AVERTIZARE

PETRE ȚUȚEA AND THE POLITICAL POLICE FROM ARREST TO WARNING

In our paper, we try to survey the career of one of the most remarkable Romanian thinkers from the 20th century and the manner in which his life was affected by the repressive mechanism of the communist regime. Graduating the Faculty of Law from Cluj-Napoca and PhD. in economy in Germany, initially, Petre Țuțea was a leftist man. After the contact with Nae Ionescu, Țuțea became a supporter of the Iron Guard and attracted the police attention. After the defeat of the iron-guard rebellion from January 1941, Petre Țuțea was confined in Tg. Jiu camp for a short period. After this, he worked away from political events, in the Ministry of Economy as director of the Office of Studies and Documentation.

At the same time with the setting up the communist regime, Petre Țuțea became again a potential danger for the political order. Consequently, after a scrupulous watching between 1945 and 1948, Petre Țuțea was arrested in April 1948 and interrogated until December 1948. Țuțea was sent in Jilava jail without a sentence. Only in November 1950, the Ministry of Interior gave a decision for imprisoning him for 24 months.

Released in May 1953, Țuțea remained in attention of Securitate. Only after three years, on 21st of December 1956, Petre Țuțea was arrested again, put to trial and convicted to 10 years of prison. In August 1964 Țuțea was released, but the Securitate kept him in its evidence. Between 1964-1989, Petre Țuțea remained under careful surveillance. Meanwhile, the methods of the Securitate knew some evident modification, preventive measures being preponderant. Consequently, Țuțea was confronted with new methods of the political police. In order to exemplify these methods, we reproduce an official report by which Țuțea was warning about his opinions and contacts.

As a result, all his life, the Romanian thinker was confronted with different methods of the political police and his beliefs from the youth period proved to be an insoluble legacy.

Etichete: Petre Țuțea, procese politice, avertizare, Securitate
Keywords: Petre Țuțea, political trials, warning, the Securitate

„Dumnezeu ştie cât de Socrate sunt! Eu nu mă socotesc decât o oarecare ființă gânditoare. Gândesc şi spun ceea ce gândesc. E bine? E rău? Eu spun ceea ce cred că trebuie să spun. N-am făcut niciodată altfel, dar, în comunism, nimeni nu lua în seamă ceea ce spuneam. Spusele mele erau consemnate la Securitate, au avut ei grijă să mi le facă… arhivă. Cine va vrea să-mi studieze gândirea va trebui să bată la uşa acestei onorabile instituții. Sper că odată şi-odată uşa asta se va deschide”[1].

Cuvintele de mai sus îi aparțin lui Petre Țuțea, unul din cei mai remarcabili gânditori români ai secolului al XX-lea[2], iar speranțele sale referitoare la posibilitatea studierii de către posteritate a gândirii sale prin consultarea arhivelor Securității s-au împlinit, fie şi parțial[3].

Odată cu înființarea Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității şi preluarea dosarelor create de Securitate, biografiile unor personalități de primă mărime ale României au devenit susceptibile de rescriere prin completarea lor cu informații extrase din aceste dosare. În ceea ce ne priveşte, ne-am propus, prin prezentul demers, un obiectiv mult mai modest şi anume evidențierea, pe cale documentară, a tăriei de caracter de care a dat dovadă Petre Țuțea, prin prisma atitudinii manifestată de acesta, cu consecvență, în fața organelor de securitate.

S-a născut la 6 octombrie 1902 în satul Boteni, Muscel, în familia unui preot ortodox. A urmat cursul inferior al „Liceului Neagoe Basarab” din Câmpulung şi cursul superior la liceul „Gh. Barițiu” din Cluj, apoi cursurile Facultății de Drept la Universitatea din Cluj. Remarcat de Al. Vaida-Voevod, este trimis să studieze formele de guvernământ la Universitatea Humboldt din Berlin. Între 1933 şi 1935 a îndeplinit funcția de ajutor al consilierului economic al Legației României din Berlin. Şi-a obținut titlul de doctor în economie politică şi drept şi, ulterior, întors în țară, a devenit un discipol al lui Nae Ionescu.

Aderarea lui Țuțea la principiile dreptei româneşti interbelice îndreptățeşte afirmația lui Nae Ionescu: „omul, domnule Țuțea, nu evoluează, nu devine, ci se dumireşte!”, întrucât, inițial, Țuțea fusese un om de stânga. Aşa cum singur afirma: „am scos cu Petre Pandrea cea mai bună revistă marxist-leninistă, spre ruşinea mea. Se numea „Stânga”[4]. Aveam cabinet personal la „Adevărul”. Ştiți cine ne-a desființat? Un eretic, Armand Călinescu.

---

[1] http://www.tutea.ro/Petre%20Tutea%20-%20Cugetari%20memorabile.pdf (consultat la 1 noiembrie 2008).

[2] Emil Cioran, într-o scrisoare din aprilie 1974, adresată lui Bucur Țincu, referindu-se la Petre Țuțea, nu ezita să afirme: „Ce om extraordinar! Cu verva sa fără pereche, dacă ar fi trăit la Paris, ar fi avut azi o reputație mondială. Vorbesc adesea despre el ca despre un geniu al vremurilor noastre sau, mai degrabă, ca despre singurul spirit genial pe care mi-a fost dat să-l întâlnesc în viața mea” – Revista „22”, nr. 22, 15 iunie 1990.

[3] Fondurile de arhivă preluate de către C.N.S.A.S. conțin mai multe dosare din fondul Penal pe numele lui Petre Țuțea (F.P. Bucureşti 1783/3 vol., F.P. Bucureşti 25375/29 vol., F.P. Bucureşti 105531/9 vol., F.P. Vâlcea 90/1 vol.), precum şi dosarul de urmărire informativă nr. 149.821, cu 20 de volume.

[4] „Stânga” – hebdomadar de doctrină şi influență marxistă, apărut la Bucureşti, între 13 noiembrie 1932 şi 19 martie 1933 (19 numere), dată la care a fost suspendat de Armand Călinescu, subsecretar de stat la Preşedinția Consiliului de Miniştri şi la Ministerul de Interne în timpul guvernării național-țărăniste – cf. I. Hangiu, *Dicționarul presei literare româneşti (1790-1990)*, Bucureşti, Editura Fundației Culturale Române, 1996, p. 453.

A trimis un inspector general din Siguranță și ne-a amenințat că ne desființează dacă mai continuăm. Pandrea a pus mâna o călimară și a vrut să-i dea cu ea în cap. Era presa liberă să-i dea, nu-i așa, organului de stat cu călimara în cap. Eu zic: «Lasă-l, măi Petrache, el e un biet slujbaș»[5].

Ocuparea unui loc de frunte în rândul tinerei generații de intelectuali, alături de Mircea Eliade, Emil Cioran, Mircea Vulcănescu, și apropierea de ideologia legionară[6] îl plasează pe Țuțea în atenția organelor represive ale statului. Nu suferă însă, din partea acestora, nici o neplăcere, datorită, probabil, faptului că, formal, nu aderase la Mișcarea Legionară. După instaurarea guvernării legionare la 6 septembrie 1940 Petre Țuțea a devenit membru cu drepturi depline: „adevărul este că, oficial, am devenit membru al organizației legionare imediat după 6 septembrie 1940", spunea Țuțea în 25 mai 1957[7]. În scurt timp, a fost numit, în mod excepțional, șef de cuib:

„Conform regulilor legionare, trebuia să am o anumită vechime în cadrul organizației legionare, însă, cu toate acestea, datorită legionarului Popescu Traian, am fost numit șef de cuib. (…) Cuibul a avut denumirea de «Nae Ionescu», fostul profesor universitar. (…) Actualmente, nu îmi mai reamintesc numele tuturor legionarilor care au făcut parte din cuibul pe care l-am condus, cu excepția lui Traian Popescu, Georgel Demetrescu, fost director în Ministerul Economiei Naționale, Radu Ionescu, fost referent în Ministerul Economiei Naționale, Tănase Alexandru, fostul proprietar al magazinului «Vulturul de Mare cu peștele în gheare», Grigore Gheață, fost atașat comercial din Ministerul Economiei Naționale"[8].

În fața anchetatorului de securitate (cpt. Simon Jack), Petre Țuțea își asuma activitatea ca șef de cuib, considerând că aceasta nu a avut nimic ilegal:

„Am participat la ședințele de cuib, pe care le-am condus conform instrucțiunilor din *Cărticica șefului de cuib*. Ședințele s-au ținut în locuința lui Traian Popescu, însă nu îmi reamintesc pe ce stradă locuia. Am plătit cotizații și am participat la o excursie în pădurea Băneasa, unde s-au discutat diferite probleme cu caracter legionar. În calitatea mea de șef de cuib, am făcut un plan de activitate a cuibului în care prevedeam activitatea educativă a membrilor legionari din cuibul meu și care consta în lectura în cadrul cuibului a Bibliei și a întregii literaturi legionare, marșuri"[9].

Conducerea Mișcării Legionare îi încredințează lui Țuțea funcția de secretar general la Ministerul Economiei Naționale și, în această calitate, face parte din diverse delegații care au purtat negocieri economice la Berlin și la Moscova[10]. În aceeași perioadă

---

[5] Petre Țuțea, *Între Dumnezeu și neamul meu*, București, Fundația Anastasia, Editura Arta Grafică, 1992, p. 88.

[6] În 1935 l-a cunoscut pe Corneliu Zelea Codreanu în tabăra legionară din localitatea „Carmen Silva", apoi pe Ion Moța, Vasile Marin, Nicolae Totu și alții – A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 25.375, vol. 3, f. 335; în același an publică broșura *Manifestul revoluției naționale* și, ulterior, colaborează la revista „Frontul Verde" și la ziarul „Cuvântul" (*ibidem*, f. 356 și f. 344).

[7] Proces-verbal de interogatoriu din 25 mai 1957 în *ibidem*, f. 316.

[8] *Ibidem.*

[9] *Ibidem.*

[10] Despre contactul său cu Rusia, Țuțea spunea la începutul anilor '90: „Rușii au un fel de umanitate indefinibilă. Am fost la Moscova și nu pot spune despre ei că sunt tirani, deși au practicat tirania. Pe de

(septembrie 1940-ianuarie 1941), publică în ziarul *Cuvântul* o serie de articole, precum *Stil economic legionar*, *Negociatorul legionar*, ce vor atârna greu în viitoarele sale dosare de anchetă.

Reîntors în țară după rebeliunea legionară din 21-23 ianuarie 1941, Petre Țuțea este anchetat de către Siguranță, către sfârşitul lunii martie 1941. Nefiind găsit vinovat de vreo încălcare a legii, nu este condamnat, dar este internat pentru scurtă vreme în lagărul de la Tg. Jiu[11]. Eliberat, continuă să lucreze în cadrul Ministerului Economiei Naționale, ca director al Oficiului de Studii şi Documentare. Rămâne, totuşi, în atenția Siguranței[12]. Spre sfârşitul lunii iulie 1944 se întâlneşte, întâmplător, cu Lucrețiu Pătrăşcanu (pe care-l cunoştea bine din casa lui Petre Pandrea, acesta fiind cumnat cu Pătrăşcanu). Invitat de Țuțea la el acasă, în str. Ştirbei Vodă, nr. 164, Pătrăşcanu, deja implicat în negocierile secrete cu Palatul Regal pentru scoaterea României din Axă, i-ar fi spus lui Țuțea: „Situația este dezastruoasă. Nu există decât soluția ca Palatul să-l înlăture pe Antonescu, dacă nu se retrage. America a intrat în război şi de partea cui este America va fi şi victoria". Redăm în continuare un fragment din dialogul purtat cu Lucrețiu Pătrăşcanu, aşa cum îl rememora Țuțea:

„L.P. Sunteți pentru lovitură de stat?

P.Ț. Sunt.

L.P. Ce părere aveți despre Antonescu?

P.Ț. E un patriot incontestabil, un mare român, dar s-ar putea să nu fie tot aşa de bun politician. (…)

L.P. Participați la lovitura de stat?

P.Ț. Nu.

L.P. De ce?

P.Ț. Românii au fost dintotdeauna diplomați rafinați. Scoteau steagul cu Sfântul Gheorghe când treceau ruşii, şi pe cel cu semilună când intrau turcii. Aveau întotdeauna două steaguri. Acum vom avea două echipe: dumneavoastră intrați slugi la ruşi, pentru conservarea nației noastre, iar noi murim pentru panaşul Neamului Românesc"[13].

În măsura în care dialogul respectiv a avut loc, Petre Țuțea şi-a dovedit capacitatea de previziune istorică, asumându-şi, în spiritul legionar al jertfirii de sine, viitoarele nenorociri provocate de orientarea sa naționalistă. De altfel, după 23 august 1944, a avut contacte sporadice cu membri de frunte ai Mişcării Legionare. Astfel, potrivit unei declarații a lui Nicolae Pătraşcu din 30 iulie 1957, acesta l-a contactat personal pe Țuțea în anul 1945 pentru a-l ruga să obțină ca „un grup de legionari capturați în Munții Ciucaş să nu fie condamnați la moarte"[14]. Demersul lui Pătraşcu miza pe faptul că Țuțea era foarte bun

---

altă parte, nu cred să fi întâlnit vreun rus, care să fie normal" - Petre Țuțea, *Între Dumnezeu şi neamul meu*, Bucureşti, Fundația Anastasia, Editura Arta Grafică, 1992, p. 79.

[11] A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 149.821, vol. 4, f. 31.

[12] În 31 iulie 1943 Grupa I din Corpul Detectivilor era informată printr-o notă informativă că Țuțea desfăşoară în cadrul ministerului o „vie activitate legionară" şi, ca atare, dispunea verificarea informației ajungând la concluzia că „nota în cauză nu se verifică", iar Țuțea era apreciat ca fiind „o persoană serioasă, cu vederi largi" – *ibidem.*

[13] *Apud* Gabriel Gheorghe, *Petre Țuțea, între Legendă şi Adevăr*, Bucureşti, Fundația Gândirea, 2003, p. 59-60.

[14] A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 25.375, vol. 3, f. 364.

prieten cu Petre Pandrea, cumnatul atotputernicului ministru al Justiției, Lucrețiu Pătrăşcanu[15].

De altfel şi Țuțea confirmă păstrarea unor contacte cu lideri legionari. Potrivit unei declarații din anchetă, Nicolae Pătraşcu şi Valeriu (Vică) Negulescu l-au vizitat pe Țuțea în 1946 cerându-i părerea „cu privire la tactica şi atitudinea pe care să o urmeze organizația legionară față de situația politică creată după 6 martie 1945”[16].

În această perioadă, Petre Țuțea continuă să lucreze ca director în Ministerul Economiei Naționale, Direcția Încurajării Exportului, apoi funcționar în Direcția Studii şi Documentare, pentru ca în final să lucreze în Direcția Acorduri[17]. Se pare că în toată această perioadă, faima „protecției” de care se bucură Țuțea din partea lui Pătrăşcanu a fost suficientă pentru a-l salva pe acesta de nenumăratele valuri de „epurări” din minister. Potrivit unui „Referat al Serviciului II/Biroul 2 din Direcțiunea Generală a Siguranței Statului”, datat 4 aprilie 1948, „în evidențele personalului, Petre Țuțea figurează pe lista alcătuită în ianuarie 1948 de către sindicat, pentru lista de epurație a aparatului de Stat”. Totuşi, el nu este epurat, ci este menținut în minister, fiind doar retrogradat din funcția de director. În acest sens, a intervenit chiar Siguranța, într-un referat din 20 februarie 1948 menționându-se următoarele: „Neîncadrându-se actualului regim [Petre Țuțea] nu este întrebuințat la lucrări prea secrete şi este propus de organele acestui minister pentru comprimare. Luându-se contact cu organele în cauză ale Ministerului Economiei Naționale, s-a stabilit să nu se treacă la îndepărtarea acestuia din serviciu pentru moment”[18].

Dincolo de posibilitatea ca Siguranța să fi intervenit motivată de necesitatea finalizării urmăririi lui Țuțea, rămân câteva coincidențe semnificative: în 24 februarie 1948 Lucrețiu Pătrăşcanu este destituit din funcția de ministru al Justiției, iar arestarea lui Petre Țuțea la 12 aprilie 1948 a precedat-o cu două săptămâni pe cea a lui Pătrăşcanu (28 aprilie 1948). Aşadar, în opinia noastră, Țuțea, deşi de multă vreme în atenția organelor represive, a rămas intangibil atâta vreme cât Pătrăşcanu a fost atotputernic. Îndepărtarea acestuia din urmă a creat contextul favorabil pentru „fabricarea” la urgență a unui dosar[19] şi pentru

---

[15] Relațiile bune cu Pătrăşcanu şi aprecierea de care se bucura din partea acestuia sunt confirmate de Țuțea, care spunea: „După 23 august, țărăniştii şi liberalii au voit să mă aresteze, dar Pătrăşcanu, ca ministru de justiție, a intervenit spunând să nu se atingă nimeni de mine, că sunt un cavaler fără reproş” – *apud* Gabriel Gheorghe, *op. cit.*, p. 62.

[16] A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 25.375, vol. 3, f. 317.

[17] Idem, fond Informativ, dosar nr. 149.821, vol. 1, f. 49.

[18] *Apud* Ioana Diaconescu, *Scriitori în arhiva C.N.S.A.S. Petre Țuțea în încercuirea Securității*, în „România literară”, nr. 51-52, 28 decembrie 2007, p. 30-34.

[19] În fapt, la 11 februarie 1948 diplomatul britanic John Bennet a înaintat la Foreign Office un raport asupra situației economice din România, citând pe larg dintr-o lucrare redactată de Petre Țuțea, în cadrul Oficiului de Studii al Ministerului Industriei şi Comerțului (Economiei Naționale), privind relațiile economice româno-germane din trecut, ca bază de comparație cu relațiile economice româno-sovietice. Informatorul „Cores” a informat, la 13 februarie 1948, Siguranța despre posibila scurgere de informații prin intermediul lui Țuțea. Din primele investigații a rezultat că memoriul întocmit de Țuțea în ianuarie 1948 în legătură cu relațiile economice româno-germane, la cererea conducerii ministerului, a fost rupt de organele de verificare fiind considerat „o evidentă pledoarie în favoarea politicii pro-germane”. Întrucât nu se ştia dacă nu cumva au existat copii, dintre care una să fi parvenit diplomatului

arestarea din 12 aprilie. Imediat după arestare, a fost încarcerat în arestul Siguranței din str. Rahova, unde a fost anchetat până la 2 iulie 1948. Întrucât acuzațiile care i se aduceau erau legate de spionajul în favoarea anglo-americanilor (cărora le-ar fi furnizat date referitoare la economia națională, cunoscute prin natura atribuțiilor de serviciu), a fost transferat către S.S.I., care l-a anchetat până la 18 iulie 1948. Întrucât, din „probele" de la dosar era evident că acuzația nu putea fi susținută în fața justiției, S.S.I.-ul l-a retrimis pe Țuțea către arestul din Rahova, unde a rămas până în septembrie[20].

Imediat după înființarea Securității, Țuțea este transportat în arestul Ministerului Afacerilor Interne şi anchetat din nou, până la 10 noiembrie 1948. Anchetatorii Securității sunt incapabili să probeze vreo încălcare a legii de către arestat, aşa cum dovedeşte un referat din 10 decembrie 1949, semnat de căpitanul de securitate Nicolaescu Marin:

„Petre Țuțea a fost simpatizant al mişcării legionare din anul 1937, iar în anul 1940 s-a înscris în organizația legionară, activând şi propagând ideile legionare.

De asemenea, Petre Țuțea a avut legături cu străinătatea, în special cu Anglia, dând diferite informații. A avut legături cu Nicolae Pătraşcu şi cu Vică Negulescu în anul 1946. Petre Țuțea nu voieşte să recunoască activitatea sa desfăşurată în anii 1946, 1947, 1948, însă această activitate există, deoarece el a luptat contra regimului nostru de democrație populară, propagând idei legionare. Paralel cu aceasta, sus-numitul a întreținut şi legături cu fostul P.N.Ț.

Având în vedere activitatea sa şi faptele săvârşite care îl dovedesc ca un element periculos şi ostil regimului nostru, avem onoare a propune încadrarea sa în prevederile Ordinului 5/1948, categoria preventivi"[21].

Aşadar, neputându-se reține în sarcina sa vreo acuzație *dovedită*, este trimis la închisoarea Jilava, unde rămâne până la 23 aprilie 1949[22]. Este ridicat de la Jilava şi

---

englez, secretarul general al ministerului, Simon Zeigher, acceptă păstrarea lui Țuțea în funcție până la adunarea unor noi probe. În 19 martie Țuțea este pus în „filaj incomplet", Brigada Mobilă neavând suficienți oameni pentru solicitările existente. În 20 martie, secretarul general Zeigher, în acord cu organele Siguranței, îl însărcinează pe Țuțea cu redactarea unei lucrări privind participarea capitalului străin la dezvoltarea industriei petroliere din România, subiectul fiind considerat foarte tentant pentru „oficinele informative britanice". Întrucât Țuțea a solicitat, în vederea realizării lucrării, acces liber în arhivele Ministerului Minelor şi Petrolului şi vizitarea întreprinderilor petroliere din Valea Prahovei, prezumția că Țuțea lucrează pentru englezi părea să se consolideze. Ca atare, la cererea secretarului general Zeigher, la 12 aprilie 1948 are loc reținerea lui Țuțea, urmată de percheziționarea domiciliului – cf. A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 149.821, vol. 4, 175-190.

[20] Anchetatorii Siguranței nu au avut mai mult succes decât cei ai S.S.I.-ului, astfel că în 26 august 1948, Biroul 2 din Serviciul II al D.G.S.S. înainta Brigăzii Mobile ordinul rezolutiv al directorului general al D.G.S.S. privind încadrarea lui Petre Țuțea în Ordinul nr. 5/1948 - A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 1.783, vol. 2, f. 200.

[21] *Ibidem*, f. 189.

[22] *Ibidem,* f. 187: Ordinul nr. 5/1948 viza arestarea legionarilor, dar nu l-am identificat în dosarele studiate. De altfel, într-un referat întocmit în 1967 de o comisie ce ancheta abuzurile săvârşite de Securitate în primii ani de funcționare se menționau următoarele: „Examinându-se prin sondaj un număr de 1.500 dosare aparținând persoanelor care au făcut obiectul măsurilor de mai sus, se constată că aproape în toate cazurile reținerea persoanelor s-a făcut fără formele prevăzute de lege, iar ulterior se inițiau proiecte de hotărâri şi decrete prin care se tindea la acoperirea legală a măsurilor

transportat la închisoarea Ocnele Mari, fără ca situația sa de *reținut* să primească vreo clarificare. Aici este *uitat* până în noiembrie 1950 când este, oficial, internat prin Decizia M.A.I. nr. 193/1950, pe timp de 24 de luni, „pentru activitate legionară"[23]. Potrivit „Fişei de încarcerare", Țuțea avea „talia 1,82 m, fruntea ovală, nasul drept, gura potrivită, barba prelungă, fața smeadă, ochii căprui, părul castaniu"[24].

Conform unei practici a vremii, deținutul Țuțea Petre a fost eliberat cu o „mică întârziere": la 27 mai 1953 i se întocmesc formele de eliberare, iar la 29 mai semnează „Angajamentul la eliberarea din închisoare" şi este pus, în sfârşit, în libertate.

Odată intrat în „moara" sistemului, Țuțea nu avea cum să mai scape: în scurtă vreme, este reținut alături de membrii „organizației contrarevoluționare «Partidul Naționalist», în frunte cu Ştefan Petre, Porsena Nicolae ş.a.". În „Ordonanța de pornire a procesului penal", datată 20 decembrie 1956, se menționează:

„Eu, lt. Urucu Nicolae, anchetator penal de securitate din Direcția de Anchete a M.A.I. al R.P.R., având în vedere materialele pe care le dețin organele de securitate din care rezultă că numitul Petre Țuțea este învinuit pentru faptul că din anul 1955 a început să participe la întâlniri clandestine împreună cu alți indivizi, unde s-au purtat discuții duşmănoase împotriva regimului de democrație-populară din R.P.R., din materialele ce se află la dosarul cauzei rezultă suficiente date cu privire la infracțiunea prevăzută şi pedepsită de art. 327, p. III, C.P."[25].

Pe baza acestui act, este emisă „Ordonanța de reținere pe timp de 24 de ore", de la 21 decembrie 1956, orele 0 şi până la 22 decembrie 1956, orele 0, şi, ulterior, „mandatul de arestare nr. 155 din 26 decembrie 1956", semnat de lt. maj. Cosma Emil, care punea în vedere administratorului arestului „să-l primească şi să-l rețină de la data de 21 decembrie 1956 până la data de 20 ianuarie 1957 pe numitul Țuțea Petre"[26]. Ulterior, prin 11 adrese ale Procuraturii Militare Bucureşti către Penitenciarul Jilava, se comunica prelungirea succesivă a mandatului de arestare până pe data de 16 decembrie 1957[27].

Aceste adrese dovedesc, indirect, totala lipsă de profesionalism a ofițerilor de securitate şi caracterul arbitrar al măsurii de lipsire de libertate a lui Petre Țuțea, întrucât, încă din 10 ianuarie 1957, fusese emisă „Ordonanța de punere sub învinuire", în care se menționa: „Din lucrările de anchetă rezultă probe suficiente cu privire la faptele comise de

---

luate. De exemplu, prin ordinul nr. 26.500/1948 - Cabinet - au fost reținute toate persoanele ce au făcut parte din aparatul de poliție, jandarmerie şi S.S.I.; prin ordinul nr. 5/1948 - Cabinet - au fost reținute toate elementele ce au făcut parte din organizația legionară; prin ordinul nr. 8/20/1952 - Cabinet - s-a dispus reținerea persoanelor ce comentau nefavorabil reforma bănească. De remarcat că despre existența acestor ordine se fac mențiuni în dosarele celor arestați, ele neputând însă fi studiate deoarece nu se mai găsesc în arhivele Securității statului" – *apud* Florian Banu, *Adevăr şi ficțiune în documentele Securității*, în „Analele ştiințifice ale Universității «Alexandru Ioan Cuza» din Iaşi", seria Istorie, tom LI, 2005, p. 390.

[23] Conform fişei personale care i-a fost întocmită în penitenciar, „a fost internat la 29 noiembrie 1950", pedeapsa expirând la 29 noiembrie 1952 – A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 1.783, vol. 2, f. 179.

[24] *Ibidem*, f. 214.

[25] A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 25.375, vol. 3, f. 283.

[26] *Ibidem*, f. 286.

[27] *Ibidem*, f. 287-297.

sus-numitul împotriva legilor R.P.R. prin aceea că încă din anul 1954 şi în special în ultimul timp, împreună cu complicii săi, instigați de propaganda duşmănoasă a posturilor de radio imperialiste, au organizat mai multe întâlniri clandestine unde au discutat în mod duşmănos împotriva regimului democrat-popular din R.P.R.”. Ori, timp de un an de zile, anchetatorii nu au putut aduna acele „probe suficiente”, necesare trimiterii în fața instanței.

În fapt, Petre Țuțea a fost arestat la 22 decembrie 1956 pentru „delictul de agitație”. La baza arestării lui Țuțea au stat, aşa cum menționează documentele Securității, „declarațiile numitului Iacobescu Paul, element care a participat la întâlnirile clandestine şi unele materiale de la direcțiile informative din care rezultă că sus-numitul a fost în legătură cu o serie de legionari din Bucureşti şi provincie”[28].

Anchetarea lui Țuțea nu a adus ofițerilor de securitate nici o satisfacție: acesta declara că, într-adevăr, „după ce a fost eliberat în 1953, dar mai ales în ultimul timp, participa la diferite mese organizate de dr. Popescu Gabriel (arestat), unde mai veneau şi Caftangioglu Gheorghe (arestat), cunoscut ca legionar, Iacobescu Paul (arestat), legionar din 1936, Stavri Ghiolu, fost subsecretar de stat la Industrie şi Comerț în timpul războiului” şi alții, dar nu admitea sub nici o formă că în cadrul respectivelor întâlniri s-ar fi purtat „discuții duşmănoase împotriva regimului”.

Intuind faptul că „meciul” său cu Securitatea se va prelungi pe termen nedeterminat, Țuțea cerea, la 2 august 1957, organelor de securitate să i se aducă de la domiciliul său următoarele obiecte de uz personal: „un cojocel, pantaloni groşi, două perechi de izmene de flanel lungi, două cămăşi, două perechi ciorapi de lână, trei perechi ciorapi de bumbac nr. 45, două prosoape, trei batiste, un metru pânză de cârpit, una şapcă, săpun toaletă, pastă de dinți, perie de dinți”[29].

În mod neaşteptat, Direcția a VIII-a Anchete, condusă de colonelul Francisc Butyka, a admis cererea şi a înaintat Serviciului „C” o adresă prin care solicita aducerea respectivelor obiecte de la adresa din str. Ştirbey Vodă, nr. 164. În 12 august 1957, lt. maj. Frâncu Gheorghe a preluat de la verişoara lui Țuțea, Lămbescu Maria, obiectele solicitate, încheind un proces verbal detaliat şi neuitând să precizeze starea în care se aflau articolele de îmbrăcăminte şi încălțăminte: „un cojocel, fără mâneci, rupt”, „una pereche bocanci, negri cu talpă de cauciuc, uzați (nr. 45)”, „una şapcă de stofă, bej, nouă”[30]. Obiectele au ajuns în magazia arestului „A” al M.A.I. la 19 august 1957, nu ştim însă dacă i-au parvenit şi lui Țuțea.

Ancheta s-a prelungit până în 4 decembrie 1957, când lt. maj. Blidaru Gheorghe, anchetator penal de securitate, redacta „Concluziile de învinuire” împotriva numiților „Caftangioglu Gh., Popescu Mihai, Dumitrescu Elena, Țuțea Petre, Popescu Gabriel, Iacobescu Paul, Crinescu Maria, Andriano Constantin, învinuiți de săvârşirea infracțiunii p.p. de art. 209, pct. 1 C.P., prin modificarea art. 209, partea a III-a C.P., făcută prin Decretul nr. 469/1957” care „încă din anul 1948-1949 au inițiat şi organizat […] organizația subversivă de tip fascisto-legionar denumită «Partidul Naționalist», în frunte cu legionarii Ştefan Petre şi

[28]*Ibidem*, vol. 25, f. 69.
[29] *Ibidem*, f. 112.
[30] *Ibidem*, f. 113.

Porsena Nicolae (fugari)", „având drept scop răsturnarea prin violență a regimului democrat-popular din R.P.R. şi instaurarea unui regim fascist"[31].

Trimişi în judecată, inculpații sunt judecați de Colegiul de Fond al Tribunalului Militar al Regiunii a II-a Militare, compus din col. Dimitriu A. Adrian, preşedinte, lt-col. Obreja Ion, lt.col. medic Bălşeanu Ion – asesori populari, cpt. de justiție Fulger Ştefan – procuror militar şi secretarii Petrescu Joițeanu şi Stănculescu Gheorghe. În timpul procesului, avocatul lui Petre Țuțea, Mihail Nicolau, a încercat zadarnic să scoată în evidență că „nu există nici o probă din care să rezulte că inculpatul avea intenția să fie şef de stat. De altfel, însăşi Caftangioglu Gheorghe a arătat că aceasta a fost numai o fantezie a lui" şi că „în fața instanței nu s-a stabilit că s-ar fi făcut vreo legătură cu grupul lui Ştefan Petre şi de altfel Țuțea Petre n-a cunoscut niciodată pe Ştefan Petre şi pe Porsena Nicolae"[32].

Cu unanimitate de voturi, tribunalul l-a condamnat, prin Sentința nr. 241/20 decembrie 1957, pe Petre Țuțea, „în baza art. 209, pct. 2, lit. a C.P., modificat prin decretul 469/57", la „10 (zece) ani închisoare corecțională şi 5 (cinci) ani interdicție corecțională pentru uneltiri contra ordinii sociale p.p. de art. 209, pct. 2 lit. a C.P., prin schimbarea calificării din art. 209, pct. 1 C.P., modificat prin Decretul 429/57, conf. Art. 292 C.J.M. şi art. 306 C.Pr. Pen. În baza art. 25, pct 6 C.P. se confiscă averea totală personală a condamnatului Țuțea Petre. Conform art. 304 C.J.M. îl obligă la 500 lei cheltuieli de judecată"[33].

Condamnații au primit sentința la 28 decembrie 1957, în arestul M.A.I., şi au înaintat recurs la Tribunalul Suprem, Colegiul Militar. Recursul a fost respins prin Decizia nr. 57/ 22 februarie 1958, sentința rămânând definitivă şi executorie.

În acest context, merită amintit episodul confiscării „averii totale personale" a condamnatului Petre Țuțea. Conform procesului verbal întocmit de executorul judecătoresc Păcurariu Eneas în data de 26 iunie 1958, ora 18, în locuința din Ştirbey Vodă, nr. 164, „numitul Țuțea Petre nu posedă nici un fel de avere mobilă sau imobilă, nici în localitate, nici în altă parte. Din procesul verbal de percheziție dresat de organele de securitate la 22 decembrie 1956 s-a constatat că numitul nu posedă nimic confiscabil, afară de câteva cărți menționate de organele de securitate. Fată de această situațiune, ne-am retras de la locul de executare"[34].

Nimic mai edificator asupra condiției la care fusese adus unul din oamenii de geniu ai poporului român. Starea sa materială nu putea stârni invidia nici măcar celui din urmă paria al societății. Dar calvarul lui Țuțea era departe de a se încheia. Întemnițat la Aiud, trece prin ritualurile „reeducării de tip Aiud", iar în 1959 este implicat într-un nou proces. Arestarea altor foşti legionari şi menționarea fugitivă a lui Petre Țuțea în unele din declarațiile acestora[35] pornesc din nou implacabilul mecanism de represiune.

---

[31] *Ibidem*, vol. 5, f. 343.

[32] *Ibidem*, vol. 18, f. 265.

[33] *Ibidem*, f. 300.

[34] *Ibidem*, f. 570.

[35] La interogatoriul din 11 iunie 1959, Biloiu Matei declara: „Astfel eu mă exprimam față de legionarii Bălănescu Viorel, Teguiani Gheorghe şi Trifănescu Atanasie, care formau un grup, că atunci când se va ivi un conflict armat între puterile occidentale şi Uniunea Sovietică şi va fi răsturnat regimul democrației-populare din R.P.R., noi, legionarii, trebuie să colaborăm cu elementele din fostul P.N.Ț., iar Țuțea Petre, care era în apropiere şi a auzit aceste spuse ale mele, a intervenit spunând că această

La 14 iulie 1959 era elaborată o nouă „Ordonanță de punere sub învinuire", în care, pe lângă acuzațiile anterioare, se menționa:

„În perioada de detenție la penitenciarul Ocnele Mari a intrat în legătură cu legionarii Biloiu Matei, Menciu Paul, Trifănescu Atanasie şi alții, unde s-au constituit într-o grupare contrarevoluționară, purtând discuții legate de trecutul organizației legionare în scopul menținerii moralului legionar"[36].

Este trecut din nou prin purgatoriul anchetei, dar, în ciuda faptului că sănătatea sa se înrăutățea din cauza detenției[37], Țuțea îşi păstrează nealterată tăria spirituală. În acest sens, în „Concluziile de învinuire", redactate la 28 iulie 1959 de anchetatorul penal, lt.-maj. Urucu Nicolae, se reține faptul că „datorită fanatismului său legionar, învinuitul Țuțea Petre a căutat şi acum să se mențină pe poziție de nemărturisire completă a activității sale criminale pe care a desfăşurat-o, recunoscând numai parțial unele fapte din activitatea subversivă desfăşurată"[38].

În 29 septembrie 1959, Colegiul de fond al Tribunalului Militar al Regiunii a II-a Militare îl condamnă pe Țuțea Petre la „18 ani muncă silnică şi 8 ani degradare civică pentru infracțiunile p.p. de art. 209, pct. 1, C.P."[39]. Sentința a rămas definitivă prin respingerea recursului, conform deciziei nr. 540/1959 a Tribunalului Suprem, Colegiul Militar.

Petre Țuțea şi-a executat pedeapsa în penitenciarul Aiud, fiind eliberat la 1 august 1964, grațiat prin Decretul nr. 411/1964[40]. Odată pus în liberate, marele gânditor se transformă într-un „obiectiv" pentru serviciile operative ale Securității[41], fiind, asemenea majorității foştilor deținuți politici, încadrat cu informatori, filat, interceptându-i-se corespondența şi convorbirile şi supus unor nesfârşite tracasări. Nu vom detalia procesul de urmărire informativă a lui Petre Țuțea, acest lucru fiind deja făcut cu multă acribie de dna. Ioana Diaconescu[42].

colaborare ar putea fi numai pentru un moment în care s-ar ivi eventual necesitatea unor alegeri, dar, noi, legionarii, trebuie să fim totuşi constituiți într-un grup aparte sau o formațiune politică constituită numai din legionari şi să nu ne pierdem printre celelalte partide politice sau grupări de acest fel care ar putea eventual să mai apară atunci" – A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 105.531, vol. 4, f. 122.

36 *Ibidem*, vol. 1, f. 283.

37 Într-un certificat medical din 15 iulie 1959 se menționa că „suferă de astm bronşic" – *ibidem*, f. 290

38 *Ibidem*, vol. 3, f. 260; referitor la atitudinea lui Țuțea în anchete, este semnificativ următorul episod relatat de Andrei Pleşu: „Constantin Noica mi-a povestit că în închisoare, la un interogatoriu care se prelungea peste măsură, anchetatorul a sfârşit prin a proclama răstit, cu titlu de avertisment: «Ascultă, eu l-am anchetat şi pe Țuțea». Era pentru el o dovadă de extremă competență, o încununare profesională de tipul doctoratului, o probă supremă. Călăul se legitima prin anvergura victimei" – Andrei Pleşu, *Un țăran imperial,* în „România liberă", nr. 25, 21 ianuarie 1990.

39 A.C.N.S.A.S., fond Penal, dosar nr. 105.531, vol. 4, f. 128.

40 Pentru detalii privind eliberarea deținuților politici din închisorile şi lagărele de muncă din România, vezi Şerban Rădulescu-Zoner, *Reflectarea în arhive a eliberării deținuților politici în prima parte a anilor '60*, în „Analele Sighet 9", Bucureşti, Fundația Academia Civică, 2001, p. 379-389.

41 În 12 octombrie 1964 este aprobată „Hotărârea de trecere în evidență", a lui Petre Țuțea, în cadrul Direcției a III-a, la dosarul „Problema legionară" – A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 149.821, vol. 10, f. 168.

42 Ioana Diaconescu, *op. cit.*, *passim.*

Ne vom limita doar la scoaterea în evidență a unui episod singular din acest vast proces care nu s-a încheiat decât în anul 1989, odată cu prăbuşirea regimului comunist. Avem în vedere aşa-zisa „avertizare” din 30 martie 1968, efectuată într-unul din sediile din Bucureşti ale Securității.

Este binecunoscut faptul că după 1964, Securitatea, beneficiind de starea de teroare indusă populației de îngrozitoarele abuzuri din perioada precedentă, şi-a putut permite să deplaseze accentul de pe acțiunile represive pe cele preventive, înlocuind arestările şi declanşarea proceselor politice cu „destrămarea anturajelor”, „compromiterea”, „avertizarea”. Această din urmă metodă[43] consta în chemarea victimei într-un birou al Securității sau, uneori, al Miliției, şi aducerea la cunoştință a unora din acțiunile întreprinse de aceasta în ultimul timp. Cu alte cuvinte, „suntem cu ochii pe tine”. Se sublinia faptul că acțiunile de tipul celor la care se „dedase” victima contravin „ordinii socialiste” şi că, în cazul în care nu renunță la ele, va suporta rigorile legii. Uneori, se amintea în treacăt faptul că soția ar putea rămâne fără serviciu, că fiul sau fiica ar putea fi eliminat din facultate şi alte asemenea „măsuri conexe”. Acest gen de dialog, purtat de pe poziții de forță, între un reprezentant al Puterii şi o victimă trecută prin malaxoarele sistemului de detenție, sfârşea, de regulă, cu îngenuncherea definitivă (sau măcar temporară) a „avertizatului”.

În cazul lui Țuțea, mecanismul de „avertizare” s-a „gripat”. După ce executase 12 ani, opt luni şi 26 de zile de temniță, Țuțea rămăsese acelaşi om care nu ezita să sfideze regimul totalitar[44], scriind ferm în josul procesului verbal de avertizare: „nu recunosc cele imputate”.

A continuat să fie urmărit cu perseverență de către Securitate până în decembrie 1989 şi a putut să privească prăbuşirea regimului comunist. În 21 ianuarie 1991 a devenit membru al Asociației Foştilor Deținuți Politici din România, primind carnetul de membru cu nr. 3416. S-a stins din viață la 3 decembrie 1991, în clipa morții ultimele sale cuvinte fiind: „Doamne Iisuse Hristoase, ai milă de mine!”.

După şapte ani, statul român a realizat o primă măsură reparatorie față de memoria marelui gânditor: prin Decizia nr. 4/19 ianuarie 1998, Curtea Supremă de Justiție a admis recursul în anulare împotriva sentinței nr. 179 din 29 septembrie 1956 a Tribunalului Militar al Regiunii a II-a Militare, Colegiul de Fond şi a deciziei penale nr. 540 din 21

[43] „Avertizarea era o măsură specifică instituită de Securitate pentru a atrage atenția unei persoane că, în cazul continuării atitudinii pe care o adoptă, asupra sa se vor lua măsuri mai aspre. Creşterea nemulțumirilor față de regimul comunist a impus găsirea unor formule de intimidare față de cei care comentau «necorespunzător» sau încercau inițierea celei mai mici rezistențe față de regim. (…) Avertizarea avea loc de cele mai multe ori la sediul Securității. Idealul era atins atunci când se reuşea producerea unor dovezi care l-ar fi putut trimite în justiție pentru infracțiuni de drept comun. În finalul avertizării, se întocmea un proces verbal în care cel în cauză îşi recunoştea «faptele» şi se angaja ca pe viitor să se abțină de la orice activități sau comentarii susceptibile de a aduce prejudicii societății socialiste” – Radu Cristescu, *Spionajul şi contraspionajul pe înțelesul tuturor. Mic dicționar al serviciilor secrete*, Bucureşti, Editura Evenimentul Românesc, 2000, p. 27.

[44] Ofițerul însărcinat cu realizarea „avertizării” nota: „în procesul avertizării, Țuțea Petre n-a recunoscut nimic din cele imputate, aşa cum de altfel a ținut să menționeze şi în scris, arătându-se ofensat şi căutând să demonstreze că el a fost şi este un luptător pentru renaşterea națiunii române”- A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 149.821, vol. 10, f. 6.

noiembrie 1959 a tribunalului suprem – Colegiul Militar, prin care Țuțea era condamnat la 18 ani muncă silnică şi 8 ani degradare civică.

În ciuda acestui tardiv act reparatoriu, credem că pentru omul care afirma „sunt nimic față de Poporul Român”, ceea ce făcut Poporul Român, până acum, e doar… nimic.

Anexa 1

Referat
cu propuneri de avertizare a
numitului *Țuțea Petre*

La data de *31 ianuarie 1967* s-a deschis dosar de verificare legionarului *Petre Țuțea* născut la 6 oct. 1902 în com. Boteni Muscel, de profesie economist, fost director general în Ministerul Economiei Naționale, în prezent fără ocupație, domiciliat în Bucureşti, str. Ştirbei Vodă, nr. 164, în baza materialelor furnizate de informatorii „I. Dragomir”, „Berceanu”, „Sârbu Gheorghe”, „Neacşu Andrei” şi alții din care rezultă poziția sa duşmănoasă prezentă.

Simpatizant legionar din anul 1937 *Țuțea Petre* devine membru al organizației legionare şi şef al Cuibului „Nae Ionescu” în anul 1940.

După 23 august 1944 continuă să se mențină pe poziție duşmănoasă, fapt pentru care între anii 1948-1953 este reținut şi cercetat de organele M.A.I.

Pus în libertate, împreună cu legionarii *Biloiu Matei, Caftangioglu Gh*. şi *Iacobescu Paul*, constituie o organizație subversivă care preconiza schimbarea regimului socialist, astfel încât în anul 1959 este rearestat şi condamnat 18 ani m.s.

În perioada de detenție a avut o comportare bună, după cum rezultă din caracterizarea întocmită la eliberare. A participat la munca cultural educativă cu deferite expuneri demonstrând deținuților că organizația legionară prin conținutul ei a fost retrogradă iar şefii ei aventurieri şi trădători.

De la data grațierii *Țuțea Petre* a avut o evoluție contradictorie, căci intelectual de mare ținută, considerat o bibliotecă ambulantă cu o vervă sclipitoare ce-i permite să-şi capteze şi să-şi uimească auditoriul, se arată entuziasmat de evoluția politico-ideologică a țării noastre, arătând că procesul grandios de transformare al economiei româneşti a depăşit viziunea sa despre viitorul fericit al țării pe care a iubit-o întotdeauna. „…mă bucur realmente – spune el – că se clădeşte o țară nouă, după o formulă nouă proprie românească şi în interesul acestui popor necăjit secole de-a rândul”.

Dar, fire de boem, dominat puternic de eul său căruia nu-i găseşte corespondență în lumea economică din țara noastră, n-a acceptat să intre în câmpul muncii căci pe lângă faptul că nu apreciază munca în colectiv, nu este dispus „să se bage slugă la dârloagă”…(nota informatorului „Voicu” din 5 sept. 1967)… şi declarațiile entuziaste de mai sus sunt infirmate prin autocaracterizarea de om „inadaptabil la situația politică şi economică actuală”.

Țuțea Petre consideră că „România trebuie să aibă un stil propriu al ei, atât în politică, economie, cât şi în toate manifestările spirituale care nu trebuie să fie marxiste pentru că atunci nu mai sunt româneşti”.

Deşi crede că a acumulat tot ce gândirea umană a produs până în prezent încât a reuşit să ajungă la „esențe”, lipsindu-i un criteriu cu adevărat ştiințific de selectare, se scaldă în cel mai adânc eclectism şi vorbind despre hitlerism cu pretenții critice, îl vede pe Hitler un fel de Apostol, un Cristos a cărui doctrină timpul o va transforma în religie ca să concluzioneze apoi că dogmele hitleriste „se regăsesc astăzi în lumea zisă a comunismului”. Nota informatorului „Dragomir” din 12.08.1966.

Vorbind despre cei de la Academia R.S.R. care i-au respins lucrarea „Autohtonizarea revoluției proletare” îi etichetează „falşi intelectuali”… „care au intrat acum 20 de ani pe lângă comunişti şi din pricina incapacităților nu lasă nici pe alții să se ridice”.

Propun:

A se aproba avertizarea numitului *Țuțea Petre* de către organele noastre, fără audierea unor martori deoarece poziția sa duşmănoasă a fost semnalată de mai mulți informatori.

Lt. maj. Gheorghe Gheorghe

[Rezoluție:] Țuțea Petru este un element oscilant palavragiu, lipsit total de caracter şi cu atitudine duşmănoasă în mod frecvent. De acord cu propunerea de a fi avertizat – însă să fie chemat la organul de anchetă.

Lt. col. Amarandei [ss]

22.03.1968

De acord
Şeful serviciului
Lt. col.
Ițcuş Dragoş

[La avertizare va participa lt. col. Amarandei]

A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 149.821, vol. 10, f. 3-5.

Anexa 2

Consiliul Securității Statului
U.M. 0224 Bucureşti

Proces-verbal

În ziua *de 30.03.1968* a fost invitat la sediul organelor de *Securitate*, cetățeanul *Țuțea Petre* născut la data de *6 octombrie 1902*, în comuna *Boteni*, fiul lui *Natural* şi *Ana*, studii *dr. în ştiințe economice*, profesia *economist*, locul de muncă *fără ocupație*, antecedente penale *fost cond*., domiciliul….., pentru a i se atrage atenția asupra următoarelor fapte:

Organele noastre sunt în posesia unor date verificate din care rezultă că în discuțiile pe care le purtați abordați teme şi idei ce contravin ideologiei marxiste, că teoretizați curente depăşite de timp chiar atunci când plecați de la premise juste, întreținând o atmosferă neloială regimului socialist prin aluzii la unele stări de lucru.

I s-a subliniat că se face purtătorul unor idei reacționare în anturajul pe care-l cultivă.

Față de această situație, organele de securitate avertizează pe cetățeanul *Țuțea Petre* că în cazul când va repeta sau va comite alte fapte împotriva securității statului, va fi tras la răspundere penală.

Drept pentru care s-a încheiat prezentul proces-verbal.

Ofițer de securitate
ss

Semnătura celui avertizat
că a luat la cunoştință:
ss
Nu recunosc cele imputate

A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 149.821, vol. 10, f. 6

Adrian Nicolae **PETCU**

PREOȚII BASARABENI ŞI BUCOVINENI ÎN ATENȚIA SECURITĂȚII

PRIESTS FROM BESSARABIA AND BUKOVINA UNDER THE SURVEILLANCE OF SECURITATE

After its setting up in 1948, an important Securitate aim was given to the „group of Bessarabia and Bukovina priests" who had taken refuge after 1944.

In the present approach we intend to enlarge upon this subject from the perspective of a Securitate document (from 1949) in which it was shown that these priests grouped around few Church personalities, having different positions inside it, conspired against the new stated "popular democrat" regime.

In our search we started from the Armistice Convention provisions from 1944, in order to explain the condition of these clergymen who were permanently under surveillance by the repressive organs from Romania during the process of the society communist change. Both the clergymen, but also the bishops could not get a responsibility position inside the Church because they "acted against the Soviet Union" during the inter-war period, and especially during the war.

In spite of this, few clergymen or bishops, such as Antim Nica (we have focused on his personality in the Annex), succeeded in rehabilitating themselves in order to ascend in the Church hierarchy. From this very point, there was only one-step till rivalries inside the Church started, permanently "fed up" the Securitate.

Our approach tries to draw up an extremely complicated image about the clergymen who acted or proceeded from the church missionary field from Bessarabia, Bukovina and Transnistria.

Etichete: cler, preoți basarabeni, refugiați, autorități sovietice, Securitatea, urmărire

Keywords: clergy, Bessarabia priests, refugees, the Soviet authorities, the Securitate, surveillance

Studiul de față are la bază un document, pe care îl redăm în anexă, privitor la urmărirea clericilor basarabeni şi bucovineni de către Securitate în anul 1949. În acest document se arată că lider al acestor clerici, care trebuiau „repatriați" în Uniunea Sovietică, ar fi Antim Nica, fost episcop la Ismail-Cetatea Albă (1944) şi care se pregătea pentru alegerea la Episcopia din Galați. La prima vedere pare o urmărire deseori întâlnită în documentele Securității. Însă, dacă analizăm textul, împrejurările în care a fost redactat şi personajele pe care le găsim menționate, ajungem la o serie de considerații interesante asupra problemelor Bisericii Ortodoxe Române şi cum Securitatea înțelegea să se implice în acestea.

În materialul de față vom discuta despre trei categorii de clerici/cântăreți: 1. originari din provinciile ocupate de Uniunea Sovietică (Basarabia, Bucovina de Nord şi ținutul Herța);

2. care au funcționat în aceste provincii şi 3. cei care au funcționat în guvernământul Transnistria pe care România l-a administrat în perioada 1941-1944.

Precizăm că pentru o lectură mai facilă a materialului de față vom folosi termenul generic de „clerici"/„preoți basarabeni", referindu-ne evident şi la cei bucovineni.

Situația juridică a clericilor de peste Prut

Venirea trupelor sovietice pe teritoriul României a determinat rediscutarea situației refugiaților basarabeni şi bucovineni. În Convenția de armistițiu încheiată de România cu Uniunea Sovietică la 12 septembrie 1944, la art. 5, se prevedea ca toți cetățenii sovietici internați sau refugiați trebuiau „repatriați" imediat Înaltului comandament aliat (sovietic) pentru înapoierea în țara lor. Din momentul semnării convenției şi până la data repatrierii, guvernul român era obligat să asigure, pe socoteala sa, „hrana potrivită, îmbrăcăminte şi asistența medicală"[1].

Se punea problema care dintre refugiați aveau statutul de cetățeni sovietici. Conform ucazului din 8 martie 1941 adoptat de Prezidiul Sovietului Suprem al URSS cetățeni sovietici erau considerați toți aceia care la data de 7 noiembrie 1917 erau supuşi ai Imperiului țarist, indiferent dacă la 28 iunie 1940 aveau cetățenia română. Aceste prevederi, abuzive şi în contradicție cu legislația românească, au determinat autoritățile sovietice de ocupație ca după septembrie 1944 să treacă la o acțiune generală de identificare şi repatriere a celor originari de peste Prut, de multe ori şi cu excesul de zel al unor reprezentanți ai statului român[2].

Acțiunea de identificare şi repatriere a cetățenilor sovietici a decurs extrem de greoi, mai ales datorită impedimentelor de ordin juridic internațional ridicate de reprezentanții părții române în relația cu autoritățile sovietice în aplicarea convenției de armistițiu[3]. Cu toate acestea şi prin presiuni excesive din partea sovieticilor, primii refugiați vizați au fost cei concentrați în armată sau jandarmerie, pentru ca în octombrie 1944, pentru civilii refugiați să se dea ordinul prin care se puteau stabili definitiv pe teritoriile județelor în care se găseau. O lună mai târziu, autoritățile sovietice au declanşat o amplă acțiune de repatriere a cetățenilor considerați sovietici, prin „chemarea" la unitățile de poliție în vederea trimiterii în URSS. Acțiunea nu a avut succesul scontat, din cauza refuzului manifestat de către refugiați în diferite modalități. Despre atmosfera în care refugiații încercau să scape de măsurile autorităților sovietice relatează preotul Vasile Țepordei[4], în memoriile sale: „Eram hărțuit de

[1] *Convenția de armistițiu din 12 septembrie 1944 şi soarta basarabenilor*, în „Patrimoniu", Chişinău, nr. 2, 1992, p. 161-162.

[2] Dumitru Şandru, *Mişcări de populație în România (1940-1948)*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003, p. 208.

[3] Impedimentele invocate de autoritățile române părții sovietice au reprezentat probabil un motiv al succedării guvernelor până la 6 martie 1945, când a fost instalat un ministeriat prosovietic. Pentru aceasta a se vedea în Lidia Brânceanu, Adina Berciu-Drăghicescu, *Basar abenii şi bucovinenii între drept internațional şi dictat. Documente, 1944-1945*, Bucureşti, Casa de editură şi presă „Şansa" SRL, 1995 şi Valeriu Florin Dobrinescu, Ion Constantin, *Basarabia în anii celui de-al doilea război mondial (1939-1947)*, Iaşi, Institutul European, 1995, p. 310-319.

[4] Vasile Țepordei s-a născut la 5 februarie 1908, în Cârpeşti, jud. Cahul; a urmat Seminarul teologic şi Facultatea de Teologie din Chişinău, având ca profesori pe străluciții teologi: Iuliu Scriban, Gala Galaction, Nichifor Crainic, Valeriu şi Cicerone Iordăchescu, Ion G. Savin; din 1932 devine colaborator

organele securității sovietice. [...] Îmi dădeam seama că pentru scrisul meu împotriva lui Stalin voi avea necazuri. La Prefectura Poliției Capitalei aveam prieten pe dr. Traian Andreescu, un român şi un patriot desăvârşit. Acesta a intervenit şi mi-a procurat un buletin de identitate pe numele lui Teodor Pandeli. La cabinetul prefectului capitalei funcționa ca translator avocatul Petre Guciujna[5], fiul preotului Guciujna de la Orhei[6], unul dintre cei mai buni prieteni de-ai mei. Comandant al prefecturii Capitalei fusese un timp colonelul bucovinean Petruc. Acesta favoriza camuflarea basarabenilor şi bucovinenilor, care nu rămăseseră sub ocupația sovietică şi pe care organele sovietice îi căuta să-i ridice şi să-i ducă în URSS. Țara era plină de fugari. Circa o jumătate de milion de cetățeni basarabeni erau evacuați în țară şi fugeau din loc în loc ca să nu-i ridice. Pe care îi prindea, îi urca în vagoane şi-i trimiteau în URSS. Aceşti refugiați se temeau că vor ajunge în Siberia şi de aceea făceau totul pentru a nu fi prinşi. Împreună cu Ion Pelivan şi Pan Halippa ne-am prezentat la Iuliu Maniu şi apoi la Petre Groza cerându-le sprijin. Iuliu Maniu l-a chemat pe ardeleanu Pop, ministrul refugiaților [sic!] şi m-a pus în legătură cu directorul Ministerului refugiaților. Întrucât în 1940-1941 fusesem secretarul general al cercului refugiaților basarabeni şi în paginile gazetei «Raza» mă ocupasem îndeaproape de refugiați, cunoşteam problema sub toate aspectele ei. Potrivit înțelegerii avute cu ministrul Pop, mergeam aproape zilnic la Comisariatul refugiaților unde întocmeam fişe şi obțineam eliberări de adeverințe de

al lui Crainic la ziarul „Calendarul", până la desființarea ordonată de Carol al II-lea; continuă să publice la „Țara noastră", a lui O. Goga, dar mai ales la ziarul basarabean „Raza", unde ajunge director, prin prestația sa reprezentând chiar glasul Basarabiei româneşti. După refugiul din 1940-1941, continuă să scrie la „Raza", dar şi la ziarul „Basarabia", pentru ca în 1944 să se refugieze din nou în România. Încă din studenție este profesor la mai multe şcoli de prestigiu din Chişinău, apoi din 1944 din Bucureşti, ultima fiind liceul „Regina Maria". De aici va urma destinul basarabeanului care a cunoscut gulagul sovietic („Vestitorul ortodoxiei", an IX, nr. 174, 15-28 februarie 1997, p. 2; Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, ed. a II-a, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2002, p. 502).

[5] După 23 august 1944, Petre Guciujna a fost translator de limba rusă la Prefectura Poliției Capitalei şi ofițer de legătură cu Comisia Aliată de Control şi comandamentele militare sovietice din Bucureşti (septembrie 1944-octombrie 1945). A fost condamnat în septembrie 1949, pentru deținere de „material interzis". În timpul detenției şi în urma unor anchete extrem de dure, pentru care este internat în spital, în 1956 acceptă să devină informator în problema 345 („elemente duşmănoase fugite din URSS"). Însă, câteva luni mai târziu este abandonat, pentru lipsă de prestație. Pentru detalii biografice a se vedea *Un martir al crucii. Viața şi scrierile lui Teodor M. Popescu*, cu un documentar alcătuit de Adrian Nicolae Petcu, Bucureşti, Editura Christiana, 2006, p. 393-394, n. 43.

[6] Pavel Guciujna s-a născut la 8 octombrie 1881, în Moleşti, jud. Lăpuşna; a absolvit Seminarul teologic de 10 clase, după care a fost hirotonit în 1910 pe seama bisericii Mana din jud. Orhei; din 1927 a slujit la biserica „Sf. Nicolae" din Orhei; din iunie 1940 s-a refugiat în România, până în septembrie 1941, perioadă în care a slujit la biserica Mavrogheni din Capitală; revenirea în Basarabia a fost doar în vremea administrației româneşti, deoarece în 1944 se refugiază din nou în Bucureşti, slujind la aceeaşi biserică; la 15 februarie 1949 a fost pensionat, iar la 20 martie 1953 a decedat în spitalul Panduri din Bucureşti; a fost unul dintre cei mai reprezentativi clerici basarabeni din perioada interbelică, fiind totodată deputat al partidului condus de Alexandru Averescu, apoi de cel al lui Octavian Goga; a fost unul dintre apropiații mitropolitului Gurie Grosu al Basarabiei, redactor responsabil al ziarului „Raza", lider al asociației preoțeşti basarabene şi director al băncii clerului din Chişinău (*Ibidem*, p. 394, n. 44).

refugiați în țară în 1940. [...] Am obținut peste 50.000 de adeverințe de refugiați, grație cărora oamenii au rămas pe loc”[7].

Plângerile şi memoriile depuse din partea refugiaților şi abuzurile autorităților sovietice au determinat guvernul român să propună Moscovei o serie de excepții de la criteriile pentru repatriere[8]. Moscova a refuzat, continuând cu şi mai multă duritate activitatea de repatriere[9]. Mai mult, printr-un comunicat din 13 ianuarie 1945, Comisia română pentru aplicarea armistițiului cerea tuturor celor care după 22 iunie 1941 au adus obiecte în România să le declare şi să le restituie până la 1 februarie 1945, conform art. 12 din Convenția de armistițiu[10]. Bunurile de regim cultic erau asimilate celor cu valorificare muzeală şi monumentelor istorice. În acest sens, chiar au fost urmărite bunurile aduse la întoarcerea mitropolitului Visarion Puiu din Transnistria, în decembrie 1943. Parte din acestea fuseseră distruse în timpul bombardamentelor aliate prin incendierea garniturii de tren aflate în gara Bucureşti-Chitila. În ceea ce priveşte arhiva şi inventarul bunurilor sacre ale Mitropoliei Basarabiei, acestea fuseseră distruse în timpul bombardamentelor sovietice de la Chişinău.

După instalarea guvernului Petru Groza, autoritățile sovietice au acceptat la 22 mai 1945 să reia dialogul cu partea română în problema refugiaților. În discuțiile dintre reprezentantul sovietic A. Pavlov şi M. Ghelmegeanu, preşedintele Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului, s-a ajuns la concluzia că este necesară o delimitare între categoria de refugiați veniți în România după 22 iunie 1941 şi cei veniți între 28 iunie 1940-22 iunie 1941. Această delimitare era impusă mai mult din partea ministrului Pavlov (participase la redactarea ucazului din 1941), care dorea o evidență a celor în cauză[11]. Astfel, printr-un comunicat lansat la 28 mai 1945 instituțiile de stat şi particulare erau obligate să predea la poliție tabele cu toți angajații care proveneau din Basarabia şi Bucovina de nord. Aceste tabele urmau să fie remise Comisiei Aliate de Control.

La 12 iulie 1945, Serviciul administrativ pentru armistițiu, din Comisia Română pentru Aplicarea Armistițiului transmitea prefecturilor o serie de instrucțiuni relative la statutul celor care veniseră în România după 22 iunie 1941. Acestea prevedeau şi o serie de excepții

[7] Vasile Țepordei, *Amintiri din gulag*, pref. V. Crăciun, Bucureşti, Casa editorială pentru turism şi cultură „Abeona”, 1992, p. 46. Despre această problemă a se vedea şi în relatările lui Ioan Hudiță în *Jurnal politic (25 august-3 noiembrie 1944)*, st. introd. D. Berindei, Bucureşti, Paralela 45, 2006, p. 112, 230.

[8] Fruntaşii basarabeni au depus mai multe memorii în sprijinul rămânerii în România a refugiaților de peste Prut şi a neaplicării legislației sovietice cu privire la cetățenie, pentru detalii a se vedea în Arhivele statului din România, *România şi armistițiul cu Națiunile unite. Documente*, vol. 2, coord. Marin Radu Mocanu, Bucureşti, 1995, doc. 67, p. 273-275; doc. 113-116, p. 434-451.

[9] Lidia Brânceanu, Adina Berciu-Drăghicescu, *op. cit.*, p. 14.

[10] Arhivele Statului din România, *România şi armistițiul...*, doc. 48, p. 211-212. Pentru detalii a se vedea în Dumitru Şandru, *op. cit.*, p. 211.

[11] Arhivele Statului din România, *România. Viața politică în documente, 1945*, coord. Ioan Scurtu, Bucureşti, 1994, doc. 61, p. 252-262.

de la repatriere, care puteau fi discutate, pe considerații care aveau la bază „motive de stat", în care erau vizați funcționarii publici, în această categorie fiind asimilați şi preoții[12].

Situația s-a clarificat, cel puțin pentru preoți, în septembrie 1945, atunci când Petru Groza a efectuat o vizită la Moscova. La 14 septembrie el îi informa pe membrii guvernului, potrivit stenogramei care s-a păstrat în arhivă:

„*Dl. dr. P. Groza*: Am pus şi chestiunea basarabenilor, o altă problemă care ne agită şi care a fost exploatată de adversarii noştri politici, mai ales în cercurile reacționare. S-a exploatat, în special, o conversație a mea cu basarabenii, în care eu le-am cerut să mă ajute.

Iată faptele: noi am obținut de la Uniunea Sovietică exceptarea a şapte categorii de basarabeni de la repatriere. La sfârşit, eu am adăugat un al optulea punct, în care să poată intra cei care nu au putut fi cuprinşi în cele şapte puncte anterioare; l-am adăugat împreună cu domnii Tătărescu şi Ghelmegeanu în felul acesta: toți cei care, din punctul de vedere al economiei naționale, sunt necesari să rămână aici. Aici putem băga pe oricine care lucrează într-o uzină, la o moară sau la lucrul pământului.

I-am rugat pe basarabeni să mă ajute şi să facă lista celor care ar putea să intre în aceste opt puncte. Deşi, în repetate rânduri am rugat pe domnii Pelivan, Halippa şi Guciujna, deşi i-am chemat la mine, deşi s-au angajat să facă aceste liste, totuşi ei au tărăgănat lucrurile şi dădeau mereu din umeri. Îi întrebam: «Ce ați făcut? Dați-mi listele, ca să pot obține ceva, fiindcă nu pot să fac pe sabotorul în fața sovieticilor, cu care am căzut de acord».

La toate aceste cereri ale mele, reprezentanții basarabenilor, stând în fața mea, îmi răspundeau: «N-am făcut listele: le vom face».

Preot C. Burducea, ministrul cultelor: Se temeau

Dl. dr. P. Groza, preşedintele Consiliului: Atunci le-am spus şi eu: «Vreau să vă ajut; dracu` să vă ia dacă nu vreți să mă ajutați şi voi». Mi-am permis să vorbesc aşa, fiindcă cei mai mulți din ei sunt vechi politicieni pe care îi cunosc de mult. Ei însă s-au dus la Maniu şi peste tot au spus: «Groza dă dracului pe basarabeni».

Am fost acum la Moscova şi am depus un efort, nu prea mare, în această privință. Am vorbit cu Generalisimul Stalin şi cu ceilalți membri ai guvernului sovietic. Ei sunt de acord că, cine vrea să plece, să plece; cine vrea să rămână, să rămână. O procedură din partea organelor sovietice pentru a controla împreună pe cei care rămân aici nu va mai exista. Ținerea lor în evidență şi punerea la punct a acestei probleme este o chestiune pur internă. Pe cine considerăm noi că vrea să plece, va putea pleca. Şi în orice caz, vom considera că vor să plece cei care nu se încadrează pe linia politicii noastre de împăcare cu Uniunea Sovietică, pe cei care vor căuta să rămână fermenți de agitare"[13].

Din acest citat reiese faptul că autoritățile sovietice puteau oricând să invoce repatrierea unor persoane care afectau „politica de împăcare" cu statul român. După cum s-a şi întâmplat în cazul lui Vasile Țepordei sau Pan Halippa. Totodată, se confirmă cele susținute de preotul Țepordei în memoriile sale, în privința demersurilor inițiate de fruntaşii

---

[12] Dumitru Şandru, *op. cit.*, p. 215. O radiografie asupra problemei repatrierii basarabenilor din perspectiva oficialilor americani de la Bucureşti, până la formarea guvernului Petru Groza, a se vedea în Arhivele Statului din România, *România şi Armistițiul…*, doc. 62, p. 253-256.

[13] *Ibidem*, doc. 99, p. 375-376.

basarabeni în problema repatrierii. Basarabenii doreau dacă nu o rămânere definitivă în România, cel puțin o amânare a repatrierii, în speranța schimbării situației politice în favoarea partidelor istorice.

Gesturile de bunăvoință ale autorităților sovietice față de guvernul român nu erau întâmplătoare. Petru Groza avea nevoie de consolidarea guvernului său prosovietic în timpul „grevei regale” susținută de partidele istorice, iar în contextul în care era acuzat de vechii politicieni că doreşte să-i dea pe basarabeni pe mâna sovieticilor, acesta era cel mai bun prilej pentru a-şi dovedi bunele intenții la guvernare. În fond, acceptul autorităților sovietice nu era decât aprobarea propunerilor din nota înaintată de Comisia Română pentru aplicarea armistițiului la 31 decembrie 1944 generalului V. P. Vinogradov, locțiitorul preşedintelui Comisiei Aliate de Control în România[14].

Potrivit unor istorici, procesul de repatriere inițiat de autoritățile sovietice a cunoscut trei faze: martie-decembrie 1944, atunci când teritoriul românesc a fost considerat de armatele sovietice de ocupațiune un teren de vânătoare, repatrierea făcându-se fără concursul autorităților române; faza a doua ianuarie-septembrie 1945, atunci când, printr-o interpretare abuzivă a legislației sovietice şi a textului convenției de armistițiu, numeroşi basarabeni şi bucovineni au fost deportați în URSS şi faza a treia după septembrie 1945, atunci când noul guvern, prosovietic, din dorința de a-şi consolida poziția politică atât în pregătirea alegerilor, cât şi în relația cu statul prieten URSS, repatrierea s-a făcut după dreptul de opțiune, care însă nu a exclus abuzurile şi ilegalitățile întreprinse de autoritățile sovietice[15].

Acesta ar fi tabloul schematic al problemei refugiaților basarabeni şi bucovineni din primii ani ai ocupației sovietice din România. Ajungem astfel la chestiunea preoților refugiați, care indiscutabil au intrat de la început în atenția organelor informative sovietice, în contextul identificării „cetățenilor sovietici”. Nu ştim în stadiul actual al cercetărilor dacă până la negocierile duse de Groza din septembrie 1945 au fost ridicați şi repatriați preoți. Însă, după această dată situația lor a fost extrem de interesantă. Alături de preoți, figurile proeminente din această categorie erau: Tit Simedrea, fost mitropolit al Bucovinei, Efrem Enăchescu, fost episcop locțiitor al Chişinăului şi Antim Nica, fost episcop de Ismail şi Cetatea Albă.

În mai 1945 erau semnalați 30 de călugări la mănăstirea Cernica, fără să ştim dacă erau şi închinoviați, dar care erau refugiați încă din 1940. Alături de aceştia, tot la Cernica, se refugiase mitropolitul Nicolae Amasiiski al Rostovului de Jos, împreună cu suita sa. Însă, prelatul rus a decedat la 31 ianuarie 1945, fiind înmormântat în cimitirul acestei mănăstiri şi nemaipunându-se astfel problema repatrierii. Nu acelaşi lucru s-a întâmplat cu protoiereul Ioan Nagorski sau „cel străin”, care îl însoțise pe bătrânul mitropolit[16]. Totuşi, înainte de a fi

[14] Lidia Brânceanu, Adina Berciu-Drăghicescu, *op. cit.*, p. 92-94. Potrivit lui Hudiță, în octombrie 1944 Gheorghe Tătărescu îi asigura pe mai mulți fruntaşi basarabeni liberali „că nu li se va întâmpla nimic din partea ruşilor, «mai ales dacă se va ajunge curând la formarea unui guvern comunist»”. Față de această afirmație, Anton Crihan afirma: „Cine poate pune vreo bază pe cuvântul acestui escroc politic” (I. Hudiță, *op. cit.*, p. 230).

[15] Valeriu Florin Dobrinescu, Ion Constantin, *op. cit.*, p. 318.

[16] Dudu Velicu, *Biserica Ortodoxă în perioada sovietizării României. Însemnări zilnice*, vol. 1 (1945-1947), ed. îngr. Alina Tudor Pavelescu, Bucureşti, 2004, p. 2-3, 101.

repatriat, el va iniția, împreună cu ziaristul Sandu Tudor, conferințele filocalice însoțite de meditațiile Rugului Aprins de la mănăstirea Antim din Bucureşti.

Dacă până în septembrie 1945 preoții basarabeni nu s-au remarcat în nici un fel, atunci după această dată aveau să apară tot mai mult în centrul atenției mediului bisericesc. La 26 septembrie 1946 a fost ridicat la rangul de arhimandrit călugărul basarabean Teofil Pandele, funcționar la Ministerul Cultelor, susținut îndeaproape de patriarhul Nicodim. Cu această ocazie, mai mulți preoți şi fruntaşi basarabeni s-au întâlnit. De altfel, în discuțiile ce se purtau pentru completarea unor locuri vacante de arhierei, Pandele era vizat ca viitor vicar mitropolitan la Bucureşti[17].

Un alt basarabean aflat în apropierea patriarhului Nicodim a fost Teodor Gobjilă, funcționar la Cancelaria mitropolitană din Bucureşti şi cumnat cu ministrul Petre Constantinescu-Iaşi, ministrul Propagandei. Acesta se pare că avea rolul de a supraveghea activitatea patriarhului român după 1944, atunci când liderul comunist încerca să-şi facă tot mai mult simțită prezența în viața bisericească şi chiar să o influențeze. De aceea, Constantinescu-Iaşi va încerca numirea acestuia mai întâi la conducerea Tipografiei Cărților Bisericeşti, apoi ca director în Ministerul Cultelor[18].

Reabilitări şi marginalizări

Situația episcopatului provenit de peste Prut era confuză după 1944. În contextul discuțiilor purtate între reprezentanții români şi ruşi în problema refugiaților, nu se ştia dacă în şedința Sf. Sinod al BOR ce urma să se desfăşoare la 30 iulie 1945 vor participa şi ierarhii basarabeni a căror situație canonico-juridică nu se stabilise. La şedință nu au participat episcopii Efrem Enăchescu şi Antim Nica, iar situația lor nu a fost discutată. Însă, se constituia o listă de epurabili, în care figura şi Antim Nica, dar care avea să fie şters de Petre Constantinescu-Iaşi[19]. De altfel, episcopul Antim ocupa scaunul de vicar la Galați, la propunerea patriarhului Nicodim, cu toate că Petre Constantinescu-Iaşi îi sugerase să nu iasă în public până ce starea de lucruri „nu se stabilizează"[20].

Dosarul lui Antim Nica la autoritățile statului era extrem de stufos şi nefavorabil. Putea fi acuzat oricând că ocupase scaunul de la Ismail, începând cu 15 ianuarie 1944 când se procedase la alegeri la cererea guvernului antonescian, dar mai ales pentru perioada păstoririi sale din Transnistria, ca vicar la Tiraspol, apoi la Odesa (1941-1944). De altfel, în mai 1946 se punea problema anulării alegerilor de episcopi din ianuarie 1944, deoarece se considera că instituțiile care au ales erau „instrumente politice"[21].

---

[17] *Ibidem*, p. 178, 180

[18] *Ibidem*, p. 167, 178, 180, 184. Teodor Gobjilă a fost licențiat în Teologie, dar nehirotonit. A fost şeful Sindicatului funcționarilor din Cancelaria Mitropoliei Ungrovlahiei. În martie 1948 a fost propus de PCR pentru funcția de director general în Ministerul Cultelor, dar ministrul Stanciu Stoian a refuzat propunerea. O perioadă de timp, Gobjilă a fost informatorul „Fedia", însă, în ianuarie 1949, la decizia cpt. Stănescu Heintz, şeful Serviciului Culte din Securitate, l-a abandonat, pentru deconspirare. Gobjilă constituia un impediment şi pentru patriarhul Justinian care nu-i putea suporta impenitența (ANIC, fond DGP, dosar nr. 76/1946, f. 26; Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 1, p. 37, 270, 278, 294; vol. 2, p. 44, 121).

[19] *Ibidem*, p. 19, 22, 28, 30.

[20] *Ibidem*, p. 1, 207.

[21] *Ibidem*, p. 143.

Însă, problema transnistreană de la dosarul său va fi închisă în urma vizitei delegației Bisericii Ruse în România din august 1945, atunci când episcopul Serghie al Odesei „i-a mulțumit călduros eparhului român pentru activitatea religioasă pe care a desfăşurat-o în Transnistria", cuvinte care aveau să fie reiterate într-o telegramă trimisă de la Odesa[22].

Utilizarea sa la Galați nu părea destul de sigură pentru Antim Nica, acesta solicitând, în octombrie 1945, patriarhului Nicodim şi cu sprijinul ministrului cultelor Constantin Burducea, trimiterea ca titular la Episcopia Maramureşului. Însă, tentativa sa va eşua, din cauza mitropolitului Nicolae Bălan al Ardealului care considera această eparhie ca aparținând Sibiului şi, în consecință, care a depus toate eforturile pentru numirea ca locțiitor a lui Policarp Moruşca[23]. Tot de episcopatul ardelean se va lovi Antim Nica, atunci când va încerca obținerea numirii la Episcopia română din America în aprilie 1946, cu acelaşi sprijin de la patriarhul Nicodim. Campania din America dusă împotriva sa cu etichetări de genul „comunist din Basarabia" sau „agent al guvernului", se pare că fusese inspirată de unii clerici cu legături la Sibiu[24].

Totuşi, patriarhul Nicodim ținea mult să-l reabiliteze pe Nica în ochii noilor lideri politici, utilizându-l la cel mai înalt nivel. De pildă, motivând că este bătrân şi că nu se poate deplasa, patriarhul Nicodim îl delega pe episcopul Antim la solemnitățile de la Legația URSS de la Bucureşti. Astfel, Nica şi-a creat o serie de strânse relații cu oficialii sovietici, lucru care mai târziu îi va folosi la dosarul de episcopat. Acest demers era continuu sprijinit de patriarhul Nicodim, aşa cum, de pildă, propusese ca, în delegația ce urma să o conducă în vizita de la Moscova din 1946, să participe şi Antim Nica[25].

Sprijinul lui Nicodim a continuat prin numirea lui Antim Nica la direcția Internatului Teologic din Bucureşti, în şedința Sinodului Permanent al BOR din decembrie 1945. Ulterior, în ianuarie 1947, era numit de patriarh ca ajutor al episcopului Cosma Petrovici al Dunării de Jos[26].

Nesiguranța statutului său în episcopat sub noul regim politic a continuat în iunie 1947, după adoptarea Legii nr. 167/1947 privitoare la pensionarea clerului, atunci când se discuta despre o pensionare a sa şi a lui Efrem Enăchescu[27]. Totuşi, pensionarea lui Cosma Petrovici îi deschidea lui Antim drumul pentru ocuparea scaunului de la Galați, pentru care în mediul bisericesc se afirma că doreşte să candideze[28].

Dacă Antim Nica îşi găsise un statut în noul context politic, atunci situația lui Efrem Enăchescu era neclară. Din octombrie 1947 patriarhul Nicodim l-a numit stareț al mănăstirii Cernica, unde şi locuia[29]. Patriarhul dorea, ca odată ce era reabilitat, Efrem să ocupe un post de vicar la Patriarhie. Tot Efrem Enăchescu slujea alături de un alt episcop român şi doi

[22] *Ibidem*, p. 39.
[23] *Ibidem*, p. 64-66.
[24] *Ibidem*, p. 129, 169-170, 182, 211-213, 218, 223-224.
[25] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 701, vol. 1, f. 39; Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 1, p. 79-80, 121, 185-186.
[26] *Ibidem*, p. 81, 88, 207.
[27] *Ibidem*, p. 256.
[28] *Ibidem*, p. 263, 268.
[29] *Ibidem*, p. 277.

mitropoliți ruşi la Te-Deum-ul din catedrala patriarhală, din 1 iunie 1947, săvârşit cu ocazia vizitei în România a patriarhului Alexei al Moscovei[30].

Tot patriarhul Nicodim încerca reabilitarea mitropolitului Tit Simedrea, cel care ocupase scaunul de la Cernăuți în perioada 1940-1945 şi care în vremea războiului editase de două ori cartea *Ectenii şi rugăciuni…,* Tipografia Cărților Bisericeşti, 1943. Cartea conținea schimbări de termeni din textele liturgice (ex. în loc de „agareni", păgâni, turci, mitropolitul pusese cuvântul „bolşevici"). Chiar episcopul Ieronim al Chişinăului, aflat în 1945 în vizită la patriarhul Nicodim s-a interesat despre această carte a mitropolitului Tit şi l-a condamnat „fiindcă a făcut din Biserică o unealtă aservită unor scopuri contrarii dogmei creştine"[31].

Situația sa era mai complicată deoarece în 1945 el depusese regelui Mihai demisia din postul de mitropolit al Bucovinei. De altfel, el s-a aplecat activităților cărturăreşti, prin cercetările efectuate în Biblioteca Academiei Române, în urma cărora a publicat mai multe studii teologice temeinice, ulterior retrăgându-se la mănăstirea Cernica[32].

Situația celor doi episcopi, Enăchescu şi Simedrea, se va clarifica abia la 27 februarie 1950, într-o şedință a Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, când s-a luat în discuție o hotărâre a Consiliului de Miniştri, din 17 februarie, prin care se stabileau pensiile ierarhilor „care nu mai îndeplinesc funcțiunile eparhiale pentru care au fost aleşi şi hirotoniți". Se stabilea pensii după „anii de serviciu făcuți în funcțiune publică". Efrem Enăchescu era pensionat începând cu data de 1 aprilie 1950, cu domiciliul la mănăstirea Cernica, iar Tit Simedrea era închinoviat la Schitul Darvari din Capitală. În hotărârea sinodală se mai prevedea ca aceşti arhierei să fie solicitați în calitate de consilieri tehnici în diferite grupuri de lucru pe lângă Sinodul BOR şi că pot sluji în Eparhie, potrivit dreptului canonic[33].

Începând cu 1948, situația clericilor basarabeni avea să se schimbe, mai ales în perioada reîncadrărilor personalului bisericesc ordonanțate de Ministerul Cultelor care punea în aplicare noua legislație privitoare la culte. Nu de puține ori, cei din Ministerul Cultelor şi Securitate, care superviza această procedură, s-au folosit de orgoliile clericilor proveniți din Basarabia şi a celor din Vechiul Regat care îi primiseră la refugiere. Față de acestea autoritățile statului au ştiut cum să se impună atunci când se implicau în problemele bisericeşti. Un tablou psihologic al clericilor basarabeni ne oferă jurnalul lui Dudu Velicu: „Preoții basarabeni refugiați au o psihologie aparte, ca unii care şi-au părăsit resturile de viață. Ei au devenit sceptici față de tot ceea ce reprezintă dorință «truchie», om etc. şi încrezători într-un «ce» care depăşeşte puterile naturale. În acest «ce» au o încredere oarbă. Lui îi datoresc succesele lor în viață până azi, înțelegând prin aceasta că supraviețuiesc nevoilor şi luptei pe care au dat-o şi o dau cu clerul nebasarabean, care nu i-a primit frățeşte.

Azi există încă şi mai puternic conflictul între clerul basarabean refugiat şi oricare alți preoți. Aceştia din urmă nu pot ierta niciodată faptul că «i-au deranjat», venind să se stabilească pe la parohiile lor şi cerând pe lângă aceasta şi drepturi. Clerul afirmă despre basarabeni că «au fugit de comunişti şi acum o fac pe comuniştii». Nu are încredere în ei,

---

30 *Ibidem*, p. 243, 264-265; Cristina Păiuşan, Radu Ciuceanu, *Biserica ortodoxă română sub regimul comunist,* vol. 1 (1945-1958), INST, Bucureşti, 2001, doc. 18, p. 71.

31 Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 1, p. 13, 128, 167.

32 A se vedea opera ştiințifică teologică a acestui ierarh în M. Păcurariu, *Dicționarul..*, p. 441-442.

33 „Biserica Ortodoxă Română", LXVIII (1950), p. 290-292.

fiindcă are «agenți». În ultimul timp a produs o bucurie puternică în lumea clericală faptul că preoții basarabeni sunt îndatorați să se transfere în Ardeal.

Câțiva preoți basarabeni îl implorau pe preotul [Simion] Neaga (tot basarabean)[34], consilier referent economic, să le dea tot sprijinul ca să nu plece în Ardeal, la care acesta le-a răspuns că, propunându-i patriarhului Justinian transferarea unui preot basarabean într-un post liber, el a spus: «Postul vacant se suprimă, iar preotul solicitant va pleca în Ardeal». Clerul bucureştean a început să respire uşurat încă de pe acum la gândul că «vor scăpa de basarabeni»”[35].

În iulie 1948 în mediul religios bucureştean circula zvonul că preoții basarabeni vor trebui să părăsească parohiile în care slujeau, pentru utilizarea lor în provincie. Se spunea că patriarhul Justinian doreşte „să decongestioneze Capitala” de clerul supraaglomerat, fiind vizați cei basarabeni, moldoveni, cei transferați prin nepotism sau oportunism. În unele documente se arată că se întocmeau două liste: una cu preoții care în perioada 1940-1941 rămăseseră peste Prut, dar care se refugiaseră în 1944, iar a doua cu cei care trecuseră în Vechiul Regat încă din vara lui 1940. Simion Neaga, cel care lansa acest zvon în mediile bisericeşti, susținea chiar „repatrierea” în URSS în două eşaloane a clericilor care figurau în aceste liste[36].

O evidență asupra clericilor basarabeni care se aflau în România probabil că era cerută de autoritățile statului. Însă, cu toate zvonurile care circulau în mediile bisericeşti, patriarhul Justinian a cerut la Ministerul Cultelor păstrarea în țară a clericilor basarabeni, motivând utilizarea lor la parohiile vacante foste greco-catolice din Ardeal[37]. Astfel, Comisia bisericească în frunte cu episcopul Veniamin Nistor a dispus în mai multe rânduri, împreună cu cei de la Ministerul Cultelor, trimiterea lor pe baza unor liste. Însă, clericii basarabeni nu vroiau să plece în misiune, unii preferând chiar demisia din preoție[38]. Au fost, totuşi, multe cazuri de clerici, precum Ion şi Petre Hagiu, care au acceptat să plece în Ardeal, începând cu data de 5 noiembrie 1948.

Tulburările din mijlocul clerului basarabean se datorau şi arestărilor care fuseseră operate de Securitate, unele soldate chiar cu deportări în Uniunea Sovietică. La 20 octombrie 1948 era reținut de Securitate şi anchetat preotul Vasile Țepordei, care nu funcționa ca preot, ci ca profesor de Religie la Liceul „Regina Maria” din Bucureşti. La 5 decembrie, acelaşi an, în arestul Securității din Calea Rahovei era încarcerat preotul Sergiu Roşca. Arestarea

[34] În iunie 1948, Simion Neaga era numit interpret de limba rusă de către patriarhul Justinian, în pregătirea conferinței panortodoxe de la Moscova, din iulie acelaşi an, în locul lui Mihai Vladimir Madan, care fusese numit inițial în acest rol; în martie 1949, este numit consilier economic de către patriarhul Justinian, pentru ca în decembrie acelaşi an guvernul să ceară îndepărtarea acestuia din funcțiunea patriarhală; slujitor la biserica Sf. Nicolae Rusă, apoi la Sf. Treime-Dudeşti, ambele din Capitală; în perioada 15 august 1952-17 octombrie 1953 a fost deținut la Canal; în 1958 era din nou interpret de limba rusă (ANIC, fond DGP, dosar nr. 77/1946, f. 1; Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 2, p. 78, 80, 85, 196, 242; *The Imprisoned Church. Romania, 1944-1989,* INST, Bucharest, 1999, p. 273; Păiuşan, Ciuceanu, p. 155).

[35] Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 2, p. 162.

[36] ANIC, fond DGP, dosar nr. 76/1946, f. 233; Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 2, p. 87.

[37] ANIC, fond DGP, dosar nr. 77/1946, f. 52.

[38] Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 2, p. 168-169, 183.

acestor doi clerici cu rezonanță în mediul religios a neliniştit pe basarabeni. Cei doi erau acuzați pentru publicistica antistalinistă interbelică, fiind anchetați într-un singur dosar. După o anchetă la Securitatea din Calea Rahovei, unde preotului Roşca i s-a cerut să dea declarații incriminatorii la adresa lui Țepordei, dosarul celor doi a fost înaintat Parchetului, sub învinuirea de „crime contra păcii". La 2 februarie 1949, deşi fusese eliberat de Securitatea din Calea Rahovei, în dreptul bisericii Domnița Bălaşa părintele Vasile Țepordei a fost ridicat de agenți sovietici care l-au transportat într-o clădire conspirativă de pe Aleea Alexandru din Bucureşti. După o anchetă în care ofițerii sovietici i-au cerut să scrie declarații împotriva liderilor basarabeni care au făcut Unirea din 1918, Țepordei a primit în data de 9 iunie 1949 o condamnare de 25 ani muncă silnică, de la un Tribunal sovietic care funcționa la Constanța. Ulterior, va fi deportat în gulagul sovietic până la Vorkuta, fiind repatriat după şapte ani de detenție sovietică[39].

În schimb, preotul Sergiu Roşca a fost deținut până în 1952, când i s-a intentat un proces. La 4 iunie 1952, prin Decizia penală nr. 2341 a Curții Bucureşti, secția a II-a, a fost condamnat la 3 ani temniță grea, 10 ani degradare civică şi confiscarea averii, pentru crime contra păcii, fiind achitat de crime contra umanității[40]. Anul condamnării sale coincide cu cel al predării mai multor lideri basarabeni, printre care Pan Halippa, autorităților sovietice spre condamnare.

Episcopatul basarabean în Sinodul BOR

Dintre episcopii de peste Prut, în Sinodul Bisericii Ortodoxe Române va rămâne numai Antim Nica. În demersurile pentru ocuparea postului de la Galați, el a trebuit să se confrunte cu adversarii, care vizau acelaşi scaun. În pregătirea alegerilor preconizate în octombrie-noiembrie 1947 se zvonea că acesta ar „duce, în ascuns, o campanie puternică". I se imputa, printre altele, „că în Transnistria a dus o activitate antisovietică"[41]. Contracandidații săi erau arhimandritul Dim. Moşteanu şi preotul Ion Sfârâială, susținut de BPD[42]. Acesta din urmă chiar a avut sprijinul unor clerici şi credincioşi gălățeni, care trimiteau ministrului Emil Bodnăraş o „scrisoare de adeziune" pentru alegerea la scaunul episcopal şi în care era invocat tot arsenalul de acuzații împotriva lui Nica[43]. De altfel, nu de puține ori informatorii dirijați în jurul său îl semnalau că în calitatea de locțiitor „a căutat să îndepărteze din jurul său elemente ataşate regimului, promovând în posturi de răspundere foşti prieteni şi colaboratori de-ai lui din Basarabia şi Transnistria"[44].

---

[39] Vasile Țepordei, *op. cit.*, p. 54, 65; „Vestitorul ortodoxiei", an IX, nr. 174, 15-28 februarie 1997, p. 2; nr. 175, 1-15 martie 1997, p. 2.

[40] *Ibidem*, nr. 179, 1-15 mai 1997, p. 2. Pentru detalii biografice a se vedea în *Ibidem* şi M. Păcurariu, *Dicționarul...*, p. 422.

[41] Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 1, p. 272; vol. 2, f. 8.

[42] ANIC, fond DGP, dosar nr. 88/1947, f. 6; Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 1, p. 149, 252, 275. Ion Sfârâială era semnalat într-o notă a Securității din 1948 cu următoarele date: născut la 20 iunie 1897, în Rotunda, jud. Romanați, preot în localitatea natală; „în trecut a făcut politică cu toate partidele istorice"; a fost membru PMR, provenit din PCdR, dar exclus, pentru „propagandă al ideii legionare"; „a cerut singur să meargă în Transnistria" (ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 2672, vol. 41, f. 584).

[43] *Ibidem*, dosar nr. 701, vol. 1, f. 49-50.

[44] *Ibidem*, f. 2.

Cu toate acestea, el era susținut permanent de Constantinescu-Iaşi, iar în ajunul alegerilor eparhiale din octombrie 1947 numirea sa la Galați era vehiculată în cercuri guvernamentale (pr. I. Vască, de la Ministerul Cultelor) ca fiind sigură[45]. Totuşi, alegerile eparhiale nu s-au mai ținut în anul 1947, fiind amânate *sine die*.

Alegerile s-au ținut în iunie 1949, iar factorul politic era decis să se implice profund. Aşteptate cu mult interes, aveau în vedere inclusiv alegerea pentru scaunul de la Galați, la care aspira Antim Nica. Preotul Ioan Pătrăşcoiu, prefect de Vâlcea după 1944, dorea şi el să ajungă episcop la Galați. De altfel, acesta era verificat la Securitatea Craiova asupra perioadei dinainte de 23 august 1944, pentru a se stabili în ce măsură persoana în cauză „s-a alăturat luptei forțelor democratice pentru eliberarea țării de sub jugul fascist. Informațiile trebuie să fie foarte precise, pentru a permite să se urmărească trecutul său an cu an, începând din fragedă tinerețe", se cerea în ordin. Verificările Securității erau determinate de scandalul iscat în jud. Vâlcea de împărțirea formală a averii personale către rudele sale şi de afacerile pe care le făcuse în calitatea de prefect[46].

Însă, încercările lui Antim Nica de a ocupa postul de episcop erau supravegheate din umbră de către Securitate, care primea permanent note informative despre trecutul şi manifestările acestuia. „Binevoitorii săi" arătau cum Nica fusese redactor responsabil al revistei „Transnistria creştină", în timp ce secretar era preotul David Portase, un alt cleric gălățean considerat legionar şi autor de articole antisovietice în revista amintită[47]. Mai grav era faptul că astfel de informații şi chiar revista, care era interzisă, circulau în rândurile preoților gălățeni care discutau aprins pe marginea ei. De unde denotă faptul că erau contracandidați ai lui Nica care doreau să creeze o stare de spirit potrivnică în mediul religios gălățean[48]. Stare de spirit față de care Securitatea nu o vedea cu ochi buni. De asemenea, s-au folosit scrisorile acuzatoare semnate de „clerul din Galați", în care din arsenalul de acuzații Antim Nica era arătat, în principal, de faptul că la centrul eparhial s-a înconjurat de „preoți basarabeni legionari"[49]. De fapt, documentele Securității arată cum cei care se opuneau alegerii lui Nica la Galați era din „preoțimea sindicalizată", care îl acuzau „că a scris cărți contra URSS"[50].

Din informațiile culese de rețea, Securitatea întocmea referate privitoare la antecedentele şi manifestările episcopului Antim Nica, în care se arăta: conținutul antisovietic şi anticomunist al textelor publicate în revistele „Transnistria creştină" şi „Misionarul", de la

---

45 ANIC, fond DGP, dosar nr. 75/1946, f. 63.

46 *Ibidem*, dosar nr. 76/1946, f. 121, 217. Pentru că nu va reuşi să ocupe un scaun episcopal, preotul Pătrăşcoiu va fi numit inspector la cabinetul ministrului Teohari Georgescu (ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 148, vol. 4, f. 415).

47 ANIC, fond DGP, dosar nr. 77/1946, f. 167. În nota semnată de „Vania Haralambie" se mai arăta că preotul Portase, slujitor la biserica Sf. Haralambie din Galați, prin articolele sale (ex. „Bat clopotele până la Bug") „îşi vărsa toată ura sa asupra Uniunii Sovietice", că a făcut parte din misiunea ce a funcționat la Odesa în vremea războiului şi că în postul de la Episcopia Dunării de jos „este întrebuințat ca o unealtă de terorizat preoțimea în vederea alegerii în formă titulară a episcopului Antim Nica" (*Ibidem*).

48 ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 701, vol. 1, f. 45.

49 *Ibidem*, vol. 2, f. 86-87

50 *Ibidem*, f. 135.

Chişinău; că la refugiul din 1944 „a adus cu el diferite obiecte ale bisericilor şi mănăstirilor din acea regiune [Transnistria şi Ismail, n.n.]; a promovat în posturi de răspundere preoți basarabeni; „a avut permanent o atitudine antidemocratică ori de câte ori i se cerea sprijinul pentru o acțiune cetățenească sau socială"; nu a participat „sub nici o formă la campania pentru pace sau la demascarea imperialismului"; „a inițiat scoaterea icoanelor din mănăstiri pentru a oficia slujbe la câmp"; „se consideră democrat față de autorități, își etalează prietenia cu tov. Miron Constantinescu, Petre Constantinescu-Iaşi, arătând astfel că este în asentimentul guvernului, aceasta pentru a-şi acoperi activitatea din trecut. În fond este singurul chiriarh din țară cu activitate fascistă şi antonesciană şi instigator la războiul antisovietic"[51].

Sintezele Securității, din perioada 1948-1949, aveau la bază mai multe note informative furnizate de sursa „Vania Haralambie"[52], care era un apropiat al arhimandritului Valerian Zaharia, inspector general la Ministerul Cultelor, unul din pretendenții la un scaun episcopal, dacă nu la Galați sau la Buzău (dacă Antim Angelescu ar fi fost ales la Iaşi, după cum dorea Justinian), cel puțin ca vicar patriarhal[53]. Iar scopul întocmirii materialului documentar din anexă nu este altul decât în a bloca ascensiunea lui Antim Nica pe scaunul de la Galați şi, dacă am merge mai departe cu analiza, compromiterea acestuia trebuia să ajute la alegerea lui Valerian Zaharia[54].

Însă, acesta nu era deloc agreat de patriarhul Justinian. Patriarhul a afirmat despre Zaharia că în timpul alegerilor episcopale „s-a pus total în slujba comunismului şi că în sânul Sf. Sinod nu are ce căuta un notoriu vândut bolşevicilor", că este „troianul comuniştilor în Biserică" şi că ar prefera „să-şi taie mâinile" decât să semneze pentru intrarea lui în Sinod[55].

Acuzațiile lui Justinian aveau fundament, atâta vreme cât unii din Securitate, precum ofițerul Stănescu Heintz, şeful Serviciului Culte, îl arătau pe Zaharia într-o lumină extrem bună în nota biroului de la un document relativ la alegerile episcopale: „Comentariile lui Rotaru [consilier cultural la Episcopia Buzăului, n.n.] indică starea de spirit a preoțimii reacționare față de eventualitatea promovării într-o muncă de răspundere a lui Valerian Zaharia, arhimandrit şi inspector la Ministerul cultelor, responsabilul paginii bisericeşti din ziarul «Universul». Valerian Zaharia nu se bucură nici de simpatia Patriarhului, care tinde chiar să-l trimeată în judecata Sinodului pentru vina de a fi apărat prin articolele sale o serie de revendicări democratice ale preoțimii, neagreate de Justinian"[56]. Altfel spus, Securitatea susținea promovarea lui Valerian Zaharia în Sinodul BOR, atâta vreme cât era văzut ca „omul guvernului", față de care patriarhul Justinian refuza categoric.

La alegerile din iunie 1949, nici Antim Nica nu a fost ales la Galați, dar nici Valerian Zaharia nu a putut intra deocamdată în episcopat. Chiar dacă în mediul preoțesc bucureştean

[51] *Ibidem*, vol. 1, f. 47-48. De precizat că, Miron Constantinescu se născuse în 1917 la Chişinău, iar Petru Constantinescu-Iaşi fusese profesor la Facultatea de Teologie din Chişinău, în timpul studiilor lui Antim Nica (1928-1932). Aceasta ar fi o explicație pentru sprijinul care îl acordau basarabenilor şi, în special, lui Nica.

[52] Multe din notele informative întocmite de acesta sunt chiar olografe (ex. *Ibidem*, vol. 2, f. 91, 126).

[53] ANIC, fond DGP, dosar nr. 77/1946, f. 188; dosar nr. 78/1946, f. 218; dosar nr. 88/1947, f. 74.

[54] *Ibidem*, dosar nr. 78/1946, f. 192; dosar nr. 88/1947, f. 12-13, 58.

[55] *Ibidem*, dosar nr. 78/1946, f. 187; dosar nr. 88/1947, f. 21.

[56] *Ibidem*, dosar nr. 88/1947, f. 45.

se vehicula chiar ideea schimbării patriarhului Justinian, cu arhimandritul Zaharia. Nealegerea acestuia din urmă l-a determinat pe patriarhul Justinian să pornească o campanie de marginalizare a lui, având în vedere chiar trimiterea sa în judecata Sinodului pentru cele scrise în pagina bisericească de la „Universul"[57].

După eşecul înregistrat de Antim Nica, patriarhul Justinian a făcut tot posibilul pentru reabilitarea lui şi numirea într-un post de vicar patriarhal. Gestul era o mulţumire a lui Justinian pentru participarea lui Nica, alături de ierarhii Irineu Mihălcescu şi Valerie Moglan, la hirotonirea sa din 1945, printre puţinii din Biserică, la vremea aceea, care acceptaseră acest lucru.

Pentru numirea lui Antim Nica într-un post episcopal, Justinian chiar a depus un memoriu probabil la Ministerul Afacerilor Interne, pe care apoi Securitatea l-a utilizat în munca informativ-operativă. În acest text, Justinian arăta că Antim Nica fusese felicitat de ierarhii ruşi după 1945 pentru frumoasa activitate misionară din Transnistria; că pentru poziţia sa democratică de după 1945 „clica din jurul patriarhului Nicodim" a încercat trimiterea lui în America, însă el nu s-a lăsat influenţat de cercurile bisericeşti occidentale pentru a pleca din ţară; că cele publicate în „Transnistria creştină" sunt „primele tipărituri care ne aduceau o privire autorizată despre starea bisericilor, preoţilor şi episcopilor din Uniunea Sovietică", care „au fost folosite de noi în combaterea propagandei fasciste", iar unele afirmaţii „în spirit duşmănos la adresa Uniunii Sovietice trebuie trecute cu vederea", deoarece „adevărul de mare importanţă nu putea să capete lumina tiparului". Memoriul se încheia cu câteva consideraţii la adresa lui Valerian Zaharia, duşmanul lui Antim Nica, despre care Justinian spunea că „a fost comandant legionar în Iaşi", că atunci când era director al Seminarului teologic „Veniamin Costachi", împreună cu elevii, „a dărâmat în 1940 sinagoga cea mare de la Râpa galbenă", fiind amnistiat de Antonescu, deşi alţii implicaţi în aceste evenimente sunt condamnaţi, pentru toate aceste motive refuzându-l „ca cel mai apropiat sfetnic al meu"[58], spunea Justinian.

Susţinerea lui Antim Nica de către Justinian era văzută de Valerian Zaharia ca „un adânc calcul reacţionar", deoarece episcopul basarabean era considerat „omul Apusului", din cauza relaţiilor pe care le avusese cu Biserica norvegiană „Magne Solheim". În viziunea lui Zaharia, Antim Nica trebuia să reprezinte garanţia lui Justinian pentru „ziua de mâine"[59].

Demersul lui Justinian s-a bucurat de succes prin recunoaşterea de către autorităţile statului, în martie 1950, a lui Antim Nica în calitatea de vicar patriarhal. Adversarul său, Valerian Zaharia, va intra în episcopat în noiembrie 1951, în postul de la Oradea, vacantat în urma scoaterii din scaun a lui Nicolae Popovici şi trimiterii sale în recluziune monastică.

---

[57] *Ibidem*, dosar nr. 78/1946, f. 236.

[58] Cr. Păiuşan, R. Ciuceanu, *op. cit.*, p. 236-237. Documentul nu este semnat, dar este clar că textul este redactat la inspiraţia patriarhului Justinian. Mai trebuie precizat faptul că şablonul acuzaţiilor aduse la adresa lui Zaharia poate fi întâlnit şi în cazul arhimandritului Teoctist Arăpaşu, numai că în cazul acesta locul faptelor era Bucureşti, iar acuzaţiile veneau din partea Securităţii, în baza unor delaţiuni smulse în timpul anchetării unor clerici arestaţi.

[59] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 701, vol. 2, f. 90.

Securitatea pe urmele clericilor basarabeni

Atenţia specială a organelor de represiune asupra clericilor basarabeni, bucovineni şi a celor care fusese în Transnistria s-a concretizat prin ordinul special permanent nr. 71887 din 13 decembrie 1948. Conform acestuia erau vizaţi toţi acei clerici care „au participat din plin la campania de calomnii împotriva Uniunii Sovietice şi a doctrinelor materialiste", iar aceşti „refugiaţi în RPR visează la revenirea lor «victorioasă» în acele teritorii, fiind în fruntea acţiunilor celor mai duşmănoase ortodoxe [sic!]"[60]. Însă, aceşti clerici, potrivit documentului, au în frunte pe episcopul Antim Nica, cel care în funcţia pe care o deţine îi favorizează şi îi ţine aproape.

Reiterarea ordinului de urmărire ale acestor clerici în evidenţele Securităţii la 10 august 1949 presupunea o grăbire a întocmirii unei situaţii clare (a se vedea al doilea document din anexă). Ca dovadă, Direcţiile regionale încep a trimite către centrala Securităţii fişe de clerici care conţin datele personale, religia, originea socială, domiciliul, studii, caracterizare, situaţiile materială şi militară, antecedentele politice şi juridice (unele fişe cu semnalmente), dar mai ales date despre atitudinea politică din acea vreme. Majoritatea clericilor semnalaţi figurează ca membri ai Frontului Plugarilor, PMR, unii proveniţi din PSD sau ca foşti membri ai PNP, până la dizolvarea acestuia sau fără activitate politică. În plan cultural, dar, în fond, tot cu activitate politică, mulţi clerici figurau ca membri ARLUS, însă fără activitate. Această atitudine de neimplicare în ARLUS era considerată de autorităţi ca „antisovietică". La capitolul studii clericii vizaţi figurează, majoritatea, cu Seminarul teologic de zece sau opt clase, dar şi absolvenţi ai şcolii de cântăreţi. La capitolul vârstă, figurează clerici bătrâni, unii născuţi în 1882, dar şi mai tineri, cei după 1910, în general fiind licenţiaţi în Teologie. Ofiţerii de la Direcţia Regională a Securităţii Piteşti, mai riguroşi, trimiteau în adresă chiar o categorisire a acestor clerici în funcţie de opiniile politice reflectate în materialele informative de care dispuneau:

„Categoria I înglobează pe acei preoţi sau călugări reacţionari, cu vederi antidemocratice, dar care nu se manifestă pe faţă contra regimului, ci numai în anturajul prietenilor lor care prezintă încredere şi au aceleaşi vederi ca dânşii.

Categoria II, o reprezintă preoţii şi călugării care nu sunt reacţionari, însă păstrează o rezervă care se constată prin faptul că aceştia nu sunt încadraţi în nici o organizaţie democratică şi nu iau parte la treburile gospodăreşti ale comunei respective. Aceştia nu sunt periculoşi cum sunt cei din categoria I, deoarece aceştia nu se manifestă şi nu lansează zvonuri alarmiste politice şi religioase.

Categoria III, o reprezintă acei preoţi şi călugări care în regiunile de unde s-au refugiat au posedat averi considerabile, ajungând unii chiar până a avea 500-600 ha teren arabil etc. Aceştia sunt periculoşi deoarece menţin incitarea populaţiei refugiate din Basarabia şi Bucovina prin lansarea diferitelor zvonuri că se vor înapoia la averile lor şi vor trăi iarăşi bine, aceste elemente sunt urmărite îndeaproape de organele noastre.

Categoria IV, o reprezintă elementele care s-au încadrat în organizaţiile politice democratice şi duc oarecum o muncă de suprafaţă în aceste organizaţii, din fişele personale anexate reiese că majoritatea din această categorie sunt încadraţi în Frontul Plugarilor. La

[60] Cr. Păiuşan, R. Ciuceanu, *op. cit.*, doc. 79, p. 148.

aceştia se observă că nu sunt complet ataşați regimului, lăsând să se întrevadă că totuşi mai speră că se va schimba regimul, fapt care reiese clar, că unii preoți încadrați în organizații democratice totuşi mai strecoară în sufletele credincioşilor misticismul religios, prin asta abătându-i de la munca constructivă a țării. În rândurile acestora se comentează că în curând biserica va fi separată de stat şi că ei atunci vor avea de suferit şi că nu vor putea trăi cu ce le va da enoriaşii din parohiile respective”[61].

Prin urmare, documentul prezentat în anexă a fost redactat pornindu-se de la problema clericilor basarabeni urmăriți de Securitate, prin ordin general permanent, şi în contextul alegerilor episcopale din iunie 1949. Potrivit scenariului construit de Securitate, aceşti clerici urmăriți trebuiau să aibă şi un lider, care, în contextul dat şi cu pachetul de acuzații la adresa unor episcopi şi personalități din mediul bisericesc ortodox, a fost identificat în persoana lui Antim Nica. La rândul lui, acesta era susținut de patriarhul Justinian, cel care era sfătuit de diverse grupuri de clerici cu ştate de plată în partidele istorice PNȚ, PNL şi legionari, fiind menționați preoți cu prestigiu gen Alexandru Nicoreanu, Grigore Cernăianu, mitropolitul Tit Simedrea, fost al Bucovinei, episcopii Efrem Enăchescu, fost locțiitor la Chişinău sau Partenie Ciopron, fost episcop al Armatei şi numit vicar patriarhal. Nu întâmplător în notele de la Securitate de multe ori se afirma că patriarhul Justinian se sfătuia cu aceştia în problemele cu care Biserica se confrunta[62].

Cu date preluate de la sursa „Vania Haralambie”, se face referire la Pavel Guciujna, liderul preoțimii basarabene cu antecedente în politica interbelică. Guciujna este arătat ca deputat averescan, apoi trecut de partea lui Octavian Goga în PNC; că împreună cu alți naționali-creştini, precum profesorul Constantin N. Tomescu, „a condus viața bisericească din Basarabia”, prin Asociația clerului basarabean, Banca clerului din Chişinău şi ziarul „Raza”, care erau la „dispoziția sa”; după 28 iunie 1940 s-a ocupat de refugiații basarabeni, iar cu influența pe care o avea din partea Veturiei Goga, ar fi determinat alegerea lui Efrem Enăchescu la Chişinău şi a lui Antim Nica la Ismail, „a căror discursuri sunt pline de ură împotriva URSS”; că după 1944, Guciujna a reuşit să impună la Ministerul Cultelor pe Teofil Pandele şi pe Mihai Madan, fost preot în Episcopia de Ismail, la Patriarhia Română în calitate de traducător, în relațiile cu Biserica Rusiei. Tot Guciujna mai este arătat că a scos acte pentru refugiații care, potrivit convenției de armistițiu, trebuiau repatriați. Tot sub influența lui ar fost numit Antim Nica în postul de director al Internatului teologic din Bucureşti, apoi ca locțiitor la Galați; că se întâlneşte cu mai mulți clerici basarabeni (A. Nica, Silvestru Vatrici, Dumitru Balaur şi Vasile Țepordei) şi discută despre viitorul politic al țării, sperând în întoarcerea în Basarabia eliberată de bolşevism[63].

Alături de clericii conspiraționişti basarabeni din Capitală erau şi cei din provincie, care se manifestau în diferite modalități. În document se vorbeşte de implicarea în „acțiunea

---

[61] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 2672, vol. 40, f. 18-19. Securitatea Piteşti semnala 123 cazuri de clerici din cei vizați (*Ibidem*, f. 20-21). Mare parte din fişe poartă în partea de jos ştampila „25 mai 1950”. Probabil că pentru evidența centralizată a problemei aceste fişe să fi fost înregistrate abia la data menționată.

[62] ANIC, fond DGP, dosar nr. 78/1946, f. 170 (nota este furnizată Securității de „V. Haralambie”); dosar nr. 88/1947, f. 28-29.

[63] *Ibidem*, dosar nr. 77/1946, f. 130-131.

revanşardă antisovietică" a călugărului Mina Dobzeu, născut în Basarabia. De fapt, era vorba de descoperirea unor înscrisuri, considerate manifeste, cu conținut „antidemocratic şi antisovietic", la percheziția din noiembrie 1948 de la schitul Brădiceşti, jud. Fălciu, unde ieromonahi erau Gamaliil Cimpoeşu, Dosoftei Sofianu şi Iachint Ciobanu, „care activaseră pe teritoriul URSS". Nu este locul să discutăm cum s-a desfăşurat acest caz şi care au fost consecințele implicării Securității. Cert este că Securitatea considera că de atitudinea antisovietică a călugărului Dobzeu nu este străin Cimpoeşu, existând astfel premisele pentru suspectarea unui grup basarabean conspiraționist[64].

De asemenea, sunt semnalați şi clerici fără „atitudine ostilă regimului", „atitudine antidemocratică", „nu se manifestă, fiind foarte precaut" şi care astfel îşi caută „numai de activitate pe tărâm bisericesc"[65].

O altă categorie a clericilor vizată în acest document este a celor care au slujit în Transnistria. În fişele trimise de regionalele de securitate la Bucureşti se întâlnesc deseori exprimări de genul că preotul respectiv „şi-a adus multă avere, prin furturi şi jafuri în Transnistria" şi că, desigur, „astăzi țin legături cu vârfurile reacționare din comună. Este înscris în ARLUS fără a duce vreo activitate. Este ostil actualului regim" sau „sunt bănuieli ca în ascuns nutreşte idei reacționare" sau „nu s-au observat din partea acestuia manifestări ostile, însă nu inspiră încredere în actualul regim[66].

În finalul documentului, Securitatea propunea trimiterea clericilor basarabeni slujitori în Capitală la parohiile foste greco-catolice din Ardeal şi Banat, scoaterea din preoție, prin diferite modalități „legale" (pensionare, caterisire, neîncadrare salarială) şi urmărirea lor permanentă potrivit unui şablon informativ. Cea mai importantă propunere a ofițerului de Securitate era cea de blocare a ascensiunii lui Antim Nica în postul de mitropolit al Moldovei, desigur fiind puțin exagerată, deoarece aceasta presupunea compromiterea de la orice altă alegere pe un scaun eparhial.

Se pune întrebarea: Care dintre propuneri au fost aprobate? Nu ştim ce rezoluții s-au dat pe acest document. Însă din evenimentele care au decurs în această perioadă putem deduce, care dintre propuneri au fost acceptate de superiorii din securitate şi Partid.

O parte dintre clericii basarabeni au fost trimişi în Ardeal, după cum am văzut că se începuse încă din toamna lui 1948. Apoi, în privința scoaterii din slujire, încă din februarie 1949 era pensionat preotul Guciujna. În privința lui Antim Nica, acesta nu a fost ales în alegerile din iunie 1949, mai ales din cauza neînțelegerilor ivite între patriarhul Justinian şi ministrul Stanciu Stoian, acesta din urmă susținând ideea mutării unor episcopi ardeleni în Vechiul Regat şi al alegerii unor foşti greco-catolici în locul acestora. În acest context, a fost facilitată blocarea lui Antim Nica şi amânate *sine die* alegerile pentru scaunele de la Galați şi Iaşi.

Problema clericilor basarabeni în atenția Securității, cel puțin, a fost suspendată după numirea lui Antim Nica, în februarie 1950, în postul de episcop vicar patriarhal. Ruperea relațiilor lui Nica cu clericii basarabeni, se pare, a contribuit mult la această atitudine a Securității, care era îndrituită de acum să se ocupe şi de alte probleme.

---

64 ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 2672, vol. 41, f. 169-171.

65 *Ibidem*, f. 258-262.

66 *Ibidem*, f. 213, 452-453.

Problema preoților basarabeni a fost reluată de Securitate la 6 martie 1957, prin deschiderea unui dosar de verificare, pe numele lui Simion Neaga şi Silvestru Vatrici. În nota de stadiu asupra verificării se arăta că după decesul lui Pavel Guciujna (1953) existau de fapt două grupuri de preoți basarabeni, unul în frunte cu Boris Răduleanu şi Vasile Țepordei şi altul sub conducerea lui Vladimir Burjoveanu. Aceştia erau văzuți cu „activitate contrarevoluționară" împreună cu foştii profesori de la fosta Facultate de Teologie de la Chişinău, Constantin N. Tomescu şi Ion Gh. Savin[67], recent eliberați din închisoare şi cu Teofil Pandele de la Galați, „care face deplasări la Bucureşti". Preoții basarabeni se întâlneai deseori la locuința lui Simion Neaga sau Vl. Burjoveanu. Cele două grupări se diferențiau, potrivit documentelor Securității, deoarece unii considerau că după revenirea în Basarabia îl vor aşeza ca mitropolit la Chişinău pe profesorul Constantin Tomescu, cu Teofil Pandele vicar, pe când cealaltă grupare îl vedea ca arhiereu pe Antim Nica. De asemenea, Securitatea avea în vizor colectele de bani care se făceau la inițiativa clericilor Ion Hagiu şi Ion Huştiu pentru profesorii teologi abia eliberați. Grav în ochii celor de la Securitate era faptul că aceşti clerici erau în relații cu foşti oameni politici basarabeni, precum Pantelimon Halippa sau Gherman Pântea (primar al Odesei între 1941-1944)[68].

Urmărirea declanşată de Securitate poate fi pusă în legătură şi cu repatrierile basarabenilor şi bucovinenilor făcute de Uniunea Sovietică în 1956. Printre alți basarabeni, la 6 aprilie 1956, preotul Vasile Țepordei era repatriat din gulagul sovietic. La întoarcere, Țepordei avea să se bucure de sprijinul unor clerici basarabeni, precum episcopul Efrem Enăchescu sau Simion Neaga, cel care a stăruit pe lângă patriarhul Justinian pentru reîncadrarea la o parohie. Acelaşi preot Neaga s-a implicat pentru reîncadrarea într-o parohie a preotului Sergiu Roşca, după ce fusese eliberat în 1953. De asemenea, în 1955 fusese repatriat cel mai reprezentativ om politic basarabean, Pan Halippa, care după o detenție la Gherla, în 1957 era eliberat, stabilindu-se la Bucureşti[69].

În această situație, Securitatea a trecut la aplicarea unui amplu plan de urmărire informativă, prin dirijarea unui mare număr de informatori care trebuiau să stabilească „activitatea duşmănoasă a tuturor elementelor din acțiune", să stabilească „dacă nu au legături cu străinătatea sau cu vreun serviciu de spionaj" şi toate „legăturile grupului cu elementele ce nu au fost identificate, de la cine primesc sarcini şi instrucțiuni pentru desfăşurarea activității lor contrarevoluționare"[70]. Securitatea avea în vedere aceste măsuri pentru a preîntâmpina „psihoza unui nou război, în care Basarabia va fi «eliberată», iar aceştia [clericii, n.n.] se vor duce fiecare la căminele lor"[71].

„Activitatea contrarevoluționară" a grupului de basarabeni văzută ca fiind condusă de Constantin Tomescu a fost anihilată prin arestarea acestuia în 1958, împreună cu un grup de foşti membri ai Partidului Național-Creştin originari din Basarabia. Timp de aproape doi ani,

---

[67] Despre detenția lui Ion Gh. Savin a se vedea la *Un martir al crucii...*, p. 389, n. 32.

[68] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 5230, f. 557-558, 560-561.

[69] Vasile Țepordei, *op. cit.*, p. 123-125, 129-130; „Vestitorul ortodoxiei", an IX, nr. 180, 15-31 mai 1997, p. 2; Alexandru Chiriac, *Pantelimon Halippa (1883-1979)*, în „Arhivele totalitarismului", an VI, nr. 21, 4/1998, p. 233.

[70] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 5230, f. 564-568.

[71] *Ibidem*, f. 579.

Securitatea l-a anchetat în special pe Tomescu, considerând că acesta, prin contactele personale pe care le-a făcut în întreaga țară şi corespondența purtată, după eliberarea din 1956, a încercat refacerea vechii structuri politice cuziste. Ofițerul anchetator se folosea de unele materiale documentare alcătuite încă din 1948, când informatori, precum „Vania Haralambie”, relatau cum clericii basarabeni în frunte cu Pavel Guciujna făcuseră politică cuzistă. Cum în 1956, Tomescu era văzut ca urmaş al lui A. C. Cuza, pe acest scenariu, a urmat condamnarea în 1960 la 20 de ani muncă silnică şi astfel grupul clericilor basarabeni a fost constrâns să nu se mai manifeste în nici un fel[72].

În timpul anchetării profesorului Constantin N. Tomescu a fost arestat preotul Dimitrie Balaur[73]. După închiderea bisericii Caşin din Capitală la 22 martie 1959 şi arestarea preotului paroh Dumitru Manta, la 4 aprilie acelaşi an era reținut de organele Securității bătrânul preot basarabean Balaur. A fost luat din uşa altarului, imediat după săvârşirea Sf. Liturghii. I s-a înscenat un proces în care a fost acuzat de activitate legionară şi uneltire contra regimului democrat popular, deoarece biserica în care slujea avea hramul Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril, dar şi pentru articole antisovietice. La 8 septembrie 1959 a fost condamnat la 15 ani temniță grea pentru „activitate contra primului stat socialist din lume (art. 183) şi uneltire contra ordinii sociale (art. 209).

În cazul primului articol invocat, procurorul a reținut în rechizitoriu afirmația preotului Balaur în materialul publicat în 1943, intitulat *Destinul unui preot transnistrean*: „Iosif Djugaşvili [Stalin, n. n.] va fi blestemat din neam în neam”. Pentru cea de a doua încadrare la rechizitoriu, procurorul s-a folosit de conținutul unei predici ținute de preotul basarabean, plecând de la afirmația „vor veni vremuri grele”, fiind de fapt vorba de tema prigonitorilor de Hristos din a doua Epistolă a Sf. Apostol Pavel către Timotei (cap. 3)[74].

În loc de concluzii

În cele de mai sus am încercat să conturăm tabloul referitor la situația clericilor basarabeni, bucovineni şi a celor care au slujit în Transnistria. Desigur că nu este un demers exhaustiv, dar am încercat să trasăm situația juridică, încercările de reabilitare, atitudinea autorităților comuniste față de aceştia în relația cu URSS. Cu toate problemele cu care se confrunta scena politică din România după venirea trupelor sovietice, clericii basarabeni, în majoritate, nu au fost deportați în URSS. Aceasta, în schimb, nu i-a scutit de urmărirea Securității. Au încercat să se reabiliteze, iar unii chiar să urmeze cariera preoţească. În umbra unor lideri comunişti, cum a fost Constantinescu-Iaşi, sau a unora din Biserică, clerici, precum

---

[72] *Ibidem*, f. 611.

[73] Dimitrie Balaur s-a născut la 4 septembrie 1903, la Rezeni, jud. Lăpuşna; absolvent al Seminarului teologic din Chişinău şi a facultăților de Teologie şi Geografie din Bucureşti; a fost redactor la revista „Biserica Ortodoxă Română”, consilier la Episcopia Hotinului şi, din nou, redactor la „Biserica basarabeană”, fiind unul dintre apropiații episcopului Tit Simedrea; a slujit la biserica Foişor (1940-1941), a fost spiritual al Seminarului Nifon din Bucureşti (1944-1948), apoi slujitor la bisericile Caşin (1948-1959), Răzoare-Drumul Taberei, Sf. Vineri-Titulescu şi Sf. Nicolae-Buzeşti (după 1964), toate din Capitală; după condamnarea primită în 1959 a fost purtat prin penitenciarele din Jilava, Gherla şi Periprava, fiind eliberat în iulie 1964 (*The Imprisoned Church...*, p. 71; M. Păcurariu, *Dicționarul ...*, p. 28).

[74] Elena Teodoreanu, *Preotul Dimitrie Balaur şi ai săi...*, în „Memoria”, nr. 9, p. 27-37.

Antim Nica, au reuşit să se reabiliteze[75]. Alții, cu antecedente mari în politica interbelică românească şi lupta basarabenilor împotriva pericolului comunist, au cunoscut gulagul sovietic sau penitenciarele româneşti.

Acest prim demers dorim a fi o introducere în cunoaşterea problemei legate de clericii basarabeni refugiați dincoace de Prut în 1944. Considerăm că o cunoaştere profundă asupra acestei problematici se poate realiza consultând mai întâi dosarele întocmite de Securitate acestor clerici amenințați permanent de autoritățile comuniste.

Anexă

131/22 aprilie 1949

Notă[76]

Problema clerului refugiat de pe teritoriul Basarabiei şi Bucovinei de nord este importantă prin faptul că datorită educației şi spiritul reacționar şi antisovietic în care aceşti preoți au trăit şi şi-au dus activitatea, mare parte din ei continuă să nutrească aceleaşi sentimente antidemocratice, nutrind în aceeaşi timp ideea revanşardă, sperând într-o răsturnare a regimului actual şi în întoarcerea lor triumfătoare la locurile de unde au venit.

Dar o bună parte din aceşti preoți (şi nu întâmplător tocmai acei care şi în trecut au depus activitate în cadrul partidelor istorice sau pe linie legionară) au transformat sentimentele lor ostile în acțiuni îndreptate împotriva regimului democratic, fiind sprijiniți de capii Bisericii Ortodoxe fie tacit, fie direct prin promovări în posturi importante.

Cele mai multe semnalări de activitate ostilă din partea acestor clerici sunt înregistrate pe teritoriul Mitropoliei Moldovei (cu un număr aproximativ de 170 preoți, 28 cântăreți şi 14 călugări basarabeni), unde funcționează ca vicar si locțiitor de mitropolit arhiereul Teoctist Arăpaşu [sic! era arhimandrit], fost legionar, cu activitate intensă, iar azi având influență mare pe lângă Patriarhul Justinian.

Centrul activității antidemocratice din această regiune îl constituie episcopul Antim Nica (Nicof), fost legionar şi om de încredere al lui Ică Antonescu, care l-a ridicat la rangul de episcop al Ismailului, iar mai târziu trimițându-l în Transnistria ca vicar al „Misiunii ortodoxe" [sic!][77]. Antim Nica a dus în trecut o vie activitate legionară şi anticomunistă în Basarabia şi Transnistria, atât prin predici, cât şi prin articole la reviste printre care şi la „Transnistria creştină" şi la o revistă legionară în cadrul căreia preconiza organizarea Bisericii Ortodoxe în spirit legionar.

[75] De remarcat faptul că susținerea lui Petre Constantinescu-Iaşi pentru Antim Nica, dar şi pentru alți basarabeni, se poate sesiza numai pentru perioada cât acesta a avut o funcție importantă în guvern, aceea de ministru al Propagandei în primul ministeriat Petru Groza (martie 1945-noiembrie 1946). Chiar dacă fusese numit în 1948 vicepreşedinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale, Constantinescu-Iaşi nu mai avea influența din anii trecuți, mai ales că în martie 1949 i s-a desființat Partidul Național Popular, pe care îl conducea. El va reveni în 1953 ca ministru al Cultelor, apoi, din nou, în 1957 la conducerea MAN, când îl va susține pe profesorul Iustin Moisescu pentru scaunul mitropolitan de la Sibiu, apoi, în anul următor, pentru postul de mitropolit al Moldovei şi Sucevei.

[76] Documentul poartă ştempila DGSP, cu nr. 094658 din 10 august 1948.

[77] Antim Nica a fost vicar al Misiunii Ortodoxe Române din Transnistria între 1941-1944, iar din 10 martie 1944 a fost episcop la Ismail.

După reîntoarcerea sa din Transnistria, Antim Nica este promovat în postul de episcop al Galaţiului, funcţie pe care o îndeplineşte şi azi şi în cadrul căreia nu şi-a încetat activitatea duşmănoasă nici după 23 august 1944.

Astfel, Antim Nica sprijină pe Nichifor Dorobanţu[78], fost ofiţer, legionar, urmărit de autorităţi, îndemnându-l să treacă la monahism şi trimiţându-l la mănăstirea Cocoşul-Tulcea pentru a-i camufla astfel trecutul. Nichifor Dorobanţu a sprijinit astfel, continuă la rândul său să ducă o activitate de sprijinire şi ajutorare a elementelor dubioase şi urmărite de autorităţi, fiind încurajat şi de fostul stareţ al acestei mănăstiri, Antim Tabacu, care a fost adus în Transnistria de către Antim Nica (unde s-a purtat ca un zbir) şi adus tot de Nica la Galaţi şi promovat în postul de stareţ, iar recent avansat în funcţia de exarh al mănăstirilor din regiunea Dunărea de Jos.

Dar activitatea lui Antim Nica dinainte şi după 23 august 1944 nu-l împiedică totuşi să spere că va fi ales mitropolit al Moldovei (fapt ce se discută din ce în ce mai serios în cercurile preoţeşti) bazându-se pe sprijinul lui Justinian, după cum reiese chiar din cele spuse de el către Cristea Fârşerotu, inspector la Ministerul Cultelor şi anume că Patriarhul l-a asigurat că va fi mitropolit „în schimbul garanţiei lui Nica că îi va fi recunoscător în cazul când se vor ivi evenimente serioase în viitor”.

Influenţa atitudinii ostile adoptată de Antim Nica se remarcă în activitatea şi atitudinea celorlalţi preoţi din cadrul Episcopiei Galaţiului şi din împrejurimi.

Astfel e cazul preotului Portase David din Galaţi, fost legionar, funcţionând în trecut în Basarabia şi mai târziu în Transnistria, unde a dus o intensă propagandă antisovietică şi anticomunistă. După 23 august 1944 a încercat să se strecoare încadrându-se în PSD, dar scos afară la unificare, iar azi îşi exprimă convingerea oricând are ocazia că numai un război antisovietic „ne poate scăpa de comunişti”.

Preotul Vârgolici Simion din Galaţi, fost la Sulina, iar în timpul războiului la Dubăsari-Transnistria, fost activist PNŢ Maniu în cadrul căruia a fost delegat la alegerile din 1946, în prezent instigă populaţia de la amvon sub masca predicilor religioase, împotriva regimului democratic.

Aceştia sunt în strânsă legătură cu următorii preoţi de pe teritoriul Mitropoliei Ungrovlahiei (în cadrul căreia există aproximativ 220 de preoţi, 52 cântăreţi şi 20 de călugări basarabeni, cu Capitala, fără judeţul Ilfov): Căşaru Ştefan[79], din Brăila, încadrat în prezent în Fr. Plugarilor, fost student teolog la Cernăuţi şi mai târziu preot la Ismail, fost legionar participant la rebeliune, fapt pentru care a suferit o condamnare. Căşaru a fost numit în anul 1940, cu ajutorul Gărzii de Fier, subdirector la seminarul Sf. Andrei din Galaţi. După 23 august 1944, cu sprijinul episcopului de Buzău, Antim Anghelescu, este numit protoiereu al

---

[78] Licenţiat în Litere şi Filosofie, profesor suplinitor la Şcoala de cântăreţi din Mănăstirea Cocoş şi solicitat de episcopul Antim Nica să predice în bisericile din Galaţi (ANIC, fond DGP, dosar nr. 77/1946, f. 345).

[79] Ştefan Căşaru, născut în 1911, în Ruşeţu, jud. Brăila, licenţiat în Teologie în 1938; slujitor la două parohii din Maramureş, apoi din 1940 la Sf. Spiridon din Galaţi şi subdirector la Seminarul Sf. Andrei din localitate, se arată într-o notă informativă primită de Securitate, din 3 ianuarie 1949. După rebeliunea legionară, Căşaru a slujit la Cişmichioi, jud. Ismail. După 1945, cu sprijinul preotului Vasile Holbură, a ajuns preot la Sf. Constantin din Brăila, apoi protoiereu pe judeţ (ANIC, fond DGP, dosar nr. 76/1946, f. 16).

județului Brăila. În prezent întreține legături cu preoții reacționari şi foşti colaboratori. A fost în strânsă legătură cu preotul Radu Stanciu din Brăila, condamnat pentru activitate antidemocratică, iar într-o şedință sindicală recentă a propus membrilor strângerea unei sume de bani pentru preotul Mogoş Constantinescu din Foldeşti-Covurlui, care este bolnav şi cu care a colaborat în mişcarea legionară.

Preotul Vasile Holbură, din Brăila, a fost hirotonit la Chişinău, numit apoi protoiereu al județului Ismail. A fost membru PNȚ Maniu, iar în prezent în Fr. Plugarilor, manifestându-se împotriva regimului democrat şi a Uniunii Sovietice şi comentând defavorabil toate reformele democrate. S-a exprimat față de preotul Vârgolici Constantin şi [de] Moisescu Nicolae că „mai bine să te împuşti, decât să stai sub conducerea hoardelor bolşevice".

Georgescu Grigore, preot în comuna Chercea-Brăila, fost la Ismail împreună cu Vasile Holbură, în trecut membru PNȚ Maniu, în prezent neîncadrat în nici un partid politic, este un element periculos întrucât duce atât el cât şi soția sa o vie propagandă antiguvernamentală[80].

Nucleul de reacționari basarabeni în legătură cu Antim Nica au în frunte pe preotul Guciujna Pavel, din Bucureşti, biserica Mavrogheni, care este unul din capii instigatorilor din rândul preoților refugiați din Basarabia, cultivând ideea revanşardă şi întreținând ura împotriva URSS şi ideea unui război apropiat antisovietic. Guciujna a fost deputat averescan, punându-se mai târziu în slujba cuzismului. În Basarabia a dus o intensă campanie de ațâțare la război împotriva URSS, iar după 23 august 1944 îşi menține influența în cadrul Bisericii ortodoxe şi astfel reuşeşte să impună pe arhimandritul Pandele Teofil la Ministerul Cultelor (care a funcționat pe lângă Misiunea Transnistriei şi la care s-a găsit material compromițător în urma unei percheziții)[81] şi pe preotul Mihai Madan, funcționând, în trecut la Ismail, într-o funcție la Patriarhie[82].

Datorită influenței lui Guciujna şi colaboratorilor săi impuşi în posturi importante, Antim Nica a fost numit episcop locotenent la Galați. În octombrie 1948, fiul lui Guciujna este [învinuit] pentru activitate legionară, fapt care a atras şi arestarea sa [...], fiind eliberat după câteva zile, la intervenția Patriarhului Justinian.

---

[80] Grigore Georgescu, născut la 15 ianuarie 1910 în Brăila; a slujit la Nedelcu Chercea, jud. Brăila; în 1949 a fost arestat şi condamnat prin sentința nr. 3454/1949 a Tribunalului Militar Galați la trei ani închisoare pentru „instigare publică" (Vasile Manea, *Preoți ortodocşi în închisorile comuniste,* Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2004, p. 119).

[81] După ocuparea postului de subdirector contabil, apoi inspector general la Ministerul Cultelor în vremea lui Burducea, Teofil Pandele a fost numit stareț la mănăstirea prahoveană Ghighiu, pentru ca, din decembrie 1948, să ajungă contabil şef la Cancelaria Sf. Sinod. Într-o notă din 13 ianuarie 1949, acesta era semnalat că „îşi bate joc de cei ce asistă la citirea «Scânteii» şi declară, mai ales după Anul Nou, că vremurile se vor schimba curând şi va redeveni ceea ce a fost" (ANIC, fond DGP, dosar nr. 76/1946, f. 40; dosar nr. 77/1946, f. 387).

[82] După august 1944 acesta a fost interpret de Limba rusă la Cancelaria patriarhală, alături de preotul Alexandru Scvoznicov (Severin), tot basarabean; l-a însoțit pe patriarhul Nicodim în vizita efectuată în 1946 în Rusia şi la cea făcută de patriarhul Alexei în 1947 în România; a fost interptret la funerariile patriarhului Nicodim; a fost slujitor la biserica Batiştei din Capitală (Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 1, p. 46, 178, 182, 238; vol. 2. p. 26-27, 78). Despre Alexandru Severin, a se vedea în M. Păcurariu, *op. cit.*, p. 438.

În prezent, Guciujna întreţine legături cu: preotul Dumitru Balaur din Bucureşti, str. Mărăşti, nr. 22, fost consilier la secţia culturală din Bălţi, unde a propagat ura împotriva URSS, scriind la diferite reviste, cu preotul D. Popescu, fost secretar eparhial la Bălţi, în prezent subdirector la Sf. Sinod, care îi furnizează lui Guciujna ştiri din cadrul PMR, Sf. Sinod şi Ministerul cultelor. Preotul D. Popescu şi Dumitru Balaur, împreună cu Partenie Ciopron, fostul episcop al Armatei, au adus o tipografie din Basarabia pe care au depozita-o la Alba Iulia în subsolul Episcopiei militare şi pe care mai târziu, fiind descoperită „au donat-o" Patriarhului.

Guciujna păstrează şi azi relaţiile începute încă de pe timpul când era şef al clerului basarabean, cu Alexandru Nicoreanu[83], preot la biserica Popa Chiţu, Bucureşti, fost preşedinte al Asociaţiei Generale a Clerului, care în calitatea pe care o avea a propus decorarea lui Antonescu pentru războiul dus împotriva comunismului. Nicoreanu este astăzi considerat fruntaşul preoţilor foşti activişti ai partidelor istorice, el însuşi fiind deputat averescan, apoi fruntaş manist, iar după 23 august 1944 preşedinte al preoţilor manişti din Capitală. Nicoreanu a reuşit să-şi plaseze „oamenii săi" în posturi importante datorită politicii de duplicitate a lui Justinian care vede în Nicoreanu un sprijin în „evenimente viitoare". Astfel e cazul consilierilor referenţi la Patriarhie numiţi de Justinian şi anume, Gheorghe Soare, Dimitrie Cristescu, Gheorghe Paşoiu şi Simion Neaga[84], a preoţilor Alexandru Săvulescu[85], Gheorghe Vintilescu şi Godeanu la Consistoriul central, precum şi Zotu la Direcţia Sf. Sinod, care sunt consideraţi „creaturile lui Nicoreanu", iar încadrarea lor reprezintă o întărire a influenţei naţional-ţărăniste şi liberale asupra Patriarhului.

---

[83] Alexandru Nicoreanu, n. în 1890, în Tămădău, jud. Ilfov, membru PNŢ, considerat „stegarul preoţimii Capitalei"; prieten cu patriarhul Justinian de pe vremea când împreună făceau parte din comitetul de conducere al Asociaţiei Generale a Clerului Ortodox din România. Într-o notă din 27 noiembrie 1948 este arătat ca unul care a fost permanent pe poziţie de adversitate cu UPD, până la 5 iunie 1948, când a fost desfiinţată. În aceeaşi notă, sursa „Mihai" arăta că dacă Nicoreanu nu ar fi beneficiat de protecţia lui Justinian „demult ar fi înfundat puşcăria" (ANIC, fond DGP, dosar nr. 76/1946, f. 200-202; dosar nr. 75/1946, f. 294; dosar nr. 77/1946, f. 62).

[84] La 18 noiembrie 1948, preotul Neaga era semnalat cu afirmaţii relative la viaţa religioasă din Rusia sovietică, după vizita efectuată la Moscova cu prilejul conferinţei panortodoxe din iulie acelaşi an. Afirmaţiile sale erau după marota lansată încă din perioada interbelică: „Preoţii nu au voie să poarte costum clerical pe străzi şi în localuri publice cu excepţia bisericilor. Clericii nu pot fi membri ai Partidului. Preotul nu are voie să însoţească cortegiul mortului în drum spre cimitir, dar poate veni pe alt drum spre mormânt pentru a citi rugăciunile cuvenite. Pentru o biserică deschisă, un număr aproape însutit sunt închise. În URSS îmbrăcămintea populaţiei este standardizată, obiectele de cult sunt foarte scumpe şi încă mai există cozi la pâine" (ANIC, fond DGP, dosar nr. 75/1946, f. 239-239v). Neaga făcuse aceste afirmaţii după ce în august 1948 ţinuse o conferinţă despre realităţile religioase din URSS, la sediul societăţii preoţeşti „Ajutorul" din Bucureşti (Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 2, p. 100).

[85] Licenţiat în Teologie, inspector general în Ministerul Cultelor timp de 27 de ani şi preot la biserica Sf. Spiridon Nou din Bucureşti, apreciat în munca sa, înscris formal în Frontul Plugarilor, „este supus ordinii noi, însă nu corespunde noilor cerinţe", se arăta într-o notă din noiembrie 1948; în 1949 a fost numit consilier patriarhal (ANIC, fond DGP, dosar nr. 75/1946, f. 253-254; dosar nr. 77/1946, f. 292).

Acțiunile duse de Nicoreanu sunt analizate împreună cu Guciujna şi Dumitrăchescu Leonida din Bucureşti, biserica Dobroteasa, PNȚ-ist şi rudă cu Mihalache[86].

Din anturajul lui Guciujna mai face parte şi Silvestru Vatrici, preot, trimis în anul 1942 în Transnistria ca tehnician şi consilier pe lângă fostul mitropolit Visarion Puiu, stabilindu-se la Odessa, de unde a transportat bunuri jefuite, dintre care o parte au fost restituite în urma unei anchete. A mai rămas în posesia unui atelier cu tot utilajul pentru fabricarea odoarelor bisericeşti, adus din Transnistria şi instalat în Bucureşti, str. Bradului, nr. 21, evacuând de acolo forțat nişte familii evreieşti. În februarie 1949, Vatrici a fost numit conducător al atelierului de odoare bisericeşti din Institutul Biblic, odată cu schimbarea de către Justinian a vechiului comitet al Institutului Biblic pe motiv că „au fost prea compromişi față de guvernul actual" şi înlocuindu-le cu elemente ca Vatrici.

Printre figurile mai importante, prin trecutul lor politic sau prin atitudinea lor prezentă se numără şi următorii preoți basarabeni din Capitală: frații Hagiu Petre şi Hagiu Ion, primul de la biserica Popa Soare, funcționând în trecut în județul Ismail şi Cetatea Albă, fost inspector la Ministerul Cultelor pe timpul când ministru era Radu Roşculeț, cunoscut simpatizant legionar şi fiind chiar în relații cu legionari ca Dimitrie Veştemeanu şi alții, iar azi exprimându-şi sentimentele reacționare într-un anturaj format din: preotul Valeriu Iordăchescu, profesor la Institutul teologic din Capitală, fost profesor la Institutul teologic din Chişinău, autor al cărții anticomuniste „Comunism şi creştinism"[87]; Cristescu Grigore, preot la biserica Pitar Moş fost legionar, Dimitrie Veştemeanu şi alții.

Ion Hagiu[88], domiciliat în Bucureşti, str. Dârstelor, nr. 13, fost consilier referent la Ismail, unde a depus o activitate însemnată legionară, este văzut în acelaşi anturaj cu fratele său.

Ambii frați Hagiu sunt în prezent plecați în Ardeal cu lotul de preoți trimişi pentru a servi în bisericile foste greco-catolice.

Tot în anturajul fraților Hagiu a mai fost văzut deseori Berezescu Pavel din Bucureşti, str. Justiției, nr. 32, fost diacon la eparhia Ismailului, timp în care a făcut politică cuzistă, fiind încadrat în „Partidul Național Creştin".

---

[86] Leon Dumitrăchescu, născut la 22 aprilie 1893 în Cucuteni, jud. Dâmbovița; slujitor în Bucureşti; în perioada 15 august 1952-16 august 1953, a fost deținut la Canal; a fost cumnat cu marele om politic Ion Mihalache (V. Manea, *op. cit.*, p. 102).

[87] Acest profesor era semnalat cu lucrarea incriminatorie prin nota din 7 februarie 1949 de către informatorul „M. Stănescu", care nu este exclus să fie chiar Dumitru Veştemeanu, unul dintre cei din anturajul lui Valeriu Iordăchescu (ANIC, fond DGP, dosar nr. 76/1946, f. 175).

[88] Ioan Hagiu s-a născut la 24 ianuarie 1911, în Dumitreşti, jud. Ismail; înainte de a pleca în misiune în Ardeal a slujit la biserica „Cuțitul de Argint" din Bucureşti; a funcționat în calitate de consilier referent la Episcopiile din Huşi, Curtea de Argeş şi Ismail; potrivit unei note biografice din 20 noiembrie 1948 Hagiu „a fost văzut în anturajul lui Dumitru Veştemeanu şi Grigore Cristescu".

Fratele său, Petre Hagiu, născut la 23 august 1908, în Dumitreşti, jud. Ismail; a fost protopop de Cetatea Albă; a slujit la biserica „Popa Soare" din Capitală, până la 5 noiembrie 1948, când a fost trimis ca misionar la fostele parohii greco-catolice din Ardeal; unele surse susțin că ar fi decedat, în anul 1961, în penitenciarul Botoşani (ANIC, fond DGP, dosar nr. 75/1946, f. 255; V. Manea, *op. cit.*, p. 127).

Damian Pânzaru, originar din judeţul Orhei, fost om de încredere al lui Visarion Puiu (criminal de război şi fugit din ţară) cu care a fost împreună la Odesa, iar în 1944 numit intendent la Patriarhie, funcţie în cadrul căreia şi astăzi i se dau misiuni de încredere. Astfel fiind însărcinat, în mod discret, să amenajeze mănăstirea Căldăruşani pentru preoţii [greco-catolici, n.n.] cărora li s-a fixat acest domiciliu şi care au fost mutaţi de la Neamţ, Damian Pânzaru a difuzat această ştire printre toţi funcţionarii Patriarhiei care l-a rândul lor au transmis-o mai departe în cercurile clericale.

Preoţii Buşilă Alexandru, din Bucureşti, str. Popa Savu, nr. 17, originar din judeţul Tighina şi Grosu Nicolae, de la biserica Progresul II, care a funcţionat în trecut ca protopop al judeţului Tighina, s-au exprimat cu ocazia trimiterii lor în Ardeal pentru a sluji la bisericile foste greco-catolice că „din Basarabia au putut fugi din Ardeal nu vor mai avea această posibilitate", căutând prin aceasta a propaga ideea unui nou război antisovietic.

Vârtosu Haralambie, de la biserica Zlătari, funcţionând în trecut în judeţul Soroca, fost colaborator al lui Visarion Puiu, care l-a avansat la gradul de protopop al judeţului Soroca. În prezent este bun prieten cu Toma Chiricuţă, preot la aceeaşi biserică.

Cojocaru Haralambie, domiciliat în str. Trotuşului, nr. 84, fost diacon, prefect de studii la internatul teologic din Chişinău, ducând în acel timp o vie activitate legionară printre studenţii acelui internat. Cojocaru ţinea şedinţe legionare împreună cu Struc Ion, Paiu Costache, în prezent la Sibiu, precum şi cu fraţii Brighidău Petre, în prezent la biserica Ilie Calinderu, din Bucureşti, care l-a cunoscut personal pe Zelea Codreanu şi care a organizat tabere de muncă pe malul Prutului şi cu Brighidău Teodor, în prezent la Iaşi.

Vasilian Ion, de la biserica Sf. Nicolae Sârbi, fost profesor la Seminarul de la Ismail, mai târziu funcţionând la Episcopia din Galaţi, iar din 1938 înscris în mişcarea legionară, funcţionând ca şef al partidului „Totul pentru ţară", din jud. Tulcea. În timpul rebeliunii se afla la Galaţi ca director al seminarului. Vasilian a suferit două condamnări pentru activitate legionară, una în 1941 fiind însă achitat şi alta în 1948, când a stat câteva luni în lagărul de la Miercurea Ciuc[89].

Reteanu Calistrat, preot la biserica Slobozia, Bucureşti, în trecut s-a numit Caciur Calistrat şi a activat în mişcarea legionară în 1937, pe când era preot la Suceava. În 1938 a luat parte la parastasul pentru Moţa şi Marin. În 1941 a fost membru în senatul legionar judeţean. În 1938 a fost dat în judecată şi condamnat mai târziu la un an de lagăr în Transnistria. În 1941 a fost internat în lagărul de la Tg. Jiu, de unde a fost eliberat în 1943.

Ştefănescu Constantin, preot la biserica Spirea Nouă, Bucureşti, a fost hirotonisit diacon la Episcopia Ismailului şi a funcţionat ca preot în judeţul Cetatea Albă. Este semnalat că ar fi simpatizat cu legionarii, iar în prezent îşi manifestă ostilitatea faţă de regimul democratic oricând are ocazia. Astfel, în cursul anului 1948 şi-a manifestat aceste sentimente faţă de alţii criticând nefavorabil Sindicatul şi măsurile luate de organele sindicale cum ar fi citirea „Scânteii", întrecerile etc.

Preotul Roşca Sergiu, domiciliat în str. Iosif Niculescu, nr. 27, pe timpul când era în Basarabia simpatiza cu Partidul Naţional Creştin cuzist, colaborând totodată la ziarul „Raza".

---

[89] Legătura lui Vasilian cu Antim Nica este că prin acesta episcopul a cumpărat o maşină, pe care, se spune în document, o ţinea în Bucureşti (ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 701, vol. 2, f. 137).

Soția sa este în prezent funcționară la Ministerul cultelor ca dactilografă la cabinetul dlui. Ministru.

Biriu Victor (Belicov)[90], diacon la biserica Bucur, str. Radu vodă, originar din jud. Bălți, a fost cercetat pe timpul lui Antonescu pentru activitatea legionară, fiind însă eliberat, iar astăzi este semnalat că continuă să păstreze legături cu diferiți legionari[91].

Dar cazuri de atitudine duşmănoasă adoptată de preoți basarabeni sunt semnalate pe întreg teritoriul acestor două mitropolii şi anume:

Ierodiaconul Dobzeu Mihai (Mina)[92], de la schitul Brădiceşti, jud. Fălciu, originar din jud. Lăpuşna, element fanatic şi reacționar, în februarie 1948 a afişat manifeste antidemocratice în comună, iar în noiembrie 1948 în urma unei percheziții s-au găsit în chilia sa predici scrise cu conținut antimarxist şi antidemocratic. După reforma învățământului Dobzeu îndemna populația să trimită copii la biserică, instigând împotriva guvernului care „vrea să distrugă religia", după cum s-a exprimat.

Captarenco Alexandru, preot misionar din Huşi, originar din Crimeea, neînscris în nici un partid politic, aduce injurii membrilor guvernului, criticând nefavorabil reformele democrate şi îndemnând populația să nu participe la munca voluntară.

Preotul Barcare Nichifor, din Huşi, neînscris în prezent în nici un partid politic, nutreşte idei revanşarde exprimându-se față de alte persoane că doreşte să reintre în posesia vilei sale şi a celor 5 ha vie ce le-a avut în Basarabia.

Carp Vasile, cântăreț bisericesc, din comuna Gura Hobotin, jud. Fălciu, membru în Fr. Plugarilor, se îmbată des şi în stare de ebrietate insultă guvernul actual. În decembrie 1948, în stare de ebrietate a adus insulte tov. Maria Tăutu, deputată de Fălciu.

Popescu Anton[93], preot pensionar din Huşi, în trecut a dus o propagandă antimuncitorească şi antidemocrată în cadrul unei publicații religioase scoasă de el în 1933 la care a adăugat mai târziu o vie propagandă antisovietică în „Cronica Huşilor" şi alte publicații. În timpul războiului a fost trimis ca misionar în Transnistria, unde şi-a continuat propaganda sa. În 1945 este trimis în lagăr, făcându-se vinovat de dezastrul țării, iar după eliberare reuşeşte să obțină reintegrarea în postul de consilier referent, calitate care îi dă dreptul să se deplaseze pe mai multe județe şi să facă numiri de preoți. De asemenea, este reintegrat din

---

[90] Victor Biriu, născut la 31 octombrie 1909 în Făleşti, jud. Bălți, a fost arestat în perioada 1951-1955, pentru „activitate legionară" (V. Manea, *op. cit.*, p. 50).

[91] Aceeaşi exprimare se găseşte în nota din 12 februarie 1949 a DSC (ANIC, fond DGP, dosar nr. 76/1946, f. 178).

[92] Mina Dobzeu s-a născut la 6 noiembrie 1921, în Grozeşti, jud. Călăraşi, Basarabia; a intrat ca frate la mănăstirea Hâncu din Basarabia, unde a absolvit şapte clase elementare, apoi s-a mutat la mănăstirea Căldăruşani, unde a învățat arta sculpturii în lemn; a urmat Şcoala de cântăreți de la Constanța, iar în 1948 a fost hirotonit ierodiacon la Episcopia Huşilor; după o serie de proteste la adresa autorităților civile pentru atitudinea potrivnică Bisericii, a primit domiciliu obligatoriu la mănăstirea Brădiceşti; arestat în 1959 şi condamnat în februarie 1960 la şapte ani închisoare şi eliberat în iunie 1964; slujeşte la parohia Jimbor, jud. Cluj, apoi din 1969 la mănăstirea Sf. Apostoli din Huşi, fosta catedrală episcopală (*The Imprisoned...*, p. 154).

[93] Anton Popescu, născut în 1896; a fost consilier referent la Episcopia Huşilor, până la desființarea din 1948 şi paroh la biserica Sf. Dumitru din Huşi; între anii 1950-1954 a fost deținut la Aiud (V. Manea, *op. cit.*, p. 203).

oficiu în funcţia de director al căminelor culturale din jud. Fălciu. Preotul Popescu poartă corespondenţă cu arestaţii din lagărul „Galata” din Iaşi, prin diverşi curieri şi prin intermediul Dnei Papanaga.

Preotul Leonida Şerban, din comuna Ungureni, jud. Botoşani, funcţionând în trecut în judeţul Soroca, în prezent nefiind încadrat în nici o organizaţie politică. Face propagandă nefavorabilă în legătură cu colectivizarea pământului căutând să influenţeze pe ţărani.

Ciornei Vasile, din comuna Tudora-Botoşani a funcţionat în trecut ca preot în jud. Bălţi, unde a activat pe linie legionară şi apoi încadrându-se în PNŢ Maniu şi desfăşurând o vie propagandă antidemocratică, fiind numit delegat în 1946 la alegeri. În 1947, Ciornei s-a încadrat în Fr. Plugarilor de unde însă a fost exclus pentru activitatea duşmănoasă. În primăvara anului 1948 a intrigat pe ţărani reuşind să antreneze cca. 400 din ei pentru a merge la Prefect să-l oblige să-i scutească de colectare.

Moldoveanu Dumitru, preotul din judeţul Baia, fost legionar, şef de garnizoană în jud. Botoşani şi mai târziu funcţionar în Transnistria unde a comis abuzuri şi acte de cruzime, este semnalat că ar întreţine legături cu diverşi legionari.

Horică Gavrilă, călugăr la mănăstirea Râşca-Baia, originar în Basarabia, jud. Orhei, este duşmănos regimului, manifestându-se pe linie mistică religioasă, fiind un înfocat agitator stilist în prezent, fapt pentru care în 1936 a fost condamnat la un an închisoare.

Bălan Mircea, preot în Şendricani, jud. Dorohoi, originar din Storojineţ, în trecut simpatizant PNŢ Maniu, iar în prezent încadrat în Fr. Plugarilor, unde nu depune activitate. Întreţine legături cu moşierii din regiune, printre care şi cu moşierul Th. Ungureanu. În martie 1948, în localul Primăriei s-a exprimat faţă de alţii cu nemulţumire faţă de echipele de deparazitare ieşite pe teren duminica, adăugând că speră să se reîntoarcă partidele istorice la cârmuirea ţării.

Bârzu Teoader, preot în Hilişeu-Dorohoi, originar din Basarabia, fost simpatizant legionar, iar apoi simpatizant PNŢ, fost în trecut trimis în judecată pentru agitaţie. În septembrie 1948 a instigat ţăranii împotriva regimului, demonstrându-le că ţara este condusă numai de „jidani”.

Guţu Ilie, preot în Drăguşeni-Dorohoi, originar în jud. Hotin, a dus o propagandă electorală în favoarea PNŢ Maniu la alegerile din 1946 fără să fi fost înscris în partid, iar mai târziu căutând prilejuri de a defăima măsurile luate de guvern. Astfel, în 1948 s-a folosit de acţiunea de combatere a tifosului pentru a o critica şi comenta nefavorabil.

Bojescu Nicolae, preot din Mănăstioara-Rădăuţi, originar din Storojineţ, fost simpatizant legionar, îşi manifestă deschis dorinţa revanşardă faţă de URSS, sperând să se reîntoarcă la averea lăsată în acele locuri. Întreţine legături cu diferiţi cetăţeni refugiaţi din Basarabia.

Rusu Radu, preot în Şcheia-Suceava, originar din jud. Cernăuţi, unde a funcţionat ca preot, în trecut neîncadrat în nici un partid politic, strecurat în PMR provenit din PSD, dar fiind exclus din partid mai târziu pe motivul că cele 3 calendare Scânteia date spre distribuire le-a pus în mod demonstrativ în closet.

Rusu Constantin, din Tg. Trotuş-Bacău, a funcţionat în trecut în judeţul Bălţi, în prezent încadrat în Fr. Plugarilor manifestându-se însă ostil în orice ocazie. Cu ocazia unei nunţi la care se afla s-a exprimat că trăim timpuri grele şi că vom trăi timpuri şi mai grele. A fost semnalat, de asemenea, că a sabotat colectările.

Pancu Gheorghe, cu ultimul domiciliu în comuna Boghicea-Roman, a activat în mişcarea legionară în prezent arestat.

Pe teritoriul Mitropoliei Olteniei (în cuprinsul căreia sunt aproximativ 280 de preoţi, 85 cântăreţi şi 17 călugări basarabeni) există o stare de spirit agitată datorită zvonurilor provenite din cercurile clerului ortodox, zvonuri de care sunt străini preoţii basarabeni.

Astfel e cazul preoţilor Chiriţă Leonida şi Puriteanu şi a cântăreţului pensionar Cepoi Ravotschi, toţi din comuna Filiaşi-Dolj, care agită spiritele prin difuzare de zvonuri după care „toţi refugiaţii din Basarabia vor fi trimişi în Siberia" sau cultivă ideea de a fugi în altă parte pentru a nu fi aflaţi de autorităţi.

În cadrul Mitropoliei Ardealului există cca. 70 de preoţi, 15 cântăreţi, 4 călugări basarabeni, fiind semnalate diverse cazuri de activitate antidemocratică din partea acestor preoţi, cazuri care se datorează în mare măsură influenţei venită din partea mitropolitului Nicolae Bălan, care are la activul său o activitate bogată naţionalistă şi reacţionară atât înainte, cât şi după 23 august 1944 şi a celor doi episcopi Nicolae Popovici al Oradiei, om cu influenţă în timpul dictaturii antonesciene când a făcut parte din misiunea religioasă din Basarabia. La cererea sa, N. Popovici a primit încuviinţarea lui Antonescu de a pleca pe front pentru a însoţi armatele, deplasându-se astfel la Tiraspol şi Crimeea, fiind tot timpul însoţit de actualul secretar al Episcopiei, Aurel Dărăban. În prezent se manifestă pe faţă împotriva regimului democratic, difuzând ideea unui război victorios al anglo-americanilor împotriva URSS. Episcopul Popovici a dat afară pe reprezentantul Sindicatului respectiv de la o şedinţă ţinută în cadrul episcopiei, deoarece nu era de acord cu propunerile sale de numiri şi avansări, propuneri favorabile numai pentru „oameni săi". În februarie a.c., cu ocazia unui discurs ţinut în sala Direcţiei Miliţiei din Sighet, vorbind despre Horea, Cloşca şi Crişan, a ticluit fraze cu un vădit conţinut naţionalist, întrebuinţând cunoscute expresii şovine ca: „neamul românesc", „sângele românesc" şi altele. Tot în cursul acestui an s-a mai exprimat într-un cerc de prieteni şi colegi, că nu-i pasă dacă la Bucureşti „românismul este anemiat", deoarece aici „la frontieră pulsează puternic".

Nicolae Colan, episcopul Clujului, fost simpatizant legionar, fapt pentru care a celebrat slujba religioasă în faţa gării Cluj la catafalcul lui Moţa şi Marin, astăzi ia măsuri în cadrul episcopiei sale, menite să creeze o stare de spirit nefavorabilă regimului actual. Exemplu: a interzis preoţilor din comunele învecinate de a oficia slujbe în comuna Iernut-Tr. Mică, comună rămasă fără preot în urma unificării, fapt ce a dat naştere la agitaţie în sânul credincioşilor.

Prin prisma încurajării venită de la aceşti capi ai Bisericii Ortodoxe din Ardeal, trebuie privită şi activitatea preoţilor basarabeni, printre care se numără şi următoarele cazuri:

Bujoreanu Viorel, preot la Mitropolia Sibiu, fost legionar, iar după 23 august 1944 un timp foarte scurt a fost membru în PSD. În trecut a funcţionat ca preot la Cernăuţi, iar în prezent îşi duce activitatea ostilă regimului democratic pe linia „Oastei Domnului", propagând cu fanatism încadrarea în această asociaţie religioasă şi ascultând orbeşte de directivele date de Nicolae Bălan, conducătorul „Oastei Domnului".

Şeuş Traian, din Sitani-Bihor, originar din Storojineţ, fost simpatizant PNŢ-ist, în prezent are o atitudine antidemocratică şi întreţine legături cu chiaburii din sat.

Pescaru Traian, preot în comuna Roateş-Tr. Mare, originar din Cernăuţi, de unde s-a refugiat, întreţine o atmosferă ostilă faţă de regimul actual şi URSS.

Bolohan Lazăr, din Dumbrăveni-Tr. Mică, născut în 1884, refugiat din Basarabia, duce propagandă mistică religioasă printre credincioşi. În august 1948 a primit o scrisoare de la un preot din America, scrisoare cu conținut antidemocratic şi plină de laude pentru fostul rege Mihai.

Albulescu Pantelimon, preot în Câmpeni-Turda, în trecut a funcționat la Cernăuți, iar azi duce o propagandă antidemocratică. În cadrul şcolii din comună unde funcționează ca profesor a luat o atitudine ostilă față de reforma învățământului criticând-o nefavorabil. Albulescu a concediat cantorul bisericii la care slujeşte, om ataşat regimului, înlocuindu-l cu un element legionar.

Ciortan Ştefan, cu ultimul domiciliu în Comana-Făgăraş, fost membru PNȚ-Maniu, cu activitate intensă la alegerile din 1946, a dus şi după aceea o vie propagandă antidemocratică şi antiguvernamentală. În 1947 a refuzat să explice enoriaşilor în biserică procesul lui Maniu sub motivul că aceasta este „o escrocherie politică". Preotul Ciortan a rupt afişele de propagandă ale guvernului din sala culturală a comunei. De asemenea, a refuzat să dea sala pentru manifestații sindicale şi a instigat permanent populația contra autorităților. În prezent este internat în lagărul de la Gherla.

În cadrul Mitropoliei Banatului pe a cărei teritoriu sunt aproximativ 60 de preoți, 4 cântăreți şi 20 de călugări basarabeni, avem următoarele semnalări:

Moraru Teodor, preot în comuna Ciortea-Caraş, a funcționat în trecut în jud. Hotin, Basarabia, în prezent neîncadrat în nici un partid politic. Susnumitul nu a respectat dispozițiunile în legătură cu însămânțările fapt pentru care a fost trimis în judecată.

Turcan Boris, originar din Viocineț-Bucovina, domiciliat în Lugoj, str. Dr. Popovici, nr. 7, a fost simpatizant al mişcării legionare, în prezent neîncadrat în nici o organizație politică, semnalat că sprijină pe reacționarii din regiune.

Totoiescu Dionisie, din comuna Jupâneşti-Severin, originar din Storojineț, are o atitudine ostilă față de măsurile luate de guvern. Astfel a agitat spiritele împotriva Guvernului şi a PMR-ului, când s-a luat măsura de a se da țăranilor săraci dreptul lor pentru munca ce au depus-o în sesiile parohiale.

Iacob Grigore, preot în comuna Căprioara-Severin, originar din Orhei-Basarabia, în trecut membru PNȚ-Maniu. Întreține legături cu persoane dubioase şi se manifestă în mod şovin şi antidemocratic. A agitat spiritele împotriva guvernului atunci când s-a luat măsura de a se da țăranilor săraci pământ pentru lucru din sesiile parohiale.

Daşchievici Profir, preot în comuna Pietroasa-Severin, originar din Lăpuşna, a fost semnalat că colportează ştiri alarmiste tendențioase contra guvernului democratic.

Problema preoților refugiați din Basarabia şi Bucovina de nord mai are o latură importantă şi anume, strecurarea elementelor cu trecut politic compromițător în organizații democratice, cu scopul de a camufla astfel antecedentele sau chiar pentru a submina aceste organizații. Astfel avem următoarele cazuri:

Bărgăunaş Gheorghe, preot în Iveşti-Tutova, fost legionar, iar azi încadrat în Fr. Plugarilor, având manifestări ostile.

Stuseac Teodor, preot în Piteşti, str. Țepeş vodă, nr. 76, originar din Cernăuți, fost membru PNL Brătianu şi confesor în armată cu gradul de căpitan, astăzi este încadrat în Fr. Plugarilor.

Tostogan Mihail, preot profesor, din comuna Branişte, jud. Dâmboviţa, originar din jud. Ismail, fost membru PNŢ, strecurat mai târziu în PMR, unde este şi astăzi membru.

Moraru Ioan, preot în Udeni-Vlaşca, originar din Bălţi, a funcţionat ca preot în Soroca, Cernăuţi şi Hotin şi a fost membru PNŢ Maniu, iar astăzi încadrat în PMR unde nu dă dovadă de ataşament, manifestându-se chiar ostil uneori.

Turlan Traian, din comuna Beilic-Constanţa, fost în trecut în Basarabia, membru PNL-Brătianu, iar apoi Tătărescu, astăzi fiind încadrat în Fr. Plugarilor, unde nu depune nici o activitate.

Perianu Constantin, preot în comuna Gârliciu-Constanţa, în trecut funcţionând în Basarabia, fiind şi membru în mişcarea legionară, iar astăzi încadrat în Fr. Plugarilor fără să activeze.

Vasile Gheorghe, preot în comuna Socariciu, jud. Ialomiţa, fost în trecut în Basarabia, activând intens în mişcarea legionară, fapt pentru care a suferit o condamnare, iar după 23 august 1944 reuşind să se strecoare în PSD şi apoi în PMR.

Antim Alexandru, din Gropniţa-Iaşi, în trecut a activat în mişcarea legionară ca şef de sector, iar astăzi este membru în Fr. Plugarilor, având manifestări ostile, criticând guvernul.

Carp Ioan, cântăreţ la biserica din comuna Todireşti-Vaslui, fost în trecut în Basarabia, activând în mişcarea legionară, astăzi strecurat în PMR.

Andrei Vasile, din comuna Capul Câmpului, preot refugiat din jud. Storojineţ, fost membru liberal brătienist şi strecurat apoi în PSD, iar azi în PMR.

Sofia Dionisie, preot în Cândeşti-Rădăuţi, refugiat din judeţul Cernăuţi, a susţinut PNŢ Maniu la alegerile din 1946, fără să fi fost încadrat în partid. Azi încadrat în Fr. Plugarilor, nefiind ataşat şi având legături cu chiaburii din comună.

Bardier Alexandru, [...][94], confesor militar la Hotin şi simpatizant legionar. A publicat în 1940, în numărul 11 al revistei „Mitropolia Moldovei" un articol cu puternic caracter antisovietic. După 23 august 1944 s-a încadrat de formă în PNP, iar astăzi este strecurat în postul de secretar al Secţiei sindicale a clerului din jud. Baia (?), întreţinând în acelaşi timp legături cu cercurile maniste.

Cercel Constantin, în prezent preot în com. Fântâna Mare, jud. Baia, refugiat în Soroca, fost cuzist, iar după 23 august 1944 manist înfocat; în prezent este încadrat în Frontul Plugarilor.

Caisan Petru, din com. Orlaţi, jud. Sibiu, fost preot la Chişinău, activând în PNL-Brătianu până în 1945, când s-a înscris în Frontul Plugarilor. Îşi exprimă de multe ori în cercurile restrânse sentimentele sale naţionaliste, şovine şi antisovietice.

Paiata Emil, preot în com. Hinchiriş, jud. Bihor, originar din jud. Lăpuşna, fost simpatizant PNŢ Maniu, înscris mai târziu în PSD (în cadrul cărui partid a dus o activitate antidemocratică şi ostilă PCR), astăzi strecurat în PMR, întreţinând totodată legături cu persoane dubioase şi fiind el însuşi semnalat ca fiind în legătură cu organizaţiile subversive.

Datele de mai sus provin din rapoartele tuturor Direcţiunilor regionale şi evidenţe noastre, necuprinzând însă numeroşii preoţi basarabeni de pe teritoriul jud. Ilfov, întrucât

[94] Filă deteriorată.

Direcţiunea Securităţii Capitalei cu toate termenele acordate, nu a prezentat lucrarea ordonată pentru teritoriul judeţului.

Preoţii refugiaţi din Basarabia şi Bucovina de nord, precum şi cei care „s-au înfruptat din bunurile Transnistriei", în număr de cca. 700 din întreaga ţară, reprezintă cca. 10% din întreg clerul ortodox. Din evidenţele noastre, incomplete mai ales datorită faptului că la actualele lor adrese nu se cunoaşte activitatea din trecut în Basarabia, Bucovina şi Transnistria, rezultă că în medie numărul manifestărilor antidemocratice ale preoţilor din această categorie este cel puţin dublu faţă de cel al manifestărilor antidemocratice a celorlalţi preoţi.

Pentru remedierea pe cât posibil a stării de spirit nefavorabile, pe care aceşti preoţi o creează în rândurile credincioşilor, se opiniază pentru următoarele măsuri:

Antim Nicov Nica, episcop locotenent al Dunării de Jos şi al Galaţiului, fost episcop al Ismailului şi vicar al Misiunii în Transnistria, să nu ajungă în nici un caz şi cu toate promisiunile ce i le-a făcut Patriarhul Justinian, mitropolit al Moldovei. Nu trebuie uitat că Antim Nica polarizează astăzi în jurul lui „nădejdiile basarabenilor" şi că a promis în mod „discret" (dar polarizând acest lucru în rândurile clerului din RPR) patriarhului Alexei al Rusiei că va aduce la seminariile teologice din ţară teologi şi preoţi din URSS, pentru ca aceştia să poată avea „o adevărată" pregătire teologică.

Toţi basarabenii din raza episcopiei Dunării de Jos şi a Galaţiului, care se bucură astăzi de o deosebită influenţă şi protecţie pe lângă Antim Nica să fie mutaţi în Ardeal în parohiile rămase libere. În acest fel se va dizolva o clică dăunătoare, se vor umple golurile ameninţătoare din Ardealul subminat de activitatea antidemocratică a preoţilor greco-catolici rezistenţi.

Toţi basarabenii din Capitală, care se grupează în jurul lui Pavel Guciujna şi a preotului Alexandru Nicoreanu, fruntaş PNŢ, menţionaţi mai sus (Dumitru Balaur, Dimitrie Popescu, Simion Neaga, Silvestru Vatrici, Petre Hagiu, Ion Hagiu, Pavel Berezescu, Damian Pânzaru, Alexandru Buşilă, Haralambie Vartolomeu, Haralambie Cojocaru, Caciur Calistrat, Ştefănescu Constantin, Biriu Belicov Victor etc.) în frunte cu Pavel Guciujna să plece, de asemenea, în Ardeal, Maramureş şi Banat, la parohiile vacante.

Activitatea tuturor preoţilor originari din Basarabia să fie supravegheată în mod special de către DRSP din ţară, reconstituindu-se în mod sistematic activitatea trecută pentru fiecare. În acest scop urmează a se redacta un ordin instructiv cu caracter permanent.

Toţii preoţii basarabeni care nu s-au făcut remarcaţi printr-o activitate deosebită pe linia democratică şi care pot fi scoşi din rândurile clerului pe baze legale (pensionare, comprimare, suspendare pentru călcarea canoanelor religioase) să fie îndepărtaţi din rândurile clerului slujitor.

ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 2672, vol. 40, f. 4-16.

Nr. 131/94568
10.VIII.949

[Adnotare]: *Revenire la 15 sept. 1949*

Către toate[95]
Direcțiunile Regionale de Securitate din țară
şi DSC

Rugăm dispuneți de urgență a ni se înainta un raport detailat care să cuprindă activitatea din ultimul timp a preoților şi călugărilor care au funcționat pe teritoriul Transnistriei, Basarabiei şi Bucovinei.

Acest raport ne va fi redactat sub formă de notă în triplu exemplar pentru fiecare cleric în parte.

De asemenea, se vor înainta fişele personale ale celor susmenționați, care nu au fost înaintate până în prezent.

Colonel de Securitate
Birtaş G./ss

Căpitan de Securitate,
Stănescu H.

ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 2672, vol. 40, f. 3.

[95] Documentul are în partea stângă însemnarea: „Revenire la 15 sept 49".

Georg **HERBSTRITT**
William **TOTOK**

DUBLĂ SUPRAVEGHERE. SCRIITORI GERMANI DIN ROMÂNIA ÎN DOCUMENTE ALE STASI ŞI ALE SECURITĂȚII

DUAL SUPERVISION. GERMAN WRITERS FROM ROMANIA IN STASI DOCUMENTS AND SECURITATE FILES

In the autumn of 1975, the Securitate-the Romanian secret police- destroyed the "Banat Action Group", in which German language young writers were grouped. These ones experimented new literary forms and criticized both their German conationals' traditions, as well as the socialist state power repressions from a more or less Marxist point of view. This group of dissidents had gathered again since 1976, with an increasing number of people, in the German literary circle from Timisoara, „Adam Müller-Guttenbrunn"[1] which operated under the aegis of the Writers' Association. This last one was surveilled by Securitate. The important members of the literary circle were in attention of Securitate and Stasi (East German Security), especially the writer Wiliam Totok and his works.

Etichete: Securitate, cenaclu literar, scriitori, minoritate germană, manuscris
Keywords: The Securitate, literary club, writers, German minority, manuscript

În toamna anului 1975 Securitatea, poliția secretă românească, a destrămat „Grupul de Acțiune Banat" (Aktionsgruppe Banat), în care se reuniseră tineri scriitori de limbă germană. Aceştia experimentaseră noi forme literare şi criticaseră dintr-un punct de vedere mai mult sau mai puțin marxist atât tradițiile conaționalilor lor germani din România, cât şi represiunile puterii de stat socialiste[2]. Acest cerc de disidenți se reunea din nou, începând din anul 1976, cu un număr de persoane sporit, în cenaclul literar german existent în Timişoara, „Adam Müller-Guttenbrunn"[3] care funcționa sub egida Asociației Scriitorilor. Şi, acesta, cum se poate înțelege de la sine, era supravegheat de Securitate.

În 1982 situația se agrava din nou. Cenaclul literar „Adam Müller-Guttenbrunn" anunța la 10 februarie 1982, în ziarul central de limbă germană din România „Neuer Weg", următoarea întâlnire:

„Şedință a Cenaclului literar

[1] Adam Müller-Guttenbrunn (1852-1923), writer originated in Banat. His novels about the native land made clear the image on the history and identity of the "Swabians in Banat".

[2] Ernest Wichner (ed.), *Ein Pronomen ist verhaftet worden. Texte der Aktionsgruppe Banat* (*Un pronume a fost arestat. Texte ale Grupului de Acțiune Banat*), Editura Suhrkamp, Frankfurt/M., 1992.

[3] Adam Müller-Guttenbrunn (1852-1923), scriitor originar din Banat. Romanele sale despre ținutul natal au furnizat o imagine despre istoria şi identitatea „şvabilor bănățeni".

Timişoara – La următoarea şedinţă a Cenaclului literar „Adam Müller-Guttenbrunn" din Timişoara va citi Richard Wagner noi poezii. În cea de-a doua parte a întâlnirii care va avea loc joi la ora 17 la sediul Uniunii Scriitorilor vor fi ascultate cântece de Wolf Biermann"[4].

E foarte probabil ca acest anunţ să fi determinat ambasada RDG de la Bucureşti să protesteze la Ministerul de Externe român. Într-adevăr, din perspectiva RDG trebuie să fi părut o provocare să fie audiate într-un spaţiu public dintr-o „ţară socialistă înfrăţită" cântecele celui mai renumit disident din RDG, Wolf Biermann, şi să mai şi anunţi acest lucru în ziar, în pofida cenzurii generalizate din presă. Cenaclul literar s-a reunit într-adevăr la 11 februarie. Totuşi, înainte de aceasta, scriitorului şi redactorului Horst Samson, care iniţiase seara muzicală Biermann, i s-a cerut insistent de către Comitetul Judeţean de Partid să nu-şi ducă la îndeplinire această intenţie. După cum îşi aminteşte Horst Samson, cântecele lui Biermann au fost ascultate din această cauză abia după şedinţă, într-un cerc restrâns, în locuinţa sa[5].

Punctul culminant din activitatea anuală a Cenaclului timişorean – acordarea *Premiului literar Adam Müller-Guttenbrunn*. Aici Horst Samson mulţumeşte pentru premiul care i s-a atribuit lui (iunie 1982). În imagine (de la stânga): Eduard Schneider, Helmuth

---

[4] „Neuer Weg", 10.2.1982, p. 4. În „Neue Banater Zeitung", ziarul local de limbă germană din Timişoara, nu a apărut nici un anunţ de acest fel.

[5] Comunicare a lui Horst Samson către Georg Herbstritt, la data de 11.06.2008. Despre acest fapt Totok, colegul lui Samson, îşi aminteşte altceva, şi anume că melodiile lui Biermann au fost ascultate încă din timpul şedinţei; vezi William Totok, *Constrângerea memoriei. Însemnări, documente, amintiri*, Editura Polirom, Iaşi, 2001, p. 107. În ce formă a acţionat atunci cu adevărat ambasada RDG nu se poate încă stabili, întrucât accesul la actele Ministerului de Externe al fostei RDG este interzis pentru o perioadă de treizeci de ani. Totuşi astfel de intervenţii erau absolut obişnuite. Cert este că Securitatea a folosit acest „incident" încă neelucidat ca pretext pentru percheziţiile organizate 3 luni mai târziu la Samson şi Totok, cf. observaţiilor locotenent-colonelului de Securitate, Nicolae Păduraru scrise pe „Nota" furnizată de „Voicu" pe data 21.02. 1982, ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210845, vol. 2, ff. 255-255v. Iată ce relata „Voicu" Securităţii: „Samson a dat ştirea lui Walter Jass, redactor la «N[euer] W[eg]», care a transmis ştirea la Bucureşti, iar în următoarea zi se afla în ziar. Ziarul «N[eue] B[anater] Z[eitung]» a publicat ştirea fără a menţiona numele lui Biermann. În ziua următoare Jass i-a comunicat lui Samson, că Ambasada RDG din Bucureşti a dat curs unei note de protest, din cauza ştirii respective - Biermann fiind un disident RDG, care a fost dat afară din ţară, şi trăieşte acum în RFG. Samson mergea apoi acasă - după masă trebuia să se ţină şedinţa cenaclului - şi a pregătit o nouă bandă cu un alt cântăreţ RFG - [Franz-Josef] Degenhardt – care nu este atât de «ofensiv»". *Ibidem*, f. 245.

Frauendorfer, Franz Binder (Radio Timişoara), William Totok, Horst Samson (în picioare), Richard Wagner şi Nikolaus Berwanger. Sursa: arhiva Horst Samson.

La prima vedere, faptul că seara de muzică Biermann a fost anunțată în ziar pare o dovadă de curaj. Dar Horst Samson nu dorise ca numele lui Biermann să fie menționat în anunțul din ziar. El îl rugase foarte răspicat pe redactorul responsabil al ziarului *Neuer Weg* să nu precizeze numele, pentru a evita posibile necazuri[6]. Dacă lucrurile s-au petrecut altfel numai din cauza neatenției redactorului sau aceasta a constituit crearea premeditată a unui motiv de a face vulnerabil cenaclul literar rămâne deocamdată o problemă deschisă[7].

Trei luni mai târziu Securitatea acționa direct împotriva lui Horst Samson şi colegului său William Totok. La 14 mai 1982 făcea percheziții în casele amândurora. Securiştii îşi motivau acțiunea prin protestul ambasadei RDG față de seara muzicală Biermann. Acesta era totuşi numai un pretext, întrucât de la incidentul în cauză se scurseseră deja trei luni. În realitate, Securitatea voia să confişte caietele cu însemnări ale lui William Totok, în care acesta îşi scrisese amintirile din timpul detenției din anii 1975-1976. Totok era membru al „Grupului de Acțiune Banat” şi stătuse nouă luni în detenție preventivă după destrămarea acestuia[8]. Securitatea aflase de la informatorul ei „Voicu” că William Totok îi dăduse însemnările lui Horst Samson.

Mai mult: în urma unui plan amănunțit elaborat de Securitate, „Voicu“ se oferise să-l ajute pe Totok să-şi aducă lucrurile din comuna Tomnatic[9], unde a lucrat ca profesor până la sfârşitul anului 1981, la Timişoara, unde urma să fie angajat la ziarul „Neue Banater Zeitung”. La vremea respectivă şi „Voicu“ – care se numeşte de fapt Franz Thomas Schleich – era redactor al ziarului amintit. Spre sfârşitul anului 1981 fusese de mai multe ori la Tomnatic, având sarcina de a-l contacta pe Totok pentru a afla „ce lucrări literare are în perspectivă“ şi „să contacteze una din persoanele de la locul de muncă a lui Totok prin care să stabilească “ce face acesta[10]. În urma unei vizite la domiciliul din Tomnatic al lui Totok „Voicu“ (Schleich) informează Securitatea pe data de 5 decembrie 1981 asupra celor constatate, reliefând faptul că „pe pereții camerei sunt o serie de poze ale lui Lech Walesa (conducătorul «Solidarității»

---

[6] Comunicare din partea lui Horst Samson (cf. nota 4).

[7] Într-un „plan de măsuri“ propus de lt. col. Păduraru, trecut pe o „Notă“ a lui „Voicu“ în care acesta semnalează că ziarul «Neuer Weg» a anunțat audierea cântecelor lui Biermann ale cărui „texte (cântece) au fost interzise în RDG“, se menționează că o altă sursă, „Mayer“, a primit sarcina să urmărească desfăşurarea şedinței, iar „organele PCR“ urmează a fi anunțate despre „degenerarea acestui cenaclu scriitoricesc în care se prezintă lucrări [...] trădătoare, ostile şi necorespunzătoare“. Cf. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210845, vol. 2, ff. 253-253v.

[8] Totok, *Constrângerea memoriei* (v. nota 4), p. 7-120; Totok descrie aici detaliat şi „Grupul de Acțiune Banat” şi Cenaclul literar „Adam Müller-Guttenbrunn“.

[9] „Sursa vă informează“, scria „Voicu“ într-o notă datată 27.11. 1981, „că s-a întâlnit cu Totok, care i-a explicat că a fost angajat la red[acția] «N[eue] B[anater] Z[eitung]» şi este preocupat de a-şi transporta la Timişoara unele cărți şi alte lucruri de la Tomnatic“. Lt. col. Păduraru imediat îi dă sarcina lui Schleich „să accepte de a transporta la Timişoara obiectele lui Totok şi cu acest prilej să stabilească dacă are lucrări necorespunzătoare“, ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210845, vol. 2, ff. 242-242v.

[10] Cf. notele lui „Voicu“ furnizate ofițerului său de legătură lt. col. Păduraru şi „măsurile“ elaborate de acesta, *Ibidem*, ff. 206-206v, f. 236, ff. 237-237v.

poloneze), Marx, Engels, Lenin, Stalin, Hesse (scriitor german) şi un mare poster". Totodată relatează că acesta intenţionează să întocmească o listă pentru Amnesty International cu cadrele didactice date afară din învăţămînt, în urma depunerii cererii de plecare definitivă din România[11].

Pe data de 25 decembrie 1981 Schleich a transportat lucrurile lui Totok la Timişoara, fotografiind parţial un manuscris care se afla într-o cutie (a se vedea documentul nr. 3 din anexă, nota lui „Voicu" reprodusă aici integral), care ulterior a fost dusă la Samson. Securitatea a fotografiat mai târziu întregul manuscris, efectuând şi câteva percheziţii secrete la Samson pentru a se convinge că manuscrisul se află în acelaşi loc. Din partea Securităţii Schleich primeşte şi el sarcina de a verifica dacă manuscrisul se află tot la Samson[12] şi dacă acesta posedă pe lângă benzi cu Wolf Biermann şi alte cărţi interzise scrise de disidenţi – pentru a pretexta astfel o eventuală descindere[13]. Pentru a ocoli aprobarea din partea partidului necesară efectuării unei percheziţii la Samson, care era membru PCR, Securitatea aştepta ca Totok să-şi ducă manuscrisul la domiciliul din Timişoara. Deoarece acesta nu şi-a luat cutia, iar între timp trecuseră aproape cinci luni de când poliţia politică ajunsese în posesia unui manuscris considerat extrem de ostil, tradus tot de „Voicu"[14], Securitatea cere aprobarea organelor de partid[15] şi regizează scenariul unei percheziţii la Samson, având grijă să nu-l deconspire pe „Voicu".

Pentru a-şi proteja informatorul, Securitatea afirma în mod necorect că şi-ar fi pornit acţiunea la iniţiativa ambasadei RDG. I-au confiscat într-adevăr lui Horst Samson benzile de magnetofon cu cântecele lui Biermann dar numai ca pretext şi, ca din întâmplare, a „descoperit" tot atunci la acesta şi însemnările lui William Totok, pe care, de asemenea, le-a confiscat.

Într-un raport al Securităţii din Timişoara către generalul-maior Aron Bordea de la Direcţia I din Bucureşti se prezintă întreaga acţiune ca un succes al organelor care au reuşit

---

[11] *Ibidem*, ff. 243-243v.

[12] De exemplu pe data de 9.2. 1982 „Voicu" informează Securitatea că „l-a vizitat pe Horst Samson în scopul de a verifica prezenţa cutiei cu manuscrisul lui Totok". „Cu acest prilej sursa a observat că cutia respectivă se află în cam[era] nr. 3 (bibliotecă) în spatele unui raft mic cu cărţi lângă fereastră. Sursa n-a purtat nici o discuţie cu Samson despre acest material, nici de această dată, nici anterior. [...] Numai anterior sursa a întrebat pe Samson, dacă Totok i-a adus o cutie, şi el a confirmat, că da, aspect semnalat de sursă şi anterior". Ofiţerul de legătură Pădurariu notează la „observaţii": „controlarea prezenţei manuscrisului să-l facă numai cu prilejul unor vizite obişnuite la Horst Samson şi fără să trezească vreo bănuială". Cf. *Ibidem*, ff. 254-254v.

[13] Pădurariu formulează într-un plan de măsuri liniile în vederea efectuării unei „percheziţii legendate", amintind că în acest scop se va justifica descinderea prin faptul că Samson posedă banda cu Biermann şi o „lucrare ostilă" scrisă de Paul Goma. Totodată subliniază din nou necesitatea asigurării perfecte a „conspirării sursei Voicu", *Ibidem*, ff. 257-257v.

[14] *Ibidem*, f. 247.

[15] Într-o notă din 8.5. 1982 se reţine că Securitatea a obţinut aprobarea percheziţiei din partea „tov. secretar Pavel" – precum notează col. Mortoiu pe aceeaşi filă. În acelaşi document sunt enumerate toate „materialele cu caracter ostil" care urmează a fi confiscate. „având în vedere cele de mai sus, în scopul prevenirii, difuzării cât şi pentru ridicarea materialelor menţionate şi documentarea activităţii ostile a numitului Totok Wiliam, rugăm aprobaţi efectuarea unei percheziţii domiciliare numitului Samson Horst". Cf. *Ibidem*, f. 265.

să ridice la 14 mai 1982, „în baza unor măsuri combinative", „manuscrisul cu conținut ostil intitulat *Un proiect pentru o exterminare intelectuală* semnat de Totok, depus la „legătura sa pe nume Samson Horst"[16].

Horst Samson şi William Totok au fost interogați de mai multe ori în săptămânile următoare la Securitate, însă au fost cruțați de o detenție mai îndelungată. În anii următori Securitatea şi-a sporit presiunea asupra scriitorilor nesupuşi, până când aceştia au părăsit, în sfârşit, țara, în primăvara anului 1987, şi s-au stabilit în Republica Federală Germania. Reprezentantul politic cel mai influent din acel moment al minorității germane din Banat, scriitorul şi ziaristul Nikolaus Berwanger, plecase deja în Occident din toamna anului 1984. El reuşise până atunci întotdeauna să protejeze generația de scriitori mai tineri împotriva represiunii statului sau cel puțin să îmblânzească această represiune[17].

La puțin timp după aceste două incidente din primăvara anului 1982 făcea o călătorie în România un colaborator neoficial (IM) al poliției secrete a RDG, Ministerul Securității Statului (MfS) şi vizita şi Timişoara la începutul lui iunie 1982. Acest informator „Buche" (rom. „fag") a fost neînsemnat ca scriitor, însă a jucat un rol important ca funcționar în Uniunea Scriitorilor din RDG. Din punctul de vedere al Ministerului Securității Statului (MfS), acesta îşi dovedise loialitatea mai ales în 1976, când lui Wolf Biermann i-a fost retrasă cetățenia iar numeroşi scriitori importanți din RDG protestaseră vehement împotriva acestui fapt. „Buche" impunea şi în această fază fără greş linia MfS şi a contribuit mult la acțiunile întreprinse împotriva unor scriitori cu atitudine critică, precum Reiner Kunze[18].

După ce s-a întors din călătoria lui în România, „Buche" i-a întocmit ofițerului său de legătură Peter Trost un raport detaliat despre incidentele de la Timişoara şi despre altele. Trost a realizat din aceasta o informație, din care vor fi redate mai jos câteva extrase (cf. documentul nr. 1).

Acolo cele două incidente din februarie şi mai 1982 sunt descrise din greşeală ca şi cum ar avea de-a face unul cu celălalt. Decisivă este însă vederea de ansamblu: „Buche" prezenta situația din România din punctul de vedere al severului şi disciplinatului tovarăş de partid SED (*Sozialistische Einheitspartei Deutschlands – Partidul Socialist Unit al Germaniei, PSUG*), povestea despre existența unei scene literare sigure de sine şi independente în Timişoara şi raporta despre spații de libertate spirituală şi ideologică ce nu puteau fi puse de acord cu linia politică oficială din RDG. România trebuia să pară din această perspectivă un balamuc, în care situația era de necontrolat.

Între altele, „Buche" descria amănunțit în raportul către MfS o discuție în contradictoriu pe care a purtat-o cu Horst Samson într-un cerc restrâns. Aceasta îi servea drept exemplu în ceea ce priveşte atitudinea multor scriitori de limbă germană din România. În acest cerc însă „Buche" nu era singurul informator. Şi Securitatea era reprezentată acolo,

---

[16] Raport din 26. 6. 1982 semnat de col. Aurelian Mortoiu, şeful Securității, şi lt. col. Antoniu Ianculescu, şeful serviciului 1/A, *Ibidem*, f. 264- 267v.

[17] Cf. notelor 5 şi 7, precum şi www.horstsamson.de. A se vedea şi relatarea lui William Totok, „Jurnal de corespondent", Radio *Europa liberă*, 3.6.2009, http://www.europalibera.org/content/article/1745449.html.

[18] MfS, BV Gera, Abt. XX/7, 15.12.1980: Raport informativ despre IME „Buche"; BStU, MfS, BV Gera, X/872/80.

prin sursa „Voicu". Acest „Voicu" făcea parte din cenaclul literar „Adam Müller-Guttenbrunn" şi era, de asemenea, ca redactor al ziarului local de limbă germană „Neue Banater Zeitung", coleg de serviciu cu Horst Samson. Raportul lui „Voicu" este reprodus integral în paginile care urmează (cf. documentul nr. 2). Rapoartele celor doi informatori sunt în unele locuri aproape identice, în alte locuri, dimpotrivă, fiecare se dedică unei teme proprii. În timp ce „Buche" subliniază mai degrabă spațiile de libertate, în raportul lui „Voicu" în prim plan se aflǎ presiunea la care erau supuşi scriitorii de limbă germană din România. Până la acest punct se deosebea percepția celor doi informatori, care nu ştiau nimic despre apartenența la serviciul secret a celuilalt.

Totuşi, diferența esențială a constat în modul în care cele două poliții secrete au prelucrat mai departe fiecare informație primită. Raportul lui „Buche" a fost transmis mai departe către Centrala MfS din Berlinul de Est, pentru a fi analizat acolo[19]. MfS era interesat de astfel de informații pentru că România era deja considerată încă din anii şaizeci drept unul dintre aliații de neîncredere. Colaborarea dintre MfS şi Securitate se terminase în cursul anilor şaizeci, iar România era din punctul de vedere al MfS o „zonă operativă"[20]. Un schimb de informații între cele două poliții secrete nu a avut loc; nici informațiile lui „Buche" şi „Voicu" nu au fost vreodată aduse laolaltă. Rapoarte precum cel al lui „Buche" au servit deci numai pentru ca MfS să evalueze situația din România.

Raportul lui „Voicu", dimpotrivă, a fost exploatat de ofițerul de securitate responsabil cu aceasta pentru a se hotărî ce măsuri trebuiau luate în continuare. Propunerile corespunzătoare ale ofițerului superior se găsesc imediat sub textul raportului lui „Voicu". Informațiile lui „Voicu" au constituit deci baza represiunii concrete împotriva lui Horst Samson şi William Totok. Superiorul ofițerului de legătură nota cu creion roşu drept concluzie şi directivă pe prima pagină a raportului lui „Voicu": „Samson este un element ostil. Trebuie prelucrat cu toate mijloacele care ne stau la dispoziție".

Chiar dacă ambii informatori raportează despre acelaşi lucru şi despre aceleaşi persoane, informațiile date de ei diferă totuşi nu numai în ceea ce priveşte percepția lor, ci şi în privința consecințelor care au rezultat din aceasta.

În cursul lunii martie 1983 Franz Thomas Schleich emigrează în Germania, iar Securitatea îşi pierde unul din colaboratorii de nădejde. În 1985 vine în România împreună cu un fotoreporter de la revista germană „Stern", cu scopul de a scrie un reportaj despre situația din România, în general, şi cea a scriitorilor din Timişoara, în special. Textul apare în ediția din 17 octombrie 1985 sub titlul „Numai bătrânii vor să mai rămână"[21]. În martie 1986 vine din nou în România şi solicită o întâlnire cu fostul său ofițer de legătură. Din procesul verbal redactat după acestă întâlnire (a se vedea documentul nr. 4) de către lt. col. Nicolae Păduraru rezultă că Schleich (conspirat în acest material sub numele de „Schneider") a primit

[19] Scrisoare a administrației de raion MfS Gera, direcția XX, către direcția principală XX a MfS, din data de 16.7.1982; BStU, MfS, HA XX/AKG 869, Bl. 87.

[20] Cf. în această privință: Georg Herbstritt, *Țara frățească duşmănoasă. România în atenția Siguranței de Stat a RDG*, în: „Revista 22", 15 (774)/2005, 4-10 ianuarie 2005, pp. 12-13. Stejărel Olaru, Georg Herbstritt, *Stasi şi Securitatea,* Editura Humanitas, Bucureşti, 2005.

[21] Franz Schleich, *Nur die Alten wollen bleiben*, în: „Stern", 18.10.1985.

şi o „sarcină“ pe care a îndeplinit-o cu acelaşi zel ca şi în anii precedenţi când şi-a semnat delaţiunile cu numele de „Voicu“.

Anexe

1.

Raport al Ministerului Securităţii Statului / Republica Democrată Germană (MfS)[22]

Direcţia XX/7, Gera, 12 iulie 1982
Informaţie nr. 211/82

Informaţie neoficială despre o călătorie în România

Colaboratorul neoficial s-a aflat de la sfârşitul lunii mai pînă la mijlocul lunii iunie 1982 în România. A avut ocazia de a purta o serie de convorbiri. În cele ce urmează găsim o evaluare a partenerilor de conversaţie: […][23].

Evaluarea revistei „Neue Literatur”

„[…] Răsfoind nişte reviste am observat că există o înclinaţie către outsiderii din literatura RDG-ului: Uwe Kolbe de exemplu. La o asemenea întrebare Hauser răspunde că au fost publicate şi poezii de Lutz Rathenow[24].

În partea culturală a revistei se informează asupra decesului artiştilor, asupra decernării premiilor şi despre alte lucruri. Se pot citi tot felul de nume necunoscute. Am căutat

[22] Traducerea din limba germană: **Ingrid Baltag şi Valeriu Stancu**. Sublinierile numelor din original nu au fost preluate. Omiterile sunt marcate prin […]. Întregul document a fost publicat în limba germană în *Halbjahresschrift für südosteuropäische Geschichte, Literatur und Politik* 17 (2005) 2, p. 118-123. Introducerea autorului din acea publicaţie (p. 114-117), poate fi acum precizată. Documentul se sfârşeşte cu următoarea remarcă a ofiţerului: „Următoarele informaţii au fost redactate de o sursă onestă şi de încredere. Pentru că sursa a fost în România neînsoţită, dorim să o protejăm. Colaboratorul «Buche» (Fag) nu este menţionat în document. Faptul că el este autorul este plauzibil comparând cu următorul document scris de Voicu”. În raportul menţionat în nota nr. 16 scriitorul Erich Kriemer din Gera este denumit de MfS colaboratorul „Buche”. Alte informaţii lipsesc; dosarul propriu-zis al Securităţii RDG a fost probabil distrus în 1989/90. Originalul documentului de faţă are la Oficiul Federal pentru Administrarea Arhivelor Securităţii Stasi cota BStU, MfS, HA XX/AKG 869, ff. 88-95.

[23] Urmează evaluări printre altele despre redactorul şef al revistei „Neue Literatur”, Emmerich Stoffel şi urmaşul său Arnold Hauser.

[24] Lutz Rathenow (născut 1952), scriitor-disident din RDG, a protestat contra expulzării lui Wolf Biermann şi a fost închis, în 1976, pentru scurtă vreme. Din motive politice a fost din nou arestat în anul 1980; în urma unor proteste internaţionale fusese eliberat, după zece zile de arest.

în van aici numele lui Konrad Wolf[25]. Revista „Neue Literatur" a primit ordinul să se arate rentabilă pînă la sfîrşitul anului, altfel va fi desfiinţată.

Colaboratorii revistei nu cred că se poate împlini această sarcină, deoarece din motive de economie de hîrtie nu se poate mări numărul abonaţilor. Ei sunt de părere că astfel minoritatea germană este şi mai mult oprimată".

Discuţie în Cenaclul Adam Müller-Guttenbrunn la Timişoara

Evaluarea lui Nikolaus Berwanger

„[…] Nikolaus Berwanger este membru al Comitetului judeţean de partid în Timişoara, probabil membru al secretariatului, redactor-şef al ziarului de limbă germană „Neue Banater Zeitung", secretar al Uniunii Scriitorilor din România, vicepreşedinte al Consiliului oamenilor muncii de naţionalitate germană din România, un om cu foarte mare influenţă!

Era politicos, şi-a arătat însă clar atitudinea distanţată faţă de Uniunea Sovietică şi RDG. […] Despre relaţia sa cu RDG-ul Berwanger afirmă: angajaţi ai ambasadei RDG i-ar fi reproşat, că întreprinde prea multe călătorii în Austria şi în RFG, dar nu în RDG.

S-ar fi săturat să explice mereu cum este cu RDG-ul şi nemţii din România. Ambasada RDG nu se ocupă de germanii din România, însă afirmă că cenaclul literar din Timişoara ar fi orientat spre vest. Asta ar fi o prostie. Ei, scriitorii germani din România, îşi dau silinţa să nu fie nici adepţi ai literaturii din RDG, nici ai literaturii din RFG. […]

Evaluarea lui Samson, Horst

H. Samson este poet şi redactor cultural al ziarului „Neue Banater Zeitung". […] El este un tânăr încăpăţânat, foarte sigur pe sine. Cred că motivul pentru acest fapt constă în invizibili susţinători.

La întâlnirea cu Horst Samson au participat cca. şapte persoane, cunoştinţe ale lui Samson. Discuţia a fost foarte edificatoare, pentru că revelează poziţii faţă de RDG şi literatura noastră. În încercarea de a reda discuţia, poziţiile ideologice ale lui Samson şi ale lui Berwanger devin foarte clare.

În aprilie sau la începutul lunii mai s-a întâmplat următorul lucru: în ziarul de limbă germană „Neuer Weg", care este distribuit în întreaga Românie, a fost anunţată o activitate a cenaclului literar din Timişoara, la care urma să fie ascultate cântece ale lui Wolf Biermann. Se invita la acest eveniment, iar ca responsabil era menţionat Horst Samson. O zi înainte de eveniment, Securitatea română a venit la locuinţa lui Samson şi a efectuat o percheziţie. A fost găsit un manuscris, care îi fusese încredinţat lui Horst Samson şi care era destinat colegului său William Totok. S-a arătat că erau texte ale lui Totok îndreptate împotriva lui

[25] Konrad Wolf (1925-1982) regizor de film şi scenarist, între anii 1965-1982 a fost preşedintele Academiei de Arte din RDG, în 1981 devine membru al CC al PSUG, deşi a fost un comunist convins fusese un creator de opere critice. Fratele său, Markus Wolf (1923-2006) a fost între anii 1953-1986 şeful spionajului şi, în acelaşi timp, ministrul adjunct al Securităţii Stasi.

Ceauşescu. Samson a fost ridicat şi supus unui interogatoriu. Dacă s-ar fi dovedit că a cunoscut conținutul manuscrisului, Totok ar fi primit 10-15 ani de închisoare.

În timpul discuției din timpul serii, situația referitoare la Samson se prezintă astfel. Fără să avem confirmare de la ataşatul cultural al ambasadei RDG, Günter Rieger, este clar că ambasada RDG a receptat anunțul din *Neuer Weg* şi a informat Securitatea română, pentru a preveni seara dedicată lui Biermann şi pentru a lua măsuri şi a întreprinde anchete. Aceasta reprezintă însă un amestec în afacerile interne ale României. Ambasada RDG comite astfel spionaj cultural şi de aceea Berwanger are dreptate să nu-l primească pe ataşatul cultural Günter Rieger, care se anunțase pentru o convorbire.

Într-o discuție despre literatura din RDG s-au cristalizat următoarele poziții: Samson, Horst a întrebat dacă mai există literatura din RDG, pentru că cei mai buni dintre scriitori ar fi fugit: Kunert, Sarah Kirsch, Jurek Becker. Aceasta reprezintă o pierdere substanțială.[...]

Dar pe Samson aceasta nu-l împiedică să ne reproşeze că oprimăm mari poeți. Aici el nu judecă după propriile principii, ci pe cine recunoaşte Fühmann ca mare poet, acela este într-adevăr mare: Lutz Rathenow!

Fiind solicitat să numească o carte a lui Rathenow care să dovedească valoarea sa, el aduce o antologie vest-germană, în care sunt publicate două poezii.

Este întrebat, dacă acest fapt ajunge pentru a stabili valoarea poetică, iar răspunsul: îi ajunge o singură poezie; şi i se spune direct în față: „Cineva ți-a spus că Rathenow a fost arestat câteva zile. Aceasta este pentru tine o dovadă că are valoare artistică" – nici o reacție.

Samson a fost anul trecut (1981) în RDG. Cu teatrul de stat. El nu are o părere bună despre noi. El spune: „dacă acum patru ani ar fi fost întrebați germanii din România dacă vor să emigreze în RDG 80% ar fi răspuns pozitiv. Astăzi însă nu, pentru că în RDG totul merge prost". [...]

Lucrător operativ
(ss.) Căpitan Trost

2.

Raport al Securității

Samson este un element ostil. Trebuie prelucrat cu toate mijloacele care ne stau la dispoziție[26].

Notă

În legătură cu Samson Horst sursa informează: În 7 iunie ´82, scriitorul din RDG Erich Kriemer, care a făcut o vizită în România, a venit la sursă şi i-a comunicat, că „azi am

[26] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 184942, ref. la „Sandu", ff. 121-123. În original există numeroase pasaje subliniate, aici vor fi subliniate numai cele dublu subliniate în original. Frazele de la început referitoare la Samson ca „element ostil" au fost scrise de un ofițer cu rang înalt al Securității mai târziu ca bilanț şi indicații. Raportul informativ în sine este scris de mână de altă persoană decât „observațiile".

fost în redacția NBZ[27] şi acolo l-am întîlnit pe Samson, care m-a invitat la el acasă, aşa că în seara asta mergem la el".

La Samson Horst pe Calea Aradului erau prezenți Samson Horst – Samson Edda (soția), Erich Kriemer, Mark Hilde (translatoarea lui Kriemer, din Bucureşti de la „Neue Literatur"), Reisenauer Josef (NBZ, redactor), prietena lui, o învățătoare din Lenauheim (sursa nu a reținut numele ei), Helga Schleich şi sursa.

Imediat după ce au sosit, Samson l-a întrebat pe Kriemer: „Domnule Kriemer, cum de este posibil ca RDG să-i trimită pe cei mai valoroşi scriitori ai săi în exil în RFG?".

Kriemer: „Nu pot aprecia acest lucru chiar aşa, în țara mea se mai află foarte mulți scriitori şi poeți valoroşi, dar se pare că pe la voi sunt numai aceia apreciați care fac scandal şi vîlvă. Să ştii, dragă Samson, mie nu îmi plac scriitorii care nu datorită operei lor, ci datorită scandalului devin mari".

Samson: „Se pare că Securitatea noastră se ia acum după voi. La mine au făcut o percheziție, şi dacă n-ar fi fost Berwanger, cred că aş sta acuma la zdup. Se vorbea chiar de vreo 15-20 ani închisoare. Pe noi nu ne trimit în RFG, pe noi ne închid. Bine că Berwanger ne-a scăpat".

Veni vorba despre revista „Neue Literatur":

„Samson: «Se zvoneste, că „NL" o să dispară. Atunci, noi, scriitorii germani din România, chiar că nu mai avem ce căuta pe aici. Este adevărat, conducerea acestei reviste este foarte slabă, ar trebui schimbată. În tot cazul, dacă revista o să fie abandonată, vom scrie un apel comun către Ceauşescu, sunt sigur că o să fie cel puțin 25 semnatari. În fond doar n-o să fim întotdeauna de acord cu toate prostiile ce se fac sus»".

Despre NBZ[28] Samson spunea:

„Este, în fond, un ziar foarte slab, dar partea culturală este foarte bună, fiindcă publică texte angajate, critice. Acesta este meritul lui Berwanger, care pur şi simplu nu se lasă influențat de neostalinişti. Lui Berwanger nu-i e frică, probabil are relații foarte bune şi în sus, dar *şi în vest,* care, în caz că *i s-ar întîmpla ceva*, i-ar sări imediat în ajutor, şi nu cred că regimul Ceauşescu are vreun interes să fie publicat în vest un articol despre suprimarea intelectualilor în România".

Sursa menționează că Samson a făcut aceste aprecieri fără să-l fi întrebat cineva ceva, sau să-şi spună părerea. El vorbea încontinuu, se lăuda în permanență. La adresa sursei:

„Ia uită-te numai la dascălii care au primit un picior în fund (e vorba de profesorii dați afară). Este o turmă de oi, cu care poți face ce vrei. Sunt nişte rahați, nişte fricoşi. *Singurii care mai luptă* suntem noi, scriitorii".

Veni vorba de „afacerea transcendentală"[29]: Samson: „Se caută țapi ispăşitori pentru situația mizerabilă în care ne aflăm. Astfel securiştii au găsit transcendentalii".

---

[27] „Neue Banater Zeitung", ziarul local de limbă germană din Timişoara.

[28] *Ibidem.*

[29] Meditația transcendentală era considerată pe atunci ostilă statului şi de aceea interzisă. Pentru contextul general al perioadei, cf. Gabriel Andreescu, *Reprimarea mişcării yoga în anii 80*, Editura Polirom, Iaşi, 2008.

Foarte mult s-a discutat despre literatură, mai ales probleme teoretice, despre poezie şi proză. Kriemer povestea mult despre literatura din RDG, despre trăsăturile ei şi despre importanța ei artistică. Pe la miezul nopții sursa a plecat acasă, iar Kriemer cu translatoarea au mai rămas la familia Samson împreună cu ceilalți.

(ss) Voicu
Timişoara, 11.06.82

Observații:
- cetățeanul străin nu ne-a mai fost semnalat.
- Horst Samson este prelucrat şi este cunoscut cu poziție ostilă.
- celelalte persoane nu ne sunt semnalate.

Sarcini:
- să discute cu Samson Horst pentru a stabili ce spune despre materialele confiscate de noi şi la măsurile de luat asupra lui Totok Wiliam.
- să stabilească dacă Samson mai are şi alte scrisori ostile ori trădătoare şi ce vrea să facă cu ele.

Măsuri
Această notă se prezintă conducerii.
[semnat] locotenent colonel Pădurariu [şi un al doilea colaborator al Securității.]

3.

Nr. X/1A/PN/00101/00101/25.XII.981
Primeşte: lt. col. Pădurariu
Sursa: „Voicu"

Ce vrea să facă cu manuscrisul? Măsuri de obținerea lui fără a deconspira informatorul, documentarea activității ostile[30].

Notă

Asupra lui William Totok sursa vă informează:

Primind de la Totok o cutie de manuscrise pentru a le transporta de la Tomnatic la Timişoara, sursa a reuşit să fotografieze cca 60 de pagini dintr-un manuscris de 70 de pagini care se intitulează: *Projekt für eine intellektuelle extermination. Dokumente der strafsache 321/B/1975* (Proiect pentru o exterminare intelectuală. Documente privind dosarul penal 321/B/1975).

[30] Mențiune scrisă de mână de către ofițerul Pădurariu.

Sursa n-a reuşit să citească tot proiectul, dar după cum şi-a putut da seama, este vorba de perioada în care Totok era în detenție.

Pe pagina a 2-a apare conținutul manuscrisului (nefotocopiat), în „Cuprins" (Inhalt) apar 10 puncte:

1) Der rumänische Orwellismus (Orwellismul românesc)
2) Die Gefährlichkeit der Literatur (Despre pericolul literaturii)
3) Der 17. Mai 1975 (17 mai 1975)
4) Haussuchung (Percheziția la domiciliu)
5) Die Verhöre (Interogatoriile)
6) Ein politischer Prozeß (Un proces politic)
7) Die erste Verhaftung (Prima arestare)
8) Die kurze Freiheit (Scurta libertate)
9) Haft und Freilassung (Detenția şi libertatea)
10) Epilog (Epilog)

Ultimele 10 pagini ale manuscrisului conțin poeziile în limba germană, care au dus la detenția autorului. Aceste pagini n-au fost fotocopiate din lipsă de timp şi material foto.

În anexă, filmul sus amintit. Pe fiecare clişeu se află două pagini fotocopiate, primele clişee sunt mai slabe, fiindcă şi manuscrisul bătut la maşină nu prezintă contrast.

(ss) Voicu

ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210.845, vol. 2, ff. 244- 245v.

4.

Inspectoratul Județean Timiş — Strict secret
Ministerul de Interne — Ex.
nr. 3
Serviciul I/A

Notă – raport
11.04.1986
- cu datele rezultate din contactarea cetățeanului vest-german „Schneider"[31]

Până la plecarea din țară – martie 1983 – „Schneider" fiind în legătură cu lt. col. Pădurariu Nicolae a furnizat un volum mare de informații de valoare operativă asupra mai multor elemente din mediul scriitorilor de naționalitate germană din județul Timiş, cât şi din alte județe.

Înaintea plecării din țară a fost prelucrat contrainformativ, inclusiv cu referire de a nu se mai antrena în acțiuni ostile statului nostru, promisiune însă pe care nu a respectat-o,

[31] Scris de mână de lt. col. de securitate Pădurariu: „Schneider".

astfel că în octombrie 1985 a publicat în revista „Stern” un articol denigrator şi calomniator la adresa statului nostru, îndeosebi cu privire la situația scriitorilor şi populației de naționalitate germană din România, articol care a fost preluat şi de o altă publicație vest germană, cât şi de postul de radio „Europa Liberă”.

La data de 14.03.1986, „Schneider” a comunicat telefonic din R.F. Germania, lt. col. Păduraru Nicolae că în jurul datei de 9 aprilie 1986 intenționează să sosească în România, şi că doreşte să discute cu ofițerul.

În ziua de 9.04. a.c. într-adevăr „Schneider” a solicitat o întâlnire cu lt. col. Păduraru Nicolae şi în baza aprobării conducerii Securității s-a realizat contactarea sa sub controlul mijloacelor speciale cu care ocazie a relatat următoarele:

1. În martie sau aprilie 1985 redactorul şef al revistei „Stern” pe nume Winter Rolf i-a explicat că au unele informații în legătură cu scriitori de naționalitate germană din România şi a solicitat cu insistență să scrie un articol critic la adresa României în legătură cu aceasta, susținând că este cel mai nimerit să scrie un asemenea material, deoarece este venit nu de mult din România, a fost publicist, scriitor şi cunoaşte cel mai bine situația scriitorilor în mediul cărora şi-a desfăşurat activitatea.

În această direcție a insistat şi şeful direct a lui „Schneider”, făcându-i-se aluzie şi la posibilitatea de a fi angajat permanent la marele concern Thyssen care produce armament şi alte maşini şi utilaje speciale iar Winter Rolf i-ar fi promis o eventuală angajare la „Stern” în calitate de corespondent pentru țările din est.

„Schneider” a motivat că nu mai este totuşi la curent cu situația din România, la care i s-a promis organizarea unei deplasări speciale la Timişoara împreună cu fotoreporterul revistei pe nume Moldway Michael în scop de documentare.

Ca urmare a insistențelor şi a promisiunilor în legătură cu serviciul (în prezent lucrează la o firmă, dar nu ca angajat, ci ca liber profesionist) şi nemulțumit de situația pe linia emigrării părinților şi socrilor din România a acceptat oferta făcută de revista „Stern”, şi ca urmare în perioada 11-13 aprilie 1985 s-a deplasat împreună cu Moldway Michael în județul Timiş prilej cu care la domiciliul lui Horst Samson, au luat legătura cu Totok Wiliam[32] şi Lippet Iohan[33], apoi împreună cu Totok Wiliam şi Horst Samson s-au deplasat la Comloşul Mare şi Teremia Mică (localitate unde domiciliază părinții lui Horst Samson) pentru ca Moldway Michael să fotografieze unele case care au aparținut celor care au emigrat şi în prezent se găsesc în stare de degradare, Horst Samson susținând că în Teremia Mică sunt asemenea case.

La domiciliul lui Totok Wiliam din Comloşu Mare, Moldway Michael a fotocopiat „Memoriul Colectiv” înaintat la Uniunea Scriitorilor şi la Comitetul Județean Timiş al P.C.R., cât şi biletul de ieşire al acestuia din detenție în 1976.

O discuție cu Totok Wiliam, Lippet Iohan şi Samson Horst a avut loc şi la barul de noapte de la restaurantul „Continental” din Timişoara, cei de mai sus explicând de pe poziția lor situația în care se găsesc, interdicțiile şi şicanele la care ar fi supuşi, lipsa oricăror perspective ca scriitori şi intelectuali în România.

---

32 Corect: William.

33 Corect: Johann.

După reîntoarcerea în R.F. Germania, „Schneider” a întocmit materialul solicitat de redacția „Stern”, însă i-a fost restituit, pe motiv că nu este destul de critic. „Schneider” l-a mai completat cu unele date şi apoi redacția a mai introdus din proprie inițiativă alte date fără consultarea sa şi după publicare le-a reproşat însă nu a încercat să-i acționeze în justiție gândindu-se că şi aşa nu rezolvă nimic.

Pentru acest serviciu „Schneider” a relatat că a primit 1500 de mărci vest-germane, cunoaşte că articolul a fost preluat şi publicat de ziarul „Mannheimer Morgen”, dar că nu are cunoştință să fi fost transmis de postul de radio „Europa Liberă”.

„Schneider” a susținut că nu s-a mai antrenat până în prezent în altă activitate ostilă statului român, regretă că a comis o asemenea faptă şi a promis că pentru viitor nu se va mai angaja în nici o acțiune care să lezeze interesele statului român. De asemeni, la întrebările puse a susținut că nu a deconspirat contactul avut anterior cu organele de securitate şi că nu ar avea nici o legătură cu organele de poliție vest-germane.

I s-a atras atenția asupra gravității faptei şi i s-au explicat detaliat consecințele care puteau decurge pentru situația lui prezentă şi de viitor, că chiar dacă ar fi divulgat legătura anterioară avută cu organele noastre putea şi poate ajunge într-o situație neplăcută față de relațiile şi cunoştințele sale din țară şi din străinătate.

„Schneider” a relatat apoi că de această dată, înaintea plecării în România i s-a solicitat de redactorul şef al revistei „Stern” să scrie un nou articol mai drastic despre situația scriitorilor germani din România, lucru însă cu care nu ar fi fost de acord, însă dintr-o convorbire telefonică avută cu Moldway Michael a reieşit că în curând acesta, împreună cu Pragai Gunther, corespondent pentru est al revistei „Stern” şi acreditat la Bucureşti şi Sofia vor sosi la Timişoara pentru a relua legătura cu Samson Horst, Totok Wiliam şi Lippet Iohann în vederea obținerii datelor necesare în vederea redactării şi publicării articolului respectiv în „Stern”.

Din discuții cu Winter Rolf a mai rezultat intenția de a se publica în „Stern” un articol cu referire la faptul că în România s-ar încasa valută sub anumite forme de la cei care intenționează să emigreze.

2. În continuare „Schneider” a relatat alte aspecte şi anume:

- În R.F. Germania în oraşul Köln se redactează o revistă în limba română intitulată „Contrapunct”, de care se ocupă un anume Georg Wocke, redactor la postul de radio „Deutsche Welle” şi dispune şi de Editura „Thule”, fiind căsătorit cu o oarecare Orianu din România.

Revista are un caracter profund ostil României publică articole critice şi defăimătoare la adresa situației socio-economice din România şi a conducerii de partid şi de stat.

Apare trimestrial, are circa 30-35 de pagini, până în prezent au fost editate 5 numere (1986 şi primul trimestru al acestui an) şi la ea colaborează în special angajați ai postului de radio „Europa Liberă”, Paul Goma şi alte elemente de naționalitate română aflate în străinătate.

În luna martie 1986 a fost vizitat de Berwanger Nicolaus, rezultând că are domiciliul în localitatea Kokntal-Munchigen, str. Christian Wagner nr. 6 şi colaborează cu perspectiva de a deveni redactor şef al revistei „Donau Tal Magazin” care apare trimestrial. Revista cuprinde circa 60 de pagini, are o vechime de circa 10 ani, la aceasta colaborează mai multe

persoane plecate din România, scriitori, publicişti şi se adresează cu articole în special celor emigrați, dar şi celorlalți cetățeni vest-germani, fără a avea un caracter direct antiromânesc.

În ultimul său număr „Schneider" a publicat de exemplu un articol de fond cu referire la greutățile pe care le întâmpină în procesul de integrare în R.F. Germania cei care emigrează iar Berwanger Nicolae un articol despre istoria literaturii germane din Banat şi Ardeal.

Berwanger Nicolae, ca invitat al lui „Schneider" a ținut anterior o expunere de circa o oră în prezența unor membri ai P.S.D., printre care şi unii deputați, dar nu ar fi avut o poziție antiromânească.

Discutându-se cu „Schneider" asupra faptului dacă în ultima perioadă a mai avut contacte sau ştiri despre Totok Wiliam şi ceilalți din Timişoara, a răspuns că nu are nici o legătură cu ei şi nici nu ar dori să mai intre în contact întrucât în mod sigur i se va solicita să ducă unele materiale în străinătate sau să mai scrie ceva în favoarea lor.

I s-a solicitat totuşi să intre în contact cu aceştia şi în 10.04.1986 cu ocazia unei noi întâlniri să ne comunice discuțiile avute.

În prezența noastră „Schneider" a luat legătura telefonică cu soția lui Horst Samson promițând o vizită în după amiaza zilei de 9.04. a.c.

La recontactarea din 10.04. a.c. „Schneider" ne-a relatat că în ziua de 9.04. a.c. în jurul orelor 16.30 când a ajuns la domiciliul lui Horst Samson a mai găsit acolo pe Lippet Iohan şi Totok Wiliam, ambii convocați special de Horst Samson pentru a se întâlni cu „Schneider" şi din discuții au rezultat următoarele:

- Totok Wiliam a apreciat conținutul articolului publicat de „Schneider" în revista „Stern", dar a afirmat că în articol era necesar să aducă critici lui X, Y şi Z[34] ziarişti şi publicişti de la redacția „Neue Banater Zeitung" care ar fi persoane *corupte* şi desfăşoară activități prezente în cenaclul de limba germană.

De asemeni, nu a fost mulțumit că în fotografia publicată în „Stern" a apărut împreună cu X[35].

A insistat ca la reîntoarcerea în R.F. Germania să ia legătura cu Emil Huzuianu (Hurezeanu), redactor la postul de radio „Europa Liberă", să-i explice cine este, că a fost la Timişoara unde a discutat cu el şi apoi să-i predea un articol pe care să-l întocmească „Schneider" cu conținut critic referitor la cenaclul de limbă germană „Adam Muller Guttenbrunn" din Timişoara în care să arate că este condus de [...][36], că activitatea cenaclului este întreruptă şi reîncepută la insistențele lui X, persoană coruptă şi care a urmărit numai rezolvarea unor probleme personale.

„Schneider" spunându-le celor de față că recent a apărut un articol despre ei într-o publicație din Berlinul de vest, cei în cauză s-au exprimat că au cunoştință de acesta şi Totok a dat de înțeles că este întocmit şi transmis de el, amintind că ar fi realizat aceasta prin un anume Wichner. (Persoana cu numele de Wichner Ernest este cunoscută de noi, fiind plecată din județul Timiş, şi a făcut parte din cercul de relații a lui Totok şi are domiciliul prezent în

---

34 Nume anonimizate de noi - n.a.
35 Nume anonimizat de noi - n.a.
36 Pasaj în care apar mai multe nume, eliminat de noi - n.a.

Berlinul de vest. A avut convorbiri telefonice cu Lippet Iohann şi cu Totok, dar nu cu referiri la conţinutul articolului apărut şi care ne-a fost adus de „Schneider").

Totok Wiliam a mai insistat ca „Schneider" să ia legătura telefonică cu Paul Goma, căruia să-i spună că a fost la el la Timişoara (Totok a afirmat că îl cunoaşte pe Paul Goma înaintea plecării acestuia din România[37]) şi să-i transmită să declanşeze o acţiune cunoscută, prin publicaţia franceză la care colaborează.

„Schneider" întrebându-l pe Totok dacă nu a avut conflict cu Securitatea în urma apariţiei articolului din „Stern", acesta a răspuns că până în prezent nu a fost întrebat sau cercetat, dar aşteaptă să fie chemat în orice moment întrucât cunoaşte că Securitatea aşteaptă un timp oarecare şi apoi declanşează acţiunea împotriva lor.

Totok a arătat că a primit ordin de concentrare la o unitate de geniu, dar el nu vrea să meargă şi crede în 3 săptămâni se va clarifica dacă trebuie sau nu să meargă.

La aceasta a intervenit Lippet Iohann şi Samson Horst spunând că ei deja sunt concentraţi mergând de două ori pe săptămână pentru câteva ore la o unitate din Timişoara.

Totok a mai informat pe „Schneider" că a apărut o nouă lege în legătură cu intrarea cetăţenilor străini în instituţii şi întreprinderi, în sensul că sunt înregistraţi la intrare, conduşi la persoana cu care trebuie să discute, discuţii se poartă în prezenţa altei persoane care este obligată să întocmească imediat o notă pentru Securitate.

În legătură cu apariţia în R.F. Germania a revistei „Contrapunct", Totok a menţionat că are cunoştinţă de existenţa ei, şi că ştie că au apărut până în prezent 5 numere, nu a văzut însă vreun număr [...].

Totok Wiliam a insistat la „Schneider" să le trimită tot ce se publică în străinătate despre ei folosind calea poştei şi pentru a reuşi să ajungă în posesia acestora, cunoscându-se că Securitatea intervine şi le reţine, să trimită mai multe exemplare pe adresa mai multor persoane din cercul lor, inclusiv rudelor sursei, şi din toate trimiterile una va ajunge la destinaţie.

Totok a mai insistat la „Schneider" să trimită lui Hurezeanu de la „Europa Liberă" fotocopia „Memoriului colectiv" şi al biletului său de eliberare din detenţie.

Din discuţii cu Totok Wiliam şi cu ceilalţi (Samson Horst, Lippet Iohann) a rezultat că în prezent ei nu mai insistă prin acţiuni în extern în vederea urgentării emigrării, ci caută ca prin asemenea activităţi să fie remarcaţi, cunoscuţi cu poziţii împotriva statului român, să-şi creeze prin aceasta o „platformă" şi la ajungerea în străinătate să fie cunoscuţi şi recunoscuţi pentru activitatea lor din România.

După intrarea lui „Schneider" în apartamentul lui Horst Samson, numitul Totok Wiliam a luat telefonul şi l-a dus în bucătărie, exprimându-se că e posibil să aibă aparatură pentru interceptarea discuţiilor. De asemeni s-a exprimat că există posibilitatea interceptării discuţiilor şi prin intermediul unei antene existente pe acoperişul blocului.

Totok şi ceilalţi şi-au manifestat mirarea cu privire la modul cum de lui „Schneider" i s-a permis intrarea în R.S. România, la care „Schneider" a arătat că probabil Securitatea nu este interesată să-l provoace la „scandal" că, în calitate de ziarist, el poate scrie la adresa României şi fără să vină în ţară şi că de această dată a fost în interes de serviciu până la Budapesta.

[37] Informaţie eronată, William Totok nu l-a cunoscut niciodată pe Paul Goma.

Totok a atras atenția lui „Schneider” să fie foarte prudent cât stă în România pentru a evita vreo acțiune din partea Securității, să se controleze în timpul deplasării şi să-şi verifice autoturismul înainte de a-l porni.

La plecarea sursei de la Samson, cei în cauză au supravegheat împrejurimile şi au amintit lui „Schneider” să-şi controleze autoturismul.

- Ca intervenții mai deosebite din partea lui Samson Horst şi Lippet Iohann, „Schneider” a remarcat următoarele:

- Samson Horst a relatat că în ziua de 9.04. a.c. a fost chemat în audiență la paşapoarte în legătură cu solicitarea emigrării şi că în 10.04.1986 va pleca la Teremia Mică pentru a se interesa de unele date necesare completării formularelor (fapt real).

A menționat că a primit la domiciliu un telefon cu caracter de amenințare, că va fi ucis şi se va trezi cu un „cui” în cap. Din acest motiv a susținut că este foarte şocat, crede că este acțiunea Securității şi că în România s-au mai întâmplat unele situații de amenințare unor scriitori asupra cărora s-a şi acționat.

Lippet Iohann a intervenit spunând că şi el a fost sunat la telefon într-o dimineață la orele 5.30 de ofițerul care răspunde de Teatrul German, întrebându-l ce face.

Din aceste motive ei s-ar simți amenințați şi persecutați.

Totok Wiliam a intervenit şi el spunând lui „Schneider” să comunice aceste aspecte şi lui Hurezeanu de la „Europa Liberă”. („Schneider” a remarcat că în articolul apărut recent în ziarul din Berlinul de vest se fac de asemeni referiri la aceste aşa zise amenințări).

Samson Horst a mai arătat că recent a fost la Centrul de cultură al R.F. Germaniei din Bucureşti şi a vorbit cu un oarecare Hauser (de la Ambasadă sau Centrul de cultură) căruia i-ar fi explicat toată situația şi tot ce se întâmplă cu scriitorii de limbă germană şi că în legătură cu aceste aspecte a avut o discuție şi cu ataşatul de presă al R.F. Germania din Bucureşti.

Totok Wiliam a intervenit exprimându-se că cei de la ambasadă şi aşa nu fac nimic, nu vor să strice relațiile cu România, [...] că în curând ministrul de Externe român se va deplasa la Bonn pentru a primi iarăşi ajutoare pentru România.

Samson Horst a mai arătat că pentru că a depus acte de plecare din țară a fost exclus din Uniunea Scriitorilor şi din P.C.R.

Lippet Iohann a relatat că recent a depus şi el acte de plecare din țară.

Observații:

„Schneider” are în județul Timiş părinții care au solicitat plecarea din țară şi au avizul pozitiv de la Comisia Județeană.

S-a manifestat însă interesat în realizarea unor progrese pe linia emigrării socrilor săi care au solicitat emigrarea, însă nu au fost chemați la Comisia Județeană. În legătură cu aceasta i-am arătat că dat fiind activitatea ostilă la care s-a antrenat în străinătate, nu există în prezent nici o posibilitate de a fi sprijinit.

I-am recomandat însă ca bazându-se pe aceasta să se intereseze în R.F. Germania de persoanele şi cercurile care se antrenează în rezolvarea emigrării şi ce acțiuni au preconizat sau preconizează să întreprindă în acest scop (cazul „Ratații”). A promis că se va interesa folosindu-se şi de articolul ostil publicat de el în „Stern”.

- I s-a atras din nou atenția pentru a nu se mai antrena în acțiuni ostile statului nostru şi repercusiunile pe care le poate avea în cazul când nu respectă acest lucru.

„Schneider" a promis că nu va mai comite nici o acțiune ostilă statului român.

- De asemeni, i s-a cerut să nu trimită sau să transmită nimic la „Europa Liberă" sau lui Paul Goma din cele solicitate de Totok Wiliam.

- Să-l influențeze pe Pragall Klaus Peter şi Moldway Mihaly să nu vină în România, explicându-le că afară de faptul că Totok Wiliam, Horst Samson şi Lippet Iohann au solicitat plecarea din țară, nu există alte aspecte în legătură cu aceştia.

- În cazul că până la plecarea din țară primeşte de la persoanele de mai sus sau de la alte persoane înscrisuri ori alte mesaje pentru străinătate să ne anunțe imediat.

În ziua de 11.04. a.c. „Schneider" a plecat din țară şi fiind dat în consemn la P.C.T.F. pentru control amănunțit, nu s-au identificat înscrisuri ostile, alte materiale ori valori.

Măsuri:

- Darea în consemn la U.M. 0200 pentru a ne comunica imediat intrarea în țară a lui Pragall Klaus Peter şi Moldway Mihaly urmând a se întreprinde măsuri în vederea cunoaşterii activității şi prevenirii de intenții ostile.

- Măsuri pentru stabilirea modului în care Totok şi celelalte elemente transmit date în străinătate în vederea prevenirii unor astfel de activități.

- Aplicarea măsurilor stabilite cu ocazia analizei cazurilor la nivelul conducerii securității şi al conducerii Serviciului II din Direcția I.

Lt. col. Pădurariu Nicolae

Din verificarea la C.I.D. Bucureşti a rezultat că există un cetățean vest-german cu numele de Pragall Klaus Peter născut la [spațiu necompletat – n.a.], care se află în atenția Dir. III/T.I.

Am discutat cu lt. col. Turcu Ioan Dir. III – care mi-a confirmat că Pragall Klaus Peter este angajat al revistei „Stern", este acreditat la Sofia şi Bucureşti şi se află în atenție întrucât a publicat în „Stern" unele articole denigratoare.

S-a stabilit cu lt. col. Turcu să ne informăm reciproc despre prezența şi activitatea în țara noastră a lui Pragall Klaus-Peter.

Moldway Mihaly a fost identificat după prezența la Timişoara şi cu cazare la hotelul „Continental" în perioada lunii XII. 1980[38].

R.P.N.
D.M.G.
RD. 412/15.04.1986
Scrisă în 4 ex.

ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 210.845, vol. 3, ff. 38-46.

[38] Scris de mână de lt. col de securitate Pădurariu.

III. SISTEMUL TOTALITAR DIN ROMÂNIA: ASPECTE IDEOLOGICE, DEMOGRAFICE ŞI ECONOMICE

Liviu Marius **BEJENARU**

RELAȚIA DINTRE CREŞTEREA DEMOGRAFICĂ ŞI DEZVOLTAREA ECONOMICĂ ÎN TIMPUL REGIMULUI COMUNIST. ÎNTRE PROPAGANDA OFICIALĂ ŞI REALITĂȚILE COTIDIENE[1]

LA RELATION ENTRE LA CROISSANCE DE LA POPULATION ET LE DEVELOPPEMENT ECONOMIQUE SOUS LE REGIME COMMUNISTE. ENTRE LA PROPAGANDE OFFICIELLE ET LES REALITES DE LA VIE QUOTIDIENNE

«La démographie, c'est la destinée». Cette formule lapidaire, forgée par les démographes et économistes américains pour décrire le cas des Etats-Unis, prend tout son sens à la lumière de l'expansion de la population de la planète dans le XXème siècle. Ce texte propose une synthèse sur la relation entre les politiques pro nataliste de système communiste et la développement économique.

Entre les deux guerres, la Roumanie a un taux d'accroissement naturel de 30-32 ‰. Mais le pays sont moins urbanisée et moins industrialisée. L'instauration de régime communiste poursuivant la destruction des ancienne structures sociales, politiques et économiques et a favorisé l'accélération des transformations démographiques. En fait, les taux de mortalité déclinent, l'espérance de vie augmente et les taux de natalité diminuent. Pour le régime communiste, cette dernière tendance est inquiétante parce-que, selon son propre vision, la force de la nation est directement liée a sa taille. L'intérêt du régime communiste pour l'augmentation de la natalité est motivé par le fort besoin en main-d'œuvre induit par le développement planifié de l'industrie. En bref, la vision communiste sur la modernisation avance une solution démographique et idéologique.

La politique pro nataliste utilise comme moyen principal l'interdiction de l'interruption volontaire de la grossesse. Mais le régime se trouve devant le grand

---

[1] În acest studiu sunt reluate şi dezvoltate, într-o formă nouă, unele idei privind relația dintre creşterea demografică şi dezvoltarea economică în timpul regimului comunist, prezentate inițial în studiul *Relația dintre creşterea economică şi structura socială în România comunistă. Eşecul modernizării (1948-1989)*, în *Schimbare şi devenire în istoria României. Lucrările Conferinței Internaționale Modernizarea în România în secolele XIX-XXI,* Cluj-Napoca, 21-24 mai 2007, Coordonatori Ioan Bolovan, Sorina Paula Bolovan, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2008, pp. 497-513.

dilemme: solution économique (ajuster les ressources à la population) ou solution démographique (ajuster par la baisse de la natalité la population aux ressources). Parce-que la nationalisation de l'industrie et la collectivisation de l'agriculture sont accomplies, un relâchement des mesures pro natalistes s'observe: la légalisation de l'avortement (1957) et une législation du divorce plus permissive.

Depuis 1966, une politique pro nataliste très stricte est mise en place, favorise par le fait que les taux de la natalité a baisser jusque 14,3 ‰. La dénatalité est imputée aux déficiences de la législation et le Décret 770/1966 interdit l'interruption volontaire de la grossesse. Les procédures de divorce étaient rendues encore plus compliquées.

Ces mesures ont entraîne une hausse significative de la natalité. Mais le déséquilibre socio-économique, résulte du fait que le rapport entre la population active et la population apte au travail est extrêmement élevé et croissant, se traduit par du suremploi. La population active fait un appel extensif aux retraités. On trouvera, depuis 1976, l'interdiction du «parasitisme» (le fait de ne pas justifier d'un emploi officiel quand on en a la capacité).

Dans les années 1980-1989 l'économie de la Roumanie sont en plein crise. L'efficience des investissement démographiques et économiques sont très faible. En conséquence, la mobilité socioprofessionnelle de la population reste une utopie ce qui est en contradiction avec la modernisation structurelle promue par le communisme dans l'économie et la vie sociale.

Etichete: demografie, economie, legislație, natalitate
Mots-clés: démographie, économie, droit, à la naissance

„Demografia reprezintă destinul unei națiuni". Această definiție pe care o datorăm demografilor şi economiştilor americani, care au folosit-o pentru a descrie situația Statelor Unite, a dominat şi gândirea politică europeană. Astfel, vigoarea şi sănătatea unui stat a fost pusă în corelație cu rapida reproducere a locuitorilor săi şi a slujit drept indiciu al sănătății sau infirmității poporului ca entitate politică[2]. În perioada modernă, bogăția şi puterea unui stat era înțeleasă ca depinzând nu atât de mărimea teritoriului, ci de dimensiunea şi de productivitatea populației sale[3]. În acest sens, doctrina mercantilistă îşi propunea să consolideze puterea statului, să-i asigure, ca şi indivizilor, cât mai mult aur şi argint, precum şi să sporească numărul locuitorilor, moneda şi populația fiind considerate cei doi piloni ai regatului, semnele palpabile ale prosperității lui[4].

Modelul care a dominat însă studiul relațiilor dintre economie şi populație este cel malthusian. Deşi contestată la vremea apariției sale, teoria lui Malthus, conform căreia creşterea populației nu trebuie să transgreseze limitele impuse de mijloacele de trai existente,

[2] Susan Gal, Gail Kligman, *Politicile de gen în perioada post-socialistă. Un eseu istoric comparativ*, Iaşi, Polirom, 2003, p. 31.
[3] *Ibidem*, p. 32.
[4] Jean Fréville, *Mizeria şi numărul. Sperietoarea malthusianistă*, Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură Politică, 1957, p. 67.

a dominat studiul relațiilor dintre economie şi populație şi continuă să se bucure încă de o mare popularitate[5]. Este suficient să amintim numai acuzațiile din perioada Războiului rece pe care regimurile comuniste le-au adus Statelor Unite de a provoca şi întreține cu ajutorul banilor conflicte peste tot în lume, pentru a elimina surplusul de populație ce atârna prea greu în balanța finanțelor[6].

Implicațiile creşterii demografice asupra economiei au fost studiate şi de alți gânditori. Astfel, Keynes a realizat o interpretare generală a intervalului interbelic de stagnare, asociat cu ritmul demografic încetinit[7]. Cele două concepții de a explica dezvoltarea societății pe baza factorului demografic au fost, în consecință, axate prima pe susținerea că aceasta ar fi un factor care frânează dezvoltarea societății şi duce la scăderea continuă a nivelului de trai al oamenilor, şi a doua care susține că existența unei mari densități a populației ar fi factorul hotărâtor al progresului societății[8]. Fiecare dintre cele două teorii pornesc de la un numitor comun: creşterea demografică implică necesitatea unor cheltuieli pe care societatea trebuie să le facă pentru a asigura condițiile respective sporului populației. Astfel, au apărut noțiunile de „cost al unui copil", „costul formării unui om", iar mai târziu „investiții demografice" şi „investiții în om"[9].

Expresia care a cunoscut o largă circulație este aceea de investiții demografice. Ea a fost formulată pentru prima dată de demograful francez Alfred Sauvy şi a fost definită ca orice cheltuială făcută de națiune pentru ca nivelul de trai al populației să nu scadă ca urmare a creşterii numărului ei[10]. Într-o altă lucrare, demograful francez şi-a expus mai detaliat punctul de vedere în privința investițiilor demografice şi a celor economice. În opinia sa, investițiile economice sunt cele care produc bunuri de consum (producția alimentară, de exemplu), permit întreținerea utilajului productiv pentru menținerea în funcțiune, compensarea uzurii sale sau modernizarea acestuia în vederea realizării unei producții mai ridicate. Investițiile demografice sunt cele care au drept scop asigurarea pentru locuitorii suplimentari (sporul populației) a construcțiilor necesare pentru a se menține cel puțin acelaşi nivel de trai (locuință, şcoli, uzine, suprafețe de cultură etc.), pentru măsurarea costului creşterii trebuind ca la investițiile propriu-zise (construcția de şcoli de exemplu) să se adauge costul propriu-zis al creşterii copiilor „suplimentari", înțelegând prin aceştia numărul celor care depăşesc numărul necesar pentru menținerea populației sau reînnoirea generațiilor[11]. A devenit astfel importantă studierea raportului populație-economie, şi anume corelația demo-economică ce presupune studierea populației în raport cu economia, prin intermediul următorilor indicatori: ritmul de creştere a populației cu ritmul de creştere a economiei, sau, aşa cum sublinia

---

[5] Robert D. Kaplan, *Politici de război. De ce necesită conducerea politică un etos păgân*, Polirom, Iaşi, 2002, p. 92.

[6] Paul Nistor, *Înfruntând Vestul. P.C.R., România lui Dej şi politica americană de îngrădire a comunismului*, Bucureşti, Editura Vremea, 2006, p. 339.

[7] Massimo Livi Bacci, *Populația în Istoria Europei*, Iaşi, Polirom, 2003, p. 210.

[8] *Socialism Ştiințific. Manual,* Bucureşti, Editura Politică, 1962, p. 49.

[9] Vladimir Trebici, *Populația României şi creşterea economică. Studii de demografie economică*, Bucureşti, Editura Politică, 1971, p. 60.

[10] *Apud ibidem*, p. 61.

[11] Alfred Sauvy, *Malthus et les deux Marx. Le problème de la faim et de la guerre dans le monde*, Paris, Éditions Gonthier, 1963, pp. 170-171.

demograful Vladimir Trebici, dimensiunea şi structura economiei naționale într-o relație de simetrie cu acea parte a populației numită populație activă[12].

Apariția comunismului de tip sovietic a determinat o nouă abordare a raportului dintre populație şi economie. În primul rând, este vorba de dorința de schimbare radicală a condiției umane, care urma să fie făcută nu de oamenii de rând, incapabili să-şi înțeleagă condiția, ci în numele lor[13]. După cum se exprima Marx, lumea nu este dominată de idei şi idealuri, ci lumea materială este cea care determină oamenii şi ideile lor; nu conştiința oamenilor le determină existența, ci invers, existența lor socială este cea care le determină conştiința. Sursa cunoaşterii este munca, iar criteriul adevărului, practica, cunoaşterea realizându-se în procesul practicii sociale. Educația socialistă se bazează pe o pedagogie a muncii, care presupune transformarea radicală a şcolii dintr-o instituție livrescă şi magistrală într-o şcoală a muncii şi a producției, care va permite suprimarea distincției dintre munca fizică şi cea intelectuală; nu există decât un singur proces, de muncă şi de formare, în care se integrează activitatea manuală şi cea intelectuală[14]. După principiile „pedagogiei" leniniste, „să ții în mod riguros şi conştiincios socoteala banilor, să gospodăreşti cu economie, să nu trândăveşti, să nu furi, să păstrezi cea mai strictă disciplină în muncă (…) devin acum, după doborârea burgheziei, lozinci imediate şi principale ale momentului. În făptuirea practică a acestor lozinci de către Puterea sovietică, prin metodele ei, pe baza legilor ei, este necesară şi suficientă pentru victoria definitivă a socialismului"[15]. Baza vieții sociale o reprezenta producția materială, iar modul de producție socialist, factorul determinant în dezvoltarea societății.

Victoria revoluției bolşevice trebuia să ducă şi la schimbări fundamentale în statutul femeii. Potrivit ideologiei leniniste, „cu toate legile care o eliberează, femeia continuă să rămână o sclavă a casei, deoarece ea este apăsată, strivită, îndobitocită şi înjosită de mica gospodărie casnică, care o leagă de bucătărie şi de camera copiilor, făcând-o să se irosească într-o muncă monstruos de neproductivă, îndobitocitoare, măruntă, enervantă şi abrutizantă. Adevărata eliberare a femeii, adevăratul comunism va începe numai acolo şi numai atunci, unde şi când va începe lupta de masă (condusă de proletariatul care are în mâinile sale puterea de stat) împotriva acestei mici gospodării casnice, sau mai exact, reconstrucția în masă a acesteia şi transformarea ei în mare gospodărie socialistă"[16]. Femeile urmau să fie transformate, aşadar, în „oameni ai muncii" şi membre cu drepturi depline ale societății, urmând să fie eliberate şi de poverile gospodăriei şi creşterii copiilor prin crearea cantinelor, creşelor şi grădinițelor[17].

Toate aceste principii au fost exportate şi în țările din Europa Centrală şi de Est care, după cel de al doilea război mondial, au intrat în sfera de influență sovietică. Pentru elita

---

[12] Vladimir Trebici, *op. cit.*, p. 38.

[13] Richard Pipes, *Scurtă Istorie a Revoluției Ruse*, Bucureşti, Humanitas, 1998, p. 36.

[14] Mariana Momanu, *Educație şi ideologie. O analiză pedagogică a sistemului totalitar comunist*, Iaşi, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2005, pp. 82-84.

[15] Marx, Engels, Lenin, *Despre comunismul ştiințific*, Bucureşti, Editura Politică, 1964, p. 326.

[16] *Ibidem*.

[17] Lavinia Betea, *Legislația antiavort*, în Romulus Rusan (ed.), *Analele Sighet 10. Anii 1973-1989: Cronica unui sfârşit de sistem*, Bucureşti, Fundația Academia Civică, 2003, pp. 284-296.

comunistă, scopul nemărturisit al industrializării şi urbanizării era unul politic. Cu o populație în proporție covârşitoare rurală (76,6% la recensământul din 1948), clasa muncitoare care trebuia să reprezinte „avangarda” societății avea o pondere foarte redusă. Pe de altă parte, intrând în sfera de interese sovietică România nu putea să adopte decât modelul de dezvoltare bazat pe o industrializare masivă, cu accentul pus pe industria grea.

Astfel, inclusiv familia a fost pusă în slujba noilor obiective. Modelul familial de tip sovietic a fost importat în toate țările de democrație populară, fiind considerat elementul principal al transformărilor profunde pe care regimul comunist şi le propusese a le realiza: schimbarea organizării sociale a claselor prin omogenizarea populației şi ştergerea diferențelor între categoriile sociale, controlul familiei devenind unul din mijloacele de creare a unei noi ordini sociale.

Într-o primă etapă, interesul regimului comunist a fost motivat prin nevoia stringentă a unei numeroase forțe de muncă cerută de politica de industrializare. A fost adoptată o legislație antiavort după modelul celei din U.R.S.S. din 27 iunie 1936 (articolul 482 al Codului Penal a fost revizuit astfel că întreruperea cursului unei sarcini a fost transformată într-un delict penal), iar divorțul a fost descurajat prin adoptarea unei legislații care să servească comandamentele ideologice ale momentului. (În U.R.S.S. avortul a fost interzis conform variantei oficiale deoarece „numai în societatea socialistă în care exploatarea omului de către om a fost abolită şi unde femeia este parte integrantă a societății poate exista o luptă împotriva avorturilor”[18]. În realitate, decizia de interzicere a cursului sarcinii şi de înăsprire a divorțurilor a fost luată de către Stalin în dorința de a regla dezechilibrele demografice acumulate în primii ani ai comunismului şi ca urmare a colectivizării forțate).

Prin Decretul nr. 463, emis la 30 septembrie 1957, fără o prealabilă informare a populației sau un preambul care să specifice motivele, în R.P.R. a fost legalizat avortul (în U.R.S.S. legalizarea a avut loc la 23 noiembrie 1955 datorită, aşa cum s-a spus în epocă „creşterii nivelului de cultură şi a conştiinței femeilor”[19], precum şi a faptului că creşterea continuă a nivelului de trai determină, în țările socialiste, creşterea continuă a nivelului de trai[20]), la cerere, cu precizarea că vor fi sancționate „numai întreruperile de sarcină efectuate în afara unor instituții medicale sau sanitare ori de către o persoană care nu are calificarea necesară”. Întreruperile de sarcină se făceau la cererea femeilor în schimbul unei sume de bani[21]. Cei care au studiat regimul comunist din perioada Gheorghiu-Dej au avansat ipoteza că această măsură a reprezentat o concesie acordată populației care oricum a trebuit să suporte, după moartea lui Stalin şi slăbirea măsurilor represive instituită de sovietici în propria țară, un al doilea val de teroare. După cum subliniază însă unii demografi, printre care şi Alfred Sauvy, rațiunea legalizării avortului în U.R.S.S. a fost determinată de impasul în care intrase conducerea de la Kremlin: adoptarea fie a soluției economice, fie a soluției

---

[18] Michel Heller, Aleksandr Nekrich, *L'utopie au pouvoir. Histoire de l'U.R.S.S. de 1917 à nos jours,* Paris, Calman-Lévy, 1985, p. 236.

[19] *Ibidem.*

[20] *Socialism Ştiințific…* p. 51.

[21] Lavinia Betea, *op. cit.*

demografice, sau altfel spus ajustarea resurselor la nivelul populației ori ajustarea (prin scăderea natalității) a populației la nivelul resurselor[22].

Pentru România, consecințele Decretului 463/1957 au fost deosebit de dramatice. După cum subliniază Alfred Sauvy[23] şi mai recent Jean-Claude Chesnay[24] la începutul anilor '60 natalitatea scăzuse la 14,3 ‰ față de 25,6 ‰ în 1955. De asemenea, rata totală de fertilitate era de 1,9 copii/femeie, un nivel apropiat de cel al Ungariei (cazul maghiar fiind unul mai special deoarece un segment important al populației de vârstă fertilă a fost nevoită să emigreze din cauza înfrângerii revoluției din 1956), cele două țări aflându-se, la momentul respectiv, alături de Japonia, la cel mai scăzut nivel de fertilitate din lume. De asemenea, ponderea populației în vârstă de muncă, adică oferta demografică pură pe care o prezintă populația totală în fața economiei[25] s-a redus continuu, în anul 1960 înregistrându-se cel mai scăzut nivel de –56 %[26].

Existau astfel condițiile necesare pentru introducerea unei legislații care să interzică întreruperea cursului sarcinii. În privința impunerii a ceea ce s-a numit mai târziu „lovitura pronatalistă" au existat mai multe momente. În februarie 1966, mai mulți demografi şi statisticieni au realizat un „Studiu privind situația natalității din Republica Socialistă România" care avansa o concluzie pesimistă: România se confrunta cu o scădere a natalități sub pragul de înlocuire demografică[27]. Ca atare, amestecul factorului politic nu a întârziat să apară. Astfel, în Raportul Consiliului Național al Femeilor din R.S.R., prezentat de Suzana Gâdea la Conferința Națională a Femeilor, desfăşurată între 23 şi 25 iunie 1966, se afirma: „(…) considerăm că este un prilej potrivit să ne oprim asupra unei alte probleme sociale deosebit de importante, şi anume înmulțirea cazurilor de întrerupere repetată a sarcinii, ceea ce are influență deosebit de dăunătoare asupra sănătății multor femei şi repercusiuni negative asupra creşterii normale a natalității populației. Acest lucru este favorizat şi de unele deficiențe ale legislației în vigoare, care vor trebui remediate. Totodată, socotim necesară luarea unor noi măsuri cu caracter economic, social, educativ care să contribuie la creşterea natalității, la îmbunătățirea condițiilor de ocrotire a mamei şi copilului"[28].

La şedința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din 2 august 1966, Nicolae Ceauşescu a afirmat referitor la problema scăderii natalității: „Este foarte bine că problema aceasta a fost în sfârşit prezentată la Comitetul Executiv. La ea se lucrează demult, din februarie mi se pare; s-a început greu, pentru că a fost rezistență însăşi la începerea studiului, considerându-se că nu este o problemă care trebuie să ne preocupe, deşi situația,

---

22 Alfred Sauvy, *op. cit.*, pp. 113-114.

23 *Ibidem,* p. 168.

24 *Apud* Traian Rotariu, *Demografie şi sociologia populației. Fenomene demografice*, Iaşi, Polirom, 2003, p. 341.

25 Vladimir Trebici, *Demografia*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1979, p. 411.

26 Constantin Ionete, *Criza de sistem a economiei de comandă şi etapa sa explozivă*, Bucureşti, Editura Expert, 1993, p. 53.

27 Raluca Maria Popa, *Corpuri femeieşti, putere bărbătească. Studiu de caz asupra adoptării reglementărilor legislative de interzicere a avortului în România comunistă (1966)*, în Oana Băluță (ed.), *Gen şi putere. Partea leului în politica românească*, Iaşi, Polirom, 2006, pp. 93-116.

28 Monica Grigore, *Coerciție şi control. Politica de creştere forțată a natalității în R.S.R.*, în „Dosarele Istoriei", nr. 8(84)/2003, pp. 51-56.

după cât se pare, este gravă. Problema natalității şi a sporului populației este o problemă pentru care poartă o răspundere foarte mare Partidul nostru, conducerea partidului şi guvernului"[29].

În cadrul şedinței, unii membri ai Comitetului Executiv au opinat că „Studiul privind situația natalității" avea serioase deficiențe. Astfel, Alexandru Drăghici arăta că raportul „analizează cauzele stării natalității, pune cauzele acestea pe tot ce vrei dar nu pune accent pe ceea ce a încurajat scăderea natalității şi anume, după ce se arată aici că natalitatea în mediul rural a scăzut de la 32,6 la 15 %, arată cauza care contribuie la această stare: natura social-economică, demografică, cultural-educativă şi în sfârşit legislație. După părerea mea cauza principală este legislația"[30]. Tot Drăghici desființa valoarea ştiințifică a Studiului, (deşi unii membrii ai Comitetului Executiv, ca de pildă Ion Gheorghe Maurer, au recunoscut valabilitatea unor propuneri), considerându-l „o însăilare a experienței auzite din diferite țări… Fiecare dintre noi suntem fii de muncitori sau țărani, de oameni săraci şi ştim cum am crescut. Nu ştiu de ce alergăm în altă parte să căutăm experiența". Leonte Răutu punea accentul pe faptul că românii trebuie să înțeleagă că „este o problemă națională sporirea natalității, este o îndatorire patriotică a membrilor de familie, a medicilor, a femeilor. Cele mai mari încălcări ale eticii medicale sunt tocmai în acest domeniu, aici se încasează cele mai multe câştiguri ilicite, sunt trimiteri în fața tribunalului pentru întreruperi criminale. Noi deținem două recorduri: la numărul de avorturi şi la divorțuri; sunt 1.000.000 de întreruperi de sarcină pe an, ceea ce este rezultatul decretului din 1957". Ultimul cuvânt l-a avut noul secretar general al P.C.R. care recurgea la morala socialistă în discutarea problemei natalității: „După părerea mea, prin decretul de legalizare a avorturilor noi am legalizat prostituția prin avorturi şi prin îngăduința la divorțuri"[31].

Pentru comentarii şi eventualele modificări, Consiliul de Miniştri al R.S.R. a trimis textul proiectului decretului tuturor instituțiilor direct vizate de realizarea interzicerii întreruperii cursului sarcinii. De altfel, la 20 septembrie 1966, inclusiv Nicolae Ceauşescu a convocat pentru o consfătuire la sediul C.C. al P.C.R., pe lângă ministrul Sănătății şi Prevederilor Sociale, Aurel Moga, alte 32 de cadre medicale, profesori de obstetrică-ginecologie la diferite spitale din Bucureşti şi din țară, inclusiv medicul-şef al Regiunii Autonome Maghiare. Ca şi în şedința din 2 august 1966, discuțiile s-au axat pe compararea politicilor referitoare la avort în țările din blocul comunist, Europa Occidentală şi Statele Unite, prezentându-se abordări diferite asupra avortului la cerere, asupra accesului condiționat la avort şi asupra penalității acestuia. Unele cadre medicale, au încercat să ofere argumente pentru coborârea pragului de 45 de ani ca vârstă legală pentru întreruperea sarcinii la 40 de ani[32]. Alții şi-au exprimat îngrijorarea privind „explozia" de sarcini la adolescente şi au propus o educație sexuală adecvată[33]. Toți cei prezenți au fost de acord că la nivel biologic situația României era una

[29] *Apud* Raluca Maria Popa, *op. cit.*, pp. 95-96.

[30] *Ibidem*, p. 103.

[31] *Ibidem*, p. 107.

[32] *Stenograma Consfătuirii cu cadrele medicale la sediul C.C. al P.C.R. din ziua de 20 septembrie 1966, consacrată dezbaterii problemelor privind creşterea natalității şi îmbunătățirea continuă a măsurilor de ocrotire a mamei şi copilului* (A.M.R., fond Microfilme, rola AS_1-1543, c. 11).

[33] *Ibidem*, c. 29.

deosebit de dificilă: cu patru întreruperi de sarcină la o naştere la nivelul întregii ţări şi cu doisprezece la nivelul municipiului Bucureşti se putea vorbi despre o populaţie în minus[34]. Pârghiile pe care trebuia să se acţioneze, în opinia participanţilor la discuţii, erau „împingerea natalităţii înainte, reducerea mortalităţii infantile, mărirea numărului de creşe, grădiniţe şi a caselor de copii"[35]. O altă propunere care mai târziu a fost legiferată a fost înăsprirea condiţiilor de obţinere a divorţurilor, deoarece faţă de 1938, în 1965 ele se triplaseră[36].

La 1 octombrie 1966, prin Decretul nr. 770, Nicolae Ceauşescu interzicea întreruperea cursului sarcinii. Doi foşti apropiaţi ai liderului P.C.R., Dumitru Popescu şi Alexandru Bârlădeanu au afirmat, după 1989, că decretul antiavort a fost adoptat deoarece Nicolae Ceauşescu se dorea conducătorul unei mari mulţimi de oameni[37]. Observaţia celor doi este, parţial, întemeiată deoarece în timpul regimurilor totalitare elogiul maternităţii a devenit o simplă retorică. Atât fascismul cât şi naţional-socialismul au făcut apel la cultul paternităţii şi al masculinităţii, iar în perioada stalinistă datoria femeii nu a mai fost doar producţia ci şi maternitatea[38], aceasta fiind văzută ca forma primordială a activităţii politice feminine, îndatorirea patriotică majoră a femeilor[39]. Nu trebuie, de asemenea, ignorată nici situaţia demografică la care se găsea la acea dată România şi nici concepţia regimului comunist conform căreia „creşterea economică în socialism este creşterea venitului naţional pe locuitor în condiţiile creşterii numărului populaţiei ca tendinţă fermă şi de lungă durată a utilizării depline a resurselor de muncă, creştere însoţită, în primele faze, de schimbări în structura economiei naţionale şi a populaţiei. Baza creşterii economiei în socialism o constituie tezele reproducţiei socialiste lărgite"[40].

Cercetările ulterioare au oferit şi alte explicaţii privind decizia interzicerii întreruperii cursului sarcinii, o decizie aşa cum am mai subliniat eminamente politică. Mary Ellen Ficher susţine, de exemplu, că interzicerea avortului şi campania pronatalistă a anilor '70 au fost cauzate de o nevoie potenţială de forţă de muncă. Gail Kligman împărtăşeşte parţial această explicaţie, dar consideră că în acelaşi timp că ideologia naţionalismului socialist a fost motorul campaniilor pronataliste din România comunistă, în timp ce Raluca Maria Popa susţine o interpretare bazată pe atitudinile şi valorile „tradiţionaliste" ale conducerii P.C.R. şi în special al lui Nicolae Ceauşescu (interzicerea avorturilor şi limitarea foarte severă a divorţurilor erau subsumate apărării moralităţii poporului român care ajunge să fie liantul politicii de reproducere care susţinea că normalizarea comportamentelor reproductive şi sexuale era necesară politic pentru supravieţuirea statului român)[41].

---

[34] *Ibidem*, c. 39.
[35] *Ibidem*, cc. 14-15.
[36] *Ibidem*, c. 13.
[37] Vezi, în acest sens, Lavinia Betea, *op. cit.* şi Dumitru Popescu, *Un fost lider comunist se destăinuie: „Am fost şi cioplitor de himere". Convorbire realizată de Ioan Tecşa, ziarist*, Bucureşti, Editura Expres, f.a., p. 307.
[38] Pe larg, despre acest aspect, în Gisela Bock, *Femeia în istoria Europei. Din Evul Mediu până în zilele noastre*, Iaşi, Polirom, 2002, pp. 238-248.
[39] Susan Gal, Gail Kligman, *op. cit.*, p. 50.
[40] Vladimir Trebici, *Populaţia României şi creşterea economică…*, p. 47.
[41] Raluca Maria Popa, *op. cit.,* pp. 95-96.

În ceea ce ne priveşte, am optat pentru o explicație care subsumează atât existența viziunii tradiționaliste, similitudinile privind formulările Decretului din 1966 cu cele ale Codului Penal al lui Carol al II-lea, adoptat în vederea realizării unor scopuri eugenice fiind frapante[42], cât şi cele privind necesitatea asigurării forței de muncă.

Teoria privind optimul populației avea să suscite numeroase polemici şi pe plan internațional între neomalthusianişti şi adversarii acestora. Problema se punea în următorii termeni: creşterea populației este un factor al creşterii economice sau un obstacol în calea acesteia şi, invers, creşterea economică influențează creşterea populației?[43]. Prima conferință mondială a populației, care a avut loc la Roma în 1954, a luat în dezbatere situația specială a țărilor subdezvoltate care, datorită tendinței de scădere a mortalității, a condus la creşteri demografice record. Următoarea conferință, cea de la Belgrad din 1965, a condus la punerea în practică a unor măsuri conforme cu „creşterea zero" ceea ce însemna stabilirea unui echilibru între naşteri şi decese la nivelul fiecărei țări, fiind considerată de O.N.U. ca inevitabilă pe termen lung[44].

Conferința de la Bucureşti din 19-30 august 1974 a legitimat, în opinia specialiştilor, noțiunea de „politică demografică"[45]. Planul mondial de acțiune în domeniul populației sublinia: „Scopul esențial al dezvoltării sociale, economice şi culturale din care fac parte integrantă obiectivele şi politicile demografice este de a îmbunătăți nivelul de trai şi calitatea vieții fiecăruia în parte. Populația este lucrul cel mai prețios din lume"[46]. Această concluzie era, de altfel, în consens cu viziunea conducerii de la Bucureşti, Nicolae Ceauşescu declarând la începutul lucrărilor conferinței: „Pornind de la faptul că problema populației reprezintă factorul determinant al progresului fiecărui popor, fiecare stat are dreptul suveran să promoveze politica demografică şi măsurile pe care le consideră cele mai potrivite, în conformitate cu interesele sale naționale, fără nici un amestec din afară"[47].

Decizia de interzicere a avortului a afectat practic toate vârstele fertile. Creşterea forțată a natalității în R.S.R. nu a dus însă şi la o reală dezvoltare economică. Pentru a ilustra această idee, este necesară compararea economiei regimului comunist cu economia de tip capitalist. Sistemul demografic al unei economii capitaliste depinde în mod esențial de cadrul politic, juridic, economic şi social în care aceasta activează: piața şi dreptul muncii, sistemul de învățământ, mediul cultural etc. În plus, economia capitalistă este caracterizată de constrângeri care țin de cerere, problema nepunîndu-se la nivelul producției ci la cel al vânzării. Pentru un sistem demografic complet închis şi semiautarhic cum era cel al României comuniste, singura modalitate recunoscută pe termen lung era controlul naşterilor[48]. Lipsa şomajului şi prevederea privind asigurarea ocupării depline a forței de muncă, principiu

---

[42] A se vedea, pentru detalii, Maria Bucur, *Eugenie şi modernizare în România interbelică*, Iaşi, Polirom, 2005, pp. 300-305.
[43] Vladimir Trebici, *Demografia…*, p. 421.
[44] Constanța Mihăescu, *Populație şi Ocupare. Trecut. Prezent. Viitor*, Bucureşti, Editura Economică, 2001, p. 25.
[45] *Ibidem*.
[46] Vladimir Trebici, *Demografia…*, p. 438.
[47] *Apud* Constantin Grigorescu, *Populație şi Economie*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976, pp. 10-11.
[48] Thierry de Montbrial, *Acțiunea şi sistemul lumii*, Bucureşti, Editura Expert, 2003, p. 54.

proclamat de ideologia comunistă, nu era un semn de sănătate a acestei economii, deoarece constrângerile bugetare erau slabe, iar întreprinderile nu erau orientate spre profit şi nu încercau să-şi reducă cheltuielile cu forța de muncă pentru a obține un profit mai mare[49].

În acelaşi timp, comportamentul demografic al românilor era complet diferit față de cel din perioada interbelică, în sensul abandonării de către o mare parte din populație a tipului de familie cu mulți copii. Cauzele care au dus la această mişcare descendentă sunt în concepția lui Traian Rotariu următoarele: industrializarea şi urbanizarea rapidă a țării (la recensământul din 1966 populația urbană ajunge să depăşească ponderea de 38%); dezvoltarea sistemului de învățământ şi eradicarea analfabetismului (în 1966, practic toate femeile sub 30 de ani erau deja şcolarizate); colectivizarea agriculturii, care s-a încheiat în 1962, şi care, printre altele a dus la dispariția gospodăriei rurale tradiționale, țăranii devenind salariați; scăderea influenței Bisericii în viața cotidiană şi agresivitatea propagandei comuniste; izolarea de Occident şi încadrarea României în sistemul țărilor cu o ideologie de tip sovietic şi care, în linii mari, au cunoscut fenomene similare de scădere a fertilității, opuse baby-boom-ului din Vest[50]. Astfel, în 1973, Direcția Judiciară din Inspectoratul General al Miliției raporta că „începând din anul 1969, numărul născuților a scăzut an de an, astfel că în 1972 s-au înregistrat 139.423 mai puțini născuți decât în anul 1967. Situația natalității în perioada 1965-1972 se prezenta astfel:

Anul	Născuți vii	Proporția la % locuitori
1965	278 362	14,6
1966	273 678	14,3
1967	527.764	27,4
1968	526.091	26,7
1969	465.764	23,3
1970	427.034	21,1
1971	400.146	19,5
1972	388.341	18,8

Din buletinul de statistică sanitară rezultă că şi în trimestrul I / 1973, numărul născuților vii a scăzut la 93.361 față de 98.213 în trimestrul I/1972 şi la 101 495 în acelaşi trimestru al anului 1971.

În anul 1972 scăderi ale natalității s-au înregistrat în majoritatea județelor mai importante, în Ialomița, Vâlcea, Prahova, Caraş-Severin, Mehedinți, Tulcea, Vaslui şi altele.

Concomitent cu scăderea natalității se constată, de la an la an, o creştere a numărului întreruperii cursului sarcinii. Astfel, în cursul anului 1972 au fost efectuate 380.625 întreruperi de sarcină, în creştere cu circa 49.000 față de anul 1971, raportat la o mie născuți vii din aceeaşi perioadă, au dat un indicator de 980,1%, ceea ce reprezintă aproximativ o întrerupere de sarcină la un nou născut viu"[51].

[49] Vlad Flonta, *Penuria cronică-cea mai vizibilă caracteristică a comunismului*, în „Sfera Politicii", an XIII, nr. 118/2005, pp. 25-28.
[50] Traian Rotariu, *op. cit.*, pp. 341-342.
[51] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 6917, vol. 11, ff.173-174.

Legislația antiavort a avut totuşi şi o finalitate demografică: creşterea natalității. La Conferința Națională a P.C.R. din 19-21 iulie 1972, Nicolae Ceauşescu nu uita să amintească faptul că populația reprezintă „un factor esențial al dinamismului şi forței productive a societății"[52]. Această remarcă exemplifica, se pare, o concesie acordată femeilor care prin Decretul 53 din 16 februarie 1972 li se coborâse limita legală de vârstă permisă pentru avort de la 45 la 40 de ani. Totuşi, la Plenara Comitetului Central al P.C.R. din iunie 1973, Nicolae Ceauşescu a criticat cadrele medicale pentru ritmul deosebit de lent în care creştea natalitatea, tot atunci adoptându-se o serie de măsuri pentru aplicarea mai riguroasă a decretului din 1966. Un an mai târziu, la Congresul al XI-lea, a fost adoptat Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism care, în capitolul privind politica demografică şi de folosire a forței de muncă a României pentru următorii 20-25 de ani prevedea „asigurarea unui spor demografic normal, realizarea unei structuri raționale a populației pe grupe de vârstă atât în mediul urban, rural şi în profil teritorial, precum şi crearea condițiilor pentru sporirea eficienței utilizării forței de muncă şi îmbunătățirea repartizării acesteia". În privința numărului populației, se avea în vedere ca în 1990 populația României să ajungă la cel puțin 25 de milioane locuitori, iar în anul 2000 la circa 30 milioane de locuitori[53]. Pentru îndeplinirea acestor obiective au fost introduse măsuri stimulatoare, ca Decretul 246/1977 care mărea alocațiile de stat pentru copii şi introducea alte forme de ajutorare a familiilor numeroase[54].

Planurile conducerii de partid nu puteau însă compensa gravele dezechilibre socio-economice rezultate din disproporția dintre populația în vârstă de muncă şi populația ocupată, adică cererea de forță de muncă satisfăcută de locurile de muncă existente[55]. În condițiile existenței în anii '70 a unei explozii a stocului de învățământ, adică a capacității intelectuale a populației, acumulată ca urmare a studiilor efectuate, a formării sale profesionale şi a specializării[56], a avut loc o subocupare a forței de muncă şi atragerea în contingentele active a forței de muncă feminine şi folosirea pensionarilor care puteau să lucreze. Dreptul socialist, definit ca „voința poporului muncitor ridicată la rang de lege", a reprezentat un mijloc eficient de control al tuturor acțiunilor indivizilor şi de restrângere a drepturilor şi libertăților fundamentale. Potrivit acestui principiu, pentru economia națională, cât şi pentru individ, era contraindicat şi material şi spiritual, ca un număr de oameni, considerat de către propaganda comunistă, chiar mic procentual să nu fie folosiți în direcția şi la nivelul pregătirii lor. Cei care refuzau în continuare „să lucreze acolo unde societatea are nevoie de ei şi unde ar da un randament mai mare, şi aceasta din motive diferite, adeseori rezidând în tendințe parazitare, în goana după câştiguri mai uşoare fără răspundere personală şi socială, după «principii» străine eticii socialiste"[57] au intrat în atenția organizațiilor de partid şi U.T.C. care aveau misiunea să combată „atitudinea înapoiată față de muncă, împotriva tendinței de parazitism

[52] *Apud* Mircea Bulgaru, *Populație şi dezvoltare economică*, Bucureşti, Editura Politică, 1974, p. 202.
[53] Constantin Grigorescu, *op. cit.* pp. 11-12.
[54] Constanța Mihăescu, *op. cit.*, p. 86.
[55] Vladimir Trebici, *Demografia…*, pp. 411-412.
[56] Mircea Bulgaru, *op. cit.* p. 67.
[57] Constantin Ionescu, *Omul, Societatea, Socialismul. Dinamica structurii sociale în România*, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1973, p. 159.

manifestată în rândul unor tineri, pentru încadrarea acestora în producție". De exemplu, propaganda comunistă semnala în 1972 că beneficiind de „sprijinul organelor de stat, în unele localități s-au făcut raiduri-anchetă prin baruri şi restaurante fiind demascați cei ce frecventează cu regularitate aceste localuri şi care duc o viață parazitară. În municipiul Sibiu a rulat o perioadă de timp filmul «Cu ce te ocupi dumneata?», realizat cu posibilități locale pe baza unor asemenea raiduri-anchetă"[58]. Aceeaşi propagandă arăta şi faptul că „pe baza cunoaşterii situației concrete au fost organizate vizite la domiciliile celor neîncadrați în producție unde s-a discutat atât cu aceştia cât şi cu părinții lor, precum şi întâlniri şi consfătuiri în care, cadre de partid, conducători ai unor unități economice au vorbit tinerilor despre necesitatea încadrării în producție, posibilitățile existente pentru calificare. De asemenea, au fost organizate cu tinerii vizite la unități industriale şi şantiere de construcții pentru a cunoaşte condițiile de muncă, perspectivele ce li se oferă prin încadrarea în producție"[59].

Constituția R.S.R. garanta „dreptul la muncă", dar, în acelaşi timp, munca trebuia să fie o îndatorire a tuturor cetățenilor patriei. Potrivit aceleiaşi „pedagogii" leniniste, „«Cine nu munceşte să nu mănânce» acest lucru îl înțeleg toți oamenii muncii. Cu acest lucru sunt de acord toți muncitorii, toți țăranii săraci şi chiar țăranii mijlocaşi, toți cei care au îndurat în viață lipsuri, toți cei care au trăit vreodată din munca lor. (...) Acest adevăr simplu, extrem de simplu şi de evident este baza socialismului, izvorul nesecat al forței sale, chezăşia nepieritoare a victoriei sale definitive"[60]. În perioada stalinistă, munca forțată a fost generalizată în România. Constituind marele instrument de nivelare a societății, munca forțată era inspirată de două concepte contradictorii ale dreptului penal sovietic: unul al reeducării şi celălalt al pedepsirii vinovatului. Primul, influențat de concepția marxistă, stipula că datorită faptului că omul este produsul său economic, iar dacă aceste condiții economice s-ar schimba prin victoria socialismului, criminalitatea ar urma să dispară. În consecință, infractorii ar trebui să fie reeducați, instrumentul principal fiind munca de tip corecțional. Cel de al doilea concept, influențat de concepția leninistă a „dictaturii proletariatului" care îi reprimă pe duşmanii săi de clasă, preconiza pedepsirea acestora fie prin muncă silnică fie prin izolarea în lagăre de muncă. Astfel, munca corecțională a ajuns să fie aplicată şi infractorilor, contrarevoluționarilor (duşmanilor de clasă) şi, în cele din urmă, oponenților politici[61].

Reeducarea, precum şi reprimarea duşmanilor de clasă şi a oponenților politici, aveau să fie aplicate şi de către regimul comunist din R.P.R. Astfel, prin modificarea Codului Penal, în anul 1948, s-a prevăzut internarea în lagăre de muncă a persoanelor care nu-şi îndeplineau obligațiile prevăzute prin contractele colective (predarea cotelor agricole), precum şi prin introducerea, în Codul Muncii, la 8 iunie 1950, a instituției „prestării temporare muncă", denumire sub care se ascundea pedepsirea aşa-zişilor sabotori economici, a absenteiştilor,

---

58 A.M.R., fond Microfilme, rola AS_1-2115, c. 280.
59 *Ibidem*.
60 Marx, Engels, Lenin, *op. cit.,* pp. 326-327.
61 George Legget, *Ceka. Poliția politică a lui Lenin*, Bucureşti, Humanitas, 2000, p. 202.

inclusiv țăranii care se împotriveau colectivizării forțate.[62] În urma Hotărârii Consiliului de Miniştri din 13 ianuarie 1950, Prezidiul M.A.N. al R.P.R. a emis Decretul nr. 6 din 14 ianuarie 1950, pentru înființarea unităților de muncă[63]. Pe baza unei rezoluții ale lui Alexandru Drăghici care considera că din rândul celor care se opuneau construcției socialismului, o mare parte se aflau încă în libertate şi erau „elemente parazitare şi speculative care trăiesc pe spinarea oamenilor muncii, fără a aduce nici un aport de muncă",[64] prin H.C.M. nr. 1554 din 22 august 1952 se înființau colonii de muncă, domicilii obligatorii şi batalioane de muncă, lărgindu-se aria categoriilor sociale, ale oponenților politici şi infractorilor care urmau să fie pedepsiți prin muncă silnică sau izolare[65].

Intrarea în vigoare a noului Cod Penal, la 1 ianuarie 1969, a însemnat, pe de o parte, dezincriminarea unor fapte petrecute în trecut, renunțarea la sintagma de „infracțiuni contrarevoluționare" şi înlocuirea ei cu cea de „infracțiuni contra securității statului", iar pe de altă parte dispariția din limbajul juridic a vocabularului agresiv[66]. Au continuat să subziste, la fel ca şi în U.R.S.S., interdicția emigrării precum şi obligația de a exercita o ocupație sau profesie[67]. Ca urmare, a fost adoptat Decretul Consiliului de Stat nr. 153/24 martie 1970 pentru stabilirea şi sancționarea unor contravenții privind regulile de conviețuire socială, ordinea şi liniştea publică, care stipula că datorită „ridicării la un nivel tot mai înalt a gradului de responsabilitate socială, oamenii muncii iau atitudine împotriva acelora care, sub influența unor mentalități înapoiate, refuză să se încadreze într-o activitate utilă, duc o viață parazitară, tulbură ordinea şi liniştea publică, încalcă cele mai elementare norme de conviețuire socială, provocând indignarea cetățenilor"[68]. Erau sancționate „cu închisoare contravențională de la o lună la 6 luni sau cu amendă de la 1.000 la 5.000 lei următoarele fapte, săvârşite de persoane care se sustrag de la îndatorirea cetățenească de a-şi asigura mijloacele de existență prin muncă, tinzând la practicarea unui mod de viață parazitar"[69] precum cerşetoria, prostituția, vagabondajul.

Continuând acțiunea de control a tuturor indivizilor şi de restrângere a drepturilor şi libertăților fundamentale, dreptul comunist a fundamentat juridic noțiunea de „parazitism social". Aceasta era definită astfel: „modalitate de existență a unei persoane apte de muncă care nu exercită în mod obişnuit nici o ocupație sau profesie şi nu prestează nici o altă muncă pentru întreținerea sa, trăind din munca altora. Parazitismul social este un fenomen social incompatibil cu orânduirea noastră socialistă în cadrul căreia este asigurat şi garantat tuturora dreptul la muncă fără nici un fel de discriminare înfăptuindu-se vechiul deziderat al clasei muncitoare «nici muncă fără pâine, nici pâine fără muncă». Munca reprezintă o necesitate pentru existența şi progresul societății, pentru formarea şi dezvoltarea personalității umane.

---

62 Alexandru-Radu Timofte, *Lungul drum al serviciilor secrete către democrație*, Bucureşti, Editura A.N.I., 2004, pp. 168-169.

63 A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 123, vol. 4, f. 111.

64 *Ibidem*.

65 A.M.R., fond Microfilme, rola AS_1-2038, cc. 190-193.

66 Dan Constantin Mâță, *Siguranța statului în România „democrat-populară". Cazul infracțiunilor „contrarevoluționare"*, în „Anuarul Institutului de Istorie «A.D. Xenopol»", XLII, 2005, pp. 497-507.

67 Gérard Duchêne, *L'économie de l'U.R.S.S.*, Paris, Éditions La Découverte, 1989, p. 37.

68 A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 123, vol. 4, f. 143.

69 *Ibidem*, ff. 144-145.

Potrivit Constituției şi legilor țării noastre, fiecare persoană aptă de muncă, care nu urmează o formă de învățământ sau de calificare profesională, este datoare să desfăşoare, începând cu vârsta de 16 ani până la pensionare, o muncă utilă societății, care să-i asigure mijloacele de existență şi de dezvoltare spirituală. Prin lege se stabileşte obligația pentru persoanele neîncadrate, care nu urmează o formă de învățământ sau calificare de a se înscrie la direcțiile pentru muncă şi ocrotiri sociale şi de a cere repartizarea în muncă. Organele de stat, organizațiile de sindicat, de tineret şi femei, precum şi celelalte organizații de masă şi obşteşti, promovând principiile eticii şi echității socialiste, desfăşoară o permanentă activitate educativă pentru determinarea fiecărei persoane apte de muncă de a presta o muncă utilă pentru societate şi acționează ferm pentru înlăturarea tendințelor de parazitism social, a încercărilor de a trăi din munca altora sau de a înşela societatea neoferind nimic în schimbul avantajelor pe care aceasta le creează. În cazul în care persoana aptă de muncă refuză să se încadreze, ea este obligată prin hotărâre judecătorească, să presteze muncă timp de un an, în unități de producție, iar în cazul tinerilor în vârstă de până la 18 ani, în şcoli speciale de muncă şi reeducare”[70].

În vederea stopării „acțiunilor parazitare”, regimul comunist a introdus noi legi şi reglementări administrative. Astfel, a fost adoptat Decretul 24/1976 cu privire la recrutarea şi repartizarea forței de muncă, unde, la articolul 1, se specifica faptul că „în R.S.R. forța de muncă necesară obiectivelor socialiste va fi repartizată conform prevederilor cuprinse în Planul Național Unic de Dezvoltare Economică şi Socială”. La articolul 5, alineatul 2 se arăta că „forța de muncă va fi recrutată din zona sau județul unde funcționează obiectivul socialist. În cazuri excepționale, când forța de muncă nu poate fi obținută în județ, poate fi recrutată din alte județe”. Articolul 10 reglementa şi situația persoanelor eliberate dintr-un loc de detenție sau centru de reeducare „pentru a fi recrutate pentru încadrare în muncă”. În vederea acestui lucru, înainte de eliberarea persoanelor în cauză, autoritățile M.A.I. „trebuiau să furnizeze autorităților Direcției muncă şi asigurări sociale, din zona în care aceste persoane îşi au domiciliul, detalii asupra situației personale şi calificărilor profesionale ale acestora”[71].

Decretul 25/1976 cu privire la repartizarea persoanelor apte de muncă într-o ocupație utilă stipula la articolul 1 faptul că „fiecare cetățean al R.S.R. are dreptul şi obligația, conform Constituției, să îndeplinească o muncă utilă societății”. La articolul 5 se menționa şi faptul că dacă o persoană aptă de muncă era întreținută de părinți sau de orice alt susținător nu-i oferea temei pentru refuzul încadrării în muncă. Persoana care refuza „în mod sistematic, fără un motiv temeinic, să fie încadrată în muncă şi care duce o viață parazitară” se stabilea, la articolul 8, alineatul 1, ca aceasta să fie pusă în discuție de o „adunare generală a cetățenilor din oraşul, comuna sau cartierul în care locuieşte, cu scopul de a o convinge să fie de acord să se încadreze în muncă sau într-o calificare”. Sancțiunile pentru persoana care „în ciuda oricărei încurajări primite refuză să se încadreze în muncă sau să urmeze un curs de calificare şi continuă să ducă o formă parazitară de viață” erau stabilite la articolul 9, alineatul 1 unde se menționa că „i se va impune prin hotărâre judecătorească să lucreze timp de un an

[70] Sanda Ghimpu (coord.), *Dicționar juridic selectiv*, Bucureşti, Editura Albatros, 1985, p. 412.
[71] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 21, vol. 27, ff. 115-116.

pe un şantier de construcții, într-o întreprindere agricolă sau silvică sau într-o altă întreprindere economică"[72].

Cele două decrete intrau în contradicție flagrantă cu Convenția nr. 105 pentru abolirea muncii forțate adoptată în 1957 de către O.N.U. şi de către Organizația Internațională a Muncii care menționa că semnatarii, printre care şi România, „nu trebuie să aplice nici o formă de muncă forțată sau obligatorie: ca mijloc de coerciție şi de educare politică, sub forma unei pedepse pentru împărtăşirea sau exprimarea unor vederi politice sau a unor vederi opuse din punct de vedere ideologic sistemului politic, social şi economic stabilit". Convenția definea, totodată, ca formă cea mai serioasă a muncii forțate folosirea ei pentru coerciție politică asupra unei persoane „când sancțiunea penală a muncii forțate la care aceasta este condamnată este destinată «îndreptării» sale politice sau «reeducării», adică schimbării convingerilor sale politice spre satisfacția guvernului la putere"[73]. De asemenea, Raportul organizației Amnesty International pe anul 1979 menționa referindu-se la Decretul 25/1976 că acesta nu specifica dacă expresia „refuzul sistematic de a munci" se referea la atitudinea unei persoane față de o ocupație aleasă de ea sau față de o muncă ce i-a fost impusă. Raportul adăuga faptul că organizația cunoaşte cazul a mai multor „persoane cu o educație superioară, care au fost concediate din posturile lor din cauza unor concepții dizidente şi cărora li s-a impus o muncă manuală, au fost acuzate de «parazitism social» dacă au refuzat să accepte munca manuală ca formă de pedeapsă"[74].

Potrivit cercetătorilor de la Institutul de Economie Națională, în deceniul 1980-1990, populația ocupată din România a crescut cu 5,8 %, înregistrându-se o evoluție foarte apropiată de cea a țărilor occidentale. Nu e mai puțin adevărat însă că, potrivit principiilor economiei politice marxiste, statistica românească nu a făcut nici o deosebire între populația activă şi cea ocupată. Ca atare, era subliniat faptul că, în țările socialiste, era asigurată ocuparea deplină a forței de muncă, iar şomajul declarat inexistent[75].

Cum natalitatea continua să scadă alarmant, sub pragul de înlocuire a generațiilor, la 2 martie 1984 a fost adoptată Hotărârea Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. „privind înfăptuirea politicii demografice şi asigurarea unui spor corespunzător al populației". Hotărârea trasa următoarele sarcini unităților de miliție, precum şi altor organe cu atribuții în acest domeniu pentru „creşterea natalității, sporului natural al populației, păstrării vitalității, tinereții şi vigorii poporului nostru, prevenirii încălcării normelor legale care reglementează întreruperea cursului sarcinii": 1. Cunoaşterea stării de legalitate din obiectivele medico-sanitare, a persoanelor care – prin calificare, antecedente şi mediile care le frecventează – sunt predispuse la comiterea infracțiunilor de avort, „fiind luate în supraveghere informativă toate unitățile medico-sanitare, inclusiv cele care nu au secții de obstetrică-ginecologie"; 2. Asigurarea supravegherii calificate a elementelor din baza de lucru, avându-se în vedere, în mod special, medicii ginecologi sau de altă specialitate, cadrele medii sanitare, alte categorii de persoane despre care existau date sau suspiciuni că se ocupau cu provocarea ilegală a avortului, precum şi femeile însărcinate despre care existau date ori informații că intenționau

[72] *Ibidem*, ff. 116-117.
[73] *Ibidem*, f. 121.
[74] *Ibidem*, f. 116.
[75] Constanța Mihăescu, *op. cit.*, p. 170.

să-şi întrerupă sarcina; 3. Organizarea în baza datelor şi informaţiilor obţinute a unor eficiente activităţi de prevenire prin intensificarea de sondaje şi controale inopinate în unităţile sanitare în vederea respectării măsurilor antiavort; 4. Realizarea unei operativităţi sporite în cercetarea şi definitivarea cauzelor penale privind întreruperile ilegale de sarcină şi tragerea la răspundere cu toată fermitatea a autorilor acestor infracţiuni, prin probarea întregii activităţi infracţionale, un rol important în această privinţă revenind Direcţiei cercetări penale din Inspectoratul General al Miliţiei şi şefilor miliţiilor judeţene; 5. Perfecţionarea continuă a activităţii de prevenire, combatere şi cercetare a întreruperilor ilegale de sarcină[76]. De asemenea, prin Decretul 411 din 26 decembrie 1985, limita legală de vârstă pentru autorizarea efectuării unui avort a fost ridicată din nou, la 45 de ani, iar numărul de copii s-a mărit la cinci.

Ca urmare a aplicării acestor măsuri, cadrele Ministerului de Interne au înregistrat unele succese în „combaterea infracţiunilor de avort". Astfel, în lunile martie şi aprilie 1984 se raporta că „organele de miliţie în colaborare cu factorii competenţi, au executat controale în unităţi sanitare, la comisiile de autorizare a întreruperilor de sarcină, precum şi alte activităţi specifice. În cadrul măsurilor întreprinse au fost descoperite 1217 asemenea infracţiuni, dintre care 22 soldate cu decese. Cele mai numeroase cazuri s-au înregistrat în municipiul Bucureşti şi judeţele Bacău, Caraş-Severin, Călăraşi, Cluj, Iaşi, Teleorman, Vaslui şi Vrancea. Dintre autorii acestor fapte 74 sunt cadre medicale, 756 persoane fără pregătire medico-sanitară, iar în 115 situaţii avorturile au fost provocate de victime"[77]. La 9 iunie 1984, într-un Buletin informativ al Ministerului de Interne se populariza descoperirea a „506 infracţiuni de avort, dintre care 12 soldate cu decese, cazuri mai numeroase înregistrându-se în judeţele Botoşani, Caraş-Severin, Călăraşi, Iaşi, Prahova, Teleorman şi Vaslui. Dintre autorii acestor fapte 28 sunt cadre medicale, 113 persoane fără pregătire medico-sanitară, iar în 140 situaţii avorturile au fost provocate de victime"[78].

Cu toate acestea, la şedinţa Comitetului Politic Executiv din februarie 1985, Nicolae Ceauşescu s-a arătat din nou nemulţumit de evoluţia ratei de natalitate: „Am văzut că avem în Europa cel mai mare număr de întreruperi de sarcină faţă de R.F.G., Franţa, Anglia, inclusiv ţările socialiste. Nicăieri nu există un număr atât de mare de întreruperi de sarcină. Deşi la noi este interzis avortul, totuşi avem un număr foarte mare… Este inadmisibilă situaţia aceasta. În privinţa aceasta trebuie discutat cu femeile, cu populaţia, dar inclusiv cu medicii"[79]. Era un semnal clar că intensificarea măsurilor represive, de ordin administrativ, ce viza un spor demografic mare nu se poate constitui într-un suport de politică demografică pe intervale mari de timp dacă nu sunt însoţite de măsuri de ordin material, educaţional şi sanitar, cu alte cuvinte de investiţii demografice şi economice corespunzătoare.

Începând din 1980, România a intrat într-o acută criză de sistem. Nivelul scăzut al productivităţii sociale a muncii, caracterul energointensiv al economiei naţionale, lipsa de corelare între capacităţile de producţie şi baza proprie de resurse energetice şi materii prime

---

[76] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 7929, vol. 371, ff. 1-4.
[77] *Ibidem*, dosar nr. 182, vol. 2, f. 28.
[78] *Ibidem*, f. 65.
[79] *Comisia prezidenţială pentru analiza dictaturii comuniste din România. Raport final. Editori Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrincu, Cristian Vasile*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2007, p. 432.

care a dus la creşterea importurilor de materii prime şi tehnologii de fabricație depăşite şi creşterea datoriei externe, neadaptarea la cel de al patrulea ciclu industrial, dominat de industria automobilelor, a bunurilor electrice de consum şi caracterizat printr-o creştere a serviciilor până la nivelul satisfacerii unei largi proporții a populației, toate acestea au dus la formarea unui surplus însemnat de personal în industrie[80]. În locul mobilității socioprofesionale a populației active, definită ca posibilitatea pe care o au, într-un sistem social dat, indivizii sau chiar grupurile de a-şi schimba statutul, fie că este vorba de statutul profesional, de prestigiu, geografic şi mai ales economic[81], pe care propunea să o realizeze regimul comunist s-a ajuns la sporirea accelerată a cadrelor cu pregătire tehnică şi reducerea relativă a celorlalte specialități (economice, medico-farmaceutice sau universitar pedagogice) care a dus în final la decorelări în pregătirea şi utilizarea forței de muncă[82]. La rândul ei, politica de creştere forțată a natalității a creat disproporții numerice între generațiile succesive, generațiile 1967 şi 1968 asaltând sistemul şcolar atât la examenul pentru treapta a doua, cât şi la admiterea în învățământul superior[83].

Pentru a depăşi această situație, regimul comunist s-a reorientat spre dezvoltarea agriculturii şi a aşezărilor rurale (sectorul terțiar fiind considerat neproductiv şi limitat cât mai mult cu putință). În consecință, a fost adoptată o legislație menită să impună menținerea populației la sate, mai ales a celei masculine şi instruite, stabilirea domiciliului în oraşe fiind drastic îngrădită, oraşele mari fiind declarate închise (din punct de vedere al unui loc de muncă şi al domiciliului stabil)[84].

Ce se poate spune, la final, despre politica demografică a regimului comunist? De la început trebuie să afirmăm că împărtăşim concepția potrivit căreia adoptarea legislației antiavort şi, prin aceasta, persecutarea medicilor şi a pacientelor, a constituit exemplul cel mai nepotrivit de supraveghere a reproducerii umane. Creşterea avorturilor ilegale, mortalitatea infantilă deosebit de ridicată, numărul mare de copii nedoriți şi abandonați stau mărturie în acest sens[85]. Concepția regimului comunist asupra familiei se definea drept politică demografică sau politici privind populația şi nu politici familiale, deoarece nu vizau propriu-zis familia, ci doar creşterea natalității. În acelaşi timp, prin adoptarea legislației pronataliste şi profamiliste (legislația referitoare la divorț şi divorțialitate) controlul social socialist a invadat întregul spațiu privat al vieții familiale şi intime ale individului[86], devenind un mijloc de represiune prin practica încurajării denunțurilor legate de reproducere. Aceasta le-a permis indivizilor să dezlănțuie violența de stat împotriva vecinilor, în numele apărării

[80] Constanța Mihăescu, *op. cit.*, p. 43.
[81] Honorina Cazacu, *Mobilitate socială,* Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1974, p. 17.
[82] Constantin Ionete, *op. cit.*, pp. 64-65.
[83] Vladimir Trebici, *Genocid şi Demografie*, Bucureşti, Humanitas, 1991, p. 89.
[84] Constanța Mihăescu, *op. cit.*, p. 43.
[85] Dintre lucrările care s-au ocupat de studierea consecințele nefaste ale politicii pronataliste a regimului Ceauşescu, definitorie este cea a cercetătoarei americane Gail Kligman, *Politica duplicității. Controlul reproducerii în România lui Ceauşescu*, Bucureşti, Humanitas, 2000.
[86] Dan Banciu, *Control social şi sancțiuni sociale*, Bucureşti, Editura Victor, 1999, p. 55.

intransigenței revoluționare, amintind de practicile din Uniunea Sovietică din anii '30[87] sau din timpul Imperiului roman sub domnia lui August[88].

Cu toate că rata natalității a crescut doar până la 16 ‰ şi nu la 18-20 cât fusese prevăzut inițial[89], politica pronatalistă poate fi considerată un succes. Eşecul constă în valabilitatea modelului propus de către comuniştii români: asigurarea unui optim al populației pentru satisfacerea unei economii de comandă intrată în declin. Astfel, în ciuda unei politici demografice pronataliste, nivelul realizat în România se situa mult sub al altor țări, în care de regulă ponderea populației potențial active în cadrul populației totale depăşeşte 65%.

În ceea ce priveşte modernizarea preconizată de comunişti şi rezultatele acesteia, deosebit de interesante ni s-au părut opiniile exprimate de un cercetător al antropologiei culturii: „Experiența românească în domeniul industrializării, al mobilității sociale şi, în special, al emigrației oferă un teren fertil de analiză pentru tema abordată. Mai ales în ce priveşte capacitatea de rezistență a simbolurilor spirituale care circumscriu valorile culturale în fața pătrunderii şi presiunii agresive a unor sisteme de norme şi valori culturale străine. La jumătatea anilor ´60, colectivizarea forțată a agriculturii, impusă după canoanele colectivizării sovietice din 1929, a început să erodeze sistemul de norme şi valori morale şi culturale milenare ale satului românesc. Trăsăturile structurale ale culturii române: viziune anistoristă, viziune naturistă, comuniune cu legile şi ritmurile naturii, simțul adânc al eticului etc., au început să fie serios amenințate de o nevoie vitală nesatisfăcută: foametea şi nesiguranța zilei de mâine.

În aceste condiții, a devenit o problemă de «bon ton» să ai un rol şi un status de orăşean. Mai ales pentru tânăra generație masculină, a lucra ca muncitor necalificat pe şantierele de construcții, piață a muncii în plină expansiune, era o realizare socială care echivala cu un examen de maturitate, pe baze inițiatice. Supus presiunii unor forțe dezagregate virulente, satul românesc, care asigurase prin coeziunea valorilor morale şi culturale păstrarea ființei naționale, se stingea încetul cu încetul, lovit de o maladie letală. Cu o populație îmbătrânită şi lipsit de celula tânără reproductivă, satul românesc se mai înviora cu ocazia sărbătorilor, când tinerii se întorceau ca să-şi arate noul status de orăşean. Prin ce se manifesta aceasta? Printr-un ceas la mână, printr-un sacou sau printr-un palton, cumpărate cu un efort fizic abrutizant, prin subnutriție în barăcile şantierelor. Dar, la urma urmei, această mobilitate pe orizontală nu ar avea cine ce ştie ce importanță, dacă nu ar fi urmată de consecințe din cele mai triste pentru comportamentul social al acestui val masiv de proaspeți orăşeni. Căci dorința de a avea cât mai curând acest statut de orăşean a dus la graba de a imita comportamentul citadin. Şi, întrucât normele şi valorile de comportament erau cele ale civilizației arhaice, imitația noului lor stil de viață a devenit o regulă de bază. Dar din psihologia socială se ştie că imitația operează cel mai eficient în domeniul părților mai slabe ale unei culturi sau civilizații. Or, în condițiile în care moralitatea tradițională sănătoasă era înlocuită cu lichelismul, conformismul şi oportunismul, imitația s-a limitat la formele exterioare de comportament în care dorința de integrare urbană duce la contestarea violentă şi la ridiculizarea originii şi moravurilor țărăneşti ale celor cărora nu le era ruşine să-şi

---

[87] Susan Gal, Gail Kligman, *op. cit.*, p. 37.
[88] Jean Fréville, *op. cit.*, pp. 50-51.
[89] *Comisia prezidențială*….., p. 432, nota 126.

recunoască proveniența. Aşa se face că aceşti nou veniți au rămas suspendați între o moralitate sănătoasă şi imoralitatea unor mentalități străine de structura clasei şi culturii ei. De aceea, spărgând semințe în grup în fața unui cinematograf sau acostând fetele în trecere, sau frecventând tot în grup restaurantele, intoxicați de mirajul unei vieți confortabile fără efort, văzută de ei în filmele occidentale, aceşti tineri nu au mai întâlnit în conştiința lor obstacolele de ordin moral sau cultural în pregătirea şi trecerea la act a infracțiunilor de mai mică sau mai mare violență, în dauna avutului personal sau obştesc: furturi, violuri, fraude, huliganism, crime etc."[90].

La sfârşitul anului 1989, România avea cea mai numeroasă populație ocupată în agricultură, chiar şi în rândul țărilor socialiste, cu excepția Albaniei. Iar dacă o economie este considerată cu atât mai avansată cu cât proporția de indivizi folosiți în agricultură este mai redusă[91], eşecul modelului de modernizare impus României de comuniştii români ne apare cu atât mai evident.

[90] Nicolae Frigioiu, *Antropologia culturii*, curs SNSPA, Bucureşti, f.a., p. 67.
[91] Emmanuel Todd, *Inventarea Europei*, Timişoara, Editura Amarcord, 2002, p. 73.

Valentin **VASILE**

DISFUNCȚIONALITĂȚI ALE SECTORULUI ALIMENTAR ROMÂNESC ÎN PERIOADA 1944-1954

FAILURES IN THE ROMANIAN FOOD SECTOR DURING 1944-1954

The main goals of the present study refer to the supply and nourishment of Romanian population between 1944-1954.

The major themes approached throughout the study involve food legislation, food industry, business plan, disturbances (causes and measures) and people's abilities to procure food. The public authorities applied the card food like a viable measure in the socio-economical context (reparations, dryness and statism etc). Legislative acts and political food (more and more food services and investments) based, in a variable way, on the public reactions.

The informative notes signed by the Securitate workers announced the main disturbances in the food industry. The policy to grow the investments (since 1953) meant a positive decision and created the real premises to develop the food industry.

According to the political priorities nourishment and industry had known fluctuant evolutions between 1944-1954 as a consequence of the food sources, the absence of private property, economic regeneration and investments.

Etichete: alimentația, aprovizionare, disfuncționalități, cartele, economate, consum, salarii, alimentație publică, comerț

Keywords: food, supply failures, cards, tommy, consumption, wages, food, trade

Aprovizionarea şi alimentația populației a reprezentat o provocare pentru regimurile politice aflate la conducerea României: regimul democratic „de jure" (23 august 1944-30 decembrie 1947) şi primii ani de regim totalitar de esență socialistă (începând cu anul 1948).

După trei ani de operațiuni militare intense (1941-1944), România încă proba rezerve economico-financiare, observate şi de U.R.S.S. ale cărei pretenții față de principalele bunuri de consum au cunoscut cifre impresionante. Pe lângă cererile rezultate din Convenția de Armistițiu (12 septembrie 1944), România a cunoscut şi o criză alimentară, în forme cronice, izbucnită pe fondul absenței precipitațiilor atmosferice, precum şi a unei gestiuni defectuoase a rezervelor din partea autorităților. Seceta din anii 1945-1946, despăgubirile de război şi deciziile de ordin politic, în multe cazuri arbitrare, au afectat pături largi ale populației. Aprovizionarea şi alimentația întregii societăți româneşti au cunoscut anumite desfăşurări în conformitate cu evoluția frontului şi a forțelor angajate, a despăgubirilor de război, dar şi a unei perioade de refacere economică plină de frământări politice şi sociale.

Aliment, alimentație, alimentație publică, rații alimentare, cartele, bonuri şi tichete reprezintă doar câțiva termeni uzitați cu regularitate în secvența temporală 1944-1954.

Dacă ne raportăm *stricto-sensu* la semnificațiile conceptelor de *alimentație*, adică asigurarea organismului cu mâncare, şi *aliment*, produs în stare naturală care serveşte ca hrană, ajungem la următoarea concluzie: „alimentația constituie un factor cu acțiune permanentă, care determină desfăşurarea proceselor metabolice, deoarece hrana reprezintă izvorul şi regulatorul proceselor de schimb"[1].

Elementele constitutive ale studiului de față urmăresc identificarea şi descrierea principalelor structuri organizatorice ale sistemului de alimentație, căile de aprovizionare şi reacțiile populației față de distribuirea produselor de strictă necesitate.

Prezentul demers istoriografic nu-şi propune o construcție imagistică negativă a vreunui regim politic ori semnalarea cu obstinație a lipsurilor existente în sistemul alimentar; efectiv se focalizează asupra disfuncționalităților constatate în acest sector economic.

Limitele cronologice sunt dictate de două măsuri politice: actul de la 23 august 1944 şi eliminarea cartelelor alimentare (Hotărârea Consiliului de Miniştri din 26 decembrie 1954). În prima secvență, am folosit ca reper acest eveniment întrucât se încheia *ex abrupto* un regim autoritar şi începea o altă perioadă istorică cu noi actori politici, care vor folosi cadrul legislativ adoptat în anii precedenți pentru sectorul alimentar.

A doua secvență coincide cu sfârşitul *regimului alimentar raționat* şi inaugurează sistemul comerțului desfăşurat, al produselor vândute *la liber* (inclusiv, cele alimentare).

Sursele documentare au fost asigurate de arhiva C.N.S.A.S. şi Arhivele Naționale (majoritatea inedite), dar şi de lucrările speciale, articolele din presa de specialitate şi cotidienele vremii. Valorificarea surselor arhivistice, pornind de la premisa lui François Furet că „arhiva este constituită pentru a depune mărturie mai mult asupra evenimentului decât asupra duratei"[2], incită lectorul spre descoperirea/redescoperirea unor fapte şi evenimente din istoria recentă a României. Interpretarea documentelor având în vedere structura, conținutul, emitentul şi finalmente adresantul/receptorul conferă o credibilitate sau autenticitate variabilă, în funcție de aspectele tratate şi aplicarea principiului comparației între sursele istorice consultate.

Sub raportul necesității imediate de satisfacere a consumului alimentar, sursă primară de (re)vitalizare a indivizilor, dirijarea şi/sau raționalizarea pe considerente întemeiate (dictate de evoluțiile socio-economice şi militare) sau invocate de o forță conducătoare (exercitarea unui control asupra unei colectivități) au stârnit nemulțumirile maselor; în contextul operațiunilor militare, schimbărilor politice şi fenomenelor naturale dezastruoase, sectorul alimentar a evoluat destul de sinuos.

Organizarea judicioasă, distribuirea rațională şi o planificare realistă a rezervelor, dar şi a producției viitoare, reprezintă elementele definitorii ale unui plan general de aprovizionare a populației dintr-un teritoriu, într-o perioadă foarte delicată, în vreme de război ori în condiții economice excepționale. Anii războiului (1941-1944) şi prima decadă postbelică

[1] Iulian Mincu*, Impactul om-alimentație*, Ed. Medicală, Bucureşti, 1993, p. 53.
[2] François Furet, *Atelierul istoriei*, Ed. Corint, Bucureşti, 2002, p. 70.

au promovat cu acuitate, în prim-plan, nevoia unor decizii bazate pe realitățile cotidiene, în vederea asigurării unui trai minim.

Dacă în economia liberă piața este motorul dezvoltării, dirijând activitățile după legile clasice, în cea naționalizată sau de război, aparatul administrativ este chemat să înlocuiască funcțiile pieței, fie supraveghează producția, prețurile şi circulația, fie raționalizează consumul bunurilor după gradul de necesitate şi în legătură cu posibilitățile de producție[3].

Reglementarea legislativă a unui asemenea tip de activități legifera acțiunile desfăşurate, încă din prima parte a anului 1942. Economatele, formă de organizare a comerțului de tip raționalizat, ar fi urmat să fie clasificate în două categorii: economate de stat, în oraşele de categoria I (Bucureşti, Iaşi, Cernăuți, Chişinău, Sibiu, Braşov, Ploieşti, Galați, Craiova, Timişoara, Arad, Constanța), pe lângă departamente, instituții şi autorități, dar şi economate comerciale sau particulare, în celelalte oraşe ale țării (se preconiza existența unui singur Oficiu de Aprovizionare pentru toate categoriile de funcționari şi pensionari, în fiecare județ)[4]. De asemenea, s-a stabilit şi modalitatea de livrare a mărfurilor prin intermediul unor comercianți grupați în bresle şi pe categorii de produse (coloniale, textile, încălțăminte, îmbrăcăminte, combustibil şi altele)[5].

După încheierea celei de a doua conflagrații mondiale, România a traversat una dintre cele mai profunde crize alimentare. Peste problemele provocate de război, s-a suprapus şi un fenomen natural cu efecte devastatoare, seceta.

Deşi în anul 1944 s-au obținut recolte mulțumitoare, totuşi existau germenii pentru declanşarea unei crize alimentare. Cauzele au fost determinate şi de prețurile derizorii oferite producătorilor agricoli de către autorități pentru grâne, precum şi de rechiziționarea animalelor; țăranii au refuzat să-şi mai comercializeze mărfurile la prețurile oficiale, astfel fiind încurajată specula. Creşterea impozitelor (exemplu: impozitul agricol a crescut cu 50% comparativ cu anul 1943), lipsa combustibilului la morile de panificație şi utilajele agricole, bombardamentele devastatoare din prima jumătate a anului 1944, reforma agrară din martie

[3] Arhivele Naționale Istorice Centrale (A.N.I.C.), fond Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării Armatei şi Populației, dosar nr. 46/1941, f. 32.
Raționalizarea consumului nu consta doar în stabilirea unor anumite rații, dar şi în coordonarea forțelor economice de producție la potențialul de război şi de a le dirija pentru generalizarea consumului restricționat.
[4] *Ibidem*, dosar nr. 146/1942, f. 42-43.
Prin instrucțiunile nr. 112.169/13 septembrie 1942, comunicate la 46 prefecturi de județ, generalul C. Constantin, ministru subsecretar de stat, Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării Armatei şi Populației Civile, solicita înființarea economatelor comerciale în oraşele reşedință de județ, oraşe de categoria a II-a (23 oraşe); fondurile fiind investite de comercianți, iar aprovizionarea cuprindea alimente, textile, încălțăminte, combustibil, diverse. Scopul constituirii unor asemenea centre de ajutorare, redat succint de conținutul instrucțiunii: „aprovizionarea membrilor cu produse de consum obişnuit, de reală necesitate adecvate economiei de război, iar nu cu produse de lux; ceea ce se procură de economate să fie raportate, ca valoare, la puterea de plată a funcționarilor cumpărători" ; principalele obiective ale funcționării acestor centre pe lângă întreprinderi, se refereau la asigurarea stocului de mărfuri şi practicarea unor prețuri reduse pentru clienți (*Ibidem*, dosar nr. 12/1943, f. 54).
[5] *Ibidem*, f. 220.

1945 (marile proprietăți fărâmițate) şi despăgubirile de război către U.R.S.S. au contribuit la escaladarea prețurilor, şi în final neputința sau incapacitatea financiară de aprovizionare.

Prin decizia nr. 2436/21 august 1945, Preşedinția Consiliului de Miniştri, reglementa consumul urban şi rural. La oraş, se distribuia 300 g pâine/persoană timp de 5 zile/săptămână şi 300 g mălai/persoană, 2 zile/săptămână; pâinea şi mălaiul erau cumpărate numai pe bază de bonuri de cartelă individuală[6]. La sate, producătorii agricoli aveau dreptul de a reține pentru consumul propriu 200 kg grâu, secară sau porumb, restul recoltelor fiind predate centrelor de colectare; ciobanii şi muncitorii zilieri beneficiau de o rație suplimentară zilnică de 200 g, iar cei care nu desfăşurau activități economice (în special, copii şi bătrânii) primeau o rație zilnică de 400 g porumb[7].

Un segment socio-profesional se afla cu predilecție în atenția autorităților politice, salariații din sectorul industrial, aceştia beneficiind de rații alimentare suplimentate sau dublate, în funcție de natura muncii prestate, de la 400 până la 600 g pâine/zi[8]. În cadrul raționalizării şi distribuirii controlate, se aflau şi o parte din legume, din care evidențiem cartoful, un aliment de bază necartelat în timpul războiului. Din cauza evoluțiilor militare şi a celor meteorologice, produsul a fost supus unui regim de comercializare restricționat; în perioada 1 octombrie 1945-1 iulie 1946, muncitorii aveau dreptul de la 50 kg până la 100 kg/persoană[9]. Deficitul de produse agricole s-a răsfrânt, în mod direct, şi asupra consumului care s-a diminuat substanțial pentru anii 1945-1947. Informațiile arhivistice indică cu certitudine limitarea drastică a cantităților de articole alimentare de origine vegetală sau animală furnizate populației[10]:

[6] A.N.I.C., fond Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării Armatei şi Populației Civile, dosar nr. 8/1945, f. 44.

[7] *Ibidem*, f. 44 verso.

[8] Minerii: 600 g pâine/zi şi 600 g mălai/zi (în centrele urbane) şi 500 g mălai suplimentar (mediul rural), muncitorii din industria grea: 500 g pâine/zi şi 500 g mălai/zi (oraş) şi 300 g mălai suplimentar (sat), restul salariaților din ramurile industriale: 400 g/zi pâine şi 400 g/zi mălai (oraş) şi 200 g mălai suplimentar (sat). Rațiile stabilite (1 septembrie 1945) prevedeau livrarea lunară către muncitori a 300 g paste făinoase/persoană, 250 g făină gospodării/persoană, 150 g griş/persoană, 300 g orez sau arpacaş/persoană. Membrii familiilor aflați în întreținere primeau jumătate din rațiile lucrătorilor (cantități furnizate de Economat) (*Ibidem*, f. 45).

[9] *Ibidem*, f. 113.

[10] *Idem*, dosar nr. 10/1945, f. 6.

Articol	Consum normal tone	Consum an 1945 tone
Carne şi peşte	399.101	136.583
Grăsimi animale şi vegetale	81.147	53.743
Lapte şi derivate	1.896.573	1.139.828
Ouă	96.470	74.500
zahăr	98.107	39.505

Datele sunt bazate pe evaluări efectuate în luna august 1945. Lunile septembrie şi octombrie 1945 au diminuat şi mai mult producția, în special la porumb, cartofi, ceapă, varză, floarea soarelui şi sfeclă de zahăr, sporind apreciabil deficitul de produse.

În privința cantităților de legume, conform statisticilor, erau mai scăzute cu aproximativ 50% față de nevoile curente (50.680 t fasole comercializată comparativ cu 102.790 t, cantitate normală)[11].

Guvernul dr. Petru Groza şi forța politică direct interesată în cucerirea puterii politice, P.C.R., nu au ezitat să folosească ori să dezvolte anumite decizii sau legi organice de funcționare a unor instituții adoptate în timpul regimului antonescian. Cu o zestre legislativă bogată, misiunea comuniştilor a fost sensibil uşurată.

Prin legea nr. 348/3 mai 1945 se reglementa problema „salariilor şi înființarea economatelor". Acest act normativ era doar o reînnoire a celui adoptat la 16 octombrie 1942[12], şi prevedea înființarea unor economate care să comercializeze la „prețuri maximale [prețurile oficiale maximale, n.ns.] şi în măsura disponibilităților", articole de strictă necesitate acumulate în cantități suplimentare. Nu se poate vorbi despre o diferență de natură organizatorică a activității acestor oficii, regăsite în cele două legi, însă pentru anul 1945 trebuie avut în vedere că posibilitățile de desfacere erau, invariabil, mult mai reduse. Scopurile acestei măsuri, uşor de anticipat, vizau pe de o parte inocularea ideii că noul executiv are grijă de oamenii încadrați în câmpul muncii, şi pe de altă parte provoca „seisme"

---

[11] *Ibidem*, f. 13.

[12] Prin adoptarea decretului lege nr. 772/16 octombrie 1942, Economatul General degreva, în mod direct, de o parte din responsabilități Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării, în tutela căruia se afla, cu misiunea de a înființa organisme similare pe lângă departamente şi instituții din Capitală şi județe. Dintre principalele atribuții, menționăm: „cumpără mărfuri şi le vinde prin economate, după trebuințele aprovizionării funcționarilor, procură fondurile necesare, dirijează şi coordonează activitatea economatelor, dispozițiunile sale fiind obligatorii pentru toate economatele şi exercită controlul asupra lor prin organe de inspecție". (*Idem*, dosar nr. 160/1942, f. 2). Prețurile erau mai scăzute cu aproximativ 20-30% față de cele oferite de comercianți, întrucât produsele erau scutite de taxe. (*Trei ani de guvernare. 6 sept. 1940 – 6 sept. 1943*, Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului <<Imprimeria Națională>>, Bucureşti, 1943, p. 140).

de ordin financiar la unitățile economice private (patronii achiziționau diverse mărfuri de pe piața liberă şi le ofereau angajaților la prețuri sub costul de achiziție)[13].

La Conferința Națională a P.C.R. (15 octombrie 1945) se raporta funcționarea unui număr de 759 economate pentru salariații particulari, care aprovizionau 1.589.512 persoane (salariați şi membri ai familiilor lor), cărora li se adăugau economatele generale ale funcționarilor publici şi ai căilor ferate[14]. Numărul acestora va creşte continuu, la 978 (20 ianuarie 1946) şi 5.204.000 persoane[15], iar generalul N. Pârvulescu, subsecretar de stat la Ministerul Industriei şi Comerțului, Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării, a susținut în timpul conferinței radiofonice „Problema aprovizionării" (9 noiembrie 1946) existența unui număr de 966 economate şi 3.860.000 membri[16]. În pofida cifrelor diferite, totuşi funcționarea unui număr de peste 900 economate şi includerea a cca 4.000.000 membri arată eforturile comuniştilor de a dezvolta un sistem de aprovizionare moştenit de la un regim autoritar, însă obligatoriu în vremuri excepționale.

Economatele întreprinderilor particulare şi Economatul General întâmpinau multe greutăți în aprovizionare (exemplu: județele din Ardealul de Nord condiționau livrarea alimentelor pe baza schimbului de mărfuri)[17]; de asemenea, se înregistrau situații frecvente când produsele comercializate erau mai scumpe ori la fel de inaccesibile ca cele aflate pe piața liberă[18].

Distribuirea articolelor aflate sub incidența raționalizării se realiza pe baza bonurilor de cartelă prin intermediul economatelor şi cooperativelor în mediul urban, iar la sate cu ajutorul cooperativele locale, sub controlul primarului şi al comitetului sătesc (în localitățile unde nu existau cooperative repartiția era asigurată de către primărie)[19].

Procesul inflaționist a cunoscut o creştere permanentă şi dezorganizarea vieții economice de la sfârşitul războiului şi seceta din anii 1945 – 1946, şi parțial în 1947, au contribuit suplimentar la devalorizarea produselor, aşa că toate prețurile au înregistrat indici de creştere nemaiîntâlniți în istoria României[20].

Conform calculelor Biroului de Studii Documentare al Uniunii Centrale a Sindicatelor Agricole din România, prețurile la principalele produse au avut următoarea evoluție[21]:

---

[13] Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. IX (România în anii 1940-1947), Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2008, p. 563.

[14] Ion Alexandrescu, *Economia României în primii ani interbelici (1945-1947)*, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1986, p. 116.

[15] *Ibidem.*

[16] Eugen Denize, *Istoria Societății Române de Radiodifuziune*, vol. II, Editura Casa Radio, Bucureşti, 2000, p. 31.

[17] A.N.I.C., fond Ministerul de Interne – Direcția Administrației de Stat, dosar nr. 60/1945, f. 150.

[18] *Ibidem*, f. 203.

[19] *Idem*, fond Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării Armatei şi Populației Civile, dosar nr. 8/1945, f. 26.

[20] Dumitru Şandru, *Reforma agrară din 1945 în România*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2000, p. 244.

[21] *Ibidem.*

Articolul	**Unitatea de măsură**	**August 1939 (în lei)**	**August 1944 (în lei)**		**Septembrie 1945 (în lei)**		**Iunie 1947 (în lei)**	
			oficial	la negru	oficial	la negru	oficial	la negru
Pâine neagră	kg	7	48	50	140	600	20.000	400.000
Cartofi	kg	4	26	35	240	600	16.000	130.000
Carne de vacă	kg	24	260	400	1.950	4.000	60.000	280.000
Lapte	l	10	62	110	520	800	30.000	55.000
Fasole	kg	17	32	32	200	1.000	-	254.000
Zahăr	kg	32	215	300	420	20.000	-	-

Din datele oferite observăm că prețul pâinii în decurs de aproape 3 ani, a crescut de aproape 417 ori (să nu uităm că la începutul lunii iunie 1947, un covrig costa 25.000 lei, o franzeluță de 100 de g – 60.000 lei) la oficial, iar la bursa neagră de 8.000 de ori, al cartofilor de 615 şi respectiv 3.714 ori, al laptelui de 484 şi 500 ori[22].

Indicele costului vieții a crescut de la lună la lună, de la an la an şi arăta că nivelul de trai era extrem de scăzut, supraviețuirea fiind foarte dificilă. Astfel, la produsele raționalizate (zahăr, ulei, pâine, făină, mălai, carne, sare, cartofi), indicele în august 1945 a fost de 4.375 pentru a ajunge în iunie 1946 la 13.437, la articolele neraționalizate: august 1945-4.787, iar în iunie 1946-36.266, la îmbrăcăminte: august 1945-6.592, iar în iunie 1946-35.040, în timp ce indicele general, în august 1945-5.277, iar în iunie 1946-26.699 [23].

Degradarea rapidă a nivelului de trai, recoltele agricole din anul precedent complet nesatisfăcătoare, spectrul hâtru al secetei şi foametei au determinat factorul politic să preia şi să comercializeze unele materii prime, cum ar fi: monopolul colectării cerealelor prin intermediul Subsecretariatului General al Aprovizionării Armatei şi Populației Civile, şi impunerea unor restricții asupra circulației mărfurilor[24].

Intervenția statului pe piața economică nu a avut efectul scontat, în întregime; prețurile au crescut, iar eforturile financiare deveneau pe zi ce trece mai greu de acoperit. O metodă folosită cu relativ succes, ce-i drept pentru o perioadă foarte limitată, a constituit-o subvenționarea pâinii. Măsura era mai degrabă una de natură psihologică, pentru a amăgi povara grea a refacerii economice şi a plăților de război, viața reală desfăşurându-se pe alte coordonate. Absența acestui produs alimentar pentru o perioadă mai îndelungată ar fi provocat pierderi incalculabile, atât pe plan politic (comuniştii nu-şi imaginau că pot pierde lupta pentru supremație, indiferent de adversarul politic ori de contextul economic) cât şi

[22] *Ibidem.*
[23] *Idem*, nr. 9.747/7 decembrie 1945, p. 1 (luna august 1946); *Idem*, nr. 9.907/11 iulie 1946, p. 1 (luna iunie 1946).
[24] Ion Alexandrescu, *op. cit.*, p. 146.

social (trecutul şi acţiunile curente arătau o populaţie afectată de război, de lipsuri alimentare care tindeau să devină acute şi multe frustrări de ordin economic şi politic).

La 16 februarie 1946 preţul grâului a fost majorat de la 1.000.000 lei la 5.000.000 lei/vagon (10.000 kg); până la data respectivă, pâinea era vândută cu preţul de 75 lei/600 g, diferenţa până la 150 lei (costul real) fiind suportată de stat (3.500.000.000 lei/lună). În atari condiţii, când preţul vagonului de cereale a crescut de cinci ori, preţul pâinii a atins 650 lei (600 g), imposibil de subvenţionat de către bugetul statului (efortul s-ar fi ridicat la 31.400.000.000 lei/lună)[25].

Comisia guvernamentală instituită pentru a studierea şi propunerea de soluţii, reunită la 1 martie 1946, a hotărât comercializarea pâinii la preţul real; salariaţii particulari primeau un spor la salariu (acoperea diferenţa de preţ), iar funcţionarilor şi pensionarilor publici urmau să le fie recalculate salariile şi pensiile[26].

În pofida acestei decizii ascensiunea preţurilor nu mai putea fi încetinită, iar compensaţiile financiare oferite de stat nu aveau cum să suplinească diferenţa rezultată între valorile reale şi cele oficiale.

Pe lângă problemele ridicate de consecinţele războiului, s-a mai adăugat o alta şi mai gravă: seceta[27].

După anul 1945, considerat deficitar în privinţa recoltelor, oamenii se aşteptau la căderea unor precipitaţii mai abundente care să ofere seva pământului aproape pierdută în anul precedent; din nefericire, pentru zona Moldovei fulgii de nea şi stropii de ploaie firavi nu au stins praful înecăcios de pe ogoare. Efectele acesteia au fost resimţite cel mai puternic de populaţia nevoiaşă, însă şi o parte din categoriile sociale mai înstărite au întâmpinat greutăţi. Locuitorii Iaşului nemulţumiţi (8 august 1946), deoarece oraşul era lipsit de pâine şi făină de porumb (1 kg mălai era cumpărat cu 5.000 lei), oamenii învinuind administraţia locală (în special Oficiul economic al Prefecturii şi pe primarul oraşului), care nu avea grijă de aprovizionarea populaţiei[28].

Seceta chinuia tot mai mult populaţia, şi în mod deosebit judeţele din Moldova[29].

---

[25] A.N.I.C., fond Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării Armatei şi Populaţiei Civile, dosar nr. 108/1946, f. 4.
Se vehiculau 3 soluţii posibile pentru remedierea situaţiei: pâinea vândută la un preţ scăzut salariaţilor cu venit asigurat exclusiv din salarii; fabricarea a două sortimente de pâine: neagră (preţ scăzut şi achiziţionată de cei cu venituri plafonate) şi albă (preţ sporit care să fie cumpărată de oricine, însă tot pe cartelă); pâinea vândută la preţul real, iar salariaţii urmau să primească un sprijin financiar lunar pentru a acoperi creşterea preţului. (*Ibidem*, f. 4-5).

[26] *Ibidem*, f. 11-12.

[27] Insuficienţă a umidităţii solului şi a atmosferei faţă de valorile minimale necesare creşterii şi dezvoltării normale a plantelor (cultivate). Vreme, perioadă caracterizată printr-o astfel de insuficienţă; vreme uscată, secetoasă. – Lat. ***siccita** (= *siccitas*). (*Dicţionarul Explicativ al Limbii române*, Ed. Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998).

[28] A.N.I.C., *România. Viaţa politică în documente. 1946*, Bucureşti, 1996, p. 313.

[29] Porumbul şi grâul erau complet compromise, iar cerealele recoltate urmau să hrănească populaţia, până cel mult în luna decembrie (1946). „Vitele mor cu pământ în stomac, începe mizeria fiziologică sau sunt vândute cu preţuri derizorii. Mulţi dintre locuitorii judeţului Dorohoi şi Botoşani duc vitele în judeţul Câmpulung şi Rădăuţi pentru iernat şi dau jumătate din totalul lor pentru întreţinerea lor până în

Multe familii se zbăteau într-o sărăcie lucie, iar o parte dintre aceştia (femei, bărbați, copii) luau cu asalt primăriile cerând porumb pentru a-şi astâmpăra foamea; o parte dintre negustori erau la înălțime cu câştigurile, specula şi comerțul clandestin fiind practicat pe scară largă[30].

Cu o producție agricolă foarte slabă, cu impuneri de plată a obligațiilor rezultate din prevederile Convenției de Armistițiu (deşi regimul de livrare se diminuase, mai mult U.R.S.S. a consimțit să trimită în România vagoane de cereale, ce-i drept recuperate înzecit după traversarea vârfului de criză alimentară) şi fără a beneficia, la o capacitate maximă, de ajutoarele primite din Occident (hrană, haine, consumabile) ori de cerealele contractate din import din cauza unui aparat birocratic excesiv, situația economică pentru majoritatea populației era dramatică.

Greutățile ivite în aprovizionarea cu alimente nu au rămas fără rezultat; prețurile au atins cote nebănuite şi fără a se întrezări posibilități concrete de limitare ale acestei evoluții. Astfel, 1 kg de orez care costa în iunie 1946 4.200 de lei, era achiziționat în octombrie 1946 la 20.000 lei/kg, făina albă de la 340 lei la 7.800 lei, iar grişul de la 240 lei crescuse la 7.800 lei/kg[31]; un țăran să-şi poată cumpăra o pereche de ghete trebuia să vândă cca. 300 kg. de grâu[32]. În acelaşi timp un învățător câştiga între 60.000 şi 90.000 de lei pe lună, obligându-i pe mulți să abandoneze catedrele pentru munci fizice (încărcat vagoane cu lemne sau muncă în cărămidării unde se plăteau 8.500-9.000 lei/zi)[33].

Pe fondul unor nemulțumiri crescânde ale populației afectate cel mai grav de efectele secetei, la 1 septembrie 1946, s-a înființat Comitetul pentru Ajutorarea Regiunilor Secetoase (C.A.R.S.), cu scopul declarat de sprijinire a acțiunilor guvernului şi lansarea unor acțiuni proprii de mobilizare a cetățenilor pentru ajutorarea regiunilor amenințate de foamete[34]. În primele luni de la înființare, C.A.R.S.-ul a organizat aproape 1.200 cantine, hrănind cca 13.000 persoane; 24.000 copii erau adăpostiți în familii şi în cămine[35].

---

primăvară. Satul Podul Stamate din Dorohoi a rămas cu patru perechi de boi şi trei cai la o populație de 365 suflete". (A.N.I.C., fond Inspectoratul General al Jandarmeriei (I.G.J.), dosar nr. 55/1946, f. 1). Oamenii ajunseseră într-o situație atât de grea încât consumau grâul repartizat pentru sământă, tratat chimic împotriva dăunătorilor (sulfat şi petrolizat), precum şi mămăligă combinată din făină extrasă din turtele de floarea-soarelui, în urma fabricării uleiului. Aceasta provoca probleme de sănătate celor care o consumau şi nu de puține ori se consemnau şi decese (*Ibidem*, f. 306).

[30] „Se observa o sporire din zi în zi a băcăniilor în comunele rurale. De la vreo 42 băcănii, cât aveau pe teritoriul nostru (Legiunea de Jandarmi Baia), astăzi avem peste 100, ce înseamnă sporirea acestui fel de preocupare, decât «câştigul»?" (*Idem*, dosar nr. 92/1946, f. 217).

[31] Florian Banu, *Calamități ale secolului al XX-lea: foametea care a devastat Moldova în 1946-1947,* în „Arhivele Securității", Editura Pro-Historia, Bucureşti, 2002, p. 143.

[32] *Ibidem.*

[33] *Ibidem.*

[34] *Ibidem.* Demersurile efectuate de către un grup de intelectuali agreați de comunişti (Mihail Sadoveanu, T. Teodorescu-Branişte, Gala Galaction); de altfel, în toamna anului 1946 a fost publicată şi o broşură cu caracter propagandistic intitulată *În ajutorul regiunilor lovite de secetă*, Ed. Apărării Patriotice, Bucureşti.

[35] Nicolae Ionescu, *Moldova în anii 1944-1947*, Ed. Kolos, Iaşi, 2005, p. 71.

Funcționarea Comitetului şi a filialelor sale nu a fost lipsită de probleme, aşa cum rezultă din comunicările organizației de Iaşi din noiembrie 1946. Comitetul C.A.R.S. Iaşi anunța la sfârşitul lunii noiembrie 1946 că alimentele aflate în magazii erau pe terminate, iar cantinele (39 la număr) în situația disperată de a fi închise în jurul datei de 15 decembrie 1946. În şedința din 30 noiembrie 1946 s-a hotărât ca o echipă de şase persoane să se deplaseze de îndată la Timişoara (de precizat că județul Timiş-Torontal primise sarcina de a furniza cereale județului Iaşi) pentru a grăbi colectările şi expedierea alimentelor necesare cantinelor[36]. Delegația ieşeană a colectat 5.000.000 lei, cinci vagoane porumb, un vagon ovăz contra cost (82.000.000 lei), cinci vagoane colete, zece vagoane daruri pentru copii, două vagoane cereale trimise şi sosite la Iaşi din plasa Jimbolia[37]. Campania continuată şi în anul 1947; de altfel, pentru intensificarea acțiunilor de combatere a efectelor secetei, Adunarea Deputaților a votat la 27 februarie 1947, la inițiativa guvernului, legea pentru înființarea Comisiei interministeriale şi a Comitetelor pentru ajutorarea regiunilor bântuite de secetă, a căror activitate urma să se desfăşoare timp de un an (termen care putea fi prelungit sau redus după necesitate)[38].

Printre măsurile de protecție socială adoptate în perioada respectivă s-a numărat şi cea referitoare la evacuarea copiilor din regiunile deficitare în alte părți ale țării considerate drept „excedentare" (acțiunea desfăşurată pe parcursul anului 1946 şi în lunile de iarnă din 1947). Copii urmau să fie plasați la familii particulare, instituții publice şi Armată. După câteva luni petrecute departe de casă, dar cu o situație alimentară mulțumitoare, tinerele vlăstare erau retrimise la familii, pe fondul previziunilor de recoltă acceptabilă şi a presiunilor neîncetate exercitate de părinți. Prin circulara nr. 14.950/1 august 1947, odiseea celor 59.500 copii[39] din zona Moldovei se încheia odată cu reîntoarcerea în sânul familiilor, deşi anii următori aveau să fie plini de suferință şi privațiuni de tot felul. Din alte date oficiale rezultă că

[36] A.N.I.C., fond Direcția Generală a Poliției (D.G.P.), dosar nr. 1/1947, f. 23.

[37] *Ibidem*, f. 28. Delegația moldavă, în urma vizitei, a prezentat următoarele concluzii: C.A.R.S. Timişoara nu era organizat neavând secții constituite; lipsă totală de organizare, iar copii sosiți din Moldova aveau de suferit; delegația C.A.R.S. Iaşi a întâmpinat mari greutăți fiind nevoită să lucreze pe cont propriu [vizite în teritoriu şi achiziționarea de cereale (cumpărate două vagoane de cereale de la Jimbolia)]; organizarea de către Consiliul Interşcolar a unui festival în beneficiul C.A.R.S. Iaşi, ocazie pentru inspectorul şcolar Ovidiu Rotaru să numere satele lovite de foamete, descriind în forme foarte sugestive mizeria neagră a țăranilor moldoveni care locuiau adesea în tranşee acoperite şi bordeie, fiind lipsiți de hrană, căldură şi îmbrăcăminte (*Ibidem*, f. 27).

[38] *Apud* Nicolae Ionescu, *op. cit.*, p. 71. La nivel național (până în luna martie 1947) s-au strâns 72,5 vagoane de alimente şi cereale şi 2.366.428.005 lei. Oraşul Bucureşti şi județul Ilfov au contribuit cu suma de 1.135.626.550 lei plus trei vagoane de alimente şi 3.000 articole de îmbrăcăminte. În luna mai 1947, C.A.R.S.-ul întreținea, în județul Iaşi, aproximativ 120 cantine şi care hrăneau cca. 15.000 persoane (prânzul) în afara celor de 1.000 de copii cu 3 mese/zi (*Ibidem*).

[39] Florian Banu, *Practici totalitare-dislocarea copiilor din Moldova în timpul foametei din anul 1946-1947*, în „Acta Moldaviae Meridionalis", Muzeul Județean „Ştefan cel Mare" Vaslui, XXV-XXVII, 2004-2006, p. 583.

numărul copiilor dislocați s-ar fi ridicat la 51.313 persoane, iar cele 1.756 cantine distribuiau zilnic 148.888 rații de hrană[40].

Paralel cu eforturile autorităților de a îmbunătăți aprovizionarea populației cu articole de primă necesitate, populația a acționat pe cont propriu, părăsind gospodăriile şi îndreptându-se spre alte regiuni în care sperau să-şi asigure hrana zilnică[41]. „Trăistarii" (veniți cu traista după alimente) sau „săcarii" au luat cu asalt garniturile de tren şi au poposit cu predilecție în Banat şi Oltenia pentru a-şi procura cereale ori alte produse alimentare. Autoritățile din regiunile lovite de secetă, preocupate mai degrabă să limiteze exodul populației, a organizat adevărate pichete de forțe de ordine care să împiedice pe oameni să folosească trenurile, iar M.A.I. a emis ordinul nr. 46.300/17 ianuarie 1947[42] prin care țăranii erau obligați să prezinte un „certificat de călătorie" eliberat de lucrătorii M.A.I.; în acelaşi timp, tarifele tichetelor de călătorie au fost triplate la începutul lunii ianuarie 1947[43].

Dincolo de aceste piedici, oamenii cumpărau produse şi încercau să le transporte către domicilii, însă diferențele apărute între cantitățile achiziționate şi cele aduse în gospodărie erau majore. Circuitul parcurs de „săcar" era relativ simplu: ajuns la destinație, cumpăra de pe piața liberă anumite produse (în special, cereale) pe care le îmbarca în vagoane, plătea taxele de transport şi la punctele de control de pe ruta de transport era confiscată marfa aproape în întregime (de precizat că se acceptau mărfuri de până la 20 kg mălai şi trei kg pâine)[44]; dacă nu se întâmpla acest episod nefericit pe traseu, la punctul terminus al călătoriei, produsele erau ridicate şi depuse la Prefecturile județene[45].

Inventivitatea românilor confirmată în orice context politic sau economic s-a probat şi în cazul transporturilor de mărfuri alimentare către Moldova. Pentru a reduce riscurile pierderii grânelor cumpărate, oamenii au apelat la "bunăvoința" unor salariați ai C.F.R. sau delegați ai instituțiilor de stat cu prerogative în transportul şi livrarea de articole necesare consumului civil, pretabili la comiterea de fraude. Astfel, expedieri de cereale au fost predate sub alte

---

[40] „Monitorul Oficial", partea a III-a (Dezbateri parlamentare), nr. 37 (şedința din 26 februarie 1947), p. 588.

Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. IX (România în anii 1940-1947), Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 2008, p. 563; Nicolae Ionescu, *op. cit.*, p. 71.

[41] Gheorghe Onişoru, *Foametea din 1947. Moldoveni în Banat* în „Analele Sighet", III, *Anul 1946-începutul sfârşitului*, Fundația Academia Civică, Bucureşti, 1996, p. 236.

[42] A.N.I.C., fond I.G.J., dosar nr. 17/1946, f. 2.

[43] Idem, dosar nr. 97/1946, f. 648.

[44] „La punctele unde sunt instalate cordoane de baraj pentru trenurile foametei, Filiaşi-Piatra, în timpul operațiunilor de control şi confiscare se petrec scene penibile şi cu adevărat înduioşătoare. Noaptea când sosesc trenurile foametei în aceste gări, se aud până departe vaiete, blesteme şi tot felul de sudălmi adresate Armatei şi celor ce le iau sacii cu cereale atât din partea celor năpăstuiți cât şi din partea călătorilor, care se asociază la vociferări şi huiduieli în masă... Cu ocazia acestor operațiuni se comit şi tot felul de abuzuri, astfel: sacii sunt aruncați din tren, se rup, iar cerealele se împrăştie prin zăpadă sau noroi; pentru cerealele confiscate, nu se eliberează nici un fel de dovadă din care să rezulte cantitățile ridicate şi nici nu se achită contravaloarea..." (Nicolae Ionescu, *op. cit.*, p. 73-74).

[45] „Săcarii" (țăranii din regiunile lovite de secetă), la Iaşi (16 februarie 1947), obligați să predea jandarmilor cca 2.000 kg porumb şi grâu. La Vaslui, prinşi 43 săcari cu 7.000 kg grâu şi porumb, iar cantitățile de cereale confiscate şi dirijate spre Prefecturi. (A.N.I.C., fond Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării Armatei şi Populației Civile, dosar nr. 103/1947, f. 60).

denumiri (efecte, de strămutare, furaje etc), transporturi cu fişe false sau operaţiuni de descărcare a vagoanelor la altă staţie decât cea de destinaţie ori pe câmp[46] au constituit practici de succes.

Importurile de cereale, ajutoarele nerambursabile primite din Iugoslavia, Bulgaria, Cehoslovacia, de la societăţile naţionale de Crucea Roşie, şi în mod deosebit din S.U.A., Suedia, Elveţia, Marea Britanie au asigurat condiţii pentru traversarea crizei alimentare[47], deşi erau frecvente episoadele de nemulţumire ale populaţiei.

Anul 1948 a debutat mai mult prin însemnătatea actului de la 30 decembrie 1947, abdicarea regelui Mihai I, şi pregătirile pentru oficializarea unui regim de esenţă totalitară. În sectorul aprovizionării şi alimentaţiei populaţiei vom sublinia câteva aspecte mai reprezentative pentru activitatea desfăşurată în primii ani de „democraţie populară".

Formele de organizare ale comerţului socialist au luat naştere în toamna anului 1947. Primele unităţi înfiinţate au fost Societatea Comercială Municipală (alimentară), Magazinul Bucureşti (textile), Societatea Comercială de Stat pentru Distribuirea Produselor Raţionate (Bucureşti). În primul trimestru al anului 1948, au fost inaugurate noi unităţi comerciale de stat şi în restul ţării, în primul rând în centrele muncitoreşti (Valea Jiului, Galaţi, Braşov, Bacău). Până la sfârşitul anului se deschid magazine de stat în toată ţara – în total peste 1.000 unităţi – astfel încât la începutul anului 1949 desfacerea produselor raţionate a trecut integral la unităţile comerciale socialiste[48].

De la sectorul de desfacere al mărfurilor, preponderent particular (băcănii, prăvălii) la instituţii publice şi extinderea prin absorbţie sau eliminare a celor private (actul naţionalizării a afectat, inclusiv şi industria alimentară) indică direcţiile noului regim politic; pe de o parte, controlul şi satisfacerea nevoilor curente, iar pe de altă parte, eliminarea proprietăţii private în sectorul de producţie şi al desfacerii în sectorul alimentar.

Extinderea acestei ramuri economice era statuată chiar prin Constituţia din 13 aprilie 1948[49], iar la 6 mai 1948 s-a înfiinţat Ministerul Comerţului, ca entitate distinctă, cu rol de organizare, dezvoltare, îndrumare şi control al reţelei comerciale; decretul nr. 50/31 mai 1948 legitima funcţionarea „Întreprinderilor Comerciale de Stat (I.C.S.)". La 22 iunie 1948 printr-o decizie a Ministerului Comerţului, I.C.S.-urile din principalele oraşe au fost reorganizate şi transformate în I.C.S. regionale: unităţi de detaliu (magazinele proprii din localităţile reşedinţă de judeţ) şi unităţi de gros (filialele acestora din alte centre).

Naţionalizarea a creat premisele unei dezvoltări rapide a comerţului socialist, ceea ce a dus la necesitatea înfiinţării Ministerului Comerţului Interior (M.C.I.) în toamna anului 1949, având ca principală funcţiune aducerea la îndeplinire a politicii Partidului şi Guvernului în domeniul comerţului cu mărfuri de larg consum[50]. Ministerul Comerţului şi Alimentaţiei s-a

---

[46] *Ibidem*, f. 97.

[47] Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. IX (România în anii 1940-1947), Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 2008, p. 799.

[48] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R.-Secţia Economică, dosar nr. 48/1951, f. 1.

[49] art. 14: „comerţul interior şi exterior este reglementat şi controlat de stat şi se exercită prin întreprinderile comerciale de stat, particulare şi cooperatiste".

[50] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R.-Secţia Economică, dosar nr. 12/1953, f. 11.

scindat, la 23 noiembrie 1949, şi au rezultat două noi ministere: Comerțul Interior şi Industria Alimentară[51].

Noi acte legislative ce reglementau activitățile de natură alimentară au fost adoptate după aplicarea legii privind raionarea administrativ-teritorială a României (septembrie 1950). Hotărârea Consiliului de Miniştri (H.C.M.) nr. 1.014/19 septembrie 1950, trasa drept sarcină pentru Ministerul Comerțului, colaborarea cu Sfaturile Populare în vederea constituirii „Organizațiilor Comerciale de Stat" (O.C.S.) pentru comerțul cu amănuntul (regionale, raionale, orăşeneşti) şi cel cu ridicata (centre speciale de aprovizionare cu produse în regim de en-gros)[52]. Prin H.C.M. nr. 1.015/19 septembrie 1950 se prevedea înființarea „Trusturilor de Alimentație Publică" (T.A.P.) însărcinate cu organizarea şi administrarea restaurantelor, berăriilor, cofetăriilor şi a altor unități de consumație[53].

În anul 1951 o sinteză informativă, remisă C.C. al P.M.R., aducea clarificări în privința desfăşurării comerțului în România. Din conținutul respectivului document aflăm că rețeaua comerțului socialist cuprindea peste 24.000 unități, dintre care 7.000 unități în comerțul de stat şi 17.000 unități Centrocoop (14.000 în mediul rural)[54].

Sectorul particular era reprezentat de desfacerea produselor agricole de către producători, meseriaşi şi comerțul particular propriu-zis. O statistică ne arată că numărul comercianților ambulanți se ridica la 6.664 (3.093 în mediul urban şi 3.571 la sate) şi cel al negustorilor „stabili" la 22.563 (13.550 în aşezările urbane şi 9.013 în sate şi comune), număr total comercianți: 29.227, din care 16.643 în mediul urban şi 12.584 în mediul rural[55].

De reținut şi faptul că inițiativa particulară era desființată în domeniul gross-ului; de asemenea, era slab reprezentată în comerțul de materiale de construcții, librărie, hârtie, farmaceutice şi drogherie, metalo-chimice şi textile, înregistrând o pondere mai însemnată în sectorul alimentar.

Volumul desfacerilor (comerțul particular şi vânzările efectuate direct de producători), după evaluări aproximative pe anul 1950, s-ar fi ridicat la cca 80 miliarde lei, ceea ce reprezintă 34,6 % față de desfacerile comerțului de stat cooperatist (231 miliarde lei), adică 25,7 % din întreg rulajul de mărfuri[56].

După câteva referiri la cadrul legislativ existent în anii 1948-1950, ne vom concentra atenția asupra problemelor întâmpinate de populație în asigurarea hranei zilnice, aşa cum rezultă din documentele de arhivă. Funcționarii din mediul rural nu şi-au primit cartelele; micii funcționari se resimțeau de pe urma salariului neremuneratoriu (nu beneficiau din cauza lipsei

---

[51] „Comerț Socialist", nr. 10/octombrie 1950, p. 50.

[52] Idem*,* nr. 9/septembrie 1950, p. 3.

[53] *Ibidem*, p. 4.

[54] „În urma Rezoluției Plenarei C.C. al P.M.R. din 3-5 mart. 1949, a început reorganizarea Cooperației de Consum pe baze noi. COC-ul înființează cooperative de consum (unități de desfacere) în mediul rural şi în oraşe. Anii 1949 şi 1950 au fost marcați de o rapidă dezvoltare a rețelei comerciale de stat şi cooperatiste (alimentare, industriale, alimentație publică)". (A.N.I.C., fond CC al PCR-Secția Economică, dosar nr. 48/1951, f. 1).

[55] *Ibidem,* f. 4.

[56] *Ibidem.*

banilor de o serie de produse necartelate)[57], iar piețele urbane lipsite de cartofi, ulei, orez, grăsimi, pâine şi făină. Blocarea porumbului (țăranii aveau dreptul să rețină porumb pentru consumul propriu o mică parte din recolte, iar cea mai mare parte predată statului) a generat nemulțumiri, iar prețul de patru lei/kg era considerat prea mic față de nevoile populației. În acelaşi timp, perceptorii primiseră ordine categorice şi severe pentru încasarea impozitelor, aplicarea sechestrului şi ridicarea lucrurilor din gospodărie, acolo unde țăranul nu avea bani să-şi achite impozitele.

În melanjul de informații regăsit în fondurile arhivistice studiate, o sursă creatoare de date, opinii şi decizii au fost zvonurile. Conceptul, întâlnit încă din primele scrieri ale oamenilor, este perceput ca un fenomen de circulație în cadrul societății a unor informații, fie neconfirmate public de către sursele oficiale, fie dezmințite de aceasta[58].

O altă definiție menționează că îndeplineşte rolul de transmitere a informațiilor despre un obiect prin canalele comunicării interpersonale[59]. La 15 septembrie 1948, la Constanța, a fost lansat zvonul unei noi reforme monetare, astfel că magazinele au fost invadate de cumpărători din oraşe şi de la sate care cumpărau orice tip de marfă, cu tendința evidentă de a scăpa de monedă. Se menționează cazul unei bătrâne care a cumpărat rahat în valoare de 40.000 lei[60].

Negustorii, categorie socială considerată specifică regimului burghezo-moşieresc, erau percepuți ca o clasă socio-economică predispusă „în specularea oamenilor muncii", iar măsurile adoptate de guvern „au eliminat ori surpat pozițiile deținute de aceştia"[61].

Cu toate îngrădirile fiscale impuse, încă rezistau, ce-i drept pentru scurt timp, şi prin urmare trebuiau luate şi alte măsuri ce vizau eliminarea acestora din sectorul economic; dintre deciziile vădit îndreptate împotriva comercianților particulari, menționăm: extinderea comerțului de stat, practicarea unor prețuri mai mici (situație valabilă pentru magazinele de alimentație publică şi nu pentru cârciumi), evidențierea unor atitudini şi manifestări duşmănoase[62].

Şi alte categorii sociale îşi exprimau nemulțumiri față de numeroasele lipsuri de ordin alimentar, vestimentar etc. Dumitru Ungureanu, medicul circumscripției sanitare din com. Belceşti, jud. Iaşi, semnala că la toate şedințele profesionale organizate la raion cu medicii şi personalul sanitar din întregul raion se declarau nesatisfăcuți de serviciul prestat şi de existența avută de cadrele medicale de la țară. „La şedințe afirmă că poporul nu are lemne, alimente, îmbrăcăminte, săpun de rufe; salariații din sistemul de sănătate sunt plătiți foarte prost"[63].

---

[57] A.N.I.C., fond Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării Armatei şi Populației Civile, dosar nr. 17/1948, vol. II, f.176.

[58] Jean Nöel Kapferer, *Zvonurile, cel mai vechi mijloc de informare din lume,* Ed. Humanitas, Bucureşti, 2006, p. 5 (prefață semnată de prof.univ.dr. Septimiu Chelcea, Universitatea din Bucureşti).

[59] A.P. Nazaretean, *Panică în masă şi zvonurile*, Ed. Europress, Bucureşti, 2006, p. 100.

[60] A.N.I.C., fond Subsecretariatul de Stat al Aprovizionării Armatei şi Populației Civile, dosar nr. 19/1948, f. 35.

[61] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 4.287, f. 465.

[62] *Ibidem.*

[63] *Ibidem*, dosar nr. 8.164, f. 137.

Salariații din raionul Lehliu, Călăraşi, erau intrigați de faptul că de mai bine de cinci luni (1950) nu au fost livrate populației cotele de alimente (zahăr, ulei, paste făinoase) nici pe baza cartelelor; în acest raion nu exista nici un magazin din care să fie achiziționate la liber respectivele produse[64].

La doi ani după instaurarea deplină a puterii comuniste, muncitorii se confruntau în continuare cu probleme privind asigurarea nivelului minim de trai. Insuficiența salariului, întârzierile frecvente în achitarea acestuia, neacordarea unor prime şi premii, condițiile proaste de aprovizionare şi cazare, hrana de slabă calitate la cantină, lipsa echipamentului de protecție reprezentau motive îndreptățite de neîncredere în deciziile autorităților[65].

O perioadă de refacere economică presupune sacrificii pentru cea mai mare parte a populației, însă faptul că sistemul economic propus de comunişti a înregistrat multe disfuncționalități, evident a nemulțumit clasele sociale mai defavorizate (muncitori, țărani), care întâmpinau probleme asemănătoare (insuficiența hranei şi incapacitatea de a-şi îmbunătăți situația economică). Deşi muncitorul a constituit „pivotul" relației partid-populație, beneficiind de anumite stimulente, starea financiară, familială şi socială s-a menținut pe coordonate relativ similare cu cele înregistrate în regimurile politice precedente.

Implementarea modelului sovietic presupunea şi adoptarea unor măsuri de protecție socială, dar şi de încurajare a producției, aşadar nu a surprins emiterea unei hotărâri de majorare a salariilor din ianuarie 1949. Prin noul sistem de remunerație se elimina practica salarizării în acord şi plata orelor suplimentare şi se realiza o încadrare pe patru grupe tarifare, fiecare grupă fiind împărțită în opt categorii (clase) de salarii[66]. Veniturile lunare înregistrau sume cuprinse între 3.328 lei până la 9.776 lei[67], în timp ce prețurile oficiale ale produselor alimentare (stabilite în noiembrie 1948), gravitau în jurul următoarelor valori: brânză 120-356 lei/kg, caşcaval 370 lei/kg, unt topit 650 lei/kg, salam de porc 317 lei/kg, costiță afumată 390 lei/kg, carne de porc 180 lei/kg, arpacaş 22 lei/kg, mălai 12 lei/kg, zahăr

---

[64] *Ibidem*, f. 148.

[65] *Ibidem*, dosar nr. 8.748, f. 12.

[66] Grupele de muncă:

- Grupa I: meserii specifice industriei siderurgice, carbonifere, a minereului, petrolifere şi anumite profesii din industria transporturilor feroviare, aeriene, rutiere şi de apă (mecanic de locomotivă, fochist, pilot)
- Grupa a II-a: industria metalurgică, transporturi feroviare şi de apă, gaz metan, chimică, electrotehnică, tăbăcărie, anumite meserii din industria sticlei, ceramicii, cauciucului, carierelor de piatră, cimentului, extracției de sare, celulozei şi articolelor grafice
- Grupa a III-a: industria sticlei, ceramicii, cauciucului, carierelor de piatră, extracției de sare, arte grafice, forestiere, cimentului, celulozei, hârtiei, încălțămintei, textilă, prelucrării lemnului, materialelor de construcție, telecomunicații
- Grupa a IV-a: industria alimentară, îmbrăcămintei, tutunului şi chibriturilor (A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R.-Secția Economică, dosar nr. 28/1949, f. 13)

[67] Grupa I: 3.952-9.776 lei.
Grupa a II-a: 3.744-9.266 lei
Grupa a III-a: 3.536-8.736 lei
Grupa a IV-a: 3.328-8.216 lei. (*Ibidem*, f. 20).

200 lei/kg, marmeladă 158 lei/kg, ceapă 16 lei/kg, varză 11 lei/kg[68], nu erau deloc încurajatoare.

Distribuirea articolelor supuse raționalizării se efectua pe baza cartelelor alimentare şi de îmbrăcăminte imprimate în diverse culori pentru diferențierea categoriilor de beneficiari[69]. Cartelele alimentare erau clasificate, astfel:

- tip A (culoare violet): munci excepționale (subterană, piloți, mecanici şi fochişti)
- tip B1 (culoare maron): muncă foarte grea (industria siderurgică şi metalurgică grea)
- tip B (culoare roşie): muncă grea (industria metalurgică, petroliferă, chimică, sticlărie, cauciucului, cimentului, artelor grafice, transporturilor, textilă, hârtie şi celuloză, pielăriei, lemnului forestier, alimentară, unități agricole de Stat, telecomunicații, sanitare, drumuri şi poduri, cărămizi şi țiglă)
- tip C (culoare albastră): munci obişnuite (celelalte categorii profesionale)
- tip D1 (culoare verde): pensionari şi I.O.V.R.-işti (Invalizi, Orfani, Văduve de Război), persoanele cu vârste de peste 14 ani, bolnavii de tuberculoză, persoanele nevoiaşe din mediul urban
- tip D2 (culoare portocalie): copii cu vârste sub 14 ani şi femeile însărcinate[70].

Capitolul I privind regimul cartelelor menționa populația îndreptățită să primească respectivele tichete: salariații permanenți din întreprinderi şi instituții, personalul auxiliar C.F.R., membrii Cooperativelor de Producție, scriitorii, compozitorii şi artiştii plastici (condiție obligatorie să fie membri ai U.S.S.A.I.C.), personalul tehnic şi de întreținere al imobilelor înscrişi în Sindicat, pensionarii (inclusiv cei I.O.V.R.), studenții nesalariați, elevii de la şcolile medii şi profesionale, personalul casnic, salariații şi membrii de familie diagnosticați cu tuberculoză, bolnavii TBC nevoiaşi de la oraşe (timp de 6 luni de la externarea dintr-o unitate spitalicească), femeile însărcinate (din luna a cincea de sarcină primeau o cartelă suplimentară)[71].

Merită să aducem în atenție şi categoriile de persoane care nu erau cuprinse în ”planul de ajutorare”, tocmai pentru a întregi tabloul socio-profesional şi a compara, într-o formă sau alta, „justa repartiție a produselor raționalizate”. Capitolul IV înşiruia sec pe cei care nu se încadrau în condițiile impuse: salariații care aveau în folosință, sub orice formă, ei sau membrii lor de familie, mai mult de 0,5 ha vie, 1-2 ha teren, comercianții (patronii de prăvălii şi de ateliere de producție, negustorii), internații în cămine şi orfelinate, salariații exploatărilor agricole particulare, pensionarii foşti patroni şi expropriații agricoli, membrii de familie ai unui patron, personalul civil al Marii Adunări Naționale (M.A.N.)[72]. În articolul „Să respectăm normele de eliberare a cartelelor," publicat în revista „Comerțul Interior", se insista pe ideea repartizării produselor de primă necesitate în conformitate cu „efortul în muncă şi

[68] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R.-Secția Economică, dosar nr. 44/1948, f. 1.
[69] „Buletinul Oficial", nr. 80/10 decembrie 1949, p. 659-666 (norme pentru asigurarea unei juste repartiții a mărfurilor raționate, eliberarea şi distribuirea cartelelor de alimente şi îmbrăcăminte pe anul 1950).
[70] *Ibidem.*
[71] *Ibidem*, p. 659-660.
[72] *Ibidem*, p. 661.

importanța muncii sale în procesul de producție"[73] şi respectarea cu rigurozitate a normelor de eliberare a bonurilor.

Sistemul cartelării a funcționat în majoritatea statelor confruntate cu probleme economice, o măsură necesară în vederea asigurării unui consum minim garantat către populație; în cazul României aflată în proces de reconstrucție, cu o rată mare a acumulării şi împovărată de plata despăgubirilor de război către U.R.S.S., constituia o soluție de tranziție şi premisa obținerii unor rezultate pozitive.

Sintezele informative întocmite de organele Securității, prin conținutul acestora, sunt în măsură a oferi o altă fațetă a evenimentelor derulate în perioada respectivă şi omise în presa şi lucrările vremii.

Nemulțumirile referitoare la salarii sunt exemplificate prin cazul muncitorului Gheorghe Pârvan (Uzinele „23 August", secția turnătorie, căsătorit şi doi copii) remunerat cu un salariu de 6.500 lei/lunar; respectivul salariat era obligat să asigure consumul de hrană necesar prin alimente slab nutritive (mălai, lapte, fasole). Un calcul simplist indica suma de 11.000 lei/lună cheltuită pentru asigurarea unui trai minim[74].

Acest semnal nu era singular, şi cum autoritățile politice conştientizau lipsurile şi evoluția incertă a problemelor de ordin social, au cerut Direcției Generale a Securității Poporului (D.G.S.P.) să întocmească mai multe note şi sinteze informative. La rândul său, D.G.S.P. a solicitat direcțiilor din subordine să alcătuiască şi să expedieze la Bucureşti informări asupra stării de spirit a populației (acțiuni desfăşurate şi înainte şi după anul 1950 de organele de informații).

Anul 1950 este surprins în documentele aflate în Arhiva Securității, mai ales prin natura relațiilor unitate de alimentație publică-vânzător-client, fiind înfățişate nenumărate defecțiuni şi lipsuri în aprovizionarea şi alimentarea populației.

În sectorul Restaurante de Stat, Societatea Comercială de Stat Alimentara, Aprozar, Comcar, Aprolacta, se înregistrau multe nereguli de funcționare, aprovizionare şi comercializare[75].

Restaurantele de stat aveau ca scop „să asigure o hrană îndestulătoare, consistentă şi accesibilă ca preț, ele îndeplinind şi un rol social, înlesnind traiul zilnic şi al oamenilor

---

[73] „Comerțul Interior", nr. 1/ianuarie 1950, p. 42.

[74] 1 kg mălai la liber: 75 lei, 2 l lapte: 90 lei, 1 kg fasole: 50 lei, total: 235 lei plus pâine, ulei, făină, orez ceapă, lemne şi altele, rezulta un consum de 300 lei/zi adăugându-se şi cheltuielile de întreținere (chirie, apă, lumină) şi altele (cotizații sindicale, tramvai, ziare, săpun, țigări, tuns), per total 11.000 lei (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8, vol. 3, f. 313).

[75] O funcționare defectuoasă a acestor unități de alimentație publică, în primul rând de o slabă gospodărire, cauzată de o pregătire profesională precară a salariaților şi aparatului administrativ, personal insuficient pentru deservirea consumatorilor, numărul redus de restaurante şi centre de distribuire, față de numărul populației, prețuri ridicate comparativ cu salariile muncitorilor şi funcționarilor, aprovizionarea cu alimente de mare consum în cantități mici, sistem greoi de distribuire, manifestări brutale sau partinice față de consumatori, o verificare insuficientă a elementelor angajate în acest sector, semnalându-se printre aceştia elemente corupte sau duşmănoase, lipsă de interes față de consumatori din partea funcționarilor Comerțului de Stat şi comercializarea alimentelor alterate (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8, vol. 2, f. 696).

muncii"[76]. Realitatea contrasta cu promisiunile: aglomerație și servire greoaie a consumatorilor, epuizarea rapidă a produselor alimentare, note de plată exagerate (înşelarea clientului atât la cantitate, cât şi la preț fiind o practică curentă), lipsă de interes a lucrătorilor şi atitudini nepoliticoase.

Pentru ilustrarea acestor defecțiuni redăm câteva cazuri, semnalate din rândul consumatorilor:

E. H., sculptor din Bucureşti, afirma: „au mai rămas câteva restaurante mici particulare la periferiile oraşului, unde sunt nevoit să mănânc deoarece nu am mijloace să mănânc în restaurantele mai mari. Am impresia că la aceste restaurante, mâncarea este de calitate mai superioară față de restaurantele de stat în care se simte criza de alimente[77], în timp ce, la restaurantul de stat clasa a III-a din Hala Traian, un cetățean servind o porție de brânză şi o roşie i s-a socotit la plată leguma la 120 lei şi produsul lactat la un preț mai mare de patru ori față de cel oficial. Protestând că a fost încărcat la plată şi că prețurile sunt exagerate, a fost luat la bătaie"[78].

I.C.S. „Alimentara", însărcinată cu deservirea „mesei consumatorilor pentru cumpărăturile de alimente de absolută necesitate", înregistra probleme asemănătoare cu cele întâlnite la restaurante; numărul insuficient de centre de desfacere în cartierele aglomerate, livrarea de cantități neîndestulătoare de grăsimi, brânzeturi, mezeluri, peşte, şi formarea de cozi de către populație. Deficiențele nu trebuie constatate exclusiv în prestațiile salariaților, însă şi mărfurile furnizate erau de o calitate îndoielnică. La sesizările adresate Centrocom Aliment se obținea un răspuns invariabil: „I.C.S. Alimentara este obligată a primi mărfurile întrucât sunt cuprinse în plan şi acestea sunt dispozițiile Ministerului (fabricile de stat nu pot pierde)"[79]; de regulă, produsele primite din provincie, în proporție de 90 %, soseau cu lipsuri, fie din scăzământ, fie din sustrageri, cum a fost cazul zahărului primit de la fabrica Popa Şapcă din Giurgiu (din lăzile de zahăr au dispărut de la 50 la 200 kg) fără a se adopta o măsură concretă de soluționare a problemei[80].

Centrala Alimentației Publice, respectiv Serviciul Comercial, în ziua de 22 mai 1950, a repartizat Alimentarei din bariera Moşilor, cantitatea de 100 kg de mezeluri alterate şi conținând chiar viermi, evident distribuită populației[81].

Aprovizionarea neregulată a magazinelor alimentare şi vânzarea în cantități limitate per persoană se soldau cu formarea de cozi uriaşe; în multe situații oamenii se aşezau de două-trei ori la rând pentru a cumpăra acelaşi aliment[82].

---

[76] *Ibidem*, f. 697.

[77] *Ibidem*, f. 699.

[78] *Ibidem*, f. 700.

[79] I.C.S. Alimentara a contractat în cursul anului 1949, o comandă de bulion din care a primit cca 7 vagoane la sfârşitul lunii mart. 1950. Deşi s-a arătat că sezonul era încheiat şi vânzarea acestui articol se va face cu greutate (o parte din cutii fiind bombate, semn de fermentare) totuşi i s-a răspuns că trebuie să-l primească, iar ulterior se vor face repartizări către alte unități. (*Ibidem*, f. 706).

[80] *Ibidem*, f. 707.

[81] *Ibidem*, f. 712. La Alimentara din Colentina s-au distribuit afumături alterate, iar cetățenii au fost nevoiți să le returneze fiind pline de viermi. Conducerea magazinului a refuzat să primească marfa şi a iscat mai multe scandaluri cu populația profund nemulțumită. (*Ibidem*, f. 716).

[82] *Ibidem*, f. 713.

Planul de aprovizionare şi desfacere a produselor din carne era asigurat de I.C.S. COMCAR, însă aceasta motiva că nu-şi poate îndeplini obligațiile întrucât întâmpina probleme la colectări (chiaburii dețineau câte 5-6 vite şi nu aveau de gând să le vândă) plus alte cauze, din care menționăm: transporturi efectuate cu întârziere şi în condiții precare; suprapuneri de directive (unele emise de Comcar şi altele de către Comitetul Provizoriu al Capitalei) care au condus la sacrificarea mai multor animale şi depozitarea mărfii în condiții neigienice, completată de întârzieri în livrarea acesteia şi inevitabil alterarea mărfurilor[83].

Aprovizionarea cu legume şi fructe era efectuată de către unitățile Aprozar, însă cu multe defecțiuni. Zarzavaturi alterate din cauza inexistenței măsurilor de conservare a legumelor, fructelor şi zarzavaturilor, vânzarea produselor la prețuri mai mari față de cele practicate de comercianții particulari, livrările de mărfuri neplanificate şi producerea situațiilor de aprovizionare excedentară ori perioade de lipsă totală a mărfurilor necesare.

Produsele lactate comercializate prin intermediul societății comerciale de stat „Aprolacta" nemulțumeau cea mai mare parte a populației. Din punct de vedere calitativ produsele oferite n-au cunoscut îmbunătățiri întrucât producătorii particulari predau în continuare lapte de slabă calitate (smântânit ori îndoit cu apă), iar unitățile de procesare aveau utilaje depăşite fizic şi tehnologic. Activitatea acestor întreprinderi era încetinită şi de directivele contradictorii emise de mai multe autorități cu prerogative de conducere (Centrala Aprolacta adopta măsuri privind organizarea şi sarcinile de producție, iar Sfatul Popular, cu rol de organ tutelar, impunea alte directive în aceeaşi chestiune).

O altă problemă se referea la sarcina de distribuire a laptelui care necesita personal, utilaj auto, vehicule şi astfel se încărca schema şi erau majorate cheltuielile de regie, adesea depăşind profitul unității de prelucrare a laptelui[84].

Uniunea Cooperativelor de Consum din Capitală, o nouă organizație a comerțului socialist, a întâmpinat greutăți în desfăşurarea activității din partea Direcțiunii Economice din Centrala Cooperativelor, care i-a repartizat unele mărfuri în cantități prea mici față de necesar (zahăr, orez, mezeluri, biscuiți). Uniunea a primit cartofi de proastă calitate şi amestecați cu pământ, ceapă stricată, brânză fără zer amestecată cu pământ şi expediată de Uniunea Dolj, prune afumate (cca 10 vagoane) transferate dintr-o parte în alta pentru a nu se acri, untură ambalată în butoaie de brânză; Uniunile Județene expediau ouă ambalate în paie ude (Uniunea Teleorman a livrat un transport de 37.440 ouă din care 10 % erau pătate, iar paiele

[83] *Ibidem*, f. 718. Au existat multe situații când rațiile de carne nu erau onorate cu săptămânile. Astfel, în săpt. 15-21 mai 1950 s-a anunțat la Centrul din Calea Dorobanți că se va distribui carne după următorul program: 17-18 şi 19.00: carne pe tichetul alb şi orele 20-21.00: carne pe tichetul roşu. Cantitatea de carne trimisă a fost epuizată din primele ore ale zilei de 17 mai. În zilele următoare, oamenii au stat la o coadă impresionantă, în cartierul acela nu se distribuise carne de la 1 mai. Cu toate că nu mai era marfă în stoc funcționarii Centrului nu au anunțat populația motivând că aşteaptă noi livrări de carne din moment în moment. Reacția oamenilor nu a întârziat să apară şi reținem un pasaj dintr-o discuție: „deşi se publică cifre care arată că numărul vitelor este în creştere, totuşi carnea se dă rar, nerespectându-se nici zilele pe care însăşi Comcar-ul le anunță" (*Ibidem*, f. 723).

[84] *Ibidem*, f. 730. Comentariile populației reflectau situația reală: „laptele nu se distribuie în fiecare zi pentru copii salariaților din cauza lipsei de organizare a centrelor de colectare care nu realizează de la producători cantitatea necesară populației, iar în unele zile se distribuie lapte bătut şi copiii rămân fără hrană" (Ibidem, f. 732).

au început să fiarbă şi să afecteze şi calitatea produselor avicole)[85]. Despre aprovizionarea Cooperativelor de Consum, un pensionar afirma: „cooperativele sunt goale, vând numai şireturi de ghete, cremă, scobitori şi vin, în loc de alimente necesare consumatorilor”[86].

Pentru a concluziona, vom folosi datele culese de organele Securităţii de la un informator care furniza o notă referitoare la afirmaţiile unui avocat din Bucureşti.

„Lipsa de alimente este special organizată de guvern pentru a face pe idealişti să recunoască primatul preocupărilor materiale şi să devină astfel marxişti fără voie. Prin acest sistem de înfometare calculată fiecare dintre noi, spune el, am renunţat la orice idealuri şi preocupări mai înalte şi am devenit sclavii bursei. Toată puterea minţii noastre este întrebuinţată pentru descoperirea de noi soluţii care să ne procure potolirea foamei, din ce în ce mai obsedantă. Mănânc o singură dată pe zi şi-mi pregătesc singur mâncarea”[87].

Starea de spirit a salariaţilor din industria alimentară se afla în consonanţă cu cea existentă în rândurile celor încadraţi în alte sectoare economice.

O parte din muncitori erau nemulţumiţi de hotărârile autorităţilor centrale de a li se suprima cartelele de alimente şi îmbrăcăminte, pe principul proprietăţii agrare, incompatibile cu acordarea ajutoarelor de către stat.

La Brăila au existat multe vociferări privind aprovizionarea cu alimente pe cartelă, cu cele comercializate la liber, precum şi aprovizionarea cu lemne de foc, inexistente la magazinele de stat; dintre produsele care nu s-au găsit în magazinele şi pieţele din oraş, reţinem: peşte, fasole, cartofi[88].

Salarizarea personalului a constituit un punct nevralgic în relaţiile socio-profesionale, dar şi de încredere faţă de măsurile regimului comunist.

La fabrica de ulei „Pietricica” din Piatra Neamţ s-au înregistrat o serie de plângeri faţă de remuneraţiile lunare considerate insuficiente faţă de traiul zilnic. Un muncitor compara preţul produselor agricole cu salariul, subliniind incapacitatea de a asigura un trai minim, vizavi cu supravieţuirea fizică[89].

Salariile muncitorilor au cunoscut o regularizare negativă, întrucât munca prestată a fost repartizată pe categorii (I, II şi III), conform noilor dispoziţii de încadrare intrate în vigoare de la 17 februarie 1951; veniturile erau cuprinse între 3.328-4.160 lei/lună.

Pentru reacţia imediată a majorităţii angajaţilor, reprezentativ este conţinutul unei note informative a D.G.S.P. Regiunea Galaţi, redată secvenţial: „muncitorii discută în orice moment când li se trasează diverse sarcini sau li se spune că trebuie să depăşească norma, dar ei nu au ce mânca, deoarece pe piaţă nu se găseşte cartofi, carne, peşte şi alte alimente care ne sunt necesare zilnic, iar dacă mălaiul se găseşte este de 80 lei/kg, fasolea 40 lei/kg şi se întreabă ce pot cumpăra ei cu salariul lor de 4.000 lei lunar”[90].

---

85 *Ibidem*, f. 733.
86 Ibidem, f. 734.
87 *Ibidem*, f. 727-728.
88 A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13.018, vol. 2, f. 19-20.
89 Un muncitor trăsător la fabrica de ulei încasa un venit net lunar de 5.000 lei şi era obligat să cumpere 1 kg de porumb cu 60-70 lei (în medie, un sac de porumb are 40 kg, deci cheltuielile se ridicau la 2.400-2.800 lei) (*Ibidem*, f. 41).
90 *Ibidem*, f. 201. O altă reacţie de vădită ”ingratitudine” faţă de salarizarea propusă de autorităţi, a fost identificată la fabrica de ulei „Biruinţa” din Bucureşti (mart. 1951): „…ce ne facem fraţilor, mălaiul este

Organele de supraveghere informativ-operativă, ne referim la activitatea desfăşurată de lucrătorii D.G.S.P., au întocmit mai multe sinteze şi documentare ce consemnau pozițiile salariaților din orice spațiu socio-profesional. Problema industriei alimentare a beneficiat de o monitorizare similară cu misiunea semnalării oricăror nereguli în desfăşurarea activității unităților economice, precum şi reacțiile populației salariate.

La „Problema morărit" se relata, în mod obişnuit, despre impedimentele ivite în desfăşurarea actului de producție, cum ar fi: aprovizionarea precară cu materii prime (cereale pline de corpuri străine), lipsa combustibilului pentru morile de panificație şi planificarea nerealistă (moara „Siretul" din Dorohoi planificată cu 500 litri ulei a primit numai 50 %; morile din regiunea Teleorman urmau să fie alimentate cu 1.012 t motorină şi, finalmente, li s-au distribuit doar 44 t combustibil), defecțiuni ale utilajelor (motoare defecte, curele de transmisie rupte sau uzate), precum şi calitatea slabă a produselor comercializate (Moara „Dobrogeana" a măcinat tocătură de grâu cu conținut semnificativ de nisip, în urma directivei trasată de Centrala Morilor din Bucureşti; rezultatul a fost previzibil, făină cu „scrâşnet de nisip în dinți")[91].

Sectorul „Panificație" abordat informativ, pe o schemă identică celei din „morărit", evidenția principalele disfuncționalități: proasta aprovizionare cu materii prime, planificarea injustă, defecțiuni în utilaj, pasivitate din partea unor conducători, acte de diversiune[92].

Cu privire la planul de producție al industriei alimentare, se arăta că, în pofida deficiențelor constatate planurile de producție (ulei, săpun, cosmetice, zahăr, lapte), acestea au fost îndeplinite, în mod oficial. În sectorul cărnii, predominanta în lipsurile curente o reprezenta incapacitatea de colectare a unor efective apreciabile de animale.

De altfel, într-un raport lunar înaintat de Direcția Regională de Securitate Sibiu, se preciza: „…colectorii mai întâmpină greutăți în ce priveşte colectările deoarece sunt foarte mulți negustori care concurează şi plătesc până la 200 lei/kg viu, în timp ce prețul oficial este de 105 lei/kg. S-a mai constatat o serie de greutăți prin faptul că s-au dat mai multe autorizații de colectare, adică la Cooperație, Trustul cărnii, Întreprinderile industriale de mezeluri, restaurante şi îngrăşătorii. Din această cauză se produce o mare concurență pe teren, fiindcă fiecare colector caută să se aprovizioneze cu mai multe vite şi porci, iar țăranul când vede atâția negustori ține la preț"[93].

Problema aprovizionării cu carne din fondul centralizat şi planificat nu era soluționată, întrucât comercianții particulari plăteau prețul cerut de producător, în timp ce, Trustul Cărnii avea un plafon maxim fixat şi, în consecință, o rată mult mai scăzută a achizițiilor (particularii ofertau țăranii cu procente mai mari de până la 110-120 % față de instituțiile de stat)[94].

70 lei/kg şi nu se găseşte nimic pe piață…dacă vrei să cumperi ½ kg carne, trebuie să stai o zi la coadă; la aceste discuții, s-au alăturat mai mulți muncitori". (*Ibidem*, f. 201).

[91] *Ibidem*, f. 280-282.

[92] *Ibidem*, f. 286-288.

[93] *Ibidem*, f. 348.

[94] Prețurile cunoşteau valori de până la 190-200 lei/kg porcine grase cu o greutate de 120-130 kg, iar pentru animalele de 130-160 kg se achitau sume de până la 240-260 lei kg; Trustul Cărnii nu plătea mai mult de 105 lei/kg. (*Ibidem*, f. 112)

La categoria nemulțumiri pot fi incluse şi comentariile referitoare la decizia de a fi servită o singură masă pe zi în cantinele muncitoreşti, dar şi la neonorarea constantă a cartelelor alimentare[95].

Sarcina de aprovizionare a populației, cantinelor şi armatei revenea Departamentului Industriei Cărnii (D.I.C.) din cadrul Ministerului Industriei Alimentare[96]. În acest scop au fost organizate în 18 regiuni mai importante trusturi care aveau în subordine întreprinderi de preluarea şi sacrificarea vitelor (I.P.A.S.A.) cu diverse secții (centre de preluare, sacrificare, îngrăşătorii, etc); în celelalte regiuni s-a înființat câte o întreprindere regională.

Achiziția animalelor (bovine şi porcine) era efectuată de unitățile Departamentului Cărnii, respectând următoarele trasee:

a) de la producătorii particulari, prin achiziție (cumpărări directe) şi contractări (contracte cu producătorii particulari). Operațiunile efectuate prin intermediul CENTROCOOP-ului pe baza unui contract încheiat cu Departamentul Cărnii, vitele fiind predate la centrele speciale de pe lângă I.P.A.S.A.

b) de la îngrăşătorii I.P.A.S.A. dependente de Departamentul Cărnii

c) de la îngrăşătorii ale fabricilor de zahăr şi spirt

d) de la G.A.S. şi ferme alimentare de stat.

Livrarea animalelor urma să fie asigurată de sectorul particular, în proporție de 93,2 % bovine şi 65,3 % porcine; sectorul de stat furniza consumului intern doar animalele ce nu corespundeau din punct de vedere calitativ condițiilor cerute de export. Sacrificarea era efectuată de I.P.A.S.A., iar produsele din carne direcționate către Armată şi cantine.

Desfacerea către populația civilă se efectua prin „Alimentara", cu excepția localităților unde unitățile sale nu au preluat operațiunea de comercializare, fiind onorată de I.P.A.S.A.[97].

Conform referatului întocmit de Preşedintele Comitetului de Stat pentru Colectarea Produselor Agricole, cu privire la constituirea fondului de carne al statului, pe baza predărilor de cote obligatorii de carne de către gospodăriile agricole, s-a adoptat o Hotărâre a Consiliului de Miniştri pentru stabilirea regimului de colectare a cărnii.

[95] Muncitorii de pe raza raionului Câmpulung Muscel acuzau lipsa cărnii de la mesele servite la cantine, plus un regim alimentar bazat, în mare măsură, pe cartofi şi fasole. (*Ibidem*, f. 186). Comparativ cu meniurile din perioada pre-comunistă, un mecanic de întreținere a unei mori de panificație, declara: „nu e ruşine statului român să dea mămăligă la cantină, că pe timpul patronilor se oferea pâine în fiecare zi". (*Ibidem*, f. 200).

[96] Activitatea Ministerului Industriei Alimentare reorganizată prin H.C.M. nr. 781/26 iulie 1951 şi cuprindea mai multe organe: Departamentul Industriei Cărnii, Sectorul Industriei pescăreşti, direcții generale, oficii şi institute de cercetări. Decretul nr. 98 al Prezidiului M.A.N. trasa, şi mai precis, sarcinile Ministerului Industriei Alimentare, conducerea şi îndrumarea următoarelor sectoare: industria alimentară, tutunului şi zahărului, produselor alcoolice şi fermentate, săpunului, uleiurilor volatile şi produselor cosmetice; achiziționarea de animale pentru creştere şi conservarea produselor alcoolice naturale, exploatarea şi dezvoltarea fondului piscicol al R.P.R. (A.N.I.C., fond Consiliul de Miniştri, dosar nr. 2.271/1952, f. 88-90).

[97] A.N.I.C., fond Consiliul de Miniştri, dosar nr. 2.245/1952, f. 1-2.

Actul legislativ urmărea: „îmbunătățirea condițiilor de trai ale oamenilor muncii, asigurarea aprovizionării cu materii prime a industriei cărnii, stimularea şi dezvoltarea creşterii animalelor; animalele şi păsările predate la bazele de recepție, sunt plătite imediat”[98].

Disfuncționalitățile apărute în procesul de colectare, inclusiv comiterea unor infracțiuni, au minimalizat considerabil efortul autorităților. Dintre principalele cauze identificate, se menționau cu regularitate, cazurile de înşelăciune ale vânzătorilor (măsluirea greutăților la cântar), abuzuri săvârşite de organele de colectare, slabă gospodărire şi abateri în serviciu, schimbarea vitelor şi sustragerea de animale, deficiențe în munca de colectare[99].

Despre aprovizionarea cu alte produse raționalizate aflăm dintr-un raport intitulat „Industria alimentară în R.P.R.”, redactat în 1952, ce oferă câteva date generale. Industria de panificație funcționa pe baza celor 140 unități, cu o capacitate totală de peste 3.000 t făină în 24 h, însă pâinea se fabrica în condiții neigienice; de asemenea, brutăriile primeau făină nematurizată, ceea ce scădea calitatea şi micşora randamentul, iar multe unități ar fi trebuit să fie cuprinse într-un program amplu de reconstrucție şi reamenajare.

Industria cărnii, deservită de peste 100 unități productive (abatoare şi fabrici de produse de carne), reclama extinderea şi introducerea unei tehnici mai perfecționate şi îmbunătățirea condițiilor sanitare. Exploatarea şi valorificarea peştelui era asigurată de 15 gospodării piscicole şi patru fabrici de conserve (consumul de peşte/cap de locuitor nu depăşea 1 kg; nu exista flotă de pescuit, utilaje şi personal calificat).

Industria uleiurilor vegetale înregistra cote mici de producție pe fondul recoltelor slabe la hectar (400 kg/ha în 1950), precum şi din cauza opțiunii țăranilor de a prelucra la presele țărăneşti semințele plantelor oleaginoase[100].

Producția de zahăr era asigurată de opt fabrici de zahăr şi 15 unități de produse zaharoase; producția era limitată din cauza materiei prime insuficiente şi a investițiilor reduse pentru retehnologizare şi organizarea unui flux continuu de activitate; sectorul de conserve era reprezentat de cele 30 fabrici şi 18 agenții de colectare a vinului şi țuicii (impunerea unui plan de industrializare a vinului, în primul rând, printr-o organizare cât mai riguroasă a selecționării strugurilor, cultivarea viței de vie, organizarea unor unități industriale care să recepționeze strugurii după calitate şi care să fabrice vinul)[101].

Situația aprovizionării, inclusiv pentru Ministerul Forțelor Armate (M.F.A.) şi Ministerul Afacerilor Interne (M.A.I.), în sectoarele textile, încălțăminte şi alimentar-agricol, continua să fie dificilă. Sectorul alimentar-agricol era satisfăcut proporție de 32 % la slănină, 48 % la fasole; cantitățile de fasole nelivrate au fost înlocuite de orez şi arpacaş prin repartiții

---

[98] *Ibidem*, f. 24.

[99] *Ibidem*, f. 122-127. La Timişoara se consemna o lipsă acută de carne la toate întreprinderile de prelucrare, în special la cantină unde erau expediate cantități reduse şi numai o dată pe lună; uleiul pe cartelă nu se mai distribuise pe luna iun. 1951, iar la cartela pe luna iul. 1951, populația aştepta zile întregi, şi deseori, fără a primi alimentul raționalizat. Aprozarul nu comercializa produse, iar alimentele de pe piață se vindeau la suprapreț (ulei: 500 lei/litru, unsoare: 800 lei/kg, cartofi: 30 lei/kg, făină 80-100 lei/kg); o altă nemulțumire se referea la desfacerea petrolului lampant (se alocau 2 litri/lună/familie, considerată mult prea scăzută față de consumul curent). (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13.018, vol. 2, f. 229).

[100] A.N.I.C., fond Consiliul de Miniştri, dosar nr. 2.271/1952, f. 64.

[101] *Ibidem*, f. 65.

suplimentare (în cazul M.F.A), în timp ce M.A.I.-ului i s-a repartizat slănină în proporție de 2 %, fasole 8 %, mazăre 10 % (1 ianuarie-15 august 1952) din cantitatea planificată[102].

Deficiențele constatate în legătură cu aprovizionarea M.F.A. şi M.A.I. erau cauzate, pe de o parte, de nerealizarea planului de producție şi colectări din partea unor furnizori, iar pe de altă parte, de faptul că nu se urmărea cu atenție sporită respectarea planului de livrări. Aprovizionarea centrelor muncitoreşti era deficitară, aşa cum rezultă şi din datele oficiale, în privința legumelor şi zarzavaturilor (3.699 tone planificate, 2.509 tone livrate)[103].

Sub motivația „planificării nejuste a producției de bunuri agroalimentare", producția de bunuri agroalimentare a fost nesatisfăcătoare (1950-1953); lipsa de carne, lapte, unt, de legume şi fructe s-a resimțit în mod deosebit în anii 1950-1952.

Aprovizionarea deficitară era observată şi pe parcursul anului 1953 prin cantități insuficiente şi prețuri foarte mari, inaccesibile muncitorilor şi funcționarilor. În vară, prețul porumbului s-a menținut pe piața neorganizată la prețul de 3 lei/kg în Bucureşti, oraşul Stalin (Braşov), Galați, Constanța, iar fasolea boabe a atins prețuri neobişnuite de 8-10 lei/kg, deci de aproximativ 8-10 ori prețul de achiziție al cooperației.

Livrările de lapte, produse lactate şi ouă erau apreciate drept nesatisfăcătoare cantitativ şi la prețuri foarte ridicate. Pe piețele urbane se distribuiau cu mare greutate şi în cantități de multe ori infime, legume, fructe, struguri, deşi unele cerințe puteau fi onorate, având în vedere stocurile existente în diferite depozite din țară (ex: Rm. Sărat, pe rampa gărilor din zonă se aflau cca 100 vagoane pepeni verzi neexpediate)[104].

O a doua cauză a defecțiunilor în aprovizionare era identificată în sistemul organizării transporturilor şi în valorificarea necorespunzătoare a produselor agroalimentare (folosirea nerațională a mijloacelor de transport, neglijența în ambalarea şi transportul produselor, indiferența privind modul de expunere a mărfurilor şi slaba aprovizionare a oraşelor şi centrelor muncitoreşti)[105].

„Noul curs" economic aplicat din anul 1953, a avut efecte directe şi asupra industriei alimentare. Dacă în primii ani de regim comunist, planurile economice vizau într-o măsură covârşitoare dirijarea fondurilor spre dezvoltarea industriei grele şi construirea unor obiective economice de mari dimensiuni, începând cu anul 1954 se aplică o infuzie de capital şi spre celelalte sectoare de activitate economică. Alocarea unor resurse financiare mai însemnate au grăbit finalizarea unor lucrări de infrastructură, au permis acțiuni de mecanizare a procesului de producție şi îmbunătățirea condițiilor de lucru în întreprinderi[106].

Pe piață au fost lansate noi sortimente de produse de panificație: pâine neagră cu calciu, pâine fără sare, pâine de graham, lipii, covrigi împletiți de 50 şi 100 g, paste făinoase

[102] *Ibidem*, dosar nr. 2.116/1952, f. 2-3.
[103] *Ibidem*, f. 12.
[104] F. Constantinescu, *Asigurarea oraşelor şi centrelor industriale cu produse agroalimentare* în „Probleme economice", nr. 8/august 1954, p. 61.
[105] *Ibidem*, p. 62
[106] Mecanizarea în fabricile de pâine s-a materializat prin malaxoare noi şi cazane, cernătoare mecanice, cuptoare şi rastele de pâine.

de ouă, biscuiți umpluți, biscuiți Eugenia, napolitane sport, napolitane fructine, făina de pesmeți pentru copii, saleuri[107].

Industria cărnii a mărit producția bunurilor de larg consum, în special a conservelor de carne. Materia primă (producția de carne) a fost asigurată prin înființarea mai multor maternități (îngrăşătorii) de animale şi înzestrarea cu utilaj semimecanizat (instalații de apă la padocuri, mori sistematice pentru prepararea uruielilor, vagonete *decauville* pentru transportul furajelor). Industria peştelui a beneficiat de atenția regimului politic, fiind efectuate mai multe operațiuni de achiziție de utilaje pescăreşti, evident, de tip sovietic (talienele gigant şi semigigant, talienele tip Habarov, năvoade-pungă, vintire etc); în felul acesta, s-a mărit producția de peşte adunată, atât din mediu marin, cât şi din cel de coastă şi din Dunăre însoțite de măsuri suplimentare pentru dezvoltarea industriei pescuitului (înființarea de noi unități pescăreşti, construcția de baraje şi alte amenajări în Deltă şi lunca inundabilă a Dunării şi amenajarea unui şantier naval pentru construirea şi repararea vaselor pescăreşti de mare, precum şi vase de transport)[108].

Alte ramuri ale industriei alimentare beneficiare ale fondurilor bugetare:

- zahăr şi produse zaharoase: mărirea suprafețelor cultivate cu sfeclă, distribuirea şi folosirea îngrăşămintelor chimice, creşterea capacităților de prelucrare a sfeclei (reparații capitale, parțiale sau revizii la instalațiile şi fabricile de zahăr);
- uleiuri vegetale: recondiționarea fabricilor şi instalațiilor de extracție şi rafinare, cultivarea plantelor oleaginoase (rapița, inul pentru ulei, soia şi ricin) pe bază de contract (din anul 1950), distribuirea de semințe selecționate şi îngrăşăminte bacteriene necesare pentru tratarea semințelor, cultivatorii contractanți aveau posibilitatea să solicite, în regim gratuit, maşini de semănat şi insectofungicide;
- conserve: comasarea sau desființarea unor vechi unități de producție, construcția unor fabrici noi de conserve şi suc de fructe; amenajări şi înlocuiri de utilaje industriale, diversificarea sortimentelor (salată de vinete, musaca de cartofi, sarmale cu carne, tocană de vițel, varză cu carne, diferite conserve de pasăre, tocană de legume);
- produse lactate: noi fabrici de unt şi brânzeturi, noi centre de lapte şi reutilate cele vechi, introducerea de noi metode tehnologice (după model sovietic), fabricarea de produse dietetice (lapte pasteurizat, lapte acidofil, cu şi fără zahăr, lapte cu ciocolată, iaurt, brânzeturi, desert, brânzeturi cu fructe şi cu ciocolată);
- frigotehnică: organizate întreprinderile „Tehnofrig" (utilaj frigotehnic) şi „Frigotehnica" (monta instalațiile frigorifere) şi începutul dotării fabricilor de produse lactate şi de mezeluri cu instalații frigorifice;
- spirtului, berii şi amidonului: s-a încercat obținerea de noi materii prime (neghina, castane, cicoare, sorg), pe lângă cele clasice (porumb, cartof), în special la produsele spirtoase;
- vin şi produse alcoolice: trecerea sub custodia Ministerului Industriei Alimentare a unei însemnate părți a utilajelor de vinificare, a instalațiilor de fabricare a rachiurilor

[107] A. Moldoveanu, *Pentru dezvoltarea continuă a industriei alimentare* în „Probleme economice", nr. 2/februarie 1954, p. 8
[108] *Ibidem*

naturale, a cramelor şi a spaţiilor de depozitare; crearea unor centre de vinificare cu utilaje mecanizate; construirea unei mari unităţi industriale în Bucureşti („Zarea") pentru băuturile spirtoase;

- săpun, cosmetice şi uleiuri volatile: reorganizarea unităţilor industriale, dotarea cu utilaje noi (pompe de vid, cazane de fierbere şi de aburi, utilaj pentru prelucrarea săpunului de toaletă, instalaţii pentru sinteze chimice etc.), înfiinţarea unei fabrici de uleiuri volatile pentru a se elimina o mare parte din cantităţile de materii prime importate, construirea de instalaţii de distilare cu vapori de apă;
- ape minerale: staţiunile de îmbuteliere dotate cu instalaţii speciale care permiteau să se poată urmări şi păstra regulile de igienă;
- prelucrare a tutunului: introducerea de noi tehnologii[109].

Deşi informaţiile oficiale erau încurajatoare, şi există semne ale unei dezvoltări reale[110], încă producţia de pâine se realiza, în mare măsură, în fabrici vechi, cu 1-2 cuptoare şi cu o mecanizare redusă[111].

Uleiurile vegetale, în continuare, distribuite în cantităţi nesatisfăcătoare din cauza neasigurării materiei prime şi a capacităţilor scăzute de prelucrare; în piscicultură şi industria peştelui, producţia nu acoperea nevoile curente (necesitatea continuării mecanizării activităţii, construcţii şi amenajări de heleştee sistematice şi altele). Industria conservelor se confrunta cu probleme provocate de lipsa materiei prime, unităţile de procesare învechite şi aflate la distanţe mari de centrele legumicole şi fermele de animale.

Alte nemulţumiri vizau puţinătatea sortimentelor de produse oferite populaţiei şi calitatea slabă a multor produse, cum ar fi: pâinea (necoaptă, cleioasă, acră, uscată), produsele de panificaţie (paste făinoase), zaharoase, conserve, vin, ambalaje degradate sau slab executate (dopuri, hârtie, capsule, carton, sticle), condiţii precare de temperatură şi umiditate plus transport şi depozitare, în condiţii nesatisfăcătoare[112].

---

[109] *Ibidem*, p. 8-12.

[110] Industria alimentară a fabricat noi sortimente: uleiuri comestibile din sământă de bumbac, uleiul tehnic din ricin, conserve de legume-gătite, diferite preparate şi conserve de carne, brânzeturi superioare, lapte acidofil, sucuri de fructe etc. De asemenea, s-au observat preocupări crescânde pentru obţinerea de noi produse: făină de pesmet, fulgi de cartofi, bomboane vitaminizate şi diferite alimente dietetice (pâine dietetică cu calciu, produse zaharoase pentru diabetici). În scopul executării controlului chimic şi biologic al calităţii materiei prime, semifabricatelor şi produselor finite, au fost înfiinţate şi utilate un număr de 33 laboratoare de control; introduse 174 standarde şi aprobate de 318 norme interne de fabricaţie. Pentru dezvoltarea pescuitului marin, s-a organizat flota de pescuit în larg. Această flotă a fost dotată cu pescadoare şi cutere construite după proiecte sovietice; în pescuitul marin de coastă s-au introdus taliene gigant de tip sovietic şi năvoade gigant mecanizate. (*Realizări în industria alimentară* în „Revista Industriei alimentare", nr. 7/1954, p. 4).

Pe piaţa cărnii au fost introduse o serie de produse noi: slănină afumată, salam italian superior, ceafă de porc afumată fără os, franckfurter, salam turist superior, mortadela, pastramă de vacă, etc. („Revista industriei alimentare pentru produse alimentare", nr. 3/1955, p. 1).

[111] A. Moldoveanu, *Pentru dezvoltarea continuă a industriei alimentare* în „Probleme economice", nr. 2/februarie 1954, p. 14.

[112] *Ibidem*, p. 15-16.

Pentru a avea o imagine de ansamblu cât mai apropiată de realitatea vremurilor, vom oferi câteva date referitoare la salariile încasate lunar de anumite câteva categorii profesionale.

Direcțiunea Generală a Treburilor (1953) din cadrul Consiliului de Miniştri a propus un nou sistem de salarizare, pe baza prevederilor H.C.M. nr. 3.286/18 noiembrie 1953 cu scopul declarat de a înlătura lipsurile sistemului de salarizare introdus în 1949, atât din cauza bazei de pornire, cât şi a diferențelor salariilor pe meserii şi locuri de muncă (deloc stimulativă pentru creşterea productivității muncii, calificării şi îmbunătățirii calității produselor)[113]. Salar/zi creştea de la 7,04 lei la 10,56 lei; în 1953, câştigul mediu se situa la 425-450 lei, iar cu începere de la 1 ianuarie 1954, 1.900.000 muncitori urmau să câştige în medie 500 lei[114].

Sistemul de sănătate nu oferea perspective salariale motivante; de altfel, un medic consultant încasa lunar 685 lei corespunzător salariului unui secretare dactilografe.

Prin noul plan se avea în vedere stabilirea unor salarii minime, dar şi armonizarea remunerațiilor personalului medical cu cele obținute de ingineri sau tehnicienii din producție. Salariul minim pentru debutanți varia între 220-700 lei şi ar fi crescut cu până la 50% după 10 ani vechime[115].

Retribuțiile lunare plătite angajaților din această categorie socio-profesională înregistra următoarele valori: medic director spital 950-1.400 lei; medic şef secție: 1.150-1.800 lei; inspector sanitar de stat: 1.400-1.750 lei; medic, farmacist: 1.050-1.500 lei; personal mediu sanitar şi personal sanitar elementar, adică felcer: 500-700 lei, soră şefă, soră de ocrotire, droghist, statistician medical: 420-580 lei; soră de ocrotire, soră medicală: 380-530 lei; soră medicală, moaşă, laborant, soră de pediatrie, supraveghetoare: 355-500 lei; cadre medii sanitare fără studii sanitare medii: 315-400 lei; agent sanitar: 280-390 lei; infirmieră de copii: 260-390 lei; infirmieră de spital, brancardieri, spălătoreasă, personal de serviciu: 240-370 lei; îngrijitori de curățenie: 200-320 lei; conducător de unitate farmaceutică economică, cu studii superioare (900-1.200 lei) şi cu studii medii (650-750 lei); cadre farmaceutice: farmacist şef 725-1.100 lei, farmacist (cu studii superioare): 650-975 lei, ajutor farmacist: 500-650 lei, laborant farmacie: 315-500 lei[116].

Salariile achitate elitei intelectuale, ne referim la academicieni (fără a efectua o analiză în privința dobândirii respectivului titlu ştiințific), se situau la un nivel ridicat față de majoritatea covârşitoare a celorlalte categorii socio-profesionale; în virtutea recompensării membrilor activi sau onorifici (în număr de 45) şi a membrilor corespondenți (peste 50)[117]. Indemnizațiile lunare echivalau cu sume cuprinse între 2.200 lei (membru corespondent) şi 3.100 lei (membru activ sau onorific)[118].

Salarizarea lunară a personalului de conducere al Academiei R.P.R., dar şi a personalului ştiințific, nu era neglijabilă în contextul vremurilor tulburi.

---

[113] A.N.I.C., fond Consiliul de Miniştri, dosar nr. 2.396/1953, f. 2.
[114] *Ibidem*, f. 104.
[115] *Ibidem*, f. 110-111.
[116] *Ibidem*, f. 120-121.
[117] *Ibidem*, f. 283.
[118] *Ibidem*, f. 285.

Preşedintele Academiei era retribuit cu 3.500 lei/lună, secretar prim 2.700 lei, preşedinte de filială 2.700 lei, director bază de cercetări ştiinţifice 2.200 lei, secretar de secţie a Academiei R.P.R. 1.000 lei, secretar ştiinţific de filială 1.200 lei, secretar ştiinţific al Academiei R.P.R. 2.500 lei; personalul ştiinţific reprezentat de director institut cercetări: 2.750-3.000 lei, director adjunct ştiinţific institut cercetări: 2.300-2.550 lei, şef secţie institut de cercetări: 2.000-2.250 lei, secretar ştiinţific de institut: 1.600-2.050, şef sector: 1.600-2.050, cercetător principal: 1.300-1.750 lei, cercetător: 1.000-1.450 lei[119].

Câştigul mediu, în luna iulie 1953, se situa la 535 lei, iar principalele categorii profesionale obţineau următoarele venituri: muncitori 403 lei, ingineri şi tehnicieni: 831 lei, funcţionari: 506 lei; personal de serviciu: 226 lei; pază şi pompieri: 282 lei; personal din învăţământ: 474 lei, personal medico-sanitar: 387 lei, personal Sfaturi Populare: 326 lei; propunerile de creştere a salariului tarifar, categoria I pe întreaga economie naţională fiind de circa 20 %[120]. Din analiza bugetelor de familie şi a sondajelor efectuate de Ministerul Finanţelor a rezultat că din totalul 2.819 mii muncitori, ingineri, tehnicieni şi funcţionari, 1.733 mii, adică 61,4 % încasau câştiguri lunare sub 500 lei, din care 52 mii lei, adică 1,8 % chiar sub 200 lei lunar[121].

Decizia desfiinţării sistemului de aprovizionare pe bază de cartele şi raţii (H.C.M. din 26 decembrie 1954) a primit o variantă oficială în presa vremii.

„Sistemul de aprovizionare a fost necesar atât timp cât statul nu dispunea de o masă suficientă de mărfuri strict necesare pentru satisfacerea nevoilor populaţiei. Statul a folosit sistemul de aprovizionare pe bază de cartele pentru a asigura în primul rând nevoile oamenilor muncii. Acest sistem nu permitea însă să se satisfacă într-o măsură mai mare nevoile crescânde ale oamenilor muncii şi de aceea constituia o măsură temporară, pentru a cărei înlăturare, partidul şi guvernul au pregătit condiţiile necesare. În urma desfiinţării sistemului de aprovizionare pe bază de cartele şi raţii, comerţul nostru socialist devine un comerţ larg desfăşurat al cărui rol în lupta pentru înfăptuirea politicii economice a partidului, în etapa actuală, creşte într-o măsură considerabilă”[122].

Creşterea producţiei industriale, a produselor agricole-marfă, circulaţiei mărfurilor şi acumularea rezervelor necesare, au creat premisele „repartiţiei bunurilor de consum pe calea comerţului desfăşurat”[123].

„Prin comerţul desfăşurat se înlătură neajunsul pe care l-a determinat sistemul de aprovizionare pe bază de cartele în urma faptului că prin cantităţile de alimente pe care le distribuia pe cartele, statul nu putea acoperi în parte nevoile crescânde ale oamenilor muncii”[124].

---

119 Personalul auxiliar format din preparator, 700-800 lei, mecanic principal, sticlar, electrician, desenator: 500-700 lei, laborant principal: 400-450 lei, laborant: 300-350 lei, încheiau lista şi totodată primeau cele mai mici lefuri. (*Ibidem*, f. 286-287).

120 *Ibidem*, f. 295, 298.

121 *Ibidem*, f. 300.

122 *O nouă etapă în dezvoltarea comerţului socialist* în „Probleme economice”, nr. 2/1955, p. 3.

123 *Ibidem*, p. 4.

124 *Ibidem*, p. 5.

Mărirea cantităților de mărfuri distribuită prin comerțul socialist depindea pe de o parte de creşterea producției industriale şi agricole, iar pe de altă parte de mărirea posibilităților de achiziție ale statului, pe calea practicării unor prețuri mai stimulative pentru producătorii agricoli.

„Sistemul de aprovizionare pe bază de cartele mai constituia o frână în dezvoltarea producției bunurilor de consum, deoarece partea din producția alocată acestui sector, împiedica îmbunătățirea calității şi sortimentului producției bunurilor de consum. Repartizarea produselor era incompatibilă cu repartiția după muncă, deoarece introducea elemente de nivelare în salarizarea oamenilor muncii”[125].

Eliminarea cartelelor aducea cu sine şi o suplimentare a cheltuielilor familiale; în consecință, s-a procedat la acordarea unor compensații băneşti lunare.

Compensația se acorda salariaților, membrilor de familie, soțiilor nesalariate şi copiilor sub 14 ani, şi era scutită de impozit[126].

Pensionarii care domiciliau în mediul rural nu aveau dreptul de compensație pentru membrii lor de familie şi urmau să fie mărite indemnizațiile lunare pentru familiile studenților muncitori, studenții muncitori căsătoriți, burse speciale şi de învățământ.

În seria măsurilor protecționiste se înscria şi majorarea lefurilor unor categorii de salariați (agricultură, exploatări forestiere, fabrici de cherestea, metalurgie construcții de maşini, electrotehnică şi atelierele mecanice, alimentară, textile, construcții).

Cu începere de la 1 ianuarie 1955, salariile personalului administrativ, se majorau astfel: salariile tarifare lunar până la 200,20 lei înregistrau o creştere până la 240 lei, 208-244,40 lei la 265 lei; 267,80 lei până la 300 lei; de asemenea, beneficiau de creşteri salariale personalul sanitar, elementar şi mediu[127].

Măsura eliminării rațiilor alimentare a fost dublată de H.C.M.-ul privind reducerea de prețuri cu amănuntul a unor mărfuri alimentare şi industriale şi a tarifelor de spectacole (mart. 1955).

---

[125] *Ibidem*, p. 7.

[126] Art. 9: valoarea compensației băneşti

a) pentru salariați, membrii cooperativelor meşteşugăreşti şi pensionari:
- muncă excepțională (fost cartela A): 109 lei/lună
- muncă foarte grea (fost cartela B1): 87 lei/lună
- muncă grea (cartela B): 65 lei/lună.
- muncă obişnuită (cartela C): 51 lei/lună
- pensionarii (cartela D1): 38 lei/lună

b) pentru membrii de familie din mediul urban:
- soția nesalariată: 38 lei (cartela D1)
- pentru fiecare copil sub 14 ani: 43 lei (cartela D2)

c) pentru membrii de familie din mediul rural:
- soția nesalariată: 38 lei (cartela D1)
- fiecare copil sub 14 ani: 43 lei (cartela D2)
- soția nesalariată şi fiecare copil sub 14 ani (fost cartela D3). (A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R.-Secția Economică,

dosar nr. 34/1954, f. 3).

[127] *Ibidem*, f. 8.

Propaganda pentru promovarea către populație a actului normativ s-a efectuat prin distribuirea de ziare şi afişe, programe difuzate la stațiile de radio-amplificare, discuții cu cetățenii şi prin unele locuri, muncă de lămurire din casă în casă[128].

Prețuri medii pe piața țărănească (3-7 ianuarie 1955): făină albă 5,74 lei/kg, mălai: 2,46 lei/kg, carne de porc: 15,60 lei/kg, carne de bovine: 10,11 lei/kg, carne ovine: 12 lei/kg[129].

Desfacerile prin alimentația publică se realizau, atât prin sistemul cantinelor organizate pe lângă instituții publice, institute de învățământ, organizații, întreprinderi, cât şi prin unitățile comerciale socialiste (restaurante, bufete etc).

În ceea ce priveşte cantinele, apariția acestora a fost determinată de condițiile grele de aprovizionare existente în perioada postbelică. Principalele produse alimentare (carne, grăsimi, etc) supuse regimului de cartele şi rații, erau achiziționate la preț de cartelă[130].

Contingentul de consumatori deserviți prin cantine s-a diminuat semnificativ după desființarea cartelelor, ca urmare a îmbunătățirii aprovizionării populației cu produse alimentare prin unitățile comerțului de stat şi cooperatist şi al sporirii cantităților de produse agroalimentare desfăcute pe piața țărănească.

Cu toate acestea, prin sistemul cantinelor, încă, se aprovizionau cca 1.000.000 persoane. Față de volumul total al desfacerilor cantinelor prin rețeaua de alimentație publică, aproximativ 18 %, restul revenea unităților de alimentație publică organizate în cadrul comerțului socialist. Prin cantine se comercializau doar preparate culinare, pe când rețeaua de alimentație publică îşi asigura cel mult ⅓ din volumul vânzărilor pe baza preparatelor alimentare[131].

Cantinele erau organizate, de regulă, pe lângă întreprinderi şi instituții; iar cel mai răspândit tip de unitate de alimentație publică era bufetul-bodegă. În sistema Ministerului Comerțului Interior (M.C.I.), bufetele şi bodegile ocupau mai mult de jumătate din numărul unităților de alimentație publică, adică: 29,5 % restaurante şi ospătării, 56 % bufete şi bodegi, 14,5 % cofetării şi patiserii[132].

Cantitățile de materii prime destinate preparării hranei şi repartizate Unităților de Alimentație Publică (U.A.P.) (grăsimi, zahăr, crupe, paste făinoase, legume, zarzavaturi) au crescut, însă multe unități preferau să se aprovizioneze cu produse din carne şi peşte, şi într-o măsură mai mică cu cele de origine vegetală[133].

„Bufetul-express”, un nou tip de deservire, bazat pe autoservire parțială, a fost considerat un factor pozitiv în dezvoltarea acestui sector al industriei alimentare, oferind consumatorilor o varietate mai mare de produse culinare (calde şi reci) şi servite cu multă economie de timp. Pe piața unităților de alimentație s-a inaugurat un nou tip de magazin, cu

---

128 Idem, dosar nr. 4/1955, f. 1-2.

129 Idem, dosar nr. 30/1955, f. 3.

130 A. Florescu, D. Dima, *Unele probleme ale dezvoltării alimentației publice* în „Probleme economice”, nr. 6/iunie 1956, p. 60.

131 *Ibidem*, p. 61.

132 *Ibidem*, p. 61-62.

133 *Ibidem*, p. 63.

rol de desfacere a produselor culinare pentru acasă, direct sau la comandă[134]; în această ramură de activitate predomina munca manuală (insuficiența utilajului modern, mecanizarea redusă a proceselor tehnologice).

Numărul cadrelor calificate (bucătari) a crescut, prin organizarea cursurilor de calificare, dar şi a şcolilor de specialitate. Din cauza salariilor mici, mulți bucătari renunțau la locurile de muncă, iar locul acestora era suplinit de forță de muncă necalificată (în unele zone nu existase vreodată un lucrător profesionist); de asemenea, se recomanda dirijarea femeilor către acest sector şi a bărbaților către industria grea[135].

Furnizarea produselor finite către client, parcurgea mai multe etape: în primul rând, procurarea materiilor prime (produse din carne, lapte, ouă, vegetale ş.a.); a doua etapă, funcționarea unităților de prelucrare ale industriei alimentare (abatoare, fabrici de lapte, fabrici de ulei etc), continuată de livrarea către unitățile de alimentație publică, şi apoi, sub diferite forme şi preparate, comercializarea către populație.

În al doilea program cincinal s-au alocat fonduri pentru dezvoltarea de noi unități (fabrici de pâine, abatoare, fabrici de bere sau conserve). La 1 ianuarie 1956 îşi desfăşurau activitatea 296 întreprinderi de industrie alimentară de importanță republicană; 45 % erau întreprinderi de bază cuprinzând unitățile mari şi foarte mari (majoritatea situate în Transilvania şi Muntenia)[136].

Potențialul industrial alimentar cel mai redus se situa în regiunile Baia Mare, Piteşti şi Iaşi, iar cel mai ridicat în regiunile Bucureşti, Stalin şi Timişoara[137].

Alimentația românilor şi industria de resort au cunoscut evoluții fluctuante între anii 1944-1954, în funcție de prioritățile politice, sursele de aprovizionare, eliminarea inițiativei particulare, capacitățile de regenerare economică şi investițiile financiare. Disfuncționalitățile prezentate au întregit imaginea de ansamblu asupra unui sector economic des invocat, însă neînsoțit de o investigație istorică, economică sau sociologică aprofundată.

Deşi cadrul temporal a fost depăşit prin mențiuni ale unor decizii aprobate şi puse în aplicare în anii următori, ele completează tabloul informațional al subiectului tratat în acest studiu.

Concluzii

Mențiunile referitoare la sectorul alimentar românesc, între anii 1944-1954, au vizat aspectele reprezentative, cu accent predilect pe formele organizatorice şi în subsidiar pe probleme ivite în asigurarea aprovizionării populației.

Anii războiului au redirecționat prioritățile economice spre cele de susținere a unui conflict militar (situație valabilă şi pentru domeniul alimentar cu alocarea unor resurse substanțiale).

---

[134] *Ibidem*, p. 65.

[135] *Ibidem*, p. 67.

[136] E. Trattner, *Câteva aspecte privind repartizarea teritorială a industriei alimentare* în „Probleme economice”, nr. 11/noiembrie 1956, p. 35

[137] Potențialul industriei alimentare din regiunile Bucureşti şi Stalin determinat de capacitățile de dezvoltare economică a oraşelor de reşedință, iar în regiunea Timişoara, de oraşele Timişoara şi Arad. (*Ibidem*, p. 37-38).

Actele legislative adoptate în timpul regimului antonescian au constituit un prim pas în distribuirea raționalizată a produselor alimentare. Instituționalizarea activității prin crearea unui organism central (Economatul General) şi a unora județene (Oficiile Economice Județene) se înscriu în politica economică de război din prima jumătate a deceniului patru.

După actul de la 23 august 1944, noii guvernanți au regândit parțial spectrul socio-economic, în funcție de realitățile concrete, dar şi a intereselor politice.

Din punct de vedere economic s-a realizat tranziția la economia de pace, de refacere postbelică, cu nenumărate suişuri şi coborâşuri. În domeniul alimentar s-a reclamat adoptarea urgentă a unor măsuri protecționiste în contextul plăților de război, precum şi a efectelor devastatoare ale secetei (1945-1946).

Economatele, organe de aprovizionare a populației, sunt revalorizate respectându-se într-o măsură covârşitoare rețeta din timpul războiului (înființarea pe lângă unitățile economice, arondarea populației salariate, procurarea articolelor alimentare şi nealimentare, distribuirea în cantități stabilite de organele ministeriale de resort, ritmicitatea sau întârzierile în livrarea acestora).

Pe lângă economate, comerțul alimentar cuprindea şi unitățile particulare (prăvălii, băcănii) sau comerțul ambulant. Majoritatea atelierelor de producție, fabricile de pâine, abatoare, lăptării etc erau proprietate privată şi au dispărut, treptat, odată cu politica naționalizării mijloacelor de producție (declanşată oficial la 11 iunie 1948).

Problematica abordată pe parcursul studiului s-a referit la disfuncționalitățile existente în sectorul alimentar în decada 1944-1954, remarcate cu ajutorul diferitelor surse de informare.

Defecțiunile apărute în sistemul alimentar au fost consemnate, cu regularitate, în rapoartele şi sintezele întocmite de organele informativ-operative din anii '40-'50. Conținutul acestora a contribuit, indirect, la revigorarea industriei alimentare. De reținut că, principalele probleme evidențiate (lipsa materiilor prime, dezorganizarea procesului de producție, evaziunile angajaților, puterea de cumpărare redusă a populației salariate, rețeaua de distribuție deficitară, specula cu articole alimentare) au fost, treptat, eliminate sau anulate considerabil (implementarea unor politici de dezvoltare structurală).

Anii 1948-1954 au adus în prim-plan politica economică de tip socialist cu diferite forme de exprimare. Din seria măsurilor care au vizat sectorul alimentar, reținem: formele de organizare ale comerțului socialist (întreprinderi comerciale de stat, organizații comerciale locale), desființarea economatelor (1948), regimul cartelării produselor menținut până la finele anului 1954, acordarea unor compensații băneşti pentru suplinirea efortului financiar datorat eliminării cartelelor, îmbunătățirea acestei ramuri economice prin infuzii însemnate de capital odată cu inaugurarea „noului curs economic" (1953), diversificarea şi creşterea constantă a numărului unităților de deservire publică (bufete expres, restaurante-pensiuni, unități lacto-vegetariene, restaurante-zahana, ospătării populare, lăptării, restaurante-cantină)

Deşi planurile comuniştilor de dezvoltare a industriei alimentare şi nevoile curente ale populației nu au coincis (diferențele majore existente între planurile de stat şi realitățile cotidiene), pe fondul ajustării priorităților economice s-au creat premisele unei creşteri reale a acestui sector de activitate (prin normalizarea livrărilor de produse de strictă necesitate şi ajutoarele financiare suplimentare acordate unităților economice şi majorității populației etc).

IV. RECENZII. NOTE DE LECTURĂ

Dr. Constantin Moraru, *Politica externă a României (1958-1964)*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2008, 320 p.

În contextul actual al istoriografiei româneşti, ce pare a nu se putea elibera de fascinația exercitată de analiza politicilor represive ale statului comunist, un demers vizând evoluția politicii externe, mai ales într-o perioadă atât de controversată (1958-1964)[1], reprezintă, în opinia noastră, un efort oportun şi lăudabil.

Domnul Constantin Moraru şi-a asumat dificila sarcină de a investiga, cu acribia ştiințifică dovedită în studiile sale publicate în ultimii zece ani, perioada cuprinsă între retragerea trupelor sovietice din România şi declarația P.M.R. din aprilie 1964, perioadă în care diplomația românească a cunoscut o efervescență fără precedent, iar liderii politici de la Bucureşti au fost nevoiți să evolueze într-un context internațional extrem de dificil.

Analiza domnului Moraru a fost structurată pe patru capitole, precedate de o introducere, menită a familiariza cititorul cu importanța temei, stadiul istoriografiei şi izvoarele utilizate, şi succedate de concluzii şi un număr de 32 de anexe documentare.

În primul capitol, intitulat *Politica externă a României în anii 1958-1964, încercări de ieşire de sub tutela sovietică*, autorul analizează contextul în care s-a produs retragerea trupelor sovietice din România, reconstituie etapele relațiilor economice dintre România şi U.R.S.S. şi identifică momentele în care primele disensiuni între cele două state încep să se facă vizibile în mod public, pentru ca, în ultima parte a capitolului, să urmărească paşii extrem de precauți făcuți de statul român pe calea restabilirii şi amplificării relațiilor diplomatice şi economice cu țările occidentale. În acest context, am reținut periodizarea politicii externe a României în raport cu Uniunea Sovietică în intervalul 1945-1965. Astfel, în opinia domnului Moraru, pot fi identificate trei etape distincte: „perioada subordonării absolute” (1945-1955), „perioada subordonării asumate” (1956-1962) şi „perioada refuzului subordonării” (1962-1965)[2].

Capitolul al II-lea este consacrat în întregime analizării originii şi evoluției conflictului chino-sovietic, conflict de o importanță deosebită în evoluția relațiilor internaționale ale vremii nu doar pentru „lagărul socialist”, ci chiar la nivel mondial. Prima criză majoră în

---

[1] Este suficient să amintim declanşarea şi escaladarea conflictului din Vietnam, „incidentul” U2 (1 ianuarie 1960), problema zidului Berlinului (august 1961), criza rachetelor din Cuba (octombrie-noiembrie 1962).

[2] Mioara Anton, autoarea unei lucrări consacrate politicii externe a „regimului Gheorghiu-Dej”, publicată cu puțin timp înaintea celei a domnului Moraru (încă un indiciu al importanței temei abordate!), a optat pentru următoarea periodizare: 1948-1953 – perioada „satelitului perfect”, 1953-1960 – perioada „noului curs”; 1960-1965 – perioada „desprinderii” – cf. Mioara Anton, *Ieşirea din cerc. Politica externă a regimului Gheorghiu-Dej*, Bucureşti, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2007, 225 p., *passim;* vezi şi Elis Neagoe-Pleşa, *Gheorghiu-Dej şi politica externă a României (1945-1965)*, în Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, „Arhivele Securității”, vol. 4, coord. Silviu B. Moldovan, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2008, p. 474-538.

interiorul blocului comunist a preocupat în cel mai înalt grad cancelariile tuturor marilor puteri ale lumii şi a influenţat hotărâtor cursul diplomaţiei acestora în perioada următoare.

Cel de-al treilea capitol urmăreşte implicarea României în marile probleme ale vieţii internaţionale din perioada analizată, începând de la declaraţia guvernului român cu privire la asigurarea securităţii colective în Europa (25 martie 1954) şi continuând cu semnarea de către U.R.S.S. a tratatului cu Austria (15 mai 1955), criza Suezului (iulie-octombrie 1956), revoluţia anticomunistă din Ungaria (octombrie – noiembrie 1956), consfătuirea reprezentanţilor partidelor comuniste şi muncitoreşti de la Moscova (16-19 noiembrie 1957), problema statutului Berlinului, problema dezarmării, criza rachetelor din Cuba.

Declaraţia din aprilie 1964 şi semnificaţia sa istorică au fost analizate de domnul Constantin Moraru în cel de-al patrulea capitol al lucrării. Momentul aprilie 1964 a fost abordat din două perspective, cea dintâi fiind rezervată analizării „vârfului aisbergului", adică a problemelor şi aspectelor destinate publicităţii, iar a doua perspectivă, a „subteranei problemei", extrăgându-şi substanţa din evoluţiile diplomatice anterioare adoptării declaraţiei şi din analiza „undei de şoc" a acestui act în rândul factorilor politici de decizie din Occident şi din blocul comunist.

Concluziile autorului tind să acrediteze ideea că „politica de lărgire a spaţiului de manevră", pusă în practică de conducerea de la Bucureşti, s-a bazat pe doi factori externi: polemica sino-sovietică, ce a permis contestarea autorităţii ideologice a Moscovei, şi atitudinea de deschidere a Occidentului în faţa demersurilor româneşti, atitudine ce a făcut posibilă o oarecare independenţă din punct de vedere economic faţă de U.R.S.S. şi continuarea industrializării ţării în parametrii stabiliţi de liderii români.

Lucrarea domnului Moraru a valorificat o sumă de documente cu caracter inedit, provenind în special din fondurile Comitetului Central al P.C.R., dar şi din arhivele diplomatice ale M.A.E., reuşind astfel ca, din punct de vedere informaţional, să introducă în circuitul ştiinţific date şi fapte în măsură să confirme multe din relatările memorialistice ale unor protagonişti ai epocii, aflate până nu de mult sub rezerva cu care istoricul de profesie priveşte acest gen de izvoare. Documentele oficiale cercetate de autor conferă un plus de credibilitate judecăţilor de valoare ale acestuia şi permit o lectură mult mai nuanţată a epocii.

Din acest punct de vedere, considerăm lucrarea drept o reuşită, acoperind cu succes una din numeroasele pete albe pe care istoria regimului comunist din România încă le are, în ciuda scurgerii a două decenii de la dispariţia sa. Ne exprimăm speranţa că extinderea cercetărilor îi va permite domnului Constantin Moraru ca, singur sau într-o echipă bine închegată, să demareze elaborarea unei lucrări care să acopere integral politica externă a României în perioada 1948-1989.

Ne vedem totuşi nevoiţi să semnalăm şi câteva aspecte care, în opinia noastră, se constituie în minusuri ale volumului prezentat prin rândurile de faţă. Pentru început, am remarcat faptul că, dacă relaţiilor cu statele occidentale le este consacrat un subcapitol, relaţiile României cu celelalte ţări cu regimuri comuniste nu au constituit obiectul unei preocupări distincte pentru autor, cu excepţia relaţiilor cu U.R.S.S. şi cu China. Nici măcar relaţiile româno-iugoslave din perioada analizată, restabilite după ani buni de tensiuni, nu au reţinut în mod special atenţia autorului.

Dorim să subliniem faptul că politica externă a României în perioada de referință nu s-a limitat doar la deschiderea față de Occident şi la disputele cu U.R.S.S. şi cu celelalte țări de „democrație populară” în cadrul C.A.E.R. Din punctul nostru de vedere, o abordare a relațiilor bilaterale ale României cu Albania, Bulgaria, Iugoslavia, Cehoslovacia, Ungaria, Polonia, R.D.G. ar fi fost de natură să creeze o imagine de ansamblu mai comprehensibilă a politicii externe româneşti. Desigur, opțiunea autorului în stabilirea căilor de abordare monografică a politicii externe este o decizie care îi aparține în totalitate şi suntem siguri că se bazează pe argumente solide.

În schimb, trebuie să mărturisim că am fost contrariați de aprecierea formulată de autor asupra măsurilor represive inițiate de către Dej după retragerea trupelor sovietice din România: „Pe plan intern, pentru a compensa retragerea trupelor sovietice şi a oferi dovezi concrete conducerii de la Moscova, precum şi pentru a menține controlul partidului, Gheorghe Gheorghiu-Dej a aprobat introducerea unor măsuri stringente de securitate internă” (p. 27). Oare să fi fost chiar atât de „stringente” arestările ordonate de către Dej printre intelectualii români şi printre alte categorii de cetățeni considerate aprioric „duşmani ai poporului”? Credem că nici măcar din punctul de vedere al consolidării interne şi externe a regimului, acestea nu şi-au avut rostul, fiind pur şi simplu un act gratuit, o paradă a puterii depline pe care, în sfârşit, liderul totalitar o obținuse. Nu împărtăşim opinia că imaginea lui Dej la Moscova ar fi avut de câştigat prin operarea de arestări masive, iar „controlul partidului” deja nu-i mai era în primejdie.

Un semn de întrebare ne-a ridicat şi afirmația de la pagina 31, unde autorul este de părere că „raporturile politice, economice şi militare româno-sovietice, (sic!) s-au desfăşurat în condițiile impuse de convenția de armistițiu din 8 mai 1945 urmată de Tratatul de Pace de la Paris, din 10 februarie 1947”. Formularea este imprecisă (să fie vorba de capitularea Germaniei la 8 mai 1945?), dar dacă e vorba de Convenția de Armistițiu dintre România şi Națiunile Unite, atunci trebuie spus că aceasta a fost semnată la 12 septembrie 1944. La 8 mai 1945 au fost semnate la Moscova un acord de colaborare economică între România şi Uniunea Sovietică şi un acord privind livrarea reciprocă de mărfuri între România şi Uniunea Sovietică, documente care, într-adevăr, au avut un impact de durată asupra relațiilor dintre cele două state, ele stând la baza formării societăților mixte de tip „sovrom”.

Suntem nevoiți să mai semnalăm şi o enumerare pripită. Astfel, potrivit autorului, „după 1958, se extind relațiile şi cu alte țări arabe şi africane (Afganistan, Irak, Guineea, Cipru, Mali, Ghana, Algeria, Tunisia, Benin, Sierra Leone, Tanzania, Mauritania)” (p. 59). Ne întrebăm dacă Cipru e considerată a fi țară africană sau arabă?

Supărătoare ni s-au părut a fi şi destul de frecventele scăpări de natură stilistică şi gramaticală. Lipsa acordului dintre subiect şi predicat („**se cereau** astfel **căutarea** unor soluții pentru a coexista paşnic în cadrul acestui război rece…” – p. 15; „**reacția** Beijingului la deciziile Congresului al XX-lea **au fost** mult mai nuanțate decât cele ale Tiranei” – p. 80; „**o delegație** economică guvernamentală română, condusă de Alexandru Bârlădeanu (…), Gh. Gaston-Marin (…), Mihai Florescu (…) şi Mihai Petri - ministrul adjunct al Comerțului exterior **au întreprins** o vizită neoficială…” – p. 63), plasarea frecventă a unei virgule între subiect şi

predicat[3], „compensată” de absența altor virgule reclamate de punctuația frazei („Anul 1958**,** aduce cu sine schimbări pe scena politică franceză…” – p. 61; „Problema cea mai importantă cu care se va confrunta România în prima jumătate a anului 1964**,** a fost polemica ideologică sovieto-chineză” – p. 175; „Perioada noiembrie 1963-aprilie 1964, este însoțită de un intens schimb de scrisori…” – p. 187; „La Paris, interesul față de Declarația de la Bucureşti**,** este într-o notă maximă, fapt dovedit de telegramele trimise de ministrul român…”, p. 199; „De fapt România**,** nu a fost un partener «entuziast» al Pactului de la Varşovia…” – p. 210; „Subordonarea necondiționată şi situația de inferioritate acceptate în primul deceniu**,** se schimbaseră” – p. 213), precum şi prezența unor cacofonii („adică competiția dintre cele două superputeri” – p. 9; „guvernul francez tolerează încă campania radiofonică la adresa României” – p. 60), impietează asupra discursului şi fac lectura volumului destul de greoaie.

De asemenea, atrag neplăcut atenția unele fraze care, cu îngăduință, ar putea fi definite drept eliptice. Astfel, referindu-se la acordul financiar româno-francez, semnat la 9 februarie 1959, autorul notează: „Din partea română Radu Mănescu, adjunct al ministrului Finanțelor, iar din partea franceză a semnat Jean Deciry, din M.A.E., preşedintele delegației franceze” – p. 62. Peste numai câteva pagini, imaginația lectorului este din nou solicitată în încercarea de a desluşi ce a vrut să spună, de fapt, autorul. Mai întâi, aflăm că „evoluția relațiilor româno-americane după moartea lui Stalin, 1954-1956 a reflectat schimbarea atitudinii administrației americane față de comerțul est-vest şi de blocul sovietic, în general” (p. 68). Probabil, este vorba de evoluția relațiilor dintre cele două țări în *perioada* 1954-1956.

După numai câteva paragrafe urmează o altă frază încă şi mai nebuloasă: „Existența unui număr mare de reclamanți care revendicau sume ce depăşeau valoarea totală de 60 milioane dolari, bunurile blocate ale României în S.U.A. nu totalizau puțin peste 20 milioane dolari, fapt ce avea să îngreuneze soluționarea acestor pretenții financiare” – p. 68. La o primă lectură am fi tentați să credem că e vorba de faptul că, întrucât bunurile româneşti din S.U.A. se cifrau la cca 20 milioane de dolari, iar pretențiile americane erau de cca 60 milioane, diferența de 40 de milioane reprezenta un impediment în normalizarea relațiilor bilaterale. Dar, aflând că bunurile româneşti „**nu** totalizau puțin peste 20 milioane”, chiar devine dificil de înțeles ce a vrut autorul să ne comunice.

Am fost surprinşi şi de spațiul alb din dreptul acronimului *K.G.B.*, inserat în lista de abrevieri. În acest caz, suntem convinşi că este vorba de o simplă neatenție, abrevierea denumirii temutei instituții a Comitetului Securității Statului din U.R.S.S. (Комитет Государственной Безопасности – *Komitet Gosudarstvennoj Bezopasnosti*) fiind mult prea cunoscută.

Indicele din finalul volumului reuneşte atât toponime, cât şi antroponime, dar, în mod ciudat, nu le include nici pe cele din *Introducere*, nici pe cele din anexele documentare, pentru a nu mai pomeni de cele din aparatul critic. De asemenea, rigoarea acestui indice lasă, uneori, de dorit, Nikolai Viktorovici Podgornâi, de exemplu, regăsindu-se pomenit şi la p.

[3] Acest gen de greşeli gramaticale, frecvente şi în lucrările recente ale altor autori, ne fac să considerăm îndreptățită observația lui Mircea Platon: „Intelectualii români de astăzi pot fi stivuiți, cu uşurință, în două clăi: unii pun virgulă între subiect şi predicat, alții pun punct între trup şi suflet. Unii ignoră buchea, ceilalți – Cuvântul” – Mircea Platon, *Ortodoxia pe litere – îndreptar de fundamentalism literar*, Bucureşti, Editura Christiana, 2006, p. 173.

184 din volum, pe lângă celelalte pagini indicate de autor, iar toponimul Iugoslavia, indicat pentru p. 184, regăsindu-se, de fapt, la p. 185.

În bibliografia din finalul lucrării sunt incluse un volum şi un articol semnate de academicianul Florin Constantiniu, dar numele distinsului istoric este trunchiat sub forma „Constantin, Florin, *O istorie sinceră a poporului român…"* (p. 307), deşi în notele din textul volumului este folosită forma corectă a numelui. Totodată, mărturisim că am fost surprinşi de absența din bibliografie (neindicată drept una selectivă) a unor lucrări considerate clasice în analiza relațiilor externe ale țărilor din blocul comunist, precum acelea semnate de Zbigniew Brzezinski[4], Adam Ulam[5] sau François Fejtö[6]. Nici lucrările care reflectă punctul de vedere sovietic asupra evoluției relațiilor internaționale ale U.R.S.S. nu şi-au găsit locul în bibliografia amintită[7].

Invitat culpam qui delictum praeterit[8], spunea acum două milenii Publilius Syrus în celebrele sale *Sentitiae*, în vreme ce Horațiu avertiza că *In vitium ducit culpae fuga*[9]. Vremurile însă s-au schimbat, iar experiențe recente ne-au demonstrat că, în actualul context, orice apreciere critică asupra producțiilor istoriografice este interpretată drept un nepermis atac la persoană. Totuşi, ne exprimăm încrederea că, de această dată, trecerea în revistă a unor deficiențe stilistice, precum cele de mai sus, nu ne va atrage eticheta de cârcotaş şi nici resentimentele autorului, pe care îl prețuim, în egală măsură, atât pentru numeroasele sale contribuții din planul istoriei contemporane, materializate prin studii şi articole, cât şi pentru volumul pe care am încercat să-l prezentăm aici.

Florian Banu

---

[4] Zbigniew Brzezinski, *The Soviet Bloc. Unity and Conflict*, Harvard University Press, 1967

[5] Adam Ulam, *Expansion and Coexistence: A History of Soviet Foreign Policy. 1917-1967*, New York, Praeger Publishers, 1968.

[6] François Fejtö[6], *Histoire des démocraties populaire. L'ère de Staline*, vol. I-II, Paris, Èdition du Seuil, 1971.

[7] *History of Soviet foreign policy. 1945-1970*, edited by B. Ponomaryov, A. Gromyko, V. Khvostov, Moscow, Progress Publishers, 1974; Nikolai Lebedev, *The USSR in World Politics*, Moscow, 1980; Andrei A. Gromyko and Boris Ponomarev, eds. *Soviet Foreign Policy.1917-1980*, Moscow, 1981.

[8] *Acela care trece cu vederea o greşeală, ocroteşte o nelegiuire.*

[9] *Fuga de greşeală te duce într-o greşeală (şi mai mare).*

George Pavel Vuza, *Însemnările unui procuror sau Procuratura văzută din interior, Cuvânt înainte de Dan Tudor Vuza, postfață de Dinu C. Giurescu*, Bucureşti, Editura Vremea, 2008, 270 p.

Moto: „De regulă, jumătățile de adevăr constituie un neadevăr deplin."[1]

În ultimii ani, cercetarea istoriei României din timpul regimului comunist nu a beneficiat de suficiente surse care să contribuie la cunoaşterea justiției din timpul regimului comunist. Un izvor deosebit de informații istorice îl constituie volumele de memorii scrise de cei care au trăit în epoca respectivă. Volumele de memorii care să ne ajute la formarea unei imagini cât mai şi clare despre regimul comunist, deşi nu sunt şi, probabil, nu vor fi niciodată suficiente, sunt din ce în ce mai multe. Cum, însă, până în prezent, nu a apărut nici un volum de memorii scris de un procuror sau un judecător, funcții extrem de importante în orice regim politic, *Însemnările unui procuror* ar trebui să prezinte un interes deosebit pentru cei care se apleacă asupra istoriei recente.

Consultarea unei cărți de memorialistică poate prezenta interes măcar prin prisma desluşirii stării şi mentalității cu care autorul se raportează la evenimentele descrise. Deşi, în general, există posibilitatea reconstituirii adevărului şi verificării faptelor relatate în volumele de memorii, din ce în ce mai puțini au timpul să o facă. Este, pe de altă parte, greu să polemizezi cu un trăitor al evenimentelor pe care le povesteşte, cu atât mai mult atunci când nu se mai află în viață, un astfel de demers putând fi confundat de urmaşii fizici ai autorului drept o întinare a memoriei chiar şi în cazul în care autorul falsifică istoria. Îndrăznim, totuşi, în interesul istoriei, să afirmăm că memoriile lui George Pavel Vuza sunt atât de cosmetizate încât sunt chiar nocive pentru cititorul de istorie.

Absolvent al Facultății de Drept de la Iaşi în anul 1944, după satisfacerea stagiului militar şi al unui stagiu, scurt şi el, în baroul ieşean, în iunie 1945, în urma epurării masive a magistraților din aprilie 1946, George Pavel Vuza este numit judecător ajutor la Judecătoria rurală Negreşti din județul Vaslui. Cum în acea perioadă nu mulți absolvenți de drept se puteau lăuda că au *origine sănătoasă*, tragedia morții tatălui său pe când avea doar doi ani şi jumătate şi faptul că mama sa l-a crescut singură dintr-un „salariu modest de funcționară" îl introducea pe lista scurtă. Aceasta, iar mai apoi înscrierea în partid din martie 1947, trebuie să fi fost cauza avansării rapide, peste nici două luni fiind transferat, fără să fi cerut aceasta, la Tribunalul din Iaşi iar apoi, cu reducere de stagiu, în martie 1948, numit procuror titular la Parchetul Tribunalului Iaşi. Tânărul procuror de numai treizeci şi trei de ani, ajunge, în 1952, în urma înființării Procuraturii ca instituție distinctă a statului, şef al Procuraturii regiunii Iaşi.

Cel mai înalt nivel atins în carieră de George Pavel Vuza a fost funcția de prim locțiitor al procurorului general al Republicii Populare Române între 1954 – 1958. Memoriile nu se referă decât la activitatea profesională din perioada amintită. După 1958, George Pavel

[1] Bernd Ruthers, *Dreptul degenerat. Teorii ale dreptului şi jurişti proeminenți în cel de-al Treilea Reich,* Ed. Univ. „Al. I. Cuza" Iaşi, 2005, p. 165.

Vuza a fost îndepărtat din Procuratură, a fost notar o vreme, după câţiva ani redevenind procuror în Bucureşti, fără a mai deţine, însă, funcţii de conducere.

Chiar şi la o parcurgere rapidă a memoriilor lui George Pavel Vuza, fost procuror care a deţinut funcţii înalte în aparatul comunist, acestea par a fi o spovedanie în care autorul îşi justifică faptele anterioare în funcţie de timpul şi contextul politico-social prezent, perioada în care au fost redactate fiind cea de „după 1990". Dacă ar fi numai textul scris de fostul procuror, însă, lucrurile nu ar fi atât de grave.

Memoriile beneficiază de un *cuvânt începător* în care fiul autorului susţine că „George Pavel Vuza ar trebui să figureze în istoria recentă a României drept recunoaştere a faptului de a fi scris una din primele pagini din cartea comunismului, pe care a semnat-o cu mâna sa, asumându-şi toată responsabilitatea consecinţelor care nu au întârziat să apară. De ce nu este aşa, iată o întrebare la care istoricii sunt chemaţi să răspundă". O astfel de introducere are rolul de a stimula curiozitatea cititorului. Te aştepţi să găseşti un Paul Goma şi îl găseşti pe prim-locţiitorul procurorului general din momentul când Goma a fost condamnat politic. Apelul către istorici a rămas, însă, fără răspuns, deocamdată, timp în care cartea îşi parcurge drumul său.

Elogiul curajului lui George Pavel Vuza se fundamentează, în principal, pe o propoziţie, pe care, cu mult curaj, acesta pretinde că ar fi scris-o într-un raport către Gheorghe Gheorghiu-Dej din 1956, privind condiţiile mizerabile de detenţie din penitenciare şi colonii de muncă: „de toate aceste abuzuri şi ilegalităţi se face vinovat ministrul Afacerilor Interne, Alexandru Drăghici".

În acelaşi cuvânt începător, George Pavel Vuza este asemuit cu „sfântul Gheorghe în luptă cu balaurul comunist", este considerat un „erou" care „a comis fapte de curaj", „opozant în faţa puterilor represiunii şi teroarei", „personaj luminos care a construit cu dăruire şi bună credinţă" (pp. 7-23). Afirmaţiile gratuite din cuvântul începător nu sunt susţinute de dovezi şi nici de logică. Aflăm că „însuşi Palatul Justiţiei din Capitală planificat de partid spre a fi prefăcut în bibliotecă şi casă de cultură, a fost salvat datorită intervenţiei lui G.P. Vuza de la noua destinaţie proletcultistă ce i se pregătea" (p. 11), fără a afla nimic despre competenţa procuraturii într-o astfel de intervenţie, nulă după părerea noastră, nici ce influenţă putea avea asupra conducerii statului George Pavel Vuza, influenţă inexistentă, după cum deducem din parcurgerea volumului. Şi de ce schimbarea destinaţiei unei clădiri ar fi fost un lucru atât de rău? Dacă posibila nouă destinaţie ar fi promovat cultura proletcultistă, ce fel de justiţie se împărţea în anii `50 în Palatul de Justiţie? Un alt memorialist, avocat în acei ani, Boris Deşliu, ne descrie în Jurnalul său culori sumbre atmosfera din locaţia „salvată". Oricum, din documentele vremii reiese că nu în bibliotecă sau casă de cultură, ci în muzeu de istorie şi bibliotecă naţională urma să fie transformată clădirea, şi nu de intervenţia vreunui procuror, fie el şi Prim-locţiitor al Procurorului General, a fost salvată, ci a fost refuzată de o comisie formată din reprezentanţi ai Ministerului Culturii şi ai Academiei R.P.R. pe motiv că era improprie unei astfel de întrebuinţări[2].

Demersul nostru a avut ca punct de plecare sesizarea pericolului ca acest tip de afirmaţii să fie luate drept adevărate, putând fi preluate de către studenţi în referate şi lucrări de absolvire, pericolul planând inclusiv asupra lucrărilor ştiinţifice. Mai ales că nu doar cititori

[2] A.N.I.C., fond Consiliul de Miniştri, dosar nr. 9/1956, ff. 4-5.

ocazionali de istorie dau credit povestirilor lui George Pavel Vuza, fenomenul bulgărelui de zăpadă manifestându-se şi în acest caz.

Astfel, în ziua de 14 noiembrie 2008 cartea a beneficiat de o lansare la sediul Grupului pentru Dialog Social, contopită cu simpozionul „George Pavel Vuza - un purtător al luminii într-o epocă a întunericului". Sub titlul „Vineri, la sediul Grupului pentru Dialog Social, are loc un eveniment extraordinar", „Evenimentul Zilei" din 13 noiembrie 2008 anunța evenimentul folosind aceleaşi afirmații elogioase la adresa lui George Pavel Vuza fără să pună nici un semn de întrebare: „Cu un curaj rar în epocă, a formulat în scris, în paginile unui raport elaborat în cadrul procuraturii din inițiativa sa, acuzații la adresa ministrului de interne, făcându-l responsabil pentru condițiile inumane aplicate deținuților politici, prin care practic se urmărea exterminarea lor"[3].

Internetul ne arată că impactul în rândul cititorilor poate fi considerabil „Am citit o carte valoroasă: *Însemnările unui procuror. Procuratura văzută din interior* (Autor: George Pavel Vuza, Editura Vremea). O recomand tuturor celor care mai au iluzii şi cred ca politicienii aflați în funcție trebuie păstrați doar pentru că nu sunt alții mai buni. În cartea cu pricina, autorul povesteşte cum represiunea comunistă din anii '50 era condusă de la Ministerul de Interne şi nu din biroul procurorilor"[4].

În aceeaşi notă, la data de 28.01.2008, Dan Tudor Vuza, fiul memorialistului, îi cere public istoricului Florin Constantiniu, sub motivul că „este de datoria istoricilor României să prezinte istoria cum a fost ea", „să contribuie la repararea nedreptății" făcute de „raportul Tismăneanu" care „descrie Procuratura acelor ani drept organ aservit, fără excepție, opresiunii" şi să „repare greşeala de neiertat pe care istoricii României o fac prin omiterea acestui capitol de istorie scris prin faptele celui ce şi-a riscat nu numai cariera, dar chiar şi libertatea, dacă nu chiar viața, luând apărarea celor oprimați de regim"[5]. Considerăm că această afirmație este nedreaptă față de cei care chiar şi-au riscat viața luptând sau luând atitudine împotriva comunismului, mai ales că ea se bazează pe falsificarea adevărului. Vom vedea pe parcurs că George Pavel Vuza nu l-a acuzat fățiş pe Drăghici de nimic, aşa cum afirmă, povestea pe care se întemeiază gloria sa fiind o plăsmuire.

Însemnările unui procuror beneficiază de multe dintre tezele care viciază memoria celor care au lucrat în aparatul represiv. Prima dintre ele este aceea că puteai lucra în sistem fără să faci rău sau chiar să fii un „purtător de lumină", un mesager al binelui, să sabotezi răul din interior.

A doua teză este concepția că pierderea unei funcții este neapărat urmarea unei acțiuni de rezistență împotriva regimului politic. Întâmplările alese de George Pavel Vuza pentru memoriile sale ne induc ideea că ascensiunea sa fulminantă s-a datorat capacităților ieşite din comun şi muncii serioase şi cinstite pe care a dus-o în slujba legii, iar întreruperea acesteia nu a fost altceva decât o mazilire politică pentru activitatea sa voluntară şi continuă împotriva represiunii politice. Citind memoriile lui George Pavel Vuza ne întâlnim cu adevărul unui procuror comunist obişnuit să execute ordine politice, obişnuit să încadreze în textele de lege disponibile infracțiunile politice, opțiunile politice, un om care trebuia să ştie când să tacă

[3] http://agonia.ro/index.php/press/1809893/index.html, accesat la 25. 05.2009.
[4] http://radu-nicolae.blogspot.com/, accesat la 26.05.2009.
[5] http://www.poezie.ro/index.php/personals/1765167/index.html, accesat la 26.05.2009.

sau să închidă ochii la ilegalităţi şi când să vorbească sau împotriva cui trebuie să înceapă urmărirea penală. Privită în acest context ideea de a pune alături un procuror din perioada stalinistă cu luptătorii din rezistenţă din aceeaşi perioadă (p. 9) este cel puţin inadecvată.

O altă teză este dihotomia „noi am fost buni-ei au fost răi”, concretizată în opinia că doar alţii au făcut rău, în speţă, că doar Securitatea a înfăptuit represiunea politică, Procuratura împotrivindu-se permanent acţiunilor acestei unice instituţii represive. Există, într-adevăr, documente care ne arată că au existat fricţiuni între Procuratura Generală şi conducerea Ministerului Afacerilor Interne, între Augustin Alexa şi Alexandru Drăghici, între Teohari Georgescu şi Anton Tatu Jianu etc. Acestea se duceau, în principal, însă, pentru putere instituţională şi îşi aveau originea în suprapunerea unor atribuţii. Sunt exemple din teritoriu când Securitatea a eliberat, *nota bene*, un deţinut din sediul procuraturii subminând autoritatea acestei instituţii care a făcut toate demersurile pentru reţinerea acestora, iar conflictul a fost mutat la centru, între Alexandru Voitinovici şi Alexandru Nicolschi, rezultând de aici mai multe adrese contradictorii şi chiar delaţiuni către conducerea de partid[6]. În afara acestor mici divergenţe, cele două instituţii au colaborat perfect, în vocabularul represiunii politice neexistând sintagma „neînceperea urmăririi penale”.

O altă teză binecunoscută este aceea că cel care scrie despre o instituţie îndeplineşte un act de curaj, dezvăluind secrete protejate de o conspiraţie. George Pavel Vuza şi, mai ales, Dan Tudor Vuza ne transmit direct sau ne sugerează că fostul procuror şi-a asumat un risc scriind această carte, deşi nu povesteşte nimic compromiţător, nu scoate la lumină nici un secret, nu povesteşte fapte din anii `80 când era procuror la Bucureşti şi, prin urmare, o carte publicată în 2008 despre fapte din anii `50 nu poate însemna nici un pericol pentru nimeni. Sunt oameni care văd pericole peste tot şi fac din orice banalitate o faptă de eroism. Ar mai trebui amintită aici opinia, împărtăşită de mulţi cititori, că orice carte merită a fi citită măcar pentru că a fost scrisă, din respect pentru munca depusă. Memoriile lui George Pavel Vuza ne demonstrează falsitatea unei astfel de relaţii cauzale.

Aşa cum afirmă academicianul Dinu C. Giurescu în postfaţă, documentul este unic până în prezent. Este unic pentru că este primul volum de memorii al unui procuror din timpul regimului comunist. Din nefericire suferă de toate păcatele memorialisticii dintre care cel mai grav ni se pare denaturarea faptelor petrecute.

Şi pentru că domnul Florin Constantiniu nu a dat curs încă dorinţei lui Dan Vuza şi nici nu credem că o va face vreodată, ne permitem noi să îi răspundem că locul în istorie nu se cere, ci se câştigă, iar George Pavel Vuza şi-a câştigat locul prin funcţia pe care a deţinut-o în cadrul procuraturii statului comunist. Iar această funcţie însemna implicit represiune politică prin mijloace judiciare. O să amintim că rolul principal al Procuraturii prevăzut în art. 1 din Legea nr. 6/1952 pentru înfiinţarea şi organizarea Procuraturii era acela de a apăra orânduirea socială şi ordinea de stat a Republicii Populare România. Condamnarea atâtor români, „curăţarea” României de elita sa politică şi intelectuală prin trimiterea ei în închisori, ar fi fost imposibilă fără judecători şi procurori, rolul Securităţii se termina, cel puţin teoretic, odată cu urmărirea penală. După cum afirma Bernd Ruthers, regimurile totalitare îi consideră pe judecători şi procurori ca pe nişte „purtători de funcţii politico – juridice ai sistemului politic

[6] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 10762, vol. 1, f. 269-290.

existent"[7]. În regimul comunist, ei se situau deasupra tuturor angajaților statului, „făcând parte din nomenclatura aparatului de stat"[8]. În anii `50, în cadrul muncii organizatorice a primilor secretari regionali intra şi justiția. În răspunderea lor directă se aflau: Secția Administrativă, Colegiul de Partid, Gospodăria de Partid, legătura cu Sfatul Popular, Securitatea, Procuratura, Justiția, Miliția etc.[9]. Datorită faptului că „statul le-a acordat cinstea de a apăra interesele statului", procurorii trebuiau, afirma Gheorghiu-Dej, „să privească pe infractori de pe pozițiile clasei muncitoare" ținând seama întotdeauna că „o bună parte din infracțiuni au şi un caracter contrarevoluționar"[10]. Pe tot parcursul regimului comunist „justiția a avut caracter de clasă".

Întâmplările povestite decurg firesc şi sunt credibile în memoriile lui George Pavel Vuza până când începi să îți pui întrebări asupra inexactităților şi afirmațiilor îndoielnice ale autorului. Confruntându-le, însă, cu alte surse istorice ajungem obligatoriu la concluzia că totul este o mare mistificare.

George Pavel Vuza povesteşte că, într-o bună zi, pe când datorită funcției sale de prim-locțiitor al procurorului general al R.P.R. îl înlocuia pe procurorul general Augustin Alexa, a fost chemat la telefon pe firul scurt de către Pantiuşa (Pintilie Bodnarenko, n.ns.), prim locțiitor al Ministrului Afacerilor Interne, care l-a informat că îl va sprijini, prin asigurarea accesului, să efectueze controale în locurile speciale de detenție. George Pavel Vuza a demarat procedura, legală de altfel, de control al respectării legii în locurile de detenție. Raportul care a rezultat în urma investigațiilor conduse de generalul Bucşan, locțiitorul procurorului general pentru probleme speciale, şi a sprijinului real al generalului Pintilie Bodnarenko a semnalat grave abuzuri şi ilegalități precum: existența multor deținuți fără forme legale sau cu pedepse expirate, „starea de insalubritate a condițiilor de încarcerare", „hrana mizerabilă", lipsa asistenței medicale, „lipsa cazarmamentului" etc. Din acest punct narațiunea ia o turnură menită să avantajeze imaginea autorului prin atitudinea justițiară şi intransigentă a acestuia. Deoarece raportul întocmit de către procurorul militar colonel Sasu nu conținea şi persoana răspunzătoare de toate acestea, George Pavel Vuza a cerut să se adauge în final fraza „de toate aceste abuzuri şi ilegalități se face vinovat ministrul Afacerilor Interne, Alexandru Drăghici". Ulterior, a încurajat-o pe dactilografa care refuza să scrie fraza, precum şi pe ceilalți procurori timorați şi, conştient că îl va supăra pe ministrul de interne, dovedind curaj şi simț al răspunderii, a semnat personal raportul, a pus mențiunea „Strict Secret" şi l-a trimis direct lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Asumarea ocolirii lui Iosif Chişinevschi, a avut ca scop, spune autorul, evitarea posibilității ca informarea să fie din nou stopată în fişetele secrete ale acestuia. Acest fapt, consideră autorul, l-ar fi surprins şi deranjat pe prim-vicepreşedintele Consiliului de Miniştri care, ulterior, deşi l-a chemat prin

[7] Bernd Ruthers, *op. cit*, p. 323.

[8] „Statul – făcând parte din suprastructura societății – este chemat să apere şi să sprijine baza economică a ei. Statul printr-o serie de instituții se achită cu cinste de aceste sarcini.Instituțiile ce intră în nomenclatura aparatului de stat în oraşul Petroşani – controlate pe linie de securitate de organele noastre – sunt următoarele: Sfatul popular, Tribunalul, Procuratura, Notariatul de stat, Biroul de asistență judiciară." A.C.N.S.A.S, fond Informativ, dosar nr. 86144, f. 3.

[9] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 55/1957, f. 25-28.

[10] Idem, dosar nr. 13/1958, f. 28.

secretara sa să vadă rezoluția pusă de Gheorghe Gheorghiu-Dej pe raport, nu a dorit să îi vorbească. Povestirea continuă cu invitarea lui George Pavel Vuza să citească materialul în cadrul Consiliului de Miniştri. Acesta constată că pe informare Gheorghiu-Dej făcuse sublinieri şi adnotări iar în final scrisese rezoluția prin care arăta că este de acord cu materialul şi cerea să se ia măsuri de înlăturare a ilegalităților constatate. George Pavel Vuza îşi aminteşte că „l-au trecut fiori şi picături de transpirație i se scurgeau de-a lungul şirei spinării", mai ales că Alexandru Drăghici era de față şi îşi manifesta ostilitatea prin salturi de pe scaun şi înjurături, Chişinevschi potolindu-l: „Sandule, stai liniştit, «tovarăşul» (Gheorghiu-Dej) este de acord cu raportul şi, uite, este rezoluția şi semnătura sa prin care cere a se lua măsuri de înlăturare a neajunsurilor constatate". George Pavel Vuza povesteşte că a evitat să citească ultima frază, făcând acest lucru doar când Chişinevschi i s-a adresat imperativ: „Vuza, citeşte tot ce ai scris!!" (pp. 198-203).

George Pavel Vuza se mândreşte în prefață cu raportul respectiv considerându-l „unicul material ce s-a întocmit vreodată în timpul dictaturii comuniste, prin care acuza în mod oficial de abuzuri şi ilegalități pe ministrul de interne al acelor timpuri – raport pe care l-a trimis direct lui Gheorghiu-Dej, ignorând ierarhia de partid şi «jignind», astfel, pe cei care răspundeau politic de activitatea Procuraturii", „procesul comunismului conceput încă în urmă cu patru decenii" (p. 33).

Încă de la prima răsfoire a cărții, mai ales că acest episod este trâmbițat încă din prefață, această „faptă de vitejie" pare ireală. Deşi Dan Tudor Vuza afirmă că „era momentul istoric când tocmai se înființase Procuratura, în calitate de nou organ al statului socialist şi se dădea lupta pentru definirea acestui organ în raport cu celelalte componente ale mecanismului puterii, George Pavel Vuza a nimerit chiar în mijlocul luptei (…)" (p. 10), fapt real de altfel, credem că nu aceasta a fost cauza raportului, confruntarea dându-se pe alte planuri, mai subtile. În cazul în care documentul respectiv nu ar fi fost găsit, alte documente ne puteau edifica asupra disputelor dintre instituții şi conducătorii lor. Presupunând că fraza „De toate aceste abuzuri şi ilegalități se face vinovat ministrul Afacerilor Interne, Alexandru Drăghici" (p. 199) chiar ar fi fost pronunțată de față cu Alexandru Drăghici nu înseamnă neapărat un act de rezistență anticomunistă ci un moment de rătăcire, o gafă greu de crezut pentru un procuror care se presupune că stăpâneşte termenii *vină* şi *raport informativ*. Putea, în cel mai rău caz, să folosească termenul de *responsabil*, vinovat având o conotație care nu cadrează cu relațiile instituționale, procurorul care întocmea un raport putând constata doar responsabilitatea, nefiind în măsură să stabilească vreo vină.

Stenogramele discuțiilor din Biroul Politic confruntate cu amintirile aşternute pe hârtie de către cei care au fost în jurul conducerii P.C.R. de atunci ne arată, ceea ce inclusiv George Pavel Vuza lasă să se întrevadă, că nimeni nu îşi permitea la jumătatea anilor `50 să îl acuze pe Alexandru Drăghici, nici de față cu acesta şi nici într-un document oficial. Autorul mai bravează pe parcursul cărții că a avut îndrăzneala „să îl acuze de abuzuri şi ilegalități pe acela de care se temea însuşi Iosif Chişinevschi" (p. 229).

În postfață, academicianul Dinu C. Giurescu (pp. 246-247) preia afirmațiile lui George Pavel Vuza: „Frica era atât de prezentă în toți, încât procurorii constataseră faptele, dar nu îndrăzniseră să arate pe cei răspunzători şi nici să facă vreo propunere concretă. Atunci, Vuza a dat raportului caracterul de informare adresată conducerii partidului, adăugând

în final: «...de toate aceste abuzuri şi ilegalități se face vinovat ministrul Afacerilor Interne, Alexandru Drăghici».

Dactilografa din Procuratură a refuzat inițial să bată la maşină încheierea din raport, fiindcă îi era frică!

În final, raportul ajunge direct la Gheorghiu-Dej, deşi pe cale ierarhică ar fi trebuit trimis întâi lui Iosif Chişinevschi. Gheorghiu-Dej pune rezoluția: «De acord cu materialul», după ce subliniase şi adnotase aproape fiecare frază. A urmat o şedință la Consiliul de Miniştri, prezidată de I. Chişinevschi, pentru examinarea în plen a raportului sus-menționat. Şedința, la care participa şi Alexandru Drăghici, era prezidată de I. Chişinevschi. Acesta dă dispoziții lui George Vuza să citească raportul pe care-l întocmise, inclusiv fraza finală: «...de toate aceste abuzuri şi ilegalități se face vinovat ministrul Afacerilor Interne, Alexandru Drăghici».

Pe măsură ce Vuza citea, ministrul Afacerilor Interne «sărea de pe scaun şi trăgea câte o înjurătură» în care personajul central era mama lui George Vuza. La care I. Chişinevschi reacționa: «Sandule (Drăghici, *nota D.C.G.*), stai liniştit, *tovarăşul* (Gheorghiu-Dej) este de acord cu raportul şi, uite, este rezoluția şi semnătura sa prin care cere a se lua măsuri de înlăturare a neajunsurilor constatate.» (capitolul XXII). (Pentru conducerea P.M.R. neregulile din locurile de detenție erau considerate simple «neajunsuri», *nota D.C.G.*)".

Academicianul Dinu C. Giurescu păstrează, însă, o rezervă față de amintirile lui George Pavel Vuza atunci când se întreabă „unde este documentul original?" şi prin nemulțumirea manifestată față de faptul că „arhivele procuraturilor militare şi civile ca şi acelea ale închisorilor sunt în continuare închise."

Probabil cititorii se vor întreba de ce reluăm toate reproducerile acestui episod. Vrem să evidențiem tocmai faptul că el se repetă obsesiv fiind laitmotivul memoriilor lui George Pavel Vuza semnificația sa fiind permanent accentuată cu scopul de a-l pune în valoare pe autor.

Şi totuşi documentul invocat există, el este pus la dispoziția cercetătorilor în cadrul Arhivelor Naționale Istorice Centrale, fondul C.C. al P.C.R.- Secția Administrativ-Politică, dosarul nr. 46/1955, filele 1-10. (vezi anexa). El reprezintă o mostră despre cum se poate falsifica istoria de către literatura memorialistică, în folosul imaginii celui care o scrie.

Din prima analiză a documentului vedem că traseul său a fost altul decât cel pretins de Vuza. El a plecat de la Procuratura Generală la data de 22 martie 1955 către Iosif Chişinevschi iar acesta îi pune, textual, rezoluția următoare:

„T. Gheorghiu-Dej iți trimet acest raport informativ rezultat din ancheta făcută într-o serie de penitenciare, pe baza indicațiilor d-tale. Te rog să-mi spui dacă să vorbesc cu tovarăşii de la Interne sau vorbeşti D-ta ori îmi (cuvânt indescifrabil). I Chi 24-III-1975"

Ni se relevă, astfel, primul neadevăr, acela că nu către Gheorghe Gheorghiu-Dej a fost trimis întâi documentul, aşa cum afirmă Pavel Vuza, ci către Iosif Chişinevschi iar acesta l-a trimis mai departe. Cade odată cu aceasta şi prima fanfaronadă a autorului, aceea de a fi îndrăznit să îl ocolească pe prim-vicepreşedintele Consiliului de Miniştri.

Într-adevăr, Gheorghe Gheorghiu-Dej a scris o rezoluție lungă şi semnată adnotând, totodată, aşa cum făcea de obicei, cu creionul roşu, olograf, pe marginea raportului. Întâlnim

inclusiv „Auzi domnule!” pe care George Pavel Vuza îşi aminteşte că Gheorghe Gheorghiu-Dej l-ar fi scris în dreptul frazei „Să răspundă cei care au ordonat trimiterea în închisoare!” diferența fiind că nu ministrul Afacerilor Interne ar fi fost cel care apărea în raport că s-ar fi exprimat astfel referindu-se la responsabilitatea menținerii deținuților în condiții subumane (p. 201), ci medicul penitenciarului Făgăraş, căpitanul Vasile Şuteu, care invoca salariul mic în legătură cu munca prestată, „iar când i s-a atras atenția asupra stării sanitare a deținuților a obiectat că pentru deținuții bolnavi să răspundă cei care i-au băgat acolo” (f. 5). Nu putem spune că memoria îi joacă feste memorialistului odată ce îşi aminteşte astfel de amănunte, concluzia pe care putem să o tragem fiind că asistăm la falsificarea deliberată a adevărului.

Rezoluția lui Gheorghe Gheorghiu-Dej este şi ea foarte aproape de ceea ce îşi aminteşte memorialistul:

„Cele constatate în raportul informativ nu oglindeşte nici pe departe starea gravă de lucruri din penitenciare şi «colonii» care au fost lăsate pe mâna unor oameni incapabili şi lipsiți de simțul răsp. Dacă în 3 zile s-au putut constata aşa fapte grave, apoi, o cercetare mai amănunțită ce ar fi scos la iveală. Atât organele M.A.I. (în primul rând) cât şi organele procuraturei au lăsat penit. şi coloniile în voia soartei – n-au controlat, n-au luat măsuri în conformit. cu legile tării dând dovadă de totală şi condamnabilă lipsă a simțului de răspundere, şi aceasta pentru că n-au fost ținute din scurt, n-au fost controlate şi sancționate la timp. T. Chişinevschi să îndrumeze şi controleze acțiunea de îndrept[are] a sit[uației] – să prop[ună] măsuri. Gheorghiu”.

Ambele rezoluții relevă faptul că ancheta a fost ordonată de Gheorghe Gheorghiu-Dej, care deținea informații exacte despre gravitatea faptelor ce se petreceau în penitenciare şi colonii de muncă. Elementul de noutate pe care îl aduce memorialistul este faptul că Alexandru Drăghici a fost ocolit şi că, probabil, nici nu a ştiut de această anchetă, Gheorghe Gheorghiu-Dej ordonându-i direct lui Pintilie Bodnarenko să demareze ancheta. Un alt fapt interesant este faptul că ancheta s-a desfăşurat în absența lui Augustin Alexa, primul procuror care, deşi, spune George Pavel Vuza că lipsea cu regularitate, semna totuşi rapoartele după cum reiese din parcurgerea documentelor emise de Procuratura generală. Cu siguranță însă procurorul general a lipsit în acea perioadă, cel puțin până la data de 16. 05. 1955, când George Pavel Vuza mai semnează un raport la fel de important, privind starea legalității din întreprinderile industriale, pe care se regăsesc din nou rezoluțiile celor mai puternici doi oameni din ierarhia de partid şi de stat. De ce au fost ordonate aceste anchete în lipsa lui Augustin Alexa este o întrebare la care răspunsurile pot fi ori că Gheorghe Gheorghiu-Dej nu avea încredere în rezultatele anchetei condusă de acesta şi atunci a aşteptat un moment în care era plecat în țară, ori, mai degrabă, însuşi procurorul general s-a sustras din această anchetă delicată cu urmări imprevizibile, cu ştirea celor care au ordonat-o, lăsându-l pe primul adjunct să rezolve pe tânărul Vuza care nu colabora în permanență cu Ministrul Afacerilor Interne şi, în cazul unui eventual conflict, nu ar fi deranjat prea mult relațiile şi aşa încordate dintre cele două instituții.

Înclinăm să credem că Augustin Alexa a evitat să se implice în această acțiune sau a fost menajat de către conducerea de partid, având în vedere că, în anul precedent, adresase acesteia şi semnase un raport critic la adresa Ministerului Afacerilor Interne în care semnala „neeliberarea unor deținuți care executaseră în întregime pedepsele”, existența unor „încarcerați şi deținuți fără nici o formă legală”, faptul că „familiile nu comunicau familiilor celor

deținuți decesul acestora", „cazuri când infractorii sunt internați administrativ în loc să fie trimişi în judecată"[11]. Documentul dovedeşte că au mai existat rapoarte critice care l-ar fi deranjat sau l-ar fi putut deranja pe Alexandru Drăghici, cel al lui Vuza nefiind chiar unicul în acest sens aşa cum pretinde.

Un alt motiv pentru care George Pavel Vuza a fost implicat în această acțiune mai delicată ar putea fi acela că era momentul ca prim-locțiitorul procurorului general să „intre în pâine", până în acel moment, rapoartele şi notele informative adresate Consiliului de Miniştri şi semnate de către acesta, referindu-se doar la respectarea legalității în privința unor activități exclusiv economice precum „îmbunătățirea şi dezvoltarea sistemului de contractare de animale şi produse animale" precum şi de „legume, semințe de legume, fructe şi struguri de masă", a „măsurilor pentru dezvoltarea creşterii animalelor", „supravegherea respectării legalității populare în problema securității muncii şi tehnicii securității în industrie"[12].

Ar mai fi o ipoteză, aceea că folosirea lui George Pavel Vuza îi comunica fățiş lui Drăghici că ancheta a plecat de la primul secretar al partidului pentru că primul locțiitor al procurorului general nu putea avea astfel de inițiative.

Din păcate pentru onestitatea autorului, fapt care ne arată câtă încredere putem avea în memorialistică, în folosirea ei ca sursă istorică, fanfaronada pe care se bazează pretențiile de rezistență anticomunistă şi eroismul autorului, fraza „de toate aceste abuzuri şi ilegalități se face vinovat ministrul Afacerilor Interne, Alexandru Drăghici" nu apare la finalul raportului. Prin urmare, toate „floricelele" care au rolul de a o face credibilă, precum povestea, cu secretara nu stau în picioare.

Putem crede că Drăghici s-a manifestat cu nervozitate în şedința Consiliului de Miniştri şi chiar i-a purtat pică semnatarului. Acesta căzuse, din nefericire pentru el, la mijloc, neavând nici vreun mare merit dar nici o mare vină datorită lipsei de alternativă. Alexandru Drăghici ştia însă, şi ambele surse, şi memoria şi documentul, converg către această concluzie, că pentru anchetă „se făcea vinovat" Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Avem de-a face cu două surse, un document oficial şi o relatare a unui document oficial. Scopul ingrat al demersului nostru este ca informațiile din acest volum de memorii să nu treacă în literatura ştiințifică istorică, aşa cum tinde să se facă într-un moment în care cantitatea domină calitatea, iar informațiile circulă pe căile „copy-paste" sau „forward".

Pentru cercetarea istoriei, este esențial ca sursele să fie de prima mână, în absența unor astfel de surse istorice, care să confirme sau să infirme anumite fapte, fiind indicat să ne îndoim de buna credință a memorialistului. Preluarea unui eveniment prin spusele altcuiva, implicat emoțional în faptele petrecute, nu poate duce decât la eroare. Nu putem înțelege avatarurile memoriei selective, în cazul în care memorialistul a fost procuror, fără cunoaşterea tipologiei personajelor care au deținut funcții înalte în aparatul comunist, fără înțelegerea vieții sale interioare. Istoricul nu are dreptul la observație pasivă, datoria sa fiind interogarea permanentă a surselor. Schimbarea comportamentului în timp, schimbarea regimului politic pot influența mult amintirile, faptul că autorul este convins că este unicul supraviețuitor al evenimentelor şi că documentele pe care face le invocă sau care ar putea să îl contrazică sunt greu sau imposibil de descoperit. Trebuie să pomenim aici şi de relația fiu-

[11] A.N.I.C., fond Consiliul de Miniştri, dosar nr. 2577/66/1954, f. 1-8.
[12] *Ibidem*, f. 13-20.

tată care, fără nici o legătură cu obiectivitatea, face ca pe parcursul prefeței să apară de mai multe ori cuvântul *erou.*

Ținând cont de metodologia cercetării istorice, nu vom nega, însă, importanța mărturiilor participanților la faptul istoric. Documentul singur poate fi derutant şi incomplet pentru o reconstituire a adevărului. Recurgerea la surse istorice cât mai diverse, pe lângă dificultățile care decurg din aceasta, ne poate apropia mai mult de adevărul istoric.

Secția Administrativ-Politică a C.C. a P.C.R. care supraveghea activitatea politică din domeniul represiv, justiție, procuratură, Ministerul Afacerilor Interne şi care, în funcție de dosarele de cadre, stabilea parcursul profesional al acestora, a avut, cu siguranță, un cuvânt de spus în cariera fulminantă a lui Vuza. Putem afirma fără riscul de a greşi că fidelitatea față de partid a fost factorul decisiv în ascensiunea profesională a tânărului jurist, acesta însuşi povestind cum, în anii 1947-1949, a fost chemat în repetate rânduri direct de primul secretar care i-a ordonat să aresteze pe cineva deoarece şeful lui, primul procuror, nu prezenta încredere având „o educație şi origine socială mic-burgheză, fiind fiu de avocat cu oarecare avere"(p. 62). Puținele cazuri povestite de autor în care *însuflețit de bine şi dreptate* s-a opus de fiecare dată, cu riscul atragerii urii personale a unor lideri comunişti locali sau chiar de la centru, presiunilor provenite din orgoliu sau interese personale ale acestora ne arată că astfel de intruziuni erau frecvente iar procurorii, laolaltă cu judecătorii, securiştii şi milițienii acționau, în general, la comandă politică. Totodată, ascensiunea profesională ulterioară ne face să ne întrebăm dacă nu cumva au existat şi cazuri în care a şi executat comenzile politice.

În urma parcurgerii atente a primei părți a memoriilor ne uimeşte simțul politic al autorului. Interesantă este povestirea în care George Pavel Vuza nu l-a arestat pe doctorul Popescu-Berca, pe care serviciul judiciar al poliției îl acuza de sabotaj economic şi infracțiuni la legea armelor şi munițiilor, iar tânărul procuror a refuzat să îl aresteze pentru motivul că un proprietar nu îşi distruge ci îşi protejează proprietatea. Respectivul mai avea, însă, o calitate, era protejat direct de conducerea partidului de la Bucureşti, ministrul justiției însuşi, Stelian Nițulescu, sunând la solicitarea lui Petru Groza cu care era pe alt fir pentru a interzice arestarea doctorului. Aflăm, într-un târziu, că doctorul Popescu-Berca era „membru al Frontului Plugarilor şi ducea o propagandă intensă în rândul țărănimii de a se înscrie în această organizație politică". Prin urmare, acuzația că ar fi stricat batoza pentru campania de treierat a grâului ar fi putut fi reală, deci argumentul pe care tânărul procuror şi-a întemeiat decizia luată, că, fiind coproprietar, nu avea interes să îşi distrugă proprietatea, nu prea stătea în picioare având în vedere că era şi militant politic.

De altfel, toate cele trei povestiri din capitolul „Confruntări cu organele de partid locale" în care a rezistat presiunilor de a aresta şi acuza la presiuni politice se referă la medici, autorul mărturisind că ajunsese să se spună că îi protejează pentru că soția sa era medic (p. 63). Se prea poate ca în spusele lumii să se regăsească ceva adevăr, în acest caz procurorul chiar ar putea fi acuzat de discriminare în exercitarea atribuțiilor în favoarea unei categorii profesionale.

Într-un alt capitol, intitulat „Confruntări", George Pavel Vuza povesteşte cum nu a dat curs insistenței organelor de partid locale şi a procurorului general de a menține în stare de arest câțiva evrei comercianți care în 1951, când se întâmpla evenimentul, puteau fi, mai ales prin faptul că nu aveau prețurile afişate, încadrați uşor la „speculanți". Interesant este că în săptămâna următoare o comisie a C.C. al P.C.R. l-a destituit şi exclus din partid pe prim

secretarul de la Iaşi care ceruse menţinerea lor în stare de arest şi pe prim- procurorul care insistase ca George Pavel Vuza să respecte ordinul (pp.102-106).

George Pavel Vuza ne dezvăluie cum a pus capăt unei practici folosită frecvent, încălcarea principiului supravegherii de către procuror a respectării legilor în activitatea organelor de cercetare penală. În urma unei înțelegeri, prim-procurorul semna în alb mandatele de percheziție şi de arestare printr-un compromis menit să asigure confidențialitatea, colaborarea directă cu Comandantul Securității Iaşi, colonelul Pandele, toate acestea petrecându-se prin intermediul căpitanului de securitate Leferman. Acesta îi aducea o adresă oficială cu specificarea numelor persoanelor, fapta şi probatoriile existente, iar primul procuror înregistra personal acele cereri care nu mai treceau pe la secretariat şi aproba, după caz, arestarea conform codului de procedură penală. Vuza îşi aminteşte doar de două cazuri banale din punct de vedere politic, unul de delapidare şi unul de omucidere care nu s-au confirmat (p.138-139). Având în vedere cadența arestărilor politice şi a înscenărilor de drept comun pentru motive politice din anii ´52-´54 nu putem să nu ne punem un semn de întrebare asupra celor povestite. Probabil se făceau în continuare arestări şi fără ştirea primului procuror al regiunii.

După momentul numirii în funcția de prim-locțiitor al procurorului general, memoriile lui Vuza devin mult mai interesante datorită apariției personajelor politice cele mai importante ale regimului comunist. Printre acestea, rezolvarea unei cereri a lui Petru Groza de eliberare a unui condamnat iese din comun prin obediența cu care George Pavel Vuza a eliberat un deținut, fără să cerceteze temeinic vinovăția acestuia. Codul Penal în vigoare la acea dată prevedea la art. 290 că „funcționarul public însărcinat cu urmărirea infracțiunilor sau executarea pedepselor care săvârşeşte fapte sau ia dispoziții în scopul de a sustrage pe o persoană de la o pedeapsă legală sau face să se execute o pedeapsă mai mică decât cea legală comite delictul contra represiunii şi se pedepseşte cu închisoare corecțională de la unu la 2 ani şi interdicție corecțională de la unu la 3 ani". După nonşalanța cu care povesteşte comiterea unei infracțiuni, reiese că legea nu însemna mare lucru pentru un procuror comunist atunci când primea o comandă politică. Interesant este că ordinul de eliberare dat prin intermediul procurorului regiunii a fost executat imediat precum şi operativitatea lui George Pavel Vuza care a rezolvat problema până să se încheie convorbirea cu Groza fapt apreciat de acesta (pp.171-173).

Povestirile din capitolele „Cazul Elena Pătrăşcanu" (pp. 176-184) şi „Regimul de teroare şi mizerie umană împotriva unor membri marcanți au Partidului Social – Democrat Român" (pp. 184-195) se bazează şi ele, cu siguranță, pe fapte reale. Aportul personal al lui George Pavel Vuza, din nou neverosimil, nu face altceva decât să arunce o lumină neplăcută asupra textului. Acesta îşi aminteşte că ar fi rostit o replică la fel de improbabilă ca şi fraza privind vinovăția lui Drăghici atunci când procurorul care îl acuzase pe Pătrăşcanu îi mărturisise sincer că totul a fost o înscenare judiciară: „Ştiți - i-am spus - ştiți ce înseamnă răspunsul dumneavoastră? Înseamnă că aceasta este crimă politică. Şi mai ştiți din istorie, când iese adevărul la iveală într-o crimă politică? Nu peste un an, nici peste zece ani, poate mult mai târziu, peste douăzeci sau treizeci de ani, iese la suprafață ca untdelemnul!". Această „acuzare de crimă politică", după cum o caracterizează însuşi autorul (p. 32), adusă procurorului colonel de justiție militară Grigore Râpeanu, locțiitor al procurorului principal militar răspunzător de Direcția judiciară penală din Procuratura Generală, deşi acesta îi era

inferior ca funcție în acel moment pare, din nou, o relatare denaturată a modului cum se desfăşurau relațiile de muncă din cadrul aparatului represiv comunist. Să fi fost George Pavel Vuza atât de naiv încât să nu ştie că de această crimă politică beneficiase chiar cel care se afla în fruntea statului în acel moment şi o asemenea afirmație însemna, practic, o acuzare a acestuia? Aceste fapte se întâmplau la mijlocul deceniului `50, nu în 1968, când, într-adevăr, tot din interes politic, s-au permis astfel de afirmații. Teama colonelului Râpeanu este, de asemenea, neverosimilă, întrucât acesta era un obişnuit al înscenărilor judiciare politice, în 1954 el fiind procurorul care semnează actul de acuzare al lotului Vasile Luca, o înscenare copiată întocmai după cea împotriva lui Pătrăşcanu[13]. Modul în care sună actul de acuzare[14] arată că Râpeanu nu avea nici un scrupul, iar peste doar un an nu avea cum să fie atât de înspăimântat cum povesteşte George Pavel Vuza. Dealtfel în februarie 1956, datorită serviciilor făcute conducerii politice, a fost numit locțiitor al procurorului general al R.P.R., şef al Direcției de supraveghere judiciară a instanțelor judecătoreşti[15]. Mai mult, în acel moment chiar, în statul în care George Pavel Vuza îndeplinea funcția de prim locțiitor al procurorului general, se petreceau nenumărate înscenări judiciare din interes sau la comandă politică. Dacă ar fi fost cu adevărat naiv sau/şi intransigent aşa cum reiese din replica dată procurorului Râpeanu şi-ar fi făcut meseria şi ar fi dispus începerea urmăririi penale a acestuia pentru „delictul de represiune nedreaptă" (art. 291 din Codul Penal în vigoare la acea dată) care prevedea că „procurorul care deschide sau ordonă să se deschidă acțiune penală, sau anchetatorul penal care dispune arestarea preventivă, ori judecătorul care pronunță o condamnare în contra unei persoane, ştiind că aceasta este nevinovată, comite delictul de represiune nedreaptă şi se pedepseşte cu închisoarea corecțională de la unu la 3 ani şi interdicție corecțională de la unu la 3 ani". Tăinuind adevărul despre procesul lui Pătrăşcanu, George Pavel Vuza, din funcția pe care o avea, a comis, însă, infracțiunea de „omisiunea denunțării" (art. 286 al aceluiaşi Cod Penal) care prevedea că „funcționarul public care nu denunță sau întârzie să denunțe autorităților judiciare sau altor autorități infracțiunea de care a luat cunoştință în exercițiul funcției sau în virtutea acesteia, comite delictul de favorizare a infractorului prin omisiunea denunțării", pedepsită cu „închisoarea corecțională de la 3 luni la 1 an".

Un alt aport prezentat exagerat întâlnim în povestirea privind eliberarea Elenei Pătrăşcanu. George Pavel Vuza a primit ordin să găsească soluția de a o elibera, deşi pare a afirma că el a luat decizia: „Din acel moment, hotărârea mea era luată. Dacă L. Pătrăşcanu nu a fost vinovat, soția lui cu atât mai mult nu a fost vinovată şi atunci unde este complicitatea la înaltă trădare?! Şi care înaltă trădare??!! Bine! Trebuie să o scot din închisoare! Dar, cum? Cu ce argumente?... Şi sub ce formă legală?". Doar ultima parte a monologului este credibilă şi arată adevărata implicare a primului locțiitor al procurorului general, aceea de a găsi forma legală a rezolvării problemei.

---

13 A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secția Administrativ-politică, dosar nr. 25/1954, ff. 20-47.

14 „Constat că aceşti acuzați, elemente duşmane ale clasei muncitoare, agenți ai organelor de opresiune, spioni şi sabotori, după zdrobirea dictaturii fasciste ascunzând în mod mârşav trecutul lor criminal, reuşesc să se strecoare în posturi importante în conducerea partidului şi a statului…", *Ibidem*, p. 20.

15 Idem, dosar nr. 18/1956, f. 4.

George Pavel Vuza a fost implicat în vara anului 1956 după cum îşi aminteşte, în eliberarea fruntaşilor social-democraţi care se opuseseră unificării cu partidul comunist. Interesul pentru social-democraţi a apărut încă din aprilie, când Consiliul de Miniştri primea o notă cu social-democraţii condamnaţi. Confruntând datele consemnate în document cu amintirile lui George Pavel Vuza vedem că memoria îi joacă feste. Cei cinci de care îşi aminteşte nu „erau încarceraţi pe cale administrativă", toţi erau condamnaţi prin sentinţele nr.49/1952 şi 1058/1951 ale Tribunalului Militar Bucureşti. Deşi îşi aminteşte de „Motaş din Iaşi" şi de Mirescu din Bucureşti, nu îşi aminteşte de numele celor „trei din Reşiţa". Aceştia erau Gheorghe Hromatca, Ilie Fărcăşescu şi Petre Barnau.[16] Şi aici autorul marşează pe ideea descoperirii lipsei de vinovăţie penală, deşi era evident vorba de o condamnare politică, iar conducerea partidului hotărâse să îi elibereze. Rolul lui George Pavel Vuza a fost cel de a face formalităţile de eliberare, de a-i îmbrăca şi de a-i aduce în faţa unei comisii din care făceau parte membri ai Consiliului de Miniştri care urma să stabilească eliberarea lor. Şi acest fapt arată că eliberarea s-a făcut în *temei politic* şi nu *juridic* după cum bine făcea distincţia însuşi Dej[17] iar rolul procuraturii generale a fost doar acela de a da o formă legală acestei decizii. George Pavel Vuza nu ştia, probabil nu a aflat niciodată, că eliberarea social-democraţilor fusese cerută energic de către Preşedintele Partidului Laburist, Hugh Gaitskell, acesta cerându-i personal lui Nichita Hrusciov eliberarea din închisoare a fruntaşilor social-democraţi în timpul întâlnirii de la Londra din aprilie 1956.[18] Eliberări ale social-democraţilor avuseseră loc în mai multe ţări comuniste, în Ungaria ele începând chiar de la finalul anului 1954[19]. Interesant este faptul că de fiecare dată când era informat despre deţinuţi, Chişinevschi se ducea la Dej să îl informeze, ceea ce ne demonstrează că, la acel moment, Dej, care hotăra cam totul în stat, a decis şi eliberarea social-democraţilor. Ca o picanterie relevantă pentru „apetenţa culturală" a liderilor comunişti aflăm interesantul traseu al unei replici din *Aeneida* lui Virgiliu pe care profesorul Constantin Motaş i-a dat-o lui George Pavel Vuza atunci când acesta i-a dat haine cu care să iasă din închisoare „Timeo Danaos et dona ferentes". După ce Chişinevschi i-a întins lui George Pavel Vuza carnetul său de note pentru a-i trece citatul în limba latină şi traducerea s-a dus la Dej pentru a i-l citi iar acesta a fost, la rândul său entuziasmat. Deşi le era complet străină, cultura îi impresiona pe liderii comunişti.

În Capitolul XXV, denumit „Propuneri de graţiere individuală a unor condamnaţi pentru aşa-zise infracţiuni politice" (pp. 215-221), George Pavel Vuza exagerează din nou rolul său, afirmând că a propus mai multe graţieri deşi, din acelaşi text, reiese că primea ordin „pe linie de partid şi de stat" pentru acestea, din funcţia pe care o deţinea trebuind doar să facă demersurile formale. Este vorba despre Smaranda Petrescu, soţia scriitorului Cezar Petrescu şi de graţierea a 15 tineri, condamnaţi pentru infracţiunea de activitate împotriva

---

[16] A.N.I.C. fond Consiliul de stat al R.P.R. - Decrete, dosar nr. 4/1956, ff. 152-153.

[17] „Organele noastre de stat au moştenit de la burghezi tendinţa de a înscena procese? Burghezia puţine procese fabrica? De ce să permitem noi înscenări şi asemenea arestări şi trimitem în judecată fără nici un temei? Nici politic nu se justifică şi nu are nici un temei juridic" (Şedinţa Biroului Politic al P.M.R. 28 februarie 1955, Idem, fond C.C. al P.C.R., Cancelarie, dosar nr. 40/1955, f. 8).

[18] Constantin Buchet, *Social-democraţia încarcerată Evoluţii politice interne şi reacţii internaţionale, 1946-1969*, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2005, p. 39.

[19] *Ibidem*, pp. 288-289.

orânduirii comuniste, eliberați ca o formă de apreciere pentru că tatăl unuia dintre ei, Rudolf Palocsay, ameliorator de legume, flori şi pomi din Cluj, fusese decorat cu Ordinul Muncii. Aici George Pavel Vuza îşi aminteşte bine că a efectuat deplasarea la Cluj împreună cu un anume Iani de la Secția Administrativ Politică a C.C. al P.C.R. precum şi cu Stelian Nițulescu, ministrul de Justiție în funcție. Comisia avea rolul de a sta de vorbă cu deținuții, de vedea „dacă aceştia au fost reeducați şi dacă regretă sincer faptele pe care le-au făcut luați de valul tinereții" [20]. Faptul că nu erau 15 ci 17 tineri, conform Decretului Special de grațiere nr. 381 din 2 septembrie 1954, nu are prea mare importanță. Autorul bravează din nou menționând că, atunci când a fost chemat de Iani, „i-a atras atenția că, în actul ce-l voi întocmi şi voi cere grațierea, o voi face în beneficiul tuturor tinerilor care au făcut parte din grupul trimis în judecată şi condamnat fiindcă nu ar fi echitabil ca numai fiul lui Palocsay să fie iertat de restul pedepsei". Raportul întocmit de Stelian Nițulescu precizează că „s-a acționat în urma îndrumărilor date de tov. Chisinevschi". George Pavel Vuza îi deplânge pe copii „oropsiți pentru faptul că au discutat între ei în mod negativ anumite măsuri privind situația mizerabilă din unele sectoare ale economiei…". Documentele de arhivă ne dezvăluie faptul că aceştia „formaseră a asociație anticomunistă şi răspândiseră manifeste", faptă mult mai gravă. Peste timp ne întrebăm de ce oare umanismul partidului şi, implicit, al lui George Pavel Vuza nu s-a manifestat în egală măsură şi față de alți deținuți politici.

Privite cu mult simț critic, după ce dăm la o parte învelişul gros de neadevăr şi exagerare, memoriile lui George Pavel Vuza ne relevă şi informații utile pentru completarea tabloului aparatului de stat comunist, a negurii apăsătoare din justiția anilor `50. Despre modalitatea eternă de stoarcere a banilor de la clienți a avocaților de pretutindeni aflăm din supărarea maestrului atunci când tânărul avocat a reuşit închiderea unui şi aşa prelungit proces pe motiv că nu exista un document în dosar. Muştruluiala maestrului care ştia de lipsa acestuia avea rolul de a-l învăța pe tânărul avocat să înțeleagă una dintre principalele reguli: prelungirea procesului cu intenția de a câştiga bani (p. 41).

Reies printre rânduri permanentele intruziuni în activitatea justiției din partea organelor de partid locale care socoteau că orice infracțiune are caracter contrarevoluționar (pp. 101-105). Acestea erau de multe ori absurde, inclusiv pentru acea epocă. Primul secretar al regiunii Bârlad i-a cerut lui George Pavel Vuza schimbarea procurorului regiunii pe motiv că era căsătorit cu o fostă călugăriță. S-a dovedit că aceasta era doar absolventă a liceului Notre Dame de Sion din Iaşi şi procurorul a rămas în funcție. N-ar fi scăpat uşor, însă, dacă referințele deținute de primul secretar ar fi fost adevărate sau neverificate corespunzător (p. 162-163). La fel de interesante sunt şi relatările despre interminabilele verificări pe linie de cadre înaintea unei promovări aplicate în vederea promovării în cadrul aparatului de stat care se dovedeau la fel de necesare şi în domeniul justiției (pp. 146-149).

Din capitolul despre înființarea procuraturii aflăm informații folositoare care nu reies din documentele de arhivă, precum lipsa dotărilor, faptul că, la împărțirea bunurilor tribunalele au încercat să păstreze ceea ce era mai bun, maşinile de scris vechi ajungând la noua instituție. Elocvent pentru atitudinea noilor cadre este episodul în care un tânăr procuror a dat dovadă de următoarea inițiativă: pentru mutarea mobilierului şi arhivei, făcând uz de calitatea sa, i-a oprit, ieşind în mijlocul drumului, pe toți şoferii care treceau cu camioanele, 20 de

[20] A.N.I.C., fond CC al PCR, Secția Administrativ - Politică, dosar nr. 52/1954, f. 1-9.

camioane, deşi nu era nevoie decât de 5-6, pe care le-a adus în coloană în fața tribunalului (p. 107-110).

Un alt episod relevant pentru epocă este acela din care aflăm cum o simplă înlocuire a denumirii Oraşului Stalin cu Braşov într-o adresă oficială s-ar fi putut transforma într-o catastrofă pentru cariera unui procuror (pp. 117-120) sau cum era să îşi încheie cariera de proaspăt procuror un absolvent al şcolii juridice de la Cluj, fost strungar, care, la banchetul pentru sărbătorirea absolvirii a aruncat după nişte colegi cu o călimară, aceasta oprindu-se în portretul lui Stalin. Norocul lui a fost soția sa, activistă la secția administrativ-politică de la regiunea de partid Iaşi, mai veche absolventă a şcolii juridice de la Iaşi, fostă elevă a lui George Pavel Vuza care l-a implorat să îi salveze bărbatul. George Pavel Vuza şi-a asumat riscul de a nu-l aresta, s-a dus la Bucureşti şi a vorbit cu procurorul general Augustin Alexa pentru a-l scuza pe acesta şi a garanta pentru el în continuare (pp. 140-146).

Părerea lui George Pavel Vuza despre profesionalismul colegilor săi în anii 1953-1954 întăreşte statistica oficială din care reiese faptul că în procuraturile raionale erau majoritari procurorii absolvenți ai şcolii juridice, complet lipsiți de cunoştințe juridice şi de cultură generală unii dintre ei neposedând nici măcar un certificat de absolvire a ciclului primar (p. 145).

Un episod care confirmă şi întăreşte alte surse privind comportamentul feudal al primilor secretari, adevărați seniori ai regiunii, este acela în care George Pavel Vuza a fost trimis înapoi, a doua zi, de către procurorul general, la Timişoara, pentru că nu îi raportase primului secretar ce se discutase în şedința de analiză a procuraturii regiunii Banat şi cum a fost nevoit să îşi facă autocritica pentru că a ignorat forța locală de partid (pp. 169-170).

Unele informații sunt utile pentru că ele completează ceea ce nu transpare din documentele oficiale. Informațiile despre consilierii sovietici sunt destul de greu de găsit deoarece ei acționau din umbră, nesemnând documente oficiale. De exemplu, ştim că, în luna septembrie 1953, Ministerul de Justiție nu beneficia de un consilier sovietic, Anton Tatu Jianu, ministrul în funcție la acea dată, cerând cu insistență unul: „ noi folosim din plin experiența sovietică, dar trebuie să studiem problemele şi să le aplicăm la situația concretă a țării noastre. Şi în propunerile noastre de decrete se strecoară o serie de greşeli. Noi am cerut un tovarăş consilier sovietic în acest sector, ne-ar fi de mare ajutor prezența sa, ne-ar ajuta foarte mult la întărirea şi dezvoltarea legalității noastre populare”[21]. De la George Pavel Vuza aflăm că în iulie 1954 situația era alta, existau consilieri sovietici în cadrul Ministerului de Justiție şi a Procuraturii Generale în cadrul ultimei lucrând un anume Kustorov (p. 159).

Alte povestiri ale autorului devin interesante privite din altă perspectivă decât cea din care le priveşte acesta. Aflăm, astfel, cum se propagau anumite replici şi atitudini ale conducerii superioare de partid, precum şi „intuiția” politică a tânărului procuror. Rezistând presiunilor primului secretar Chitic şi a împuternicitului cu colectările pe regiune pentru a întocmi dosar penal celor care nu îşi predau cotele la timp şi celor care ieşeau din gospodăria colectivă din motivul incompetenței conducerii acestora, George Pavel Vuza a vorbit cu țăranii convingându-i să reintre în gospodăria colectivă. Pentru aceasta a riscat să fie pus în discuția organizației de partid, dar a fost sprijinit şi lăudat de partid de la centru, Chivu Stoica,

[21] Şedința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 8 septembrie 1953, A.M.R., fond Microfilme AS1, rola 407, C. 774.

prezent la o şedinţă a Comitetului Executiv a Sfatului Popular al regiunii Iaşi a afirmat „Foarte bine a făcut procurorul şef că nu a emis mandate de arestare, ce, noi colectăm oameni sau trebuie să colectăm cereale?” (pp. 121-131). Vuza pare să creadă că atitudinea sa a schimbat ceva în politica de arestări a partidului, fiind, afirmă el, primul care nu a operat arestări în masă ale ţăranilor care nu predau cotele sau ieşeau din gospodăriile colective. Replica lui Chivu Stoica nu este însă surprinzătoare pentru că acestea se întâmplau în toamna anului 1953, încă din 1952, pentru mazilirea celor trei concurenţi politici din partid, Teohari Georgescu, Vasile Luca şi Ana Pauker, folosindu-se ca pretext de către Gheorghe Gheorghiu-Dej, printre altele, tocmai arestările abuzive ordonate de primul dintre aceştia. Cât despre ceilalţi doi, Gheorghe Gheorghiu-Dej povestea ceea ce s-a întâmplat într-o şedinţă prezidată de Ana Pauker la care a luat parte şi Vasile Luca, în timp ce Pavel Ştefan raporta asupra deficienţelor la colectări „îl întreabă Ana: Tu câţi chiaburi ai arestat? Şi el ar fi răspuns: eu nu m-am dus să arestez chiaburi, eu m-am dus să fac colectări. Şi atunci au început ceilalţi împuterniciţi să dea lucrurile pe faţă (…) unii că au arestat 100, alţii 200, 800 şi peste 1000”[22]. În continuare Gheorghe Gheorghiu-Dej dezvăluie motivul nemulţumirii sale: „Dispoziţia a fost aşa dată: să se aresteze în fiecare comună 1-2-3 chiaburi – a fost o normă-cum şi pentru ce anume nu interesa, ci să aresteze, să facă judecata la faţa locului, să fie convocaţi ţăranii. Faci acest lucru însă legal. Dar aşa cum s-a dat dispoziţie a dus la acte abuzive”[23]. Arestaţii ajungeau, teoretic, în justiţie, aici urmând să fie condamnaţi. În 1953, Ministrul Justiţiei, Anton Tatu Jianu, se plângea Biroului Politic referindu-se la trecutul foarte apropiat că „Justiţia la un moment dat nu judeca după lege ci după cum i se trasa linia, la un moment dat existau o sumedenie de linii, oamenii nu mai ştiau care este bună, cea de dreapta sau cea de stânga”. Totodată, afirma că, la momentul acela, „indicaţia partidului era ca pedepsele să nu fie mai mici de doi ani”[24].

Luând în calcul contextul politic, vedem că George Pavel Vuza s-a încadrat în linia partidului de la acel moment. În cazul în care nu a ştiut care era aceasta am putea să îl considerăm noroc sau intuiţie politică, într-o perioadă în care linia partidului era într-o continuă schimbare, trebuind să slujească interesului politic imediat. Totuşi, având în vedere desele drumuri la Bucureşti de care povesteşte, considerăm că George Pavel Vuza a acţionat în cunoştinţă de cauză.

În cadrul capitolului *Propuneri de graţiere individuală a unor condamnaţi pentru aşa-zise infracţiuni politice* George Pavel Vuza îşi compară averea cu a lui Rudolf Palocsay horticultor de renume internaţional care dispunea de o casă spaţioasă şi de un mobilier scump din lemn de nuc, el locuind în două camere şi trebuind să facă „împrumut asupra salariului” pentru a-şi cumpăra o modestă sufragerie. Fiul său întăreşte această afirmaţie aflându-se astăzi în posesia mobilei, precum şi a actului de cumpărare din data de 6 noiembrie 1954 contra sumei de 4.508 lei. Subliniind faptul că pentru această sumă George Pavel Vuza a trebuit să facă un împrumut asupra salariului, ne atenţionează să nu credem că „prim-locţiitorul procurorului general era plătit ca un parlamentar din ziua de azi” (p. 220). Folosirea facilităţii de a putea face împrumut nu înseamnă, însă, lipsa banilor, aşa cum ne sugerează fiul autorului. Prin

[22] A.N.I.C. fond C.C. al P.C.R., Cancelarie, dosar nr. 107/1952, f. 7.
[23] *Ibidem*, f. 8.
[24] A.M.R., fond Microfilme AS1, rola 407, C. 775.

consultarea documentelor vremii aflăm că primul locțiitor al procurorului general avea un salariu de cel puțin şapte ori mai mare decât salariul mediu, diferența fiind chiar mai mare decât cea dintre un salariu de parlamentar de astăzi față de salariul mediu pe economie.

În urma creşterii salariului mediu rezultat în urma reformei salariale din 1953[25] câştigul mediu lunar ajunsese în jurul sumei de 500. Astfel, un medic consultant, avea un salariu lunar de 685 lei, iar salariu mediu al muncitorilor era de 403 lei, al inginerilor de 831 lei, al funcționarilor de 506 lei, personal de serviciu - 226 lei, pază şi pompieri - 282 lei, personal din învățământ - 474 lei, personal medico-sanitar - 387 lei, personal sfaturi populare - 326 lei[26].

Conform decretului 143 din 22 aprilie 1954 privind republicarea cu unele modificări a Legii nr. 6 din 19 iunie 1952 pentru înființarea şi organizarea Republicii Populare Române, primul locțiitor al procurorului general era consilier juridic clasa I[27] având gradul de general-colonel[28]. Personalul militar şi Procuratura intra în această categorie, beneficia de salariu compus din solda de grad, solda de funcție şi spor de vechime. Solda de grad era asimilată cu gradul profesional, iar pentru un General Colonel al Ministerului Afacerilor Interne era în 1954 de 825 lei[29] Solda de funcție era asimilată salariului aferent funcției aceasta fiind cu siguranță de peste 2.500 lei de vreme ce, în 1953, un şef de Direcție, un procuror general Bucureşti sau un procuror şef Regiunea I avea salariul între 2.225 şi 2.409 lei[30] Având în vedere că sporul de vechime la personalul militarizat era preferențial, de la la 2 – 5 ani primind 5%, de la 5 – 10 ani primind 10%, de la 10 – 15 ani primind 15%, George Pavel Vuza care lucra în justiția comunistă încă din 1946 avea un spor de 10%, un calcul simplu ne arată că primul locțiitor al procurorului general avea un salariu de cel puțin 3.500 de lei.

Deşi procurorii aveau un venit sensibil mai mic decât angajații din Ministerul Afacerilor Interne, trebuie să menționăm că stăteau mai bine decât toți ceilalți jurişti, în urma militarizării procuraturii, starea de spirit a judecătorilor fiind proastă din cauza salarizării diferențiate în comparație cu organele procuraturii, mulți dintre aceştia făceau cereri de transfer în cadrul procuraturii[31]. Cu siguranță, însă, puțini îşi puteau compara averea cu cea a lui Rudolf Palocsay, horticultor de renume, deținător al celor mai înalte distincții ştiințifice şi onorifice cărora inclusiv conducerea comunistă i-a creat condiții speciale de lucru şi de trai.

Una dintre puținele caracterizări făcute de George Pavel Vuza este cea a lui Tudor Sorea, „şeful de cadre", pe care îl apreciază ca un vechi ilegalist, fusese muncitor la „întreprinderea de tramvaie Bucureşti", „om foarte deschis şi prietenos deşi nu prea avea multă ştiință de carte" care avea „bunul simț şi caracterul deosebit al muncitorului român care ştie să îşi facă corect meseria" (p. 107). Deşi mai apare de trei ori (pp. 111, 143, 145) când se povesteşte de perioada în care era procuror la Iaşi şi a primit numirea la Bucureşti, Tudor Sorea dispare subit din memorii, George Pavel Vuza nemaiamintindu-ne despre el. Aceasta se datorează, probabil, faptului că Sorea a fost înlăturat din funcție la data de 10 noiembrie

---

[25] A.N.I.C., fond Consiliul de Miniştri, dosar nr. 2396/1953, f. 2.
[26] *Ibidem*, f. 295.
[27] Idem, Consiliul de Stat-Decrete, dosar nr. 3/1954, vol. 2, ff. 44-50.
[28] *Ibidem*, f.32.
[29] Idem, dosar nr. 2/1954, vol. 2, p. 91.
[30] Idem, fond Consiliul de Miniştri, dosar nr. 2396/1953, f. 287.
[31] Idem, fond C.C. al P.C.R., Secția Administrativ – Politică, dosar nr. 49/1953, f. 38.

1954[32] în urma unei rezoluții a lui Nicolae Ceaușescu (17 iunie 1954) urmată de o caracterizare negativă a lui Alexandru Voitinovici (25 octombrie 1954)[33] în care acesta îi reproșa tocmai lipsa de pregătire, precum și relațiile neprincipiale cu subalternii, cu unii purtându-se grosolan, dar „manifestând o solicitudine deosebită față de cei care îl lingușeau" (cronologia documentelor este edificatoare pentru modul cum era îndepărtată din funcție o persoană: caracterizarea negativă pare comandată). Ne punem întrebarea de ce George Pavel Vuza nu amintește despre această mazilire sau de altele la care a fost martor, acestea fiind obișnuite în epocă, el însuși căzând victimă, în cele din urmă, unei astfel de practici.

De fapt, în memoriile sale George Pavel Vuza nu ne detaliază, nu ne spune nici măcar anul când a fost exclus din procuratură și din partid, face doar legătura cu ședința în care l-a supărat pe Alexandru Drăghici. Acesta nu avea nici o influență asupra Secției Administrativ-Politice, doar aceasta hotărând în privința cadrelor. Caracterizările periodice ale acesteia puteau aveau un rol foarte important în evoluția carierei cadrelor din instituțiile represive. Ne mai povestește că a fost „exclus din partid la cererea lui Grigore Râpeanu pe care îl acuzase de crimă politică" cu câțiva ani în urmă. Acuzația fusese însă „formulată" într-o discuție privată și pare neverosimilă. Râpeanu a invocat, după spusele memorialistului, lipsa poziției autocritice și sincerității atât de necesare în cadrul ședințele de partid (p. 32).

În perioada în care procurorii erau nevoiți să ia parte la „zecile de mii de procese înscenate țărănimii pentru așa-zisele fapte de sabotaj economic, constând în nepredarea cotelor de cereale la colectări" (p. 97,) George Pavel Vuza nu lucra în uzină, ci era procuror. Perioada în care George Pavel Vuza a fost prim locțiitor al procurorului general, însuși Alexa Augustin, procurorul general, raporta realizări importante: între 1955-1957 „au fost înlăturați din Procuratură ca necorespunzători 473 de lucrători operativi, dintre care din cauza originei sau a unor manifestări dușmănoase actuale sau în trecut. Mai mult de 10% au fost trimiși în judecată pentru abuzurile săvârșite cât au fost aici. Astăzi putem spune că avem altă situație. Dacă în 1953-1954 aproape că nu aveam membri de partid în conducerea unităților Procuraturii, astăzi peste tot avem numai membri de partid (…) În momentul de față peste 50% din lucrători sunt membri de partid, 14% sunt utemiști (…) compoziția socială peste 66% sunt de origine muncitori sau țărani muncitori iar restul intelectuali și funcționari"[34]. Totodată se realizase „intensificarea muncii de control și îndrumare și îmbunătățirea acestei munci sub aspect politic, pentru sporirea vigilenței procurorilor și anchetatorilor penali…"[35].

Procuror într-o epocă dificilă pentru România, George Pavel Vuza a trebuit să își practice meseria într-un interval de timp în care justiția a avut un rol activ în instaurarea și menținerea unui regim politic. Modul de a practica această meserie era total diferit de ceea ce ne imaginăm noi, astăzi, că ar fi modul de a acționa al unui procuror. De exemplu, în privința raportului privind relele tratamente privind deținuții considerăm că avea competența și era cel mai îndreptățit, chiar obligat, în lipsa procurorului general să dispună începerea urmăririi penale a celor care le-au aplicat. Luând în calcul momentul istoric la care ne raportăm, suntem conștienți că acest fapt îl putea costa funcția și chiar mai mult, și că nici un procuror

[32] Idem, dosar nr. 23/1954, f. 19.
[33] *Ibidem*, ff. 22-24.
[34] Idem, fond C.C. al P.C.R., Cancelaria, dosar nr. 16/1958, vol. 1, f. 387.
[35] *Ibidem*, f. 388.

nu şi-ar fi permis acest risc. Pledoaria în favoarea procurorilor, cuvintele frumoase precum respectarea legalităţii, nu sunt susţinute însă de faptele memorialistului. Eliminând partea justificativă şi pe cea elogioasă putem decela informaţii interesante şi utile pentru înţelegerea perioadei asupra căreia memorialistul îşi îndreaptă atenţia.

Fără un examen critic atent, memorialistica poate să fie punctul de plecare al unei istorii subiective şi chiar false a unei perioade. Confruntată cu celelalte izvoare, dintre care cel mai important este documentul, poate să ajute la formarea unei imagini complete a unui fapt istoric sau a unei instituţii la un moment dat. În privinţa unei istorii a justiţiei, documentul este esenţial, justiţia lucrând cu legi şi documente oficiale, având, în esenţa ei, chiar „morbul" documentelor oficiale şi al „legalităţii". Memoriile lui George Pavel Vuza stau mărturie, prin grija manifestată de către conducerea partidului pentru formalizarea condamnărilor sau a graţierilor.

Ce se ascunde în spatele acestor formalisme juridice şi birocratice, raţiunea politică şi pretextul juridic al unor acte precum legi, circulare, rechizitorii, sentinţe ş.a. nu va putea fi descifrat până nu vor fi deschise arhivele Ministerului de Justiţie şi ale Procuraturii, precum şi până nu vor fi publicate cât mai multe memorii ale lucrătorilor acestor instituţii. Deşi cu siguranţă le vom privi cu aceeaşi prudenţă, justificată de metodologia cercetării istoriei, le considerăm esenţiale pentru cunoaşterea istoriei contemporane a României.

Iuliu Crăcană

Anexă documentară

Procuratura Generală

- Cabinet –

Nr. 67/1955
22 martie 1955
Exemplarul nr. 1

[Rezoluţie:] *„T. Gheorghiu-Dej iţi trimet acest raport informativ rezultat din ancheta făcută într-o serie de penitenciare, pe baza indicaţiilor d-tale. Te rog să-mi spui dacă să vorbesc cu tovarăşii de la Interne sau vorbeşti D-ta ori îmi (cuvânt indescifrabil). I Chi 24-III-1975"*

[Rezoluţie:] *Cele constatate în raportul informativ nu oglindeşte nici pe departe starea gravă de lucruri din penitenciare şi «colonii» care au fost lăsate pe mâna unor oameni incapabili şi lipsiţi de simţul răsp. Dacă în 3 zile s-au putut constata aşa fapte grave, apoi, o cercetare mai amănunţită ce ar fi scos la iveală. Atât organele M.A.I. (în primul rând) cât şi organele procuraturei au lăsat penit. şi coloniile în voia soartei – n-au controlat, n-au luat măsuri în conformit. cu legile tării dând dovadă de totală şi condamnabilă lipsă a simţului de răspundere, şi aceasta pentru că n-au fost ţinute din scurt, n-au fost controlate şi sancţionate la timp. T. Chişinevschi să îndrumeze şi controleze acţiunea de îndrept[are] a sit[uaţiei] – să prop[ună] măsuri. Gheorghiu*

Raport informativ

Privind încălcările dispozițiilor legale în unele locuri de deținere şi de executare a pedepselor

În scopul de a cunoaşte cum se respectă legalitatea în locurile de deținere şi exercitare a pedepselor, a măsurilor medicale şi pedagogice, lucrătorii operativi din cadrul procuraturii Republicii Populare române au verificat în zilele de 12, 13 şi 14 martie 1955 cele 69 penitenciare şi colonii de muncă existente.

Fiecare penitenciar sau colonie de muncă a fost verificată timp de trei zile.

Cu această ocazie s-au constatat încălcări ale dispozițiunilor legale dintre cele mai caracteristice sunt următoarele:

1. Nerespectarea art. 22 şi urm. din Regulamentul Interior asupra regimului penitenciar cu privire la vizita medicală şi carantină.

Unii deținuți intrați în penitenciare nu sunt ținuți în carantină ci sunt introduşi direct în rândul celorlalți deținuți. Exemplu: deținuta Bogza Maria din penitenciarul Satu Mare a arătat că nu a stat nici o zi în carantină. De asemenea şi deținutul Farcaş Alexandru, care era plin de păduchi, nu i s-a făcut baie şi n-a fost ținut în carantină.

Penitenciarul Huşi nici nu are cameră de carantină iar la penitenciarul Oravița nu se respectă termenul de 14 zile de carantină. Exemplu: deținuții Prunescu Constantin şi Constantin Ion au fost ținuți în carantină o singură noapte.

2. Nerespectarea dispozițiunilor art. 32 şi urm. din acelaşi regulament cu privire la igienă.

- La unele penitenciare deținuții nu fac baie decât la intervale foarte mari sau nu fac deloc fie din cauză că nu există instalație de baie, fie că aceste instalații sunt defecte.

Exemple: la secția Salcia din penitenciarul Salcia Dăeni nu există instalație de baie iar deținuții nu au făcut baie de circa 5-6 luni.

În penitenciarul sanatoriu Tg. Ocna, penitenciarul Huşi şi Mislea instalația de baie este defectă.

- Curățenia corporală şi rufăria deținuților este nesatisfăcătoare la unele penitenciare. Astfel la penitenciarul Caransebeş deținuții nu primesc apă suficientă pentru spălat şi nici chiar pentru băut.

- La penitenciarul Oradea nu se dă săpun decât atunci când se face baie şi cel mult 20 gr. din cantitatea de 250 gr. norma legală pentru curățenia corpului şi spălatul rufelor. Deținuții declară că baie nu fac decât la 2-3 săptămâni.

La penitenciarul Lugoj cantitatea de săpun dat pentru spălatul corpului timp de o lună este de 50-80 gr., iar la secția Salcia de la formația Dăeni nu s-a dat deloc săpun pe luna martie 1955.

Cu privire la rufăria de corp şi pat, la unele penitenciare s-a constatat:

- unii deținuți au un singur schimb de lenjerie şi aceea uneori reformată.
- rufăria de corp şi de pat este murdară.

Exemple: deținutul Maidanciuc Paul din penitenciarul Baia Mare nu are cămaşă iar la secția Salcia de la formația Dăeni rufele de corp sunt rupte şi murdare, fără schimb.

La penitenciarul Iaşi deținuții Dobre Constantin şi Bărgăoanu Niculae au câte o singură cămaşă reformată pe care nu şi-au schimbat-o de trei luni de zile.

Rufăria de pat este murdară la penitenciarele Iaşi, Caransebeş, Poarta Albă Piteşti, Slatina, Oradea şi Colonia Nistru.

- Numărul deținuților depăşeşte cu mult capacitatea camerelor în unele penitenciare.

- Exemple: penitenciarul Tecuci, într-o cameră de 47,50 m.p. sunt încarcerați 98 deținuți; în penitenciarul Caransebeş, în camere cu un cubaj de aproximativ 25 m.p. sunt 10-14 deținuți iar la penitenciarul Făgăraş într-o încăpere de 90 m.p. dorm 105 deținuți. La penitenciarul Sibiu în camera nr. 18, în suprafața de 30. m.p. se află 40 deținuți, la fel […].

În unele penitenciare dorm 2-4 deținuți într-un pat (Huşi, Constanța, Suceava, Câmpulung, Piteşti, Râmnicu-Vâlcea, Slatina, Ploieşti, Baia Sprie, Satu Mare, Oradea, Mărgineni).

La penitenciarul Sibiu 8 deținuți dorm pe jos fără nici un cazarmament iar la penitenciarul Cluj când sunt mai mulți deținuți decât doi pentru fiecare pat, ceilalți dorm pe jos.

- Localurile sunt insalubre sau neigienic întreținute.

De exemplu, la penitenciarul Huşi, dormitoarele prezintă igrasie generală şi sunt nevăruite, closetele sunt încărcate până la refuz iar la penitenciarul Focşani în camere pătrunde ploaia.

- La penitenciarul Lugoj pompa de apă este instalată la o distanță de 2 m. de canalul de scurgere a murdăriilor iar spălătoria de vase este improvizată în anticamera closetelor.

- La penitenciarul Piteşti consumul apei nu este asigurat în suficientă măsură iar la penitenciarul Baia Sprie, apa de băut conține de la 1.000 până la 10.000 bacili coli pe cm. Cub, din care cauză mulți deținuți s-au îmbolnăvit de diaree şi dizenterie.

3. Nerespectarea dispozițiunilor art. 39 şi urm. din regulament cu privire la asistența medicală

- Unele penitenciare nu au medici (Huşi, Ciuc, Lugoj, Câmpulung, Galați, Tulcea, Călăraşi, Constanța, Tg. Jiu, Turnu Severin, Işalnița, Tecuci, Piteşti, Ocnele Mari, Târgovişte, Buzău, Vaslui, Piatra Neamț, Roman şi Oradea.

La penitenciarul Râmnicul Sărat este angajat medicul Direcției Generale a Penitenciarelor care vine la penitenciar din 15 în 15 zile.

- Nu se fac lunar vizite medicale generale la următoarele penitenciare: Caransebeş, Timişoara, Târgşor, Mărgineni, Ploieşti, Satu Mare, Arad, Craiova, Salcia Dăieni, Suceava, Botoşani şi Focşani.

- La unele penitenciare deținuții nu sunt scoşi la vizite medicale atunci când solicită ci cu întârzieri până la o lună de la data cererii (penitenciarele Iaşi, Timişoara şi Galați). La penitenciarul Timişoara, deținutul Preoțescu N. care suferise trei operații la intestine, având rană deschisă n-a fost scos la vizita medicală timp de două săptămâni pe motiv că trebuie să-i vină rândul camerei. De asemenea, acest deținut a arătat că, reîntorcându-se de la clinică în penitenciar, nu i s-a acordat regimul alimentar corespunzător.

- Unii deținuți bolnavi în situația de a fi internați în infirmerie sau spitale pentru boli contagioase sau sociale, cum sunt sifilisul, tuberculoza pulmonară, icterul infecțios şi boli de

piele, nu sunt internați, şi nici izolați de restul deținuților la următoarele penitenciare: Galați, Codlea, Sibiu, Bacău, Brăila, Turnu-Severin, Craiova, Oradea, Gherla, Făgăraş, Işalnița, Constanța, Caragiale, Aiud, Tecuci, Slatina şi Satu Mare.

De exemplu: penitenciarul Tecuci, 16 deținuți bolnavi de sifilis, neizolați; penitenciarul Gherla 101 deținuți bolnavi TBC sau fibrozați nu sunt ținuți separat de cei sănătoşi, iar la penitenciarul Craiova deținutul Ionescu Tudor având plăgi de sifilis deschise pe ambele picioare stă din luna decembrie 1954 împreună cu 40 de deținuți sănătoşi.

La penitenciarul Făgăraş deținutul Creangă Gheorghe, având plăgi infecțioase pe corp, prin faptul că nu a fost izolat boala s-a extins şi la alți deținuți din acelaşi dormitor.

La penitenciarul Oradea deținuții Potcoavă Florian și Berchia Ioan deşi bolnavi în stare gravă de TBC nu au fost internați până la 14 martie 1955 deşi aveau avizul medicului încă de la 29 ianuarie 1955.

În schimb însă la penitenciarul Tg. Ocna unde ar trebui să fie ținuți numai deținuții bolnavi de TBC, sunt aduşi şi deținuți sănătoşi, arestați preventiv, care sunt expuşi contaminării.

- Lipsa de îngrijire şi tratament medical la unele penitenciare, chiar în cazuri grave, se constată la penitenciarele Târgşor, Gherla, Codlea, Caragiale, Galați, Dăeni, Focşani, Făgăraş, şi Mislea.

Exemplu: la penitenciarul Oradea, 10 cazuri de hepatită epidemică, nu s-a aplicat nici un tratament din lipsă de medici şi medicamente. La penitenciarul Târgşor, între 1 ianuarie şi 15 martie 1955 nu s-a făcut nici un tratament celor 64 bolnavi de sifilis, deşi existau medicamente. La penitenciarul Gherla, o parte din deținuții bolnavi care au nevoie de intervenții chirurgicale foarte urgente şi care nu se pot face în acel penitenciar, nu au putut fi transferați în vederea efectuării acelor intervenții deoarece DPCL nu aprobă transferări în astfel de cazuri.

Aceeaşi situație se constată şi la penitenciarul Codlea cu deținutele Ambrozie Cornelia, bolnavă TBC la ochi cu tulburări vizuale şi tendințe de desprinderea a corneei precum şi Stetin Elena care având o tumoare la un sân nu a fost operată la timp, deşi a raportat, iar boala s-a extins şi la al doilea sân.

La penitenciarul Făgăraş se semnalează că situația sanitară este neglijată de medicul penitenciarului, căpitan Şuteu Vasile, care invocă că este bolnav de nervi şi că salariul ce i se dă nu este în raport cu munca pe care trebuie s-o presteze, iar când i s-a atras atenția asupra stării sanitare a deținuților a obiectat că pentru deținuții bolnavi să răspundă acei care i-au băgat acolo.

- Nu s-au trimis penitenciarelor medicamentele de care aveau nevoie.

Exemple: penitenciarul Gherla nu i s-a alocat nici un medicament pe trimestrul I/1955 iar la penitenciarul Caracal, în ultimele două trimestre nu s-a primit nici un medicament. Penitenciarul Mislea duce o lipsă completă de medicamente, neprimindu-se medicamentele planificate pe trimestrul I/1955 iar la penitenciarul Slatina nu s-au primit medicamente din luna iunie 1954.

La penitenciarul Târgşor, 13 flacoane de penicilină din cele primite pentru deținuți au fost întrebuințate pentru angajații penitenciarului şi familiile lor. La penitenciarul Piatra Neamț, contabila, magazionerul, un gardian şi agentul sanitar au primit din medicamentele penitenciarului, antinevralgice, spirt canforat, aspirină, piramidoane etc.

La penitenciarul Râmnicu Sărat întreaga cantitate de penicilină, în număr de 27 flacoane a fost distribuită în anul 1954 numai angajaților penitenciarului în baza aprobării dată de comandantul acelui penitenciar.

- Nu sunt amenajate infirmerii la penitenciarele: Botoşani, Tg. Jiu, Işalnița, Caracal, Tecuci.

- Nu se poate justifica lipsa unor cantități de medicamente ca de exemplu: 12 fiole penicilină şi 2 fiole de glucoză la penitenciarul Călăraşi şi trei flacoane penicilină la penitenciarul Sighişoara.

4. Nerespectarea dispozițiunilor art. 54 şi urm. din regulament cu privire la hrana deținuților.

- Alimentația deținuților nu cuprinde numărul de calorii prevăzut de normele legale, la penitenciarele: Oradea, Poarta Albă, Salcia Dăieni, Tg. Jiu, Târgşor, Mislea, Sighişoara, Codlea, Cavnic şi Baia Sprie.

Exemple: la penitenciarul Oradea, în zilele de 12, 13 şi 14 martie s-au dat alimente care cuprindeau un număr total de calorii mai mic cu 760 calorii pentru fiecare deținut în parte față de norma legală de 2401 calorii zilnic.

Astfel, în ziua de 12 martie s-au dat 2341 calorii, în ziua de 13 martie 1952 calorii, iar în ziua de 14 martie s-au dat 2190 calorii la acel penitenciar.

La penitenciarul Târgşor în ziua de 7 martie s-au dat 1855 de calorii iar în ziua de 13 martie 1758 calorii. La penitenciarul Mislea în ziua de 10 martie s-au dat 1864 calorii față de norma legală de 2400 calorii zilnic.

La penitenciarul Poarta Albă, în luna februarie 1955 s-a constatat că fiecărui deținut i s-au dat mai puțin 4.550 calorii, calculate pe întreaga lună.

- Alimentele ce formează rația deținuților, prevăzute în lista zilnică de alimente se predau cu lipsuri de la magazie.

Exemple: la penitenciarul Caragiale în ziua de 12 martie 1955 s-a predat 49 kgr. ceapă mai puțin, adică jumătate din cantitatea ce era prevăzută ca ieşită din magazie.

La penitenciarul Galați s-a constatat în ziua de 13 martie 1955, la alimentele distribuite, următoarele lipsuri:

4,210 kg. jumări din 28,710 kg.

1,012 kg făină din 9,712 kg.

1,180 kg. bulion din 4,680 kg.

Precum şi lipsuri mai mici la griş şi ulei.

La penitenciarul Târgşor, în ziua de 13 martie 1955, s-a constatat următoarele lipsuri la alimentele distribuite:

48,800 kg. cartofi din 201 kg.

2 kg. bulion din 6 kgr.

La penitenciarul Ploieşti s-a distribuit 4,510 kg. marmeladă mai puțin, față de 14,510 kg. cât se trecuse în foaia de distribuire.

La penitenciarul Slatina, în ziua de 14 martie 1955, s-a constatat că în buletinul de distribuire a alimentelor semnat de ofițerul de serviciu, figura ca primită de acesta o cantitate de 23 kg. carne care nu se predase la bucătărie deoarece în acea zi meniul nu prevedea vreo mâncare de carne.

La penitenciarul Oravița s-au modificat meniurile în cursul săptămânii fără să se opereze în scripte aceste schimbări, astfel că nu s-a putut stabili care a fost meniul real.

Lipsuri la alimentele distribuite s-au mai constatat şi la următoarele penitenciare: Aiud, Dej, Tg. Mureş, Piatra Neamț, Caracal, Arad, Turnu Măgurele, Slatina, Călăraşi şi Poarta Albă.

În acelaşi timp s-au găsit plusuri de alimente în magazie, fără justificare, la penitenciarele: Aiud, Gherla, Văcăreşti, Deva, Poarta Albă şi Cavnic.

Exemple: la penitenciarul Aiud, cu ocazia verificării s-au găsit în magazie plusuri de zahăr, ulei, marmeladă şi unt. S-a încheiat un proces verbal care s-a înregistrat sub numărul 3450 din 12 martie 1955 şi s-a sesizat controlul financiar intern.

La penitenciarul Gherla s-a constatat un plus în magazie de 60 kg. ulei iar la penitenciarul Deva s-a găsit un plus de 198, 30 kg. marmeladă.

La penitenciarul Văcăreşti, cu ocazia verificării, s-au găsit în magazia bucătăriei următoarele plusuri de alimente: 25 kg. zahăr, 14 kg. ulei, 112 kg. tărâțe grâu, 64 kg. orez, 19,500 kg. mălai, 19 kg. cafea, 34 kg. untură, 39 kg. brânză de putină, 2 kg. unt, 17 kg. marmeladă şi 84 kg. ceapă.

Pentru aceste surplusuri s-a încheiat un proces verbal vărsându-se întreaga cantitate de alimente la magazie.

- Distribuirea alimentelor se face defectuos la unele penitenciare prin aceea că alimentele sunt distribuite la diferite ore din zi sau din noapte (Lugoj şi Timişoara) sau alimentele se distribuie fără prezența ofițerului de serviciu (Poarta Albă, Vaslui şi Timişoara).

Alimentele nu se dau pe baza fişei de distribuire şi nici nu se cântăresc la penitenciarul Arad.

La unele penitenciare alimentele distribuite pentru prepararea hranei nu sunt bine conservate.

Exemple: la penitenciarul Işalnița s-a distribuit mălai încins, iar la penitenciarul Cavnic pâinea se ține într-o magazie în care pătrunde ploaia, ceea ce face ca în câteva zile pâinea să nu mai poată fi consumată.

În magaziile de alimente, la Colonia Nistru s-au găsit 95 kg. carne complet mucegăită, iar la penitenciarul Piteşti o parte din cartofi erau stricați şi prin gătire aveau miros greu.

La penitenciarul Aiud s-a găsit 131,800 kg. zahăr umed şi murdar rămas din anul 1953, neimputat celui vinovat.

- La unele penitenciare hrana nu se pregăteşte igienic.

Exemple: la penitenciarul Codlea alimentele se întrebuințează nespălate şi necurățate în mâncare găsindu-se cărbune şi nisip. La penitenciarul Piteşti cartofii şi burțile de vite se gătesc necurățate, găsindu-se în mâncare nisip, cărbune, păr şi bălegar.

Vasele în care se pregăteşte mâncarea nu se curăță de resturile de mâncare la penitenciarele Piteşti, Işalnița şi Timişoara, iar la Făgăraş cazanele de aramă nu sunt cositorite.

Nerespectarea dispozițiunilor legale cu privire la alimentație a făcut ca la unele penitenciare să se ivească boli de stomac (Făgăraş) sau distrofici (Poarta Albă).

5. Nerespectarea dispozițiunilor legale cu privire la deținere şi executarea pedepselor.

La penitenciarul Făgăraş, dintr-un număr de 800 deținuți, circa 600 se află deținuți fără forme legale şi anume:

a. 587 deținuți pe baza deciziilor administrative expirate sau anulate şi nepuşi în libertate iar deținuții au arătat că de la data arestării lor nu au fost cercetați sau interogați.

b. Un număr de persoane deținute pe baza adreselor organelor de securitate, fără decizii de internare. De exemplu: Bulgaru Valeriu, Bănescu Vintilă, Grigore Liviu şi Botez Călin.

c. Condamnați prin hotărâri definitive cărora le-a expirat pedeapsa fără să fie puşi în libertate. De exemplu: condamnatul Stoian Vasile Tănase căruia i-a expirat pedeapsa la 11 martie 1955 şi nu a fost eliberat. Deținutul Robu Niculae condamnat la trei luni de închisoare corecțională şi grațiat individual de Prezidiul Marii Adunări Naționale n-a fost eliberat deşi Tribunalul Făgăraş cu adresa nr. 1543 din 23 februarie 1955 a făcut cunoscut penitenciarului respectiv că susnumitul a fost grațiat. Punerea în libertate nu s-a făcut deoarece nu s-a primit aprobare de la Direcția Penitenciarelor conform ordinului nr. 20 200 din 14 ianuarie 1955. În acest fel decretul de grațiere al Prezidiului Marii Adunări Naționale n-a fost executat şi deținutul a fost pus în libertate numai la expirarea pedepsei.

- S-au mai găsit deținuți cu deciziile de internare expirate la penitenciarul Codlea, 15 deținuți, la Piteşti 28 iar fără forme legale 44 deținuți la Poarta Albă.

La penitenciarul Codlea, 3 persoane sunt deținute numai pe baza adreselor Ministerului Afacerilor Interne fără decizii de internare.

- La penitenciarul Tg. Jiu nu se ține o evidență a zilelor de muncă în vederea aplicării decretului nr. 72/1950 cu privire la eliberarea înainte de termen iar la penitenciarele Poarta Albă, Baia Sprie, colonia Nistru şi Cavnic deținuții se plâng că nu li se aplică dispozițiunile decretului menționat mai sus.

6. În afară de cele de mai sus s-au mai constatat şi următoarele încălcări ale dispozițiunilor legale.

- Nu se respectă dispozițiunile art. 100 din regulament cu privire la programul zilnic al deținuților. Exemple: la penitenciarul Piteşti, din lipsă de veselă, pentru servirea mesei nu se acordă decât 5 minute, ceea ce face ca o parte din deținuți să restituie mâncarea neconsumată când aceasta este fierbinte. La acelaşi penitenciar, ca şi la penitenciarul Satu Mare, o parte din deținuți nu sunt scoşi la aer timp de luni de zile.

- Purtare abuzivă a unor angajați de la penitenciarele Galați, Brăila, Constanța, Colonia Nistru, Cavnic, Tg. Ocna, Sibiu, Târgovişte şi Piteşti.

Exemple: la penitenciarul Constanța deținuta Abula Remsiz însărcinată în a doua lună, a fost pedepsită cu carcera pentru motivul că stătea în pat. În camera de izolare neavând pat sau pătură s-a culcat pe ciment din care cauză a răcit şi a avortat.

La penitenciarul Brăila deținuta Coman Ioana, gravidă, a avortat ca o consecință a faptului că a dormit pe jos întrucât din cameră i s-au luat paturile ca pedeapsă pentru că la una din deținute s-a găsit un creion.

La penitenciarul Galați deținutul Cineanu Petre, bolnav de ficat a cerut să fie consultat şi tratat însă a fost bătut de sergenții Obreja şi Popa.

La penitenciarul Piteşti deținutul Sadic Ibrail în septembrie 1954 răspunzând comandantului la întrebarea ce i-a fost pusă că este de naționalitate turc a fost înjurat, lovit cu cizma şi băgat sub pat.

Față de cele arătate în prezentul raport consider că în problemele sus menționate, organele centrale de resort ale Ministerului Afacerilor Interne să fie chemate a lua măsurile necesare pentru înlăturarea lipsurilor semnalate.

Procuratura Generală pentru faptele care prezintă un caracter penal a dispus cercetarea şi trimiterea în fața instanței a celor vinovați.

Prim locțiitor al Procurorului General al RPR
Consilier juridic de stat clasa a II-a
Vuza C. George Pavel

ANIC, fond CC al PCR, Administrativ-politic, dosar nr. 46/1955, f. 1-10.

Mihai Şerban, *De la Serviciul Special de Informații la Securitatea Poporului (1944-1948)*, Bucureşti, Editura Militară, 2009, 207 p.

Titlul incitant al volumului, lansat pe 23 octombrie 2009 în cadrul Salonului de Carte „Polemos” găzduit de Cercul Militar Național, ne-a reținut de îndată atenția, iar scurtul *curriculum vitae* al autorului, inserat pe coperta a IV-a (absolvent al Facultății de Istorie a Universității „A.I. Cuza” – Iaşi, doctorat în istorie la Universitatea din Bucureşti, lector universitar la Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”), se constituia într-o promisiune indirectă pentru o lectură captivantă, în măsură să elucideze unele din nenumăratele semne de întrebare pe care încă le suscită subiectul şi perioada abordate de autor.

Lucrarea este structurată pe şapte capitole, precedate de un *cuvânt înainte* al domnului academician Dinu C. Giurescu şi un *argument* al autorului. Sunt abordate, pe rând, „cadrul legislativ general”, „cadrul normativ intern”, „activitatea informativă desfăşurată de Serviciul Special de Informații în partea finală a campaniei din Răsărit”, „reorientarea strategică a României după actul de la 23 august 1944”, activitatea Grupei Speciale „în aşteptarea iluzorie a retragerii sovieticilor”, precum şi demersurile informative „până la înființarea Direcției Generale a Securității Poporului”. Ultimul capitol se constituie mai mult într-o promisiune de aprofundare a subiectului, fiind chiar intitulat „Doar un prim pas către descifrarea unei istorii complexe”. Urmează apoi o bibliografie (p. 165-169) şi un număr de 15 anexe documentare. În final sunt reproduse opt fotografii înfățişând clădirile unor legații străine din Bucureşti şi imobilele folosite de S.S.I. pentru supravegherea acestor legații.

Primele semne de întrebare au apărut în momentul parcurgerii cuprinsului. Aparent, titlurile secțiunilor păreau să indice o structură judicios gândită, dar analiza economiei lucrării indică unele asimetrii greu de explicat.

Astfel, am observat că, deşi autorul anunțase că „perioada analizată este aceea cuprinsă între 1944 şi 1948, respectiv, cu începere din anul care a marcat una dintre marile cotituri ale istoriei românilor (23 august 1944) şi până la apariția Direcției Generale a Securității Poporului (30 august 1948)” (p. 15), nu mai puțin de 35 de pagini (p. 52-87) din cele 164 de pagini de text (21,34%, aproape un sfert din lucrare!) au fost consacrate activității informative desfăşurate de S.S.I. pe Frontul de Est, confruntării cu serviciile similare germane, britanice şi americane şi supravegherii demersurilor opoziției pentru ieşirea României din război. Dar, având în vedere că autorul este suveran în ceea ce priveşte privilegierea unui aspect sau altul al subiectului şi ținând cont de avertismentul acestuia că abordarea problemelor de interes din activitatea S.S.I.-ului nu se poate limita la intervalul enunțat (1944-1948), „deoarece instituția la care ne referim nu a apărut brusc, din nimic, şi nici nu a dispărut subit” (p. 15), am trecut la lectura volumului cu convingerea că opțiunile autorului vor fi pe deplin lămurite de conținutul acestuia.

Interesul nostru a fost potențat şi de enunțul formulat de autor în finalul *Argumentului*: „întrebarea fundamentală este dacă structura informativă românească a renunțat în mod public la concepția tradițională conform căreia îşi desfăşura activitatea sau aceasta a fost divizată în două, după 23 august 1944” (p. 15). Formularea ambiguă nu ne-a permis să ne lămurim la a cui diviziune s-a gândit autorul: era oare vorba de o diviziune a

„structurii informative” sau a concepției după care își desfășura activitatea? Cum ambele genuri de „diviziuni” ne apăreau drept imposibile (atât o „structură informativă”, cât şi o concepție presupunând, în opinia noastră, unitate), lectura volumului ne-a apărut din nou ca unică soluție.

Capitolul referitor la „cadrul general legislativ”, deşi debutează prin câteva considerații asupra „cristalizării unui cadru legislativ şi intern-normativ” referitor la organismele specializate de culegere a informațiilor după primul război mondial, nu oferă cititorului nici o informație concretă asupra regulamentelor şi legilor care au reglementat funcționarea şi organizarea Serviciului Secret şi, ulterior, a Serviciului Special de Informații până în septembrie 1940. Din această cauză, în ciuda faptului că autorul ştie că „instituția la care ne referim nu a apărut brusc, din nimic”, iar cel mai vechi regulament cunoscut al Serviciului Secret datează din 8 noiembrie 1933[1], cititorul rămâne cu senzația că S.S.I.-ul e o creație a generalului Ion Antonescu, de vreme ce primul act legislativ la care face referire autorul este Decretul nr. 157.357 din 12 noiembrie 1940[2], prin care Eugen Cristescu a fost transferat din Ministerul Afacerilor Interne la conducerea S.S.I.-ului (p. 18-19), urmat de Decretul-lege nr. 3.813 din 13 noiembrie 1940, referitor la organizarea Serviciului Special de Informații.

După o trecere în revistă a prevederilor celor 18 articole ale acestui decret-lege, autorul aduce în discuție, *ex abrupto*, Decretul-lege nr. 2.172/4 august 1943, „referitor la organizarea şi funcționarea Serviciului Special de Informații” (p. 23), fără a simți nevoia să explice de ce a fost necesară reorganizarea S.S.I.-ului în vara anului 1943.

Elementele de noutate aduse de noul decret nu sunt analizate de către autor, acesta preferând o prezentare detaliată a „Regulamentului de funcționare a S.S.I.”, elaborat pe baza acestui decret. Expunerea este greoaie, împănată cu trimiteri la acte normative redate în formatul „decretul-lege nr. 3.052/05.09.1940”, înşiruirea de cifre facilitând erori precum confundarea Decretului-lege nr. 3.813 din 13 noiembrie 1940 cu „Decretul-lege nr. 3.083” (p. 23). Nu lipsesc fraze gratuite, care aduc în atenție, aşa cum însuşi autorul recunoaşte, aspecte de domeniul evidenței: „Referitor la *organizarea interioară a Serviciului Special de Informații*, se preciza explicit, faptul că *are caracter strict secret*, fiind evident faptul că problematica din acest domeniu era reglementată prin norme de uz intern, clasificate *Strict Secret*” (p. 24).

De-a dreptul stupefiantă ni s-a părut o apreciere făcută de autor asupra art. 9, alin. 1, lit. a din amintitul regulament, care preciza că toate cadrele Serviciului Special de Informații trebuie să fie de origine exclusiv română. Potrivit autorului, inițiatorii regulamentului „au intuit deosebit de bine necesitatea asigurării cu personal român, **singurul care avea fondurile**

---

[1] Florin Pintilie, *Serviciul Special de Informații din România (1939-1947)*, vol. I, Bucureşti, Editura Academiei Naționale de Informații, 2003, p. 158.

[2] Chiar numărul acestui decret ridică unele semne de întrebare. Autorul indică pentru Decretul nr. 157.357 publicarea în „Monitorul oficial”, nr. 266 din 12 noiembrie 1940. Nu am avut posibilitatea de a verifica respectivul număr din „Monitorul oficial”, dar menționăm faptul că Florin Pintilie menționează că numirea lui Eugen Cristescu în funcția de director general al S.S.I.-ului, în locul col. (r) Ioan Nicolaid, s-a făcut prin Decretul-lege nr. 3.765 din 11 noiembrie 1940 – Florin Pintilie, *op. cit.*, p. 172.

genetic şi cultural necesare (subl. ns. F.B.) desfăşurării unei activități atât de importante şi riscante, la parametrii cât mai buni" (p. 24-25).

Dacă prevederea respectivă poate fi considerată justificată din punct de vedere politic în contextul anului 1943, când România lupta împotriva U.R.S.S., avea relații tensionate cu Ungaria şi Bulgaria (datorită pierderilor teritoriale din vara anului 1940), iar în plan intern măsurile cu caracter rasial ridicau semne de întrebare asupra menținerii loialității unor categorii de cetățeni față de statul român, aprecierea autorului asupra exclusivității de care se bucura elementul românesc în ceea ce priveşte posesia unui fond genetic (?) şi cultural optim pentru activitatea informativă, ni se pare astăzi, când rasismul este condamnat la nivel global, cel puțin deplasată.

„Explicația" aprecierii formulată de autor este extrem de vagă: „Am putut constata impactul deosebit de distrugător pe care l-a avut angrenarea cadrelor de alte origini etnice (răsăritene) în planul muncii de informații" (p. 24). Nu ştim la ce „constatări" se referă autorul (probabil, are în vedere agenții sovietici infiltrați în organismele informative româneşti după 1944), dar ne mulțumim să reamintim faptul că unul din fondatorii serviciilor de informații româneşti, apreciat la superlativ pentru calitățile sale de către ofițeri de informații din țară şi din străinătate, Mihail Moruzov, este aproape unanim considerat drept un descendent al cazacilor zaporojeni[3].

În cadrul aceluiaşi prim capitol, ne-au frapat neplăcut erorile strecurate în redarea denumirii instituțiilor cu atribuții informative care au funcționat în România. Astfel, la p. 27 se prezintă un document apreciat ca fiind „documentul de planificare a trecerii de la Serviciul Special de Informații la Departamentul Securității Poporului". Inutil să precizăm că un **Departament** al Securității Poporului nu a existat niciodată, fiind, evident, vorba despre tranziția de la „Serviciul Special de Informații la Direcția Generală a Securității Poporului"[4], aşa cum scrie autorul după numai o pagină (p. 28). Peste numai două pagini, apare şi o recidivă, autorul ținând să remarce în procesul de tranziție unele similitudini „cu ceea ce s-a întâmplat cu Direcția Securității Statului în 1989" (p. 30). Ne vedem nevoiți să amintim un fapt binecunoscut şi anume că în 1989 denumirea corectă a instituției era Departamentul Securității Statului. În aceeaşi manieră laxă de folosire a termenilor, la p. 46 autorul aminteşte un imaginar **Departament** al Securității Statului „în jurul anului 1966". Dacă o astfel de

---

[3] Cristian Troncotă, *Mihail Moruzov şi Serviciul Secret de Informații al Armatei Române*, ediția a II-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Evenimentul Românesc, 1997, cap. I *Date despre biografia şi personalitatea lui Mihail Moruzov*, p. 25-38; vezi şi fişa lui Mihail Moruzov în Pavel Moraru, *Serviciile secrete şi Basarabia (1918-1991). Dicționar*, Bucureşti, Editura Militară, 2009, p. 164-171; deşi nu a fost scutit de unele suspiciuni de trădare, fiind chiar arestat în 1920, Moruzov s-a dovedit a fi ataşat intereselor naționale româneşti, fiind apreciat de col. Gh. Petrescu, naş de căsătorie, drept „unul din cei mai înverşunați, nu rusofobi, ci ceva mai mult, slavofob. (…) Cred că Moruzov ura de moarte regimul sovietic şi ştia sigur că era urât de acel regim şi că i se promisese pieirea" – *apud* Cristian Troncotă, *op. cit.*, p. 45-46.

[4] Şi aici corectitudinea afirmației trebuie înțeleasă în sensul larg al procesului de tranziție, pentru că S.S.I.-ul nu a fuzionat cu Direcția Generală a Securității Poporului (D.G.S.P.), ci cu Direcția Generală a Securității Statului, denumire nouă stipulată în Decretul nr. 50 din 30 martie 1951, decret care, la art. VII, prevedea că „Decretul nr. 221/1948 [de înființare a D.G.S.P. – n.ns. – F.B.] şi Legea de organizare a Serviciului Special de Informații al Armatei sunt şi rămân abrogate".

ambiguitate terminologică poate fi trecută cu vederea în cadrul unor articole din presă, în opinia noastră ele nu îşi au locul într-o lucrare de factură academică. De asemenea, autorul oferă şi o explicație incompletă a abrevierii M.O.N.T., atunci când aminteşte de „Secția a V-a – Personal şi M.O.N.T. (Mobilizare)" din cadrul S.S.I.-ului. În fapt, M.O.N.T. reprezintă abrevierea de la „Mobilizarea şi Organizarea Națiunii şi a Teritoriului" şi astfel de secții/direcții existau în toate instituțiile centrale potrivit prevederilor unei legi din anul 1938.

Ulterior, pe parcursul lucrării, am remarcat şi o lipsă a proprietății termenilor. Astfel, la p. 101 autorul subliniază că în aprilie 1945 Emil Bodnăraş „cel care fusese *vector* (*„obiectiv"* – persoană urmărită) al respectivei instituții, devenise *coordonatorul* activității secrete". Folosirea termenului *vector* cu sensul de „obiectiv" ne-a surprins inițial[5], sensul pe care noi îl atribuiam acestui cuvânt fiind cu totul altul, dar ne-am spus că, poate, acesta va fi fiind înțelesul cuvântului în jargonul serviciilor secrete actuale. Am fost bulversați însă descoperind, după numai câteva pagini, că autorul foloseşte acelaşi termen într-un sens care ne era cunoscut şi nouă, profanilor într-ale serviciilor secrete, ba chiar ni-l şi explică în paranteză: „…arată că vectorul său (adică persoană purtătoare de amenințări) a fost simpatizant al lui Averescu…" (p. 132).

Revenind la Planul de Căutare a Informațiilor apreciat de autor drept „documentul de planificare a trecerii de la Serviciul Special de Informații la Departamentul Securității Poporului", elaborat la o dată neprecizată, dar estimată a fi după 6 martie 1945, nu ne-am putut reprima uimirea în fața importanței deosebite pe care autorul o acordă unui document nesemnat, nedatat şi care, în opinia noastră, abundă în platitudini şi locuri comune. Vom reproduce câteva din punctele acestui document:

„2) Ultimul război a fost războiul popoarelor înarmate, deci, a se avea în vedere în viitoarele conflicte[6].

3) Războaiele precedente s-au încheiat şi nu pot fi exemple[7].

4) Războaiele precedente se terminau prin păstrarea teritoriilor şi a armatelor lor[8]. (…)

12) În conflictul viitor se vor folosi state întregi, sisteme politice, cultura, partidele politice, societăți, cercuri, fanatismul religios, şovinismul, gândurile egoiste ale indivizilor"[9] (p. 27-28).

Oricât am citit şi recitit respectivul „plan", mărturisim că nu am reuşit în nici un chip să înțelegem de ce acesta reprezintă, în optica autorului, „o etapă deosebit de importantă în evoluția activității informative româneşti" (p. 27). În schimb, domnul Mihai Şerban a fost sedus

---

[5] Pentru o clipă ne-am gândit că autorul are în vedere informațiile care s-au vehiculat în istoriografie cu privire la calitatea lui Emil Bodnăraş de vechi agent deplin conspirat al S.S.I.

[6] Ca şi cum războaiele precedente ar fi fost nişte „bătăi cu flori" între grupuri de amici!

[7] Faptul că eventuale învățăminte nu pot fi trase dintr-un război pe motiv că acesta „s-a încheiat" deja, ni se pare o inepție totală.

[8] Afirmație total eronată, fiind suficient să ne amintim ce s-a întâmplat din punct de vedere teritorial şi militar la finele primului război mondial, fără a merge mai adânc în trecut (războaiele balcanice, războiul de independență din 1877, războiul franco-prusac din 1870 ş.a.m.d.).

[9] Care era elementul de noutate față de conflictele anterioare? Fanatismul religios, şovinismul, egoismul erau oare cauze noi într-un eventual conflict? Oare până atunci în conflicte nu fuseseră angrenate „state întregi", cu ajutorul unor partide politice care se slujeau de sisteme politice?

în aşa măsură de acest document încât îl prezintă din nou cititorului, de această dată repovestit, la p. 138, ocazie cu care documentul primeşte noi epitete, autorul apreciind că documentul „poate fi considerat momentul trecerii de la Serviciul Special de Informații la Direcția Generală a Securității Poporului". Deşi nu înțelegem cum un document poate fi considerat un „moment" (poate **data redactării** documentului – necunoscută, de altfel - să reprezinte un astfel de „moment"), ne întrebăm dacă, cumva, în viziunea autorului, Direcția Generală a Securității Poporului este considerată continuatoarea S.S.I.-ului?

Surprizele şi nedumeririle noastre de cititor se aflau însă abia la început. După prezentarea acestui „extraordinar" plan de căutare a informațiilor, autorul a simțit nevoia să prezinte episodul depunerii jurământului de credință față de rege de către cadrele militare şi funcționarii publici, după lovitura de palat de la 23 august 1944. Momentul i s-a părut autorului atât de încărcat de semnificație şi cu atât de largi repercursiuni asupra evoluției României încât nu s-a mulțumit doar cu reproducerea textului jurămintelor depuse de cele două categorii de cetățeni şi cu emiterea unor considerații pe marginea acestei acțiuni (p. 29), ci a ținut ca pe parcursul volumului să mai reamintească de încă două ori acest episod (p. 102 şi 108). Ba, ceva mai mult, adept probabil al axiomei *repetitio mater studiorum est*, autorul şi-a propus să întipărească bine în mintea cititorului aprecierile sale asupra importantului eveniment al depunerii jurământului. În acest scop, a reprodus, aproape cuvânt cu cuvânt, trei paragrafe de la p. 29-30 în p. 108-109. Le redăm şi noi, pe două coloane, pentru edificarea cititorului:

„Chintesența acestui jurământ era dată de precizarea obligației funcționarilor de a fi credincioşi intereselor țării, care în acele vremuri erau marcate de presiunea sovieticilor, mai ales că era precizat clar faptul că era imperios necesar ca personalul să nu se abată de la sarcinile pe care le primea şi să nu întreprindă acțiuni de natură să pericliteze ordinea în stat (încă de factură tradițional-românească la acel moment).

La scurt timp, este promulgată legea prin care S.S.I. este trecut de la Preşedinția Consiliului de Miniştri la Ministerul de Război, urmând ca organizarea, funcționarea şi atributele sale să fie determinate prin decizie ministerială. De asemenea, nu putem să nu remarcăm similitudinile cu ceea ce s-a întâmplat cu Direcția (sic!) Securității Statului în 1989, explicațiile, relativ simple, fiind în strânsă legătură cu dorința realizării unui control cât mai eficient al activității serviciilor de informații, ştiut fiind faptul că atribuirea calității exclusive de structură militară asigură un control eficient, atât în ceea ce priveşte activitatea, cât şi în privința trăirilor cadrelor de informații. Pe scurt, totul se desfăşura la ordin (care, evident, nu putea fi comentat, sau, mai rău, neaplicat întocmai şi la timp)" (p. 29-30).

„Chintesența acestui jurământ era dată de obligația funcționarilor de a fi credincioşi intereselor țării, care în acele vremuri erau marcate de presiunea sovieticilor, mai ales că era precizat clar faptul că era imperios necesar ca acest personal să nu se abată de la sarcinile pe care le primea şi să nu întreprindă acțiuni de natură să pericliteze ordinea în stat (încă de factură tradițional-românească).

La scurt timp, este promulgată legea prin care S.S.I. este trecut de la Preşedinția Consiliului de Miniştri la Ministerul de Război, urmând ca organizarea, funcționarea şi atributele

sale să fie determinate prin decizie ministerială.

Nu putem să nu remarcăm similitudinile cu ceea ce s-a întâmplat cu Direcția (sic!) Securității Statului în 1989, explicațiile, relativ simple, fiind în legătură cu dorința realizării unui control cât mai eficient al activității serviciilor de informații, ştiut fiind faptul că atribuirea calității exclusive de structură militară asigură un control eficient, atât în ceea ce priveşte activitatea, cât şi în trăirile cadrelor de informații. Pe scurt, totul se executa la ordin (care, evident, nu putea fi comentat, sau, mai rău, neaplicat întocmai şi la timp)" (p. 108-109).

Inițial, am considerat că doar ideile scumpe autorului, precum semnificația deosebită a depunerii jurământului sau similitudinile dintre transformările de după 1944 şi 1989, au fost reiterate, probabil pentru a le fixa cu drept de axiomă în conştiința cititorului. Dar se pare că autorul împărtăşeşte şi unele din preceptele exprimate de către Göebbels, acesta spunându-le ciracilor săi într-ale propagandei: „repetă, repetă, ceva are să rămână!". Numai astfel ne putem explica de ce domnul Mihai Şerban a repetat, întocmai sau cu mici modificări „stilistice" de genul celor din paragrafele pe care le-am reprodus, pagini întregi din lucrarea domniei sale. Astfel, 17 rânduri din p. 32 sunt reluate în p. 109 (de la „Un aspect generator de vulnerabilități…", până la „…a fost redactată prea sumar"). Alte 36 de rânduri din p. 35-36 sunt reluate integral în p. 110-111. Ba, mai mult, probabil pentru a ne sili să verificăm şi referințele bibliografice, în p. 35 se face referire la art. 4 al legii nr. 217 din 30 martie 1945, iar în p. 110 este scris articolul 5:

„Art. IV preciza înființarea comisiilor care activau în instituții (membrii acestora fiind numiți pe criterii care slujeau intereselor privind epurarea), în scopul stabilirii celor licențiabili, un rol major deținându-l *„cadriştii"*, şefii acelor structuri având sarcini pentru delațiune precise" (p. 35).

„Art. V preciza înființarea comisiilor care activau în instituții (membrii acestora fiind numiți pe criterii care slujeau intereselor privind epurarea), în scopul stabilirii celor licențiabili, un rol major deținându-l *„cadriştii"*, şefii acelor structuri având sarcini precise privind delațiunea" (p. 110).

Apoi, un paragraf de şase rânduri de la p. 37 („Acest aspect este deosebit de important…(…) care subliniază nivelul profesionalismului cadrelor de informații") este repetat la p. 95. Alte 26 de rânduri de la p. 37-38 sunt reluate integral în p. 96! Interesant de remarcat că procedeul nu poate fi pus nici măcar pe seama unei „distracții", atât de frecventă în rândul savanților, căci autorul pare a fi perfect conştient de repetarea întocmai a ideilor sale. Astfel, la p. 96, după ce repetă aproape integral conținutul p. 36, referindu-se la un raport al locotenent-colonelului Andrei Nicolau, autorul nu se mai oboseşte cu comenzile „copy" şi „paste", mulțumindu-se să ne spună că ofițerul respectiv „a elaborat un raport despre care am vorbit la momentul potrivit", dând chiar şi o notă. Consultând nota, nu găsim nimic de genul „vezi *supra*, p. 36", ci o trimitere la o cotă de arhivă S.R.I.! În maniera amintită, paginile 40 şi 41 sunt reluate în p. 111-112 (autorul neuitând să adauge după reproducere: „cum am arătat deja" – p. 112), iar pasaje de la p. 104-105 sunt reluate în p. 120-121.

Am identificat, cu surprindere, şi o frază care este repetată chiar pe pagina alăturată: „Erau furnizate răspunsuri vagi şi, în felul acesta, au scăpat mulți dintre cei vizați" (p. 92 şi p. 93)!

Dincolo de maniera cel puțin „exotică" de redactare a unui volum cu caracter ştiințific, ne-au surprins neplăcut informațiile vădit eronate inserate în volum. De exemplu, autorul susține că „evoluția Serviciului Special de Informații a fost marcată, la final, de funcționarea sa în cadrul noii Direcții Generale a Securității Poporului, până la 02.04.1951, când, prin Decretul-lege nr. 264, este deplin asimilat" (p. 46). Ori, este binecunoscut faptul că S.S.I.-ul nu a funcționat **niciodată** în cadrul D.G.S.P., el menținându-se ca instituție de sine stătătoare până în aprilie 1951.

La p. 103 este amintit faptul că textul jurământului depus de funcționarii publici, publicat în „Monitorul Oficial", nr. 212, din 14 septembrie 1944, poartă „semnătura altei persoane participante la schimbarea din 23 august 1944, Aureliu Căpățână, devenit ministru de Justiție". Din câte ştim, portofoliul Justiției în guvernul Sănătescu a fost adjudecat de Lucrețiu Pătrăşcanu, reprezentant al P.C.R. La momentul publicării respectivului jurământ, atât de drag autorului, Pătrăşcanu se afla încă la Moscova unde negociase semnarea Convenției de Armistițiu, astfel că, probabil, ilustrul Aureliu Căpățână semna pentru ministrul Justiției, dar acesta nu a fost **niciodată** ministru al Justiției.

Rigoarea lasă de dorit şi în alte împrejurări. Astfel, referindu-se la Alexandru Drăghici, autorul afirmă că acesta a fost „adjunct al ministrului de Interne – 1950 – şi titular al acestui departament – 1955-1965, conducătorul Securității Statului – 1952-1955" (p. 92). Ori, în realitate, Drăghici a devenit titular al portofoliului Afacerilor Interne la 28 mai 1952, după ce în şedința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 26 mai se hotărâse „desărcinarea lui Teohari Georgescu din funcția de vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri şi ministru al Afacerilor Interne, retragerea calității de secretar al C.C şi membru al Biroului Politic şi trimiterea la munca de jos" [1]. Odată cu înființarea Ministerului Securității Statului, prin Decretul nr. 324 din 20 septembrie 1952, Drăghici devine titular al noului portofoliu, în vreme ce conducerea Ministerului Afacerilor Interne îi revine lui Pavel Ştefan. Prin Decretul nr. 365 din 7 septembrie 1953, conform indicațiilor de la Moscova, Ministerul Securității Statului fuzionează cu Ministerul Afacerilor Interne, Alexandru Drăghici rămânând ministru al Afacerilor Interne până în 24 iulie 1965[2], iar Pavel Ştefan fiind trimis de Partid la Comandamentul Aviației.

De asemenea, Mihai Şerban pare a nu şti că **N.K.V.D.** (Narodnyy Komisariat Vnutrennikh Del – Comisariatul Poporului pentru Afacerile Interne) a funcționat în paralel cu **N.K.G.B.** (Narodnyy Komisariat Gosudarstvennoy Bezopasnosti – Comisariatul Poporului pentru Securitatea Statului) o bună bucată de vreme. Astfel, în momentul în care prezintă

---

[1] A.N.I.C. fond C.C. al P.C.R.-Cancelarie, dosar nr. 374/1945, f. 46.

[2] În privința acestei erori, autorului îi pot fi acordate unele circumstanțe atenuante, având în vedere că este frecventă şi la alți autori. Constantin Gheorghe, Miliana Şerbu, *Miniştrii de interne (1862-2007). Mică enciclopedie*, Bucureşti, Editura Ministerului Internelor şi Reformei Administrative, 2007, p. 311: „ministru al Securității Statului: 20 septembrie 1952-19 martie 1957"; Cristian Troncotă susține că „în intervalul 28 septembrie 1952 – 19 martie 1957 funcția de ministru al Afacerilor Interne a fost deținută de Pavel Ştefan, iar Alexandru Drăghici a îndeplinit funcția de ministru al Securității Statului" – Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete româneşti de la Cuza la Ceauşescu*, Bucureşti, Editura Ion Cristoiu, 1999, p. 322.

nota întocmită în septembrie 1944 de lt.-col. Traian Borcescu pentru argumentarea necesității înființării Grupei Speciale, document în care apar referiri la ofițerii N.K.V.D. aflați în România, autorul notează: „Borcescu foloseşte această titulatură, deşi era cunoscută Serviciului Special de Informații încă din 1943 apariția unei noi denumiri: N.K.G.B. Este, probabil, puterea obişnuinței" (p. 122).

În fapt, Traian Borcescu, ca un adevărat specialist, ştia foarte bine despre ce vorbeşte. Aşa cum nota un tânăr istoric specializat în studierea serviciilor secrete, „la începutul anului 1941 a avut loc reorganizarea N.K.V.D.-ului, prin dedublarea căruia s-a creat N.K.G.B-ul (Comisariatul Poporului al Securității Statului) (…). Misiunea N.K.V.D.-ului consta în prevenirea şi combaterea crimelor de drept comun, iar a N.K.G.B.-ului a crimelor îndreptate împotriva statului"[3]. La conducerea N.K.V.D.-ului a rămas Beria, iar conducerea N.K.G.B.-ului a fost încredințată de Stalin lui Vsevolod Merkulov, secondat de Ivan Serov, Bogdan Kobulov şi Mikhail Gribov. Izbucnirea războiului germano-sovietic l-a determinat pe Stalin să ordone în iulie 1941 reunificarea celor două comisariate, pentru ca la 14 aprilie 1943 să revină la formula N.K.V.D. şi N.K.G.B., organizare menținută până la 16 martie 1946, când s-au creat Ministerul Securității Statului (M.G.B.) şi Ministerul Afacerilor Interne (M.V.D.)[4]. Aşadar, referirile lui Traian Borcescu la activitatea N.K.V.D.-ului pe teritoriul României nu erau nicidecum făcute prin „puterea obişnuinței"!

Pe de altă parte, am remarcat că autorul se consideră, probabil, un Cristofor Columb al istoriografiei, având convingerea că navighează în ape virgine, aducând la suprafață acțiuni de mare impact, necunoscute încă. Astfel, potrivit aparatului critic, capitolul referitor la „Activitatea desfăşurată de Serviciul Special de Informații în partea finală a campaniei din Răsărit" este redactat aproape în exclusivitate pe baza informațiilor extrase din unele dosare din fondul Penal al arhivei S.R.I. (remarcăm cu acest prilej practica inedită de a cita pagini şi nu file din dosarele din arhive!) şi a unor documente din arhivele ruseşti publicate de Radu Ioanid[5]. Deşi ne numărăm printre cei care consideră că investigația în arhive trebuie să reprezinte baza oricărui demers istoriografic, nu putem să nu remarcăm că o minimă deontologie profesională îl obliga pe autor să amintească, fie şi în treacăt, contribuțiile remarcabile ale unor colegi la studierea acestui subiect. Am în vedere, în special, lucrările solide semnate de Cristian Troncotă, Alin Spânu şi Florin Pintilie[6], referitoare la activitatea S.S.I-ului pe Frontul de Est, dar şi la activitatea serviciului în plan intern.

---

[3] Pavel Moraru, *Serviciile secrete şi Basarabia (1918-1991). Dicționar*, Bucureşti, Editura Militară, 2009, p. 175-176.

[4] Vezi şi articolul „N.K.V.D." din Norman Polmar and Thomas B. Allen, *The Encyclopedia of Espionage*, New York, Gramercy Books, 1998, p. 396-399.

[5] *Lotul Antonescu în ancheta SMERŞ, Moscova, 1944-1946: documente din arhiva FSB*, ediție îngrijită şi studiu introductiv de Radu Ioanid, Iaşi, Editura Polirom, 2006.

[6] Cristian Troncotă, *1943. S.S.I. avertizează asupra imensului potențial al U.R.S.S.,* în „Magazin istoric", nr. 6/1996, p. 3-7; idem, *Contribuția informativă a S.S.I. pe frontul de est (decembrie 1940-iunie 1941),* în „Revista istorică", 1997, tom VIII, nr. 11-12, p. 763-778, şi 1998, tom IX, nr. 1-2, p. 43-54; idem, *Dezastrul de la Stalingrad în versiunea S.S.I.,* în „Dosarele istorie", nr. 7/1999, p. 37-40; idem, *Glorie şi tragedii. Momente din istoria serviciilor de informații şi contrainformații pe Frontul de Est (1941-1944),* Bucureşti, Editura Nemira, 2003; Alin Spânu, *Economia României după primele luni de război. O evaluare semnificativă a Serviciului Special de Informații,* în „Dosarele istoriei", nr. 7/2001, p.

Autorul ignoră cu seninătate contribuția altor cercetători şi în momentul când abordează problema înființării şi activității Grupei Speciale (p. 122-137). Deşi Cristian Troncotă a publicat încă din 1995 un studiu detaliat[7] în care prezenta activitatea Grupei Speciale, domnul Mihai Şerban, care utilizează acelaşi raport din 28 septembrie 1944 al lui Traian Borcescu către ministrul de Război, gen. Mihail Racoviță[8], folosit de Cristian Troncotă, nu găseşte de cuviință să amintească travaliul ştiințific al predecesorului. Pentru edificarea deplină asupra „noutății" interpretării documentului, vom reproduce câte un scurt pasaj din studiul semnat de Cristian Troncotă şi din capitolul amintit:

„…legătura dintre această structură informativă bine acoperită şi conducerea S.S.I. urma să se realizeze prin mijloace şi metode cât mai conspirative, doar prin şeful grupei. Scopul era de a supraveghea: activitatea politică pe care o desfăşoară U.R.S.S. în legătură cu România şi Bulgaria; activitatea cadrelor trimise special de la Centrala din Moscova; acțiunile întreprinse de N.K.V.D. prin agenții dirijați şi rezidentura din Moldova…"[9].

„Pentru asigurarea conspirativității şi a protecției cadrelor implicate se impunea ca numai şeful acestei grupe să facă legătura cu Serviciul, fiecare membru activând pe cont propriu, pe linie separată. Scopul principal al activității Grupei Speciale era acela de a urmări activitatea desfăşurată de U.R.S.S. atât în România, cât şi în Bulgaria" (p. 125).

Ne-a surprins şi maniera în care autorul încearcă să explice parcimonia fondurilor de arhivă ale S.S.I.-ului, „care au înmagazinat informațiile obținute până în 1948", prin avansarea ipotezei că marea lor majoritate a luat, „probabil, drumul Moscovei" (p. 134). Ori acest lucru este notoriu şi nicidecum o probabilitate. Citând un document din arhiva Marelui Stat Major al Armatei Române, istoricul Cristian Troncotă susține că numai în luna aprilie 1945 un număr de 87.640 de file documente din arhivele S.S.I., Siguranței, Jandarmeriei şi Ministerului de Război, cu referire directă la activitatea acestor instituții în Basarabia şi Bucovina de Nord, au fost împachetate în 129 de lăzi şi transportate în U.R.S.S. de armata

---

27-28; Cristian Troncotă, Alin Spânu, *Documente S.S.I. privind spațiul sovietic. 22 august 1939 – 23 august 1944*, Bucureşti, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2004; Cristian Troncotă, Alin Spânu, Florin Pintilie, *Documente S.S.I. despre poziția şi activitățile partidelor politice din România. 6 septembrie 1940 – 23 august 1944*, vol. I-II, Bucureşti, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2005-2006; referitor la culegerea de informații pe Frontul de Est, de astă dată de organele de informații ale Armatei, poate fi consultat cu folos şi volumul lui Pavel Moraru, *Informații militare pe Frontul de Est*, Bucureşti, Editura Militară, 2005.

[7] Cristian Troncotă, *Aspecte ale bătăliei desfăşurate pe frontul secret al informațiilor înainte de instaurarea guvernului Dr. Petru Groza*, în „6 Martie 1945. Începuturile comunizării României", Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1995, p. 279-287; vezi şi idem, *Bolşevizarea României văzută de „Grupa Specială",* în „Dosarele istoriei", nr. 3/1996, p. 33-38, precum şi subcapitolul *Grupa Specială şi criteriile de evaluare a fluxului informațional*, în Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete româneşti de la Cuza la Ceauşescu*, Bucureşti, Editura Ion Cristoiu, 1999, p. 272-280.

[8] Trimiterile la sursă diferă puțin la cei doi autori. Astfel, Cristian Troncotă indică în studiul său din anul 1995 dosarul nr. 25.374, vol. 1, f. 232-234 din fondul „P" al Arhivei S.R.I., în vreme ce Mihai Şerban oferă ca sursă dosarul nr. 25.374, vol. 22, p. 222-226 din acelaşi fond.

[9] Cristian Troncotă, *Aspecte ale bătăliei desfăşurate pe frontul secret al informațiilor înainte de instaurarea guvernului Dr. Petru Groza*, în „6 Martie 1945. Începuturile comunizării României", Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1995, p. 283.

sovietică[10]. De asemenea, Florin Pintilie precizează care au fost categoriile de documente din arhiva S.S.I. distruse imediat după 23 august 1944, ce documente a solicitat şi primit Comisia Aliată de Control, precum şi ce documente a preluat (şi predat, ulterior, către N.K.V.D.) Emil Bodnăraş. De asemenea, autorul citat indică faptul că mare parte din aceste documente sunt şi astăzi la Moscova, în fondul Cabinetul Militar al Mareşalului Ion Antonescu[11].

Cu nedumerire am înregistrat şi ipoteza lansată de domnul Mihai Şerban, conform căreia, în contextul epurării politice prin care a trecut S.S.I.-ul după 23 august 1944, soluția salvatoare, în condițiile în care „nimeni nu îți putea asigura protecția", „era tot pe linie profesională, şi anume competența, singura care asigura supraviețuirea" (p. 51). Deşi nouă ni se pare o contradicție în termeni, epurările politice excluzând orice grilă de apreciere profesională, în susținerea teoriei sale referitoare la supraviețuirea prin competență profesională, autorul ne aduce la cunoştință că, în Securitate, „în jurul anului 1966", „într-o anumită structură departamentală, raportul cadrelor vechi (din S.S.I.), era de 4%. Şi respectul cu care erau priviți aceşti specialişti era pe măsura profesionalismului de care au dat dovadă, a dăruirii pentru muncă şi a adaptabilității" (p. 46). Din păcate, referința este o trimitere la arhiva personală a autorului, astfel că nu putem verifica veridicitatea acestei cifre.

În schimb, mărturisim că suntem extrem de intrigați de această informație, cu atât mai mult cu cât tot domnul Mihai Şerban susține, cu numai o pagină înainte, că „chiar şi în anii 60 lucrătorii de Securitate (sic!) se temeau să folosească sintagma «S.S.I.», deoarece erau pasibili de sancționare (pe motiv că aveau nostalgia regimului burghez)". Cu alte cuvinte, denumirea serviciului era *tabu,* dar ofițerii de securitate lucrau cot la cot cu vechii ofițeri S.S.I.? Faptul ni se pare cel puțin improbabil[12].

Este adevărat că, în perioada aşa-numitei „revoluții democrat-populare" (1944-1948), numeroşi specialişti ai vechiului S.S.I. s-au pus în slujba noilor guvernanți, servind cu abnegație interesele partidului comunist. Totuşi, oricât de buni profesionişti erau, aceştia nu

---

[10] Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete româneşti de la Cuza la Ceauşescu*, Bucureşti, Editura Ion Cristoiu, 1999, p. 306; vezi şi idem, *De ce nu mai există o arhivă S.S.I.*, în „Magazin istoric", nr. 6/1996, p. 3-7; pentru periplul diverselor fonduri de arhivă ale S.S.I. în toamna anului 1944, vezi şi Pavel Moraru, *Serviciile secrete şi Basarabia (1918-1991). Dicționar*, Bucureşti, Editura Militară, 2009, p. 74-76.

[11] Florin Pintilie, *Serviciul Special de Informații din România (1939-1947)*, vol. I, Bucureşti, Editura Academiei Naționale de Informații, 2003, p. 211-214.

[12] Pentru exemplificarea modului în care P.C.R. s-a debarasat de „tovarăşii de drum" din aparatul represiv, cazul Miliției este extrem de sugestiv. Astfel, dacă în 1952 în Miliție mai erau încă 2.499 de foşti polițişti şi 1.397 de foşti jandarmi, la 23 ianuarie 1953 s-a decis înlăturarea acestora, precum şi a altor „elemente necorespunzătoare" (foşti legionari, chiaburi, foşti funcționari în aparatul de stat burghez). Se aprecia că aceştia „chiar dacă [...] au pregătire profesională, nu corespund în muncă, datorită faptului că au o mentalitate învechită, atitudini străine de morala proletară, care descompun munca şi sunt un exemplu rău pentru cadrele tinere şi pentru elevi" – *apud* Dumitru Lăcătuşu, *Miliția R.P.R. între 1949 şi 1960*, în „Structuri de partid şi de stat în timpul regimului comunist. Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România", vol. III, Iaşi, Editura Polirom, 2008, p. 195; dacă astfel de măsuri s-au aplicat în cazul Miliției (care ocupa un rol secundat în cadrul structurilor de securitate ale regimului), este oare posibil ca specialiştii S.S.I. să fi fost socotiți absolut indispensabili în cadrul Securității?

au încetat să fie priviți cu suspiciune de conducerea partidului comunist, aşteptându-se doar momentul când şi ultimii dintre ei puteau fi „aruncați peste bord". Cercetările de arhivă ne-au permis identificarea perioadei în care putem afirma că a avut loc asaltul final asupra structurilor şi cadrelor moştenite de la vechiul S.S.I. Este vorba de finalul anului 1951 şi primele luni ale anului 1952. În 6 septembrie 1951 Biroul Politic al C.C. al P.M.R. a decis formarea unei comisii de partid, alcătuită din Constantin Pârvulescu, Alexandru Drăghici şi Liuba Chişinevschi, care să controleze munca organizației de partid din Direcția A (fostul S.S.I.) a Ministerului Afacerilor Interne[13]. Raportul comisiei a fost gata pe 14 ianuarie 1952 şi putem afirma că punea piatra de mormânt peste S.S.I. Pentru edificare, vom reproduce câteva pasaje din acest raport. Mai întâi câteva din constatările comisiei:

„Tov. Serghei Niconov a preluat acest serviciu în condițiuni grele, când la posturile principale erau elemente duşmane. Fostul director general al serviciului, Stupineanu, încercase şi chiar reuşise să compromită pe unii tovarăşii cinstiți, trimişi de partid în acest serviciu şi să ridice în posturi de conducere o serie de bandiți din vechiul S.S.I. făcând eforturi să îndrepte acest serviciu contra Partidului şi a regimului democratic"[14].

„Datorită faptului că s-a preluat acest serviciu şi nu a fost distrus – desființat – ci până în ultimul timp au fost folosite o serie de cadre şi elemente vechi, chiar la posturi de mare răspundere pe linie profesională, aceştia au adus cu sine o serie de metode şi concepții vechi care s-au transmis şi tovarăşilor din conducere, pe care Partidul i-a trimis acolo. Primirea acestora în partid şi chiar folosirea lor în conducerea organizațiilor de partid, a contribuit în a denatura linia şi metodele de partid, în a influența negativ atât pe linie de partid cât şi profesional, introducând o atmosferă mic-burgheză, de şovăială, de servilism, de familiarism şi de acoperire reciprocă a abaterilor"[15].

„În munca profesională, activitatea serviciului s-a remarcat printr-o concurență neprincipială cu alte organe de Stat (Interne), cu metode de anchetare barbare, folosirea în posturi de răspundere a elementelor vechi, „specialişti", o politică nejustă față de elementele noi – muncitoreşti, făcând diverse teorii că muncitorii nu sunt capabili, că ei nu pot face lucrări de calitate, etc. Pe linie de partid, s-a practicat ignorarea şi călcarea democrației interne de partid, subordonarea brutală a organizațiilor de bază față de conducerea profesională, gâtuirea completă a criticii şi autocriticii, invocând menținerea neştirbită a autorității conducerii profesionale"[16].

Pe baza acestora şi a multor alte aspecte relevate în raport, comisia identifica atât cauzele[17], cât şi remediile:

---

[13] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Secția Administrativ-Politică, dosar nr. 14/1951, f. 6.

[14] Idem, dosar nr. 5/1952, f. 1.

[15] *Ibidem*, f. 2.

[16] *Ibidem*, f. 3.

[17] „Din analiza făcută până acum, reiese că dacă cu restul aparatului de Stat noi am avut o poziție justă, preluându-l de la burghezie şi apoi curățindu-l pe măsură ce ne întăream pozițiile, aici în acest serviciu, considerăm că era necesar ca vechiul serviciu S.S.I. să fie sfărâmat - distrus şi clădit apoi un serviciu nou, având la bază criterii exigente pentru alegerea cadrelor, dând întâietate elementelor călite în lupta îndelungată din trecut şi elementelor muncitoreşti, care să fie educate în spirit partinic. Dacă în 1945 n-am avut posibilitatea ca să organizăm serviciul pe baze noi, aceasta se impunea ca o necesitate vitală, după descoperirea cazului Stupineanu. Trebuia să tragem atunci toate învățămintele

„1. Scoaterea din muncă a tov. Serghei Niconov, care nu a reuşit să asigure o conducere partinică şi sancționarea lui cu vot de blam.

2. Pentru metodele antipartinice aplicate în munca profesională şi distrugerea cadrelor, scoaterea din serviciu şi excluderea din partid a lui Filipescu Gheorghe şi Tigoiu Mircea, ca elemente străine de partid şi care au întreținut în permanență o atmosferă duşmănoasă față de partid.

3. Pentru aceleaşi motive, excluderea din partid a lui Gancearuc Petre[18] şi scoaterea lui din munca de răspundere pe care o are"[19].

În plus, este binecunoscută obstinația cu care partidul comunist i-a vânat pe foştii ofițeri S.S.I., epurați în perioada 1944-1945, după preluarea puterii depline în stat. Astfel, încă din 1948 foştii şefi de secții operative au intrat într-o anchetă care s-a finalizat abia în anul 1956, iar Securitatea, după desființarea S.S.I.-ului la 2 aprilie 1951, a deschis şi un dosar de problemă intitulat „Cadre şi agenți S.S.I.", finalizat în 1964[20].

Logica cititorului este pusă la încercare şi cu prilejul „lămuririi" de către autor a motivelor pentru care Eugen Cristescu, apreciat a fi fost „omul cel mai bine informat din România", nu a reuşit să-şi salveze familia şi propria persoană, fiind capturat în mod lamentabil:

„La întrebarea «de ce a stat izolat, aşteptând, practic, într-o capcană să fie prins?», răspunsul este dat de faptul că Mihai Antonescu (cu implicarea mareşalului Ion Antonescu) a întocmit o listă cu numele a 200 de personalități care urmau să fie evacuate din calea sovieticilor în caz de ocupare a României de către aceştia. Pe această listă se aflau Eugen Cristescu, Constantin (Picky) Vasiliu, membrii guvernului, o seamă de profesori universitari şi alte personalități, documentul identificat în fondul de arhivă neprecizând numele tuturor. Această acțiune poate fi socotită ca ultima încercare de salvare a valorilor politice şi intelectuale ale românilor din calea tăvălugului sovietic" (p. 99).

Să înțelegem că Eugen Cristescu s-a mutat dintr-un loc în altul în aşteptarea unei salvări venită de la Mihai Antonescu, el însuşi arestat încă din 23 august? Dormea oare liniştit şeful S.S.I.-ului ştiindu-se trecut pe o astfel de listă „salvatoare"? Cum se face că timp de o lună de zile, până pe 24 septembrie 1944, acesta nu a găsit nici o soluție de a părăsi țara? Varianta plecării pare să fi încolțit în mintea sa chiar din după-amiaza zilei de 23 august, căci în timpul vizitei pe care a făcut-o la Legația germană şi în urma discuțiilor cu Killinger, Eugen Cristescu „a încercat să obțină vize germane pentru a se putea refugia la rude în Franța, dar încercarea s-a soldat cu un eşec"[21]. Acceptând ca veridic acest episod, ne întrebăm cum se face că şeful S.S.I. nu dispunea de acte false pentru o astfel de situație, cu atât mai mult cu cât structura de specialitate a S.S.I.-ului era condusă chiar de fratele său, Gheorghe

din acest caz deosebit de grav pentru securitatea regimului nostru şi să luăm toate măsurile pentru a curăța serviciul de elemente vechi şi necorespunzătoare".

[18] Personajul apare în alte documente cu numele Goncearuc Petre.

[19] *Ibidem*, f. 13-14.

[20] Cristian Troncotă, *Aspecte ale bătăliei desfăşurate pe frontul secret al informațiilor înainte de instaurarea guvernului Dr. Petru Groza*, în „6 Martie 1945. Începuturile comunizării României", Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1995, p. 285-286.

[21] Florin Pintilie, *Serviciul Special de Informații din România (1939-1947)*, vol. I, Bucureşti, Editura Academiei Naționale de Informații, 2003, p. 361.

Cristescu? În opinia noastră, explicația pentru eşecul evaziunii lui Eugen Cristescu rămâne să fie oferită, eventual, de cercetări viitoare, simpla prezență a numelui său pe lista întocmită de Mihai Antonescu nereprezentând o explicație plauzibilă.

Din punct de vedere stilistic, am remarcat o frază neterminată[22], o alta incompletă[23] (în propoziția subordonată lipsind predicatul), precum şi un dezacord gramatical („trupele se afla în stare de alarmă" – p. 88). Totodată, am înregistrat preluarea unui şablon intrat în istoriografie şi anume folosirea sintagmei „înscenarea de la Tămădău" (p. 151), pentru capcana în care au fost atraşi o parte din liderii P.N.Ț. în 14 iulie 1947 de către Siguranță[24]. Despre ce „înscenare" poate fi vorba, când respectivii lideri **doreau realmente să părăsească țara**, neavând însă şi abilitatea de a concepe un plan de succes?

Ca aspecte pozitive ale travaliului depus de autor, am reținut precizările utile aduse cu privire la persoanele care s-au succedat în funcția de director al S.S.I.-ului în perioada 23 august 1944 începutul anului 1947. Avem în vedere în special menționarea numirii generalului Gheorghe Săvoiu la conducerea S.S.I.-ului, prin Înaltul Decret Regal nr. 2.485/20 decembrie 1944, prezența acestuia la cârma serviciului fiind trecută cu vederea de alți cercetători.

Totodată, am remarcat şi valorizarea funcției de „magistra vitae" rezervată istoriei încă de antici. Astfel, autorul, plecând de la măsurile întreprinse de Gheorghe Cristescu pentru protejarea cadrelor serviciului în contextul dificil din primele zile de după 23 august 1944, notează:

„Toate aceste măsuri pot fi apreciate şi ca o dovadă a preocupării deosebite față de problemele complexe generate de starea de război, ştiut fiind că o instituție funcționează la capacitate maximă atunci când membrii ei simt grija şi ajutorul pentru problemele zilnice. Un individ este preocupat constant de aspectele familiale şi poate avea eşecuri profesionale în mod sistematic atunci când îşi risipeşte resursele interioare în rezolvarea unor aspecte care țin de asigurarea confortului minim. De aceea, şefii cu adevărat mari sunt cei care îşi încep activitatea zilnică prin a se informa despre problemele subordonaților şi care încearcă să le rezolve" (p. 69).

Suntem tentați să credem că aceste observații din domeniul managementului resurselor umane au un destinatar precis, în stricta contemporaneitate, având în vedere că domnul Mihai Şerban a ținut să remarce şi în cadrul concluziilor „grija sistemului informativ românesc de dinainte de 23 august 1944 pentru cadrele sale" (p. 162).

La finalul lecturii, speranța inițială că vom afla răspunsul la „întrebarea fundamentală" formulată inițial de autor („dacă structura informativă românească a renunțat în

---

[22] „După această perioadă marcată de intrarea României în sfera de influență sovietică, ca urmare a hotărârilor luate la Conferința miniştrilor Afacerilor Externe ai U.R.S.S., S.U.A. şi Marii Britanii (care a avut loc între 06-26.12.1945, la Moscova." (p. 45).

[23] „Am optat pentru analizarea activității informative desfăşurate de Serviciul Special de Informații în perioada 1944-1948, deoarece acest interval (atât de scurt, la nivelul Istoriei, dar cu o atât de mare concentrare de venimente) ca fiind deosebit de interesant" – p. 160.

[24] Gheorghe Onişoru, *Operațiunea Tămădău*: *desființarea Partidului Național Țărănesc (1947)*, pref. acad. Florin Constantiniu, Bucureşti, Editura Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, 2008, capitolul II al lucrării este intitulat, corect, chiar *Capcana de la Tămădău.*

mod public la concepția tradițională conform căreia își desfășura activitatea sau aceasta a fost divizată în două, după 23 august 1944" - p. 15) a fost oarecum împlinită:

„Apreciez că structurile informative româneşti nu au renunțat în mod public la concepția tradițională de muncă, ci au fost obligate să accepte divizarea acestuia, după 23 august 1944" (p. 164). Am aflat, aşadar, că a avut loc o divizare, mai rămâne să ne lămurim dacă această divizare a fost a „structurilor informative româneşti" sau a „concepției tradiționale de muncă", căci formula „divizarea **acestuia**" rămâne enigmatică.

Bilanțul lecturii volumului realizat de domnul Mihai Şerban este mai degrabă unul negativ. Absența unei istoriografii a problemei abordate, preeminența surselor arhivistice coroborată cu ignorarea a numeroase surse edite şi a unor studii remarcabile dedicate subiectului, absența unui indice de persoane imprimă lucrării o notă de amatorism, autorul nefăcând altceva decât să reitereze nişte informații deja intrate în circuitul ştiințific. Cu alte cuvinte, aşa cum remarca odinioară un recenzent, „volumul aduce în atenție informații noi şi interesante, doar că cele interesante nu sunt noi şi viceversa".

Pe de altă parte, modul extrem de ciudat în care pasaje ample din volum au fost reluate dintr-un capitol în altul, precum şi maniera în care unele probleme au fost abordate, tratate, abandonate şi din nou reluate creează senzația că volumul este doar un compendiu al unei lucrări mai vaste, realizat, probabil, din rațiuni ce țin de completarea unui dosar specific carierei universitare. Dacă ipoteza noastră s-ar confirma, atunci procedeul unui recent aspirant la titlul de profesor universitar care, întrebat fiind de comisie despre unul din volumele ce figurau în lista de lucrări, a scos mândru o dischetă din buzunar, ni se pare preferabil publicării pripite a unui volum.

Florian Banu

Mihaela Grancea, *Reprezentări ale morții în România epocii comuniste. Trei studii de antropologie funerară*, prefață de Zoe Petre, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Ştiință, 2007, 178 p.

Autoare cu mai vechi preocupări în domeniul antropologiei culturale a reprezentărilor despre moarte[1], Mihaela Grancea propune cititorilor, prin volumul pe care îl prezentăm aici, trei studii solide, bazate pe o amplă investigație şi rod al unei analize laborioase: *Sistemul şi moartea. Percepții ale morții în perioada stalinistă; Epitaful săpânțean şi celebrarea vieții* şi, în final, *Retorica despre moartea eroică în inscripțiile funerare ale lui decembrie '89*. Ca un prim element pozitiv, trebuie subliniat faptul că fiecare studiu este urmat de un consistent rezumat în limba engleză.

Primul dintre aceste studii este rodul focalizării analizei asupra modului în care ideologia şi politica specifică primilor ani ai „dictaturii proletariatului" a instrumentalizat ceremoniile funerare[2]. Pe parcursul său, mecanismele propagandei comuniste au fost demontate cu minuțiozitatea unui ceasornicar, fiind identificate căile de creare a eroului comunist, ca ofertă antropologică a ideologiei comuniste, în multiplele sale ipostaze: ilegalistul comunist, soldatul sovietic, eroul altruist – expresie a umanismului comunist, „liderul cu atribuții demiurgice şi eponime".

În cadrul studiului, modalitățile în care accesoriile de factură ideologică erau utilizate în procesul de „eroizare" sunt atent inventariate (camionul drapat în negru ce transporta spre cimitir trupul defunctului, afetul de tun destinat sicrielor ofițerilor superiori din Armată, Securitate şi Miliție, perna pe care erau expuse medaliile şi ordinele cu care fusese răsplătit decedatul, garda de onoare, salvele de armă, fondul muzical, coroanele oficiale, grupul „tovarăşilor de luptă" etc.). Au fost identificate şi tipologiile funeraliilor (incinerare – pentru liderii de marcă ai Partidului, înhumare – pentru eşalonul al doilea şi nomenclatura locală), cu excepțiile de rigoare (vezi cazul dr. Petru Groza), fiind trecute în revistă câteva ceremonii de referință pentru subiectul abordat. Astfel, regăsim analizate funeraliile lui Aurel Şețu, şoferul Legației Române din Berna (asasinat în 1955), a unor vechi ilegalişti (Belu Zilber, Bela Brainer, Ana Pauker, Florica Şelmaru), dar şi a unui demnitar căzut în dizgrație, precum Virgil Trofin (decedat în iulie 1984).

Un loc aparte este acordat ceremoniilor „hibride", de compromis între modelul bolşevic al funeraliilor publice şi cel tradițional. În acest sens, sunt analizate ceremoniile prilejuite de moartea savantului şi omului politic de stânga Dimitrie Bagdasar şi de moartea lui Petru Groza. Pentru a demonstra caracterul de unicitate al înmormântării lui Groza este suficient să amintim că „presa centrală, îndeosebi *Scânteia* şi *România liberă*, a reprodus o imagine de la înmormântarea liderului «reperist» care îl înfățişa pe Patriarhul Justinian al

[1] Mihaela Grancea (coord.), *Reprezentări ale morții în Transilvania secolelor XVI – XX*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Ştiință, 2005; Mihaela Grancea, Ana Dumitran, *Discursuri despre moarte în Transilvania secolelor XVI – XX*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Ştiință, 2006.

[2] Pentru un alt unghi de abordare a subiectului, vezi Zoe Petre, *Adio, scump tovarăş! Schiță de antropologie funerară a epocii comuniste*, în Lucian Boia (editor), *Mitologii comuniste*, Bucureşti, Editura Nemira, 1995, p. 21-35.

României, înconjurat de ierarhi B.O.R., cădelnițând, în odăjdii şi cu mitra arhierească pe cap, la catafalcul lui Groza, în holul fostului Palat Regal" (p. 15).

Analiza instrumentalizării morții liderului este urmată de cea a morții „eroilor" din cadrul mitologiei comuniste, fiind surprinsă prezența constantă a acestei teme în politica culturală a regimului, de-ar fi să amintim aici doar *Lazăr de la Rusca,* a lui Dan Deşliu, sau *Balada tovarăşului căzut împărțind «Scânteia» în ilegalitate*, scrisă de Victor Tulbure. De asemenea, este decelată maniera extrem de abilă şi persuasivă în care comuniştii, făcând uz de noile figuri cu rol mitologic, au reconfigurat istoria recentă, „impunând sistematic în conştiința publică alte «locuri ale memoriei» (Lupeni, Grivița, Doftana, Jilava, Văcăreşti, Aiud, Ocnele Mari, Râmnicu Sărat, lagărul de la Tg. Jiu, Mausoleul din parcul Carol) cu rol esențial în construcția memoriei ilegalității eroice" (p. 47-48).

Un loc aparte în economia lucrării este rezervat interpretării ecourilor avute de moartea lui Stalin în martie 1953, eveniment transformat de „aparatul de propagandă" într-un „cataclism de proporții gigantice", şi de moartea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej în martie 1965, eveniment ce a prilejuit o adaptare a modelului instituit de evenimentul funerar stalinist.

Autoarea nu a omis studierea modalităților de abordare a morții Celuilalt, a „duşmanului de clasă", din perspectiva ideologiei comuniste, abordare care facilita şi legitima represiunea. Diabolizarea „duşmanilor poporului" prin „generalizarea unor stereotipuri arhaice cu semnificații morale" (p. 71) avea ca finalitate impunerea unui statut de marginal în cadrul societății, statut care transgresa linia de demarcație dintre viață şi moarte, semnificativă fiind înmormântarea deținuților politici în vechile „cimitire ale nevoiaşilor", fără sicriu, dezbrăcați şi, evident, fără nici o slujbă religioasă.

În opinia noastră, folosind documentele oficiale, dar şi relatările memorialistice şi presa vremii, autoarea a reuşit cu succes să surprindă în acest studiu măsura în care „moartea comunistă" a fost un produs al discursului, o parte componentă a ideologiei, deopotrivă cu o ocazie unică de a cultiva solidarități specifice proiectului internaționalist sau național-comunist.

Ca observație critică asupra acestui prim studiu, am remarcat repetarea integrală a textului notei nr. 9 (p. 14) în cadrul notei 12 (p. 16), scăpare pe care o atribuim bogăției de trimiteri bibliografice şi intenției autoarei de a asigura o forță argumentativă cât mai redutabilă.

Cel de-al doilea studiu reprezintă o schimbare de registru, de la disecarea tehnicii ideologizate a „gestionării cadavrului" la analiza unui univers vesel, care „celebrează viața" – „Cimitirul Vesel" din Săpânța. Apropierea autoarei de fenomenul cultural săpânțean a presupus o analiză a imaginii morții, a manierei în care locuitorii se raportau la analiza vieții şi la definirea morții fizice. Pornind de la epitafurile întocmite de Ioan Stan Pătraş (acesta ridicând cca 800 de cruci în ambele cimitire ortodoxe din Săpânța în perioada 1934-1977), Mihaela Grancea deceleazǎ existența unei adevărate „pedagogii a epitafului", acesta ilustrând „esența unei existențe umane, înfățişând uneori, confruntarea omului cu forțe incontrolabile, cu imprevizibilul tragic, cu destinul implacabil" (p. 113). Ironizarea muncii excesive şi a acumulării de averi, cu rădăcini ideatice în „Ecclesiast", este însoțită, în opinia autoarei, de celebrarea ritmurilor tradiționale ale comunității rurale maramureşene, aprecierea finală a individului fiind făcută „în funcție de atitudinea vizavi de muncă, de numărul urmaşilor («coconi») şi de sociabilitate" (p. 111). Se asigură în acest fel o perpetuare a fondului de reprezentări tradiționale, nu de puține ori arhaice, care văd moartea ca pe o trecere, o

strămutare din existența mundană într-o lume care îi seamănă în multe feluri. Continuitatea existenței este pusă în evidență şi de „folosirea sistematică a prezentului în epitaf", care, dimpreună cu utilizarea ironiei şi autoironiei, transformă țăranii înmormântați în „Cimitirul Vesel" din Săpânța în „manifestări ale omeniei şi împlinirii specifice axiologiei perene a «rostului»" (p. 116).

Ultimul studiu inserat în volum este consacrat manierei de reflectare imagologică a pierderilor de vieți omeneşti din cursul evenimentelor din decembrie 1989. Aşa cum sublinia Lucian Boia, „nici o comunitate nu se poate dispensa de eroi, de salvatori, atât în viața curentă, cât şi în sensul rememorării tradiției istorice"[3]. Aşadar, în mod firesc, o analiză a eroizării victimelor din decembrie 1989 este binevenită în contextul actual când, la două decenii de la dispariția regimului comunist partidele politice fac apel la memorie doar în perioada campaniilor electorale, pentru a-şi legitima discursul.

Pornind de la interpretarea formelor plastice ale eroizării şi comemorării, autoarea subliniază maniera standardizată de abordare şi redarea confuză a ideii de act eroic, iar investigația imagologică este completată prin analiza epitafurilor comemorative, reliefând complexitatea de abordare a evenimentelor revoluționare.

Textele studiilor sunt întregite de un număr de 17 anexe foto ce reproduc imaginile unor monumente funerare ale unor personalități comuniste, câteva dintre crucile ce au făcut faima „Cimitirului Vesel" din Săpânța, precum şi câteva din monumentele funerare edificate după 1989. Consultarea lucrării este facilitată de indicele de nume inserat la final.

Lectura volumului oferă o inedită perspectivă metodologică, deschizând orizonturi noi în abordarea imaginarului epocii comuniste, lăsând să se întrevadă substratul pe care aceasta a fost edificată şi sugerând continuități la nivelul mentalităților în imediata contemporaneitate. Aşadar, bibliografia antropologiei culturale s-a îmbogățit cu o lucrare realizată cu acribie ştiințifică şi scrisă într-o manieră mai mult decât captivantă.

Luminița Banu

[3] Lucian Boia, *Istorie şi mit în conştiința românească,* Bucureşti, Editura Humanitas, 2002, p. 282.

Tim Weiner, *CIA – o istorie secretă*, traducere Raluca Puşdercă, Bucureşti, Litera Internaţional, 2009, 482 p.

Agenţia Centrală de Informaţii a Statelor Unite ale Americii, binecunoscută în întreaga lume sub acronimul C.I.A., a exercitat o adevărată fascinaţie asupra istoricilor, ziariştilor, romancierilor şi, nu în ultimul rând, scenariştilor de film de pretutindeni[1]. Publicul român a avut la dispoziţie o serie de lucrări despre celebrul serviciu de informaţii american încă dinainte de 1989, fiind preferate, evident, cele cu o încărcătură ideologică adecvată intereselor regimului politic din acel moment[2]. După 1990 lucrările consacrate C.I.A. au devenit mai numeroase şi acoperă o paletă mai largă de abordări[3]. Dintre cele mai semnificative lucrări traduse în limba română, ne mulţumim să le amintim pe cele semnate de John Ranelagh[4] şi Cristopher Andrew[5], ambele volume reprezentând, în opinia noastră, lucrări de excepţie, bazate pe o documentare de mare anvergură.

În anul 2009 bibliografia în limba română consacrată principalei agenţii de informaţii a S.U.A. s-a îmbogăţit cu două noi volume, semnate de Eric Fratini[6] şi Tim Weiner. În rândurile de faţă vom încerca să facem, o succintă prezentare a lucrării semnată de Tim Weiner, reputat jurnalist al ziarului *The New York Times*, câştigător al premiului *Pulitzer* (1988) pentru investigaţiile sale cu privire la programele secrete de securitate naţională ale S.U.A.

Publicată în anul 2007, sub titlul *Legacy of Ashes: the History of the CIA*, („Moştenirea de scrum: istoria C.I.A.") de către prestigioasa editură Doubleday, cartea lui Tim Weiner este una dintre cele mai incitante istorii ale CIA pe care am avut prilejul să le răsfoim. Investigaţia autorului începe în primele zile de după cel de-al doilea război mondial şi ne conduce prin întreaga perioadă a războiului rece, prin anii tulburi de după dispariţia Uniunii Sovietice şi până la controversatul directorat al lui Porter Goss, încheiat la 5 mai 2006.

---

[1] Julius Mader, *Who's who in CIA: ein bibliographisches Nachschlagewerk űber 3000 Mitarbeiter der zivilen und militärischen Geheimdienstzweige der USA in 120 Staaten,* Berlin, Julius Mader, 1968; John Stockwell, *In search of enemies: a CIA story*, New York, W.W. Norton, 1978; Robert Goehlert, Elizabeth R. Hoffmeister (eds.), *The C.I.A. A Bibliography*, Monticello (Illinois), Vance Bibliographies, 1980; Thomas F. Troy, *Donovan and the CIA: a history of the establishment of the Central Intelligence Agency,* Washington, Central Intelligence Agency, 1981; Brian Freemantle, *La CIA: les secrets de l'honorable compagnie*, Paris, Plon, 1986; Edward J. Epstein, *Intox CIA-KGB: la guerre des mots*, Paris, Stock, 1989; Rhodri Jeffreys-Jones, *The CIA and American democracy*, New Haven – London, Yale University Press, 2003.

[2] Annabelle Bucar, *Adevărul asupra diplomaţilor americani*, Bucureşti, Editura de Stat, 1949.

[3] John Barth, *Arhipelagul CIA,* Bucureşti, Editura Elit, f.a; Michael Levine, Laura Kavanau-Levine, *Cabala imperiului ascuns: CIA şi războiul drogurilor*, Ploieşti, Elit, 1996; David E. Murphy, Serghei A. Kondrasev, *Bătălia pentru Berlin: CIA şi KGB în războiul rece*, Iaşi, Elit, 1997.

[4] John Ranelagh, *Agenţia. Ascensiunea şi declinul C.I.A.*, Bucureşti, Editura Bic All, 1997.

[5] Christopher Andrew, *CIA şi Casa Albă. Serviciul secret şi Preşedinţia americană de la George Washington la George Bush*, Bucureşti, Editura Bic All, 1998.

[6] Eric Frattini, *CIA: ferma din Langley*, Bucureşti, Editura Tritonic, 2009.

Volumul a fost structurat în şase părţi, delimitate în funcţie de succesiunea preşedinţilor americani la Casa Albă şi purtând titluri cât se poate de provocatoare: Partea întâi – *La început nu ştiam nimic. CIA în timpul administraţiei Truman. 1945-1953;* Partea a doua – *Un geniu cam ciudat! CIA în timpul administraţiei Eisenhower. 1953-1961;* Partea a treia – *Cauze pierdute. CIA în timpul administraţiilor Kennedy şi Johnson. 1961-1968;* Partea a patra – *Scăpaţi de clovni. CIA în timpul administraţiilor Nixon şi Ford. 1968-1976*; Partea a cincea – *O victorie lipsită de bucurie. CIA în timpul administraţiilor Carter, Reagan şi George H.W. Bush. 1977-1993*; Partea a şasea – *Presupunerile. CIA în timpul administraţiilor Clinton şi George W. Bush*. Fiecare parte este divizată în şase-şapte minicapitole de maximum 10 pagini fiecare, autorul reuşind astfel să imprime şi să menţină un ritm alert lecturii, volumul citindu-se „dintr-o suflare". La final sunt indicate principalele surse, iar notele se întind pe mai bine de 100 de pagini.

Bazată pe studierea a peste 50.000 de documente din arhiva CIA şi pe câteva sute de interviuri cu veterani ai agenţiei, inclusiv cu zece din foştii directori, lucrarea a fost catalogată de *The Wall Street Journal* ca fiind „truly extraordinary… the best book ever written on a case of espionage" şi a primit *National Book Award* pentru categoria *non-fiction.* Evident, ca orice lucrare de succes şi, mai ales, ca una care a îndrăznit să pună în lumină anumite aspecte deloc convenabile pentru puternica CIA, nu au lipsit nici opiniile (hiper)critice[7].

Ca de obicei în astfel de ocazii, ceea ce este lăudat de unii recenzenţi, respectiv spiritul critic al autorului, lipsa de reţinere în a releva numeroasele abuzuri şi încălcări ale legii de care s-a făcut vinovată agenţia de-a lungul timpului, precum şi numeroasele şi, nu rareori, hilarele sale eşecuri, este condamnat de detractorii lucrării. Astfel, Nicholas Dujmovic nu şovăie să afirme că însuşi titlul original al lucrării, „the legacy of ashes", se bazează pe „un dialog inventat"[8], acuzând autorul că a distorsionat „ce a fost spus, de ce a fost spus, când a fost spus şi circumstanţele în care a fost spus - totul pentru a-şi demonstra teza conform căreia CIA a înregistrat un continuu eşec din 1947 şi până în prezent".

Întrucât ne lipsesc informaţiile esenţiale pentru o evaluare de detaliu a problemelor abordate de Tim Weiner, ne vom mulţumi la a puncta doar câteva dintre ele.

În primul rând, cartea este, dincolo de orice critică, bazată pe surse oficiale, „nici o sursă anonimă, nici un citat întâmplător, nici un zvon", după cum ne asigură autorul (p. 12). În

[7] Vezi Nicholas Dujmovic, *Legacy of Ashes is not the definitive history of the CIA that it purports to be*, la https://www.cia.gov/library/center-for-the-study of intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol51no3/legacy-of-ashes-the-history-of-cia.html.

[8] În fapt, Tim Weiner relatează în subcapitolul „O înfrângere de opt ani" (p. 131-132 în ediţia în limba română, p. 166 în ediţia princeps) un dialog între preşedintele Einsehower şi Allen Dules, directorul CIA, datat în ianuarie 1961, pe parcursul căruia Einsehower i-ar fi spus lui Dulles: „Structura organizaţiei noastre de informaţii este deficitară (…). Nu are nici un sens, trebuie să fie reorganizată şi ar fi trebuit să facem lucrul acesta cu mult timp în urmă. Nu s-a schimbat nimic de la Pearl Harbour. Timp de opt ani tot suferim o înfrângere". Acest dialog îl făcea pe Tim Weiner să afirme că tot ce avea să lase Dulles succesorului său era „o moştenire de scrum", aşa cum se exprimase Eisenhower într-o reuniune a National Security Council din 5 ianuarie. În fapt, potrivit lui Dujmovic, Eisenhower ar fi folosit aceste cuvinte referindu-se la propriul său eşec de a crea un serviciu profesionist de spionaj militar şi nicidecum cu privire la CIA.

al doilea rând, spune lucrurilor pe nume, sfidând pudibonderiile referitoare la lumea serviciilor secrete, atât de răspândite şi în societatea românească. Astfel, Tim Weiner îşi intitulează primul capitol din partea I-a a lucrării, fără aprehensiune, „Serviciile de spionaj trebuie să fie globale şi totalitare", citându-l practic pe William J. Donovan (cunoscut drept „Wild" Bill), întemeietorul O.S.S.-ului (*Office of Strategic Services*). În cadrul aceluiaşi capitol, analizând contextul în care a fost creată CIA, autorul aduce în atenție câteva din opiniile cinice, dar realiste ale oamenilor aflați în funcții de decizie la acel moment. Astfel, necesitatea serviciilor secrete de informații este argumentată prin citarea generalului american Magruder, care a definit problema după cum urmează: „Operațiunile clandestine de colectare a informațiilor implică o încălcare constantă a tuturor regulilor. Ca să fim sinceri, astfel de operațiuni sunt, inevitabil, la limita legii şi uneori de-a dreptul ilegale" (p. 19). În opinia generalului, Pentagonul şi Departamentul de Stat nu puteau să rişte aprobând astfel de misiuni, dar un nou serviciu clandestin trebuia să preia responsabilitatea.

Aceeaşi manieră lipsită de inhibiții este vizibilă şi în momentul relatării modalității în care CIA s-a angajat să îi înfrângă pe comunişti în alegerile desfăşurate în Italia în aprilie 1948. Autorul prezintă modul în care milioane de dolari provenind din Fondul de Stabilitate Valutară, creat după Marea Criză, pentru a asigura valoarea dolarului față de monedele străine pe termen scurt, au fost transferate, cu complicitatea lui John W. Snyder, secretarul Trezoreriei, „în conturile bancare ale cetățenilor americani bogați, mulți dintre ei italieni naturalizați, care apoi au trimis banii către nou-createle fronturi politice ale CIA-ului" (p. 31). Rezultatul: „creştin-democrații italieni au câştigat alegerile cu o marjă confortabilă şi au format un guvern care i-a exclus pe comunişti". Conform lui Tim Weiner, „obiceiul CIA-ului de a cumpăra alegeri şi politicieni cu genți doldora de bani s-a repetat în Italia – şi în multe alte țări – în următorii douăzeci şi cinci de ani" (p. 31).

De asemenea, sunt demontate mecanismele prin care CIA a deturnat sume importante din cele 13,7 miliarde de dolari aprobate de Congres pentru primii cinci ani ai Planului Marshall. Confruntarea de pe frontul secret era mai presus de legile şi instituțiile „oamenilor de rând": „Banii sustraşi de CIA din fondurile Planului Marshall urmau să finanțeze o rețea de fronturi false – o fațadă de comitete şi consilii publice conduse de cetățeni distinşi. Comuniştii aveau organizații de acoperire în întreaga Europă: edituri, ziare, grupuri studențeşti, sindicate. Acum era timpul ca CIA să şi le organizeze pe ale ei. Aceste fronturi recrutau agenți străini – emigranți din Europa de Est, refugiați din Rusia. Aceşti străini, aflați sub controlul CIA, urmau să formeze grupuri politice clandestine în țările libere ale Europei" (p. 32).

Lucrarea oferă informații interesante şi despre instaurarea regimului comunist în România şi despre firavele tentative americane de a submina acest proces. Primele relatări se referă la activitatea de la Bucureşti a lui Frank Wisner, venit în România în septembrie 1944, în calitate de şef de post al O.S.S.-ului, cu misiunea de a-i supraveghea pe sovietici[9].

[9] În perioada 29 august – 2 septembrie 1944 au venit în România două echipe de militari americani aparținând O.S.S.-ului sub conducerea lui Frank Wisner (sosit pe 2 septembrie), care avea ca principal colaborator pe maiorul Robert Bishop (şeful secției X2 – „Contraspionaj" a misiunii OSS). Oficial, misiunea acestora era de a coopera cu serviciile similare sovietice pentru repatrierea prizonierilor americani din România – cf. Cristian Troncotă, *Aspecte ale bătăliei desfăşurate pe frontul secret al*

Acesta, instalat în „conacul cu treizeci de camere al unui magnat al berii din Bucureşti [Bragadiru – n.ns.]", raporta cu mândrie cartierului general că „reuşise să stabilească o legătură foarte bună cu serviciile de informații sovietice" (p. 18-19). Situația reală era însă cu totul alta. Aşa cum remarcă Tim Weiner, „Wisner fusese spion american pentru mai puțin de un an. În schimb, ruşii lucrau în domeniu de mai bine de două secole. Aveau deja agenți bine plasați în O.S.S. şi s-au infiltrat repede în cercul de aliați şi agenți români ai lui Wisner[10]. Până în iarnă, preluaseră controlul asupra capitalei, adunaseră mii de români de origine germană în vagoane şi îi trimiseseră în Est, spre sclavie şi moarte. Wisner văzuse cum douăzeci şi şapte de vagoane ticsite cu oameni părăseau România. Imaginea avea să-l bântuie toată viața" (p. 19).

În 1946 se pare că Pentagonul stabilise că cea mai bună metodă de a opri înaintarea sovieticilor în cazul unui conflict era „întreruperea căilor de aprovizionare ale Armatei Roşii din România" (p. 23). În acest scop, generalul Hoyt Vandenberg, director al Serviciilor Centrale de Informații din 10 iunie 1946, a decis ca Biroul pentru Operațiuni Speciale (OSO) „să formeze o forță de rezistență în România" (p. 24), folosind rețeaua de agenți creată de Frank Wisner, ignorând faptul că aceasta era penetrată deja de sovietici. Ca urmare, operațiunea începea sub auspicii nefavorabile.

De altfel, Charles W. Hostler, primul şef de avanpost din Bucureşti al OSO, odată ajuns la post „s-a văzut înconjurat de «conspirație, intrigă, răutate, duplicitate, înşelătorie, ocazional crimă» printre fascişti, comunişti, monarhişti, industriaşi, anarhişti, moderați, intelectuali şi idealişti - «un mediu social şi politic pentru care tinerii ofițeri americani erau slab pregătiți»".

Generalul Hoyt Vandenberg le ordonase locotenentului Ira C. Hamilton şi maiorului Thomas R. Hall, detaşați la Misiunea Militară Americană din Bucureşti, „să organizeze Partidul Național Țărănesc într-o forță de rezistență". Aceştia s-au folosit de serviciile lui Teodor Manicatide, singurul agent important recrutat de Wisner[11]. Manicatide, care lucra la misiunea americană „ca translator ziua şi spion noaptea", le-a facilitat contactul cu liderii P.N.Ț. cărora americanii „le-au oferit suportul clandestin al Statelor Unite – arme, bani şi informații" (p. 24).

---

informațiilor înainte de instaurarea guvernului dr. Petru Groza, în „6 Martie 1945 – începuturile comunizării României", Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1995, p. 281; pentru detalii asupra activității din România, vezi lucrarea realizată de maiorul Bishop la scurtă vreme după evenimente – Robert Bishop and E.S. Crayfield, *Russian astride The Balkans*, London, Evans Brothers Limited, 1949.

[10] Potrivit lui Cristian Troncotă, sovieticii o recrutaseră pe soția lui Bragadiru, aceasta fiind în relații foarte apropiate cu Frank Wisner – Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete româneşti. De la Cuza la Ceauşescu*, Bucureşti, Editura „Ion Cristoiu", 1999, p. 270.

[11] Sergentul Teodor Manicatide, nume de cod *Tosillitis*, se pare că lucra şi pentru Secția II-a a Marelui Stat Major. Valoarea sa pentru americani era deosebită având în vedere că acesta dispunea de surse de informare în cadrul biroului mareşalului Rodion Malinovski, comandant al Frontului 2 ucrainean şi avea astfel posibilitatea de a obține informații referitoare la ordinele de bătaie şi la corespondența cu Moscova şi cu reprezentanții sovietici din Comisia Aliată de Control din România. În afară de Manicatide, maiorul Robert Bishop l-a folosit ca sursă pe locotenentul Teodor Negroponte, detaşat oficial pe lângă misiunea militară americană. Ulterior, informații se pare că au fost obținute şi de la Rică Georgescu şi chiar Lucrețiu Pătrăşcanu şi Bellu Zilber – cf. Cristian Troncotă, *op. cit.*, p. 271.

Maniera precară din punct de vedere al conspirativității în care s-a acționat a permis o contrareacție rapidă şi decisivă a sovieticilor: „Serviciilor de informații sovietice şi poliției secrete române le-a luat doar câteva săptămâni pentru a-i descoperi pe spioni. Americanii şi agentul lor şef au fugit ca să scape cu viață, în vreme ce forțele de securitate sovietice zdrobeau o mare parte din rezistența românească. Liderii Partidului Țărănesc au fost acuzați de trădare şi închişi. Manicatide, Hamilton şi Hall au fost condamnați în absență într-un proces public, după ce martorii au jurat că se dăduseră drept agenți ai noului serviciu american de informații. (…) Până la sfîrşitul iernii, aproape toți românii care lucraseră pentru Wisner în timpul războiului erau fie închişi, fie morți; secretarul lui personal se sinucisese. O dictatură brutală s-a instaurat în România, iar preluarea puterii a fost grăbită de eşecurile acțiunilor sub acoperire ale americanilor" (p. 25).

Evident, lucrurile sunt prezentate de Tim Weiner într-o manieră simplificatoare, dar eşecul serviciilor secrete occidentale în a submina forțele politice comuniste a fost cât se poate de real.

Interesantă ni s-a părut şi relatarea despre impactul pe care l-a avut Radio Europa Liberă – „maşinăria media a CIA-ului, în valoare de 100 de milioane de dolari", aşa cum defineşte Tim Weiner respectivul post de radio (p. 101) – într-un moment punctual al Războiului Rece: anul 1956. După ce în aprilie 1956 serviciile israeliene de spionaj au furnizat omologilor americani o copie după raportul lui N.S. Hruşciov ținut în februarie 1956 la cel de-al XX-lea Congres al PCUS, aceştia au decis, în luna iunie, să facă cunoscut opiniei publice textul. După publicarea în *The New York Times*, Radio Europa Liberă a intrat în acțiune: „mai bine de trei mii de radiodifuzori, scriitori, ingineri emigranți şi supraveghetorii lor americani au pornit radiourile în opt limbi, umplând undele timp de nouăsprezece ore pe zi. (…) Emigranții care emiteau i-au implorat pe şefii lor americani să le dea un mesaj clar care trebuia transmis. Şi l-au primit: discursul era citit fără întrerupere, zi şi noapte" (p. 101).

Consecințele au fost imediate. Deşi cei mai buni analişti ai CIA concluzionaseră doar în urmă cu câteva luni că o revoltă populară în Europa de Est este improbabilă, la 28 iunie, după difuzarea discursului, muncitorii polonezi „au început să se ridice împotriva conducătorilor comunişti". După numai trei luni izbucnea revoluția maghiară! Deşi făcuse totul pentru a crea astfel de evenimente, CIA era prinsă pe picior greşit: „în 1956, nu exista nici un post CIA în Ungaria. Nu exista nici o secție destinată operațiunilor de pe teritoriul Ungariei în serviciul de operațiuni secrete de la sediul central şi nu era aproape nimeni care să vorbească limba maghiară" (p. 104). În consecință, „în timpul celor două săptămâni cât a durat revoluția maghiară, Agenția nu a ştiut nimic mai mult decât ce tipăreau ziarele".

Lucrarea lui Tim Weiner prezintă într-o manieră atractivă implicarea CIA în toate marile acțiuni din perioada Războiului Rece, de la criza Suezului, la criza rachetelor din Cuba, de la debarcarea din Golful Porcilor până la criza ostaticilor de la ambasada americană din Teheran. Nu vom insista asupra acestor aspecte, lăsând cititorului plăcerea de a descoperi resorturile intime puse în mişcare de CIA, având astfel ocazia să descopere măsura în care „Agenția fictivă de Informații, cea care trăieşte în romane şi filme, este omnipotentă" (p. 375).

Sentimentul de îngrijorare retrospectivă declanşat de conştientizarea factorilor aleatorii care au împins nu o dată lumea în pragul celui de-al treilea război mondial este acutizat de ultimele capitole ale volumului, consacrate activității Agenției în timpul administrațiilor Clinton şi George W. Bush. De la eşecurile din Somalia, soldate cu

masacrarea rangerilor americani pe străzile din Mogadishu, şi până la evenimentele din septembrie 2001 şi invadarea Irakului pe baza unor „probe” inexistente, CIA şi-a dovedit din plin limitele şi ignoranța şi a demonstrat cu prisosință transformarea sa dintr-un serviciu de informații într-un banal instrument politic, subordonat intereselor complexului militar-industrial. În opinia autorului, „militarizarea serviciilor de informații s-a accelerat pe măsură ce serviciile civile de informații ale națiunii s-au erodat” (p. 369).

În 18 decembrie 2006, când Bob Gates[12] a preluat controlul asupra Pentagonului, situația comunității americane de spionaj era următoarea: „un general conducea CIA [generalul Michael Hayden[13], singurul ofițer militar activ care a condus CIA de la plecarea lui Walter Bedell Smith în 1953 – n. ns.], un general era subsecretar de stat pe probleme de spionaj, un general se ocupa de programele de contraterorism ale Departamentului de Stat, un general de corp de armată era subsecretarul adjunct al Pentagonului pentru probleme de spionaj, iar un maior conducea spionii CIA. Toate aceste posturi fuseseră deținute de civili, iar asta se întâmpla de mulți ani” (p. 373). Această transformare făcea parte „dintr-o putrezeală lentă care începuse să otrăvească stâlpii securității naționale americane. (…) O altă mare forță începea acum să exercite influență asupra spionajului: America corporatistă”.

În urmă cu peste jumătate de secol, la sfârşitul mandatului de preşedinte, Dwight Eisenhower avertiza: „Trebuie să ne ferim de acumularea de influență nejustificată, fie ea voită sau nu, din partea sistemului militar-industrial. Potențialul pentru o ascensiune dezastruoasă a puterii abuzive există şi va persista”. Evenimentele de după 11 septembrie 2001 au dovedit că acesta avea dreptate: „valul cheltuielilor secrete pentru securitatea națională (…) a creat un exploziv complex de spionaj industrial”. Potrivit lui Tim Weiner, „clonele corporatiste ale CIA au început să apară de peste tot din suburbiile Washingtonului şi de dincolo de ele. Patriotismul pentru profit a devenit o afacere de 50 de miliarde de dolari pe an, după unele estimări – o sumă care se ridică la întregul buget al serviciilor de informații americane” (p. 374). Spre exemplificarea noului mod de a face bani de pe urma spaimei de terorişti şi a altor „amenințări la adresa securității naționale”, autorul oferă câteva date despre două companii private ce au prosperat în domeniu: *Total Intelligence Solutions* şi, celebra de acum, *Blackwater USA*[14].

Pentru a încheia, reiterăm faptul că analiza realizată de Tim Weiner ni s-a părut a fi una de excepție, bazată pe o documentație vastă, realizată fără inhibiție şi în dispreţul oricăror tabu-uri. În opinia noastră, lucrarea se poate constitui într-un adevărat model de investigație în domeniul atât de alunecos al serviciilor de informații şi de securitate şi

---

12 Robert Michael Gates, cel de-al 22-lea secretar de stat al Apărării, este încă în funcție la momentul scrierii acestor rânduri.

13 Născut la 17 mai 1945, Hayden a intrat în serviciul militar activ în anul 1969. A urcat treptele ierarhiei militare până la gradul de general cu patru stele în U.S.A.F. Între anii 1999 şi 2005 a condus National Security Agency, dovedindu-se cel mai longeviv director din istoria agenției. Mandatul său de director al CIA s-a încheiat la 12 februarie 2009, locul său fiind luat de Leon Panetta, profesor de politici publice la Santa Clara University, propus de preşedintele Obama.

14 Vezi Jeremy Scahill, *Blackwater. Ascensiunea celei mai puternice armate private din lume*, Bucureşti, Editura Litera Internațional, 2009; pentru ultimele dezvăluiri ale autorului, jurnalist independent şi colaborator al publicației „The Nation”, vezi www.thenation.com/doc/20090817/scahill.

aşteptăm cu nerăbdare momentul în care o lucrare similară despre serviciile din România anilor 1945-2007, să zicem, va vedea lumina tiparului.

Florian Banu

V. CERCETAREA ŞTIINŢIFICĂ ŞI VALORIFICAREA FONDURILOR ARHIVISTICE ALE C.N.S.A.S. PRIN MANIFESTĂRI ŞTIINŢIFICE ŞI EXPOZIŢII

Zilele „Mitropolit Visarion Puiu-130 de ani de la naştere", Roman-Paşcani-Mănăstirea Neamţ 26-28 februarie 2009

Între 26-28 februarie la Roman, Paşcani şi mănăstirea Neamţ s-au desfăşurat lucrările celei de a XIII-a ediţii a simpozionului ştiinţific internaţional „Zilele Mitropolit Visarion Puiu", organizat de Mitropolia Moldovei şi Bucovinei, Episcopia Romanului, Asociaţia „Mitropolit Visarion Puiu" şi Protopopiatele Paşcani şi Roman.

Lucrările simpozionului au debutat cu vernisarea expoziţiei documentare despre viaţa şi activitatea mitropolitului Visarion Puiu la Muzeul de istorie din Roman. Au urmat lucrările în plen, în care au fost prezentate 17 comunicări. Alocuţiunile au fost din cele mai diverse, atât în tematică, cât şi în modul de abordare. Ne-au atras atenţia comunicări privitoare la: activitatea mitropolitului Visarion Puiu, având ca ajutor pe tânărul arhimandrit Antim Nica (viitor episcop al Dunării de jos), la conducerea Misiunii Ortodoxe Române din Transnistria (Pr. Eugen Drăgoi, Galaţi); prezenţa mitropolitului Visarion la mănăstirea catolică Maguzzano din Italia, în perioada 1945-1947 (Pr. Manuel Oliveira, Maguzzano, Italia); Eclesiologia Bisericii Ortodoxe în concepţia mitropolitului Visarion Puiu (George Enache, Bucureşti); Monumente ctitorite, restaurate şi sfinţite de mitropolitul Visarion Puiu (Eugenia Antonescu, Bucureşti); *Mitropolitul Visarion Puiu – un ierarh luminat* (Pr. Anton Despinescu, Institutul teologic romano-catolic Iaşi).

Subsemnatul am prezentat o comunicare privitoare la controversele despre viaţa şi activitatea mitropolitului Visarion Puiu în exil, încercând ca în lumina documentelor provenite de la Serviciul de Informaţii Externe să conturăm tabloul relaţiilor pe care acesta le-a avut cu reprezentanţii statului român în Franţa şi tentativele bătrânului mitropolit de a reveni în ţară.

Manifestările au continuat a doua zi, la sediul Protopopiatului Paşcani, unde au avut loc discuţii pe marginea comunicărilor susţinute la Roman, apoi lansări de carte, din care menţionăm broşura *Preoţii satelor*, a mitropolitului Visarion Puiu, apărută în ediţia a treia. Tot la Protopopiatul din Paşcani, a fost oficiat un parastas cu participarea celor prezenţi la simpozion.

Ultimele manifestări din cadrul simpozionului s-au desfăşurat la mănăstirea Neamţ, cea mult iubită de mitropolitul Visarion Puiu, unde participanţii au putut susţine câteva evocări în prezenţa elevilor de la Seminarul teologic, apoi a fost vizitată casa memorială „Mitropolit Visarion Puiu" de la Schitul Vovidenia, din apropiere.

Adrian Nicolae Petcu

Simpozionul științific *Generalul Nicolae Rădescu, prizonierul istoriei* (Râmnicu Vâlcea – Călimănești, 26-27 martie 2009)

Cinci angajați ai Serviciului Cercetare, Editare din cadrul C.N.S.A.S. au participat, în zilele de 26-27 martie 2009, la manifestările organizate la Râmnicu Vâlcea şi Călimăneşti (la invitația autorităților locale şi beneficiind de colaborarea acestora), dedicate generalului Nicolae Rădescu, fost prim-ministru al României (1944-1945).

În data de 26 martie, la Muzeul Județean Vâlcea a avut loc vernisajul expoziției documentare *Generalul Nicolae Rădescu, prizonierul istoriei*, îngrijită de Oana Marcu şi Mihai Demetriade. În cadrul aceleiaşi manifestări, a rulat filmul *Mari personalități ale istoriei – N. Rădescu*, realizat în anul 2000, de către Televiziunea Română, a cărui copie a fost obținută de cei doi angajați ai C.N.S.A.S. De asemenea, a avut loc simpozionul științific *Generalul Nicolae Rădescu, prizonierul istoriei*, în cadrul căruia au fost susținute şase comunicări: Mihai Demetriade – *O prezentare a articolelor generalului Nicolae Rădescu din ziarele „Cultul Patriei" şi „Cruciada Românismului"*; Valentin Vasile - *Acțiuni informativ-operative ale Direcției Poliției de Siguranță. Studiu de caz: Supravegherea generalului Nicolae Rădescu (1934-1946)*; Raluca Spiridon - *O încercare de compromitere a generalului N. Rădescu - procesul M.N.R.*; prof. univ. dr. Alexandru Şerbănescu - *Plecarea în exil şi reîntoarcerea în țară a generalului N. Rădescu* şi Silviu B. Moldovan - *Generalul N. Rădescu, captiv al istoriei.* În dimineața zilei de 27 martie, postul local de televiziune a înregistrat o emisiune cu durata de o oră, dedicată integral expoziției şi simpozionului vernisat în seara anterioară. În cadrul emisiunii (realizată de Nicolae Dinescu), a luat cuvântul şi Oana Marcu, din partea C.N.S.A.S.

Simpozionul a fost reluat în ziua de 27 martie, la Primăria din Călimăneşti, în sala de şedințe a Consiliului Local. De această-dată, celor şase comunicări li s-au adăugat încă două, respectiv *Activitatea politică a lui N. Rădescu* (acad. Dinu C. Giurescu) şi *Generalul N. Rădescu şi exilul românesc* (Dinu Zamfirescu). Autoritățile locale din Călimăneşti au dorit să marcheze, astfel, împlinirea a 135 de ani de la naşterea lui N. Rădescu, în această localitate. Filmul realizat de TVR a rulat din nou, iar expoziția documentară a fost prezentată în varianta sa electronică de către Oana Marcu.

Ambele manifestări au beneficiat de prezența unui public numeros şi interesat, precum şi de concursul mass-media. Expoziția organizată de C.N.S.A.S. a fost prezentată în cadrul ştirilor culturale locale (pe site-ul Muzeului Județean Vâlcea, al Direcției de Cultură din cadrul Consiliului Județean Vâlcea, al Primăriei Călimăneşti etc.), iar manifestările din 26 şi 27 martie au fost subiectul unor articole de presă (apărute, de exemplu, în ziarul „Impact real" sau pe pagina de web Global Art Fusion). În cadrul interviurilor pe care le-au acordat cu acest prilej, dl. academician Dinu C. Giurescu a apreciat în mod pozitiv contribuția C.N.S.A.S. la organizarea acestor manifestări, iar nepotul generalului Rădescu, actorul Vlad Rădescu, a adus mulțumiri inițiativei noastre de a organiza o expoziție documentară pe meleagurile natale ale fostului prim-ministru al României. Primele două numere din periodicul *Caietele C.N.S.A.S.* au fost distribuite, cu această ocazie, organizatorilor şi bibliotecilor locale, stârnind, de asemenea, interesul publicului.

Silviu B. Moldovan

Conferința internațională *Resistance and Opposition against the communist regime in Czechoslovakia and Central Europe*, Praga, The Institute for the Study of Totalitarian Regime, 15-16 aprilie 2009

La scurtă vreme după „revoluția de catifea” de la Praga, clasa politică din Cehia şi-a asumat dificila misiune de a elabora şi pune în practică aşa-numitele „legi ale lustrației”, legi prin care persoanele vinovate de crimele şi abuzurile din perioada comunismului să nu poată accede în funcțiile publice. Încă din 1991-1992 preocuparea de a îndepărta umbrele trecutului şi a curăța reziduurile ideologice din viața politică şi din administrație a fost dublată de cea legată de descifrarea istoriei comunismului, de cunoaşterea adevăratelor biografii ale liderilor, de pătrunderea dincolo de „adevărurile oficiale” promovate decenii la rând de către defunctul regim.

Alături de Oficiul Ceh pentru Documentarea şi Investigarea Crimelor Comunismului, munca sisifică de studiere a celei de a doua jumătăți a secolului trecut a fost asumată de o serie de institute de cercetare. Cel mai recent dintre acestea, Institutul pentru Studiul Regimurilor Totalitare, a fost înființat pe baza legii nr. 181/2007 din 1 august 2007 şi a început să funcționeze efectiv la 1 februarie 2008.

În ciuda perioadei scurte care a trecut de la începerea activității, palmaresul institutului este unul impresionant: publicarea în anul 2008 a patru numere din revista „Memorie şi istorie”, un număr din revista „Behind the Iron Curtain”, publicarea câtorva volume de documente şi de istorie orală, realizarea mai multor DVD-uri educaționale şi a mai multor expoziții (*Czech Society Between Munich and the War, On the Cold War Front – Czechoslovakia 1948-1956, Orwell in Photographs – Prague Through the Lens of the Secret Police*).

De asemenea, între 19 şi 21 noiembrie 2008 a fost organizată conferința internațională „NKVD/KGB Activities and its Cooperation with other Secret Services in Central and Eastern Europe. 1945-1989. II” (prima parte a conferinței a fost organizată la Bratislava), conferință la care au participat istorici şi cercetători din Cehia, Slovacia, Bulgaria, Germania, Ungaria, Letonia, Polonia, România, Slovenia, Maria Britanie şi S.U.A.

Pentru a marca preşedinția cehă a Consiliului Europei şi în continuarea eforturilor sale de investigare a totalitarismelor ce au marcat secolul al XX-lea, Institutul pentru Studiul Regimurilor Totalitare a organizat în perioada 15-16 aprilie o nouă conferință internațională: *Resistance and Opposition against the communist regime in Czechoslovakia and Central Europe*. Cu sprijinul generos al guvernului ceh, lucrările conferinței, găzduite de Palatul Lichtenstein, au fost deschise printr-o alocuțiune a premierului Mirek Topolánek, succedată de cuvântul de salut al domnului Pavel Žáček, directorul Institutului pentru Studiul Regimurilor Totalitare.

Comunicările participanților au fost prezentate în cadrul a trei secțiuni, limbile de prezentare fiind ceha, germana şi engleza, fiind asigurată traducerea simultană. Prima secțiune, *Czech and Slovak Resistance to the Communist Regime*, a reunit lucrări care au subliniat tradiția pe care mişcarea de rezistență o avea în Cehoslovacia încă din perioada celui de-al doilea război mondial, punând în lumină, totodată, o serie de aspecte precum eforturile de elaborarea programului politic ce trebuia implementat după înlăturarea regimului

comunist, activitatea serviciilor occidentale de informaţii în Cehoslovacia, rolul crucial jucat de emigraţia cehă şi slovacă în susţinerea mişcării de rezistenţă din interior.

Comunicările din cea de-a doua secţiune, *Czech and Slovak Opposition to the Communist Regime*, au fost focalizate pe discutarea şi elucidarea numeroaselor forme de opoziţie civică prin care autoritatea administraţiei comuniste a fost subminată, contribuind în mod constant la slăbirea poziţiilor partidului comunist în Cehoslovacia. De la publicarea de pamflete şi a aşa-zisei literaturi *samizdat*, până la organizarea de activităţi religioase sau a unor proteste publice faţă de măsurile economice impuse de partidul comunist, orice formă de opoziţie a fost prezentată şi analizată în contextul istoric în care a fost adoptată.

Conferenţiarii din cea de-a treia secţiune, *Czechoslovak Resistance abroad and Resistance in individual countries*, şi-au concentrat eforturile în direcţia prezentării activităţii emigraţiei cehe şi slovace în cadrul unor organizaţii din Occident (precum *Council of Free Czechoslovakia*) sau în cadrul posturilor de radio *Europa Liberă* şi *Vocea Americii*. Nu a lipsit nici analizarea opţiunii unor cetăţeni cehi de a se înrola în armate ale unor state occidentale şi de a lupta împotriva regimurilor comuniste pe diverse meridiane ale planetei, sperând că efortul lor va contribui şi la îndepărtarea comunismului din propria ţară.

Importanţa conferinţei a fost sporită prin prezentarea unor comunicări ce au analizat un aspect sau altul al activităţilor anticomuniste din state precum Polonia, Bulgaria, Ungaria, fosta Iugoslavie, fosta R.D.G. sau ţările baltice. Din această perspectivă am reţinut comunicările lui Rafal Wnuk, de la Universitatea din Lublin, care a analizat minuţios „conspiraţia anticomunistă” din Polonia în perioada 1944-1956, pe cea susţinută de Rasa Balockaite, de la Universitatea „Vytautas Magnus”, focalizată pe formele atipice de rezistenţă din Lituania faţă de dominaţia sovietică, strategii de opoziţie reunite în cadrul formulei „războiul de guerillă semiologică”.

Fără a urmări să epuizăm numărul comunicărilor valoroase, dorim să le amintim şi pe cele susţinute de Michael Portmann, membru al Comisiei de Istorie a Academiei de Ştiinţe a Austriei, (*State Repression and Local resistance against Communist Policy on the country side in the Yugoslav Region of Vojvodina. 1944-1953*), Pál Germuska, de la Institutul pentru Istoria Revoluţiei Maghiare din 1956, (*Misconceptions and Illusions? 1956 as the Focal Point of the Hungarian Anti-communist Resistance*) şi, nu în ultimul rând, comunicarea susţinută de domnul Pavel Žáček, *Reconstruction of the Activities of the Resistance Group in the Security Archives Materials*.

În ce ne priveşte, am prezentat comunicarea *Some Considerations on the Longevity of the Anti-communist Armed Groups of Romania (1944-1960)*, prin care am încercat familiarizarea auditoriului cu problemele suscitate de studierea rezistenţei armatei anticomuniste din România, avansând, totodată, câteva ipoteze explicative asupra duratei mari în timp a acestei forme de rezistenţă. Aserţiunile noastre au fost fericit completate de informaţiile oferite de doamna Ekaterina Boncheva din Sofia în cadrul comunicării *The „Goryani” Movement – The First Anti-communist Resistance Movement in Eastern Europe.*

Prezentarea comunicărilor a fost succedată de întrebări, discuţii şi comentarii care, cu toatele, au sporit nivelul ştiinţific al conferinţei. La finalul primei zile, a fost proiectat filmul lui Martin Vadas, *Land Without Heroes, Land Without Criminals* – o interesantă incursiune în „memoria vie” a poporului ceh, reuşind o surprindere nuanţată a modului extrem de complex în care se cristalizează evenimentele epocii comuniste, dar şi viaţa cotidiană, în cadrul

diferitelor conştiinţe individuale şi, apoi, cum acestea sunt „topite” în creuzetul memoriei colective.

Eforturile gazdelor au fost meritorii, organizarea lucrărilor conferinţei fiind impecabilă, de la asigurarea cazării participanţilor şi până la condiţiile create în sălile de conferinţă. Punctualitatea şi amabilitatea pot fi socotite calităţi definitorii ale organizatorilor. În opinia noastră, manifestarea ştiinţifică din 15-16 aprilie poate fi considerată drept o nouă reuşită a Institutului pentru Studiul Regimurilor Totalitare din Praga, dezbaterile şi schimburile de idei prilejuite contribuind din plin la îmbogăţirea perspectivelor asupra căilor şi mijloacelor de studiere a regimului comunist (şi nu numai!), iar contactele personale ocazionate facilitând o coagulare a comunităţii ştiinţifice dedicate studierii regimurilor totalitare.

Florian Banu

Conferinţa „Bisericile in comunism", Sibiu, 13-15 mai 2009

În perioada 13-15 mai 2009 Academia Evanghelică Transilvania din Sibiu, în parteneriat cu Fundaţia „Konrad Adenauer” din Germania, a organizat conferinţa cu titlul: „Bisericile in comunism".

Reprezentanţi ai diferitelor confesiuni din România, laolaltă cu specialişti în domeniul istoriei bisericeşti, au încercat să ofere un tablou al vieţii religioase din România în cei 50 de ani de comunism.

Dintre referatele susţinute cu acest prilej amintim:

- Dr. Wolfgang Rehner – „Biserica Evanghelică din România în timpul celor 45 de ani de dictatură comunistă“;
- P.S. Episcop Visarion Bălţat - „Biserica Ortodoxă din România în lupta împotriva totalitarismului”;
- Conf. dr. Ioan Mitrofan - „Sacrificiul bisericii greco-catolice în lupta împotriva comunismului“;
- Prof. em. dr. Hermann Pitters – „Martirologiul Ecumenic– prezentare generală“;
- Pr. Prof. Cristinel Farcaş (Universitatea Iaşi) – „Lupta anticomunistă a Bisericii Catolice din România“;
- Drd. Ioan Tomoiaga (Universitatea Cluj) – „Bisericile în cadrul legislaţiei Republicii Socialiste România”.

În ceea ce ne priveşte, am susţinut referatul inaugural al conferinţei cu tema:

„Perspective istoriografice contemporane asupra chestiunii relaţiei biserica-stat în România comunistă”

Manifestările s-au încheiat cu o foarte interesantă vizită la muzeul din Cisnădie, unde am vizionat expoziţia „Cei şapte piloni ai comunismului” .

George Enache

Simpozionul științific internațional
„Sfârșitul regimurilor comuniste. Cauze, desfășurare și consecințe”
25-28 iunie 2009
Făgăraș – Sâmbăta de Sus

Manifestare devenită deja tradițională, fiind vorba de ediția a IV-a, simpozionul organizat de Fundația Culturală „Negru Vodă” din Făgăraș, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România și Memorialul Rezistenței Anticomuniste Făgăraș a avut ca invitați în acest an cercetători din România, Republica Moldova, Bulgaria, Serbia, Slovenia și S.U.A.

Reunite sub tema generoasă enunțată în titlul simpozionului, comunicările prezentate au abordat din unghiuri extrem de diferite și într-o manieră incitantă problematica atât de complexă a istoriei comunismului. În pofida diversității comunicărilor, organizatorii au izbutit o grupare a acestora într-o manieră care să permită auditoriului focalizarea atenției spre câteva domenii de evident interes.

În prima zi a lucrărilor simpozionului, comunicările au debutat printr-o secțiune în plen în care, după cuvântul de salut al organizatorilor (prof. univ. dr. Ștefan Câlția, directorul Proiectului Memorialului Rezistenței Anticomuniste Țara Făgărașului, Î.P.S. Dr. Laurențiu Streza, mitropolitul Ardealului, Marius Oprea, președintele Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România), au fost prezentate diverse „Ipostaze ale comunismului românesc”. Titulatura acestei prime secțiuni a permis prezentarea unor lucrări ce au abordat probleme diverse, de la situația românilor evacuați din Basarabia în anul 1944 (prof. univ. dr. Savel Cheptea – Universitatea de Artă și Design, Cluj-Napoca), până la desființarea închisorii din Cetatea Făgăraș (muzeograf Ioan Ciupea – Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, prof. Florentin Olteanu – Fundația Culturală „Negru Vodă”) și munca patriotică în Republica Socialistă România (drd. Valeriu Antonovici – SNSPA, București).

În partea a doua a zilei, lucrările au fost împărțite în două secțiuni. Cea dintâi a continuat, practic, linia comunicărilor din secțiunea în plen, fiind abordate subiecte la fel de diversificate. Astfel, auditoriul a urmărit cu interes expuneri precum cele referitoare la percepțiile iugoslave asupra României anului 1953 (dr. Miodrag Milin – Filiala Timișoara a Academiei Române, cercet. Vladimir Cvetković – Institutul de Istorie Recentă a Serbiei), activitatea Serviciului Culte din cadrul Securității (Adrian Nicolae Petcu – C.N.S.A.S.), informatorii din cultul baptist (drd. Denisa Bodeanu – C.N.S.A.S.), situația economiei în ultimul deceniu al regimului comunist (dr. Liviu Țăranu – C.N.S.A.S.), cariera unui ofițer de securitate (drd. Janosi Csongor – Facultatea de Teologie Reformată – Cluj-Napoca) sau regimul concentrațional din România în anii ’70-’80 ai secolului trecut. Lucrarea pe care am realizat-o împreună cu dna. Floarea Dobre, lucrare referitoare la impactul politicii de sistematizare rurală asupra populației, a fost inclusă, de asemenea, în această secțiune. Cu subiectivismul inerent, apreciem că prezentarea lucrării, realizată de dna. Floarea Dobre (C.N.S.A.S.), a reușit să rețină atenția auditoriului prin informațiile primare provenind din arhiva Securității referitoare la un subiect cu atât de largi implicații.

Cea de a doua secțiune s-a desfășurat sub titlul „Sfârșitul regimului comunist din România”. În cadrul acestei secțiuni, comunicările au fost focalizate pe analiza cauzelor

prăbuşirii regimului comunist din România (Doina Jelea – Bucureşti) şi din Europa (drd. Costel Cristian Lazăr – Toplița), implicarea Securității în evenimentele din decembrie 1989 (drd. Adelina Ştefan – C.N.S.A.S.) şi pe definirea de către foştii deținuți politici a schimbărilor petrecute în decembrie 1989 (Alexandru Matei – I.I.C.C.R.).

În cea de-a doua zi, simpozionul şi-a desfăşurat lucrările în plen, comunicările fiind grupate pe trei mari teme: „Consecințele căderii regimului comunist în România", „Istoria comunismului în postcomunism" şi „Comunism şi postcomunism pe plan internațional". Din cadrul primei teme, am reținut considerațiile privitoare la consecințele juridice ale căderii regimului comunist, enunțate de Irina Damian (Sibiu), şi detaliata prezentare a evoluției fondurilor de arhivă ale Securității în perioada 1989-1991, realizată de drd. Leontin Negru (C.N.S.A.S.).

Problematica temei „Istoria comunismului în postcomunism" a fost bine ilustrată de comunicări precum cele susținute de dr. Florin Abraham (INST) („Căderea comunismului în Europa: interpretări istoriografice"), drd. Ilarion Țiu (Universitatea Bucureşti) („Reflectarea în presa scrisă a prăbuşirii regimurilor comuniste") sau drd. Dragoş Carciga (Muzeul mun. Bucureşti) („Comunismul şi muzeologia. O cercetare critică").

Aprecierile asupra comunismului şi postcomunismului pe plan internațional s-au concretizat, în prima etapă, prin prezentarea a şase comunicări ale unor cercetători provenind din spațiul ex-sovietic, tratând subiecte variate, de la raportul secret al lui N.S. Hruşciov (conf. univ. dr. Elena Şişcanu, Chişinău), până la rolul jucat de Frontul Popular din Republica Moldova în cadrul mişcării de emancipare națională (conf. univ. dr. Ludmila Rotari, Universitatea „Spiru Haret", Bucureşti).

Au urmat apoi analize asupra altor areale geografice, reținându-ne atenția cele consacrate lui Deng Xiaoping şi limitelor reformismului chinez (drd. Mihai Croitor, drd. Sanda Borşa – Universitatea „Babeş – Bolyai", Cluj-Napoca), căderii regimului comunist în Iugoslavia (Boštjan Kolarič, Centrul de Studii pentru Reconciliere Națională, Ljubljana, Slovenia) şi procesului de tranziție de la *Darzhavna Sigurnost* (*Securitatea* bulgară) la noile servicii de informații (Maria Dermendzhievna – Revista „Glasove", Sofia).

Concluziile simpozionului au fost formulate într-o atmosferă animată, caracterizată de confruntări de idei, remarcându-se fertilitatea unor astfel de întâlniri ştiințifice şi conturându-se câteva direcții de aprofundare viitoare a cercetărilor în domeniul istoriei recente. Totodată, au fost sugerate o diversitate de formule privind valorificarea optimă, atât în plan ştiințific, cât şi în plan muzeal, a roadelor acestor cercetări. În acest sens, am reținut şi originalele considerații metodologice privind cercetarea şi scrierea istoriei regimurilor comuniste formulate de cercetătorul Nicolae Videnie de la Institutul Român de Istorie Recentă.

Lucrările simpozionului au fost urmate, în cea de-a treia zi, de o vizită efectuată în Cetatea Făgăraşului, unde au putut fi vizionate atât expozițiile permanente găzduite de celebra fortificație, cât şi lucrările de amenajare a noilor spații, lucrări ce vor spori valoarea muzeală a obiectivului.

Atât conținutul comunicărilor ştiințifice prezentate în cadrul secțiunilor simpozionului, cât şi ciocnirile de idei din cadrul sesiunii consacrate concluziilor ne îndreptățesc să apreciem reuniunea ştiințifică drept o reuşită deplină. În acest context, o mențiune aparte se cuvine făcută organizatorilor neobosiți care au fost dr. Cosmin Budeancă

(I.I.C.C.R.) şi prof. Florentin Olteanu (Fundația Culturală „Negru Vodă", Făgăraş), grație cărora lucrările s-au desfăşurat într-o manieră şi un cadru extrem de plăcut.

Informațiile inedite prezentate aici au reprezentat un incontestabil câştig nu numai pentru toți participanții, ci, totodată, şi pentru cititori, întrucât comunicările vor intra în circuitul ştiințific sub forma unui volum, promis de organizatori pentru finele acestui an.

Aşadar, noua ediție a simpozionului de la Făgăraş nu a dezmințit renumele organizatorilor şi s-a înscris pe linia conturată de primele trei ediții din anii precedenți.

Luminița Banu

VI. ABREVIERI

ACNSAS, Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
ACNJ, Arhiva Comandamentului Național al Jandarmeriei
AMI, Arhiva Ministerului de Interne
AMR, Arhivele Militare Române
ANIC, Arhivele Naționale Istorice Centrale
ASRI, Arhiva Serviciului Român de Informații
BO, Buletinul Oficial
BOR, Biserica Ortodoxă Română
CAER, Consiliul de Ajutor Economic Reciproc
CC al PCR, Comitetul Central al Partidului Comunist Român
CEPECA, Centrul de Perfecționare a Cadrelor de Conducere
CFP, Combinatul Fondului Plastic
CI, contrainformații
CIE, Centrul de Informații Externe
CIS, Fondul pentru cheltuieli informative speciale
CM, colonie de muncă
CMOB, Comandamentul Miliției Oraşului Bucureşti
Col., colonel
Com., comuna
Coord., coordonator
CPEx, Consiliul Politic Executiv
Cpt., căpitan
CSS, Consiliul Securității Statului
CTOT, Comandamentul pentru Tehnica Operativă şi Transmisiuni
CTS, Comandamentul Trupelor de Securitate
DGIE, Direcția Generală de Informații Externe
DGP, Direcția Generală a Poliției
DIE, Departamentul de Informații Externe
DMRU, Direcția Management Resurse Umane
DO, domiciliu obligatoriu
DRO, Organizația Revoluționară a Dobrogei
DRS, Direcția Regională de Securitate
DRSP, Direcția Regională de Securitate a Poporului
DRSS, Direcția Regională a Securității Statului
DSS, Departamentul Securității Statului
DUI, Dosar de urmărire informativă
DV, dosar de verificare
GAS, Gospodărie Agricolă de Stat
g-ral mr., general maior
HCM, Hotărâre a Consiliului de Miniştri
IJ, Inspectoratul Județean

IMB, Inspectoratul Municipiului Bucureşti
ISJ, Inspectoratul de Securitate Județean
Jud., județul
Lt. col., locotenent colonel
lt. maj., locotenent major
Lt., locotenent
MADOSZ, Uniunea Oamenilor Muncii Maghiari din România (Romániai Magyar Dolgozók Szövetsége),
MAE, Ministerul Afacerilor Externe
MAI, Ministerul Afacerilor Interne
MAN, Marea Adunare Națională
MCE, Ministerul Comerțului Exterior
MFA, Ministerul Forțelor Armate
MI, Ministerul de Interne
MNR, Mişcarea Națională de Rezistență
MO, Monitorul Oficial
MONT, Mobilizarea şi organizarea națiunii şi teritoriului
Mr., maior
MSS, Ministerul Securității Statului
NKVD, Narodnîi Komissariat Vnutrennih Del (Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne)
PCM, Preşedinția Consiliului de Miniştri
PCR, Partidul Comunist Român
PCUS, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice
PMR, Partidul Muncitoresc Român
PNL, Partidul Național Liberal
PNP, Partidul Național Popular
PNȚ, Partidul Național Țărănesc
PSD, Partidul Social Democrat
RPR, Republica Populară Română
RSR, Republica Populară Română
S.D.D.O., Serviciul Dislocări şi Domicilii Obligatorii
SIG, Supravegherea informativă generală
Slt., sublocotenent
SRI, Serviciul Român de Informații
SSI, Serviciul Special de Informații
TO, tehnică operativă
Tov. tovarăş
UAP, Uniunea Artiştilor Plastici
UM, unitate militară
USLA., Unitatea Specială de Luptă Antiteroristă
UTC, Uniunea Tineretului Comunist

VII. LISTA AUTORILOR

Florian Banu – consilier superior C.N.S.A.S.; licențiat al Facultății de Istorie a Universității „Dunărea de Jos" – Galați (1997); doctor în istorie al Institutului de Istorie „A.D. Xenopol" – Iaşi (2001); autor al volumului *Asalt asupra economiei României. De la Solagra la Sovrom (1936-1956)*, Bucureşti, Editura Nemira, 2004 şi co-editor al mai multor volume de documente; autor al câtorva zeci de articole şi studii pe teme de istorie a aparatului represiv al regimului comunist, istoria mişcării de rezistență armată şi istorie economică.

Luminița Banu - consilier principal CNSAS, licențiată a Facultății de Psihologie şi Ştiințele Educației, Universitatea Bucureşti (1999); studii postuniversitare – specializarea Management şi evaluare educațională (2000); autoare a mai multor studii şi articole în reviste de specialitate. Volum recent *Onoare şi glorie. Exilul militar românesc şi Campania din Est (22 iunie 1941 – 23 august 1944)*, ediție de Luminița Banu, Dumitru Dobre, Iulian Mânzu, Bucureşti, Editura Fundației Culturale Gheorghe Marin Speteanu, 2008, 403 p.

Liviu-Marius Bejenaru – consilier superior C.N.S.A.S., licențiat al Facultății de Istorie, Universitatea „Al. Ioan Cuza", Iaşi (1992); studii postuniversitare – specializarea științe politice, Şcoala Națională de Studii Politice şi Administrative, Bucureşti (1994). Studiu recent publicat: *Război psihologic împotriva Occidentului. Acțiunile de dezinformare ale Securității în timpul regimului comunist,* în Ionuț Nistor, Paul Nistor (coord.), *Relații internaționale: lumea diplomației – lumea conflictului*, Editura P.I.M., Iaşi, 2009, pp. 250-273 (coautor).

Denisa Bodeanu – consilier asistent CNSAS, absolventă a Facultății de Istorie şi Filosofie (2002) şi a masteratului de Istorie Contemporană-Istorie Orală (2003) din cadrul Universității Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca. Este autoare a unor articole despre situația cultelor neoprotestante din România între 1948-1989 şi a volumului „*Neoprotestanții din Transilvania în timpul regimului comunist. Studiu de caz: Baptiştii din județul Cluj*", 2007.

Ciprian Cîrnială – Doctorand în istorie contemporană la Universitatea din Potsdam Germania, licențiat în ştiințe politice la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi (1998-2002) şi în studii europene la Universitatea din Regensburg (2003-2007). Titlul lucrării de dizertație: *Von der Links-Opposition zur Mitte-Links-Regierung? Der Wandel der traditionellen Links-Partei Italiens vom Ende der Ersten Republik bis zur Regierung Prodi II*. Articole recente: *Filme cu şi despre Milițieni* în „Magazin istoric", septembrie 2008; *Miliția în Anii '70*, „Magazin istoric", mai 2009.

Iuliu Crăcană – consilier superior C.N.S.A.S., licențiat al Universității Dunărea de Jos din Galați, secția de Istorie-Filozofie (1994-1998), licență în drept la Universitatea „Titu Maiorescu" Bucureşti (2009), studii aprofundate de istorie: „Partide şi sisteme politice în România – a doua jumătate a secolului al XIX-lea, prima jumătate a secolului al XX-lea". Doctorand în istorie la Universitatea Bucureşti. Autor al mai multor studii şi articole în reviste

de specialitate. Studiu publicat recent: *Securitatea contra Paul Goma* în *În căutarea rostului pierdut. 20 de călăuze în cultura națională,* Iaşi, Editura Timpul, 2007.

Georg Herbstritt – cercetător şi consilier ştiințific în cadrul Departamentului pentru Educație şi Cercetare al BStU (Bundesbeauftragte für die Stasi-Unterlagen - Comisia federală pentru Arhivele Stasi); doctor în istorie. Volum recent: *Bundesbürger im Dienst der DDR-Spionage* (*Cetățeni ai Republicii Federale Germane în serviciul spionajului RDG)*, Editura Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 2007. Volum recent în limba româna: *Stasi şi Securitatea,* editura Humanitas, Bucureşti, 2005 (împreună cu Stejărel Olaru).

Nicoleta Ionescu-Gură – consilier superior CNSAS, licențiată a Facultății de Istorie a Universității din Bucureşti, doctor în istorie al Universității din Bucureşti (2003); coautor al volumului *Membrii CC al PCR (1945-1989). Dicționar*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004; autor al volumelor: *Stalinizarea României. Republica Populară Română. 1948-1950. Transformări instituționale*, Bucureşti, Editura All, 2005 (premiul „Gheorghe Barițiu" al Academiei Române în anul 2007). Volum recent: *Nomenclatura Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2006.

Nicolae Ioniță – consilier asistent C.N.S.A.S., licențiat al Facultății de Arhivistică din cadrul Academiei de Poliție "Al. Ioan Cuza". Studiu publicat recent: *Francmasoneria română în dosarele Securității. Între „procesul francmasonilor" şi problema „Oculta"* în Tudor Sălăgean, Marius Eppel (coord.), *Masoneria în Transilvania. Repere istorice*, Cluj Napoca, Editura International Book Access, 2007.

Adrian Nicolae Petcu - consilier principal C.N.S.A.S., licențiat al Facultății de Istorie a Universității Bucureşti (2000). Coordonator al volumului *Martiri pentru Hristos din România în perioada regimului comunist*, Bucureşti, 2007. Coautor al volumelor: *Partidul, Securitatea şi Cultele*, Bucureşti, 2005, apărut sub egida CNSAS; *Monahismul ortodox şi puterea comunistă în România anilor `50*, Galați, 2009; *Părintele Arsenie Boca în atenția poliției politice din România*, Galați, 2009 (ultimele două în colaborare cu George Enache); autor de articole, studii şi recenzii pe tema „Istoriei bisericeşti din România sec. XX".

Liviu Pleşa – consilier superior C.N.S.A.S., licențiat al Facultății de Istorie şi Filologie a Universității „1 Decembrie 1918" Alba Iulia (1999), doctorand al Universității „1 Decembrie 1918" Alba Iulia, cu tema *Elita istoricilor ardeleni şi Securitatea (1945-1965)*. Coautor şi coeditor al mai multor volume, autor al unor studii pe teme privind mişcarea de rezistență armată, organizarea şi activitatea Securității, represiunea împotriva intelectualilor etc. Lucrare recentă: *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc*, vol. VII, *Rezistența anticomunistă din Munții Apuseni*, Baia-Mare, Editura Marist, 2007 (coautor).

William Totok – scriitor şi publicist, originar din România. Absolvent al Facultății de filologie-istorie din Timişoara, membru fondator al „Grupului de Acțiune Banat". În 1975 a fost arestat pentru „propagandă împotriva orînduirii socialiste" (art. 166 al CP), în urma presiunilor susținute din partea Securității a emigrat şi trăieşte din 1987 la Berlin. A publicat numeroase cărți, volume de poezii, eseuri cultural-politice şi studii istorice şi a fost membru al Comisiei

Internaționale pentru Studiul Holocaustului din România care în 2004 a dat publicității *Raportul Final*, publicat un an mai târziu la Editura Polirom din Iaşi. La aceeaşi editură W. Totok şi-a publicat şi cele două cărți: *Constrângerea memoriei. Însemnări, documente, amintiri,* 2001 şi *Episcopul, Hitler şi Securitatea. Procesul stalinist împotriva "spionilor Vaticanului" din România,* 2008.

Valentin Vasile – consilier asistent CNSAS, absolvent al Facultății de Istorie, Universitatea din Bucureşti, promoția 2002. Absolvent Master „România în secolul XX", Facultatea de Istorie, Universitatea din Bucureşti, 2004. Volum recent: *Dicționar de Istoria românilor,* Bucureşti, Editura Meronia, 2007 (coautor).

Tipărit la: M.G. Trading Service SRL, Bucureşti
Comenzile pentru revistă se primesc pe adresa CNSAS:
str. Matei Basarab, nr. 55-57, cod poştal 030 671, Bucureşti, sector 1,
tel. 037 189 143 sau la email: editura@cnsas.ro